Chaṭṭhasaṅgītipiṭakaṁ

Suttantapiṭake Majjhimanikāye

MAJJHIMAPAṆṆĀSAPĀḶI

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

Romanized from Myanmar version published in 1998

© Buddhasāsana Society

Pāḷi Series 10

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

THE PĀḶI ALPHABET
IN BURMESE AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

အ a အာ ā အိ i အီ ī အု u အူ ū အေ e အို o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

က ka	ခ kha	ဂ ga	ဃ gha	င ṅa
စ ca	ဆ cha	ဇ ja	ဈ jha	ဉ ña
ဋ ṭa	ဌ ṭha	ဍ ḍa	ဎ ḍha	ဏ ṇa
တ ta	ထ tha	ဒ da	ဓ dha	န na
ပ pa	ဖ pha	ဗ ba	ဘ bha	မ ma

ယ ya ရ ra လ la ဝ va သ sa ဟ ha ဠ ḷa ံ ṁ

VOWELS IN COMBINATION

◌ာ ◌ါ = ā ◌ိ = i ◌ီ = ī ◌ု ◌ၖ = u ◌ူ ◌ၗ = ū ◌ေ = e ◌ော ◌ေါ = o

က ka	ကာ kā	ကိ ki	ကီ kī	ကု ku	ကူ kū	ကေ ke	ကော ko
ခ kha	ခါ khā	ခိ khi	ခီ khī	ခု khu	ခူ khū	ခေ khe	ခေါ kho ...

CONJUNCT-CONSONANTS

က္က kka	င်္ဃ ṅgha	ဏ္ဌ ṇṭha	ဗ္ဓ dhya	ပ္လ pla	လ္ल lla
ခ္ခ kkha	စ္စ cca	ဏ္ဍ ṇḍa	ဓ္ဓ dhva	ပ္ပ pba	လ္လ lya
ဂ္ဂ kya	ဆ္ဆ ccha	ဏ္ဏ ṇṇa	တ္တ nta	ဗ္ဘ bbha	လ္ह lha
ကြ kri	ဇ္ဇ jja	ဏ္ह ṇha	န္တ ntva	ဗ္ယ bya	ဝ္ह vha
ဂ္ဂ kla	ဈ္ဈ jjha	ट्ट tta	ण्ठ ntha	ब्र bra	स्त sta
ဂ္ဝ kva	ञ्ञ ñña	ट्ठ ttha	ण्ड nda	म्प mpa	स्त्र stra
ခ္ယ khya	ञ्ह ñha	ट्व tva	ण्द्र ndra	म्फ mpha	स्न sna
ခ္ဝ khva	ञ्च ñca	ट्य tya	ण्ध ndha	म्ब mba	स्य sya
ဂ္ဃ gga	ञ्छ ñcha	ट्र tra	ण्न nna	म्भ mbha	श्च ssa
ဃ्ဃ ggha	ञ्ज ñja	ड्ड dda	ण्ण nya	म्म mma	स्म sma
ဂ္ယ gya	ञ्झ ñjha	ड्ढ ddha	ण्ह nha	म्ယ mya	स्व sva
ဂ္ရ gra	ण्ट ṭṭa	द्य dya	प्प ppa	म्ह mha	ह्म hma
ङ် ṅka	ण्ठ ṭṭha	द्र dra	प्फ ppha	य्य yya	ह्व hva
ङ် ṅkha	ण्ड ḍḍa	द्व dva	प्य pya	य्ह yha	ह्ल ḷha
ङ် ṅga					

၁	၂	၃	၄	၅	၆	၇	၈	၉	၀
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

Majjhimapaṇṇāsapāḷi

Mātikā Piṭṭhaṅka

1. Gahapativagga

1. Kandarakasutta 1
2. Aṭṭhakanāgarasutta 12
3. Sekhasutta 16
4. Potaliyasutta 22
5. Jīvakasutta 31
6. Upālisutta 35
7. Kukkuravatikasutta 50
8. Abhayarājakumārasutta 54
9. Bahuvedanīyasutta 59
10. Apaṇṇakasutta 62

Uddānagāthāyo 76

2. Bhikkhuvagga

1. Ambalaṭṭhikarāhulovādasutta 77
2. Mahārāhulovādasutta 83
3. Cūḷamālukyasutta 89
4. Mahāmālukyasutta 95
5. Bhaddālisutta 100
6. Laṭukikopamasutta 111
7. Cātumasutta 119
8. Naḷakapānasutta 125
9. Goliyānisutta 133
10. Kīṭāgirisutta 138

Uddānagāthāyo 147

Mātikā Piṭṭhaṅka

3. Paribbājakavagga

1. Tevijjavacchasutta 148
2. Aggivacchasutta 150
3. Mahāvacchasutta 156
4. Dīghanakhasutta 165
5. Māgaṇḍiyasutta 169
6. Sandakasutta 180
7. Mahāsakuludāyisutta 194
8. Samaṇamuṇḍikasutta 214
9. Cūḷasakuludāyisutta 221
10. Vekhanasasutta 231

Uddānagāthāyo 235

4. Rājavagga

1. Ghaṭikārasutta 236
2. Raṭṭhapālasutta 244
3. Maghadevasutta 262
4. Madhurasutta 270
5. Bodhirājakumārasutta 277
6. Aṅgulimālasutta 301
7. Piyajātikasutta 309
8. Bāhitikasutta 314
9. Dhammacetiyasutta 320
10. Kaṇṇakatthalasutta 327

Uddānagāthāyo 333

Mātikā Piṭṭhaṅka

5. Brāhmaṇavagga

1.	Brahmāyusutta	...	...	334
2.	Selasutta	...	...	347
3.	Assalāyanasutta	...	...	354
4.	Ghoṭamukhasutta	...	...	364
5.	Caṅkīsutta	...	...	375
6.	Esukārīsutta	...	...	388
7.	Dhanañjānisutta	...	...	395
8.	Vāseṭṭhasutta	...	...	406
9.	Subhasutta	...	...	413
10.	Saṅgāravasutta	...	...	424
	Uddānagāthāyo	...	...	439

Majjhimapaṇṇāsapāḷimātikā niṭṭhitā.

Majjhimanikāya

Majjhimapaṇṇāsapāḷi

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

1. Gahapativagga

1. Kandarakasutta

1. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Campāyaṁ viharati Gaggarāya pokkharaṇiyā tīre mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ. Atha kho Pesso[1] ca hatthārohaputto Kandarako ca paribbājako yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Pesso hatthārohaputto Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Kandarako pana paribbājako Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ[2] vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhito kho Kandarako paribbājako tuṇhībhūtaṁ tuṇhībhūtaṁ bhikkhusaṁghaṁ anuviloketvā Bhagavantaṁ etadavoca, "acchariyaṁ bho Gotama, abbhutaṁ bho Gotama, yāvañcidaṁ bhotā Gotamena sammā bhikkhusaṁgho paṭipādito. Yepi te bho Gotama ahesuṁ atītamaddhānaṁ Arahanto Sammāsambuddhā, tepi Bhagavanto etaparamaṁ yeva sammā bhikkhusaṁghaṁ paṭipādesuṁ, seyyathāpi etarahi bhotā Gotamena sammā bhikkhusaṁgho paṭipādito. Yepi te bho Gotama bhavissanti anāgatamaddhānaṁ Arahanto Sammāsambuddhā, tepi Bhagavanto etaparamaṁ yeva sammā bhikkhusaṁghaṁ paṭipādessanti, seyyathāpi etarahi bhotā Gotamena sammā bhikkhusaṁgho paṭipādito"ti.

---

1. Peyo (Ka)
2. Sārāṇīyaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

2. Evametaṁ Kandaraka, evametaṁ Kandaraka, yepi te Kandaraka ahesuṁ atītamaddhānaṁ Arahanto Sammāsambuddhā, tepi Bhagavanto etaparamaṁyeva sammā bhikkhusaṁghaṁ paṭipādesuṁ, seyyathāpi etarahi mayā sammā bhikkhusaṁgho paṭipādito. Yepi te Kandaraka bhavissanti anāgatamaddhānaṁ Arahanto Sammāsambuddhā, tepi Bhagavanto etaparamaṁyeva sammā bhikkhusaṁghaṁ paṭipādessanti, seyyathāpi etarahi mayā sammā bhikkhusaṁgho paṭipādito.

Santi hi Kandaraka bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṁghe arahanto khīṇāsavā vusitavanto katakaraṇīyā ohitabhārā anuppattasadatthā parikkhīṇabhavasaṁyojanā sammadaññā vimuttā, santi hi Kandaraka bhikkhū imasmiṁ bhikkhusaṁghe sekkhā santatasīlā santatavuttino nipakā nipakavuttino, te catūsu[1] satipaṭṭhānesu suppatiṭṭhitacittā[2] viharanti. Katamesu catūsu, idha Kandaraka bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ, vedanāsu vedanānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ, citte cittānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ, dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassanti.

3. Evaṁ vutte Pesso hatthārohaputto Bhagavantaṁ etadavoca "acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante, yāva supaññattā cime bhante Bhagavatā cattāro satipaṭṭhānā sattānaṁ visuddhiyā sokaparidevānaṁ[3] samatikkamāya dukkhadomanassānaṁ atthaṅgamāya ñāyassa adhigamāya nibbānassa sacchikiriyāya. Mayampi hi bhante gihī odātavasanā kālena kālaṁ imesu catūsu satipaṭṭhānesu suppatiṭṭhitacittā viharāma. Idha mayaṁ bhante kāye kāyānupassino viharāma ātapino sampajānā satimanto vineyya loke abhijjhādomanassaṁ, vedanāsu vedanānupassino viharāma ātāpino sampajānā satimanto vineyya loke abhijjhādomanassaṁ,

---

1. Nipakavuttino catūsu (Sī)
2. Supaṭṭhitacittā (Sī, I, Ka)
3. Sokapariddavānaṁ (Sī, I)

citte cittānupassino viharāma ātāpino sampajānā satimanto vineyya loke abhijjhādomanassaṁ, dhammesu dhammānupassino viharāma ātāpino sampajānā satimanto vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante, yāvañcidaṁ bhante Bhagavā evaṁ manussagahane evaṁ manussakasaṭe evaṁ manussasāṭheyye vattamāne sattānaṁ hitāhitaṁ jānāti. Gahanañhetaṁ bhante yadidaṁ manussā, uttānakañhetaṁ bhante yadidaṁ pasavo. Ahaṁ hi bhante pahomi hatthidammaṁ sāretuṁ, yāvatakena antarena campaṁ gatāgataṁ karissati, sabbāni tāni sāṭheyyāni kūṭeyyāni vaṅkeyyāni jimheyyāni pātukarissati. Amhākaṁ pana bhante dāsāti vā Pessāti vā kammakarāti vā aññathāva kāyena samudācaranti, aññathāva vācāya, aññathāva nesaṁ cittaṁ hoti. Acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante, yāvañcidaṁ bhante Bhagavā evaṁ manussagahane evaṁ manussakasaṭe evaṁ manussasāṭheyye vattamāne sattānaṁ hitāhitaṁ jānāti. Gahanañhetaṁ bhante yadidaṁ manussā, uttānakañhetaṁ bhante yadidaṁ pasavo”ti.

4. Evametaṁ Pessa, evametaṁ Pessa, gahanañhetaṁ Pessa yadidaṁ manussā, uttānakañhetaṁ Pessa yadidaṁ pasavo. Cattārome Pessa puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro, idha Pessa ekacco puggalo attantapo hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto, idha pana Pessa ekacco puggalo parantapo hoti paraparitāpanānuyogamanuyutto, idha pana Pessa ekacco puggalo attantapo ca hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto, idha pana Pessa ekacco puggalo nevattantapo hoti nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto[1] sukhappaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati. Imesaṁ Pessa catunnaṁ puggalānaṁ katamo te puggalo cittaṁ ārādhetīti.

Yvāyaṁ bhante puggalo attantapo attaparitāpanānuyogamanuyutto, ayaṁ me puggalo cittaṁ nārādheti. Yopāyaṁ bhante puggalo parantapo

1. Sītibhūto (Sī, I, Ka)

paraparitāpanānuyogamanuyutto, ayampi me puggalo cittaṁ nārādheti. Yopāyaṁ bhante puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto, ayampi me puggalo cittaṁ nārādheti. Yo ca kho ayaṁ bhante puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati, ayameva[1] me puggalo cittaṁ ārādhetīti.

5. Kasmā pana te Pessa ime tayo puggalā cittaṁ nārādhentīti. Yvāyaṁ bhante puggalo attantapo attaparitāpanānuyogamanuyutto, so attānaṁ sukhakāmaṁ dukkhapaṭikkūlaṁ ātāpeti paritāpeti, iminā me ayaṁ puggalo cittaṁ nārādheti. Yopāyaṁ bhante puggalo parantapo paraparitāpanānuyogamanuyutto, so paraṁ sukhakāmaṁ dukkhapaṭikkūlaṁ ātāpeti paritāpeti, iminā me ayaṁ puggalo cittaṁ nārādheti. Yopāyaṁ bhante puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto, so attānañca parañca sukhakāmaṁ dukkhapaṭikkūlaṁ[2] ātāpeti paritāpeti, iminā me ayaṁ puggalo cittaṁ nārādheti. Yo ca kho ayaṁ bhante puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā[3] viharati. So attānañca parañca sukhakāmaṁ dukkhapaṭikkūlaṁ neva ātāpeti na paritāpehi, iminā[3] me ayaṁ puggalo cittaṁ ārādheti. Handa ca dāni mayaṁ bhante gacchāma bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyāti. Yassadāni tvaṁ Pessa kālaṁ maññasīti. Atha kho Pesso hatthārohaputto Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi.

---

1. Ayaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Sukhakāme dukkhapaṭikkūle (Sī. I)
3-3. Viharati. Iminā (Sī, Syā, Kaṁ, I)

6. Atha kho Bhagavā acirapakkante Pesse hatthārohaputte bhikkhū āmantesi "paṇḍito bhikkhave Pesso hatthārohaputto, mahāpañño bhikkhave Pesso hatthārohaputto, sace bhikkhave Pesso hatthārohaputto muhuttaṁ nisīdeyya, yāvassāhaṁ ime cattāro puggale vitthārena vibhajissāmi[1], mahatā atthena saṁyutto abhavissa, api ca bhikkhave ettāvatāpi Pesso hatthārohaputto mahatā atthena saṁyutto"ti. Etassa Bhagavā kālo, etassa Sugata kālo, yaṁ Bhagavā ime cattāro puggale vitthārena vibhajeyya, Bhagavato sutvā bhikkhū dhāressantīti. Tena hi bhikkhave suṇāthasādhukaṁ manasi karotha bhāsissāmīti. "Evaṁ bhante"ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca—

7. Katamo ca bhikkhave puggalo attantapo attaparitāpanānuyogamanuyutto. Idha bhikkhave ekacco puggalo acelako hoti, muttācāro, hatthāpalekhano[2], na-ehibhaddantiko, natiṭṭhabhaddantiko[3], nābhihaṭaṁ, na uddissakataṁ, na nimantanaṁ sādiyati, so na kumbhimukhā paṭiggaṇhāti, na kaḷopimukhā[4] paṭiggaṇhāti, na eḷakamantaraṁ, na daṇḍamantaraṁ, na musalamantaraṁ, na dvinnaṁ bhuñjamānānaṁ, na gabbhiniyā, na pāyamānāya, na purisantaragatāya, na saṅkittīsu, na yattha sā upaṭṭhito hoti, na yattha makkhikā saṇḍasaṇḍacārinī, na macchaṁ, na maṁsaṁ, na suraṁ, na merayaṁ, na thusodakaṁ pivati. So ekāgāriko vā hoti ekālopiko, dvāgāriko vā hoti dvālopiko -pa- sattāgāriko vā hoti sattālopiko, ekissāpi dattiyā yāpeti, dvīhipi dattīhi yāpeti -pa- sattahipi dattīhi yāpeti, ekāhikampi āhāraṁ āhāreti, dvīhikampi āhāraṁ āhāreti -pa- sattāhikampi āhāraṁ āhāreti, iti evarūpaṁ aḍḍhamāsikaṁ pariyāyabhattabhojanānuyogamanuyutto viharati. So sākabhakkho vā hoti, sāmākabhakkho vā hoti, nīvārabhakkho vā hoti, daddulabhakkho vā hoti, haṭabhakkho vā hoti, kaṇabhakkho vā hoti, ācāmabhakkho vā hoti, piññākabhakkho vā hoti, tiṇabhakkho vā hoti, gomayabhakkho

---

1. Vibhajāmi (Sī, I)
2. Hatthāvalekhano (Syā, Kaṁ)
3. Na-ehibhadantiko, natiṭṭhabhadantiko (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Khaḷopimukhā (Sī)

vā hoti, vanamūlaphalāhāro yāpeti pavattaphalabhojī. So sāṇānipi dhāreti, masāṇānipi dhāreti, chavadussānipi dhāreti, paṁsukūlānipi dhāreti, tirīṭānipi dhāreti, ajinampi dhāreti, ajinakkhipampi dhāreti, kusacīrampi dhāreti, vākacīrampi dhāreti, phalakacīrampi dhāreti, kesakambalampi dhāreti, vāḷakambalampi dhāreti, ulūkapakkhampi dhāreti, kesamassulocakopi hoti kesamassulocanānuyogamanuyutto, ubbhaṭṭhakopi hoti āsanapaṭikkhitto, ukkuṭikopi hoti ukkuṭikappadhānamanuyutto, kaṇṭakāpassayikopi hoti kaṇṭakāpassaye seyyaṁ kappeti[1], sāyatatiyakaṁpi udakorohanānuyogamanuyutto viharati. Iti evarūpaṁ anekavihitaṁ kāyassa ātāpanaparitāpanānuyogamanuyutto viharati. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo attantapo attaparitāpanānuyogamanuyutto.

8. Katamo ca bhikkhave puggalo parantapo paraparitāpanānuyogamanuyutto. Idha bhikkhave ekacco puggalo orabbhiko hoti sūkariko sākuṇiko māgaviko luddo macchaghātako coro coraghātako goghātako bandhanāgāriko, ye vā panaññepi keci kurūrakammantā. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo parantapo paraparitāpanānuyogamanuyutto.

9. Katamo ca bhikkhave puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto. Idha bhikkhave ekacco puggalo rājā vā hoti khattiyo muddhāvasitto brāhmaṇo vā mahāsālo. So puratthimena nagarassa navaṁ santhāgāraṁ[2] kārāpetvā kesamassuṁ ohāretvā kharājinaṁ nivāsetvā sappitelena kāyaṁ abbhañjitvā magavisāṇena piṭṭhiṁ kaṇḍuvamāno navaṁ santhāgāraṁ pavisati saddhiṁ mahesiyā brāhmaṇena ca purohitena. So tattha anantarahitāya bhūmiyā haritupalittāya seyyaṁ kappeti. Ekissāya gāviyā sarūpavacchāya yaṁ ekasmiṁ thane khīraṁ hoti, tena rājā yāpeti. Yaṁ dutiyasmiṁ thane khīraṁ hoti, tena mahesī yāpeti. Yaṁ tatiyasmiṁ thane khīraṁ hoti, tena brāhmaṇo purohito

---

1. Passa Ma 1 Mahāsīhanādasutte (111) piṭṭhe. 2. Sandhāgāraṁ (Ṭīkā)

yāpeti. Yaṁ catutthasmiṁ thane khīraṁ hoti, tena aggiṁ juhati. Avasesena vacchako yāpeti. So evamāha "ettakā usabhā haññantu yaññatthāya, ettakā vacchatarā haññantu yaññatthāya, ettakā vacchatariyo haññantu yaññatthāya, ettakā ajā haññantu yaññatthāya, ettakā urabbhā haññantu yaññatthāya, (ettakā assā haññantu yaññatthāya)[1] ettakā rukkhā chijjantu yūpatthāya, ettakā dabbhā lūyantu barihisatthāyā"ti[2]. Yepissa te honti dāsāti vā Pessāti vā kammakarāti vā, tepi daṇḍatajjitā bhayatajjitā assumukhā rudamānā parikammāni karonti. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto.

10. Katamo ca bhikkhave puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto. So anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati. Idha bhikkhave Tathāgato loke uppajjati Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampa Sugato Lokavidū Anuttato purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā. So imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti, taṁ dhammaṁ suṇāti gahapati vā gahapatiputto vā aññatarasmiṁ vā kule paccājāto. So taṁ dhammaṁ sutvā Tathāgate saddhaṁ paṭilabhati, so tena saddhāpaṭilābhena samannāgato iti paṭisañcikkhati "sambādho gharāvāso rajāpatho, abbhokāso pabbajjā, nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ, yaṁnūnātaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan"ti. So aparena samayena appaṁ vā bhogakkhandhaṁ pahāya mahantaṁ vā bhogakkhandhaṁ pahāya appaṁ vā ñātiparivaṭṭaṁ

1. ( ) Natthi Sī-I-potthakesu. 2. Parihiṁsatthāya (Ka)

pahāya mahantaṁ vā ñātiparivaṭṭaṁ pahāya kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajati.

11. So evaṁ pabbajito samāno bhikkhūnaṁ sikkhāsājīvasamāpanno pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno sabbapāṇabhūtahitānukampī viharati. Adinnādānaṁ pahāya adinnādānā paṭivirato hoti dinnādāyī dinnapāṭikaṅkhī, athenena sucibhūtena attanā viharati. Abrahmacariyaṁ pahāya brahmacārī hoti ārācārī virato methunā gāmadhammā. Musāvādaṁ pahāya musāvādā paṭivirato hoti saccavādī saccasandho theto paccayiko avisaṁvādako lokassa. Pisuṇaṁ vācaṁ pahāya pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, ito sutvā na amutra akkhātā imesaṁ bhedāya, amutra vā sutvā na imesaṁ akkhātā amūsaṁ bhedāya, iti bhinnānaṁ vā sandhātā sahitānaṁ vā anuppadātā samaggārāmo samaggarato samagganandī samaggakaraṇiṁ vācaṁ bhāsitā hoti. Pharusaṁ vācaṁ pahāya pharusāya vācāya paṭivirato hoti, yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā pemanīyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā, tathārūpiṁ vācaṁ bhāsitā hoti. Samphappalāpaṁ pahāya samphappalāpā paṭivirato hoti kālavādī bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī, nidhānavatiṁ vācaṁ bhāsitā kālena sāpadesaṁ pariyantavatiṁ atthasaṁhitaṁ. So bījagāmabhūtagāmasamārambhā paṭivirato hoti. Ekabhattiko hoti rattūparato, virato vikālabhojanā. Naccagītavāditavisūkadassanā paṭivirato hoti. Mālāgandha vilepana dhāraṇa maṇḍana vibhūsana ṭṭhānā paṭivirato hoti. Uccāsayanamahāsayanā paṭivirato hoti. Jātarūparajatapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Āmakadhaññapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Āmakamaṁsapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Itthikumārikapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Dāsidāsapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Ajeḷakapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Kukkuṭasūkarapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Hatthigavassavaḷavapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Khettavatthupaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Dūteyyapahiṇagamanānuyogā paṭivirato hoti. Kayavikkayā

paṭivirato hoti. Tulākūṭakaṁsakūṭamānakūṭā paṭivirato hoti. Ukkoṭanavañcananikatisāciyogā[1] paṭivirato hoti. Chedanavadhabandhanaviparāmosa-ālopasahasākārā paṭivirato hoti [2].

So santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena, so yena yeneva pakkamati, samādāyeva pakkamati. Seyyathāpi nāma pakkhī sakuṇo yena yeneva ḍeti, sapattabhārova ḍeti. Evameva bhikkhu santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena. So yena yeneva pakkamati, samādāyeva pakkamati. So iminā ariyena sīlakkhandhena samannāgato ajjhattaṁ anavajjasukhaṁ paṭisaṁvedeti.

12. So cakkhunā rūpaṁ disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenaṁ cakkhundriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ, tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyaṁ, cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjati. Sotena saddaṁ sutvā -pa-. Ghānena gandhaṁ ghāyitvā -pa-. Jivhāya rasaṁ sāyitvā -pa-. Kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā -pa-. Manasā dhammaṁ viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenaṁ manindriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ, tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyaṁ, manindriye saṁvaraṁ āpajjati. So iminā ariyena indriyasaṁvarena samannāgato ajjhattaṁ abyāsekasukhaṁ paṭisaṁvedeti.

So abhikkante paṭikkante sampajānakārī hoti, ālokite vilokite sampajānakārī hoti, samiñjite pasārite sampajānakārī hoti, saṁghāṭipattacīvaradhāraṇe sampajānakārī hoti, asite pīte khāyite sāyite sampajānakārī hoti, uccārapassāvakamme sampajānakārī hoti, gate ṭhite nisinne sutte jāgarite bhāsite tuṇhībhāve sampajānakārī hoti.

---

1. Sāviyogā (Syā, Kaṁ, Ka) sāci kuṭilapariyāyo.
2. Passa Ma 1 Cūḷahatthipadopame (238) piṭṭhe.

13. So iminā ca ariyena sīlakkhandhena samannāgato (imāya ca ariyāya santuṭṭhiyā samannāgato)[1] iminā ca ariyena indriyasaṁvarena samannāgato iminā ca ariyena satisampajaññena samannāgato vivittaṁ senāsanaṁ bhajati araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ. So pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā, so abhijjhaṁ loke pahāya vigatābhijjhena cetasā viharati, abhijjhāya cittaṁ parisodheti. Byāpādapadosaṁ pahāya abyāpannacitto viharati sabbapāṇabhūtahitānukampī, byāpādapadosā cittaṁ parisodheti. Thinamiddhaṁ pahāya vigatathinamiddho viharati ālokasaññī sato sampajāno, thinamiddhā cittaṁ parisodheti. Uddhaccakukkuccaṁ pahāya anuddhato viharati ajjhattaṁ vūpasantacitto, uddhaccakukkuccā cittaṁ parisodheti. Vicikicchaṁ pahāya tiṇṇavicikiccho viharati akathaṁkathī kusalesu dhammesu, vicikicchāya cittaṁ parisodheti.

So ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati sato ca sampajāno sukhañca kāyena paṭisaṁvedeti, yaṁ taṁ ariyā ācikkhanti "upekkhako satimā sukhavihārī"ti, tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānaṁ atthaṅgamā adukkhamasukhaṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati.

14. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsā nussatiñāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati, seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo

---

1. Passa Ma 1 Cūḷahatthipadopame (239) piṭṭhe.

vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo cattālīsampī jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi anekepi saṁvaṭṭakappe anekepi vivaṭṭakappe anekepi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe, "amutrāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatrāpāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno"ti, iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati.

15. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti. Ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vicīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā, ariyānaṁ upāvādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannāti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti.

16. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So idaṁ dukkhanti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhasamudayoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhanirodhoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ pajānāti. Ime āsavāti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavasamudayoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavanirodhoti yathābhūtaṁ

pajānāti, ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ pajānāti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavāpi cittaṁ vimuccati, bhavāsavāpi cittaṁ vimuccati, avijjāsavāpi cittaṁ vimuccati, vimuttasmiṁ vimuttamiti ñāṇaṁ hoti, "khīṇā jāti vusitaṁ brahmacariyaṁ kataṁ karaṇīyaṁ nāparaṁ itthattāyā"ti pajānāti. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharatīti.

Idamavoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti.

Kandarakasuttaṁ niṭṭhitaṁ paṭhamaṁ.

---

2. Aṭṭhakanāgarasutta

17. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ āyasmā Ānando Vesāliyaṁ viharati Beluvagāmake[1]. Tena kho pana samayena Dasamo gahapati aṭṭhakanāgaro Pāṭaliputtaṁ anuppatto hoti kenacideva karaṇīyena. Atha kho Dasamo gahapati Aṭṭhakanāgaro yena Kukkuṭārāmo, yena aññataro bhikkhu tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā taṁ bhikkhuṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Dasamo gahapati Aṭṭhakanāgaro taṁ bhikkhuṁ etadavoca "kahaṁ nu kho bhante āyasmā Ānando etarahi viharati, dassanakāmā hi mayaṁ taṁ āyasmantaṁ Ānandan"ti. Eso gahapati āyasmā Ānando Vesāliyaṁ viharati Beluvagāmaketi. Atha kho Dasamo gahapati Aṭṭhakanāgaro Pāṭaliputte taṁ karaṇīyaṁ tīretvā yena Vesālī, yena Beluvagāmako, yenāyasmā Ānando tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi.

18. Ekamantaṁ nisinno kho Dasamo gahapati Aṭṭhakanāgaro āyasmantaṁ Ānandaṁ etadavoca "atthi nu kho bhante Ānanda tena

---

1. Veḷuvagāmake (Syā, Kaṁ, Ka)

Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena ekadhammo akkhāto, yattha bhikkhuno appamattasa ātāpino pahitattassa viharato avimuttañceva cittaṁ vimuccati, aparikkhīṇā ca āsavā parikkhayaṁ gacchanti, ananuppattañca anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇātī"ti.

Atthi kho gahapati tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena ekadhammo akkhāto, yattha bhikkhuno appamattassa ātāpino pahitattassa viharato avimuttañceva cittaṁ vimuccati, aparikkhīṇā ca āsavā parikkhayaṁ gacchanti, ananuppattañca anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇātīti.

Katamo pana bhante Ānanda tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena ekadhammo akkhāto, yattha bhikkhuno appamattassa ātāpino pahitattassa viharato avimuttañceva cittaṁ vimuccati, aparikkhīṇā ca āsavā parikkhayaṁ gacchanti, ananuppattañca anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇātīti.

19. Idha gahapati bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati "idampi kho paṭhamaṁ jhānaṁ abhisaṅkhataṁ abhisañcetayitaṁ. Yaṁ kho pana kiñci abhisaṅkhataṁ abhisañcetayitaṁ, tadaniccaṁ nirodhadhamman"ti pajānāti. So tattha ṭhito āsavānaṁ khayaṁ pāpuṇāti. No ce āsavānaṁ khayaṁ pāpuṇāti, teneva dhammarāgena tāya dhammanandiyā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko hoti tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Ayampi kho gahapati tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena ekadhammo akkhāto, yattha bhikkhuno appamattassa ātāpino pahitattassa viharato avimuttañceva cittaṁ vimuccati, aparikkhīṇā ca āsavā parikkhayaṁ gacchanti, ananuppattañca anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇāti. (1)

20. Puna caparaṁ gahapati bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ -pa- dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati idampi kho dutiyaṁ jhānaṁ abhisaṅkhataṁ abhisañcetayitaṁ -pa- anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇāti. (2)

Puna caparaṁ gahapati bhikkhu pītiyā ca virāgā -pa- tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati idampi kho tatiyaṁ jhānaṁ abhisaṅkhataṁ abhisañcetayitaṁ -pa- anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇāti. (3)

Puna caparaṁ gahapati bhikkhu sukhassa ca pahānā -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati idampi kho catutthaṁ jhānaṁ abhisaṅkhataṁ abhisañcetayitaṁ -pa- anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇāti. (4)

Puna caparaṁ gahapati bhikkhu mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ[1]. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena[2] pharitvā viharati. So iti paṭisañcikkhati "ayampi kho mettācetovimutti abhisaṅkhatā abhisañcetayitā. Yaṁ kho pana kiñci abhisaṅkhataṁ abhisañcetayitaṁ, tadaniccaṁ nirodhadhamman"ti pajānāti. So tattha ṭhito -pa- anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇāti. (5)

Puna caparaṁ gahapati bhikkhu karuṇāsahagatena cetasā -pa- muditāsahagatena cetasā -pa- upekkhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ phuritvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiritaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati. So iti paṭisañcikkhati "ayampi kho upekkhācetovimutti abhisaṅkhatā abhisañcetayitā. Yaṁ kho pana kiñci abhisaṅkhataṁ abhisañcetayitaṁ, tadaniccaṁ nirodhadhamman"ti pajānāti. So tattha ṭhito -pa- anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇāti. (6-7-8)

Puna caparaṁ gahapati bhikkhu sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthaṅgamā nānattasaññānaṁ amanasikārā "ananto ākāso"ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati "ayampi kho ākāsānañcāyatanasamāpatti abhisaṅkhatā abhisañcetayitā. Yaṁ kho pana kiñci abhisaṅkhataṁ abhisañcetayitaṁ,

---

1. Catutthiṁ (Sī, I)
2. Abyāpajjhena (Sī, Syā, I), abyāpajjena (Ka) Aṅguttaratikanipātaṭīkā oloketabbā.

tadaniccaṁ nirodhadhammanti pajānāti. So tattha ṭhito -pa- anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇāti. (9)

Puna caparaṁ gahapati bhikkhu sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma "anantaṁ viññāṇan"ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati "ayampi kho viññāṇañcāyatanasamāpatti abhisaṅkhatā abhisañcetayitā. Yaṁ kho pana kiñci abhisaṅkhataṁ abhisañcetayitaṁ, tadaniccaṁ nirodhadhammanti pajānāti. So tattha ṭhito -pa- anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇāti. (10)

Puna caparaṁ gahapati bhikkhu sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma "natthi kiñcī"ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati "ayampi kho ākiñcaññāyatanasamāpatti abhisaṅkhatā abhisañcetayitā. Yaṁ kho pana kiñci abhisaṅkhataṁ abhisañcetayitaṁ, tadaniccaṁ nirodhadhamman"ti pajānāti. So tattha ṭhito āsavānaṁ khayaṁ pāpuṇāti. No ce āsavānaṁ khayaṁ pāpuṇāti, teneva dhammarāgena tāya dhammanandiyā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko hoti tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Ayampi kho gahapati tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena ekadhammo akkhāto, yattha bhikkhuno appamattassa ātāpino pahitattassa viharato avimuttañceva cittaṁ vimuccati, aparikkhīṇā ca āsavā parikkhayaṁ gacchanti, ananuppattañca anuttaraṁ yogakkhemaṁ anupāpuṇātīti. (11)

21. Evaṁ vutte Dasamo gahapati Aṭṭhakanāgaro āyasmantaṁ Ānandaṁ etadavoca "seyyathāpi bhante Ānanda puriso ekaṁva nidhimukhaṁ gavesanto sakideva ekādasa nidhimukhāni adhigaccheyya, evameva kho ahaṁ bhante ekaṁ amatadvāraṁ gavesanto sakideva[1] ekādasa amatadvārāni alatthaṁ bhāvanāya. Seyyathāpi bhante purisassa agāraṁ ekādasadvāraṁ, so tasmiṁ agāre āditte ekamekenapi dvārena sakkuṇeyya attānaṁ sotthiṁ kātuṁ, evameva kho ahaṁ bhante imesaṁ ekādasannaṁ amatadvārānaṁ ekamekenapi amatadvārena sakkuṇissāmi attānaṁ sotthiṁ kātuṁ. Imehi nāma bhante aññātitthiyā ācariyassa ācariyadhanaṁ pariyesissanti, kimaṅgaṁ [2] panāhaṁ āyasmato Ānandassa pūjaṁ na

1. Sakiṁdeva (Ka) 2. Kiṁ (Sī, I)

karissāmī”ti. Atha kho Dasamo gahapati Aṭṭhakanāgaro Pāṭaliputtakañca Vesālikañca bhikkhusaṁghaṁ sannipātetvā paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi, ekamekañca bhikkhuṁ paccekaṁ dussayugena acchādesi, āyasmantañca Ānandaṁ ticīvarena acchādesi, āyasmato ca Ānandassa pañcasatavihāraṁ kārāpesīti.

Aṭṭhakanāgarasuttaṁ niṭṭhitaṁ dutiyaṁ.

---

3. Sekhasutta

22. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sakkesu viharati Kapilavatthusmiṁ Nigrodhārāme. Tena kho pana samayena Kāpilavatthavānaṁ[1] Sakyānaṁ navaṁ santhāgāraṁ acirakāritaṁ hoti anajjhāvuṭṭhaṁ[2] samaṇena vā brāhmaṇena vā kenaci vā manussabhūtena. Atha kho Kāpilavatthavā Sakyā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnā kho Kāpilavatthavā Sakyā Bhagavantaṁ etadavocuṁ “idha bhante Kāpilavatthavānaṁ Sakyānaṁ navaṁ santhāgāraṁ acirakāritaṁ[3] anajjhāvuṭṭhaṁ samaṇena vā brāhmaṇena vā kenaci vā manussabhūtena, taṁ bhante Bhagavā paṭhamaṁ paribhuñjatu, Bhagavatā paṭhamaṁ paribhuttaṁ pacchā Kāpilavatthavā Sakyā paribhuñjissanti, tadassa Kāpilavatthavānaṁ Sakyānaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāyā”ti. Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena atha kho Kāpilavatthavā Sakyā Bhagavato adhivāsanaṁ viditvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā yena navaṁ santhāgāraṁ tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā sabbasanthariṁ santhāgāraṁ[4] santharitvā āsanāni paññapetvā udakamaṇikaṁ upaṭṭhapetvā telappadīpaṁ āropetvā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhaṁsu. Ekamantaṁ ṭhitā kho Kāpilavatthavā Sakyā Bhagavantaṁ etadavocuṁ “sabbasanthariṁ santhataṁ bhante santhāgāraṁ āsanāni paññattāni, udakamaṇiko upaṭṭhāpito, telappadīpo āropito, yassadāni

---

1. Kapilavatthuvāsīnaṁ (Ka)
2. Anajjhāvutthaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Acirakāritaṁ hoti (Syā, Kaṁ, Ka)
4. Sabbasanthariṁ santhataṁ (Ka)

bhante Bhagavā kālaṁ maññatī”ti. Atha kho Bhagavā nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhiṁ bhikkhusaṁghena yena santhāgāraṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā pāde pakkhāletvā santhāgāraṁ pavisitvā majjhimaṁ thambhaṁ nissāya puratthābhimukho nisīdi. Bhikkhusaṁghopi kho pāde pakkhāletvā santhāgāraṁ pavisitvā pacchimaṁ bhittiṁ nissāya puratthābhimukho nisīdi Bhagavantaṁyeva purakkhatvā. Kāpilavatthavāpi kho Sakyā pāde pakkhāletvā santhāgāraṁ pavisitvā puratthimaṁ bhittiṁ nissāya pacchimābhimukhā nisīdiṁsu Bhagavantaṁyeva purakkhatvā. Atha kho Bhagavā Kāpilavatthave Sakye bahudeva rattiṁ dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahaṁsetvā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi “paṭibhātu taṁ Ānanda Kāpilavatthavānaṁ Sakyānaṁ sekho pāṭipado[1], piṭṭhi me āgilāyati, tamahaṁ āyamissāmī”ti. “Evaṁ bhante”ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paccassosi. Ata kho Bhagavā catugguṇaṁ saṅghāṭiṁ paññāpetvā dakkhiṇena passena sīhaseyyaṁ kappesi pāde pādaṁ accādhāya sato sampajāno uṭṭhānasaññaṁ manasi karitvā.

23. Atha kho āyasmā Ānando Mahānāmaṁ sakkaṁ āmantesi—idha Mahānāma ariyasāvako sīlasampanno hoti, indriyesu guttadvāro hoti, bhojane mattaññū hoti, jāgariyaṁ anuyutto hoti, sattahi saddhammehi samannāgato hoti, catunnaṁ jhānānaṁ ābhicetasikānaṁ diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī.

24. Kathañca Mahānāma ariyasāvako sīlasampanno hoti. Idha Mahānāma ariyasāvako sīlavā hoti, pātimokkhasaṁvarasaṁvuto viharati ācaragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Evaṁ kho Mahānāma ariyasāvako sīlasampanno hoti. (1)

Kathañca Mahānāma ariyasāvako indriyesu guttadvāro hoti. Idha Mahānāma ariyasāvako cakkhunā rūpaṁ disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenaṁ cakkhundriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ

---

1. Paṭipado (Syā, Kaṁ, Ka)

abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ, tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyaṁ, cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjati. Sotena saddaṁ sutvā -pa-. Ghānena gandhaṁ ghāyitvā -pa-. Jivhāya rasaṁ sāyitvā -pa-. Kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā -pa-. Manasā dhammaṁ viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenaṁ manindriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ, tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyaṁ, manindriye saṁvaraṁ āpajjati. Evaṁ kho Mahānāma ariyasāvako indriyesu guttadvāro hoti. (2)

Kathañca Mahānāma ariyasāvako bhojane mattaññū hoti. Idha Mahānāma ariyasāvako paṭisaṅkhā yoniso āhāraṁ āhāreti neva davāya na madāya na maṇḍanāya na vibhūsanāya, yāvadeva imassa kāyassa ṭhitiyā yāpanāya vihiṁsūparatiyā brahmacariyānuggahāya, iti purāṇañca vedanaṁ paṭihaṅkhāmi, navañca vedanaṁ na uppādessāmi, yātrā ca me bhavissati anavajjatā ca phāsuvihāro cāti. Evaṁ kho Mahānāma ariyasāvako bhojane mattaññū hoti. (3)

Kathañca Mahānāma ariyasāvako jāgariyaṁ anuyutto hoti. Idha Mahānāma ariyasāvako divasaṁ caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodheti, rattiyā paṭhamaṁ yāmaṁ caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodheti, rattiyā majjhimaṁ yāmaṁ dakkhiṇena passena sīhaseyyaṁ kappeti pāde pādaṁ accādhāya sato sampajāno uṭṭhānasaññaṁ manasi karitvā, ratthiyā pacchimaṁ yāmaṁ paccuṭṭhāya caṅkamena nisajjāya āvaraṇīyehi dhammehi cittaṁ parisodheti. Evaṁ kho Mahānāma ariyasāvako jāgariyaṁ anuyutto hoti. (4)

25. Kathañca Mahānāma ariyasāvako sattahi saddhammehi samannāgato hoti. Idha Mahānāma ariyasāvako saddho hoti, saddahati Tathāgatassa bodhiṁ "itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā"ti. Hirimā hoti, hirīyati kāyaduccaritena vacīduccaritena manoduccaritena, hirīyati pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ samāpattiyā. Ottappī hoti, ottappati

kāyaduccaritena vacīduccaritena manoduccaritena, ottappati pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ samāpattiyā. Bahussuto hoti sutadharo sutasannicayo, ye te dhammā ādikalyāṇā majjhekalyāṇā pariyosānakalyāṇā sātthā sabyañjanā kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ abhivadanti, tathārūpāssa dhammā bahussutā[1] honti dhātā[2] vacasā paricitā manasānupekkhitā diṭṭhiyā suppaṭividdhā. Āraddhavīriyo viharati akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya, thāmavā daḷhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Satimā hoti paramena satinepakkena samannāgato, cirakataṁpi cirabhāsitaṁpi saritā anussaritā. Paññavā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammā dukkhakkhayagāminiyā. Evaṁ kho Mahānāma ariyasāvako sattahi saddhammehi samannāgato hoti. (5-11)

26. Kathañca Mahānāma ariyasāvako catunnaṁ jhānānaṁ ābhicetasikānaṁ diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī. Idha Mahānāma ariyasāvako vivicceva kāmehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ -pa- dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Pītiyā ca virāgā -pa- tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānaṁ atthaṅgamā -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Evaṁ kho Mahānāma ariyasāvako catunnaṁ jhānānaṁ ābhicetasikānaṁ diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī. (12-15)

27. Yato kho Mahānāma ariyasāvako evaṁ sīlasampanno hoti, evaṁ indriyesu guttadvāro hoti, evaṁ bhojane mattaññū hoti, evaṁ jāgariyaṁ anuyutto hoti, evaṁ sattahi saddhammehi samannāgato hoti, evaṁ catunnaṁ jhānānaṁ ābhicetasikānaṁ diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī. Ayaṁ vuccati Mahānāma ariyasāvako sekho pāṭipado.

---

1. Bahū sutā (?)
2. Dhatā (Sī, Syā, Kaṁ, I)

apuccaṇḍatāya samāpanno bhabbo abhinibbhidāya, bhabbo sambodhāya, bhabbo anuttarassa yogakkhemassa adhigamāya. Seyyathāpi Mahānāma kukkuṭiyā aṇḍāni aṭṭha vā dasa vā dvādasa vā, tānāssu kukkuṭiyā sammā adhisayitāni sammā pariseditāni sammā paribhāvitāni. Kiñcāpi tassā kukkuṭiyā na evaṁ icchā uppajjeyya "aho vatime kukkuṭapotakā pādanakhasikhāya vā mukhatuṇḍakena vā aṇḍakosaṁ padāletvā sotthinā abhinibbhijjeyyun"ti. Atha kho bhabbāva te kukkuṭapotakā pādanakhasikhāya vā mukhatuṇḍakena vā aṇḍakosaṁ padāletvā sotthinā abhinibbhijjituṁ, evameva kho Mahānāma yato ariyasāvako evaṁ sīlasampanno hoti, evaṁ indriyesu guttadvāro hoti, evaṁ bhojane mattaññū hoti, evaṁ jāgariyaṁ anuyutto hoti, evaṁ sattahi saddhammehi samannāgato hoti, evaṁ catunnaṁ jhānānaṁ ābhicetasikānaṁ diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī. Ayaṁ vuccati Mahānāma ariyasāvako sekho pāṭipado. Apuccaṇḍatāya samāpanno bhabbo abhinibbhidāya, bhabbo sambodhāya, bhabbo anuttarassa yogakkhemassa adhigamāya.

28. Sa kho so Mahānāma ariyasāvako imaṁyeva anuttaraṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ āgamma anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo -pa- iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Ayamassa paṭhamābhinibbhidā hoti kukkuṭacchāpakasseva aṇḍakosamhā. (1)

Sa kho so Mahānāma ariyasāvako imaṁyeva anuttaraṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ āgamma dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate -pa- yathākammūpage satte pajānāti. Ayamassa dutiyābhinibbhidā hoti kukkuṭacchāpakasseva aṇḍakosamhā. (2)

Sa kho so Mahānāma ariyasāvako imaṁyeva anuttaraṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ āgamma āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ayamassa tatiyābhinibbhidā hoti kukkuṭacchāpakasseva aṇḍakosamhā. (3)

29. Yampi[1] Mahānāma ariyasāvako sīlasampanno hoti, idampissa hoti caraṇasmiṁ. Yampi Mahānāma ariyasāvako indriyesu guttadvāro hoti, idampissa hoti caraṇasmiṁ. Yampi Mahānāma ariyasāvako bhojane mattaññū hoti, idampissa hoti caraṇasmiṁ. Yampi Mahānāma ariyasāvako jāgariyaṁ anuyutto hoti, idampissa hoti caraṇasmiṁ. Yampi Mahānāma ariyasāvako sattahi saddhammehi samannāgato hoti, idampissa hoti caraṇasmiṁ. Yampi Mahānāma ariyasāvako catunnaṁ jhānānaṁ ābhicetasikānaṁ diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī, idampissa hoti caraṇasmiṁ.

Yañca kho Mahānāma ariyasāvako anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo -pa- iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati, idampissa hoti vijjāya. Yampi Mahānāma ariyasāvako dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate -pa- yathākammūpage satte pajānāti, idampissa hoti vijjāya. Yampi Mahānāma ariyasāvako āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññāsacchikatvā upasampajja viharati, idampissa hoti vijjāya.

Ayaṁ vuccati Mahānāma ariyasāvako vijjāsampanno itipi, caraṇasampanno itipi, vijjācaraṇasampanno itipi.

30. Brahmunāpesā Mahānāma Sanaṅkumārena gāthā bhāsitā—

Khattiyo seṭṭho janetasmiṁ, ye gottapaṭisārino.
Vijjācaraṇasampanno, so seṭṭho devamānuseti.

Sā kho panesā Mahānāma brahmunā Sanaṅkumārena gāthā sugītā no duggītā, subhāsitā no dubbhāsitā, atthasaṁhitā no anatthasaṁhitā, anumatā Bhagavatāti.

---

1. Yampi kho (Ka)

Atha kho Bhagavā uṭṭhahitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi "sādhu sādhu Ānanda, sādhu kho tvaṁ Ānanda Kāpilavatthavānaṁ Sakyānaṁ sekhaṁ pāṭipadaṁ abhāsī"ti.

Idamavocāyasmā Ānando, samanuññño sattā ahosi. Attamanā Kāpilavatthavā Sakyā āyasmato Ānandassa bhāsitaṁ abhinandunti.

Sekhasuttaṁ niṭṭhitaṁ tatiyaṁ.

---

4. Potaliyasutta

31. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Aṅguttarāpesu viharati, Āpaṇaṁ nāma Aṅguttarāpānaṁ nigamo. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Āpaṇaṁ piṇḍāya pāvisi, Āpaṇe piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yenaññataro vanasaṇḍo tenupasaṅkami divāvihārāya, taṁ vanasaṇḍaṁ ajjhogāhetvā[1] aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāraṁ nisīdi. Potaliyopi kho gahapati sampannanivāsanapāvuraṇo[2] chattupāhanāhi[3] jaṅghāvihāraṁ anucaṅkamamāno anuvicaramāno yena so vanasaṇḍo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā taṁ vanasaṇḍaṁ ajjhogāhetvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhitaṁ kho Potaliyaṁ gahapatiṁ Bhagavā etadavoca "saṁvijjanti kho gahapati āsanāni, sace ākaṅkhasi nisīdā"ti. Evaṁ vutte Potaliyo gahapati "gahapativādena maṁ samaṇo Gotamo samudācaratī"ti kupito anattamano tuṇhī ahosi. Dutiyampi kho Bhagavā -pa-. Tatiyampi kho Bhagavā Potaliyaṁ gahapatiṁ etadavoca "saṁvijjanti kho gahapati āsanāni, sace ākaṅkhasi nisīdā"ti. Evaṁ vutte Potaliyo gahapati "gahapativādena maṁ samaṇo Gotamo samudācaratī"ti kupito anattamano Bhagavantaṁ etadavoca "tayidaṁ bho Gotama nacchannaṁ tayidaṁ nappatirūpaṁ, yaṁ maṁ tvaṁ gahapativādena samudācarasī"ti. Te hi te gahapati ākārā te

---

1. Ajjhogahetvā (Sī, Syā, Kaṁ), ajjhogāhitvā (I, Ka)
2. Pāpuraṇo (Sī, Syā, Kaṁ)
3. Chattupāhano (Ka)

liṅgā te nimittā yathā taṁ gahapatissāti. Tathā hi pana me bho Gotama sabbe kammantā paṭikkhittā, sabbe vohārā samucchinnāti. Yathā kathaṁ pana te gahapati sabbe kammantā paṭikkhittā, sabbe vohārā samucchinnāti. Idha me bho Gotama yaṁ ahosi dhanaṁ vā dhaññaṁ vā rajataṁ vā jātarūpaṁ vā, sabbaṁ taṁ puttānaṁ dāyajjaṁ niyyātaṁ. Tatthāhaṁ anovādī anupavādī ghāsacchādanaparamo viharāmi. Evaṁ kho me[1] bho Gotama sabbe kammantā paṭikkhittā, sabbe vohārā samucchinnāti. Aññathā kho tvaṁ gahapati vohārasamucchedaṁ vadasi, aññathā ca pana ariyassa vinaye vohārasamucchedo hotīti. Yathā kathaṁ pana bhante ariyassa vinaye vohārasamucchedo hoti, sādhu me bhante Bhagavā tathā dhammaṁ desetu, yathā ariyassa vinaye vohārasamucchedo hotīti. Tena hi gahapati suṇāhi sādhukaṁ manasi karohi bhāsissāmīti. "Evaṁ bhante"ti kho Potaliyo gahapati Bhagavato paccassosi.

32. Bhagavā etadavoca—aṭṭha kho ime gahapati dhammā ariyassa vinaye vohārasamucchedāya saṁvattanti. Katame aṭṭha. Apāṇātipātaṁ nissāya pāṇātipāto pahātabbo, dinnādānaṁ nissāya adinnādānaṁ pahātabbaṁ, saccavācaṁ[2] nissāya musāvādo pahātabbo, apisuṇaṁ vācaṁ nissāya pisuṇā vācā pahātabbā, agiddhilobhaṁ nissāya giddhilobho pahātabbo, anindārosaṁ nissāya nindāroso pahātabbo, akkodhūpāyāsaṁ nissāya kodhūpāyāso pahātabbo, anatimānaṁ nissāya atimāno pahātabbo. Ime kho gahapati aṭṭha dhammā saṁkhittena vuttā, vitthārena avibhattā, ariyassa vinaye vohārasamucchedāya saṁvattantīti. Ye me[3] bhante Bhagavatā aṭṭha dhammā saṁkhittena vuttā, vitthārena avibhattā, ariyassa vinaye vohārasamucchedāya saṁvattanti, sādhu me bhante Bhagavā ime aṭṭha dhamme vitthārena[4] vibhajatu anukampaṁ upādāyāti. Tena hi gahapati suṇāhi sādhukaṁ manasi karohi bhāsissāmīti. "Evaṁ bhante"ti kho Potaliyo gahapati Bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca—

---

1. Evañca me (Syā), evaṁ me (Ka)
2. Saccaṁ vācaṁ (Syā)
3. Ye me pana (Syā, Ka)
4. Vitthāretvā (Ka)

33. "Apāṇātipātaṁ nissāya pāṇātipāto pahātabbo"ti iti kho panetaṁ vuttaṁ, kiñcetaṁ paṭicca vuttaṁ. Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati—yesaṁ kho ahaṁ saṁyojanānaṁ hetu pāṇātipātī assaṁ, tesāhaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya samucchedāya paṭipanno. Ahañceva[1] kho pana pāṇātipātī assaṁ, attāpi maṁ upavadeyya pāṇātipātapaccayā, anuviccāpi maṁ viññū[2] garaheyyuṁ pāṇātipātapaccayā, kāyassa bhedā paraṁ maraṇā duggati pāṭikaṅkhā pāṇātipātapaccayā. Etadeva kho pana saṁyojanaṁ etaṁ nīvaraṇaṁ, yadidaṁ pāṇātipāto. Ye ca pāṇātipātapaccayā uppajjeyyuṁ āsavā vighātapariḷāhā, pāṇātipātā paṭiviratassa evaṁsa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. "Apāṇātipātaṁ nissāya pāṇātipāto pahātabbo"ti iti yantaṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ.

34. "Dinnādānaṁ nissāya adinnādānaṁ pahātabban"ti iti kho panetaṁ vuttaṁ, kiñcetaṁ paṭicca vuttaṁ. Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati—yesaṁ kho ahaṁ saṁyojanānaṁ hetu adinnādāyī assaṁ, tesāhaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya samucchedāya paṭipanno. Ahañceva kho pana adinnādāyī assaṁ, attāpi maṁ upavadeyya adinnādānapaccayā, anuviccāpi maṁ viññū garaheyyuṁ adinnādānapaccayā, kāyassa bhedā paraṁ maraṇā duggati pāṭikaṅkhā adinnādānapaccayā. Etadeva kho pana saṁyojanaṁ etaṁ nīvaraṇaṁ, yadidaṁ adinnādānaṁ. Ye ca adinnādānapaccayā uppajjeyyuṁ āsavā vighātapariḷāhā, adinnādānā paṭiviratassa evaṁsa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. "Dinnādānaṁ nissāya adinnādānaṁ pahātabban"ti iti yantaṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ.

35. "Saccavācaṁ nissāya musāvādo pahātabbo"ti iti kho panetaṁ vuttaṁ, kiñcetaṁ paṭicca vuttaṁ. Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati—yesaṁ kho ahaṁ saṁ yojanānaṁ hetu musāvādī assaṁ, tesāhaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya samucchedāya paṭipanno. Ahañceva kho pana musāvādī assaṁ, attāpi maṁ upavadeyya musāvādapaccayā, anuviccāpi maṁ viññū garaheyyuṁ musāvādapaccayā, kāyassa bhedā paraṁ maraṇā duggati pāṭikaṅkhā musāvādapaccayā. Etadeva kho pana saṁyojanaṁ etaṁ nīvaraṇaṁ,

---

1. Ahañce (?)
2. Anuvicca viññū (Sī, Syā, I)

yadidaṁ musāvādo. Ye ca musāvādapaccayā uppajjeyyuṁ āsavā vighātapariḷāhā, musāvādā paṭiviratassa evaṁsa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. "Saccavācaṁ nissāya musāvādo pahātabbo"ti iti yantaṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ.

36. "Apisuṇaṁ vācaṁ nissāya pisuṇā vācā pahātabbā"ti iti kho panetaṁ vuttaṁ, kiñcetaṁ paṭicca vuttaṁ. Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati—yesaṁ kho ahaṁ saṁyojanānaṁ hetu pisuṇavāco assaṁ, tesāhaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya samucchedāya paṭipanno. Ahañceva kho pana pisuṇavāco assaṁ, attāpi maṁ upavadeyya pisuṇāvācāpaccayā, anuviccāpi maṁ viññū garaheyyuṁ pisuṇavācāpaccayā, kāyassa bhedā paraṁ maraṇā duggati pāṭikaṅkhā pisuṇavācāpaccayā. Etadeva kho pana saṁyojanaṁ etaṁ nīvaraṇaṁ, yadidaṁ pisuṇā vācā. Ye ca pisuṇavācāpaccayā uppajjeyyuṁ āsavā vighātapariḷāhā, pisuṇāya vācāya paṭiviratassa evaṁsa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. "Apisuṇaṁ vācaṁ nissāya pisuṇā vācā pahātabbā"ti iti yantaṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ.

37. "Agiddhilobhaṁ nissāya giddhilobho pahātabbo"ti iti kho panetaṁ vuttaṁ, kiñcetaṁ paṭicca vuttaṁ. Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati—yesaṁ kho ahaṁ saṁyojanānaṁ hetu giddhilobhī assaṁ, tesāhaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya samucchedāya paṭipanno. Ahañceva kho pana giddhilobhī assaṁ, attāpi maṁ upavadeyya giddhilobhapaccayā, anuviccāpi maṁ viññū garaheyyuṁ giddhilobhapaccayā, kāyassa bhedā paraṁ maraṇā duggati pāṭikaṅkhā giddhilobhapaccayā. Etadeva kho pana saṁyojanaṁ etaṁ nīvaraṇaṁ, yadidaṁ giddhilobho. Ye ca giddhilobhapaccayā uppajjeyyuṁ āsavā vighātapariḷāhā, giddhilobhā paṭiviratassa evaṁsa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. "Agiddhilobhaṁ nissāya giddhilobho pahātabbo"ti iti yantaṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ.

38. "Anindārosaṁ nissāya nindāroso pahātabbo"ti iti kho panetaṁ vuttaṁ, kiñcetaṁ paṭicca vuttaṁ. Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati—yesaṁ kho ahaṁ saṁyojanānaṁ hetu nindārosī assaṁ,

tesāhaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya samucchedāya paṭipanno. Ahañceva kho pana nindārosī assaṁ, attāpi maṁ upavadeyya nindārosapaccayā, anuviccāpi maṁ viññū garaheyyuṁ nindārosapaccayā, kāyassa bhedā paraṁ maraṇā duggati pāṭikaṅkhā nindārosapaccayā. Etadeva kho pana saṁyojanaṁ etaṁ nīvaraṇaṁ, yadidaṁ nindāroso. Ye ca nindārosapaccayā uppajjeyyuṁ āsavā vighātapariḷāhā, anindārosissa evaṁsa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. "Anindārosaṁ nissāya nindāroso pahātabbo"ti iti yantaṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ.

39. "Akkodhūpāyāsaṁ nissāya kodhūpāyāso pahātabbo"ti iti kho panetaṁ vuttaṁ, kiñcetaṁ paṭicca vuttaṁ. Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati—yesaṁ kho ahaṁ saṁyojanānaṁ hetu kodhūpāyāsī assaṁ, tesāhaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya samucchedāya paṭipanno. Ahañceva kho pana kodhūpāyāsī assaṁ, attāpi maṁ upavadeyya kodhūpāyāsapaccayā, anuviccāpi maṁ viññū garaheyyuṁ kodhūpāyāsapaccayā, kāyassa bhedā paraṁ maraṇā duggati pāṭikaṅkhā kodhūpāyāsapaccayā. Etadeva kho pana saṁyojanaṁ etaṁ nīvaraṇaṁ, yadidaṁ kodhūpāyāso. Ye ca kodhūpāyāsapaccayā uppajjeyyuṁ āsavā vighātapariḷāhā, akkodhūpāyāsissa evaṁsa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. "Akkodhūpāyāsaṁ nissāya kodhūpāyāso pahātabbo"ti iti yantaṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ.

40. "Anatimānaṁ nissāya atimāno pahātabbo"ti iti kho panetaṁ vuttaṁ, kiñcetaṁ paṭicca vuttaṁ. Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati—yesaṁ kho ahaṁ saṁyojanānaṁ hetu atimānī assaṁ, tesāhaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya samucchedāya paṭipanno. Ahañceva kho pana atimānī assaṁ, attāpi maṁ upavadeyya atimānapaccayā, anuviccāpi maṁ viññū garaheyyuṁ atimānapaccayā, kāyassa bhedā paraṁ maraṇā duggati pāṭikaṅkhā atimānapaccayā. Etadeva kho pana saṁyojanaṁ etaṁ nīvaraṇaṁ, yadidaṁ atimāno. Ye ca atimānapaccayā uppajjeyyuṁ āsavā vighātapariḷāhā, anatimānissa evaṁsa te āsavā vighātapariḷāhā na honti. "Anatimānaṁ nissāya atimāno pahātabbo"ti iti yantaṁ vuttaṁ, idametaṁ paṭicca vuttaṁ.

41. Ime kho gahapati aṭṭha dhammā saṁkhittena vuttā, vitthārena vibhattā[1], ye ariyassa vinaye vohārasamucchedāya saṁvattanti. Na tveva tāva ariyassa vinaye sabbena sabbaṁ sabbathā sabbaṁ vohārasamucchedo hotīti.

Yathā kathaṁ pana bhante ariyassa vinaye sabbena sabbaṁ sabbathā sabbaṁ vohārasamucchedo hoti. Sādhu me bhante Bhagavā tathā dhammaṁ desetu, yathā ariyassa vinaye sabbena sabbaṁ sabbathā sabbaṁ vohārasamucchedo hotīti. Tena hi gahapati suṇāhi sādhukaṁ manasi karohi bhāsissāmīti. "Evaṁ bhante"ti kho Potaliyo gahapati Bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca—

Kāmādīnavakathā

42. Seyyathāpi gahapati kukkuro jighacchādubbalyapareto goghātakasūnaṁ paccupaṭṭhito assa, tamenaṁ dakkho goghātako vā goghātakantevāsī vā aṭṭhikaṅkalaṁ sunikkantaṁ nikkantaṁ nimmaṁsaṁ lohitamakkhitaṁ upasumbheyya[2]. Taṁ kiṁ maññasi gahapati, api nu kho so kukkuro amuṁ aṭṭhikaṅkalaṁ sunikkantaṁ nikkantaṁ nimmaṁsaṁ lohitamakkhitaṁ palehanto jighacchādubbalyaṁ paṭivineyyāti. No hetaṁ bhante. Taṁ kissa hetu, aduṁ hi bhante aṭṭhikaṅkalaṁ sunikkantaṁ nikkantaṁ nimmaṁsaṁ lohitamakkhitaṁ, yāvadeva pana so kukkuro kilamathassa vighātassa bhāgī assāti. Evameva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati "aṭṭhikaṅkalūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā[3], ādīnavo ettha bhiyyo"ti. Evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā yāyaṁ upekkhā nānattā nānattasitā, taṁ abhinivajjetvā yāyaṁ upekkhā ekattā ekattasitā, yattha sabbaso lokāmisūpādānā aparisesā nirujjhanti, tamevūpekkhaṁ bhāveti.

43. Seyyathāpi gahapati gijjho vā kaṅko vā kulalo vā maṁsapesiṁ ādāya uḍḍīyeyya[4], tamenaṁ gijjhāpi kaṅkāpi kulalāpi

---

1. Avibhattā (Syā, Ka)
2. Upacchubheyya (Sī, I), upacchūbheyya (Syā, Kaṁ), upaccumbheyya (Ka)
3. Bahūpāyāsā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Uḍḍayeyya (Syā, I)

anupatitvā anupatitvā vitaccheyyuṁ vissajjeyyuṁ[1]. Taṁ kiṁ maññasi gahapati, sace so gijjho vā kaṅko vā kulalo vā taṁ maṁsapesiṁ na khippameva paṭinissajjeyya. So tatonidānaṁ maraṇaṁ vā nigaccheyya, maraṇamattaṁ vā dukkhanti. Evaṁ bhante. Evameva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati "maṁsapesūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo"ti. Evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā yāyaṁ upekkhā nānattā nānattasitā, taṁ abhinivajjetvā yāyaṁ upekkhā ekattā ekattasitā, yattha sabbaso lokāmisūpādānā aparisesā nirujjhanti, tamevūpekkhaṁ bhāveti.

44. Seyyathāpi gahapati puriso ādittaṁ tiṇukkaṁ ādāya paṭivātaṁ gacchayya. Taṁ kiṁ maññasi gahapati, sace so puriso taṁ ādittaṁ tiṇukkaṁ na khippameva paṭinissajjeyya. Tassa sā ādittā tiṇukkā hatthaṁ vā daheyya, bāhuṁ vā daheyya, aññataraṁ vā aññataraṁ vā aṅgapaccaṅgaṁ[2] daheyya. So tatonidānaṁ maraṇaṁ vā nigaccheyya, maraṇamattaṁ vā dukkhanti evaṁ bhante. Evameva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati "tiṇukkūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo"ti. Evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā -pa- tamevūpekkhaṁ bhāveti.

45. Seyyathāpi gahapati aṅgārakāsu sādhikaporisā pūrā aṅgārānaṁ vītacchikānaṁ vītadhūmānaṁ. Atha puriso āgaccheyya jīvitukāmo amaritukāmo sukhakāmo dukkhappaṭikkūlo, tamenaṁ dve balavanto purisā nānābāhāsu gahetvā aṅgārakāsuṁ upakaḍḍheyyuṁ. Taṁ kiṁ maññasi gahapati, api nu so puriso iticiticeva kāyaṁ sannāmeyyāti. Evaṁ bhante. Taṁ kissa hetu, viditañhi bhante tassa purisassa "imaṁ cāhaṁ aṅgārakāsuṁ papatissāmi, tatonidānaṁ maraṇaṁ vā nigacchissāmi, maraṇamattaṁ vā dukkhan"ti. Evameva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati "aṅgārakāsūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo"ti. Evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā -pa- tamevūpekkhaṁ bhāveti.

---

1. Virājeyyuṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Daheyya. Aññataraṁ vā aṅgapaccaṅgaṁ (Sī, I)

46. Seyyathāpi gahapati puriso supinakaṁ passeyya ārāmarāmaṇeyyakaṁ vanarāmaṇeyyakaṁ bhūmirāmaṇeyyakaṁ pokkharaṇirāmaṇeyyakaṁ, so paṭibuddho na kiñci paṭipasseyya[1]. Evameva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati "supinakūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo"ti -pa- tamevūpekkhaṁ bhāveti.

47. Seyyathāpi gahapati puriso yācitakaṁ bhogaṁ yācitvā yānaṁ vā[2] poriseyyaṁ[3] pavaramaṇikuṇḍalaṁ, so tehi yācitakehi bhogehi purakkhato parivuto antarāpaṇaṁ paṭipajjeyya. Tamenaṁ jano disvā evaṁ vadeyya "bhogī vata bho puriso, evaṁ kira bhogino bhogāni bhuñjantī"ti. Tamenaṁ sāmikā yatta yattheva passeyyuṁ, tattha tattheva sāni hareyyuṁ. Taṁ kiṁ maññasi gahapati, alaṁ nu kho tassa purisassa aññathattāyāti. Evaṁ bhante. Taṁ kissa hetu, sāmino hi bhante sāni harantīti. Evameva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati "yācitakūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo"ti -pa- tamevūpekkhaṁ bhāveti.

48. Seyyathāpi gahapati gāmassa vā nigamassa vā avidūre tibbo vanasaṇḍo, tatrassa rukkho sampannaphalo ca upapannaphalo[4] ca, na cassu kānici phalāni bhūmiyaṁ patitāni. Atha puriso āgaccheyya phalatthiko phalagavesī phalapariyesanaṁ caramāno. So taṁ vanasaṇḍaṁ ajjhogāhetvā taṁ rukkhaṁ passeyya sampannaphalañca upapannaphalañca. Tassa evamassa "ayaṁ kho rukkho sampannaphalo ca upapannaphalo ca, natthi ca kānici phalāni bhūmiyaṁ patitāni, jānāmi kho panāhaṁ rukkhaṁ ārohituṁ[5]. Yaṁnūnāhaṁ imaṁ rukkhaṁ ārohitvā yāvadatthañca khādeyyaṁ, ucchaṅgañca pūreyyan"ti. So taṁ rukkhaṁ ārohitvā yāvadatthañca khādeyya, ucchaṅgañca pūreyya. Atha dutiyo puriso āgaccheyya phalatthiko phalagavesī phalapariyesanaṁ caramāno tiṇhaṁ kuṭhāriṁ[6] ādāya, so taṁ vanasaṇḍaṁ

---

1. Passeyya (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Yānaṁ (Syā, Kaṁ, I)
3. Poroseyyaṁ (Sī, I, Ka), oropeyya (Syā,kaṁ)
4. Uppannaphalo (Syā)
5. Āruhituṁ (Sī)
6. Kudhāriṁ (Syā, Kaṁ, Ka)

ajjhogāhetvā taṁ rukkhaṁ passeyya sampannaphalañca upapannaphalañca. Tassa evamassa "ayaṁ kho rukkho sampannaphalo ca upapannaphalo ca, natthi ca kānici phalāni bhūmiyaṁ patitāni, na kho panāhaṁ jānāmi rukkhaṁ ārohituṁ. Yaṁnūnāhaṁ imaṁ rukkhaṁ mūlato chetvā yāvadatthañca khādeyyaṁ, ucchaṅgañca pūreyyan"ti. So taṁ rukkhaṁ mūlatova chindeyya. Taṁ kiṁ maññasi gahapati, amuko[1] yo so puriso paṭhamaṁ rukkhaṁ ārūḷo, sace so na khippameva oroheyya. Tassa so rukkho papatanto hatthaṁ vā bhañjeyya, pādaṁ vā bhañjeyya, aññataraṁ vā aññataraṁ vā aṅgapaccaṅgaṁ bhañjeyya. So tatonidānaṁ maraṇaṁ vā nigaccheyya, maraṇamattaṁ vā dukkhanti. Evaṁ bhante. Evameva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati "rukkhaphalūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo"ti. Evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā yāyaṁ upekkhā nānattā nānattasitā, taṁ abhinivajjetvā yāyaṁ upekkhā ekattā ekattasitā, yattha sabbaso lokāmisūpādānā aparisesā nirujjhanti, tamevūpekkhaṁ bhāveti.

49. Sa kho so gahapati ariyasāvako imaṁyeva anuttaraṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ āgamma anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathidaṁ ekampi jātiṁ dvepi jātiyo -pa- iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati.

Sa kho so gahapati ariyasāvako imaṁyeva anuttaraṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ āgamma dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate -pa- yathākammūpage satte pajānāti.

Sa kho so gahapati ariyasāvako imaṁyeva anuttaraṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ āgamma āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ettāvatā kho gahapati ariyassa vinaye sabbena sabbaṁ sabbathā sabbaṁ vohārasamucchedo hoti.

---

1. Asu (Sī, I)

50. Taṁ kiṁ maññasi gahapati, yathā ariyassa vinaye sabbena sabbaṁ sabbathā sabbaṁ vohārasamucchedo hoti, api nu tvaṁ evarūpaṁ vohārasamucchedaṁ attani samanupassasīti. Ko cāhaṁ bhante, ko ca ariyassa vinaye sabbena sabbaṁ sabbathā sabbaṁ vohārasamucchedo. Ārakā ahaṁ bhante ariyassa vinaye sabbena sabbaṁ sabbathā sabbaṁ vohārasamucchedā. Mayaṁ hi bhante pubbe aññatitthiye paribbājake anājānīyeva samāne ājānīyāti amaññimhā, anājānīyeva samāne ājānīyabhojanaṁ bhojimha, anājānīyeva samāne ājānīyaṭhāne ṭhapimha. Bhikkhū pana mayaṁ bhante ājānīyeva samāne anājānīyāti amaññimha, ājānīyeva samāne anājānīyabhojanaṁ bhojimha, ājānīyeva samāne anājānīyaṭhāne ṭhapimha. Idāni pana mayaṁ bhante aññatitthiye paribbājake anājānīyeva samāne anājānīyāti jānissāma, anājānīyeva samāne anājānīyabhojanaṁ bhojessāma, anājānīyeva samāne anājānīyaṭhāne ṭhapessāma. Bhikkhū pana mayaṁ bhante ājānīyeva samāne ājānīyāti jānissāma, ājānīyeva samāne ājānīyabhojanaṁ bhojessāma, ājānīyeva samāne ājāniyaṭhāne ṭhapessāma. Ajanesi vata me bhante Bhagavā samaṇesu samaṇappemaṁ samaṇesu samaṇappasādaṁ samaṇesu samaṇagāravaṁ. Abhikkantaṁ bhante, abhikkantaṁ bhante, seyyathāpi bhante nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya ‘cakkhumanto rūpāni dakkhantī’ti. Evamevaṁ kho bhante Bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito, esāhaṁ bhante Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti.

Potaliyasuttaṁ niṭṭhitaṁ catutthaṁ.

---

5. Jīvakasutta

51. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Jīvakassa Komārabhaccassa ambavane. Atha kho Jīvako Komārabhacco yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ

nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Jīvako Komārabhacco Bhagavantaṁ etadavoca "sutaṁ metaṁ bhante 'samaṇaṁ Gotamaṁ uddissa pāṇaṁ ārabhanti[1], taṁ samaṇo Gotamo jānaṁ uddissakataṁ[2] maṁsaṁ paribhuñjati paṭiccakamman'ti. Ye te bhante evamāhaṁsu 'samaṇaṁ Gotamaṁ uddissa pāṇaṁ ārabhanti, taṁ samaṇo Gotamo jānaṁ uddissakataṁ maṁsaṁ paribhuñjati paṭiccakamman'ti. Kacci te bhante Bhagavato vuttavādino, na ca Bhagavantaṁ abhūtena abbhācikkhanti, dhammassa cānudhammaṁ byākaronti, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayhaṁ ṭhānaṁ āgacchatī"ti.

52. Ye te Jīvaka evamāhaṁsu "samaṇaṁ Gotamaṁ uddissa pāṇaṁ ārabhanti, taṁ samaṇo Gotamo jānaṁ uddissakataṁ maṁsaṁ paribhuñjati paṭiccakamman"ti. Na me te vuttavādino, abbhācikkhanti ca maṁ te asatā abhūtena. Tīhi kho ahaṁ Jīvaka ṭhānehi maṁsaṁ aparibhoganti vadāmi diṭṭhaṁ sutaṁ parisaṅkitaṁ, imehi kho ahaṁ Jīvaka tīhi ṭhānehi maṁsaṁ aparibhoganti vadāmi. Tīhi kho ahaṁ Jīvaka ṭhānehi maṁsaṁ paribhoganti vadāmi adiṭṭhaṁ asutaṁ aparisaṅkitaṁ, imehi kho ahaṁ Jīvaka tīhi ṭhānehi maṁsaṁ paribhoganti vadāmi.

53. Idha Jīvaka bhikkhu aññataraṁ gāmaṁ vā nigamaṁ vā upanissāya viharati, so mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati, tamenaṁ gahapati vā gahapatiputto vā upasaṅkamitvā svātanāya bhattena nimanteti, ākaṅkhamānova[3] Jīvaka bhikkhu adhivāseti. So tassā rattiyā accayena pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya yena tassa gahapatissa vā gahapatiputtassa vā nivesanaṁ tenupasaṅkamati, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdati. Tamenaṁ so gahapati vā gahapatiputto vā paṇītena piṇḍapātena parivisati, tassa na evaṁ hoti "sādhu vata māyaṁ[4] gahapati vā gahapatiputto vā paṇītena

1. Ārambhanti (Ka)
2. Uddissakaṭaṁ (Sī, I)
3. Ākaṅkhamāno (Syā, Kaṁ)
4. Maṁ + ayaṁ = māyaṁ.

piṇḍapātena pariviseyyā”ti. “Aho vata māyaṁ gahapati vā gahapatiputto vā āyatiṁpi evarūpena paṇītena piṇḍapātena pariviseyyā”ti evampissa na hoti. So taṁ piṇḍapātaṁ agathito[1] amucchito anajjhopanno[2] ādīnavadassāvī nissaraṇapañño paribhuñjati. Taṁ kiṁ maññasi Jīvaka, api nu so bhikkhu tasmiṁ samaye attabyābādhāya vā ceteti, parabyābādhāya vā ceteti, ubhayabyābādhāya vā cetetīti. No hetaṁ bhante. Nanu so Jīvaka bhikkhu tasmiṁ samaye anavajjaṁyeva āhāraṁ āhāretīti. Evaṁ bhante, sutaṁ metaṁ bhante “brahmā mettāvihārī”ti, taṁ me idaṁ bhante Bhagavā sakkhidiṭṭho, Bhagavā hi bhante mettāvihārīti. Yena kho Jīvaka rāgena yena dosena yena mohena byāpādavā assa, so rāgo so doso so moho Tathāgatassa pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato[3], āyatiṁ anuppādadhammo. Sace kho te Jīvaka idaṁ sandhāya bhāsitaṁ “anujānāmi te etan”ti. Etadeva kho pana me bhante sandhāya bhāsitaṁ[4].

54. Idha Jīvaka bhikkhu aññataraṁ gāmaṁ vā nigamaṁ vā upanissāya viharati, so karuṇāsahagatena cetasā -pa- muditāsahagatena cetasā -pa- upekkhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Tamenaṁ gahapati vā gahapatiputto vā upasaṅkamitvā svātanāya bhattena nimanteti, ākaṅkhamānova Jīvaka bhikkhu adhivāseti. So tassā rattiyā accayena pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya yena gahapatissa vā gahapatiputtassa vā nivesanaṁ tenupasaṅkamati, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdati. Tamenaṁ so gahapati vā gahapatiputto vā paṇītena piṇḍapātena parivisati, tassa na evaṁ hoti “sādhu vata māyaṁ gahapati vā gahapatiputto vā paṇītena piṇḍapātena pariviseyyā”ti. “Aho vata māyaṁ gahapati vā gahapatiputto vā

1. Agadhito (Syā, Kaṁ, Ka)
2. Anajjhāpanno (Syā, Kaṁ, Ka)
3. Anabhāvakato (Sī, I), anabhāvaṁgato (Syā, Kaṁ)
4. Bhāsitanti (Syā)

āyatiṁpi evarūpena paṇītena piṇḍapātena pariviseyyā”ti evampissa na hoti. So taṁ piṇḍapātaṁ agathito amucchito anajjhopanno ādīnavadassāvī nissaraṇapañño paribhuñjati. Taṁ kiṁ maññasi Jīvaka, api nu so bhikkhu tasmiṁ samaye attabyābādhāya vā ceteti, parabyābādhāya vā ceteti, ubhayabyābādhāya vā cetetīti. No hetaṁ bhante. Nanu so Jīvaka bhikkhu tasmiṁ samaye anavajjaṁyeva āhāraṁ āhāretīti. Evaṁ bhante, sutaṁ metaṁ bhante “brahmā upekkhāvihārī”ti, taṁ me idaṁ bhante Bhagavā sakkhidiṭṭho, Bhagavā hi bhante upekkhāvihārīti. Yena kho Jīvaka rāgena yena dosena yena mohena vihesavā assa, arativā assa, paṭighavā assa. So rāgo so doso so moho Tathāgahassa pahīno ucchinnamūlo tālāvatthukato anabhāvaṁkato āyatiṁ anuppādadhammo, sace kho te Jīvaka idaṁ sandhāya bhāsitaṁ “anujānāmi te etan”ti. Etadeva kho pana me bhante sandhāya bhāsitaṁ.

55. Yo kho Jīvaka Tathāgataṁ vā Tathāgatasāvakaṁ vā uddissa pāṇaṁ ārabhati, so pañcahi ṭhānehi bahuṁ apuññaṁ pasavati. Yampi so gahapati evamāha “gacchatha amukaṁ nāma pāṇaṁ ānethā”ti, iminā paṭhamena ṭhānena bahuṁ apuññaṁ pasavati. Yampi so pāṇo galappaveṭhakena[1] ānīyamāno dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti, iminā dutiyena ṭhānena bahuṁ apuññaṁ pasavati. Yampi so evamāha “gacchatha imaṁ pāṇaṁ ārabhathā”ti, iminā tatiyena ṭhānena bahuṁ apuññaṁ pasavati. Yampi so pāṇo ārabhiyamāno dukkhaṁ domanassaṁ paṭisaṁvedeti, iminā catutthena ṭhānena bahuṁ apuññaṁ pasavati. Yampi so Tathāgataṁ vā Tathāgata-sāvakaṁ vā akappiyena āsādeti, iminā pañcamena ṭhānena bahuṁ apuññaṁ pasavati. Yo kho Jīvaka Tathāgataṁ vā Tathāgatasāvakaṁ vā uddissa pāṇaṁ ārabhati, so imehi pañcahi ṭhānehi bahuṁ apuññaṁ pasavatīti.

Evaṁ vutte Jīvako Komārabhacco Bhagavantaṁ etadavoca “acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante, kappiyaṁ vata bhante bhikkhū āhāraṁ

1. Galappavedhakena (bahūsu)

āhārenti, anavajjaṁ vata bhante bhikkhū āhāraṁ āhārenti, abhikkantaṁ bhante, abhikkantaṁ bhante -pa- upāsakaṁ maṁ Bhagavā dhāretu, ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan”ti.

Jīvakasuttaṁ niṭṭhitaṁ pañcamaṁ.

———

6. Upālisutta

56. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Nāḷandāyaṁ viharati Pāvārikambavane. Tena kho pana samayena Nigaṇṭho Nāṭaputto[1] Nāḷandāyaṁ paṭivasati mahatiyā Nigaṇṭhaparisāya saddhiṁ. Atha kho Dīghatapassī Nigaṇṭho Nāḷandāyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena Pāvārikambavanaṁ yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhitaṁ kho Dīghatapassiṁ Nigaṇṭhaṁ Bhagavā etadavoca “saṁvijjanti kho Tapassi[2] āsanāni, sace ākaṅkhasi nisīdā”ti. Evaṁ vutte Dīghatapassī Nigaṇṭho aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Dīghatapassiṁ Nigaṇṭhaṁ Bhagavā etadavoca “kati pana Tapassi Nigaṇṭho Nāṭaputto kammāni paññapeti pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā”ti. Na kho āvuso Gotama āciṇṇaṁ Nigaṇṭhassa Nāṭaputtassa “kammaṁ kamman”ti paññapetuṁ, “daṇḍaṁ daṇḍan”ti kho āvuso Gotama āciṇṇaṁ Nigaṇṭhassa Nāṭaputtassa paññapetunti. Kati pana Tapassi Nigaṇṭho Nāṭaputto daṇḍāni paññapeti pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyāti. Tīṇi kho āvuso Gotama Nigaṇṭho Nāṭaputto daṇḍāni paññapeti pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyāti. Seyyathidaṁ, kāyadaṇḍaṁ vacīdaṇḍaṁ manodaṇḍanti. Kiṁ pana Tapassi aññadeva kāyadaṇḍaṁ aññaṁ vacīdaṇḍaṁ aññaṁ manodaṇḍanti. Aññadeva āvuso Gotama kāyadaṇḍaṁ aññaṁ vacīdaṇḍaṁ aññaṁ manodaṇḍanti. Imesaṁ pana Tapassi tiṇṇaṁ daṇḍānaṁ evaṁ paṭivibhattānaṁ evaṁ paṭivisiṭṭhānaṁ katamaṁ daṇḍaṁ Nigaṇṭho Nāṭaputto mahāsāvajjataraṁ paññapeti pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa

1. Nāthaputto (Sī), Nātaputto (I) 2. Dīghatapassi (Syā, Kaṁ, Ka)

pavattiyā, yadi vā kāyadaṇḍaṁ yadi vā vacīdaṇḍaṁ yadi vā manodaṇḍanti. Imesaṁ kho āvuso Gotama tiṇṇaṁ daṇḍānaṁ evaṁ paṭivibhattānaṁ evaṁ paṭivisiṭṭhānaṁ kāyadaṇḍaṁ Nigaṇṭho Nāṭaputto mahāsāvajjataraṁ paññapeti pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā vacīdaṇḍaṁ no tathā manodaṇḍanti. "Kāyadaṇḍan"ti Tapassi vadesi? "Kāyadaṇḍan"ti āvuso Gotama vadāmi. "Kāyadaṇḍan"ti Tapassi vadesi? "Kāyadaṇḍan"ti āvuso Gotama vadāmi. "Kāyadaṇḍan"ti Tapassi vadesi? "Kāyadaṇḍan"ti āvuso Gotama vadāmīti. Itiha Bhagavā Dīghatapassiṁ Nigaṇṭhaṁ imasmiṁ kathāvatthusmiṁ yāvatatiyakaṁ patiṭṭhāpesi.

57. Evaṁ vutte Dīghatapassī Nigaṇṭho Bhagavantaṁ etadavoca "tvaṁ panāvuso Gotama kati daṇḍāni paññapesi pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā"ti. Na kho Tapassi āciṇṇaṁ Tathāgatassa "daṇḍaṁ daṇḍan"ti paññapetuṁ, "kammaṁ kamman"ti kho Tapassi āciṇṇaṁ Tathāgatassa paññapetunti. Tvaṁ panāvuso Gotama kati kammāni paññapesi pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyāti. Tīṇi kho ahaṁ Tapassi kammāni paññapemi pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, seyyathidaṁ, kāyakammaṁ vacīkammaṁ manokammanti. Kiṁ panāvuso Gotama aññadeva kāyakammaṁ aññaṁ vacīkammaṁ aññaṁ manokammanti. Aññadeva Tapassi kāyakammaṁ aññaṁ vacīkammaṁ aññaṁ manokammanti. Imesaṁ panāvuso Gotama tiṇṇaṁ kammānaṁ evaṁ paṭivibhattānaṁ evaṁ paṭivisiṭṭhānaṁ katamaṁ kammaṁ mahāsāvajjataraṁ paññapesi pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, yadi vā kāyakammaṁ yadi vā vacīkammaṁ yadi vā manokammanti. Imesaṁ kho ahaṁ Tapassi tiṇṇaṁ kammānaṁ evaṁ paṭivibhattānaṁ evaṁ paṭivisiṭṭhānaṁ manokammaṁ mahāsāvajjataraṁ paññapemi pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā kāyakammaṁ, no tathā vacīkammanti. "Manokamman"ti āvuso Gotama vadesi? "Manokamman"ti Tapassi vadāmi. "Manokamman"ti āvuso Gotama vadesi? "Manokamman"ti Tapassi vadāmi. "Manokamman"ti āvuso Gotama vadesi? "Manokamman"ti Tapassi vadāmīti. Itiha Dīghatapassī Nigaṇṭho Bhagavantaṁ imasmiṁ kathāvatthusmiṁ yāvatatiyakaṁ patiṭṭhāpetvā uṭṭhāyāsanā yena Nigaṇṭho Nāṭaputto tenupasaṅkami.

58. Tena kho pana samayena Nigaṇṭho Nāṭaputto mahatiyā gihiparisāya saddhiṁ nisinno hoti Bālakiniyā parisāya Upālipamukhāya. Addasā kho Nigaṇṭho Nāṭaputto Dīghatapassiṁ Nigaṇṭhaṁ dūratova āgacchantaṁ, disvāna Dīghatapassiṁ Nigaṇṭhaṁ etadavoca "handa kuto nu tvaṁ Tapassi āgacchasi divā divassā"ti. Ito hi kho ahaṁ bhante āgacchāmi samaṇassa Gotamassa santikāti. Ahu pana te Tapassi samaṇena Gotamena saddhiṁ kocideva kathāsallāpoti. Ahu kho me bhante samaṇena Gotamena saddhiṁ kocideva kathāsallāpoti. Yathā kathaṁ pana te Tapassi ahu samaṇena Gotamena saddhiṁ kocideva kathāsallāpoti. Atha kho Dīghatapassī Nigaṇṭho yāvatako ahosi Bhagavatā saddhiṁ kathāsallāpo, taṁ sabbaṁ Nigaṇṭhassa Nāṭaputtassa ārocesi. Evaṁ vutte Nigaṇṭho Nāṭaputto Dīghatapassiṁ Nigaṇṭhaṁ etadavoca "sādhu sādhu Tapassi, yathā taṁ sutavatā sāvakena sammadeva satthusāsanaṁ ājānantena, evameva Dīghatapassinā Nigaṇṭhena samaṇassa Gotamassa byākataṁ, kiṁ hi sobhati chavo manodaṇḍo imassa evaṁ oḷārikassa kāyadaṇḍassa upanidhāya, atha kho kāyadaṇḍova mahāsāvajjataro pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā vacīdaṇḍo, no tathā manodaṇḍo"ti.

59. Evaṁ vutte Upāli gahapati Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ etadavoca "sādhu sādhu bhante Dīghatapassī[1], yathā taṁ sutavatā sāvakena sammadeva satthusāsanaṁ ājānantena, evamevaṁ bhadantena Tapassinā samaṇassa Gotamassa byākataṁ, kiṁ hi sobhati chavo manodaṇḍo imassa evaṁ oḷārikassa kāyadaṇḍassa upanidhāya, atha kho kāyadaṇḍova mahāsāvajjataro pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā vacīdaṇḍo, no tathā manodaṇḍo. Handa cāhaṁ bhante gacchāmi samaṇassa Gotamassa imasmiṁ kathāvatthusmiṁ vādaṁ āropessāmi. Sace me samaṇo Gotamo tathā patiṭṭhahissati, yathā bhadantena Tapassinā patiṭṭhāpitaṁ. Seyyathāpi nāma balavā puriso dīghalomikaṁ eḷakaṁ lomesu gahetvā ākaḍḍheyya parikaḍḍheyya samparikaḍḍheyya. Evamevāhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ vādena vādaṁ ākaḍḍhissāmi parikaḍḍhissāmi

1. Tapassī (Sī, I)

samparikaḍḍhissāmi. Seyyathāpi nāma balavā soṇḍikākammakāro mahantaṁ soṇḍikākilañjaṁ gambhīre udakarahade pakkhipitvā kaṇṇe gahetvā ākaḍḍheyya parikaḍḍheyya samparikaḍḍheyya. Evamevāhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ vādena vādaṁ ākaḍḍhissāmi parikaḍḍhissāmi samparikaḍḍhissāmi. Seyyathāpi nāma balavā soṇḍikādhutto vālaṁ[1] kaṇṇe gahetvā odhuneyya niddhuneyya nipphoṭeyya[2]. Evamevāhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ vādena vādaṁ odhunissāmi niddunissāmi nipphoṭessāmi. Seyyathāpi nāma kuñjaro saṭṭhihāyano gambhīraṁ pokkharaṇiṁ ogāhetvā sāṇadhovikaṁ nāma kīḷitajātaṁ kīḷati. Evamevāhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ sāṇadhovikaṁ maññe kīḷitajātaṁ kīḷissāmi. Handa cāhaṁ bhante gacchāmi samaṇassa Gotamassa imasmiṁ kathāvatthusmiṁ vādaṁ āropessāmī”ti. Gaccha tvaṁ gahapati samaṇassa Gotamassa imasmiṁ kathāvatthusmiṁ vādaṁ āropehi, ahaṁ vā hi gahapati samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropeyyaṁ, Dīghatapassī vā Nigaṇṭho, tvaṁ vāti.

60. Evaṁ vutte Dīghatapassī Nigaṇṭho Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ etadavoca “na kho metaṁ bhante ruccati, yaṁ Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropeyya, samaṇo hi bhante Gotamo māyāvī āvaṭṭaniṁ. Māyaṁ jānāti, yāya aññatitthiyānaṁ sāvake āvaṭṭetī”ti. Aṭṭhānaṁ kho etaṁ Tapassi anavakāso, yaṁ Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagaccheyya. Ṭhānaṁ ca kho etaṁ vijjati, yaṁ samaṇo Gotamo Upālissa gahapatissa sāvakattaṁ upagaccheyya. Gaccha tvaṁ gahapati samaṇassa Gotamassa imasmiṁ kathāvatthusmiṁ vādaṁ āropehi, ahaṁ vā hi gahapati samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropeyyaṁ, Dīghatapassī vā Nigaṇṭho, tvaṁ vāti. Dutiyampi kho Dīghatapassī -pa-. Tatiyampi kho Dīghatapassī Nigaṇṭho Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ etadavoca “na kho metaṁ bhante ruccati, yaṁ Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropeyya, samaṇo hi bhante Gotamo māyāvī āvaṭṭaniṁ māyaṁ jānāti, yāya aññatitthiyānaṁ sāvake āvaṭṭetī”ti. Aṭṭhānaṁ kho etaṁ Tapassi anavakāso, yaṁ Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa

1. Thālaṁ (Ka) 2. Nicchādeyya (Sī, I, Ka), nicchāṭeyya (Ka), nippoṭheyya (Syā, Kaṁ)

sāvakattaṁ upagaccheyya. Ṭhānaṁ ca kho etaṁ vijjati, yaṁ samaṇo Gotamo Upālissa gahapatissa sāvakattaṁ upagaccheyya. Gaccha tvaṁ gahapati samaṇassa Gotamassa imasmiṁ kathāvatthusmiṁ vādaṁ āropehi, ahaṁ vā hi gahapati samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropeyyaṁ, Dīghatapassī vā Nigaṇṭho, tvaṁ vāti. "Evaṁ bhante"ti kho Upāli gahapati Nigaṇṭhassa Nāṭaputtassa paṭissutvā uṭṭhāyāsanā Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā yena Pāvārikambavanaṁ yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Upāli gahapati Bhagavantaṁ etadavoca "āgamā nu khvidha bhante Dīghatapassī Nigaṇṭho"ti. Āgamā khvidha gahapati Dīghatapassī Nigaṇṭhoti. Ahu kho pana te bhante Dīghatapassinā Nigaṇṭhena saddhiṁ kocideva kathāsallāpoti. Ahu kho me gahapati Dīghatapassinā Nigaṇṭhena saddhiṁ kocideva kathāsallāpoti. Yathā kathaṁ pana te bhante ahu Dīghatapassinā Nigaṇṭhena saddhiṁ kocideva kathāsallāpoti. Atha kho Bhagavā yāvatako ahosi Dīghatapassinā Nigaṇṭhena saddhiṁ kathāsallāpo, taṁ sabbaṁ Upālissa gahapatissa ārocesi.

61. Evaṁ vutte Upāli gahapati Bhagavantaṁ etadavoca "sādhu sādhu bhante Tapassī, yathā taṁ sutavatā sāvakena sammadeva satthusāsanaṁ ājānantena, evamevaṁ Dīghatapassinā Nigaṇṭhena Bhagavato byākataṁ, kiṁ hi sobhati chavo manodaṇḍo imassa evaṁ oḷārikassa kāyadaṇḍassa upanidhāya, atha kho kāyadaṇḍova mahāsāvajjataro pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā vacīdaṇḍo, no tathā manodaṇḍoti. Sace kho tvaṁ gahapati sacce patiṭṭhāya manteyyāsi, siyā no ettha kathāsallāpoti. Sacce ahaṁ bhante patiṭṭhāya mantessāmi, hotu no ettha kathāsallāpoti.

62. Taṁ kiṁ maññasi gahapati, idhassa Nigaṇṭho ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno sītodakapaṭikkhitto uṇhodakapaṭisevī, so sītodakaṁ alabhamāno kālaṅkareyya, imassa pana gahapati Nigaṇṭho Nāṭaputto katthūpapattiṁ paññapetīti. Atthi bhante manosattā nāma devā, tattha so upapajjati. Taṁ kissa hetu. Asu hi

bhante manopaṭibaddho kālaṅkarotīti. Manasi karohi gahapati[1], manasi karitvā kho gahapati byākarohi, na kho te sandhiyati purimena vā pacchimaṁ, pacchimena vā purimaṁ, bhāsitā kho pana te gahapati esā vācā "sacce ahaṁ bhante patiṭṭhāya mantessāmi, hotu no ettha kathāsallāpo"ti. Kiñcāpi bhante Bhagavā evamāha, atha kho kāyadaṇḍova mahāsāvajjataro pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā vacīdaṇḍo, no tathā manodaṇḍoti.

63. Taṁ kiṁ maññasi gahapati, idhassa Nigaṇṭho Nāṭaputto cātuyāmasaṁvarasaṁvuto sabbavārivārito sabbavāriyutto sabbavāridhuto sabbavāriphuṭo, so abhikkamanto paṭikkamanto bahū khuddake pāṇe saṁghātaṁ āpādeti, imassa pana gahapati Nigaṇṭho Nāṭaputto kaṁ vipākaṁ paññapetīti. Asañcetanikaṁ bhante Nigaṇṭho Nāṭaputto no mahāsāvajjaṁ paññapetīti. Sace pana gahapati cetetīti. Mahāsāvajjaṁ bhante hotīti. Cetanaṁ pana gahapati Nigaṇṭho Nāṭaputto kismiṁ paññapetīti. Manodaṇḍasmiṁ bhanteti. Manasi karohi gahapati, manasi karitvā kho gahapati byākarohi, na kho te sandhiyati purimena vā pacchimaṁ, pacchimena vā purimaṁ, bhāsitā kho pana te gahapati esā vācā "sacce ahaṁ bhante patiṭṭhāya mantessāmi, hotu no ettha kathāsallāpo"ti. Kiñcāpi bhante Bhagavā evamāha, atha kho kāyadaṇḍova mahāsāvajjataro pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā vacīdaṇḍo, no tathā manodaṇḍoti.

64. Taṁ kiṁ maññasi gahapati, ayaṁ Nāḷandā iddhā ceva phītā ca bahujanā ākiṇṇamanussāti. Evaṁ bhante ayaṁ Nāḷandā iddhā ceva phītā ca bahujanā ākiṇṇamanussāti. Taṁ kiṁ maññasi gahapati, idha puriso āgaccheyya ukkhittāsiko, so evaṁ vadeyya "ahaṁ yāvatikā imissā Nāḷandāya pāṇā, te ekena khaṇena ekena muhuttena ekaṁ maṁsakhalaṁ ekaṁ maṁsapuñjaṁ karissāmī"ti, taṁ kiṁ maññasi gahapati, pahoti nu kho so puriso yāvatikā imissā Nāḷandāya pāṇā, te ekena khaṇena ekena

1. Gahapati gahapati manasi karohi (Sī, Syā, Kaṁ), gahapati manasi karohi (Ka), gahapati gahapati (I)

muhuttena ekaṁ maṁsakhalaṁ ekaṁ maṁsapuñjaṁ kātunti. Dasapi bhante purisā vīsaṁpi bhante purisā tiṁsaṁpi bhante purisā cattārīsaṁpi bhante purisā paññāsaṁpi bhante purisā nappahonti yāvatikā imissā Nāḷandāya pāṇā, te ekena khaṇena ekena muhuttena ekaṁ maṁsakhalaṁ ekaṁ maṁsapuñjaṁ kātuṁ, kiṁ hi sobhati eko chavo purisoti. Taṁ kiṁ maññasi gahapati, idha āgaccheyya samaṇo vā brāhmaṇo vā iddhimā cetovasippatto, so evaṁ vadeyya "ahaṁ imaṁ Nāḷandaṁ ekena manopadosena bhasmaṁ karissāmī"ti, taṁ kiṁ maññasi gahapati, pahoti nu kho so samaṇo vābrāhmaṇo vā iddhimā cetovasippatto imaṁ Nāḷandaṁ ekena manopadosena bhasmaṁ kātunti. Dasapi bhante Nāḷandā vīsaṁpi Nāḷandā tiṁsaṁpi nāḷāndā cattārīsaṁpi Nāḷandā paññāsaṁpi Nāḷandā pahoti so samaṇo vā brāhmaṇo vā iddhimā cetovasippatto ekena manopadosena bhasmaṁ kātuṁ, kiṁ hi sobhati ekā chavā Nāḷandāti. Manasi karohi gahapati, manasi karitvā kho gahapati byākarohi, na kho te sandhiyati purimena vā pacchimaṁ, pacchimena vā purimaṁ, bhāsitā kho pana te gahapati esā vācā "sacce ahaṁ bhante patiṭṭhāya mantessāmi, hotu no ettha kathāsallāpo"ti. Kiñcāpi bhante Bhagavā evamāha, atha kho kāyadaṇḍova mahāsāvajjataro pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā vacīdaṇḍo, no tathā manodaṇḍoti.

65. Taṁ kiṁ maññasi gahapati, sutaṁ te Daṇḍakīraññaṁ[1] Kāliṅgāraññaṁ Majjhāraññaṁ[2] Mātaṅgāraññaṁ araññaṁ araññabhūtanti. Evaṁ bhante, sutaṁ me Daṇḍakīraññaṁ Kāliṅgāraññaṁ Majjhāraññaṁ Mātaṅgāraññaṁ araññaṁ araññabhūtanti. Taṁ kiṁ maññasi gahapati, kinti te sutaṁ, kena taṁ Daṇḍakīraññaṁ Kāliṅgāraññaṁ Majjhāraññaṁ Mātaṅgāraññaṁ araññaṁ araññabhūtanti. Sutaṁ metaṁ bhante isīnaṁ manopadosena taṁ Daṇḍakīraññaṁ Kāliṅgāraññaṁ Majjhāraññaṁ Mātaṅgāraññaṁ araññaṁ araññabhūtanti. Manasi karohi gahapati, manasi karitvā kho gahapati byākarohi, na kho te sandhiyati purimena vā pacchimaṁ, pacchimena vā purimaṁ, bhāsitā kho pana te gahapati esā vācā "sacce ahaṁ bhante patiṭṭhāya mantessāmi, hotu no ettha kathāsallāpo"ti.

---

1. Daṇḍakāraññaṁ (Sī, I)
2. Mejjhāraññaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

66. Purimenevāhaṁ bhante opammena Bhagavato attamano abhiraddho, api cāhaṁ imāni Bhagavato vicitrāni pañhapaṭibhānāni sotukāmo evāhaṁ Bhagavantaṁ paccanīkaṁ kātabbaṁ amaññissaṁ. Abhikkantaṁ bhante, abhikkantaṁ bhante, seyyathāpi bhante nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya "cakkhumanto rūpāni dakkhantī"ti, evamevaṁ Bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito, esāhaṁ bhante Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti.

67. Anuviccakāraṁ kho gahapati karohi, anuviccakāro tumhādisānaṁ ñātamanussānaṁ sādhu hotīti. Imināpāhaṁ bhante Bhagavato bhiyyoso mattāya attamano abhiraddho, yaṁ maṁ Bhagavā evamāha "anuviccakāraṁ kho gahapati karohi, anuviccakāro tumhādisānaṁ ñātamanussānaṁ sādhu hotī"ti, maṁ hi bhante aññatitthiyā sāvakaṁ labhitvā kevalakappaṁ Nāḷandaṁ paṭākaṁ parihareyyuṁ "Upāli amhākaṁ gahapati sāvakattaṁ upagato"ti. Atha ca pana maṁ Bhagavā evamāha "anuviccakāraṁ kho gahapati karohi, anuviccakāro tumhādisānaṁ ñātamanussānaṁ sādhu hotī"ti. Esāhaṁ bhante dutiyampi Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti.

68. Dīgharattaṁ kho te gahapati Nigaṇṭhānaṁ opānabhūtaṁ kulaṁ, yena nesaṁ upagatānaṁ piṇḍakaṁ dātabbaṁ maññeyyāsīti. Imināpāhaṁ bhante Bhagavato bhiyyoso mattāya attamano abhiraddho, yaṁ maṁ Bhagavā evamāha "dīgharattaṁ kho te gahapati Nigaṇṭhānaṁ opānabhūtaṁ kulaṁ, yena nesaṁ upagatānaṁ piṇḍakaṁ dātabbaṁ maññeyyāsī"ti. Sutaṁ metaṁ bhante samaṇo Gotamo evamāha "mayhameva dānaṁ dātabbaṁ, nāññesaṁ dānaṁ dātabbaṁ, mayhameva sāvakānaṁ dānaṁ dātabbaṁ, nāññesaṁ sāvakānaṁ dānaṁ dātabbaṁ, mayhameva dinnaṁ mahapphalaṁ, nāññesaṁ dinnaṁ mahapphalaṁ, mayhameva sāvakānaṁ dinnaṁ mahapphalaṁ, nāññesaṁ sāvakānaṁ dinnaṁ mahapphalan"ti, atha ca pana maṁ Bhagavā Nigaṇṭhesupi dāne samādapeti, api ca bhante mayamettha kālaṁ jānissāma, esāhaṁ bhante tatiyampi Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti.

69. Atha kho Bhagavā Upālissa gahapatissa anupubbiṁ kathaṁ[1] kathesi, seyyathidaṁ, dānakathaṁ, sīlakathaṁ saggakathaṁ kāmānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṁkilesaṁ nekkhamme ānisaṁsaṁ pakāsesi. Yadā Bhagavā aññāsi Upāliṁ gahapatiṁ kallacittaṁ muducittaṁ vinīvaraṇacittaṁ udaggacittaṁ pasannacittaṁ, atha yā Buddhānaṁ sāmukkaṁsikā dhammadesanā, taṁ pakāsesi dukkhaṁ samudayaṁ nirodhaṁ maggaṁ, seyyathāpi nāma suddhaṁ vatthaṁ apagatakāḷakaṁ sammadeva rajanaṁ paṭiggaṇheyya, evameva Upālissa gahapatissa tasmiṁ yeva āsane virajaṁ vītamalaṁ dhammacakkhuṁ udapādi "yaṁ kiñci samudayadhammaṁ, sabbaṁ taṁ nirodhadhamman"ti. Atha kho Upāli gahapati diṭṭhadhammo pattadhammo viditadhammo pariyogāḷhadhammo tiṇṇavicikiccho vigatakathaṁkatho vesārajjappatto aparappaccayo Satthusāsane Bhagavantaṁ etadavoca "handa ca dāni mayaṁ bhante gacchāma bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyā"ti. Yassadāni tvaṁ gahapati kālaṁ maññasīti.

70. Atha kho Upāli gahapati Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā yena sakaṁ nivesanaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā dovārikaṁ āmantesi "ajjatagge samma dovārika āvarāmi dvāraṁ Nigaṇṭhānaṁ Nigaṇṭhīnaṁ, anāvaṭaṁ dvāraṁ Bhagavato bhikkhūnaṁ bhikkhunīnaṁ upāsakānaṁ upāsikānaṁ. Sace koci Nigaṇṭho āgacchati, tamenaṁ tvaṁ evaṁ vadeyyāsi 'tiṭṭha bhante mā pāvisi, ajjatagge Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagato, āvaṭaṁ dvāraṁ Nigaṇṭhānaṁ Nigaṇṭhīnaṁ, anāvaṭaṁ dvāraṁ Bhagavato bhikkhūnaṁ bhikkhunīnaṁ upāsakānaṁ upāsikānaṁ, sace te bhante piṇḍakena attho, ettheva tiṭṭha, ettheva te āharissantī'ti". "Evaṁ bhante"ti kho dovāriko Upālissa gahapatissa paccassosi.

71. Assosi kho Dīghatapassī Nigaṇṭho "Upāli kira gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagato"ti. Atha kho Dīghatapassī Nigaṇṭho yena Nigaṇṭho Nāṭaputto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ etadavoca "sutaṁ metaṁ bhante Upāli kira gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagato"ti. Aṭṭhānaṁ kho etaṁ

1. Ānupubbīkathaṁ (Sī), ānupubbikathaṁ (I), anupubbikathaṁ (Syā, Kaṁ, Ka)

Tapassi anavakāso, yaṁ Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagaccheyya. Ṭhānaṁ ca kho etaṁ vijjati, yaṁ samaṇo Gotamo Upālissa gahapatissa sāvakattaṁ upagaccheyyāti. Dutiyampi kho Dīghatapassī Nigaṇṭho -pa-. Tatiyampi kho Dīghatapassī Nigaṇṭho Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ etadavoca, sutaṁ metaṁ bhante -pa- Upālissa gahapatissa sāvakattaṁ upagaccheyyāti. Handāhaṁ bhante gacchāmi, yāva jānāmi yadi vā Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagato yadi vā noti. Gaccha tvaṁ Tapassi jānāhi yadi vā Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagato yadi vā noti.

72. Atha kho Dīghatapassī Nigaṇṭho yena Upālissa gahapatissa nivesanaṁ tenupasaṅkami. Addasā kho dovāriko Dīghatapassiṁ Nigaṇṭhaṁ dūratova āgacchantaṁ, disvāna Dīghatapassiṁ Nigaṇṭhaṁ etadavoca "tiṭṭha bhante mā pāvisi, ajjatagge Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagato, āvaṭaṁ dvāraṁ Nigaṇṭhānaṁ Nigaṇṭhīnaṁ, anāvaṭaṁ dvāraṁ Bhagavato bhikkhūnaṁ bhikkhunīnaṁ upāsakānaṁ upāsikānaṁ, sace te bhante piṇḍakena attho, ettheva tiṭṭha, ettheva te āharissantī"ti. "Na me āvuso piṇḍakena attho"ti vatvā tato paṭinivattitvā yena Nigaṇṭho Nāṭaputto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ etadavoca "saccaṁyeva kho bhante yaṁ Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagato, etaṁ kho te ahaṁ bhante nālatthaṁ, 'na kho me bhante ruccati, yaṁ Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropeyya. Samaṇo hi bhante Gotamo māyāvī āvaṭṭaniṁ māyaṁ jānāti, yāya aññatitthiyānaṁ sāvake āvaṭṭetī'ti. Āvaṭṭo kho te bhante Upāli gahapati samaṇena Gotamena āvaṭṭaniyā māyāyā"ti. Aṭṭhānaṁ kho etaṁ tapassi anavakāso, yaṁ Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagaccheyya. Ṭhānaṁ ca kho etaṁ vijjati, yaṁ samaṇo Gotamo Upālissa gahapatissa sāvakattaṁ upagaccheyyāti. Dutiyampi kho Dīghatapassī Nigaṇṭho Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ etadavoca "saccaṁyeva bhante -pa- Upālissa gahapatissa sāvakattaṁ upagaccheyyāti. Tatiyampi kho Dīghatapassī Nigaṇṭho Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ etadavoca "saccaṁyeva kho bhante -pa- Upālissa gahapatissa sāvakattaṁ upagaccheyyāti. Handa

cāhaṁ Tapassi gacchāmi, yāva cāhaṁ sāmaṁyeva jānāmi yadi vā Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagato yadi vā noti.

Atha kho Nigaṇṭho Nāṭaputto mahatiyā Nigaṇṭhaparisāya saddhiṁ yena Upālissa gahapatissa nivesanaṁ tenupasaṅkami. Addasā kho dovāriko Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ dūratova āgacchantaṁ, disvāna Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ etadavoca "tiṭṭha bhante mā pāvisi, ajjatagge Upāli gahapati samaṇassa Gotamassa sāvakattaṁ upagato, āvaṭaṁ dvāraṁ Nigaṇṭhānaṁ Nigaṇṭhīnaṁ, anāvaṭaṁ dvāraṁ Bhagavato bhikkhūnaṁ bhikkhunīnaṁ upāsakānaṁ upāsikānaṁ, sace te bhante piṇḍakena attho, ettheva tiṭṭha, ettheva te āharissantī"ti. Tena hi samma dovārika yena Upāli gahapati tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā Upāliṁ gahapatiṁ evaṁ vadehi "Nigaṇṭho bhante Nāṭaputto mahatiyā Nigaṇṭhaparisāya saddhiṁ bahidvārakoṭṭhake ṭhito, so te dassanakāmo"ti. "Evaṁ bhante"ti kho dovāriko Nigaṇṭhassa Nāṭaputtassa paṭissutvā yena Upāli gahapati tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Upāliṁ gahapatiṁ etadavoca "Nigaṇṭho bhante Nāṭaputto mahatiyā Nigaṇṭhaparisāya saddhiṁ bahidvārakoṭṭhake ṭhito, so te dassanakāmo"ti. Tena hi samma dovārika majjhimāya dvārasālāya āsanāni paññapehīti. "Evaṁ bhante"ti kho dovāriko Upālissa gahapatissa paṭissutvā majjhimāya dvārasālāya āsanāni paññapetvā yena Upāli gahapati tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Upāliṁ gahapatiṁ etadavoca "paññattāni kho bhante majjhimāya dvārasālāya āsanāni, yassadāni kālaṁ maññasī"ti.

73. Atha kho Upāli gahapati yena majjhimā dvārasālā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā yaṁ tattha āsanaṁ aggañca seṭṭhañca uttamañca paṇītañca, tattha sāmaṁ nisīditvā dovārikaṁ āmantesi—tena hi samma dovārika yena Nigaṇṭho Nāṭaputto tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ evaṁ vadehi "Upāli bhante gahapati evamāha 'pavisa kira bhante sace ākaṅkhasī'ti". "Evaṁ bhante"ti kho dovāriko Upālissa gahapatissa paṭissutvā yena Nigaṇṭho Nāṭaputto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ etadavoca "Upāli bhante gahapati evamāha 'pavisa kira bhante sace ākaṅkhasī'ti".

Atha kho Nigaṇṭho Nāṭaputto mahatiyā Nigaṇṭhaparisāya saddhiṁ yena majjhimā dvārasālā tenupasaṅkami. Atha kho Upāli gahapati yaṁ sudaṁ pubbe yato passati Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ dūratova āgacchantaṁ, disvāna tato paccuggantvā yaṁ tattha āsanaṁ aggañca seṭṭhañca uttamañca paṇītañca, taṁ uttarāsaṅgena sammajjitvā[1] pariggahetvā nisīdāpeti. So dāni yaṁ tattha āsanaṁ aggañca seṭṭhañca uttamañca paṇītañca, tattha sāmaṁ nisīditvā Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ etadavoca "saṁvijjanti kho bhante āsanāni, sace ākaṅkhasi nisīdā"ti. Evaṁ vutte Nigaṇṭho Nāṭaputto Upāliṁ gahapatiṁ etadavoca "ummattosi tvaṁ gahapati, dattosi tvaṁ gahapati 'gacchāmahaṁ bhante samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropessāmī'ti gantvā mahatāsi vādasaṅghāṭena paṭimukko āgato. Seyyathāpi gahapati puriso aṇḍahārako gantvā ubbhatehi aṇḍehi āgaccheyya, seyyathā vā, pana gahapati puriso akkhikahārako gantvā ubbhatehi akkhīhi āgaccheyya, evameva kho tvaṁ gahapati 'gacchāmahaṁ bhante samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropessāmī'ti gantvā mahatāsi vādasaṅghāṭena paṭimukko āgato, āvaṭṭosi kho tvaṁ gahapati samaṇena Gotamena āvaṭṭaniyā māyāyā"ti.

74. Bhaddikā bhante āvaṭṭanī māyā, kalyāṇī bhante āvaṭṭanī māyā, piyā me bhante ñātisālohitā imāya āvaṭṭaniyā āvaṭṭeyyuṁ, piyānaṁpi me assa ñātisālohitānaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Sabbe cepi bhante khattiyā imāya āvaṭṭaniyā āvaṭṭeyyuṁ, sabbesānaṁpissa khattiyānaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Sabbe cepi bhante brāhmaṇā -pa- vessā -pa- suddā imāya āvaṭṭaniyā āvaṭṭeyyuṁ, sabbesānaṁpissa suddānaṁ dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Sadevako cepi bhante loko samārako sabrahmako sassamaṇabrāhmaṇī pajā sadevamanussā imāya āvaṭṭaniyā āvaṭṭeyyuṁ, sadevakassapissa lokassa samārakassa sabrahmakassa sassamaṇabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya dīgharattaṁ hitāya sukhāyāti. Tena hi bhante upamaṁ te karissāmi, upamāyapidhekacce viññū purisā bhāsitassa atthaṁ ājānanti.

---

1. Pamajjitvā (Sī, I)

75. Bhūtapubbaṁ bhante aññatarassa brāhmaṇassa jiṇṇassa vuḍḍhassa mahallakassa daharā māṇavikā pajāpatī ahosi gabbhinī upavijaññā, atha kho bhante sā māṇavikā taṁ brāhmaṇaṁ etadavoca "gaccha tvaṁ brāhmaṇa, Āpaṇā makkaṭacchāpakaṁ kiṇitvā ānehi, yo me kumārakassa kīḷāpanako bhavissatī"ti. Evaṁ vutte so brāhmaṇo taṁ māṇavikaṁ etadavoca "āgamehi tāva bhoti, yāva vijāyati, sace tvaṁ bhoti kumārakaṁ vijāyissasi, tassā te ahaṁ Āpaṇā makkaṭacchāpakaṁ kiṇitvā ānessāmi, yo te kumārakassa kīḷāpanako bhavissati. Sace pana tvaṁ bhoti kumārikaṁ vijāyissasi, tassā te ahaṁ Āpaṇā makkaṭacchāpikaṁ kiṇitvā ānessāmi, yā te kumārikāya kīḷāpanikā bhavissatī"ti. Dutiyampi kho bhante sā māṇavikā -pa-. Tatiyampi kho bhante sā māṇavikā taṁ brāhmaṇaṁ etadavoca "gaccha tvaṁ brāhmaṇa, Āpaṇā makkaṭacchāpakaṁ kiṇitvā ānehi, yo me kumārakassa kīḷāpanako bhavissatī"ti. Atha kho bhante so brāhmaṇo tassā māṇavikāya sāratto paṭibaddhacitto Āpaṇā makkaṭacchāpakaṁ kiṇitvā ānetvā taṁ māṇavikaṁ etadavoca "ayaṁ te bhoti Āpaṇā makkaṭacchāpako kiṇitvā ānīto, yo te kumārakassa kīḷāpanako bhavissatī"ti. Evaṁ vutte bhante sā māṇavikā taṁ brāhmaṇaṁ etadavoca "gaccha tvaṁ brāhmaṇa imaṁ makkaṭacchāpakaṁ ādāya yena Rattapāṇi rajakaputto tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā Rattapāṇiṁ rajakaputtaṁ evaṁ vadehi, icchāmahaṁ samma Rattapāṇi imaṁ makkaṭacchāpakaṁ pītāvalepanaṁ nāma raṅgajātaṁ rajitaṁ ākoṭitapaccākoṭitaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhan"ti.

Atha kho bhante so brāhmaṇo tassā māṇavikāya sāratto paṭibaddhacitto taṁ makkaṭacchāpakaṁ ādāya yena Rattapāṇi rajakaputto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Rattapāṇiṁ rajakaputtaṁ etadavoca "icchāmahaṁ samma Rattapāṇi imaṁ makkaṭacchāpakaṁ pītāvalepanaṁ nāma raṅgajātaṁ rajitaṁ ākoṭitapaccākoṭitaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhan"ti. Evaṁ vutte bhante Rattapāṇi rajakaputto taṁ brāhmaṇaṁ etadavoca "ayaṁ kho te bhante makkaṭacchāpako raṅgakkhamo hi kho, no ākoṭanakkhamo, no vimajjanakkhamo"ti. Evameva kho bhante bālānaṁ Nigaṇṭhānaṁ vādo,

raṅgakkhamo hi kho bālānaṁ no paṇḍitānaṁ, no anuyogakkhamo, no vimajjanakkhamo. Atha kho bhante so brāhmaṇo aparena samayena navaṁ dussayugaṁ ādāya yena Rattapāṇi rajakaputto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Rattapāṇiṁ rajakaputtaṁ etadavoca "icchāmahaṁ samma Rattapāṇi imaṁ navaṁ dussayugaṁ pītāvalepanaṁ nāma raṅgajātaṁ rajitaṁ ākoṭitapaccākoṭitaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhan"ti. Evaṁ vutte bhante Rattapāṇi rajakaputto taṁ brāhmaṇaṁ etadavoca "idaṁ kho te bhante navaṁ dussayugaṁ raṅgakkhamaṁ ceva ākoṭanakkhamaṁ ca vimajjanakkhamaṁ cā"ti. Evameva kho bhante tassa Bhagavato vādo Arahato Sammāsambuddhassa raṅgakkhamo ceva paṇḍitānaṁ no bālānaṁ, anuyogakkhamo ca vimajjanakkhamo cāti.

Sarājikā kho gahapati parisā evaṁ jānāti "Upāli gahapati Nigaṇṭhassa Nāṭaputtassa sāvako"ti, kassa taṁ gahapati sāvakaṁ dhāremāti. Evaṁ vutte Upāli gahapati uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ etadavoca "tena hi bhante suṇohi yassāhaṁ sāvako"ti—

76. Dhīrassa vigatamohassa, pabhinnakhīlassa vijitavijayassa.
Anīghassa susamacittassa, vuddhasīlassa sādhupaññassa.
Vesamantarassa[1] vimalassa, Bhagavato tassa sāvakohamasmi.

Akathaṁkathissa tusitassa, vantalokāmisassa muditassa.
Katasamaṇassa manujassa, antimasārīrassa narassa.
Anopamassa virajassa, Bhagavato tassa sāvakohamasmi.

Asaṁsayassa kusalassa, venayikassa sārathivarassa.
Anuttarassa ruciradhammassa, nikkaṅkhassa pabhāsakassa[2].
Mānacchidassa vīrassa, Bhagavato tassa sāvakohamasmi.

Nisabhassa appameyyassa, gambhīrassa monapattassa.
Khemaṅkarassa vedassa, dhammaṭṭhassa saṁvutattassa.
Saṅgātigassa muttassa, Bhagavato tassa sāvakohamasmi.

---

1. Vessantarassa (Sī, I)
2. Pabhasakarassa (Sī, Syā, I)

Nāgassa pantasenassa, khīṇasaṁyojanassa muttassa.
Paṭimantakassa[1] dhonassa, pannadhajassa vītarāgassa.
Dantassa nippapañcassa, Bhagavato tassa sāvakohamasmi.

Isisattamassa akuhassa, tevijjassa brahmapattassa.
Nhātakassa[2] padakassa, passaddhassa viditavedassa.
Purindadassa a, Bhagavato tassa sāvakohamasmi.

Ariyassa bhāvitattassa, pattipattassa veyyākaraṇassa.
Satimato vipassissa, anabhinatassa no apanatassa.
Anejassa vasippattassa, Bhagavato tassa sāvakohasmi.

Samuggatassa[3] jhāyissa, ananugatantarassa suddhassa.
Asitassa hitassa[4], pavivittassa aggappattassa.
Tiṇṇassa tārayantassa, Bhagavato tassa sāvakohamasmi.

Santassa bhūripaññassa, mahāpaññassa vītalobhassa.
Tathāgatassa Sugatassa, appaṭipuggalassa asamassa.
Visāradassa nipuṇassa, Bhagavato tassa sāvakomahasmi.

Taṇhacchidassa Buddhassa, vītadhūmassa anupalittassa.
Āhuneyyassa yakkhassa, uttamapuggalassa atulassa.
Mahato yasaggapattassa, Bhagavato tassa sāvakohamasmīti.

77. Kadā saññūḷhā pana te gahapati ime samaṇassa Gotamassa vaṇṇāti. Seyyathāpi bhante nānāpupphānaṁ mahāpuppharāsi, tamenaṁ dakkho mālākāro vā mālākārantevāsī vā vicittaṁ mālaṁ gantheyya, evameva kho bhante so Bhagavā anekavaṇṇo anekasatavaṇṇo, ko hi bhante vaṇṇārahassa vaṇṇaṁ na karissatīti. Atha kho Nigaṇṭhassa Nāṭaputtassa Bhagavato sakkāraṁ asahamānassa tattheva uṇhaṁ lohitaṁ mukhato uggacchīti[5].

Upālisuttaṁ niṭṭhitaṁ chaṭṭhaṁ.

---

1. Paṭimantassa (Ka)
2. Nahātakassa (Sī, Syā, I)
3. Sammaggatassa (Sī, Syā, I)
4. Appahīnassa (Sī, I), appabhītassa(Syā)
5. Uggañchi (Sī, Syā, I)

7. Kukkuravatikasutta

78. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Koliyesu viharati Haliddavasanaṁ nāma Koliyānaṁ nigamo. Atha kho Puṇṇo ca Koliyaputto govatiko acelo ca Seniyo kukkuravatiko yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Puṇṇo Koliyaputto govatiko Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Acelo pana Seniyo kukkuravatiko Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā kukkurova palikujjitvā[1] ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Puṇṇo Koliyaputto govatiko Bhagavantaṁ etadavoca "ayaṁ bhante acelo Seniyo kukkuravatiko dukkarakārako chamānikkhittaṁ bhojanaṁ bhuñjati, tassa taṁ kukkuravataṁ dīgharattaṁ samattaṁ samādinnaṁ, tassa kā gati, ko abhisamparāyo"ti. Alaṁ Puṇṇa, tiṭṭhatetaṁ, mā maṁ etaṁ pucchīti. Dutiyampi kho Puṇṇo Koliyaputto govatiko -pa-. Tatiyampi kho Puṇṇo Koliyaputto govatiko Bhagavantaṁ etadavoca "ayaṁ bhante acelo Seniyo kukkuravatiko dukkarakārako chamānikkhittaṁ bhojanaṁ bhuñjati, tassa taṁ kukkuravataṁ dīgharattaṁ samattaṁ samādinnaṁ, tassa kā gati, ko abhisamparāyo"ti.

79. Addhā kho te ahaṁ Puṇṇa na labhāmi, "alaṁ Puṇṇa tiṭṭhatetaṁ, mā maṁ etaṁ pucchī"ti, api ca tyāhaṁ byākarissāmi. Idha Puṇṇa ekacco kukkuravataṁ bhāveti paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ, kukkurasīlaṁ bhāveti paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ, kukkuracittaṁ bhāveti paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ, kukkurākappaṁ bhāveti paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ. So kukkuravataṁ bhāvetvā paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ kukkurasīlaṁ bhavetvā paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ kukkuracittaṁ bhāvetvā paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ kukkurākappaṁ bhāvetvā paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ kāyassa bhedā paraṁ maraṇā kukkurānaṁ sahabyataṁ upapajjati. Sace kho panassa evaṁdiṭṭhi hoti "imināhaṁ sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi, devaññataro vā"ti, sāssa[2] hoti micchādiṭṭhi. Micchādiṭṭhissa[3] kho ahaṁ Puṇṇa dvinnaṁ gatīnaṁ aññataraṁ gatiṁ vadāmi nirayaṁ vā tiracchānayoniṁ vā. Iti kho Puṇṇa

---

1. Palikuṇṭhitvā (Syā, Kaṁ), paliguṇṭhitvā (Ka)
2. Sāyaṁ (Ka)
3. Micchādiṭṭhikassa (Sī)

sampajjamānaṁ kukkuravataṁ kukkurānaṁ sahabyataṁ upaneti vipajjamānaṁ nirayanti. Evaṁ vutte acelo Seniyo kukkuravatiko parodi, assūni pavattesi.

Atha kho Bhagavā Puṇṇaṁ Koliyaputtaṁ govatikaṁ etadavoca "etaṁ kho te ahaṁ Puṇṇa nālatthaṁ, 'alaṁ Puṇṇa tiṭṭhatetaṁ, mā maṁ etaṁ pucchī'ti". Nāhaṁ bhante etaṁ rodāmi, yaṁ maṁ Bhagavā evamāha "api ca me idaṁ bhante kukkuravataṁ dīgharattaṁ samattaṁ samādinnaṁ. Ayaṁ bhante Puṇṇo Koliyaputto govatiko, tassa taṁ govataṁ dīgharattaṁ samattaṁ samādinnaṁ, tassa kā gati, ko abhisamparāyo"ti. Alaṁ Seniya tiṭṭhatetaṁ, mā maṁ etaṁ pucchīti. Dutiyampi kho acelo Seniyo -pa-. Tatiyampi kho acelo Seniyo kukkuravatiko Bhagavantaṁ etadavoca "ayaṁ bhante Puṇṇo Koliyaputto govatiko, tassa taṁ govataṁ dīgharattaṁ samattaṁ samādinnaṁ, tassa kā gati, ko abhisamparāyo"ti.

80. Addhā kho te ahaṁ Seniya na labhāmi, "alaṁ Seniya tiṭṭhatetaṁ, mā maṁ etaṁ pucchī"ti, api ca tyāhaṁ byākarissāmi. Idha Seniya ekacco govataṁ bhāveti paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ, gosīlaṁ bhāveti paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ, gocittaṁ bhāveti paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ, gavākappaṁ[1] bhāveti paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ. So govataṁ bhāvetvā paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ gosīlaṁ bhāvetvā paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ gocittaṁ bhāvetvā paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ gavākappaṁ bhāvetvā paripuṇṇaṁ abbokiṇṇaṁ kāyassa bhedā paraṁ maraṇā gunnaṁ sahabyataṁ upapajjati. Sace kho panassa evaṁ diṭṭhi hoti "imināhaṁ sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro vā"ti, sāssa hoti micchādiṭṭhi. Micchadiṭṭhissa kho ahaṁ Seniya dvinnaṁ gatīnaṁ aññataraṁ gatiṁ vadāmi nirayaṁ vā tiracchānayoniṁ vā. Iti kho Seniya sampajjamānaṁ govataṁ gunnaṁ sahabyataṁ upaneti vipajjamānaṁ nirayanti. Evaṁ vutte Puṇṇo Koliyaputto govatiko parodi, assūni pavattesi.

Atha kho Bhagavā acelaṁ Seniyaṁ kukkuravatikaṁ etadavoca "etaṁ kho te ahaṁ Seniya nālatthaṁ, alaṁ Seniya tiṭṭhatelaṁ, mā

1. Gvākappaṁ (Ka)

maṁ etaṁ pucchī”ti. Nāhaṁ bhante etaṁ rodāmi, yaṁ maṁ Bhagavā evamāha, api ca me idaṁ bhante govataṁ dīgharattaṁ samattaṁ samādinnaṁ. Evaṁ pasanno ahaṁ bhante Bhagavati, pahoti Bhagavā tathā dhammaṁ desetuṁ, yathā ahaṁ cevimaṁ govataṁ pajaheyyaṁ, ayaṁ ceva acelo Seniyo kukkuravatiko taṁ kukkuravataṁ pajaheyyāti. Tena hi Puṇṇa suṇāhi sādhukaṁ manasi karohi bhāsissāmīti. “Evaṁ bhante”ti kho Puṇṇo Koliyaputto govatiko Bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca—

81. Cattārimāni Puṇṇa kammāni mayā sayaṁ abhiññā sacchikatvā paveditāni. Katamāni cattāri, atthi Puṇṇa kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ, atthi Puṇṇa kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ, atthi Puṇṇa kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ, atthi Puṇṇa kammaṁ akaṇhaṁ asukkaṁ akaṇha-asukkavipākaṁ kammakkhayāya saṁvattati.

Katamañca Puṇṇa kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ. Idha Puṇṇa ekacco sabyābajjhaṁ[1] kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, sabyābajjhaṁ vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, sabyābajjhaṁ manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti. So sabyābajjhaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhaṁ vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhaṁ manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhaṁ lokaṁ upapajjati. Tamenaṁ sabyābajjhaṁ lokaṁ upapannaṁ samānaṁ sabyābajjhā phassā phusanti, so sabyābajjhehi phassehi phuṭṭho samāno sabyābajjhaṁ vedanaṁ vedati ekantadukkhaṁ, seyyathāpi sattā nerayikā. Iti kho Puṇṇa bhūtā bhūtassa upapatti hoti. Yaṁ karoti tena upapajjati, upapannamenaṁ phassā phusanti. Evaṁpāhaṁ Puṇṇa ‘kammadāyādā sattā’ti vadāmi. Idaṁ vuccati Puṇṇa kammaṁ kaṇhaṁ paṇhavipākaṁ. (1)

Katamañca Puṇṇa kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ. Idha Puṇṇa ekacco abyābajjhaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, abyābajjhaṁ vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, abyābajjhaṁ manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti. So abyābajjhaṁ kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā abyābajjhaṁ vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā abyābajjhaṁ manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā abyābajjhaṁ lokaṁ upapajjati. Tamenaṁ abyābajjhaṁ lokaṁ

1. Sabyāpajjhaṁ (Sī, Syā, Kaṁ)

upapannaṁ samānaṁ abyābajjhā phassā phusanti, so abyābajjhehi phassehi phuṭṭho samāno abyābajjhaṁ vedanaṁ vedeti ekantasukhaṁ, seyyathāpi devā subhakiṇhā. Iti kho Puṇṇa bhūtā bhūtassa upapatti hoti. Yaṁ karoti tena upapajjati, upapannamenaṁ phassā phusanti. Evaṁpāhaṁ Puṇṇa 'kammadāyādā sattā'ti vadāmi. Idaṁ vuccati Puṇṇa kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ. (2)

Katamañca Puṇṇa kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ. Idha Puṇṇa ekacco sabyābajjampi abyābajjampi kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, sabyābajjhampi abyābajjhampi vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti, sabyābajjhampi abyābajjhampi manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharoti. So sabyābajjhampi abyābajjhampi kāyasaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhampi abyābajjhampi vacīsaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhampi abyābajjhampi manosaṅkhāraṁ abhisaṅkharitvā sabyābajjhampi abyābajjhampi lokaṁ upapajjati. Tamenaṁ sabyābajjhampi abyābajjhampi lokaṁ upapannaṁ samānaṁ sabyābajjhāpi abyābajjhāpi phassā phusanti, so sabyābajjhehipi abyābajjhehipi phassehi phuṭṭho samāno sabyābajjhampi abyābajjhampi vedanaṁ vedeti vokiṇṇasukhadukkhaṁ, seyyathāpi manussā ekacce ca devā ekacce ca vinipātikā. Iti kho Puṇṇa bhūtā bhūtassa upapatti hoti. Yaṁ karoti tena upapajjati, upapannamenaṁ phassā phusanti. Evaṁpāhaṁ Puṇṇa 'kammadāyādā sattā'ti vadāmi. Idaṁ vuccati Puṇṇa kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ. (3)

Katamañca Puṇṇa kammaṁ akaṇhaṁ asukkaṁ akaṇha-asukkavipākaṁ kammakkhayāya saṁvattati. Tatra Puṇṇa yamidaṁ kammaṁ kaṇhaṁ kaṇhavipākaṁ tassa pahānāya yā cetanā, yamidaṁ[1] kammaṁ sukkaṁ sukkavipākaṁ tassa pahānāya yā cetanā, yamidaṁ[1] kammaṁ kaṇhasukkaṁ kaṇhasukkavipākaṁ tassa pahānāya yā cetanā. Idaṁ vuccati Puṇṇa kammaṁ akaṇhaṁ asukkaṁ akaṇha-asukkavipākaṁ kammakkhayāya saṁvattatīti. Imāni kho Puṇṇa cattāri kammāni mayā sayaṁ abhiññā sacchikatvā paveditānīti. (4)

82. Evaṁ vutte Puṇṇo Koliyaputto govatiko Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bhante, abhikkantaṁ bhante, seyyathāpi bhante -pa- upāsakaṁ maṁ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan"ti.

1. Yampidaṁ (Sī, I)

acelo pana Seniyo kukkuravatiko Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bhante, abhikkantaṁ bhante, seyyathāpi bhante -pa- pakāsito, esāhaṁ bhante Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, labheyyāhaṁ bhante Bhagavato santike pabbajjaṁ, labheyyaṁ upasampadan"ti. Yo kho Seniya aññatitthiyapubbo imasmiṁ dhammavinaye ākaṅkhati pabbajjaṁ ākaṅkhati upasampadaṁ, so cattāro māse parivasati, catunnaṁ māsānaṁ acceyena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti upasampādenti bhikkhubhāvāya, api ca mettha puggalavemattatā viditāti.

Sace bhante aññatitthiyapubbā imasmiṁ dhammavinaye ākaṅkhantā pabbajjaṁ ākaṅkhantā upasampadaṁ, te cattāro māse parivasanti, catunnaṁ māsānaṁ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti upasampādenti bhikkhubhāvāya, ahaṁ cattāri vassāni parivasissāmi catunnaṁ vassānaṁ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājentu upasampādentu bhikkhu bhāvāyāti. Alattha kho acelo Seniyo kukkuravatiko Bhagavato santike pabbajjaṁ, alattha upasampadaṁ, acirūpasampanno kho panāyasmā Seniyo eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirasseva, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti. Tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi "khīṇā jāti vusitaṁ brahmacariyaṁ kataṁ karaṇīyaṁ nāparaṁ itthattāyā"ti abbhaññāsi. Aññataro kho panāyasmā Seniyo arahataṁ ahosīti.

Kukkuravatikasuttaṁ niṭṭhitaṁ sattamaṁ.

---

8. Abhayarājākumārasutta

83. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane kalandakanivāpe. Atha kho Abhayo rājakumāro yena Nigaṇṭho Nāṭaputto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Abhayaṁ rājakumāraṁ Nigaṇṭho Nāṭaputto etadavoca "ehi tvaṁ rājakumāra samaṇassa Gotamassa

vādaṁ āropehi, evaṁ te kalyāṇo kittisaddo abbhuggacchissati ‘Abhayena rājamārena samaṇassa Gotamassa evaṁ mahiddhikassa evaṁ mahānubhāvassa vādo āropito’ti”. Yathā kathaṁ panāhaṁ bhante samaṇassa Gotamassa evaṁ mahiddhikassa evaṁ mahānubhāvassa vādaṁ āropessāmīti. Ehi tvaṁ rājakumāra yena samaṇo Gotamo tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā samaṇaṁ Gotamaṁ evaṁ vadehi “bhāseyya nu kho bhante tathāvato taṁ vācaṁ, yā sā vācā paresaṁ appiyā amanāpā”ti. Sace te samaṇo Gotamo evaṁ puṭṭho evaṁ byākaroti “bhāseyya rājakumāra Tathāgato taṁ vācaṁ, yā sā vācā paresaṁ appiyā amanāpā”ti, tamenaṁ tvaṁ evaṁ vadeyyāsi “atha kiñcarahi te bhante puthujjanena nānākaraṇaṁ. Puthujjanopi hi taṁ vācaṁ bhāseyya, yā sā vācā paresaṁ appiyā amanāpā”ti. Sace pana te samaṇo Gotamo evaṁ puṭṭho evaṁ byākaroti “na rājakumāra Tathāgato taṁ vācaṁ bhāseyya, yā sā vācā paresaṁ appiyā amanāpā”ti, tamenaṁ tvaṁ evaṁ vadeyyāsi “atha kiñcarahi te bhante Devadatto byākato ‘āpāyiko Devadatto nerayiko Devadatto kappaṭṭho Devadatto atekiccho Devadatto’ti, tāya ca pana te vācāya Devadatto kupito ahosi anattamano”ti. Imaṁ kho te rājakumāra samaṇo Gotamo ubhatokoṭikaṁ pañhaṁ puṭṭho samāno neva sakkhiti uggilituṁ, na sakkhiti ogilituṁ. Seyyathāpi nāma purisassa ayosiṅghāṭakaṁ kaṇṭhe vilaggaṁ so neva sakkuṇeyya uggilituṁ, na sakkuṇeyya ogilituṁ, evameva kho te rājakumāra samaṇo Gotamo imaṁ ubhatokoṭikaṁ pañhaṁ puṭṭho samāno neva sakkhiti uggilituṁ, na sakkhiti ogilitunti. “Evaṁ bhante”ti kho Abhayo rājakumāro Nigaṇṭhassa Nāṭaputtassa paṭissutvā uṭṭhāyāsanā Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi.

84. Ekamantaṁ nisinnassa kho Abhayassa rājakumārassa sūriyaṁ[1] ulloketvā etadahosi “akālo kho ajja Bhagavato vādaṁ

1. Suriyaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

āropetuṁ, sve dānāhaṁ sake nivesane Bhagavato vādaṁ āropessāmī”ti Bhagavantaṁ etadavoca “adhivāsetu me bhante Bhagavā svātanāya attacatuttho bhattan”ti. Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho Abhayo rājakumāro Bhagavato adhivāsanaṁ viditvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Atha kho Bhagavā tassā rattiyā accayena pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya yena Abhayassa rājakumārassa nivesanaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Atha kho Abhayo rājakumāro Bhagavantaṁ paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho Abhayo rājakumāro Bhagavantaṁ bhuttāviṁ onītapattapāṇiṁ aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi.

85. Ekamantaṁ nisinno kho Abhayo rājakumāro Bhagavantaṁ etadavoca “bhāseyya nu kho bhante Tathāgato taṁ vācaṁ, yā sā vācā paresaṁ appiyā amanāpā”ti. Na khvettha rājakumāra ekaṁsenāti. Ettha bhante anassuṁ Nigaṇṭhāti. Kiṁ pana tvaṁ rājakumāra evaṁ vadesi “ettha bhante anassuṁ Nigaṇṭhā”ti. Idhāhaṁ bhante yena Nigaṇṭho Nāṭaputto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁ, ekamantaṁ nisinnaṁ kho maṁ bhante Nigaṇṭho Nāṭaputto etadavoca—ehi tvaṁ rājakumāra samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropehi, evaṁ te kalyāṇo kittisaddo abbhuggacchissati “abhayena rājakumārena samaṇassa Gotamassa evaṁ mahiddhikassa evaṁ mahānubhāvassa vādo āropito”ti. Evaṁ vutte ahaṁ bhante Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ etadavocaṁ “yathā kathaṁ panāhaṁ bhante samaṇassa Gotamassa evaṁ mahiddhikassa evaṁ mahānubhāvassa vādaṁ āropessāmī”ti. Ehi tvaṁ rājakumāra yena samaṇo Gotamo tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā samaṇaṁ Gotamaṁ evaṁ vadehi “bhāseyya nu kho bhante Tathāgato taṁ vācaṁ, yā sā vācā paresaṁ appiyā amanāpā”ti. Sace te samaṇo Gotamo evaṁ puṭṭho evaṁ byākaroti “bhāseyya rājakumāra Tathāgato taṁ vācaṁ, yā sā vācā paresaṁ appiyā amanāpā”ti, tamenaṁ tvaṁ evaṁ vadeyyāsi “atha kiñcarahi te bhante puthujjanena nānākaraṇaṁ, puthujjanopi hi taṁ vācaṁ

bhāseyya, yā sā vācā paresaṁ appiyā amanāpā”ti. Sace pana te samaṇo Gotamo evaṁ puṭṭho evaṁ byākaroti “na rājakumāra Tathāgato taṁ vācaṁ bhāseyya, yā sā vācā paresaṁ appiyā amanāpā”ti, tamenaṁ tvaṁ evaṁ vadeyyāsi “atha kiñcarahi te bhante Devadatto byākato ‘āpāyiko Devadatto nerayiko Devadatto kappaṭṭho Devadatto atekiccho Devadatto’ti, tāya ca pana te vācāya Devadatto kupito ahosi anattamano”ti. Imaṁ kho te rājakumāra samaṇo Gotamo ubhatokoṭikaṁ pañhaṁ puṭṭho samāno neva sakkhiti uggilituṁ, na sakkhiti ogilituṁ. Seyyathāpi nāma purisassa ayosiṅghāṭakaṁ kaṇṭhe vilaggaṁ, so neva sakkuṇeyya uggilituṁ, na sakkuṇeyya ogilituṁ. Evameva kho te rājakumāra samaṇo Gotamo imaṁ ubhatokoṭikaṁ pañhaṁ puṭho samāno neva sakkhiti uggilituṁ, na sakkhiti ogilitunti.

86. Tena kho pana samayena daharo kumāro mando uttānaseyyako Abhayassa rājakumārassa aṅke nisinno hoti. Atha kho Bhagavā Abhayaṁ rājakumāraṁ etadavoca “taṁ kiṁ maññasi rājakumāra, sacāyaṁ kumāro tuyhaṁ vā pamādamanvāya dhātiyā vā pamādamanvāya kaṭṭhaṁ vā kaṭhalaṁ[1] vā mukhe āhareyya, kinti naṁ kareyyāsī”ti. Āhareyyassāhaṁ bhante, sace bhante na sakkuṇeyyaṁ ādikeneva āhattuṁ[2] vāmena hatthena sīsaṁ pariggahetvā[3] dakkhiṇena hatthena vaṅkaṅguliṁ karitvā salohitaṁpi āhareyyaṁ. Taṁ kissa hetu, atthi me bhante kumāre anukampāti. Evameva kho rājakumāra yaṁ Tathāgato vācaṁ jānāti abhūtaṁ atacchaṁ anatthasaṁhitaṁ, sā ca paresaṁ appiyā amanāpā, na taṁ Tathāgato vācaṁ bhāsati. Yampi Tathāgato vācaṁ jānāti bhūtaṁ tacchaṁ anatthasaṁhitaṁ, sā ca paresaṁ appiyā amanāpā, tampi Tathāgato vācaṁ na bhāsati. Yañca kho Tathāgato vācaṁ jānāti bhūtaṁ tacchaṁ atthasaṁhitaṁ, sā ca paresaṁ appiyā amanāpā, tatra kālaññū Tathāgato hoti tassā vācāya veyyākaraṇāya. Yaṁ Tathāgato vācaṁ jānāti abhūtaṁ

---

1. Kathalaṁ (Ka) 2. Āharituṁ (Syā, Kaṁ) 3. Paggahetvā (Sī)

atacchaṁ anatthasaṁhitaṁ, sā ca paresaṁ piyā manāpā, na taṁ Tathāgato vācaṁ bhāsati. Yampi Tathāgato vācaṁ jānāti bhūtaṁ tacchaṁ anatthasaṁhitaṁ, sā ca paresaṁ piyā manāpā, tampi Tathāgato vācaṁ na bhāsati. Yañca Tathāgato vācaṁ jānāti bhūtaṁ tacchaṁ atthasaṁhitaṁ, sā ca paresaṁ piyā manāpā, tatra kālaññū Tathāgato hoti tassā vācāya veyyākaraṇāya. Taṁ kissa hetu, atthi rājakumāra Tathāgatassa sattesu anukampāti.

87. Yeme bhante khattiyapaṇḍitāpi brāhmaṇapaṇḍitāpi gahapatipaṇḍitāpi samaṇapaṇḍitāpi pañhaṁ abhisaṅkharitvā Tathāgataṁ upasaṅkamitvā pucchanti "pubbeva nu kho etaṁ bhante Bhagavato cetaso parivitakkitaṁ hoti, ye maṁ upasaṅkamitvā evaṁ pucchissanti, tesāhaṁ evaṁ puṭṭho evaṁ byākarissāmī"ti, udāhu ṭhānasovetaṁ Tathāgataṁ paṭibhātīti. Tena hi rājakumāra taññevettha paṭipucchissāmi, yathā te khameyya, tathā naṁ byākareyyāsi, taṁ kiṁ maññasi rājakumāra, kusalo tvaṁ rathassa aṅgapaccaṅgānanti. Evaṁ bhante kusalo ahaṁ rathassa aṅgapaccaṅgānanti, taṁ kiṁ maññasi rājakumāra, ye taṁ upasaṅkamitvā evaṁ puccheyyuṁ "kiṁ nāmidaṁ rathassa aṅgapaccaṅgan"ti. Pubbeva nu kho te etaṁ cetaso parivitakkitaṁ assa, ye maṁ upasaṅkamitvā evaṁ pucchissanti, tesāhaṁ evaṁ puṭṭho evaṁ byākarissāmīti, udāhu ṭhānasovetaṁ paṭibhāseyyāti. Ahaṁ hi bhante rathiko saññāto kusalo rathassa aṅgapaccaṅgānaṁ sabbāni me rathassa aṅgapaccaṅgāni suviditāni, ṭhānasovetaṁ maṁ paṭibhāseyyāti. Evameva kho rājakumāra ye te khattiyapaṇḍitāpi brāhmaṇapaṇḍitāpi gahapatipaṇḍitāpi samaṇapaṇḍitāpi pañhaṁ abhisaṅkharitvā Tathāgataṁ upasaṅkamitvā pucchanti. Ṭhānasovetaṁ Tathāgataṁ paṭibhāti. Taṁ kissa hetu, sā hi rājakumāra Tathāgatassa dhammadhātu suppaṭividdhā, yassā dhammadhātuyā suppaṭividdhattā ṭhānasovetaṁ Tathāgataṁ paṭibhātīti.

Evaṁ vutte Abhayo rājakumāro Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bhante, abhikkantaṁ bhante -pa- ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan"ti.

Abhayarājakumārasuttaṁ niṭṭhitaṁ aṭṭhamaṁ.

9. Bahuvedanīyasutta

88. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Pañcakaṅgo thapati yenāyasmā Udāyī tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Udāyiṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Pañcakaṅgo thapati āyasmantaṁ Udāyiṁ etadavoca "kati nu kho bhante Udāyi vedanā vuttā Bhagavatā"ti. "Tisso kho thapati[1] vedanā vuttā Bhagavatā sukhā vedanā dukkhā vedanā adukkhamasukhā vedanā. Imā kho thapati tisso vedanā vuttā Bhagavatā"ti. Evaṁ vutte Pañcakaṅgo thapati āyasmantaṁ Udāyiṁ etadavoca "na kho bhante Udāyi tisso vedanā vuttā Bhagavatā, dve vedanā vuttā Bhagavatā sukhā vedanā dukkhā vedanā. Yāyaṁ bhante adukkhamasukhā vedanā, santasmiṁ esā paṇīte sukhe vuttā Bhagavatā"ti. Dutiyampi kho āyasmā Udāyī Pañcakaṅgaṁ thapatiṁ etadavoca "na kho gahapati dve vedanā vuttā Bhagavatā, tisso vedanā vuttā Bhagavatā sukhā vedanā dukkhā vedanā adukkhamasukhā vedanā. Imā kho thapati tisso vedanā vuttā Bhagavatā"ti. Dutiyampi kho Pañcakaṅgo thapati āyasmantaṁ Udāyiṁ etadavoca "na kho bhante Udāyi tisso vedanā vuttā Bhagavatā, dve vedanā vuttā Bhagavatā sukhā vedanā dukkhā vedanā. Yāyaṁ bhante adukkhamasukhā vedanā, santasmiṁ esā paṇīte sukhe vuttā Bhagavatā"ti. Tatiyampi kho āyasmā Udāyī Pañcakaṅgaṁ thapatiṁ etadavoca "na kho thapati dve vedanā vuttā Bhagavatā, tisso vedanā vuttā Bhagavatā sukhā vedanā dukkhā vedanā adukkhamasukhā vedanā. Imā kho thapati tisso vedanā vuttā Bhagavatā"ti. Tatiyampi kho Pañcakaṅgo thapati āyasmantaṁ Udāyiṁ etadavoca "na kho bhante Udāyi tisso vedanā vuttā Bhagavatā, dve vedanā vuttā Bhagavatā sukhā vedanā dukkhā vedanā. Yāyaṁ bhante adukkhamasukhā vedanā, santasmiṁ esā paṇīte sukhe vuttā Bhagavatā"ti. Neva kho sakkhi āyasmā Udāyī Pañcakaṅgaṁ thapatiṁ saññāpetuṁ, na panāsakkhi Pañcakaṅgo thapati āyasmantaṁ Udāyiṁ saññāpetuṁ.

89. Assosi kho āyasmā Ānando āyasmato Udāyissa Pañcakaṅgena thapatinā saddhiṁ imaṁ kathāsallāpaṁ. Atha kho āyasmā

---

1. Gahapati (Syā, Kaṁ, I)

Ānando yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Ānando yāvatako ahosi āyasmato Udāyissa Pañcakaṅgena thapatinā saddhiṁ kathāsallāpo, taṁ sabbaṁ Bhagavato ārocesi. Evaṁ vutte Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ etadavoca "santaññeva kho Ānanda pariyāyaṁ Pañcakaṅgo thapati Udāyissa nābbhanumodi, santaññeva ca pana pariyāyaṁ Udāyī Pañcakaṅgassa thapatissa nābbhanumodi. Dvepānanda vedanā vuttā mayā pariyāyena, tissopi vedanā vuttā mayā pariyāyena, pañcapi vedanā vuttā mayā pariyāyena, chapi vedanā vuttā mayā pariyāyena, aṭṭhārasapi vedanā vuttā mayā pariyāyena, chattiṁsapi vedanā vuttā mayā pariyāyena, aṭṭhasataṁpi vedanā vuttā mayā pariyāyena. Evaṁ pariyāyadesito kho Ānanda mayā dhammo, evaṁ pariyāyadesite kho Ānanda mayā dhamme ye aññamaññassa subhāsitaṁ sulapitaṁ na samanujānissanti na samanumaññissanti na samanumodissanti, tesametaṁ pāṭikaṅkhaṁ, bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññaṁ mukhasattīhi vitudantā viharissanti. Evaṁ pariyāyadesito kho Ānanda mayā dhammo, evaṁ pariyāyadesite kho Ānanda mayā dhamme ye aññamaññassa subhāsitaṁ sulapitaṁ samanujānissanti samanumaññissanti samanumodissanti, tesametaṁ pāṭikaṅkhaṁ, samaggā sammodamānā avivadamānā khīrodakībhūtā aññamaññaṁ piyacakkhūhi sampassantā viharissanti.

90. Pañca kho ime Ānanda kāmaguṇā. Katame pañca, cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā, sotaviññeyyā saddā -pa- ghānaviññeyyā gandhā -pa- jivhāviññeyyā rasā -pa- kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā, ime kho Ānanda pañca kāmaguṇā. Yaṁ kho Ānanda ime pañca kāmaguṇe paṭicca uppajjati sukhaṁ somanassaṁ, idaṁ vuccati kāmasukhaṁ.

Yo kho Ānanda evaṁ vadeyya "etaparamaṁ sattā sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedentī"ti, idamassa nānujānāmi, taṁ kissa hetu, atthānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantarañca paṇītatarañca. Katamañcānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañca paṇītatarañca. Idhānanda bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja

viharati. Idaṁ kho Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañca paṇītatarañca.

Yo kho Ānanda evaṁ vadeyya "etaparamaṁ sattā sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedentī"ti, idamassa nānujānāmi, taṁ kissa hetu, atthānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañca paṇītatarañca. Katamañcānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañca paṇītatarañca. Idhānanda bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā -pa- dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañca paṇītatarañca.

Yo kho Ānanda evaṁ vadeyya -pa-. Katamañcānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkhantatarañca paṇītatarañca. Idhānanda bhikkhu pītiyā ca virāgā -pa- tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañca paṇītatarañca.

Yo kho Ānanda evaṁ vadeyya -pa-. Katamañcānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañca paṇītatarañca. Idhānanda bhikkhu sukhassa ca pahānā -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañca paṇītatarañca.

Yo kho Ānanda evaṁ vadeyya -pa-. Katamañcānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañca paṇītatarañca. Idhānanda bhikkhu sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthaṅgamā nānattasaññānaṁ amanasikārā "ananto ākāso"ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañca paṇītatarañca.

Yo kho Ānanda evaṁ vadeyya -pa-. Katamañcānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañca paṇītatarañca. Idhānanda bhikkhu sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma "anantaṁ viññāṇan"ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañca paṇītatarañca.

Yo kho Ānanda evaṁ vadeyya -pa-. Katamañcānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañca paṇītatarañca. Idhānanda bhikkhu sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma "natthi kiñcī"ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañca paṇītatarañca.

Yo kho Ānanda evaṁ vadeyya -pa-. Katamañcānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañca paṇītatarañca. Idhānanda bhikkhu sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañca paṇītatarañca.

Yo kho Ānanda evaṁ vadeyya "etaparamaṁ sattā sukhaṁ somanassaṁ paṭisaṁvedentī"ti, idamassa nānujānāmi, taṁ kissa hetu, atthānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañca paṇītatarañca. Katamāñcānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañca paṇītatarañca. Idhānanda bhikkhu sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho Ānanda etamhā sukhā aññaṁ sukhaṁ abhikkantatarañca paṇītatarañca.

91. Ṭhānaṁ kho panetaṁ Ānanda vijjati, yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evaṁ vadeyyuṁ "saññāvedayitanirodhaṁ samaṇo Gotamo āha, tañca sukhasmiṁ paññapeti, tayidaṁ kiṁ su tayidaṁ kathaṁsū"ti. Evaṁvādino Ānanda aññatitthiyā paribbājakā evamassu vacanīyā "na kho āvuso Bhagavā sukhaṁyeva vedanaṁ sandhāya sukhasmiṁ paññapeti, api ca āvuso yattha yattha sukhaṁ upalabbhati yahiṁ yahiṁ, taṁ taṁ Tathāgato sukhasmiṁ paññapetī"ti.

Idamavoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

Bahuvedanīyasuttaṁ niṭṭhitaṁ navamaṁ.

---

10. Apaṇṇakasutta

92. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ yena Sālā nāma Kosalānaṁ brāhmaṇagāmo tadavasari. Assosuṁ kho Sāleyyakā brāhmaṇagahapatikā "samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Kosalesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ

sālaṁ anuppatto, taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato ‘itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā’ti, so imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti. Sādhu kho pana tathārūpānaṁ Arahataṁ dassanaṁ hotī”ti. Atha kho Sāleyyakā brāhmaṇagahapatikā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā appekacce Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce Bhagavato santike nāmagottaṁ sāvetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce tuṇhībhūtā ekamantaṁ nisīdiṁsu.

93. Ekamantaṁ nisinne kho Sāleyyake brāhmaṇagahapatike Bhagavā etadavoca “atthi pana vo gahapatayo koci manāpo satthā, yasmiṁ vo ākāravatī saddhā paṭiladdhā”ti. Natthi kho no bhante koci manāpo satthā, yasmiṁ no ākāravatī saddhā paṭiladdhāti. Manāpaṁ vo gahapatayo satthāraṁ alabhantehi ayaṁ apaṇṇako dhammo samādāya vattitabbo. Apaṇṇako hi gahapatayo dhammo samatto samādinno so vo bhavissati dīgharattaṁ hitāya sukhāya. Katamo ca gahapatayo apaṇṇako dhammo.

94. Santi gahapatayo eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino “natthi dinnaṁ, natthi yiṭṭhaṁ, natthi hutaṁ, natthi sukatadukkaṭānaṁ[1] kammānaṁ phalaṁ vipāko, natthi ayaṁ loko, natthi paro loko, natthi mātā, natthi pitā, natthi sattā opapātikā, natthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā[2] sammā paṭipannā, ye imañca lokaṁ parañca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedentī”ti. Tesaṁyeva kho gahapatayo

1. Sukaṭadukkaṭānaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Samaggatā (Ka)

samaṇabrāhmaṇānaṁ eke samaṇabrāhmaṇā ujuvipaccanīkavādā. Te evamāhaṁsu "atthi dinnaṁ, atthi yiṭṭhaṁ, atthi hutaṁ, atthi sukatadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko, atthi ayaṁ loko, atthi paro loko, atthi mātā, atthi pitā, atthi sattā opapātikā, atthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā sammā paṭipannā, ye imañca lokaṁ parañca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedentī"ti. Taṁ kiṁ maññatha gahapatayo, nanume samaṇabrāhmaṇā aññamaññassa ujuvipaccanīkavādāti. Evaṁ bhante.

95. Tatra gahapatayo ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "natthi dinnaṁ, natthi yiṭṭhaṁ -pa- ye imañca lokaṁ parañca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedentī"ti. Tesametaṁ pāṭikaṅkhaṁ, yamidaṁ[1] kāyasucaritaṁ vacīsucaritaṁ manosucaritaṁ, ime tayo kusale dhamme abhinivajjetvā[2] yamidaṁ[1] kāyaduccaritaṁ vacīduccaritaṁ manoduccaritaṁ, ime tayo akusale dhamme samādāya vattissanti. Taṁ kissa hetu, na hi te bhonto samaṇabrāhmaṇā passanti akusalānaṁ dhammānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṁkilesaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ nekkhamme ānisaṁsaṁ vodānapakkhaṁ. Santaṁyeva pana paraṁ lokaṁ "natthi paro loko"tissa diṭṭhi hoti, sāssa hoti micchādiṭṭhi. Santaṁyeva kho pana paraṁ lokaṁ "natthi paro loko"ti saṅkappeti, svāssa hoti micchāsaṅkappo. Santaṁyeva kho pana paraṁ lokaṁ "natthi paro loko"ti vācaṁ bhāsati, sāssa hoti micchāvācā. Santaṁyeva kho pana paraṁ lokaṁ "natthi paro loko"ti āha. Ye te arahanto paralokaviduno, tesamayaṁ paccanīkaṁ karoti. Santaṁyeva kho pana paraṁ lokaṁ "natthi paro loko"ti paraṁ saññāpeti[3], sāssa hoti asaddhammasaññatti[4]. Tāya ca pana asaddhammasaññattiyā attānukkaṁseti, paraṁ vambheti. Iti pubbeva kho panassa susīlyaṁ pahīnaṁ hoti dussīlyaṁ paccupaṭṭhitaṁ, ayañca micchādiṭṭhi micchāsaṅkappo micchāvācā ariyānaṁ paccanīkatā asaddhammasaññatti attukkaṁsanā paravambhanā, evamassime[5] aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti micchādiṭṭhipaccayā.

---

1. Yadidaṁ (Ka) 2. Abhinibbajjetvā (Syā, Kaṁ), abhinibbijjitvā (Ka)
3. Paññāpeti (Ka) 4. Assaddhammapaññatti (Ka) 5. Evaṁ'si'me (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Tatra gahapatayo viññū puriso iti paṭisañcikkhati—sace kho natthi paro loko, evamayaṁ bhavaṁ purisapuggalo kāyassa bhedā sotthimattānaṁ karissati. Sace kho atthi paro loko, evamayaṁ bhavaṁ purisapuggalo kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjissati. Kāmaṁ kho pana māhu paro loko, hotu nesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ saccaṁ vacanaṁ, atha ca panāyaṁ bhavaṁ purisapuggalo diṭṭheva dhamme viññūnaṁ gārayho "dussīlo purisapuggalo micchādiṭṭhi natthikavādo"ti. Sace kho attheva paro loko, evaṁ imassa bhoto purisapuggalassa ubhayattha kaliggaho, yañca diṭṭheva dhamme viññūnaṁ gārayho, yañca kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjissati, evamassāyaṁ apaṇṇako dhammo dussamatto samādinno ekaṁsaṁ pharitvā tiṭṭhati, riñcati kusalaṁ ṭhānaṁ.

96. Tatra gahapatayo ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "atthi dinnaṁ -pa- ye imañca lokaṁ parañca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedentī"ti. Tesametaṁ pāṭikaṅkhaṁ, yamidaṁ kāyaduccaritaṁ vacīduccaritaṁ manoduccaritaṁ, ime tayo akusale dhamme abhinivajjetvā yamidaṁ kāyasucaritaṁ vacīsucaritaṁ manosucaritaṁ ime tayo kusale dhamme samādāya vattissanti. Taṁ kissa hetu, passanti hi te bhonto samaṇabrāhmaṇā akusalānaṁ dhammānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṁkilesaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ nekkhamme ānisaṁsaṁ vodānapakkhaṁ. Santaṁyeva kho pana paraṁ lokaṁ "atthi paro loko"tissa diṭṭhi hoti, sāssa hoti sammādiṭṭhi. Santaṁyeva kho pana paraṁ lokaṁ "atthi paro loko"ti saṅkappeti, svāssa hoti sammāsaṅkappo. Santaṁyeva kho pana paraṁ lokaṁ "atthi paro loko"ti vācaṁ bhāsati sāssa hoti sammāvācā. Santaṁyeva kho pana paraṁ lokaṁ "atthi paro loko"ti āha, ye te arahanto paralokaviduno tesamayaṁ na paccanīkaṁ karoti. Santaṁyeva kho pana paraṁ lokaṁ "atthi paro loko"ti paraṁ saññāpeti, sāssa hoti saddhammasaññatti. Tāya ca pana saddhammasaññattiyā nevattānukkaṁseti, na paraṁ vambheti. Iti pubbeva kho panassa dussīlyaṁ pahīnaṁ hoti, susīlyaṁ paccupaṭṭhitaṁ, ayañca sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā ariyānaṁ apaccanīkatā saddhammasaññatti

anattukkaṁsanā aparavambhanā, evamassime aneke kusalā dhammā sambhavanti sammādiṭṭhipaccayā.

Tatra gahapatayo viññū puriso iti paṭisañcikkhati—sace kho atthi paro loko, evamayaṁ bhavaṁ purisapuggalo kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjissati, kāmaṁ kho pana māhu paro loko, hotu nesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ saccaṁ vacanaṁ, atha ca panāyaṁ bhavaṁ purisapuggalo diṭṭheva dhamme viññūnaṁ pāsaṁso "sīlavā purisapuggalo sammādiṭṭhi atthikavādo"ti. Sace kho attheva paro loko, evaṁ imassa bhoto purisapuggalassa ubhayattha kaṭaggaho, yañca diṭṭheva dhamme viññūnaṁ pāsaṁso, yañca kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ uppajjissati. Evamassāyaṁ apaṇṇako dhammo susamatto samādinno ubhayaṁsaṁ pharitvā tiṭṭhati, riñcati akusalaṁ ṭhānaṁ.

97. Santi gahapatayo eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁ diṭṭhino "karoto kārayato, chindato chedāpayato, pacato pācāpayato, socayato socāpayato, kilamato kilamāpayato, phandato phandāpayato, pāṇamatipātayato[1], adinnaṁ ādiyato, sandhiṁ chindato, nillopaṁ harato, ekāgārikaṁ karoto, paripanthe tiṭṭhato, paradāraṁ gacchato, musā bhaṇato, karoto na karīyati pāpaṁ. Khurapariyantena cepi cakkena yo imissā pathaviyā pāṇe ekaṁ maṁsakhalaṁ ekaṁ maṁsapuñjaṁ kareyya, natthi tatonidānaṁ pāpaṁ, natthi pāpassa āgamo. Dakkhiṇañcepi Gaṅgāya tīraṁ gaccheyya hananto ghātento chindanto chedāpento pacanto pācento, natthi tatonidānaṁ pāpaṁ, natthi pāpassa āgamo. Uttarañcepi Gaṅgāya tīraṁ gaccheyya dadanto dāpanto yajanto yajāpento, natthi tatonidānaṁ puññaṁ, natthi puññassa āgamo. Dānena damena saṁyamena saccavajjena[2] natthi puññaṁ, natthi puññassa āgamo"ti. Tesaṁyeva kho gahapatayo samaṇabrāhmaṇānaṁ eke samaṇabrāhmaṇā ujuvipaccanīkavādā, te evamāhaṁsu "karoto kārayato, chindato chedāpayato, pacato pācāpayato,

1. Pāṇamatimāpayato (Sī, I), pāṇamatipātāpayato (Syā, Kaṁ), pāṇamatipāpayato (Ka)
2. Saccavācena (Ka)

socayato socāpayato, kilamato kilamāpayato, phandato phandāpayato, pāṇamatipātayato, adinnaṁ ādiyato, sandhiṁ chindato, nillopaṁ harato, ekāgārikaṁ karoto, paripanthe tiṭṭhato, paradāraṁ gacchato, musā bhaṇato, karoto karīyati pāpaṁ. Khurapariyantena cepi cakkena yo imissā pathaviyā pāṇe ekaṁ maṁsakhalaṁ ekaṁ maṁsapuñjaṁ kareyya, atthi tatonidānaṁ pāpaṁ, atthi pāpassa āgamo. Dakkhiṇañcepi Gaṅgāya tīraṁ gaccheyya, hananto ghātento chindanto chedāpento pacanto pācento, atthi tatonidānaṁ pāpaṁ, atthi pāpassa āgamo. Uttarañcepi Gaṅgāya tīraṁ gaccheyya, dadanto dāpento yajanto yajāpento, atthi tatonidānaṁ puññaṁ, atthi puññassa āgamo. Dānena damena saṁyamena saccavajjena atthi puññaṁ, atthi puññassa āgamo”ti. Taṁ kiṁ maññatha gahapatayo, nanume samaṇabrāhmaṇā aññamaññassa ujuvipaccanīkavādāti. Evaṁ bhante.

98. Tatra gahapatayo ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino “karoto kārayato, chindato chedāpayato, pacato pācāpayato, socayato socāpayato, kilamato kilamāpayato, phandato phandāpayato, pāṇamatipātayato, adinnaṁ ādiyato, sandhiṁ chindato, nillopaṁ harato, ekāgārikaṁ karoto, paripanthe tiṭṭhato, paradāraṁ gacchato, musā bhaṇato, karoto na karīyati pāpaṁ. Khurapariyantena cepi cakkena yo imissā pathaviyā pāṇe ekaṁ maṁsakhalaṁ ekaṁ maṁsapuñjaṁ kareyya, natthi tatonidānaṁ pāpaṁ, natthi pāpassa āgamo. Dakkhiṇañcepi Gaṅgāya tīraṁ gaccheyya, hananto ghātento -pa-. Dānena damena saṁyamena saccavajjena natthi puññaṁ, natthi puññassa āgamo”ti. Tesametaṁ pāṭikaṅkhaṁ, yamidaṁ kāyasucaritaṁ vacīsucaritaṁ manosucaritaṁ, ime tayo kusale dhamme abhinivajjetvā yamidaṁ kāyaduccaritaṁ vacīduccaritaṁ manoduccaritaṁ, ime tayo akusale dhamme samādāya vattissanti, taṁ kissa hetu, na hi te bhonto samaṇabrāhmaṇā passanti akusalānaṁ dhammānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṁkilesaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ nekkhamme ānisaṁsaṁ vodānapakkhaṁ. Santaṁyeva kho pana kiriyaṁ “natthi kiriyā”tissa diṭṭhi hoti, sāssa hoti micchādiṭṭhi. Santaṁyeva kho pana kiriyaṁ “natthi kiriyā”ti saṅkappeti, svāssa

hoti micchāsaṅkappo. Santaṁyeva kho pana kiriyaṁ "natthi kiriyā"ti vācaṁ bhāsati, sāssa hoti micchāvācā. Santaṁyeva kho pana kiriyaṁ "natthi kiriyā"ti āha. Ye te arahanto kiriyavādā, tesamayaṁ paccanīkaṁ karoti. Santaṁyeva kho pana kiriyaṁ "natthi kiriyā"ti paraṁ saññāpeti. Sāssa hoti asaddhammasaññatti, tāya ca pana asaddhammasaññattiyā attānukkaṁseti, paraṁ vambheti. Iti pubbeva kho panassa susilyaṁ pahīnaṁ hoti, dussilyaṁ paccupaṭṭhitaṁ, ayañca micchādiṭṭhi micchāsaṅkappo micchāvācā ariyānaṁ paccanīkatā asaddhammasaññatti attukkaṁsanā paravambhanā, evamassime aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti micchādiṭṭhipaccayā.

Tatra gahapatayo viññū puriso iti paṭisañcikkhati—sace kho natthi kiriyā, evamayaṁ bhavaṁ purisapuggalo kāyassa bhedā sotthimattānaṁ karissati. Sace kho atthi kiriyā, evamayaṁ bhavaṁ purisapuggalo kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjissati. Kāmaṁ kho pana māhu kiriyā, hotu nesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ saccaṁ vacanaṁ, atha ca panāyaṁ bhavaṁ purisapuggalo diṭṭheva dhamme viññūnaṁ gārayho "dussīlo purisapuggalo micchādiṭṭhi akiriyavādo"ti. Sace kho attheva kiriyā, evaṁ imassa bhoto purisapuggalassa ubhayattha kaliggaho, yañca diṭṭheva dhamme viññūnaṁ gārayho, yañca kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjissati. Evamassāyaṁ apaṇṇako dhammo dussamatto samādinno ekaṁsaṁ pharitvā tiṭṭhati, riñcati kusalaṁ ṭhānaṁ.

99. Tatra gahapatayo ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "karoto kārayato, chindato chedāpayato, pacato pācāpayato, socayato socāpayato, kilamato kilamāpayato, phandato phandāpayato, pāṇamatipātayato, adinnaṁ ādiyato, sandhiṁ chindato, nillopaṁ harato, ekāgārikaṁ karoto, paripanthe tiṭṭhato, paradāraṁ gacchato, musā bhaṇato, karoto karīyati pāpaṁ. Khurapariyantena cepi cakkena yo imissā pathaviyā pāṇe ekaṁ maṁsakhalaṁ ekaṁ maṁsapuñjaṁ kareyya, atthi tatonidānaṁ pāpaṁ, atthi pāpassa āgamo. Dakkhiṇañcepi Gaṅgāya tīraṁ gaccheyya hananto ghātento

chindanto chedāpento pacanto pācento, atthi tatonidānaṁ pāpaṁ, atthi pāpassa āgamo. Uttarañcepi Gaṅgāya tīraṁ gaccheyya dadanto dāpento yajanto yajāpento, atthi tatonidānaṁ puññaṁ, atthi puññassa āgamo. Dānena damena saṁyamena saccavajjena atthi puññaṁ, atthi puññassa āgamo”ti. Tesametaṁ pāṭikaṅkhaṁ, yamidaṁ kāyaduccaritaṁ vacīduccaritaṁ manoduccaritaṁ, ime tayo akusale dhamme abhinivajjetvā yamidaṁ kāyasucaritaṁ vacīsucaritaṁ manosucaritaṁ, ime tayo kusale dhamme samādāya vattissanti, taṁ kissa hetu, passanti hi te bhonto samaṇabrāhmaṇā akusalānaṁ dhammānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṁkilesaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ nekkhamme ānisaṁsaṁ vodānapakkhaṁ. Santaṁyeva kho pana kiriyaṁ “atthi kiriyā”tissa diṭṭhi hoti, sāssa hoti sammādiṭṭhi. Santaṁyeva kho pana kiriyaṁ “atthi kiriyā”ti saṅkappeti, svāssa hoti sammāsaṅkappo. Santaṁyeva kho pana kiriyaṁ “atthi kiriyā”ti vācaṁ bhāsati, sāssa hoti sammāvācā. Santaṁyeva kho pana kiriyaṁ “atthi kiriyā”ti āha. Ye te arahanto kiriyavādā, tesamayaṁ na paccanīkaṁ karoti. Santaṁyeva kho pana kiriyaṁ “atthi kiriyā”ti paraṁ saññāpeti, sāssa hoti saddhammasaññatti. Tāya ca pana saddhammasaññattiyā nevattānukkaṁseti, na paraṁ vambheti. Iti pubbeva kho panassa dussīlyaṁ pahīnaṁ hoti, susīlyaṁ paccupaṭṭhitaṁ, ayañca sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā ariyānaṁ apaccanīkatā saddhammasaññatti anattukkaṁsanā aparavambhanā, evamassime anake kusalā dhammā sambhavanti sammādiṭṭhipaccayā.

Tatra gahapatayo viññū puriso iti paṭisañcikkhati—sace kho atthi kiriyā, evamayaṁ bhavaṁ purisapuggalo kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjissati, kāmaṁ kho pana māhu kiriyā, hotu nesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ saccaṁ vacanaṁ, atha ca panāyaṁ bhavaṁ purisapuggalo diṭṭheva dhamme viññūnaṁ pāsaṁso “sīlavā purisapuggalo sammādiṭṭhi kiriyavādo”ti. Sace kho attheva kiriyā, evaṁ imassa bhoto purisapuggalassa ubhayattha kaṭaggaho, yañca diṭṭheva dhamme viññūnaṁ pāsaṁso, yañca kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjissati. Evamassāyaṁ apaṇṇako dhammo susamato samādinno ubhayaṁsaṁ pharitvā tiṭṭhati, riñcati akusalaṁ ṭhānaṁ.

100. Santi gahapatayo eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "natthi hetu natthi paccayo sattānaṁ saṁkilesāya, ahetū appaccayā sattā saṁkilissanti. Natthi hetu natthi paccayo sattānaṁ visuddhiyā, ahetū appaccayā sattā visujjhanti. Natthi balaṁ, natthi vīriyaṁ[1], natthi purisathāmo, natthi purisaparakkamo, sabbe sattā sabbe pāṇā sabbe bhūtā sabbe jīvā avasā abalā avīriyā niyatisaṁgatibhāvapariṇatā chasve vābhijātīsu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedentī"ti. Tesaṁyeva kho gahapatayo samaṇabrāhmaṇānaṁ eke samaṇabrāhmaṇā ujuvipaccanīkavādā, te evamāhaṁsu "atthi hetu atthi paccayo sattānaṁ saṁkilesāya, sahetū sappaccayā sattā saṁkilissanti. Atthi hetu atthi paccayo sattānaṁ visuddhiyā, sahetū sappaccayā sattā visujjhanti. Atthi balaṁ, atthi vīriyaṁ, atthi purisathāmo, atthi purisaparakkamo, na sabbe sattā sabbe pāṇā sabbe bhūtā sabbe jīvā avasā abalā avīriyā[2] niyatisaṁgatibhāvapariṇatā chasvevābhijātīsu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedentī"ti. Taṁ kiṁ maññatha gahapatayo, nanume samaṇabrāhmaṇā aññamaññassa ujuvipaccanīkavādāti. Evaṁ bhante.

101. Tatra gahapatayo ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "natthi hetu natthi paccayo sattānaṁ saṁkilesāya, ahetū appaccayā sattā saṁkilissanti. Natthi hetu natthi paccayo sattānaṁ visuddhiyā, ahetū appaccayā sattā visujjhanti. Natthi balaṁ, natthi vīriyaṁ, natthi purisathāmo, natthi purisaparakkamo, sabbe sattā sabbe pāṇā sabbe bhūtā sabbe jīvā avasā abalā avīriyā niyatisaṁgatibhāvapariṇatā, chasvevābhijātīsu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedentī"ti. Tesametaṁ pāṭikaṅkhaṁ, yamidaṁ kāyasucaritaṁ vacīsucaritaṁ manosucaritaṁ, ime tayo kusale dhamme abhinivajjetvā yamidaṁ kāyaduccaritaṁ vacīduccaritaṁ manoduccaritaṁ, ime tayo akusale dhamme samādāya vattissanti. Taṁ kissa hetu, na hi te bhonto samaṇabrāhmaṇā passanti akusalānaṁ dhammānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṁkilesaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ nekkhamme ānisaṁsaṁ vodānapakkhaṁ. Santaṁyeva kho pana hetuṁ

---

1. Viriyaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Atthi purisaparakkamo, sabbe sattā...savalā sabalā savīriyā (Syā, Kaṁ, Ka)

"natthi hetū"tissa diṭṭhi hoti, sāssa hoti micchādiṭṭhi. Santaṁyeva kho pana hetuṁ "natthi hetū"ti saṅkappeti, svāssa hoti micchāsaṅkappo. Santaṁyeva kho pana hetuṁ "natthi hetū"ti vācaṁ bhāsati, sāssa hoti micchāvācā. Santaṁyeva kho pana hetuṁ "natthi hetū"ti āha. Ye te arahanto hetuvādā tesamayaṁ paccanīkaṁ karoti. Santaṁyeva kho pana hetuṁ "natthi hetū"ti paraṁ saññāpeti, sāssa hoti asaddhammasaññatti. Tāya ca pana asaddhammasaññattiyā attānukkaṁseti, paraṁ vambheti. Iti pubbeva kho panassa susīlyaṁ pahīnaṁ hoti, dussīlyaṁ paccupaṭṭhitaṁ, ayañca micchādiṭṭhi micchāsaṅkappo micchāvācā ariyānaṁ paccanīkatā asaddhammasaññatti attānukkaṁsanā paravambhanā, evamassime aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti micchādiṭṭhipaccayā.

Tatra gahapatayo viññū puriso iti paṭisañcikkhati—sace kho natthi hetu, evamayaṁ bhavaṁ purisapuggalo kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sotthimattānaṁ karissati. Sace kho atthi hetu, evamayaṁ bhavaṁ purisapuggalo kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjissati. Kāmaṁ kho pana māhu hetu, hotu nesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ saccaṁ vacanaṁ, atha ca panāyaṁ bhavaṁ purisapuggalo diṭṭheva dhamme viññūnaṁ gārayho "dussīlo purisapuggalo micchādiṭṭhi ahetukavādo"ti. Sace kho attheva hetu, evaṁ imassa bhoto purisapuggalassa ubhayattha kaliggaho, yañca diṭṭheva dhamme viññūnaṁ gārayho, yañca kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjissati. Evamassāyaṁ apaṇṇako dhammo dussamatto samādinno ekaṁsaṁ pharitvā tiṭṭhati, riñcati kusalaṁ ṭhānaṁ.

102. Tatra gahapatayo ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "atthi hetu atthi paccayo sattānaṁ saṁkilesāya, sahetū sappaccayā sattā saṁkilissanti. Atthi hetu atthi paccayo sattānaṁ visuddhiyā, sahetū sappaccayā sattā visujjhanti. Atthi balaṁ, atthi vīriyaṁ, atthi purisathāmo, atthi purisaparakkamo, na sabbe sattā sabbe pāṇā sabbe bhūtā sabbe jīvā avasā abalā avīriyā niyatisaṁgatibhāvapariṇatā chasvevābhijātīsu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedentī"ti. Tesametaṁ pāṭikaṅkhaṁ, yamidaṁ kāyaduccaritaṁ vacīduccaritaṁ manoduccaritaṁ, ime

tayo akusale dhamme abhinivajjetvā, yamidaṁ kāyasucaritaṁ vacīsucaritaṁ manosucaritaṁ, ime tayo kusale dhamme samādāya vattissanti, taṁ kissa hetu, passanti hi te bhonto samaṇabrāhmaṇā akusalānaṁ dhammānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṁkilesaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ nekkhamme ānisaṁsaṁ vodānapakkhaṁ. Santaṁyeva kho pana hetuṁ "atthi hetū"tissa diṭṭhi hoti, sāssa hoti sammādiṭṭhi. Santaṁyeva kho pana hetuṁ "atthi hetū"ti saṅkappeti, svāssa hoti sammāsaṅkappo. Santaṁyeva kho pana hetuṁ "atthi hetū"ti vācaṁ bhāsati, sāssa hoti sammāvācā. Santaṁyeva kho pana hetuṁ "atthi hetū"ti āha. Ye te arahanto hetuvādā, tesamayaṁ na paccanīkaṁ karoti. Santaṁyeva kho pana hetuṁ "atthi hetū"ti paraṁ saññāpeti, sāssa hoti saddhammasaññatti. Tāya ca pana saddhammasaññattiyā nevattānukkaṁseti, na paraṁ vambheti. Iti pubbeva kho panassa dussīlyaṁ pahīnaṁ hoti, susīlyaṁ paccupaṭṭhitaṁ, ayañca sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā ariyānaṁ apaccanīkatā saddhammasaññatti anattukkaṁsanā aparavambhanā, evamassime aneke kusalā dhammā sambhavanti sammādiṭṭhipaccayā.

Tatra gahapatayo viññū puriso iti paṭisañcikkhati—sace kho atthi hetu, evamayaṁ bhavaṁ purisapuggalo kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjissati. Kāmaṁ kho pana māhu hetu, hotu nesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ saccaṁ vacanaṁ, atha ca panāyaṁ bhavaṁ purisapuggalo diṭṭheva dhamme viññūnaṁ pāsaṁso "sīlavā purisapuggalo sammādiṭṭhi hetuvādo"ti. Sace kho atthi hetu, evaṁ imassa bhoto purisapuggalassa ubhayattha kaṭaggaho, yañca diṭṭheva dhamme viññūnaṁ pāsaṁso, yañca kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjissati. Evamassāyaṁ apaṇṇako dhammo susamatto samādinno ubhayaṁsaṁ pharitvā tiṭṭhati, riñcati akusalaṁ ṭhānaṁ.

103. Santi gahapatayo eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "natthi sabbaso āruppā"ti. Tesaṁyeva kho gahapatayo samaṇabrāhmaṇānaṁ eke samaṇabrāhmaṇā ujuvipaccanīkavādā, te evamāhaṁsu "atthi sabbaso āruppā"ti. Taṁ kiṁ maññatha gahapatayo, nanume samaṇabrāhmaṇā aññamaññassa ujuvipaccanīkavādāti. Evaṁ bhante.

Tatra gahapatayo viññū puriso iti paṭisañcikkhati "ye kho te bhonto samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino 'natthi sabbaso āruppā'ti, idaṁ me adiṭṭhaṁ. Yepi te bhonto samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino 'atthi sabbaso āruppā'ti, idaṁ me aviditaṁ. Ahaṁ ceva[1] kho pana ajānanto apassanto ekaṁsena ādāya vohareyyaṁ 'idameva saccaṁ moghamaññan'ti, na metaṁ assa patirūpaṁ. Ye kho te bhonto samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino 'natthi sabbaso āruppā'ti, sace tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ saccaṁ vacanaṁ, ṭhānametaṁ vijjati, ye te devā rūpino manomayā, apaṇṇakaṁ me tatrūpapatti bhavissati. Ye pana te bhonto samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino 'atthi sabbaso āruppā'ti, sace tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ saccaṁ vacanaṁ, ṭhānametaṁ vijjati, ye te devā arūpino saññāmayā, apaṇṇakaṁ me tatrūpapatti bhavissati. Dissanti kho pana rūpādhikaraṇaṁ[2] daṇḍādāna satthādāna kalaha viggaha vivādatuvaṁtuvaṁ pesuñña musāvādā. Natthi kho panetaṁ sabbaso arūpe"ti. So iti paṭisaṅkhāya rūpānaṁyeva nibbidāya virāgāya nirodhāya paṭipanno hoti.

104. Santi gahapatayo eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "natthi sabbaso bhavanirodho"ti. Tesaṁyeva kho gahapatayo samaṇabrāhmaṇānaṁ eke samaṇabrāhmaṇā ujuvipaccanīkavādā, te evamāhaṁsu "atthi sabbaso bhavanirodho"ti. Taṁ kiṁ maññatha gahapatayo, nanume samaṇabrāhmaṇā aññamaññassa ujuvipaccanīkavādāti. Evaṁ bhante. Tatra gahapatayo viññū puriso iti paṭisañcikkhati "ye kho te bhonto samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino 'natthi sabbaso bhavanirodho'ti, idaṁ me adiṭṭhaṁ. Yepi te bhonto samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino 'atthi sabbaso bhavanirodho'ti, idaṁ me aviditaṁ. Ahaṁ ceva kho pana ajānanto apassanto ekaṁsena ādāya vohareyyaṁ 'idameva saccaṁ moghamaññan'ti, na metaṁ assa patirūpaṁ. Ye kho te bhonto samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino 'natthi sabbaso bhavanirodho'ti, sace tesaṁ

1. Ahañce (?) 2. Rūpakāraṇā (Ka)

bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ saccaṁ vacanaṁ, ṭhānametaṁ vijjati, ye te devā arūpino saññāmayā, apaṇṇakaṁ me tatrūpapatti bhavissati. Ye pana te bhonto samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino 'atthi sabbaso bhavanirodho'ti, sace tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ saccaṁ vacanaṁ, ṭhānametaṁ vijjati, yaṁ diṭṭheva dhamme parinibbāyissāmi. Ye kho te bhonto samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino 'natthi sabbaso bhavanirodho'ti, tesamayaṁ diṭṭhi sārāgāya[1] santike saṁyogāya santike abhinandanāya santike ajjhosānāya santike upādānāya santike. Ye pana te bhonto samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino 'atthi sabbaso bhavanirodho'ti, tesamayaṁ diṭṭhi asārāgāya santike asaṁyogāya santike anabhinandanāya santike anajjhosānāya santike anupādānāya santike"ti. So iti paṭisaṅkhāya bhavānaṁyeva nibbidāya virāgāya nirodhāya paṭipanno hoti.

105. Cattārome gahapatayo puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro. Idha gahapatayo ekacco puggalo attantapo hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto, idha gahapatayo ekacco puggalo parantapo hoti paraparitāpanānuyogamanuyutto, idha gahapatayo ekacco puggalo attantapo ca hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto, idha gahapatayo ekacco puggalo nevattantapo hoti nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati.

106. Katamo ca gahapatayo puggalo attantapo attaparitāpanānuyogamanuyutto. Idha gahapatayo ekacco puggalo acelako hoti, muttācāro, hatthāpalekhano -pa-.[2] Iti evarūpaṁ anekavihitaṁ kāyassa ātāpanaparitāpanānuyogamanuyutto viharati. Ayaṁ vuccati gahapatayo puggalo attantapo attaparitāpanānuyogamanuyutto.

---

1. Sarāgāya (Syā, Kaṁ)
2. Vitthāro Kandarakasutte (5) piṭṭhe.

katamo ca gahapatayo puggalo parantapo paraparitāpanānuyogamanuyutto. Idha gahapatayo ekacco puggalo orabbhiko hoti sūkariko -pa- ye vā panaññepi keci kurūrakammantā. Ayaṁ vuccati gahapatayo puggalo parantapo paraparitāpanānuyogamanuyutto.

Katamo ca gahapatayo puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogamanuyutto, parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto. Idha gahapatayo ekacco puggalo rājā vā hoti khattiyo muddhāvasitto -pa- tepi daṇḍatajjitā bhayatajjitā assumukhā rudamānā parikammāni karonti. Ayaṁ vuccati gahapatayo puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto.

Katamo ca gahapatayo puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati. Idha gahapatayo Tathāgato loke uppajjati Arahaṁ Sammāsambuddho -pa-. So ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe, vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ -pa- tatiyaṁ jhānaṁ -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsānussatiñāṇāya cittaṁ abhininnāmeti, so anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo -pa- iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate -pa- yathākammūpage satte pajānāti. So evaṁ

samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So idaṁ dukkhanti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ pajānāti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavāpi cittaṁ vimuccati, bhavāsavāpi cittaṁ vimuccati, avijjāsavāpi cittaṁ vimuccati, vimuttasmiṁ vimuttamiti ñāṇaṁ hoti, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti pajānāti. Ayaṁ vuccati gahapatayo puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharatīti.

Evaṁ vutte Sāleyyakā brāhmaṇagahapatikā Bhagavantaṁ etadavocuṁ "abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama, seyyathāpi bho Gotama nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya 'cakkhumanto rūpāni dakkhantī'ti. Evamevaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito, ete mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāma Dhammañca Bhikkhusaṁghañca, upāsake no bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gate"ti.

Apaṇṇakasuttaṁ niṭṭhitaṁ dasamaṁ.

Gahapativaggo niṭṭhito paṭhamo.

Tassuddānaṁ

Kandaranāgarasekhavato ca,
Potaliyo puna Jīvakabhacco.
Upālidamatho kukkura-abhayo,
Bahuvedanīyāpaṇṇakato dasamo.

2. Bhikkhuvagga

1. Ambalaṭṭhikarāhulovādasutta

107. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā Rāhulo Ambalaṭṭhikāyaṁ viharati. Atha kho Bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena Ambalaṭṭhikā, yenāyasmā Rāhulo tenupasaṅkami, addasā kho āyasmā Rāhulo Bhagavantaṁ dūratova āgacchantaṁ, disvāna āsanaṁ paññāpesi udakañca pādānaṁ. Nisīdi Bhagavā paññatte āsane, nisajja pāde pakkhālesi. Āyasmāpi kho Rāhulo Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi.

108. Atha kho Bhagavā parittaṁ udakāvasesaṁ udakādhāne ṭhapetvā āyasmantaṁ Rāhulaṁ āmantesi "passasi no tvaṁ Rāhula imaṁ parittaṁ udakāvasesaṁ udakādhāne ṭhapitan"ti. Evaṁ bhante. Evaṁ parittakaṁ kho Rāhula tesaṁ sāmaññaṁ, yesaṁ natthi sampajānamusāvāde lajjāti. Atha kho Bhagavā parittaṁ udakāvasesaṁ chaḍḍetvā āyasmantaṁ Rāhulaṁ āmantesi "passasi no tvaṁ Rāhula parittaṁ udakāvasesaṁ chaḍḍitan"ti. Evaṁ bhante. Evaṁ chaḍḍitaṁ kho Rāhula tesaṁ sāmaññaṁ, yesaṁ natthi sampajānamusāvāde lajjāti. Atha kho Bhagavā taṁ udakādhānaṁ nikkujjitvā āyasmantaṁ Rāhulaṁ āmantesi "passasi no tvaṁ Rāhula imaṁ udakādhānaṁ nikkujjitan"ti. Evaṁ bhante. Evaṁ nikkujjitaṁ kho Rāhula tesaṁ sāmaññaṁ, yesaṁ natthi sampajānamusāvāde lajjāti. Atha kho Bhagavā taṁ udakādhānaṁ ukkujjitvā āyasmantaṁ Rāhulaṁ āmantesi "passasi no tvaṁ Rāhula imaṁ udakādhānaṁ rittaṁ tucchan"ti. Evaṁ bhante. Evaṁ rittaṁ tucchaṁ kho Rāhula tesaṁ sāmaññaṁ, yesaṁ natthi sampajānamusāvāde lajjāti. Seyyathāpi Rāhula rañño nāgo īsādanto urūḷhavā[1] abhijāto saṅgāmāvacaro saṅgāmagato purimehipi pādehi kammaṁ karoti, pacchimehipi pādehi kammaṁ karoti, purimenapi kāyena kammaṁ karoti, pacchimenapi kāyena kammaṁ karoti, sīsenapi kammaṁ karoti,

---

1. Ubbūḷhavā (Sī, I)

kaṇṇehipi kammaṁ karoti, dantehipi kammaṁ karoti, naṅguṭṭhenapi kammaṁ karoti, rakkhateva soṇḍaṁ. Tattha hatthārohassa evaṁ hoti "ayaṁ kho rañño nāgo īsādanto urūḷhavā abhijāto saṅgāmāvacaro saṅgāmagato purimehipi pādehi kammaṁ karoti, pacchimehipi pādehi kammaṁ karoti -pa- naṅguṭṭhenapi kammaṁ karoti, rakkhateva soṇḍaṁ. Apariccattaṁ kho rañño nāgassa jīvitan"ti. Yato kho Rāhula rañño nāgo īsādanto urūḷhavā abhijāto saṅgāmāvacaro saṅgāmagato purimehipi pādehi kammaṁ karoti, pacchimehipi pādehi kammaṁ karoti -pa- naṅguṭṭhenapi kammaṁ karoti, soṇḍāyapi kammaṁ karoti. Tattha hatthārohassa evaṁ hoti "ayaṁ kho rañño nāgo īsādanto urūḷhavā abhijāto saṅgāmāvacaro saṅgāmagato purimehipi pādehi kammaṁ karoti, pacchimehipi pādehi kammaṁ karoti, purimenapi kāyena kammaṁ karoti, pacchimenapi kāyena kammaṁ karoti, sīsenapi kammaṁ karoti, kaṇṇehipi kammaṁ karoti, dantehipi kammaṁ karoti, naṅguṭṭhenapi kammaṁ karoti, soṇḍāyapi kammaṁ karoti, pariccattaṁ kho rañño nāgassa jīvitaṁ, natthi dāni kiñci rañño nāgassa akaraṇīyan"ti. Evameva kho Rāhula yassa kassaci sampajānamusāvāde natthi lajjā. Nāhaṁ tassa kiñci pāpaṁ akaraṇīyanti vadāmi. Tasmātiha te Rāhula "hassāpi na musā bhaṇissāmī"ti evaṁ hi te Rāhula sikkhitabbaṁ.

109. Taṁ kiṁ maññasi Rāhula, kimatthiyo ādāsoti. Paccavekkhaṇattho bhanteti. Evameva kho Rāhula paccavekkhitvā paccavekkhitvā kāyena kammaṁ kattabbaṁ, paccavekkhitvā paccavekkhitvā vācāya kammaṁ kattabbaṁ, paccavekkhitvā paccavekkhitvā manasā kammaṁ kattabbaṁ. Yadeva tvaṁ Rāhula kāyena kammaṁ kattukāmo ahosi, tadeva te kāyakammaṁ paccavekkhitabbaṁ "yaṁ nu kho ahaṁ idaṁ kāyena kammaṁ kattukāmo, idaṁ me kāyakammaṁ attabyābādhāyapi saṁvatteyya, parabyābādhāyapi saṁvatteyya, ubhayabyābādhāyapi saṁvatteyya. Akusalaṁ idaṁ kāyakammaṁ dukkhudrayaṁ[1] dukkhavipākan"ti. Sace tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi "yaṁ kho ahaṁ idaṁ kāyena kammaṁ kattukāmo, idaṁ me kāyakammaṁ attabyābādhāyapi saṁvatteyya, parabyābādhāyapi saṁvatteyya,

1. Dukkhundrayaṁ, dukkhudayaṁ (Ka)

ubhayabyābādhāyapi saṁvatteyya, akusalaṁ idaṁ kāyakammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhapipākan”ti, evarūpaṁ te Rāhula kāyena kammaṁ sasakkaṁ na karaṇīyaṁ[1]. Sace pana tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi “yaṁ kho ahaṁ idaṁ kāyena kammaṁ kattukāmo, idaṁ me kāyakammaṁ nevattabyābādhāyapi saṁvatteyya, na parabyābādhāyapi saṁvatteyya, na ubhayabyābādhāyapi saṁvatteyya, kusalaṁ idaṁ kāyakammaṁ sukhudrayaṁ sukhavipākan”ti, evarūpaṁ te Rāhula kāyena kammaṁ karaṇīyaṁ.

Karontenapi te Rāhula kāyena kammaṁ tadeva te kāyakammaṁ paccavekkhitabbaṁ “yaṁ nu kho ahaṁ idaṁ kāyena kammaṁ karomi, idaṁ me kāyakammaṁ attabyābādhāyapi saṁvattati, parabyābādhāyapi saṁvattati, ubhayabyābādhāyapi saṁvattati, akusalaṁ idaṁ kāyakammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan”ti. Sace pana tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi “yaṁ kho ahaṁ idaṁ kāyena kammaṁ karomi, idaṁ me kāyakammaṁ attabyābādhāyapi saṁvattati, parabyābādhāyapi saṁvattati, ubhayabyābādhāyapi saṁvattati, akusalaṁ idaṁ kāyakammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan”ti, paṭisaṁhareyyāsi tvaṁ Rāhula evarūpaṁ kāyakammaṁ. Sace pana tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi “yaṁ kho ahaṁ idaṁ kāyena kammaṁ karomi, idaṁ me kāyakammaṁ nevattabyābādhāyapi saṁvattati, na parabyābādhāyapi saṁvattati na ubhayabyābādhāyapi saṁvattati, kusalaṁ idaṁ kāyakammaṁ sukhudrayaṁ sukhavipākan”ti, anupadajjeyyāsi tvaṁ Rāhula evarūpaṁ kāyakammaṁ.

Katvāpi te Rāhula kāyena kammaṁ tadeva te kāyakammaṁ paccavekkhitabbaṁ “yaṁ nu kho ahaṁ idaṁ kāyena kammaṁ akāsiṁ, idaṁ me kāyakammaṁ attabyābādhāyapi saṁvattati[2], parabyābādhāyapi saṁvattati, ubhayabyābādhāyapi saṁvattati, akusalaṁ idaṁ kāyakammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan”ti. Sace kho tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi “yaṁ kho ahaṁ idaṁ kāyena kammaṁ akāsiṁ, idaṁ me kāyakammaṁ attabyābādhāyapi saṁvattati, parabyābādhāyapi saṁvattati, ubhayabyābādhāyapi saṁvattati, akusalaṁ idaṁ kāyakammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan”ti, evarūpaṁ te Rāhula kāyakammaṁ satthari vā viññūsu vā

1. Saṁsakkaṁ na ca karaṇīyaṁ (Ka) 2. Saṁvatti (I)

sabrahmacārīsu desetabbaṁ vivaritabbaṁ uttānīkātabbaṁ, desetvā vivaritvā uttānīkatvā āyatiṁ saṁvaraṁ āpajjitabbaṁ. Sace pana tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi "yaṁ kho ahaṁ idaṁ kāyena kammaṁ akāsiṁ, idaṁ me kāyakammaṁ nevattabyābādhāyapi saṁvattati, na parabyābādhāyapi saṁvattati, na ubhayabyābādhāyapi saṁvattati. Kusalaṁ idaṁ kāyakammaṁ sukhudrayaṁ sukhavipākan"ti, teneva tvaṁ Rāhula pītipāmojjena vihareyyāsi ahorattānusikkhī kusalesu dhammesu.

110. Yadeva tvaṁ Rāhula vācāya kammaṁ kattukāmo ahosi, tadeva te vacīkammaṁ paccavekkhitabbaṁ "yaṁ nu kho ahaṁ idaṁ vācāya kammaṁ kattukāmo, idaṁ me vacīkammaṁ attabyābādhāyapi saṁvatteyya, parabyābādhāyapi saṁvatteyya, ubhayabyābādhāyapi saṁvatteyya, akusalaṁ idaṁ vacīkammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan"ti. Sace tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi "yaṁ kho ahaṁ idaṁ vācāya kammaṁ kattukāmo, idaṁ me vacīkammaṁ attabyābādhāyapi saṁvatteyya, parabyābādhāyapi saṁvatteyya, ubhayabyābādhāyapi saṁvatteyya, akusalaṁ idaṁ vacīkammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan"ti, evarūpaṁ te Rāhula vācāya kammaṁ sasakkaṁ na karaṇīyaṁ. Sace pana tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi "yaṁ kho ahaṁ idaṁ vācāya kammaṁ kattukāmo, idaṁ me vacīkammaṁ nevattabyābādhāyapi saṁvatteyya, na parabyābādhāyapi saṁvatteyya, kusalaṁ idaṁ vacīkammaṁ sukhudrayaṁ sukhavipākan"ti, evarūpaṁ te Rāhula vācāya kammaṁ karaṇīyaṁ.

Karontenapi te Rāhula vācāya kammaṁ tadeva te vacīkammaṁ paccavekkhitabbaṁ "yaṁ nu kho ahaṁ idaṁ vācāya kammaṁ karomi, idaṁ me vacīkammaṁ attabyābādhāyapi saṁvattati, parabyābādhāyapi saṁvattati, ubhayabyābādhāyapi saṁvattati, akusalaṁ idaṁ vacīkammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan"ti. Sace pana tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi "yaṁ kho ahaṁ idaṁ vācāya kammaṁ karomi, idaṁ me vacīkammaṁ attabyābādhāyapi saṁvattati, parabyābādhāyapi saṁvattati, ubhayabyābādhāyapi saṁvattati, akusalaṁ idaṁ vacīkammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan"ti, paṭisaṁhareyyāsi tvaṁ Rāhula evarūpaṁ vacīkammaṁ. Sace pana tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi "yaṁ kho ahaṁ idaṁ vācāya kammaṁ karomi, idaṁ me

vacīkammaṁ nevattabyābādhāyapi saṁvattati, na parabyābādhāyapi saṁvattati, na ubhayabyābādhāyapi saṁvattati, kusalaṁ idaṁ vacīkammaṁ sukhudrayaṁ sukhavipākan”ti, anupadajjeyyāsi tvaṁ Rāhula evarūpaṁ vacīkammaṁ.

Katvāpi te Rāhula vācāya kammaṁ, tadeva te vacīkammaṁ paccavekkhitabbaṁ “yaṁ nu kho ahṁ idaṁ vācāya kammaṁ akāsiṁ, idaṁ me vacīkammaṁ attabyābādhāyapi saṁvattati[1], parabyābādhāyapi saṁvattati, ubhayabyābādhāyapi saṁvattati, akusalaṁ idaṁ vacīkammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan”ti. Sace kho tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi “yaṁ kho ahaṁ idaṁ vācāya kammaṁ akāsiṁ, idaṁ me vacīkammaṁ attabyābādhāyapi saṁvattati, parabyābādhāyapi saṁvattati, ubhayabyābādhāyapi saṁvattati, akusalaṁ idaṁ vacīkammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan”ti, evarūpaṁ te Rāhula vacīkammaṁ satthari vā viññūsu vā sabrahmacārīsu desetabbaṁ vivaritabbaṁ uttānīkattabbaṁ, desetvā vivaritvā uttānīkatvā āyatiṁ saṁvaraṁ āpajjitabbaṁ. Sace pana tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi “yaṁ kho ahaṁ idaṁ vācāya kammaṁ akāsiṁ, idaṁ me vacīkammaṁ nevattabyābādhāyapi saṁvattati, na parabyābādhāyapi saṁvattati, na ubhayabyābādhāyapi saṁvattati, kusalaṁ idaṁ vacīkammaṁ sukhudrayaṁ sukhavipākan”ti, teneva tvaṁ Rāhula pītipāmojjena vihareyyāsi ahorattānusikkhī kusalesu dhammesu.

111. Yadeva tvaṁ Rāhula manasā kammaṁ kattukāmo ahosi, tadeva te manokammaṁ paccavekkhitabbaṁ “yaṁ nu kho ahaṁ idaṁ manasā kammaṁ kattukāmo, idaṁ me manokammaṁ attabyābādhayapi saṁvatteyya, parabyābādhāyapi saṁvatteyya, ubhayabyābādhāyapi saṁvatteyya, akusalaṁ idaṁ manokammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan”ti. Sace tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi “yaṁ kho ahaṁ idaṁ manasā kammaṁ kattukāmo, idaṁ me manokammaṁ attabyābādhāyapi saṁvatteyya, parabyābādhāyapi saṁvatteyya, ubhayabyābādhāyapi saṁvatteyya, akusalaṁ idaṁ manokammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan”ti, evarūpaṁ te Rāhula manasā kammaṁ sasakkaṁ na karaṇīyaṁ. Sace pana tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi “yaṁ kho

1. Saṁvatti (Sī, I)

ahaṁ idaṁ manasā kammaṁ kattukāmo, idaṁ me manokammaṁ nevattabyābādhāyapi saṁvatteyya, na parabyābādhāyapi saṁvatteyya, na ubhayabyābādhāyapi saṁvatteyya, kusalaṁ idaṁ manokammaṁ sukhudrayaṁ sukhavipākan”ti, evarūpaṁ te Rāhula manasā kammaṁ karaṇīyaṁ.

Karontenapi te Rāhula manasā kammaṁ tadeva te manokammaṁ paccavekkhitabbaṁ “yaṁ nu kho ahaṁ idaṁ manasā kammaṁ karomi, idaṁ me manokammaṁ attabyābādhāyapi saṁvattati, parabyābādhāyapi saṁvattati, ubhayabyābādhāyapi saṁvattati, akusalaṁ idaṁ manokammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan”ti. Sace pana tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi “yaṁ kho ahaṁ idaṁ manasā kammaṁ karomi, idaṁ me manokammaṁ attabyābādhāyapi saṁvattati, parabyābādhāyapi saṁvattati, ubhayabyābādhāyapi saṁvattati, akusalaṁ idaṁ manokammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan”ti, paṭisaṁhareyyāsi tvaṁ Rāhula evarūpaṁ manokammaṁ. Sace pana tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi “yaṁ kho ahaṁ idaṁ manasā kammaṁ karomi, idaṁ me manokammaṁ nevattabyābādhāyapi saṁvattati, na parabyābādhāyapi saṁvattati, na ubhayabyābādhāyapi saṁvattati, kusalaṁ idaṁ manokammaṁ sukhudrayaṁ sukhavipākan”ti, anupadajjeyyāsi tvaṁ Rāhula evarūpaṁ manokammaṁ.

Katvāpi ye Rāhula manasā kammaṁ, tadeva te manokammaṁ paccavekkhitabbaṁ “yaṁ nu kho ahaṁ idaṁ manasā kammaṁ akāsiṁ, idaṁ me manokammaṁ attabyābādhāyapi saṁvattati[1], parabyābādhāyapi saṁvattati, ubhayabyābādhāyapi saṁvattati, akusalaṁ idaṁ manokammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan”ti. Sace kho tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi “yaṁ kho ahaṁ idaṁ manasā kammaṁ akāsiṁ, idaṁ me manokammaṁ attabyābādhāyapi saṁvattati, parabyābādhāyapi saṁvattati, ubhayabyābādhāyapi saṁvattati, akusalaṁ idaṁ manokammaṁ dukkhudrayaṁ dukkhavipākan”ti, evarūpaṁ pana[2] te Rāhula manokammaṁ[3] aṭṭīyitabbaṁ harāyitabbaṁ jigucchitabbaṁ, aṭṭīyitvā harāyitvā jigucchitvā āyatiṁ saṁvaraṁ āpajjitabbaṁ. Sace pana tvaṁ Rāhula paccavekkhamāno evaṁ jāneyyāsi “yaṁ kho ahaṁ idaṁ manasā kammaṁ

1. Saṁvatti (Sī, I)
2. Evarūpe (Sī, I), evarūpe pana (Syā, Kaṁ)
3. Manokamme (Sī, Syā, Kaṁ, I)

akāsiṁ, idaṁ me manokammaṁ nevattabyābādhāyapi saṁvattati, na parabyābādhāyapi saṁvattapi, na ubhayabyābādhāyapi saṁvattati, kusalaṁ idaṁ manokammaṁ sukhudrayaṁ sukhavipākan"ti, teneva tvaṁ Rāhula pītipāmojjena vihareyyāsi ahorattānusikkhī kusalesu dhammesu.

112. Ye hi keci Rāhula atītamaddhānaṁ samaṇā vā brāhmaṇā vā kāyakammaṁ parisodhesuṁ, vacīkammaṁ parisodhesuṁ, manokammaṁ parisodhesuṁ, sabbe te evametaṁ paccavekkhitvā paccavekkhitvā kāyakammaṁ parisodhesuṁ, paccavekkhitvā paccavekkhitvā vacīkammaṁ parisodhesuṁ, paccavekkhitvā paccavekkhitvā manokammaṁ parisodhesuṁ. Yepi hi keci Rāhula anāgatamaddhānaṁ samaṇā vā brāhmaṇā vā kāyakammaṁ parisodhessanti, vacīkammaṁ parisodhessanti, manokammaṁ parisodhessanti, sabbe te evamevaṁ paccavekkhitvā paccavekkhitvā kāyakammaṁ parisodhessanti, paccavekkhitvā paccavekkhitvā vacīkammaṁ parisodhessanti, paccavekkhitvā paccavekkhitvā manokammaṁ parisodhessanti. Yepi hi keci Rāhula etarahi samaṇā vā brāhmaṇā vā kāyakammaṁ parisodhenti, vacīkammaṁ parisodhenti, manokammaṁ parisodhenti, sabbe te evamevaṁ paccavekkhitvā paccavekkhitvā kāyakammaṁ parisodhenti, paccavekkhitvā paccavekkhitvā vacīkammaṁ parisodhenti, paccavekkhitvā paccavekkhitvā manokammaṁ parisodhenti. Tasmātiha Rāhula "paccavekkhitvā paccavekkhitvā kāyakammaṁ parisodhessāmi, paccavekkhitvā paccavekkhitvā vacīkammaṁ parisodhessāmi, paccavekkhitvā paccavekkhitvā manokammaṁ parisodhessāmī"ti evaṁ hi te Rāhula sikkhitabbanti.

Idamavoca Bhagavā. Attamano āyasmā Rāhulo Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

Ambalaṭṭhikarāhulovādasuttaṁ niṭṭhitaṁ paṭhamaṁ.

---

2. Mahārāhulovādasutta

113. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisi. Āyasmāpi

kho Rāhulo pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Bhagavantaṁ piṭṭhito piṭṭhito anubandhi. Atha kho Bhagavā apaloketvā āyasmantaṁ Rāhulaṁ āmantesi "yaṁ kiñci Rāhula rūpaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ ajjhattaṁ vā bahiddhā vā oḷārikaṁ vā sukhumaṁ vā hīnaṁ vā paṇītaṁ vā yaṁ dūre santike vā, sabbaṁ rūpaṁ 'netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attā'ti, evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabban"ti. Rūpameva nu kho Bhagavā, rūpameva nu kho Sugatāti. Rūpampi Rāhula, vedanāpi Rāhula, saññāpi Rāhula, saṅkhārāpi Rāhula, viññāṇampi Rāhulāti. Atha kho āyasmā Rāhulo "ko najja[1] Bhagavatā sammukhā ovādena ovadito gāmaṁ piṇḍāya pavisissatī"ti tato paṭinivattitvā aññatarasmiṁ rukkhamūle nisīdi pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā. Addasā kho āyasmā Sāriputto āyasmantaṁ Rāhulaṁ aññatarasmiṁ rukkhamūle nisinnaṁ pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā, disvāna āyasmantaṁ Rāhulaṁ āmantesi "ānāpānassatiṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, ānāpānassati Rāhula bhāvanā bhāvitā bahulīkatā mahapphalā hoti mahānisaṁsā"ti.

114. Atha kho āyasmā Rāhulo sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Rāhulo Bhagavantaṁ etadavoca "kathaṁ bhāvitā nu kho bhante ānāpānassati kathaṁ bahulīkatā mahapphalā hoti mahānisaṁsā"ti. Yaṁ kiñci Rāhula ajjhattaṁ paccattaṁ kakkhaḷaṁ kharigataṁ upādinnaṁ. Seyyathidaṁ, kesā lomā nakhādantā taco, maṁsaṁ nhāru[2] aṭṭhi aṭṭhimiñjaṁ vakkaṁ, hadayaṁ yakanaṁ kilomakaṁ pihakaṁ papphāsaṁ, antaṁ antaguṇaṁ udariyaṁ karīsaṁ, yaṁ vā panaññampi kiñci ajjhattaṁ paccattaṁ kakkhaḷaṁ kharigataṁ upādinnaṁ. Ayaṁ vuccati Rāhula ajjhattikā pathavīdhātu[3]. Yā ceva kho pana ajjhattikā pathavīdhātu, yā ca bāhirā pathavīdhātu, pathavīdhāturevesā. Taṁ "netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attā"ti evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabbaṁ. Evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā pathavīdhātuyā nibbindati, pathavīdhātuyā cittaṁ virājeti.

---

1. Ko nujja (Syā, Kaṁ)
2. Nahāru (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Paṭhavīdhātu (Sī, Syā, Kaṁ, I)

115. Katamā ca Rāhula āpodhātu. Āpodhātu siyā ajjhattikā siyā bāhirā. Katamā ca Rāhula ajjhattikā āpodhātu. Yaṁ ajjhattaṁ paccattaṁ āpo āpogataṁ upādinnaṁ. Seyyathidaṁ, pittaṁ semhaṁ pubbo lohitaṁ sedo medo assu vasā kheḷo siṅghāṇikā lasikā muttaṁ, yaṁ vā panaññampi kiñci ajjhattaṁ paccattaṁ āpo āpogataṁ upādinnaṁ. Ayaṁ vuccati Rāhula ajjhattikā āpodhātu. Yā ceva kho pana ajjhattikā āpodhātu, yā ca bāhirā āpodhātu, āpodhāturevesā. Taṁ "netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attā"ti evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabbaṁ. Evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā āpodhātuyā nibbindati, āpodhātuyā cittaṁ virājeti.

116. Katamā ca Rāhula tejodhātu. Tejodhātu siyā ajjhattikā siyā bāhirā. Katamā ca Rāhula ajjhattikā tejodhātu. Yaṁ ajjhattaṁ paccattaṁ tejo tejogataṁ upādinnaṁ. Seyyathidaṁ, yena ca santappati, yena ca jīrīyati, yena ca pariḍayhati, yena ca asitapītakhāyitasāyitaṁ sammā pariṇāmaṁ gacchati, yaṁ vā panaññampi kiñci ajjhattaṁ paccattaṁ tejo tejogataṁ upādinnaṁ. Ayaṁ vuccati Rāhula ajjhattikā tejodhātu. Yā ceva kho pana ajjhattikā tejodhātu, yā ca bāhirā tejodhātu, tejodhāturevesā. Taṁ "netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attā"ti evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabbaṁ. Evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā tejodhātuyā nibbindati, tejodhātuyā cittaṁ virājeti.

117. Katamā ca Rāhula vāyodhātu. Vāyodhātu siyā ajjhattikā siyā bāhirā. Katamā ca Rāhula ajjhattikā vāyodhātu. Yaṁ ajjhattaṁ paccattaṁ vāyo vāyogataṁ upādinnaṁ. Seyyathidaṁ, uddhaṅgamā vātā, adhogamā vātā, kucchisayā vātā, koṭṭhāsayā[1] vātā, aṅgamaṅgānusārino vātā, assāso passāso-iti, yaṁ vā panaññampi kiñci ajjhattaṁ paccattaṁ vāyo vāyogataṁ upādinnaṁ. Ayaṁ vuccati Rāhula ajjhattikā vāyodhātu. Yā ceva kho pana ajjhattikā vāyodhātu, yā ca bāhirā vāyodhātu, vāyodhāturevesā. Taṁ "netaṁ mama,

1. Koṭṭhasayā (Sī, I)

nesohamasmi, na meso attā”ti evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabbaṁ. Evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā vāyodhātuyā nibbindati, vāyodhātuyā cittaṁ virājeti.

118. Katamā ca Rāhula ākāsadhātu. Ākāsadhātu siyā ajjhattikā siyā bāhirā. Katamā ca Rāhula ajjhattikā ākāsadhātu. Yaṁ ajjhattaṁ paccattaṁ ākāsaṁ ākāsagataṁ upādinnaṁ. Seyyathidaṁ, kaṇṇacchiddaṁ nāsacchiddaṁ mukhadvāraṁ, yena ca asitapītakhāyitasāyitaṁ ajjhoharati, yattha ca asitapītakhāyitasāyitaṁ santiṭṭhati, yena ca asitapītakhāyitasāyitaṁ adhobhāgaṁ[1] nikkhamati, yaṁ vā panaññampi kiñci ajjhattaṁ paccattaṁ ākāsaṁ ākāsagataṁ aghaṁ aghagataṁ vivaraṁ vivaragataṁ asamphuṭṭhaṁ maṁsalohitehi upādinnaṁ[2]. Ayaṁ vuccati Rāhula ajjhattikā ākāsadhātu. Yā ceva kho pana ajjhattikā ākāsadhātu, yā ca bāhirā ākāsadhātu, ākāsadhātu revesā. Taṁ “netaṁ mama, nesohamasmi, na meso attā”ti evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya daṭṭhabbaṁ. Evametaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā ākāsadhātuyā cittaṁ nibbindati, ākāsadhātuyā cittaṁ virājeti.

119. Pathavīsamaṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, pathavīsamaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittaṁ na pariyādāya ṭhassanti. Seyyathāpi Rāhula pathaviyā suciṁpi nikkhipanti, asuciṁpi nikkhipanti, gūthagataṁpi nikkhipanti, muttagataṁpi nikkhipanti, kheḷagataṁpi nikkhipanti, pubbagataṁpi nikkhipanti, lohitagataṁpi nikkhipanti. Na ca tena pathavī aṭṭīyati vā harāyati vā jigucchati vā. Evameva kho tvaṁ Rāhula pathavīsamaṁ bhāvanaṁ bhāvehi, pathavīsamaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittaṁ na pariyādāya ṭhassanti.

Āposamaṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, āposamaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittaṁ na pariyādāya ṭhassanti. Seyyathāpi Rāhula āpasmiṁ suciṁpi dhovanti, asuciṁpi dhovanti, gūthagataṁpi dhovanti, muttagataṁpi dhovanti, kheḷagataṁpi dhovanti, pubbagataṁpi dhovanti, lohitagataṁpi dhovanti. Na ca tena āpo

1. Adhobhāgā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Ākāsagataṁ upādinnaṁ (Sī, I)

aṭṭīyati vā harāyati vā jigucchati vā. Evameva kho tvaṁ Rāhula āposamaṁ bhāvanaṁ bhāvehi, āposamaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittaṁ na pariyādāya ṭhassanti.

Tejosamaṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, tejosamaṁ hite Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittaṁ na pariyādāya ṭhassanti. Seyyathāpi Rāhula tejo suciṁpi dahati, asuciṁpi dahati, gūthagataṁpi dahati, muttagataṁpi dahati, kheḷagataṁpi dahati, pubbagataṁpi dahati, lohitagataṁpi dahati. Na ca tena tejo aṭṭīyati vā harāyati vā jigucchati vā. Evameva kho tvaṁ Rāhula tejosamaṁ bhāvanaṁ bhāvehi, tejosamaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittaṁ na pariyādāya ṭhassanti.

Vāyosamaṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, vāyosamaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhavayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittaṁ na pariyādāya ṭhassanti. Seyyathāpi Rāhula vāyo suciṁpi upavāyati, asuciṁpi upavāyati, gūthagataṁpi upavāyati, muttagataṁpi upavāyati, kheḷagataṁpi upavāyati, pubbagataṁpi upavāyati, lohitagataṁpi upavāyati. Na ca tena vāyo aṭṭīyati vā harāyati vā jigucchati vā. Evameva kho tvaṁ Rāhula vāyosamaṁ bhāvanaṁ bhāvehi, vāyosamaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittaṁ na pariyādāya ṭhassanti.

Ākāsasamaṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, ākāsasamaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittaṁ na pariyādāya ṭhassanti. Seyyathāpi Rāhula ākāso na katthaci patiṭṭhito. Evameva kho tvaṁ Rāhula ākāsasamaṁ bhāvanaṁ bhāvehi, ākāsasamaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittaṁ na pariyādāya ṭhassanti.

120. Mettaṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, mettaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato yo byāpādo, so pahīyissati. Karuṇaṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, karuṇaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato yā vihesā, sā pahīyissati. Muditaṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, muditaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato yā arati, sā pahīyissati.

upekkhaṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, upekkhaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato yo paṭigho, so pahīyissati. Asubhaṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, asubhaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato yo rāgo, so pahīyissati. Aniccasaññaṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, aniccasaññaṁ hi te Rāhula bhāvanaṁ bhāvayato yo asmimāno, so pahīyissati.

121. Ānāpānassatiṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, ānāpānassati hi te Rāhula bhāvitā bahulīkatā mahapphalā hoti mahānisaṁsā. Kathaṁ bhāvitā ca Rāhula ānāpānassati kathaṁ bahulīkatā mahapphalā hoti mahānisaṁsā. Idha Rāhula bhikkhu araññagato vā rukkhamūlagato vā suññāgāragato vā nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā. So satova assasati, satova[1] passasati.

Dīghaṁ vā assasanto dīghaṁ assasāmīti pajānāti, dīghaṁ vā passasanto dīghaṁ passasāmīti pajānāti. Rassaṁ vā assasanto rassaṁ assasāmīti pajānāti, rassaṁ vā passasanto rassaṁ passasāmīti pajānāti. Sabbakāyappaṭisaṁvedī assasissāmīti sikkhati, sabbakāyappaṭisaṁvedī passasissāmīti sikkhati. Passambhayaṁ kāyasaṅkhāraṁ assatissāmīti sikkhati, passambhayaṁ kāyasaṅkhāraṁ passasissāmīti sikkhati.

Pītippaṭisaṁvedī assasissāmīti sikkhati, pītippaṭisaṁvedī passasissāmīti sikkhati. Sukhappaṭisaṁvedī assasissāmīti sikkhati, sukhappaṭisaṁvedī passasissāmīti sikkhati. Cittasaṅkhārappaṭisaṁvedī assasissāmīti sikkhati, cittasaṅkhārappaṭisaṁvedī passasissāmīti sikkhati. Passambhayaṁ cittasaṅkhāraṁ assasissāmīti sikkhati, passambhayaṁ cittasaṅkhāraṁ passasissāmīti sikkhati.

Cittappaṭisaṁvesī assasissāmīti sikkhati, cittappaṭisaṁvesī passasissāmīti sikkhati. Abhippamodayaṁ cittaṁ assasissāmīti sikkhati, abhippamodayaṁ cittaṁ passasissāmīti sikkhati. Samādahaṁ cittaṁ assasissāmīti sikkhati, samādahaṁ cittaṁ passasissāmīti sikkhati. Vimocayaṁ cittaṁ assasissāmīti sikkhati, vimocayaṁ cittaṁ passasissāmīti sikkhati.

---

1. Sato (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Aniccānupassī assasissāmīti sikkhati, aniccānupassī passasissāmīti sikkhati. Virāgānupassī assasissāmīti sikkhati, virāgānupassī passasissāmīti sikkhati. Nirodhānupassī assasissāmīti sikkhati, nirodhānupassī passasissāmīti sikkhati. Paṭinissaggānupassī assasissāmīti sikkhati, paṭinissaggānupassī passasissāmīti sikkhati.

Evaṁ bhāvitā kho Rāhula ānāpānassati evaṁ bahulīkatā mapphalā hoti mahānisaṁsā. Evaṁ bhāvitāya Rāhula ānāpānassatiyā evaṁ bahulīkatāya yepi te carimakā assāsā, tepi viditāva nirujjhanti, no aviditāti.

Idamavoca Bhagavā. Attamano āyasmā Rāhulo Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

Mahārāhulovādasuttaṁ niṭṭhitaṁ dutiyaṁ.

---

3. Cūḷamālukyasutta

122. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho āyasmato Mālukyaputtassa[1] rahogatassa paṭisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi "yānimāni diṭṭhigatāni Bhagavatā abyākatāni ṭhapitāni paṭikkhittāni 'sassato lokotipi, asassato lokotipi, antavā lokotipi, anantavā lokotipi, taṁ jīvaṁ taṁ sarīrantipi, aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīrantipi, hoti tathāgato paraṁ maraṇātipi, na hoti tathāgato paraṁ maraṇātipi, hoti ca na ca hoti tathāgato paraṁ maraṇātipi, neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇātipi', tāni me Bhagavā na byākaroti. Yāni me Bhagavā na byākaroti, taṁ me na ruccati, taṁ me nakkhamati. Sohaṁ Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā etamatthaṁ pucchissāmi, sace me Bhagavā byākarissati 'sassato lokoti vā, asassato lokoti vā -pa- neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti vā'. Evāhaṁ Bhagavati

---

1. Māluṅkyaputtassa (Sī, Syā, Kaṁ, I)

brahmacariyaṁ carissāmi. No ce me Bhagavā byākarissati ‘sassato lokoti vā, asassato lokoti vā -pa- neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti vā’. Evāhaṁ sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattissāmī”ti.

123. Atha kho āyasmā Mālukyaputto sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Mālukyaputto Bhagavantaṁ etadavoca—

124. Idha mayhaṁ bhante rahogatassa paṭisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi “yānimāni diṭṭhigatāni Bhagavatā abyākatāni ṭhapitāni paṭikkhittāni ‘sassato lokotipi, asassato lokotipi -pa- neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇātipi’, tāni me Bhagavā na byākaroti. Yāni me Bhagavā na byākaroti, taṁ me na ruccati, taṁ me nakkhamati. Sohaṁ Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā etamatthaṁ pucchissāmi, sace me Bhagavā byākarissati ‘sassato lokoti vā, asassato lokoti vā -pa- neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti vā’. Evāhaṁ Bhagavati brahmacariyaṁ carissāmi. No ce me Bhagavā byākarissati ‘sassato lokoti vā, asassato lokoti vā -pa- neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti vā’. Evāhaṁ sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattissāmī”ti. Sace Bhagavā jānāti “sassato loko”ti, “sassato loko”ti me Bhagavā byākarotu. Sace Bhagavā jānāti “asassato loko”ti, “asassato loko”ti me Bhagavā byākarotu. No ce Bhagavā jānāti “sassato loko”ti vā “asassato loko”ti vā, ajānato kho pana apassato etadeva ujukaṁ hoti, yadidaṁ na jānāmi na passāmīti. Sace Bhagavā jānāti “antavā loko”ti, “antavā loko”ti me Bhagavā byākarotu. Sace Bhagavā jānāti “anantavā loko”ti, “anantavā loko”ti me Bhagavā byākarotu. No ce Bhagavā jānāti “antavā loko”ti vā “anantavā loko”ti vā, ajānato kho pana apassato

etadeva ujukaṁ hoti, yadidaṁ na jānāmi na passāmīti. Sace Bhagavā jānāti "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti, "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti me Bhagavā byākarotu. Sace Bhagavā jānāti "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti, "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti me Bhagavā byākarotu. No ce Bhagavā jānāti "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vā, ajānato kho pana apassato etadeva ujukaṁ hoti, yadidaṁ na jānāmi na passāmīti. Sace Bhagavā jānāti "hoti tathāgato paraṁ maraṇā"ti, "hoti tathāgato paraṁ maraṇā"ti me Bhagavā byākarotu. Sace Bhagavā jānāti "na hoti tathāgato paraṁ maraṇā"ti, "na hoti tathāgato paraṁ maraṇā"ti me Bhagavā byākarotu. No ce Bhagavā jānāti "hoti tathāgato paraṁ maraṇā"ti vā "na hoti tathāgato paraṁ maraṇā"ti vā, ajānato kho pana apassato etadeva ujukaṁ hoti, yadidaṁ na jānāmi na passāmīti. Sace Bhagavā jānāti "hoti ca na ca hoti tathāgato paraṁ maraṇā"ti, "hoti ca na ca hoti tathāgato paraṁ maraṇā"ti me Bhagavā byākarotu. Sace Bhagavā jānāti "neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇā"ti, "neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇā"ti me Bhagavā byākarotu. No ce Bhagavā jānāti "hoti ca na ca hoti tathāgato paraṁ maraṇā"ti vā "neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇā"ti vā, ajānato kho pana apassato etadeva ujukaṁ hoti, yadidaṁ na jānāmi na passāmīti.

125. Kiṁ nu[1] tāhaṁ Mālukyaputta evaṁ avacaṁ "ehi tvaṁ Mālukyaputta mayi brahmacariyaṁ cara, ahaṁ te byākarissāmi 'sassato lokoti vā, asassato lokoti vā, antavā lokoti vā, anantavā lokoti vā, taṁ jīvaṁ taṁ sarīranti vā, aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīranti vā, hoti tathāgato paraṁ maraṇāti vā, na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti vā, hoti ca na ca hoti tathāgato paraṁ maraṇāti vā, neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti vā'ti". No hetaṁ bhante. Tvaṁ vā pana maṁ evaṁ avaca "ahaṁ bhante Bhagavati brahmacariyaṁ

1. Kiṁ nu kho (Syā, Kaṁ, Ka)

carissāmi, Bhagavā me byākarissati ‘sassato lokoti vā, asassato lokoti vā, antavā lokoti vā, anantavā lokoti vā, taṁ jīvaṁ taṁ sarīranti vā, aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīranti vā, hoti tathāgato paraṁ maraṇāti vā, na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti vā, hoti ca na ca hoti tathāgato paraṁ maraṇāti vā, neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti vā’ti”. No hetaṁ bhante. Iti kira Mālukyaputta nevāhaṁ taṁ vadāmi “ehi tvaṁ Mālukyaputta mayi brahmacariyaṁ cara, ahaṁ te byākarissāmi ‘sassato lokoti vā, asassato lokoti vā -pa- neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti vā’ti”. Napi kira maṁ tvaṁ vadesi “ahaṁ bhante Bhagavati brahmacariyaṁ carissāmi, Bhagavā me byākarissati ‘sassatolokoti vā, asassato lokoti vā -pa- neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti vā’ti”. Evaṁ sante moghapurisa ko santo kaṁ paccācikkhasi.

126. Yo kho Mālukyaputta evaṁ vadeyya “na tāvāhaṁ Bhagavati brahmacariyaṁ carissāmi, yāva me Bhagavā na byākarissati ‘sassato lokoti vā, asassato lokoti vā -pa- neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti vā’ti”. Abyākatameva taṁ Mālukyaputta Tathāgatena assa, atha so puggalo kālaṁ kareyya. Seyyathāpi Mālukyaputta puriso sallena viddho assa savisena gāḷhapalepanena, tassa mittāmaccā ñātisālohitā bhisakkaṁ sallakattaṁ upaṭṭhapeyyuṁ. So evaṁ vadeyya “na tāvāhaṁ imaṁ sallaṁ āharissāmi, yāva na taṁ purisaṁ jānāmi, yenamhi viddho ‘khattiyo vā brāhmaṇo vā vesso vā suddo vā’ti”. So evaṁ vadeyya “na tāvāhaṁ imaṁ sallaṁ āharissāmi, yāva na taṁ purisaṁ jānāmi, yenamhi viddho ‘evaṁnāmo evaṁgotto itivā’ti”. So evaṁ vadeyya “na tāvāhaṁ imaṁ sallaṁ āharissāmi, yāva na taṁ purisaṁ jānāmi, yenamhi viddho ‘dīgho vā rasso vā majjhimo vā’ti”. so evaṁ vadeyya “na tāvātaṁ imaṁ sallaṁ āharissāmi, yāva na taṁ purisaṁ jānāmi, yenamhi viddho ‘kāḷo vā sāmo vā maṅguracchavī vā’ti”. So evaṁ vadeyya “na tāvāhaṁ imaṁ sallaṁ āharissāmi, yāva na taṁ purisaṁ jānāmi, yenamhi viddho ‘amukasmiṁ

gāme vā nigame vā nagare vā'ti". So evaṁ vadeyya "na tāvāhaṁ imaṁ sallaṁ āharissāmi, yāva na taṁ dhanuṁ jānāmi, yenamhi viddho "yadi vā cāpo yadi vā kodaṇḍo'ti". So evaṁ vadeyya "na tāvātaṁ imaṁ sallaṁ āharissāmi, yāva na taṁ jiyaṁ jānāmi, yāyamhi viddho 'yadi vā akkassa yadi vā saṇhassa[1] yadi vā nhārussa yadi vā maruvāya yadi vā khīrapaṇṇino'ti". So evaṁ vadeyya "na tāvāhaṁ imaṁ sallaṁ āharissāmi, yāva na taṁ kaṇḍaṁ jānāmi, yenamhi viddho 'yadi vā gacchaṁ yadi vā ropiman'ti". So evaṁ vadeyya "na tāvāhaṁ imaṁ sallaṁ āharissāmi, yāva na taṁ kaṇḍaṁ jānāmi, yenamhi viddho yassa pattehi vājitaṁ[2] 'yadi vā gijjhassa yadi vā kaṅkassa yadi vā kulalassa yadi vā morassa yadi vā sithilahanuno'ti". So evaṁ vadeyya "na tāvāhaṁ imaṁ sallaṁ āharissāmi, yāva na taṁ kaṇḍaṁ jānāmi, yenamhi viddho yassa nhārunā parikkhittaṁ 'yadi vā gavassa yadi vā mahiṁsassa yadi vā bheravassa[3] yadi vā semhārassā'ti". So evaṁ vadeyya "na tāvāhaṁ imaṁ sallaṁ āharissāmi, yāva na taṁ sallaṁ jānāmi, yenamhi viddho 'yadi vā sallaṁ yadi vā khurappaṁ yadi vā vekaṇḍaṁ yadi vā nārācaṁ yadi vā vacchadantaṁ yadi vā karavīrapattan'ti". Aññātameva taṁ Mālukyaputta tena purisena assa, atha so puriso kālaṁ kareyya. Evameva kho Mālukyaputta yo evaṁ vadeyya "na tāvāhaṁ Bhagavati brahmacariyaṁ carissāmi, yāva me Bhagavā na byākarissati 'sassato lokoti vā, asassato lokoti vā -pa- neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti vā'ti". Abyākatameva taṁ Mālukyaputta Tathāgatena assa, atha so puggalo kālaṁ kareyya.

127. Sassato lokoti Mālukyaputta diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissāti evaṁ no. Asassato lokoti Mālukyaputta diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissāti evampi no. Sassato lokoti vā Mālukyaputta diṭṭhiyā sati asassato lokoti vā diṭṭhiyā sati attheva jāti, atthi jarā, atthi maraṇaṁ, santi sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā, yesāhaṁ diṭṭheva dhamme nighātaṁ

1. Saṇṭhassa ((Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Vākhittaṁ (Ka) 3. Roruvassa (Sī, Syā, Kaṁ, I)

paññapemi. Antavā lokoti Mālukyaputta diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissāti evaṁ no. Anantavā lokoti Mālukyaputta diṭṭhiyā sati brahamacariyavāso abhavissāti evampi no. Antavā lokoti vā Mālukyaputta diṭṭhiyā sati anantavā lokoti vā diṭṭhiyā sati attheva jāti, atthi jarā, atthi maraṇaṁ, santi sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā, yesāhaṁ diṭṭheva dhamme nighātaṁ paññapemi. Taṁ jīvaṁ taṁ sarīranti Mālukyaputta diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissāti evaṁ no. Aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīranti Mālukyaputta diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissāti evampi no. Taṁ jīvaṁ taṁ sarīranti vā Mālukyaputta diṭṭhiyā sati aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīranti vā diṭṭhiyā sati attheva jāti -pa- nighātaṁ paññapemi. Hoti tathāgato paraṁ maraṇāti Mālukyaputta diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissāti evaṁ no. Na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti Mālukyaputta diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissāti evampi no. Hoti tathāgato paraṁ maraṇāti vā Mālukyaputta diṭṭhiyā sati na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti vā diṭṭhiyā sati attheva jāti -pa- yesāhaṁ diṭṭheva dhamme nighātaṁ paññapemi. Hoti ca na ca hoti tathāgato paraṁ maraṇāti Mālukyaputta diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissāti evaṁ no. Neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti Mālukyaputta diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissāti evampi no. Hoti ca na ca hoti tathāgato paraṁ maraṇāti vā Mālukyaputta diṭṭhiyā sati neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti vā diṭṭhiyā sati attheva jāti -pa- yesāhaṁ diṭṭheva dhamme nighātaṁ paññapemi.

128. Tasmātiha Mālukyaputta abyākatañca me abyākatato dhāretha, byākatañca me byākatato dhāretha. Kiñca Mālukyaputta mayā abyākataṁ. Sassato lokoti Mālukyaputta mayā abyākataṁ, asassato lokoti mayā abyākataṁ, antavā lokoti mayā abyākataṁ, anantavā lokoti mayā abyākataṁ, taṁ jīvaṁ taṁ sarīranti mayā abyākataṁ, aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīranti mayā abyākataṁ, hoti tathāgato paraṁ maraṇāti mayā abyākataṁ, na hoti tathāgato

paraṁ maraṇāti mayā abyākataṁ, hoti ca na ca hoti tathāgato paraṁ maraṇāti mayā abyākataṁ, neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti mayā abyākataṁ. Kasmā cetaṁ Mālukyaputta mayā abyākataṁ. Na hetaṁ Mālukyaputta atthasaṁhitaṁ, na ādibrahmacariyakaṁ, na[1] nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattati, tasmā taṁ mayā abyākataṁ. Kiñca Mālukyaputta mayā byākataṁ. Idaṁ dukkhanti Mālukyaputta mayā byākataṁ, ayaṁ dukkhasamudayoti mayā byākataṁ, ayaṁ dukkhanirodhoti mayā byākataṁ, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti mayā byākataṁ. Kasmā cetaṁ Mālukyaputta mayā byākataṁ. Etaṁ hi Mālukyaputta atthasaṁhitaṁ, etaṁ ādibrahmacariyakaṁ, nibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati, tasmā taṁ mayā byākataṁ. Tasmātiha Mālukyaputta abyākatañca me abyākatato dhāretha, byākatañca me byākatato dhārethāti.

Idamavoca Bhagavā. Attamano āyasmā Mālukyaputto Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

Cūḷamālukyasuttaṁ niṭṭhitaṁ tatiyaṁ.

---

4. Mahāmālukyasutta

129. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi bhikkhavoti. Bhadanteti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca "dhāretha no tumhe bhikkhave mayā desitāni pañcorambhāgiyāni saṁyojanānī"ti.

Evaṁ vutte āyasmā Mālukyaputto Bhagavantaṁ etadavoca "ahaṁ kho bhante dhāremi Bhagavatā desitāni pañcorambhāgiyāni saṁyojanānī"ti. Yathā kathaṁ pana tvaṁ Mālukyaputta dhāresi mayā desitāni pañcorambhāgiyāni saṁyojanānīti. Sakkāyadiṭṭhiṁ kho ahaṁ bhante Bhagavatā

---

1. Netaṁ (Sī)

orambhāgiyaṁ saṁyojanaṁ desitaṁ dhāremi, vicikicchaṁ kho ahaṁ bhante Bhagavatā orambhāgiyaṁ saṁyojanaṁ desitaṁ dhāremi, sīlabbataparāmāsaṁ kho ahaṁ bhante Bhagavatā orambhāgiyaṁ saṁyojanaṁ desitaṁ dhāremi, kāmacchandaṁ kho ahaṁ bhante Bhagavatā orambhāgiyaṁ saṁyojanaṁ desitaṁ dhāremi, byāpādaṁ kho ahaṁ bhante Bhagavatā orambhāgiyaṁ saṁyojanaṁ desitaṁ dhāremi, evaṁ kho ahaṁ bhante dhāremi Bhagavatā desitāni pañcorambhāgiyāni saṁyojanānīti.

Kassa kho nāma tvaṁ Mālukyaputta imāni evaṁ pañcorambhāgiyāni saṁyojanāni desitāni dhāresi, nanu Mālukyaputta aññatitthiyā paribbājakā iminā taruṇūpamena upārambhena upārambhissanti. Daharassa hi Mālukyaputta kumārassa mandassa uttānaseyyakassa sakkāyotipi na hoti, kuto panassa uppajjissati sakkāyadiṭṭhi, anusetvevassa[1] sakkāyadiṭṭhānusayo. Daharassa hi Mālukyaputta kumārassa mandassa uttānaseyyakassa dhammātipi na hoti, kuto panassa uppajjissati dhammesu vicikicchā, anusetvevassa vicikicchānusayo. Daharassa hi Mālukyaputta kumārassa mandassa uttānaseyyakassa sīlātipi na hoti, kuto panassa uppajjissati sīlesu sīlabbataparāmāso, anusetvevassa sīlabbataparāmāsānusayo. Daharassa hi Mālukyaputta kumārassa mandassa uttānaseyyakassa kāmātipi na hoti, kuto panassa uppajjissati kāmesu kāmacchando, anusetvevassa kāmarāgānusayo. Daharassa hi Mālukyaputta kumārassa mandassa uttānaseyyakassa sattātipi na hoti, kuto panassa uppajjissati sattesu byāpādo. Anusetvevassa byāpādānusayo. Nanu Mālukyaputta aññatitthiyā paribbājakā iminā taruṇūpamena upārambhena upārambhissantīti. Evaṁ vutte āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etadavoca "etassa Bhagavā kālo, etassa Sugata kālo, yaṁ Bhagavā pañcorambhāgiyāni saṁyojanāni deseyya, Bhagavato sutvā bhikkhū dhāressantī"ti. Tena hānanda suṇāhi sādhukaṁ manasi karohi bhāsissāmīti. Evaṁ bhanteti kho āyasmā Ānando Bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca—

1. Anuseti tvevassa (Sī, I)

130. Idhānanda assutavā puthujjano ariyānaṁ adassāvī ariyadhammassa akovido ariyadhamme avinīto sappurisānaṁ adassāvī sappuridhammassa akovido sappurisadhamme avinīto sakkāyadiṭṭhipariyuṭṭhitena cetasā viharati sakkāyadiṭṭhiparetena, uppannāya ca sakkāyadiṭṭhiyā nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ nappajānāti, tassa sā sakkāyadiṭṭhi thāmagatā appaṭivinītā orambhāgiyaṁ saṁyojanaṁ. Vicikicchāpariyuṭṭhitena cetasā viharati vicikicchāparetena, uppannāya ca vicikicchāya nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ nappajānāti, tassa sā vicikicchā thāmagatā appaṭivinītā orambhāgiyaṁ saṁyojanaṁ. Sīlabbataparāmāsapariyuṭṭhitena cetasā viharati sīlabbataparāmāsaparetena, uppannassa ca sīlabbataparāmāsassa nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ nappajānāti, tassa so sīlabbataparāmāso thāmagato appaṭivinīto orambhāgiyaṁ saṁyojanaṁ. Kāmarāgapariyuṭṭhitena cetasā viharati kāmarāgaparetena, uppannassa ca kāmarāgassa nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ nappajānāti, tassa so kāmarāgo thāmagato appaṭivinīto orambhāgiyaṁ saṁyojanaṁ. Byāpādapariyuṭṭhitena cetasā viharati byāpādaparetena, uppannassa ca byāpādassa nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ nappajānāti. Tassa so byāpādo thāmagato appaṭivinīto orambhāgiyaṁ saṁyojanaṁ.

131. Sutavā ca kho Ānanda ariyasāvako ariyānaṁ dassāvī ariyadhammassa kovido suvinīto sappurisānaṁ dassāvī sappurisadhammassa kovido sappurisadhamme suvinīto na sakkāyadiṭṭhipariyuṭṭhitena cetasā viharati na sakkāyadiṭṭhiparetena, uppannāya ca sakkāyadiṭṭhiyā nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ pajānāti, tassa sā sakkāyadiṭṭhi sānusayā pahīyati. Na vicikicchāpariyuṭṭhitena cetasā viharati na vicikicchāparetena, uppannāya ca vicikicchāya nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ pajānāti, tassa sā vicikicchā sānusayā pahīyati. Na sīlabbataparāmāsapariyuṭṭhitena cetasā viharati na sīlabbataparāmāsaparetena, uppannassa ca sīlabbataparāmāsassa nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ pajānāti, tassa so sīlabbataparāmāso sānusayo pahīyati. Na kāmarāgapariyuṭṭhitena cetasā viharati na kāmarāgaparetena, uppannassa ca kāmarāgassa nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ pajānāti, tassa so kāmarāgo sānusayo

pahīyati. Na byāpādapariyuṭṭhitena cetasā viharati na byāpādaparetena uppannassa ca byāpādassa nissaraṇaṁ yathābhūtaṁ pajānāti, tassa so byāpādo sānusayo pahīyati.

132. Yo Ānanda maggo yā paṭipadā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya, taṁ maggaṁ taṁ paṭipadaṁ anāgamma pañcorambhāgiyāni saṁyojanāni ñassati vā dakkhati vā pajahissati vāti netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Seyyathāpi Ānanda mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato tacaṁ acchetvā pheggumṁ acchetvā sāracchedo bhavissatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati. Evameva kho Ānanda yo maggo yā paṭipadā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya, taṁ maggaṁ taṁ paṭipadaṁ anāgamma pañcorambhāgiyāni saṁyojanāni ñassati vā dakkhati vā pajahissati vāti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

Yo ca kho Ānanda maggo yā paṭipadā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya, taṁ maggaṁ taṁ paṭipadaṁ āgamma pañcorambhāgiyāni saṁyojanāni ñassati vā dakkhati vā pajahissati vāti ṭhānametaṁ vijjati. Seyyathāpi Ānanda mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato tacaṁ chetvā pheggumṁ chetvā sāracchedo bhavissatīti ṭhānametaṁ vijjati, evameva kho Ānanda yo maggo yā paṭipadā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya, taṁ maggaṁ taṁ paṭipadaṁ āgamma pañcorambhāgiyāni saṁyojanāni ñassati vā dakkhati vā pajahissati vāti ṭhānametaṁ vijjati. Seyyathāpi Ānanda Gaṅgā nadī pūrā udakassa samatittikā kākapeyyā, atha dubbalako puriso āgaccheyya "ahaṁ imissā Gaṅgāya nadiyā tiriyaṁ bāhāya sotaṁ chetvā sotthinā pāraṁ gacchissāmī"ti[1]. So na sakkuṇeyya Gaṅgāya nadiyā tiriyaṁ bāhāya sotaṁ chetvā sotthinā pāraṁ gantumṁ, evameva kho Ānanda yesaṁ kesaṁci[2] sakkāyanirodhāya dhamme desiyamāne cittaṁ na pakkhandati nappasīdati na santiṭṭhati na vimuccati, seyyathāpi so dubbalako puriso evamete daṭṭhabbā. Seyyathāpi Ānanda Gaṅgā nadī pūrā udakassa samatittikā kākapeyyā, atha balavā puriso āgaccheyya "ahaṁ imissā Gaṅgāya nadiyā tiriyaṁ

1. Gacchāmīti (Sī, I)
2. Yassa kassaci (sabbattha)

bāhāya sotaṁ chetvā sotthinā pāraṁ gacchissāmī”ti. So sakkuṇeyya Gaṅgāya nadiyā tiriyaṁ bāhāya sotaṁ chetvā sotthinā pāraṁ gantuṁ, evameva kho Ānanda yesaṁ kesaṁci sakkāyanirodhāya dhamme desiyamāne cittaṁ pakkhandati pasīdati santiṭṭhati vimuccati, seyyathāpi so balavā puriso evamete daṭṭhabbā.

133. Katamo cānanda maggo katamā paṭipadā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya. Idhānanda bhikkhu upadhivivekā akusalānaṁ dhammānaṁ pahānā sabbaso kāyaduṭṭhullānaṁ paṭippassaddhiyā vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So yadeva tattha hoti rūpagataṁ vedanāgataṁ saññāgataṁ saṅkhāragataṁ viññāṇagataṁ, te dhamme aniccato dukkhato rogato gaṇḍato sallato aghato ābādhato parato palokato suññato anattato samanupassati, so tehi dhammehi cittaṁ paṭivāpeti[1], so tehi dhammehi cittaṁ paṭivāpetvā amatāya dhātuyā cittaṁ upasaṁharati “etaṁ santaṁ etaṁ paṇītaṁ, yadidaṁ sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo taṇhākkhayo virāgo nirodho nibbānan”ti, so tattha ṭhito āsavānaṁ khayaṁ pāpuṇāti, no ce āsavānaṁ khayaṁ pāpuṇāti, teneva dhammarāgena tāya dhammanandiyā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko hoti tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Ayampi kho Ānanda maggo ayaṁ paṭipadā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya.

Puna caparaṁ Ānanda bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā -pa- dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati -pa- tatiyaṁ jhānaṁ -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So yadeva tattha hoti rūpagataṁ vedanāgataṁ saññāgataṁ saṅkhāragataṁ viññāṇagataṁ -pa- anāvattidhammo tasmā lokā. Ayampi kho Ānanda maggo ayaṁ paṭipadā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya.

Puna caparaṁ Ānanda bhikkhu sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthaṅgamā nānattasaññānaṁ amanasikārā “ananto ākāso”ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. So yadeva tattha hoti

1. Paṭipāpeti (Syā), patiṭṭhāpeti (Ka)

vedanāgataṁ saññāgataṁ saṅkhāragataṁ viññāṇagataṁ -pa- anāvattidhammo tasmā lokā. Ayampi kho Ānanda maggo ayaṁ paṭipadā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya.

Puna caparaṁ Ānanda bhikkhu sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma "anantaṁ viññāṇan"ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati. So yadeva tattha hoti vedanāgataṁ saññāgataṁ saṅkhāragataṁ viññāṇagataṁ -pa- anāvattidhammo tasmā lokā. Ayampi kho Ānanda maggo ayaṁ paṭipadā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya.

Puna caparaṁ Ānanda bhikkhu sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma "natthi kiñcī"ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. So yadeva tattha hoti vedanāgataṁ saññāgataṁ saṅkhāragataṁ viññāṇagataṁ -pa- anāvattidhammo tasmā lokā. Ayampi kho Ānanda maggo ayaṁ paṭipadā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ pahānāyāti.

Eso ce bhante maggo esā paṭipadā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ pahānāya, atha kiñcarahi idhekacce bhikkhū ceto vimuttino, ekacce bhikkhū paññāvimuttinoti. Ettha kho panesāhaṁ[1] Ānanda indriyavemattataṁ vadāmīti.

Idamavoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

Mahāmālukyasuttaṁ niṭṭhitaṁ catutthaṁ.

---

5. Bhaddālisutta

134. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "bhikkhavo"ti. "Bhadante"ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca "ahaṁ kho bhikkhave ekāsanabhojanaṁ bhuñjāmi, ekāsanabhojanaṁ kho ahaṁ bhikkhave bhuñjamāno appābādhatañca

1. Ettha kho tesāhaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

sañjānāmi appātaṅkatañca lahuṭṭhānañca balañca phāsuvihārañca. Etha tumhepi bhikkhave ekāsanabhojanaṁ bhuñjatha, ekāsanabhojanaṁ kho bhikkhave tumhepi bhuñjamānā appābādhatañca sañjānissatha appātaṅkatañca lahuṭṭhānañca balañca phāsuvihārañcā"ti. Evaṁ vutte āyasmā Bhaddāli Bhagavantaṁ etadavoca "ahaṁ kho bhante na ussahāmi ekāsanabhojanaṁ bhuñjituṁ, ekāsanabhojanañhi me bhante bhuñjato siyā kukkuccaṁ, siyā vippaṭisāro"ti. Tena hi tvaṁ Bhaddāli yattha nimantito assasi, tattha ekadesaṁ bhuñjitvā ekadesaṁ nīharitvāpi bhuñjeyyāsi, evampi kho tvaṁ Bhaddāli bhuñjamāno ekāsano yāpessasī"ti[1]. Evampi kho ahaṁ bhante na ussahāmi bhuñjituṁ, evampi hi me bhante bhuñjato siyā kukkuccaṁ, siyā vippaṭisāroti. Atha kho āyasmā Bhaddāli Bhagavatā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṁghe sikkhaṁ samādiyamāne anussāhaṁ pavedesi. Atha kho āyasmā Bhaddāli sabbaṁ taṁ temāsaṁ na Bhagavato sammukhībhāvaṁ adāsi, yathā taṁ Satthusāsane sikkhāya aparipūrakārī.

135. Tena kho pana samayena sambahulā bhikkhū Bhagavato cīvarakammaṁ karonti "niṭṭhitacīvaro Bhagavā temāsaccayena cārikaṁ pakkamissatī"ti. Atha kho āyasmā Bhaddāli yena te bhikkhū tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā tehi bhikkhūhi saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho āyasmantaṁ Bhaddāliṁ te bhikkhū etadavocuṁ "idaṁ kho āvuso Bhaddāli Bhagavato cīvarakammaṁ karīyati[2], niṭṭhitacīvaro Bhagavā temāsaccayena cārikaṁ pakkamissati. Iṅghāvuso Bhaddāli etaṁ dosakaṁ sādhukaṁ manasi karohi, mā te pacchā dukkarataraṁ ahosī"ti. "Evamāvuso"ti kho āyasmā Bhaddāli tesaṁ bhikkhūnaṁ paṭissutvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Bhaddāli Bhagavantaṁ etadavoca "accayo maṁ bhante accagamā yathābālaṁ yathāmūḷhaṁ yathā-akusalaṁ, yohaṁ Bhagavatā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṁghe sikkhaṁ samādiyamāne anussāhaṁ pavedesiṁ, tassa me bhante Bhagavā accayaṁ accayato paṭiggaṇhātu āyatiṁ saṁvarāyā"ti

1. Bhuñjamāno yāpessasīti (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Karaṇīyaṁ (Ka)

Taggha tvaṁ Bhaddāli accayo accagamā yathābālaṁ yathāmūḷhaṁ yathā-akusalaṁ, yaṁ tvaṁ mayā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṁghe sikkhaṁ samādiyamāne anussāhaṁ pavedesi. Samayopi kho te Bhaddāli appaṭividdho ahosi, Bhagavā kho Sāvatthiyaṁ viharati, Bhagavāpi maṁ jānissati "Bhaddāli nāma bhikkhu Satthusāsane sikkhāya aparipūrakārī"ti, ayampi kho te Bhaddāli samayo appaṭividdho ahosi. Samayopi kho te Bhaddāli appaṭividdho ahosi, sambahulā kho bhikkhū Sāvatthiyaṁ vassaṁ upagatā, tepi maṁ jānissanti "Bhaddāli nāma bhikkhu Satthusāsane sikkhāya aparipūrakārī"ti, ayampi kho te Bhaddāli samayo appaṭividdho ahosi. Samayopi kho te Bhaddāli appaṭividdho ahosi, sambahulā kho bhikkhuniyo Sāvatthiyaṁ vassaṁ upagatā, tāpi maṁ jānissanti "Bhaddāli nāma bhikkhu Satthusāsane sikkhāya aparipūrakārī"ti, ayampi kho te Bhaddāli samayo appaṭividdho ahosi. Samayopi kho te Bhaddāli appaṭividdho ahosi, sambahulā kho upāsakā Sāvatthiyaṁ paṭivasanti, tepi maṁ jānissanti "Bhaddāli nāma bhikkhu Satthusāsane sikkhāya aparipūrakārī"ti, ayampi kho te Bhaddāli samayo appaṭividdho ahosi. Samayopi kho te Bhaddāli appaṭividdho ahosi, sambahulā kho upāsikā savatthiyaṁ paṭivasanti, tāpi maṁ jānissanti "Bhaddāli nāma bhikkhu Satthusāsane sikkhāya aparipūrakārī"ti, ayampi kho te Bhaddāli samayo appaṭividdho ahosi. Samayopi kho te Bhaddāli appaṭividdho ahosi, sambahulā kho nānātitthiyā samaṇabrāhmaṇā Sāvatthiyaṁ vassaṁ upagatā, tepi maṁ jānissanti "Bhaddāli nāma bhikkhu samaṇassa Gotamassa sāvako theraññataro bhikkhu sāsane sikkhāya aparipūrakārī"ti, ayampi kho te Bhaddāli samayo appaṭividdho ahosīti. Accayo maṁ bhante accagamā yathābālaṁ yathāmūḷhaṁ yathā-akusalaṁ, yohaṁ Bhagavatā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṁghe sikkhaṁ samādiyamāne anussāhaṁ pavedesiṁ, tassa me bhante Bhagavā accayaṁ accayato paṭiggaṇhātu āyatiṁ saṁvarāyāti. Taggha tvaṁ Bhaddāli accayo accagamā yathābālaṁ yathāmūḷhaṁ yathā-akusalaṁ, yaṁ tvaṁ mayā

sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṁghe sikkhaṁ samādiyamāne anussāhaṁ pavedesi.

136. Taṁ kiṁ maññasi Bhaddāli, idhassa bhikkhu ubhatobhāgavimutto, tamahaṁ evaṁ vadeyyaṁ "ehi me tvaṁ bhikkhu paṅke saṅkamo hohī"ti. Api nu kho so saṅkameyya vā aññena vā kāyaṁ sannāmeyya noti vā vadeyyāti. No hetaṁ bhante. Taṁ kiṁ maññasi Bhaddāli, idhassa bhikkhu paññāvimutto. Kāyasakkhi. Diṭṭhippatto. Saddhāvimutto. Dhammānusārī. Saddhānusārī, tamahaṁ evaṁ vadeyyaṁ "ehi me tvaṁ bhikkhu paṅke saṅkamo hohī"ti. Api nu kho so saṅkameyya vā aññena vā kāyaṁ sannāmeyya noti vā vadeyyāti. No hetaṁ bhante. Taṁ kiṁ maññasi Bhaddāli, api nu tvaṁ Bhaddāli tasmiṁ samaye ubhatobhāgavimutto vā hosi, paññāvimutto vā kāyasakkhi vā diṭṭhippatto vā saddhāvimutto vā dhammānusārī vā saddhānusārī vāti. No hetaṁ bhante. Nanu tvaṁ Bhaddāli tasmiṁ samaye ritto tuccho aparaddhoti. Evaṁ bhante. Accayo maṁ bhante accagamā yathābālaṁ yathāmūḷhaṁ yathā-akusalaṁ, yohaṁ Bhagavatā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṁghe sikkhaṁ samādiyamāne anussāhaṁ pavedesiṁ, tassa me bhante Bhagavā accayaṁ accayato paṭiggaṇhātu āyatiṁ saṁvarāyāti. Taggha tvaṁ Bhaddāli accayo accagamā yathābālaṁ yathāmūḷhaṁ yathā-akusalaṁ, yaṁ tvaṁ mayā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṁghe sikkhaṁ samādiyamāne anussāhaṁ pavedesi. Yato ca kho tvaṁ Bhaddāli accayaṁ accayato disvā yathādhammaṁ paṭikarosi, taṁ te mayaṁ paṭiggaṇhāma. Vuddhihesā Bhaddāli ariyassa vinaye, yo accayaṁ accayato disvā yathādhammaṁ paṭikaroti, āyatiṁ saṁvaraṁ āpajjati.

137. Idha Bhaddāli ekacco bhikkhu Satthusāsane sikkhāya aparipūrakārī hoti, tassa evaṁ hoti "yaṁnūnāhaṁ vivittaṁ senāsanaṁ bhajeyyaṁ araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ, appeva nāmāhaṁ uttari[1] manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ sacchikareyyan"ti, so vivittaṁ senāsanaṁ bhajati araññaṁ rukkhamūlaṁ

1. Uttariṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ, tassa tathāvūpakaṭṭhassa viharato Satthāpi upavadati, anuviccapi viññū sabrahmacārī upavadanti, devatāpi upavadanti, attāpi attānaṁ upavadati. So Satthārāpi upavadito anuviccapi viññūhi sabrahmacārīhi upavadito devatāhipi upavadito attanāpi attānaṁ upavadito na uttari manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ sacchikaroti. Taṁ kissa hetu, evañhi taṁ Bhaddāli hoti, yathā taṁ Satthusāsane sikkhāya aparipūrakārissa.

138. Idha pana Bhaddāli ekacco bhikkhu Satthusāsane sikkhāya paripūrakārī hoti, tassa evaṁ hoti "yaṁnūnāhaṁ vivittaṁ senāsanaṁ bhajeyyaṁ araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ, appeva nāmāhaṁ uttari manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ sacchikareyyan"ti, so vivittaṁ senāsanaṁ bhajati araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ, tassa tathāvūpakaṭṭhassa viharato Satthāpi na upavadati, anuviccapi viññū sabrahmacārī na upavadanti, devatāpi na upavadanti, attāpi attānaṁ na upavadati. So Satthārāpi anupavadito anuviccapi viññūhi sabrahmacārīhi anupavadito devatāhipi anupavadito attanāpi attānaṁ anupavadito uttari manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ sacchikaroti, so vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Taṁ kissa hetu, evañhi taṁ Bhaddāli hoti, yathā taṁ Satthusāsane sikkhāya paripūrakārissa.

139. Puna caparaṁ Bhaddāli bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Taṁ kissa hetu, evañhi taṁ Bhaddāli hoti, yathā taṁ Satthusāsane sikkhāya paripūrakārissa.

Puna caparaṁ Bhaddāli bhikkhu pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati sato ca sampajāno, sukhañca kāyena paṭisaṁvedeti, yaṁ taṁ ariyā ācikkhanti "upekkhako satimā sukhavihārī"ti tatiyaṁ

jhānaṁ upasampajja viharati. Taṁ kissa hetu, evañhi taṁ Bhaddāli hoti, yathā taṁ Satthusāsane sikkhāya paripūrakārissa.

Puna caparaṁ Bhaddāli bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānaṁ atthaṅgamā adukkhamasukhaṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Taṁ kissa hetu, evañhi taṁ Bhaddāli hoti, yathā taṁ Satthusāsane sikkhāya paripūrakārissa.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsānussatiñāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati, seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo -pa- iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Taṁ kissa hetu, evañhi taṁ Bhaddāli hoti, yathā taṁ Satthusāsane sikkhāya paripūrakārissa.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti "ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā -pa- vinipātaṁ nirayaṁ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā -pa- sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā"ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena -pa- yathākammūpage satte pajānāti. Taṁ kissa hetu, evañhi taṁ Bhaddāli hoti, yathā taṁ Satthusāsane sikkhāya paripūrakārissa.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So idaṁ dukkhanti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhasamudayoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhanirodhoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ pajānāti, ime āsavāti yathābhūtaṁ pajānāti,

ayaṁ āsavasamudayoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavanirodhoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ pajānāti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavāpi cittaṁ vimuccati, bhavāsavāpi cittaṁ vimuccati, avijjāsavāpi cittaṁ vimuccati, vimuttasmiṁ vimuttamiti ñāṇaṁ hoti, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti pajānāti. Taṁ kissa hetu, evañhi taṁ Bhaddāli hoti, yathā taṁ Satthusāsane sikkhāya paripūrakārissāti.

140. Evaṁ vutte āyasmā Bhaddāli Bhagavantaṁ etadavoca "ko nu kho bhante hetu, ko paccayo, yena midhekaccaṁ bhikkhuṁ pasayha pasayha[1] kāraṇaṁ karonti, ko pana bhante hetu, ko paccayo, yena midhekaccaṁ bhikkhuṁ no tathā pasayha pasayha kāraṇaṁ karontī"ti. Idha Bhaddāli ekacco bhikkhu abhiṇhāpattiko hoti, āpattibahulo. So bhikkhūhi vuccamāno aññenaññaṁ paṭicarati, bahiddhā kathaṁ apanāmeti, kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti, na sammā vattati, na lomaṁ pāteti, na netthāraṁ vattati, yena saṁgho attamano hoti, taṁ karomīti nāha. Tatra Bhaddāli bhikkhūnaṁ evaṁ hoti "ayaṁ kho āvuso bhikkhu abhiṇhāpattiko, āpattibahulo. So bhikkhūhi vuccamāno aññenaññaṁ paṭicarati, bahiddhā kathaṁ apanāmeti, kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti, na sammā vattati, na lomaṁ pātehi, na netthāraṁ vattati, yena saṁgho attamano hoti, taṁ karomīti nāha. Sādhu vatāyasmanto imassa bhikkhuno tathā tathā upaparikkhatha, yathāssidaṁ[2] adhikaraṇaṁ na khippameva vūpasameyyā"ti. Tassa kho evaṁ Bhaddāli bhikkhuno bhikkhū tathā tathā upaparikkhanti, yathāssidaṁ adhikaraṇaṁ na khippameva vūpasammati.

141. Idha pana Bhaddāli ekacco bhikkhu abhiṇhāpattiko hoti, āpattibahulo. So bhikkhūhi vuccamāno nāññenaññaṁ paṭicarati, bahiddhā kathaṁ na apanāmeti, na kopañca dosañca appaccayañca pātu karoti, sammā vattati, lomaṁ pāteti, netthāraṁ vattati, yena saṁgho

---

1. Pavayha pavayha (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Yathayidaṁ (Syā, Kaṁ, Ka)

attamano hoti, taṁ karomīti āha. Tatra Bhaddāli bhikkhūnaṁ evaṁ hoti "ayaṁ kho āvuso bhikkhu abhiṇhāpattiko, āpattibahulo. So bhikkhūhi vuccamāno nāññenaññaṁ paṭicarati, bahiddhā kathaṁ na apanāmeti, na kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti, sammā vattati, lomaṁ pāteti, netthāraṁ vattati, yena saṁgho attamano hoti, taṁ karomīti āha. Sādhu vatāyasmanto imassa bhikkhuno tathā tathā upaparikkhatha, yathāssidaṁ adhikaraṇaṁ khippameva vūpasameyyā"ti. Tassa kho evaṁ Bhaddāli bhikkhuno bhikkhū tathā tathā upaparikkhanti, yathāssidaṁ adhikaraṇaṁ khippameva vūpasammati.

142. Idha Bhaddāli ekacco bhikkhu adhiccāpattiko hoti, anāpattibahulo. So bhikkhūhi vuccamāno aññenaññaṁ paṭicarati, bahiddhā kathaṁ apanāmeti, kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti, na sammā vattati, na lomaṁ pāteti, na netthāraṁ vattati, yena saṁgho attamano hoti, taṁ karomīti nāha. Tatra Bhaddāli bhikkhūnaṁ evaṁ hoti "ayaṁ kho āvuso bhikkhu adhiccāpattiko, anāpattibahulo. So bhikkhūhi vuccamāno aññenaññaṁ paṭicarati, bahiddhā kathaṁ apanāmeti, kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti, na sammā vattati, na lomaṁ pāteti, na netthāraṁ vattati, yena saṁgho attamano hoti, taṁ karomīti nāha. Sādhu vatāyasmanto imassa bhikkhuno tathā tathā upaparikkhatha, yathāssidaṁ adhikaraṇaṁ na khippameva vūpasameyyā"ti. Tassa kho evaṁ Bhaddāli bhikkhuno bhikkhū tathā tathā upaparikkhanti, yathāssidaṁ adhikaraṇaṁ na khippameva vūpasammati.

143. Idha pana Bhaddāli ekacco bhikkhu adhiccāpattiko hoti, anāpatthibahulo. So bhikkhūhi vuccamāno nāññenaññaṁ paṭicarati, na bahiddhā kathaṁ apanāmeti, na kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti, sammā vattati, lomaṁ pāteti, netthāraṁ vattati, yena saṁgho attamano hoti, taṁ karomīti āha. Tatra Bhaddāli bhikkhūnaṁ evaṁ hoti "ayaṁ kho āvuso bhikkhu adhiccāpattiko anāpattibahulo. So bhikkhūhi vuccamāno nāññenaññaṁ paṭicarati, na bahiddhā kathaṁ apanāmeti, na kopañca dosañca appaccayañca pātukaroti, sammā vattati, lomaṁ pāteti, netthāraṁ vattati, yena

saṁgho attamano hoti, taṁ karomīti āha. Sādhu vatāyasmanto imassa bhikkhuno tathā tathā upaparikkhatha, yathāssidaṁ adhikaraṇaṁ khippameva vūpasameyyā”ti. Tassa kho evaṁ Bhaddāli bhikkhuno bhikkhū tathā tathā upaparikkhanti, yathāssidaṁ adhikaraṇaṁ khippameva vūpasammati.

144. Idha Bhaddāli ekacco bhikkhu saddhāmattakena vahati pemamattakena. Tatra Bhaddāli bhikkhūnaṁ evaṁ hoti “ayaṁ kho āvuso bhikkhu saddhāmattakena vahati pemamattakena, sace mayaṁ imaṁ bhikkhuṁ pasayha pasayha kāraṇaṁ karissāma, mā yaṁpissa taṁ saddhāmattakaṁ pemamattakaṁ, tamhāpi parihāyī”ti. Seyyathāpi Bhaddāli purisassa ekaṁ cakkhuṁ, tassa mittāmaccā ñātisālohitā taṁ ekaṁ cakkhuṁ rakkheyyuṁ “mā yaṁpissa taṁ ekaṁ cakkhuṁ, tamhāpi parihāyī”ti. Evameva kho Bhaddāli idhekacco bhikkhu saddhāmattakena vahati pemamattakena. Tatra Bhaddāli bhikkhūnaṁ evaṁ hoti “ayaṁ kho āvuso bhikkhu saddhāmattakena vahati pemamattakena. Sace mayaṁ imaṁ bhikkhuṁ pasayha pasayha kāraṇaṁ karissāma, mā yaṁpissa taṁ saddhāmattakaṁ pemamattakaṁ, tamhāpi parihāyī”ti. Ayaṁ kho Bhaddāli hetu ayaṁ paccayo, yena midhekaccaṁ bhikkhuṁ pasayha pasayha kāraṇaṁ karonti. Ayaṁ pana Bhaddāli hetu ayaṁ paccayo, yena midhekaccaṁ bhikkhuṁ no tathā pasayha pasayha kāraṇaṁ karontīti.

145. Ko nu kho bhante hetu, ko paccayo, yena pubbe appatarāni ceva sikkhāpadāni ahesuṁ, bahutarā ca bhikkhū aññāya saṇṭhahiṁsu. Ko pana bhante hetu, ko paccayo, yena etarahi bahutarāni ceva sikkhāpadāni honti, appatarā ca bhikkhū aññāya saṇṭhahantīti. Evametaṁ Bhaddāli hoti, sattesu hāyamānesu saddhamme antaradhāyamāne bahutarāni ceva sikkhāpadāni honti, appatarā ca bhikkhū aññāya saṇṭhahantīti. Na tāva Bhaddāli Satthā sāvakānaṁ sikkhāpadaṁ paññāpeti, yāva na idhekacce āsavaṭṭhānīyā dhammā saṁghe pātubhavanti, yato ca kho Bhaddāli idhekacce āsavaṭṭhānīyā dhammā saṁghe pātubhavanti, atha Satthā sāvakānaṁ sikkhāpadaṁ paññāpeti tesaṁyeva āsavaṭṭhānīyānaṁ dhammānaṁ paṭighātāya. Na tāva Bhaddāli idhekacce āsavaṭṭhānīyā dhammā saṁghe pātubhavanti, yāva na saṁgho mahattaṁ patto hoti. Yato ca kho Bhaddāli saṁgho mahattaṁ patto hoti, atha

idhekacce āsavaṭṭhānīyā dhammā saṁghe pātubhavanti, atha Satthā sāvakānaṁ sikkhāpadaṁ paññāpeti tesaṁyeva āsavaṭṭhānīyānaṁ dhammānaṁ paṭighātāya. Na tāva Bhaddāli idhekacce āsavaṭṭhānīyā dhammā saṁghe pātubhavanti, yāva na saṁgho lābhaggaṁ patto hoti. Yasaggaṁ patto hoti. Bāhusaccaṁ patto hoti. Rattaññutaṁ patto hoti. Yato ca kho Bhaddāli saṁgho rattaññutaṁ patto hoti, atha idhekacce āsavaṭṭhānīyā dhammā saṁghe pātubhavanti, atha Satthā sāvakānaṁ sikkhāpadaṁ paññāpeti tesaṁyeva āsavaṭṭhānīyānaṁ dhammānaṁ paṭighātāya.

146. Appakā kho tumhe Bhaddāli tena samayena ahuvattha, yadā vo ahaṁ ājānīyasusūpamaṁ dhammapariyāyaṁ desesiṁ, taṁ sarasi[1] Bhaddālīti. No hetaṁ bhante. Tatra Bhaddāli kaṁ hetuṁ paccesīti. So hi nūnāhaṁ bhante dīgharattaṁ Satthusāsane sikkhāya aparipūrakārī ahosinti. Na kho Bhaddāli eseva hetu esa paccayo, api ca me tvaṁ Bhaddāli dīgharattaṁ cetasā cetoparicca vidito "na cāyaṁ moghapuriso mayā dhamme desiyamāne aṭṭhiṁ katvā manasi katvā sabbacetaso[2] samannāharitvā ohitasoto dhammaṁ suṇātī"ti. Api ca te ahaṁ Bhaddāli ājānīyasusūpamaṁ dhammapariyāyaṁ desessāmi, taṁ suṇāhi sādhukaṁ manasi karohi, bhāsissāmīti. Evaṁ bhanteti kho āyasmā Bhaddāli Bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca—

147. Seyyathāpi Bhaddāli dakkho assadamako bhadraṁ assājānīyaṁ labhitvā paṭhameneva mukhādhāne kāraṇaṁ kāreti. Tassa mukhādhāne kāraṇaṁ kāriyamānassa hontiyeva visūkāyitāni visevitāni vipphanditāni kānici kānici, yathā taṁ akāritapubbaṁ kāraṇaṁ kāriyamānassa. So abhiṇhakāraṇā anupubbakāraṇā tasmiṁ ṭhāne parinibbāyati. Yato kho Bhaddāli bhadro assājānīyo abhiṇhakāraṇā anupubbakāraṇā tasmiṁ ṭhāne parinibbuto hoti, tamenaṁ assadamako uttari kāraṇaṁ kāreti yugādhāne. Tassa yugādhāne kāraṇaṁ kāriyamānassa hontiyeva visūkāyitāni visevitāni vipphanditāni kānici kānici, yathā taṁ akāritapubbaṁ kāraṇaṁ kāriyamānassa. So abhiṇhakāraṇā anupubbakāraṇā tasmiṁ ṭhāne

1. Sarasi tvaṁ (Sī, I), sarasi taṁ (?)
2. Sabbaṁ cetaso (Ka)

parinibbāyati. Yato kho Bhaddāli bhadro assājānīyo abhiṇhakāraṇā anupubbakāraṇā tasmiṁ ṭhāne parinibbuto hoti, tamenaṁ assadamako uttari kāraṇaṁ kāreti anukkame, maṇḍale, khurakāse[1], dhāve, davatte[2], rājaguṇe, rājavaṁse, uttame jave uttame haye uttame sākhalye. Tassa uttame jave uttame haye uttame sākhalye kāraṇaṁ kāriyamānassa hontiyeva visūkāyitāni visevitāni vipphanditāni kānici kānici, yathā taṁ akāritapubbaṁ kāraṇaṁ kāriyamānassa, so abhiṇhakāraṇā anupubbakāraṇā tasmiṁ ṭhāne parinibbāyati. Yato kho Bhaddāli bhadro assajānīyo abhiṇha kāraṇā anupubbakāraṇā tasmiṁ ṭhāne parinibbuto hoti, tamenaṁ assadamako uttari vaṇṇiyañca pāṇiyañca[3] anuppavecchati. Imehi kho Bhaddāli dasahaṅgehi samannāgato bhadro assājānīyo rājāraho hoti rājabhoggo, rañño aṅganteva saṅkhyaṁ gacchati.

Evameva kho Bhaddāli dasahi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassa. Katamehi dasahi. Idha Bhaddāli bhikkhu asekhāya sammādiṭṭhiyā samannāgato hoti, asekhena sammāsaṅkappena samannāgato hoti, asekhāya sammāvācāya samannāgato hoti, asekhena sammākammantena samannāgato hoti, asekhena sammā-ājīvena samannāgato hoti, asekhena sammāvāyāmena samannāgato hoti, asekhāya sammāsatiyā samannāgato hoti, asekhena sammāsamādhinā samannāgato hoti, asekhena sammāñāṇena samannāgato hoti, asekhāya sammāvimuttiyā samannāgato hoti, imehi kho Bhaddāli dasahi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaraṇīyo anuttaraṁ puññakkhettaṁ lokassāti.

Idamavoca Bhagavā. Attamano āyasmā Bhaddāli Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

Bhaddālisuttaṁ niṭṭhitaṁ pañcamaṁ.

---

1. Khurakāye (Sī, I)
2. Ravatthe (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Valiyañca (Sī, I), baliyañca (Syā, Kaṁ)

6. Laṭukikopamasutta

148. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Aṅguttarāpesu viharati Āpaṇaṁ nāma Aṅguttarāpānaṁ nigamo. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Āpaṇaṁ piṇḍāya pāvisi, Āpaṇe piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yenaññataro vanasaṇḍo tenupasaṅkami divāvihārāya, taṁ vanasaṇḍaṁ ajjhogāhetvā aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāraṁ nisīdi. Āyasmāpi kho Udāyī pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Āpaṇaṁ piṇḍāya pāvisi, Āpaṇe piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena so vanasaṇḍo tenupasaṅkami divāvihārāya, taṁ vanasaṇḍaṁ ajjhogāhetvā aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāraṁ nisīdi. Atha kho āyasmato Udāyissa rahogatassa paṭisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi "bahūnaṁ[1] vata no Bhagavā dukkhadhammānaṁ apahattā, bahūnaṁ vata no Bhagavā sukhadhammānaṁ upahattā, bahūnaṁ vata no Bhagavā akusalānaṁ dhammānaṁ apahattā, bahūnaṁ vata no Bhagavā kusalānaṁ dhammānaṁ upahattā"ti. Atha kho āyasmā Udāyī sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi.

149. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Udāyī Bhagavantaṁ etadavoca "idha mayhaṁ bhante rahogakassa paṭisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi 'bahūnaṁ vata no Bhagavā dukkhadhammānaṁ apahattā, bahūnaṁ vata no Bhagavā sukhadhammānaṁ upahattā, bahūnaṁ vata no Bhagavā akusalānaṁ dhammānaṁ apahattā, bahūnaṁ vata no Bhagavā kusalānaṁ dhammānaṁ upahattā'ti, mayañhi bhante pubbe sāyañceva bhuñjāma pāto ca divā ca vikāle, ahu kho so bhante samayo yaṁ Bhagavā bhikkhū āmantesi 'iṅgha tumhe bhikkhave etaṁ divāvikālabhojanaṁ pajahathā'ti, tassa mayhaṁ bhante ahudeva aññathattaṁ ahudeva[2] domanassaṁ 'yampi no saddhā gahapatikā divā vikāle paṇītaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ denti, tassapi no Bhagavā pahānamāha, tassapi no Sugato paṭinissaggamāhā'ti,

---

1. Bahunnaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) evamīdise aviññāṇakappakaraṇe. 2. Ahu (Sī, I)

te mayaṁ bhante Bhagavati pemañca gāravañca hiriñca ottappañca sampassamānā evaṁ taṁ divāvikālabhojanaṁ pajahimhā, te mayaṁ bhante sāyañceva bhuñjāma pāto ca. Ahu kho so bhante samayo, yaṁ Bhagavā bhikkhū āmantesi 'iṅgha tumhe bhikkhave etaṁ rattiṁvikālabhojanaṁ pajahathā'ti, tassa mayhaṁ bhante ahudeva aññathattaṁ ahudeva domanassaṁ 'yampi no imesaṁ dvinnaṁ bhattānaṁ paṇītasaṅkhātataraṁ, tassapi no Bhagavā pahānamāha, tassapi no Sugato paṭinissaggamāhā'ti. Bhūtapubbaṁ bhante aññataro puriso divā sūpeyyaṁ labhitvā evamāha 'handa ca imaṁ nikkhipatha, sāyaṁ sabbeva samaggā bhuñjissāmā'ti. Yā kāci bhante saṅkhatiyo, sabbā tā rattiṁ, appā divā. Te mayaṁ bhante Bhagavati pemañca gāravañca hiriñca ottappañca sampassamānā evaṁ taṁ rattiṁvikālabhojanaṁ pajahimhā. Bhūtapubbaṁ bhante bhikkhū rattandhakāratimisāyaṁ piṇḍāya carantā candanikaṁpi pavisanti, oligallepi papatanti, kaṇṭakāvāṭaṁpi[1] ārohanti, suttaṁpi gāviṁ ārohanti, māṇavehipi samāgacchanti katakammehipi akatakammehipi, mātugāmopi te[2] asaddhammena nimanteti. Bhūtapubbāhaṁ bhante rattandhakāratimisāyaṁ piṇḍāya carāmi. Addasā kho maṁ bhante aññatarā itthī vijjantarikāya bhājanaṁ dhovantī, disvā maṁ bhītā vissaramakāsi 'abhumme[3] pisāco vata man'ti. Evaṁ vutte ahaṁ bhante taṁ itthiṁ etadavocaṁ 'nāhaṁ bhagini pisāco, bhikkhu piṇḍāya ṭhito'ti. Bhikkhussa ātumārī, bhikkhussa mātumārī[4], varaṁ te bhikkhu tiṇhena govikantanena kucchi parikanto, na tveva varaṁ, yaṁ[5] rattandhakāratimisāyaṁ kucchihetu piṇḍāya carasīti[6]. Tassa mayhaṁ bhante tadanussarato evaṁ hoti 'bahūnaṁ vata no Bhagavā dukkhadhammānaṁ apahattā, bahūnaṁ vata no Bhagavā sukhadhammānaṁ upahattā, bahūnaṁ vata no Bhagavā akusalānaṁ dhammānaṁ apahattā, bahūnaṁ vata no Bhagavā kusalānaṁ dhammānaṁ upahattā'ti".

150. Evameva panudāyi, idhekacce moghapurisā "idaṁ pajathā"ti mayā vuccamānā te evamāhaṁsu "kiṁ panimassa appamattakassa oramattakassa, adhisallikhatevāyaṁ samaṇo"ti. Te tañceva nappajahanti,

---

1. Kaṇṭakavattampi (Sī, I), kaṇṭakarājimpi (Syā, Kaṁ)
2. Tena (Ka) 3. Abbhumme (Sī, I) 4. Ṭhito'ti. Bhikkhussa ātumātumārī (Ka)
5. Na tveva yā (Sī, I) 6. Carasāti (Sī, I)

mayi ca appaccayaṁ upaṭṭhāpenti ye ca bhikkhū sikkhākāmā. Tesaṁ taṁ Udāyi hoti balavaṁ bandhanaṁ daḷhaṁ bandhanaṁ thiraṁ bandhanaṁ apūtikaṁ bandhanaṁ thūlo kaliṅgaro. Seyyathāpi Udāyi laṭukikā sakuṇikā pūtilatāya bandhanena baddhā tattheva vadhaṁ vā bandhaṁ vā maraṇaṁ vā āgameti. Yo nu kho Udāyi evaṁ vadeyya "yena sā laṭukikā sakuṇikā pūtilatāya bandhanena baddhā tattheva vadhaṁ vā bandhaṁ vā maraṇaṁ vā āgameti. Tañhi tassā abalaṁ bandhanaṁ dubbalaṁ bandhanaṁ pūtikaṁ bandhanaṁ asārakaṁ bandhanan"ti, sammā nu kho so Udāyi vadamāno vadeyyāti. No hetaṁ bhante. Yena sā bhante laṭukikā sakuṇikā pūtilatāya bandhanena baddhā tattheva vadhaṁ vā bandhaṁ vā maraṇaṁ vā āgameti. Tañhi tassā balavaṁ bandhanaṁ daḷhaṁ bandhanaṁ thiraṁ bandhanaṁ apūtikaṁ bandhanaṁ thūlo kaliṅgaroti. Evameva kho Udāyi idhekacce moghapurisā "idaṁ pajahathā"ti mayā vuccamānā te evamāhaṁsu "kiṁ panimassa appamattakassa oramattakassa, adhisallikhatevāyaṁ samaṇo"ti. Te tañceva nappajahanti, mayi ca appaccayaṁ upaṭṭhāpenti ye ca bhikkhū sikkhākāmā. Tesaṁ taṁ Udāyi hoti balavaṁ bandhanaṁ daḷhaṁ bandhanaṁ thiraṁ bandhanaṁ apūtikaṁ bandhanaṁ thūlo kaliṅgaro.

151. Idha panudāyi ekacce kulaputtā "idaṁ pajahathā"ti mayā vuccamānā te evamāhaṁsu "kiṁ panimassa appamattakassa oramattakassa pahātabbassa, yassa no Bhagavā pahānamāha, yassa no Sugato paṭinissaggamāhā"ti. Te tañceva pajahanti, mayi ca na appaccayaṁ upaṭṭhāpenti ye ca bhikkhū sikkhākāmā. Te taṁ pahāya appossukkā pannalomā paradattavuttā[1] migabhūtena cetasā viharanti, tesaṁ taṁ Udāyi hoti abalaṁ bandhanaṁ dubbalaṁ bandhanaṁ pūtikaṁ bandhanaṁ asārakaṁ bandhanaṁ. Seyyathāpi Udāyi rañño nāgo īsādanto urūḷhavā abhijāto saṅgāmāvacaro daḷhehi varattehi bandhanehi baddho īsakaṁyeva kāyaṁ sannāmetvā tāni bandhanāni saṁchinditvā saṁpadāletvā yena kāmaṁ pakkamati. Yo nu kho Udāyi evaṁ vadeyya "yehi so rañño nāgo īsādanto urūḷhavā abhijāto saṅgāmāvacaro daḷhehi varattehi bandhanehi baddho īsakaṁyeva kāyaṁ sannāmetvā tāni bandhanāni saṁchinditvā saṁpadāletvā yena kāmaṁ pakkamati. Tañhi tassa balavaṁ bandhanaṁ daḷhaṁ bandhanaṁ thiraṁ bandhanaṁ

1. Paradavuttā (Sī, Syā, Kaṁ, I)

apūtikaṁ bandhanaṁ thūlo kaliṅgaro”ti, sammā nu kho so Udāyi vadamāno vadeyyāti. No hetaṁ bhante. Yehi so bhante rañño nāgo īsādanto urūḷhavā abhijāto saṅgāmāvacaro daḷhehi varattehi bandhanehi baddho īsakaṁyeva kāyaṁ sannāmetvā tāni bandhanāni saṁchinditvā saṁpadāletvā yena kāmaṁ pakkamati. Tañhi tassa abalaṁ bandhanaṁ -pa- asārakaṁ bandhananti. Evameva kho Udāyi idhekacce kulaputtā “idaṁ pajahathā”ti mayā vuccamānā te evamāhaṁsu “kiṁ panimassa appamattakassa oramattakassa pahātabbassa, yassa no Bhagavā pahānamāha, yassa no Sugato paṭinissaggamāhā”ti. Te tañceva pajahanti, mayi ca na appaccayaṁ upaṭṭhāpenti ye ca bhikkhū sikkhākāmā. Te taṁ pahāya appossukkā pannalomā paradattavuttā migabhūtena cetasā viharanti, tesaṁ taṁ Udāyi hoti abalaṁ bandhanaṁ dubbalaṁ bandhanaṁ pūtikaṁ bandhanaṁ asārakaṁ bandhanaṁ.

152. Seyyathāpi Udāyi puriso daliddo assako anāḷhiyo, tassa’ssa ekaṁ agārakaṁ oluggaviluggaṁ kākātidāyiṁ[1] naparamarūpaṁ, ekā khaṭopikā[2] oluggaviluggā naparamarūpā, ekissā kumbhiyā dhaññasamavāpakaṁ naparamarūpaṁ, ekā jāyikā naparamarūpā. So ārāmagataṁ bhikkhuṁ passeyya sudhotahatthapādaṁ manuññaṁ bhojanaṁ bhuttāviṁ sītāya chāyāya nisinnaṁ adhicitte yuttaṁ, tassa evamassa “sukhaṁ vata bho sāmaññaṁ, ārogyaṁ vata bho sāmaññaṁ, so vatassaṁ[3], yohaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan”ti. So na sakkuṇeyya ekaṁ agārakaṁ oluggaviluggaṁ kākātidāyiṁ naparamarūpaṁ pahāya, ekaṁ khaṭopikaṁ oluggaviluggaṁ naparamarūpaṁ pahāya, ekissā kumbhiyā dhaññasamavāpakaṁ naparamarūpaṁ pahāya, ekaṁ jāyikaṁ naparamarūpaṁ pahāya kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajituṁ. Yo nu kho Udāyi evaṁ vadeyya “yehi so puriso bandhanehi baddho na sakkoti ekaṁ agārakaṁ oluggaviluggaṁ kākātidāyiṁ naparamarūpaṁ pahāya, ekaṁ khaṭopikaṁ oluggaviluggaṁ naparamarūpaṁ pahāya, ekissā kumbhiyā dhaññasamavāpakaṁ naparamarūpaṁ pahāya, ekaṁ jāyikaṁ naparamarūpaṁ pahāya

1. Kākātiḍāyiṁ (?) 2. Kaḷopikā (Ka) 3. So vatassa (Ka)

kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajituṁ. Tañhi tassa abalaṁ bandhanaṁ dubbalaṁ bandhanaṁ pūtikaṁ bandhanaṁ asārakaṁ bandhanan”ti, sammā nu kho so Udāyi vadamāno vadeyyāti. No hetaṁ bhante. Yehi so bhante puriso bandhanehi baddho na sakkoti ekaṁ agārakaṁ oluggaviluggaṁ kākātidāyiṁ naparamarūpaṁ pahāya, ekaṁ khaṭopikaṁ oluggaviluggaṁ naparamarūpaṁ pahāya, ekissā kumbhiyā dhaññasamavāpakaṁ naparamarūpaṁ pahāya, ekaṁ jāyikaṁ naparamarūpaṁ pahāya kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajituṁ. Tañhi tassa balavaṁ bandhanaṁ daḷhaṁ bandhanaṁ thiraṁ bandhanaṁ apūtikaṁ bandhanaṁ thūlo kaliṅgaroti. Evameva kho Udāyi idhekacce moghapurisā “idaṁ pajahathā”ti mayā viccamānā te evamāhaṁsu “kiṁ panimassa appamattakassa oramattakassa, adhisallikhatevāyaṁ samaṇo”ti. Te tañceva nappajahanti, mayi ca appaccayaṁ upaṭṭhāpenti ye ca bhikkhū sikkhākāmā. Tesaṁ taṁ Udāyi hoti balavaṁ bandhanaṁ daḷhaṁ bandhanaṁ thiraṁ bandhanaṁ apūtikaṁ bandhanaṁ thūlo kaliṅgaro.

153. Seyyathāpi Udāyi gahapati vā gahapatiputto vā aḍḍho mahaddhano mahābhogo nekānaṁ nikkhagaṇānaṁ cayo nekānaṁ dhaññagaṇānaṁ cayo nekānaṁ khettagaṇānaṁ cayo nekānaṁ vatthugaṇānaṁ cayo nekānaṁ bhariyagaṇānaṁ cayo nekānaṁ dāsagaṇānaṁ cayo nekānaṁ dāsigaṇānaṁ cayo. So ārāmagataṁ bhikkhuṁ passeyya, sudhotahatthapādaṁ manuññaṁ bhojanaṁ bhuttāviṁ sītāya chāyāya nisinnaṁ adhicitte yuttaṁ, tassa evamassa “sukhaṁ vata bho sāmaññaṁ, ārogyaṁ vata bho sāmaññaṁ, so vatassaṁ, yohaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan”ti. So sakkuṇeyya nekāni nikkhagaṇāni pahāya, nekāni dhaññagaṇāni pahāya, nekāni khettagaṇāni pahāya, nekāni vatthugaṇāni pahāya, nekāni bhariyagaṇāni pahāya, nekāni dāsagaṇāni pahāya, nekāni dāsigaṇāni pahāya kesamassuṁ ohāretvā kāsāyani vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajituṁ. Yo nu kho Udāyi evaṁ vadeyya “yehi so gahapati vā gahapatiputto vā bandhanehi baddho sakkoti nekāni nikkhagaṇāni pahāya, nekāni dhaññagaṇāni pahāya,

nekāni khettagaṇāni pahāya, nekāni vatthugaṇāni pahāya, nekāni bhariyagaṇāni pahāya, nekāni dāsagaṇāni pahāya, nekāni dāsigaṇāni pahāya kesamassuṁ ohāretvā kasāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajituṁ. Tañhi tassa balavaṁ bandhanaṁ daḷhaṁ bandhanaṁ thiraṁ bandhanaṁ apūtikaṁ bandhanaṁ thūlo kaliṅgaro”ti, sammā nu kho so Udāyi vadamāno vadeyyāti. No hetaṁ bhante. Yehi so bhante gahapati vā gahapatiputto vā bandhanehi baddho sakkoti nekāni nikkhagaṇāni pahāya, nekāni dhaññagaṇāni pahāya, nekāni khettagaṇāni pahāya, nekāni vatthugaṇāni pahāya, nekāni bhariyagaṇāni pahāya, nekāni dāsagaṇāni pahāya, nekāni dāsigaṇāni pahāya kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajituṁ. Tañhi tassa abalaṁ bandhanaṁ dubbalaṁ bandhanaṁ pūtikaṁ bandhanaṁ asārakaṁ bandhananti. Evameva kho Udāyi idhekacce kulaputtā “idaṁ pajahathā”ti mayā vuccamānā te evamāhaṁsu “kiṁ panimassa appamattakassa oramattakassa pahātabbassa, yassa no Bhagavā pahānamāha, yassa no Sugato paṭinissaggamāhā”ti. Te tañceva pajahanti, mayi ca na appaccayaṁ upaṭṭhāpenti ye ca bhikkhū sikkhākāmā. Te taṁ pahāya appossukkā pannalomā paradattavuttā migabhūtena cetasā viharanti, tesaṁ taṁ Udāyi hoti abalaṁ bandhanaṁ dubbalaṁ bandhanaṁ pūtikaṁ bandhanaṁ asārakaṁ bandhanaṁ.

154. Cattārome Udāyi puggalā santo saṁvijjamāno lokasmiṁ. Katame cattāro. Idhudāyi ekacco puggalo upadhipahānāya paṭipanno hoti upadhipaṭinissaggāya, tamenaṁ upadhipahānāya paṭipannaṁ upadhipaṭinissaggāya upadhipaṭisaṁyuttā sarasaṅkappā samudācaranti. So te adhivāseti nappajahati na vinodeti na byantīkaroti na anabhāvaṁ gameti. Imaṁ kho ahaṁ Udāyi puggalaṁ saṁyuttoti vadāmi, no visaṁyutto. Taṁ kissa hetu, indriyavemattatā hi me Udāyi imasmiṁ puggale viditā.

Idha panudāyi ekacco puggalo upadhipahānāya paṭipanno hoti upadhipaṭinissaggāya, tamenaṁ upadhipahānāya paṭipannaṁ upadhipaṭinissaggāya upadhipaṭisaṁyuttā sarasaṅkappā samudācaranti. So te nādhivāseti pajahati vinodeti byantīkaroti anabhāvaṁ gameti. Imampi kho ahaṁ

Udāyi puggalaṁ saṁyuttoti vadāmi, no visaṁyutto. Taṁ kissa hetu, indriyavemattatā hi me Udāyi imasmiṁ puggale viditā.

Idha panudāyi ekacco puggalo upadhipahānāya paṭipanno hoti upadhipaṭinissaggāya, tamenaṁ upadhipahānāya paṭipannaṁ upadhipaṭinissaggāya kadāci karahaci satisammosā upadhipaṭisaṁyuttā sarasaṅkappā samudācaranti. Dandho Udāyi satuppādo, atha kho naṁ khippameva pajahati vinodeti byantīkaroti anabhāvaṁ gameti. Seyyathāpi Udāyi puriso divasaṁsantatte[1] ayokaṭāhe dve vā tīṇi vā udakaphusitāni nipāteyya. Dandho Udāyi udakaphusitānaṁ nipāto, atha kho naṁ khippameva parikkhayaṁ pariyādānaṁ gaccheyya. Evameva kho Udāyi idhekacco puggalo upadhipahānāya paṭipanno hoti upadhipaṭinissaggāya, tamenaṁ upadhipahānāya paṭipannaṁ upadhipaṭinissaggāya kadāci karahaci satisammosā upadhipaṭisaṁyuttā sarasaṅkappā samudācaranti. Dandho Udāyi satuppādo, atha kho naṁ khippameva pajahati vinodeti byantīkaroti anabhāvaṁ gameti. Imampi kho ahaṁ Udāyi puggalaṁ saṁyuttoti vadāmi, no visaṁyutto. Taṁ kissa hetu, indriyavemattatā hi me Udāyi imasmiṁ puggale viditā.

Idha panudāyi ekacco puggalo upadhi dukkhassa mūlanti iti viditvā nirupadhi hoti upadhisaṅkhaye vimutto. Imaṁ kho ahaṁ Udāyi puggalaṁ visaṁyuttoti vadāmi, no saṁyuttoti. Taṁ kissa hetu, indriyavemattatā hi me Udāyi imasmiṁ puggale viditā. Ime kho Udāyi cattāro puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ.

155. Pañca kho ime Udāyi kāmaguṇā. Katame pañca, cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā. Sotaviññeyyā saddā -pa-. Ghānaviññeyyā gandhā. Jivhāviññeyyā rasā. Kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā. Ime kho Udāyi pañca kāmaguṇā. Yaṁ kho Udāyi ime pañca kāmaguṇe paṭicca uppajjati sukhaṁ somanassaṁ, idaṁ vuccati kāmasukhaṁ miḷhasukhaṁ[2] puthujjanasukhaṁ anariyasukhaṁ na sevitabbaṁ na bhāvetabbaṁ na bahulīkātabbaṁ, bhāyitabbaṁ etassa sukhassāti vadāmi.

---

1. Divasasantatte (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Mīḷhasukhaṁ (Sī, I)

156. Idhudāyi bhikkhu vivicceva kāmehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā -pa- dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Pītiyā ca virāgā -pa- tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Sukhassa ca pahānā -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idaṁ vuccati nekkhammasukhaṁ pavivekasukhaṁ upasamasukhaṁ sambodhasukhaṁ āsevitabbaṁ bhāvetabbaṁ bahulīkātabbaṁ, na bhāyitabbaṁ etassa sukhassāti vadāmi.

Idhudāyi bhikkhu vivicceva kāmehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho ahaṁ Udāyi iñjitasmiṁ vadāmi. Kiñca tattha iñjitasmiṁ. Yadeva tattha vitakkavicārā aniruddhā honti, idaṁ tattha iñjitasmiṁ. Idhudāyi bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā -pa- dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, idampi kho ahaṁ Udāyi iñjitasmiṁ vadāmi. Kiñca tattha iñjitasmiṁ. Yadeva tattha pītisukhaṁ aniruddhaṁ hoti, idaṁ tattha iñjitasmiṁ. Idhudāyi bhikkhu pītiyā ca virāgā -pa- tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, idampi kho ahaṁ Udāyi iñjitasmiṁ vadāmi. Kiñca tattha iñjitasmiṁ. Yadeva tattha upekkhāsukhaṁ aniruddhaṁ hoti, idaṁ tattha iñjitasmiṁ. Idhudāyi bhikkhu sukhassa ca pahānā -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho ahaṁ Udāyi aniñjitasmiṁ vadāmi.

Idhudāyi bhikkhu vivicceva kāmehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idaṁ kho ahaṁ Udāyi analanti vadāmi, pajahathāti vadāmi, samatikkamathāti vādāmi. Ko ca tassa samatikkamo. Idhudāyi bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā -pa- dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, ayaṁ tassa samatikkamo. Idampi kho ahaṁ Udāyi analanti vadāmi, pajahathāti vadāmi, samatikkamathāti vadāmi. Ko ca tassa samatikkamo. Idhudāyi bhikkhu pītiyā ca virāgā -pa- tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, ayaṁ tassa samatikkamo. Idampi kho ahaṁ Udāyi analanti vadāmi, pajahathāti vadāmi, samatikkamathāti vadāmi. Ko ca tassa samatikkamo. Idhudāyi bhikkhu sukhassa ca pahānā -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, ayaṁ tassa samatikkamo. Idampi kho ahaṁ Udāyi analanti vadāmi, pajahathāti vadāmi, samatikkamathāti vadāmi. Ko ca tassa samatikkamo. Idhudāyi bhikkhu sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthaṅgamā nānattasaññānaṁ amanasikārā "ananto ākāso"ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati, ayaṁ tassa samatikkamo. Idampi kho ahaṁ Udāyi

analanti vadāmi, pajahathāti vadāmi, samatikkamathāti vadāmi. Ko ca tassa samatikkamo. Idhudāyi bhikkhu sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma "anantaṁ viññāṇan"ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati, ayaṁ tassa samatikkamo. Idampi kho ahaṁ Udāyi analanti vadāmi, pajahathāti vadāmi, samatikkamathāti vadāmi. Ko ca tassa samatikkamo. Idhudāyi bhikkhu sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma "natthi kiñcī"ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati, ayaṁ tassa samatikkamo. Idampi kho ahaṁ Udāyi analanti vadāmi, pajahathāti vādāmi, samatikkamathāti vadāmi. Ko ca tassa samatikkamo. Idhudāyi bhikkhu sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati, ayaṁ tassa samatikkamo. Idampi kho ahaṁ Udāyi analanti vadāmi, pajahathāti vadāmi, samatikkamathāti vadāmi. Ko ca tassa samatikkamo. Idhudāyi bhikkhu sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharati, ayaṁ tassa samatikkamo. Iti kho ahaṁ Udāyi nevasaññānāsaññāyatanassapi pahānaṁ vadāmi. Passasi no tvaṁ Udāyi taṁ saṁyojanaṁ aṇuṁ vā thūlaṁ vā, yassāhaṁ no pahānaṁ vadāmīti. No hetaṁ bhanteti.

Idamavoca Bhagavā. Attamano āyasmā Udāyī Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

Laṭukikopamasuttaṁ niṭṭhitaṁ chaṭṭhaṁ.

---

7. Cātumasutta

157. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Cātumāyaṁ viharati Āmalakīvane. Tena kho pana samayena Sāriputtamoggallānappamukhāni pañcamattāni bhikkhusatāni Cātumaṁ anuppattāni honti Bhagavantaṁ dassanāya. Te ca āgantukā bhikkhū nevāsikehi bhikkhūhi saddhiṁ paṭisammodamānā senāsanāni paññāpayamānā pattacīvarāni paṭisāmayamānā uccāsaddā mahāsaddā ahesuṁ. Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi "ke panete Ānanda uccāsaddā mahāsaddā kevaṭṭā maññe macchavilope"ti. Etāni bhante Sāriputtamoggallānappamukhāni pañcamattāni bhikkhusatāni

Cātumaṁ anuppattāni Bhagavantaṁ dassanāya. Te āgantukā bhikkhū nevāsikehi bhikkhūhi saddhiṁ paṭisammodamānā senāsanāni paññāpayamānā pattacīvarāni paṭisāmayamānā uccāsaddā mahāsaddāti. Tenahānanda mama vacanena te bhikkhū āmantehi "Satthā āyasmānte āmantetī"ti. "Evaṁ bhante"ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paṭissutvā yena te bhikkhū tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā te bhikkhū etadavoca "Satthā āyasmante āmantetī"ti. "Evamāvuso"ti kho te bhikkhū āyasmato Ānandassa paṭissutvā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinne kho te bhikkhū Bhagavā etadavoca "kiṁ nu tumhe bhikkhave uccāsaddā mahāsaddā kevaṭṭā maññe macchavilope"ti. Imāni bhante Sāriputtamoggallānappamukhāni pañcamattāni bhikkhusatāni Cātumaṁ anuppattāni Bhagavantaṁ dassanāya. Teme āgantukā bhikkhū nevāsikehi bhikkhūhi saddhiṁ paṭisammodamānā senāsanāni paññāpayamānā pattacīvarāni paṭisāmayamānā uccāsaddā mahāsaddāti. Gacchatha bhikkhave, paṇāmemi vo, na vo mama santike vatthabbanti. "Evaṁ bhante"ti kho te bhikkhū Bhagavato paṭissutvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā senāsanaṁ saṁsāmetvā pattacīvaramādāya pakkamiṁsu.

158. Tena kho pana samayena Cātumeyyakā Sakyā santhāgāre[1] sannipatitā honti kenacideva karaṇīyena. Addasaṁsu kho Cātumeyyakā Sakyā te bhikkhū dūratova āgacchante, disvāna yena te bhikkhū tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā te bhikkhū etadavocuṁ "handa kahaṁ pana tumhe āyasmanto gacchathā"ti. Bhagavatā kho āvuso bhikkhusaṁgho paṇāmitoti. Tenahāyasmānto muhuttaṁ nisīdatha, appeva nāma mayaṁ sakkuṇeyyāma Bhagavantaṁ pasādetunti. "Evamāvuso"ti kho te bhikkhū Cātumeyyakānaṁ Sakyānaṁ paccassosuṁ. Atha kho Cātumeyyakā Sakyā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho Cātumeyyakā Sakyā Bhagavantaṁ etadavocuṁ "abhinandatu bhante Bhagavā bhikkhusaṁghaṁ, abhivadatu bante Bhagavā bhikkhusaṁghaṁ. Seyyathāpi

1. Sandhāgāre (Ka)

bhante Bhagavatā pubbe bhikkhusaṁgho anuggahito, evameva Bhagavā etarahi anuggaṇhātu bhikkhusaṁghaṁ, santettha bhante bhikkhū navā acirapabbajitā adhunāgatā imaṁ dhammavinayaṁ, tesaṁ Bhagavantaṁ dassanāya alabhantānaṁ siyā aññathattaṁ siyā vipariṇāmo. Seyyathāpi bhante bījānaṁ taruṇānaṁ udakaṁ alabhantānaṁ siyā aññathattaṁ siyā vipariṇāmo, evameva kho bhante santettha bhikkhū navā acirapabbajitā adhunāgatā imaṁ dhammavinayaṁ, tesaṁ Bhagavantaṁ dassanāya alabhantānaṁ siyā aññathattaṁ siyā vipariṇāmo. Seyyathāpi bhante vacchassa taruṇassa mātaraṁ apassantassa siyā aññathattaṁ siyā vipariṇāmo, evameva kho bhante santettha bhikkhū navā acirapabbajitā adhunāgatā imaṁ dhammavinayaṁ, tesaṁ Bhagavantaṁ apassantānaṁ siyā aññathattaṁ siyā vipariṇāmo. Abhinandatu bhante Bhagavā bhikkhusaṁghaṁ, abhivadatu bhante Bhagavā bhikkhusaṁghaṁ. Seyyathāpi bhante Bhagavatā pubbe bhikkhusaṁgho anuggahito, evameva Bhagavā etarahi anuggaṇhātu bhikkhusaṁghan”ti.

159. Atha kho brahmā Sahampati Bhagavato cetasā cetoparivitakkamaññāya seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ[1] vā bāhaṁ pasāreyya, pasāritaṁ vā bāhaṁ samiñjeyya, evameva brahmaloke antarahito Bhagavato purato pāturahosi. Atha kho brahmā Sahampati ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā Bhagavantaṁ etadavoca “abhinandatu bhante Bhagavā bhikkhusaṁghaṁ, abhivadatu bhante Bhagavā bhikkhusaṁghaṁ. Seyyathāpi bhante Bhagavatā pubbe bhikkhusaṁgho anuggahito, evameva Bhagavā etarahi anuggaṇhātu bhikkhusaṁghaṁ, santettha bhante bhikkhū navā acirapabbajitā adhunāgatā imaṁ dhammavinayaṁ, tesaṁ Bhagavantaṁ dassanāya alabhantānaṁ siyā aññathattaṁ siyā vipariṇāmo. Seyyathāpi bhante bījānaṁ taruṇānaṁ udakaṁ alabhantānaṁ siyā aññathattaṁ siyā vipariṇāmo, evameva kho bhante santettha bhikkhū navā acirapabbajitā adhunāgatā imaṁ dhammavinayaṁ, tesaṁ Bhagavantaṁ dassanāya alabhantānaṁ siyā aññathattaṁ siyā vipariṇāmo. Seyyathāpi bhante vacchassa taruṇassa mātaraṁ apassantassa siyā aññathattaṁ siyā vipariṇāmo, evameva kho bhante santettha bhikkhū

1. Sammiñjitaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

navā acirapabbajitā adhunāgatā imaṁ dhammavinayaṁ, tesaṁ Bhagavantaṁ apassantānaṁ siyā aññathattaṁ siyā vipariṇāmo. Abhinandatu bhante Bhagavā bhikkhusaṁghaṁ, abhivadatu bhante Bhagavā bhikkhusaṁghaṁ. Seyyathāpi bhante Bhagavatā pubbe bhikkhusaṁgho anuggahito, evameva Bhagavā etarahi anuggaṇhātu bhikkhusaṁghan”ti.

160. Asakkhiṁsu kho Cātumeyyakā ca Sakyā brahmā ca Sahampati Bhagavantaṁ pasādetuṁ bījūpamena ca taruṇūpamena ca. Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno bhikkhū āmantesi “uṭṭhethāvuso, gaṇhatha pattacīvaraṁ pasādito Bhagavā Cātumeyyakehi ca Sakyehi brahmunā ca Sahampatinā bījūpamena ca taruṇūpamena cā”ti. “Evamāvuso”ti kho te bhikkhū āyasmato Mahāmoggallānassa paṭissutvā uṭṭhāyāsanā pattacīvaramādāya yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho āyasmantaṁ Sāriputtaṁ Bhagavā etadavoca “kinti te Sāriputta ahosi mayā bhikkhusaṁghe paṇāmite”ti. Evaṁ kho me bhante ahosi “Bhagavato bhikkhusaṁgho paṇāmito, appossukko dāni Bhagavā diṭṭhadhammasukhavihāraṁ anuyutto viharissati, mayampi dāni appossukkā diṭṭhadhammasukhavihāramanuyutto viharissāmā”ti. Āgamehi tvaṁ Sāriputta, āgamehi tvaṁ Sāriputta diṭṭhadhammasukhavihāranti. Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Mahāmoggallānaṁ āmantesi “kinti te Moggallāna ahosi mayā bhikkhusaṁghe paṇāmite”ti. Evaṁ kho me bhante ahosi “Bhagavatā bhikkhusaṁgho paṇāmito, appossukko dāni Bhagavā diṭṭhadhammasukhavihāraṁ anuyutto viharissati, ahañca dāni āyasmā ca Sāriputto bhikkhusaṁghaṁ pariharissāmā”ti. Sādhu sādhu Moggallāna, ahaṁ vā hi Moggallāna bhikkhusaṁghaṁ parihareyyaṁ Sāriputtamoggallānā vāti.

161. Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi—cattārimāni bhikkhave bhayāni udakorohante pāṭikaṅkhitabbāni. Katamāni cattāri, ūmibhayaṁ[1] kumbhīlabhayaṁ āvaṭṭabhayaṁ susukābhayaṁ. Imāni bhikkhave cattāri bhayāni udakorohante pāṭikaṅkhitabbāni. Evameva kho bhikkhave cattārimāni

1. Ummibhayaṁ (Syā, Kaṁ)

bhayāni idhekacce puggale imasmiṁ dhammavinaye agārasmā anagāriyaṁ pabbajite pāṭikaṅkhitabbāni. Katamāni cattāri, ūmibhayaṁ kumbhīlabhayaṁ āvaṭṭabhayaṁ susukābhayaṁ.

162. Katamañca bhikkhave ūmibhayaṁ. Idha bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti "otiṇṇomhi jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotiṇṇo dukkhapareto, appeva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethā"ti. Tamenaṁ tathā pabbajitaṁ samānaṁ sabrahmacārī ovadanti anusāsanti "evaṁ te abhikkamitabbaṁ, evaṁ te paṭikkamitabbaṁ, evaṁ te ālokitabbaṁ, evaṁ te vilokitabbaṁ, evaṁ te samiñjitabbaṁ, evaṁ te pasāritabbaṁ, evaṁ te saṁghāṭipattacīvaraṁ dhāretabban"ti. Tassa evaṁ hoti "mayaṁ kho pubbe agāriyabhūtā samānā aññe ovadāma anusāsāma[1], ime panamhākaṁ puttamattā maññe nattamattā maññe amhe[2] ovaditabbaṁ anusāsitabbaṁ mañnantī"ti. So sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattati. Ayaṁ vuccati bhikkhave ūmibhayassa bhīto, sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvatto. Ūmibhayanti kho bhikkhave kodhupāyāsassetaṁ adhivacanaṁ.

163. Katamañca bhikkhave kumbhīlabhayaṁ. Idha bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti "otiṇṇomhi jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotiṇṇo dukkhapareto, appeva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethā"ti. Tamenaṁ tathā pabbajitaṁ samānaṁ sabrahmacārī ovadanti anusāsanti "idaṁ te khāditabbaṁ, idaṁ te na khāditabbaṁ, idaṁ te bhuñjitabbaṁ, idaṁ te na bhuñjitabbaṁ, idaṁ te sāyitabbaṁ, idaṁ te na sāyitabbaṁ, idaṁ te pātabbaṁ, idaṁ te na pātabbaṁ, kappiyaṁ te khāditabbaṁ, akappiyaṁ te na khāditabbaṁ, kappiyaṁ te bhuñjitabbaṁ, akappiyaṁ te na bhuñjitabbaṁ, kappiyaṁ te sāyitabbaṁ, akappiyaṁ te na sāyitabbaṁ, kappiyaṁ te pātabbaṁ, akappiyaṁ te na pātabbaṁ, kāle te khāditabbaṁ, vikāle te na khāditabbaṁ, kāle te bhuñjitabbaṁ, vikāle

1. Ovadāmapi anusāsāmapi (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Evaṁ (Ka)

te na bhuñjitabbaṁ, kāle te sāyitabbaṁ, vikāle te na sāyitabbaṁ, kāle te pātabbaṁ, vikāle te na pātabban”ti. Tassa evaṁ hoti “mayaṁ kho pubbe agāriyabhūtā samānā yaṁ icchāma, taṁ khādāma. Yaṁ na icchāma, na taṁ khādāma. Yaṁ icchāma, taṁ bhuñjāma. Yaṁ na icchāma, na taṁ bhuñjāma. Yaṁ icchāma, taṁ sāyāma. Yaṁ na icchāma, na taṁ sāyāma. Yaṁ icchāma, taṁ pivāma[1]. Yaṁ na icchāma, na taṁ pivāma. Kappiyaṁpi khādāma, akappiyaṁpi khādāma. Kappiyaṁpi bhuñjāma, akappiyaṁpi bhuñjāma. Kappiyaṁpi sāyāma, akappiyaṁpi sāyāma. Kappiyaṁpi pivāma, akappiyaṁpi pivāma. Kālepi khādāma, vikālepi khādāma. Kālepi bhuñjāma, vikālepi bhuñjāma. Kālepi sayāma, vikālepi sāyāma. Kālepi pivāma, vikālepi pivāma. Yaṁpi no saddhā gahapatikā divā vikāle paṇītaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ denti, tatthapime mukhāvaraṇaṁ maññe karontī”ti. so sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattati. ayaṁ vuccati bhikkhave kumbhīlabhayassa bhīto sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvatto. Kumbhīlabhayanti kho bhikkhave odarikattassetaṁ adhivacanaṁ.

164. Katamañca bhikkhave āvaṭṭabhayaṁ. Idha bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti “otiṇṇomhi jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotiṇṇo dukkhapareto, appeva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethā”ti. So evaṁ pabbajito samāno pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya pavisati arakkhiteneva kāyena arakkhitāya vācāya anupaṭṭhitāya satiyā asaṁvutehi indriyehi. So tattha passati gahapatiṁ vā gahapatiputtaṁ vā pañcahi kāmaguṇehi samappitaṁ samaṅgībhūtaṁ paricārayamānaṁ[2]. Tassa evaṁ hoti “mayaṁ kho pubbe agāriyabhūtā samānā pañcahi kāmaguṇehi samappitā samaṅgībhūtā paricārimhā, saṁvijjanti kho pana me kule[3] bhogā, sakkā bhoge ca bhuñjituṁ puññāni ca kātun”ti. So sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattati. Ayaṁ vuccati bhikkhave āvaṭṭabhayassa bhīto sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvatto. Āvaṭṭabhayanti kho bhikkhave pañcannetaṁ kāmaguṇānaṁ adhivacanaṁ.

---

1. Pipāma (Sī, I)
2. Paricāriyamānaṁ (Syā, Kaṁ, Ka)
3. Saṁvijjanti kho kule (Sī, Syā, Kaṁ, I)

165. Katamañca bhikkhave susukābhayaṁ. Idha bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti "otiṇṇomhi jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotiṇṇo dukkhapareto, appeva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethā"ti. So evaṁ pabbajito samāno pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya gāmaṁ vā nigamaṁ vā piṇḍāya pavisati arakkhiteneva kāyena arakkhitāya vācāya anupaṭṭhitāya satiyā asaṁvutehi indriyehi. so tattha passati mātugāmaṁ dunnivatthaṁ vā duppārutaṁ vā, tassa mātugāmaṁ disvā dunnivatthaṁ vā duppārutaṁ vā rāgo cittaṁ anuddhaṁseti, so rāgānuddhaṁsena[1] cittena sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattati. Ayaṁ vuccati bhikkhave susukābhayassa bhīto sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvatto. Susukābhayanti kho bhikkhave mātugāmassetaṁ adhivacanaṁ. Imāni kho bhikkhave cattāri bhayāni idhekacce puggale imasmiṁ dhammavinaye agārasmā anagāriyaṁ pabbajite pāṭikaṅkhitabbānīti.

Idamavoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti.

Cātumasuttaṁ niṭṭhitaṁ sattamaṁ.

---

8. Naḷakapānasutta

166. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu viharati Naḷakapāne Palāsavena. Tena kho pana samayena sambahulā abhiññātā abhiññātā kulaputtā Bhagavantaṁ uddissa saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā honti. Āyasmā ca Anuruddho āyasmā ca Bhaddiyo[2] āyasmā ca Kimilo[3] āyasmā ca Bhagu āyasmā ca Koṇḍañño[4] āyasmā ca Revato āyasmā ca Ānando aññe ca abhiññātā abhiññātā kulaputtā. Tena kho pana samayena Bhagavā bhikkhusaṁghapurivuto abbhokāse nisinno hoti. Atha kho Bhagavā te

---

1. Anuddhastena (Sī, I)
2. Nandiyo (Sī, I) vinaye ca Ma 1. Cūḷagosiṅge ca.
3. Kimbilo (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Kuṇḍadhāno (Sī, I)

kulaputte ārabbha bhikkhū āmantesi "ye te bhikkhave kulaputtā mamaṁ uddissa saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, kacci te bhikkhave bhikkhū abhiratā brahmacariye"ti. Evaṁ vutte te bhikkhū tuṇhī ahesuṁ. Dutiyampi kho Bhagavā te kulaputte ārabbha bhikkhū āmantesi "ye te bhikkhave kulaputtā mamaṁ uddissa saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, kacci te bhikkhave bhikkhū abhiratā brahmacariye"ti. Dutiyampi kho te bhikkhū tuṇhī ahesuṁ. Tatiyampi kho Bhagavā te kulaputte ārabbha bhikkhū āmantesi "ye te bhikkhave kulaputtā mamaṁ uddissa saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, kacci te bhikkhave bhikkhū abhiratā brahmacariye"ti. Tatiyampi kho te bhikkhū tuṇhī ahesuṁ.

167. Atha kho Bhagavato etadahosi "yaṁnūnāhaṁ te kulaputte puccheyyan"ti. Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Anuruddhaṁ āmantesi "kacci tumhe Anuruddhā abhiratā brahmacariye"ti. Taggha mayaṁ bhante abhiratā brahmacariyeti. Sādhu sādhu Anuruddhā, etaṁ kho Anuruddhā tumhākaṁ patirūpaṁ kulaputtānaṁ saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitānaṁ. Yaṁ tumhe abhirameyyātha brahmacariye. Yena tumhe Anuruddhā bhadrena yobbanena samannāgatā paṭhamena vayasā susukāḷakesā kāme paribhuñjeyyātha. Tena tumhe Anuruddhā bhadrenapi yobbanena samannāgatā paṭhamena vayasā susukāḷakesā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā. Te ca kho pana tumhe Anuruddhā neva rājābhinītā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, na corābhinītā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, na iṇaṭṭā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, na bhayaṭṭā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, nājīvikāpakatā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, api ca khomhi otiṇṇo jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotiṇṇo dukkhapareto, appeva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethāti. Nanu tumhe Anuruddhā evaṁ saddhā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitāti. Evaṁ bhante. Evaṁ pabbajitena ca pana Anuruddhā kulaputtena kimassa karaṇīyaṁ. Vivekaṁ Anuruddhā kāmehi vivekaṁ akusalehi dhammehi pītisukhaṁ nādhigacchati aññaṁ vā[1] tato santataraṁ. Tassa abhijjhāpi cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati, byāpādopi

1. Aññaṁ ca (Ka)

cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati, thinamiddhaṁpi[1] cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati, uddhaccakukkuccaṁpi cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati, vicikicchāpi cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati, aratīpi cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati, tandīpi cittaṁ pariyādāya tiṭṭhati. Vivekaṁ Anuruddhā kāmehi vivekaṁ akusalehi dhammehi pītisukhaṁ nādhigacchati aññaṁ vā tato santataraṁ.

Vivekaṁ Anuruddhā kāmehi vivekaṁ akusalehi dhammehi pītisukhaṁ adhigacchati aññaṁ vā tato santataraṁ. Tassa abhijjhāpi cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati, byāpādopi cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati, thinamiddhaṁpi cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati, uddhaccakukkuccaṁpi cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati, vicikicchāpi cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati, aratīpi cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati, tandīpi cittaṁ na pariyādāya tiṭṭhati. Vivekaṁ Anuruddhā kāmehi vivekaṁ akusalehi dhammehi pītisukhaṁ adhigacchati, aññaṁ vā tato santataraṁ.

168. Kinti vo Anuruddhā mayi hoti, "ye āsavā saṁkilesikā ponobbhavikā[2] sadarā dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā, appahīnā te Tathāgatassa. Tasmā Tathāgato saṅkhāyekaṁ paṭisevati, saṅkhāyekaṁ adhivāseti, saṅkhāyekaṁ parivajjeti, saṅkhāyekaṁ vinodetī"ti. Na kho no bhante Bhagavati evaṁ hoti "ye āsavā saṁkilesikā ponobbhavikā sadarā dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā, appahīnā te Tathāgatassa. Tasmā Tathāgato saṅkhāyekaṁ paṭisevati, saṅkhāyekaṁ adhivāseti, saṅkhāyekaṁ parivajjeti, saṅkhāyekaṁ vinodetī"ti. Evaṁ kho no bhante Bhagavati hoti "ye āsavā saṁkilesikā ponobbhavikā sadarā dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā, pahīnā te Tathāgatassa. Tasmā Tathāgato saṅkhāyekaṁ paṭisevati, saṅkhāyekaṁ adhivāseti, saṅkhāyekaṁ parivajjeti, saṅkhāyekaṁ vinodetī"ti. Sādhu sādhu Anuruddhā. Tathāgatassa Anuruddhā ye āsavā saṁkilesikā ponobbhavikā sadarā dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā, pahīnā te ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvaṁkatā āyatiṁ anuppādadhammā. Seyyathāpi Anuruddhā tālo matthakacchinno abhabbo punavirūḷhiyā, evameva kho

1. Thīnamiddhampi (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Ponobhavikā (Sī, I)

Anuruddhā Tathāgatassa ye āsavā saṁkilesikā ponobbhavikā sadarā dukkhavipākā āyatiṁ jātijarāmaraṇiyā, pahīnā te ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvaṁkatā āyatiṁ anuppādadhammā. Tasmā Tathāgato saṅkhāyekaṁ paṭisevati, saṅkhāyekaṁ adhivāseti, saṅkhāyekaṁ parivajjeti, saṅkhāyekaṁ vinodeti.

Taṁ kiṁ maññasi Anuruddhā. Kaṁ atthavasaṁ sampassamāno Tathāgato sāvake abbhatīte kālaṅkate upapattīsu byākaroti "asu amutra upapanno, asu amutra upapanno"ti. Bhagavaṁmūlakā no bhante dhammā Bhagavaṁnettikā Bhagavaṁpaṭisaraṇā, sādhu vata bhante Bhagavantaṁyeva paṭibhātu etassa bhāsitassa attho. Bhagavato sutvā bhikkhū dhāressantīti. Na kho Anuruddhā Tathāgato janakuhanatthaṁ na janalapanattaṁ na lābhasakkārasilokānisaṁsatthaṁ na 'iti maṁ jano jānātū'ti sāvake abbhatīte kālaṅkate upapattīsu byākaroti "asu amutra upapanno, asu amutra upapanno"ti. Santi ca kho Anuruddhā kulaputtā saddhā uḷāravedā uḷārapāmojjā, te taṁ sutvā tadatthāya cittaṁ upasaṁharanti. Tesaṁ taṁ Anuruddhā hoti dīgharattaṁ hitāya sukhāya.

169. Idhānuruddhā bhikkhu suṇāti "itthannāmo bhikkhu kālaṅkato[1], so Bhagavatā byākato 'aññāya saṇṭhahī'ti". So kho panassa āyasmā sāmaṁ diṭṭho vā hoti anussavassuto vā "evaṁsīlo so āyasmā ahosi itipi, evaṁdhammo so āyasmā ahosi itipi, evaṁpañño so āyasmā ahosi itipi, evṁvihārī so āyasmā ahosi itipi, evaṁvimutto so āyasmā ahosi itipī"ti. So tassa saddhañca sīlañca sutañca cāgañca paññañca anussaranto tadatthāya cittaṁ upasaṁharati. Evampi kho Anuruddhā bhikkhuno phāsuvihāro hoti.

Idhānuruddhā bhikkhu suṇāti "itthannāmo bhikkhu kālaṅkato, so Bhagavatā byākato 'pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko, tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā'ti". So kho panassa āyasmā sāmaṁ diṭṭho vā hoti anussavassuto

1. Kālakato (Sī, Syā, Kaṁ, I)

vā "evaṁsīlo so āyasmā ahosi itipi, evaṁdhammo -pa- evaṁpañño, evaṁvihārī, evaṁvimutto so āyasmā ahosi itipī"ti. So tassa saddhañca sīlañca sutañca cāgañca paññañca anussaranto tadatthāya cittaṁ upasaṁharati. Evampi kho Anuruddhā bhikkhuno phāsuvihāro hoti.

Idhānuruddhā bhikkhu suṇāti "itthannāmo bhikkhu kālaṅkato, so Bhagavatā byākato 'tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā rāgadosamohānaṁ tanuttā sakadāgāmī sakideva imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhassantaṁ karissatī'ti". So kho panassa āyasmā sāmaṁ diṭṭho vā hoti anussavassuto vā "evaṁsīlo so āyasmā ahosi itipi, evaṁdhammo -pa- evaṁpañño, evaṁvihārī, evaṁvimutto so āyasmā ahosi itipī"ti. So tassa saddhañca sīlañca sutañca cāgañca paññañca anussaranto tadatthāya cittaṁ upasaṁharati. Evampi kho Anuruddhā bhikkhuno phāsuvihāro hoti.

Idhānuruddhā bhukkhu suṇāti "itthannāmo bhikkhu kālaṅkato, so Bhagavatā byākato 'tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpanno avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo'ti". So kho panassa āyasmā sāmaṁ diṭṭho vā hoti anussavassuto vā "evaṁsīlo so āyasmā ahosi itipi, evaṁdhammo -pa- evaṁpañño, evaṁvihārī, evaṁvimutto so āyasmā ahosi itipī"ti. So tassa saddhañca sīlañca sutañca cāgañca paññañca anussaranto tadatthāya cittaṁ upasaṁharati. Evampi kho Anuruddhā bhikkhuno phāsuvihāro hoti.

170. Idhānuruddhā bhikkhunī suṇāti "itthannāmā bhikkhunī kālaṅkatā, sā Bhagavatā byākatā 'aññāya saṇṭhahī'ti". Sā kho panassā bhaginī sāmaṁ diṭṭhā vā hoti anussavassutā vā "evaṁsīlā sā bhaginī ahosi itipi, evaṁdhammā sā bhaginī ahosi itipi, evaṁpaññā sā bhaginī ahosi itipi, evaṁvihārinī sā bhaginī ahosi itipi, evaṁ vimuttā sā bhaginī ahosi itipī"ti. Sā tassā saddhañca sīlañca sutañca cāgañca paññañca anussarantī tadatthāya cittaṁ upasaṁharati. Evampi kho Anuruddhā bhikkhuniyā phāsuvihāro hoti.

Idhānuruddhā bhikkhunī suṇāti "itthannāmā bhikkhunī kālaṅkatā, sā Bhagavatā byākatā 'pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātikā, tattha parinibbāyinī anāvattidhammā tasmā lokā'ti. Sā kho panassā bhaginī sāmaṁ diṭṭhā vā hoti anussavassutā vā "evaṁsīlā sā bhaginī ahosi itipi, evaṁdhammā -pa- evaṁpaññā, evaṁvihārinī, evaṁvimuttā sā bhaginī ahosi itipī"ti. Sā tassā saddhañca sīlañca sutañca cāgañca paññañca anussarantī tadatthāya cittaṁ upasaṁharati. Evampi kho Anuruddhā bhikkhuniyā phāsuvihāro hoti.

Idhānuruddhā bhikkhunī suṇāti "itthannāmā bhikkhunī kālaṅkatā, sā Bhagavatā byākatā 'tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā rāgadosamohānaṁ tanuttā sakadāgāminī sakideva imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhassantaṁ karissatī'ti". Sā kho panassā bhaginī sāmaṁ diṭṭhā vā hoti anussavassutā vā "evaṁsīlā sā bhaginī ahosi itipi, evaṁdhammā -pa- evaṁpaññā, evaṁvihārinī, evaṁvimuttā sā bhaginī ahosi itipī"ti. Sā tassā saddhañca sīlañca sutañca cāgañca paññañca anussarantī tadatthāya cittaṁ upasaṁharati. Evaṁmpi kho Anuruddhā bhikkhuniyā phāsuvihāro hoti.

Idhānuruddhā bhikkhunī suṇāti "itthannāmā bhikkhunī kālaṅkatā, sā Bhagavatā byākatā 'tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpannā avinipātadhammā niyatā sambodhiparāyaṇā'ti". Sā kho panassa bhaginī sāmaṁ diṭṭhā vā hoti anussavassutā vā "evaṁsīlā sā bhaginī ahosi itipi, evaṁdhammā, evaṁpaññā, evaṁvihārinī, evaṁvimuttā sā bhaginī ahosi itipī"ti. Sā tassā saddhañca sīlañca sutañca cāgañca paññañca anussarantī tadatthāya cittaṁ upasaṁharati. Evampi kho Anuruddhā bhikkhuniyā phāsuvihāro hoti.

171. Idhānuruddhā upāsako suṇāti "itthannāmo upāsako kālaṅkato, so Bhagavatā byākato 'pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko, tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā'ti". So kho panassa āyasmā sāmaṁ diṭṭho vā hoti anussavassuto vā "evaṁsīlo so āyasmā ahosi itipi,

evaṁdhammo so āyasmā ahosi itipi, evaṁpañño so āyasmā ahosi itipi, evaṁvihārī so āyasmā ahosi itipi, evaṁvimutto so āyasmā ahosi itipī"ti. So tassa saddhañca sutañca cāgañca paññañca anussaranto tadatthāya cittaṁ upasaṁharati. Evampi kho Anuruddhā upāsakassa phāsuvihāro hoti.

Idhānuruddhā upāsako suṇāti "itthannāmo upāsako kālaṅkato, so Bhagavatā byākato 'tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā rāgadosamohānaṁ tanuttā sakadāgāmī sakideva imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhassantaṁ karissatī'ti". So kho panassa āyasmā sāmaṁ diṭṭho vā hoti anussavassuto vā "evaṁsīlo so āyasmā ahosi itipi, evaṁdhammo, evaṁpañño, evaṁvihārī, evaṁvimutto so āyasmā ahosi itipī'ti". So tassa saddhañca sīlañca sutañca cāgañca paññañca anussaranto tadatthāya cittaṁ upasaṁharati. Evampi kho Anuruddhā upāsakassa phāsuvihāro hoti.

Idhānuruddhā upāsako suṇāti "itthannāmo upāsako kālaṅkato, so Bhagavatā byākato 'tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpanno avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo'ti". So kho panassa āyasmā sāmaṁ diṭṭho vā hoti anussavassuto vā "evaṁsīlo so āyasmā ahosi itipi, evaṁdhammo, evaṁpañño, evaṁvihārī, evaṁvimutto so āyasmā ahosi itipī"ti. So tassa saddhañca sīlañca sutañca cāgañca paññañca anussaranto tadatthāya cittaṁ upasaṁharati. Evampi kho Anuruddhā upāsakassa phāsuvihāro hoti.

172. Idhānuruddhā upāsikā suṇāti "itthannāmā upāsikā kālaṅkatā, sā Bhagavatā byākatā 'pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātikā, tattha parinibbāyinī anāvattidhammā tasmā lokā'ti". Sā kho panassā bhaginī sāmaṁ diṭṭhā vā hoti anussavassutā vā "evaṁsīlā sā bhaginī ahosi itipi, evaṁdhammā, evaṁ paññā, evaṁvihārinī, evaṁvimuttā sā bhaginī ahosi itipī"ti. Sā tassā saddhañca sīlañca sutañca cāgañca paññañca anussarantī tadatthāya

cittaṁ upasaṁharati. Evampi kho Anuruddhā upāsikāya phāsuvihāro hoti.

Idhānuruddhā upāsikā suṇāti "itthannāmā upāsikā kālaṅkatā, sā Bhagavatā byākatā 'tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā rāgadosamohānaṁ tanuttā sakadāgāminī sakideva imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhassantaṁ karissatī'ti". Sā kho panassā bhaginī sāmaṁ diṭṭhā vā hoti anussavassutā vā "evaṁsīlā sā bhaginī ahosi itipi, evaṁdhammā, evaṁpaññā, evaṁvihārinī, evaṁvimuttā sā bhaginī ahosi itipī"ti. Sā tassā saddhañca sīlañca sutañca cāgañca paññañca anussarantī tadatthāya cittaṁ upasaṁharati. Evampi kho Anuruddhā upāsikāya phāsuvihāro hoti.

Idhānuruddhā upāsikā suṇāti "itthannāmā upāsikā kālaṅkatā, sā Bhagavatā byākatā 'tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā sotāpannā avinipātadhammā niyatā sambodhiparāyaṇā'ti". Sā kho panassā bhaginī sāmaṁ diṭṭhā vā hoti anussavassutā vā "evaṁsīlā sā bhaginī ahosi itipi, evaṁdhammā sā bhaginī ahosi itipi, evaṁpaññā sā bhaginī ahosi itipi, evaṁvihārinī sā bhaginī ahosi itipi, evaṁvimuttā sā bhaginī ahosi itipī"ti. Sā tassā saddhañca sīlañca sutañca cāgañca paññañca anussarantī tadatthāya cittaṁ upasaṁharati. Evampi kho Anuruddhā upāsikāya phāsuvihāro hoti.

Iti kho Anuruddhā Tathāgato na janakuhanatthaṁ na janalapanatthaṁ na lābhasakkārasilokānisaṁsatthaṁ na 'iti maṁ jano jānātū'ti sāvake abbhatīte kālaṅkate upapattīsu byākaroti "asu amutra upapanno asu amutra upapanno"ti. Santi ca kho Anuruddhā kulaputtā saddhā uḷāravedā uḷāpāramojjā, te taṁ sutvā tadatthāya cittaṁ upasaṁharanti. Tesaṁ taṁ Anuruddhā hoti dīgharattaṁ hitāya sukhāyāti.

Idamavoca Bhagavā. Attamano āyasmā Anuruddho Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

Naḷakapānasuttaṁ niṭṭhitaṁ aṭṭhamaṁ.

9. Goliyānisutta

173. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena Goliyāni[1] nāma bhikkhu āraññiko[2] padasamācāro[3] saṁghamajjhe osaṭo hoti kenacideva karaṇīyena. Tatra kho āyasmā Sāriputto Goliyāniṁ bhikkhuṁ ārabbha bhikkhū āmantesi—

Āraññikenāvuso bhikkhunā saṁghagatena saṁghe viharantena sabrahmacārīsu sagāravena bhavitabbaṁ sappatissena. Sace āvuso āraññiko bhikkhu saṁghagato saṁghe viharanto sabrahmacārīsu agāravo hoti appatisso, tassa bhavanti vattāro "kiṁ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena, yo ayamāyasmā sabrahmacārīsu agāravo hoti appatisso"ti, tassa[4] bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā saṁghagatena saṁghe viharantena sabrahmacārīsu sagāravena bhavitabbaṁ sappatissena. (1)

Āraññikenāvuso bhikkhunā saṁghagatena saṁghe viharantena āsanakusalena bhavitabbaṁ "iti there ca bhikkhū nānupakhajja nisīdissāmi nave ca bhikkhū na āsanena paṭibāhissāmī"ti. Sace āvuso āraññiko bhikkhu saṁghagato saṁghe viharanto na āsanakusalo hoti. Tassa bhavanti vattāro "kiṁ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena, yo ayamāyasmā āsanakusalo na hotī"ti[5]. Tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā saṁghagatena saṁghe viharantena āsanakusalena bhavitabbaṁ. (2)

Āraññikenāvuso bhikkhunā saṁghagatena saṁghe viharantena ābhisamācārikopi dhammo jānitabbo. Sace āvuso āraññiko bhikkhu saṁghagato saṁghe viharanto ābhisamācārikampi dhammaṁ na jānāti. Tassa bhavanti vattāro "kiṁ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena, yo ayamāyasmā ābhisamācārikampi

---

1. Gulissāni (Sī, I), golissāni (Syā, Kaṁ)
2. Āraññako (sabbattha)
3. Padarasamācāro (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Appatissotissa (Sī, I)
5. Yo ayamāyasmā ābhisamācārikampi dhammaṁ na jānātīti (Sī, Syā, Kaṁ, I)

dhammaṁ na jānātī”ti. Tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā saṁghagatena saṁghe viharantena ābhisamācārikopi dhammo jānitabbo[1]. (3)

Āraññikenāvuso bhikkhunā saṁghagatena saṁghe viharantena nātikālena gāmo pavisitabbo, nātidivā[2] paṭikkamitabbaṁ. Sace āvuso āraññiko bhikkhu saṁghagato saṁghe viharanto atikālena gāmaṁ pavisati, atidivā paṭikkamati. Tassa bhavanti vattāro “kiṁ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena, yo ayamāyasmā atikālena gāmaṁ pavisati, atidivā paṭikkamatī”ti. Tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā saṁghagatena saṁghe viharantena nātikālena gāmo pavisitabbo, nātidivā paṭikkamitabbaṁ. (4)

Āraññikenāvuso bhikkhunā saṁghagatena saṁghe viharantena na purebhattaṁ pacchābhattaṁ kulesu cārittaṁ āpajjitabbaṁ. Sace āvuso āraññiko bhikkhu saṁghagato saṁghe viharanto purebhattaṁ pacchābhattaṁ kulesu cārittaṁ āpajjati. Tassa bhavanti vattāro “ayaṁ nūnimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena viharato vikālacariyā bahulīkatā, tamenaṁ saṁghagataṁpi samudācaratī”ti. Tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā saṁghagatena saṁghe viharantena na purebhattaṁ pacchābhattaṁ kulesu cārittaṁ āpajjitabbaṁ. (5)

Āraññikenāvuso bhikkhunā saṁghagatena saṁghe viharantena anuddhatena bhavitabbaṁ acapalena. Sace āvuso āraññiko bhikkhu saṁghagato saṁghe viharanto uddhato hoti capalo. Tassa bhavanti vattāro “idaṁ nūnimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena viharato uddhaccaṁ cāpalyaṁ bahulīkataṁ, tamenaṁ saṁghagataṁpi samudācaratī”ti. Tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā saṁghagatena saṁghe viharantena anuddhatena bhavitabbaṁ acapalena. (6)

---

1. Ayaṁ ābhisamācārikatatiyavāro Sī-Syā-Kaṁ-I-potthakesu na dissati.
2. Na divā (Syā, Kaṁ, I, Ka)

Āraññikenāvuso bhikkhunā saṁghagatena saṁghe viharantena amukharena bhavitabbaṁ avikiṇṇavācena. Sace āvuso āraññiko bhikkhu saṁghagato saṁghe viharanto mukharo hoti vikiṇṇavāco. Tassa bhavanti vattāro "kiṁ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena, yo ayamāyasmā mukharo vikiṇṇavāco"ti. Tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā saṁghagatena saṁghe viharantena amukharena bhavitabbaṁ avikiṇṇavācena. (7)

Āraññikenāvuso bhikkhunā saṁghagatena saṁghe viharantena suvacena[1] bhavitabbaṁ kalyāṇamittena. Sace āvuso āraññiko bhikkhu saṁghagato saṁghe viharanto dubbaco hoti pāpamitto. Tassa bhavanti vattāro "kiṁ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena, yo ayamāyasmā dubbaco pāpamitto"ti. Tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā saṁghagatena saṁghe viharantena suvacena bhavitabbaṁ kalyāṇamittena. (8)

Āraññikenāvuso bhikkhunā indriyesu guttadvārena bhavitabbaṁ. Sace āvuso āraññiko bhikkhu indriyesu aguttadvāro hoti. Tassa bhavanti vattāro "kiṁ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena, yo ayamāyasmā indriyesu aguttadvāro"ti. Tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā indriyesu guttadvārena bhavitabbaṁ. (9)

Āraññikenāvuso bhikkhunā bhojane mattaññunā bhavitabbaṁ. Sace āvuso āraññiko bhikkhu bhojane amattaññū hoti. Tassa bhavanti vattāro "kiṁ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena, yo ayamāyasmā bhojane amattaññū"ti. Tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā bhojane mattaññunā bhavitabbaṁ. (10)

Āraññikenāvuso bhikkhunā jāgariyaṁ anuyuttena bhavitabbaṁ. Sace āvuso āraññiko bhikkhu jāgariyaṁ ananuyutto hoti.

---

1. Subbacena (Sī, Ka)

tassa bhavanti vattāro "kiṁ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena, yo ayamāyasmā jāgariyaṁ ananuyutto"ti. Tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā jāgariyaṁ anuyuttena bhavitabbaṁ. (11)

Āraññikenāvuso bhikkhunā āraddhavīriyena bhavitabbaṁ. Sace āvuso āraññiko bhikkhu kusīto hoti. Tassa bhavanti vattāro "kiṁ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena, yo ayamāyasmā kusīto"ti. Tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā āraddhavīriyena bhavitabbaṁ. (12)

Āraññikenāvuso bhikkhunā upaṭṭhitassatinā bhavitabbaṁ. Sace āvuso āraññiko bhikkhu muṭṭhassatī hoti. Tassa bhavanti vattāro "kiṁ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena, yo ayamāyasmā muṭṭhassatī"ti. Tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā upaṭṭhitassatinā bhavitabbaṁ. (13)

Āraññikenāvuso bhikkhunā samāhitena bhavitabbaṁ. Sace āvuso āraññiko bhikkhu asamāhito hoti. Tassa bhavanti vattāro "kiṁ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena, yo ayamāyasmā asamāhito"ti. Tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā samāhitena bhavitabbaṁ. (14)

Āraññikenāvuso bhikkhunā paññavatā bhavitabbaṁ. Sace āvuso āraññiko bhikkhu duppañño hoti. Tassa bhavanti vattāro "kiṁ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena, yo ayamāyasmā duppañño"ti. Tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā paññavatā bhavitabbaṁ. (15)

Āraññikenāvuso bhikkhunā abhidhamme abhivinaye yogo karaṇīyo. Santāvuso āraññikaṁ bhikkhuṁ abhidhamme abhiviniye pañhaṁ pucchitāro. Sace āvuso āraññiko bhikkhu abhidhamme abhivinaye pañhaṁ puṭṭho na sampāyati. Tassa bhavanti vattāro "kiṁ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena, yo ayamāyasmā abhidhamme abhivinaye pañhaṁ puṭṭho na sampāyatī"ti. Tassa bhavanti vattāro.

Tasmā āraññikena bhikkhunā abhidhamme abhivinaye yogo karaṇīyo. (16)

Āraññikenāvuso bhikkhunā ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā, tattha yogo karaṇīyo. Santāvuso āraññikaṁ bhikkhuṁ ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā, tattha pañhaṁ pucchitāro. Sace āvuso āraññiko bhikkhu ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā, tattha pañhaṁ puṭṭho na sampāyati. Tassa bhavanti vattāro "kiṁ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena, yo ayamāyasmā ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā, tattha pañhaṁ puṭṭho na sampāyatī"ti. Tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā, tattha yogo karaṇīyo. (17)

Āraññikenāvuso bhikkhunā uttari manussadhamme yogo karaṇīyo. Santāvuso āraññikaṁ bhikkhuṁ uttari manussadhamme pañhaṁ pucchitāro. Sace āvuso āraññiko bhikkhu uttari manussadhamme pañhaṁ puṭṭho na sampāyati. Tassa bhavanti vattāro "kiṁ panimassāyasmato āraññikassa ekassāraññe serivihārena, yo ayamāyasmā yassatthāya pabbajito, tamatthaṁ na jānātī"ti. Tassa bhavanti vattāro. Tasmā āraññikena bhikkhunā uttari manussadhamme yogo karaṇīyoti. (18)

Evaṁ vutte āyasmā Mahāmoggallāno[1] āyasmantaṁ Sāriputtaṁ etadavoca "āraññikeneva nu kho āvuso Sāriputta bhikkhunā ime dhammā samādāya vattitabbā, udāhu gāmantavihārināpīti. Āraññikenāpi kho āvuso Moggallāna bhikkhunā ime dhammā samādāya vattitabbā, pageva gāmantavihārinā"ti.

Goliyānisuttaṁ niṭṭhitaṁ navamaṁ.

---

1. Mahāmoggalāno (Ka)

10. Kīṭāgirisutta

174. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kāsīsu cārikaṁ carati mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "ahaṁ kho bhikkhave aññatreva rattibhojanā[1] bhuñjāmi. Aññatra kho panāhaṁ bhikkhave rattibhojanā bhuñjamāno appābādhatañca sañjānāmi appātaṅkatañca lahuṭṭhānañca balañca phāsuvihārañca. Etha tumhepi bhikkhave aññatreva rattibhojanā bhuñjatha. Aññatra kho pana bhikkhave tumhepi rattibhojanā bhuñjamānā appābādhatañca sañjānissatha appātaṅkatañca lahuṭṭhānañca balañca phāsuvihārañcā"ti. "Evaṁ bhante"ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Atha kho Bhagavā Kāsīsu anupubbena cārikaṁ caramāno yena Kīṭāgiri nāma Kāsīnaṁ nigamo tadavasari. Tatra sudaṁ Bhagavā Kīṭāgirismiṁ viharati Kāsīnaṁ nigame.

175. Tena kho pana samayena Assajipunabbasukā nāma bhikkhū Kīṭāgirismiṁ āvāsikā honti. Atha kho sambahulā bhikkhū yena Assajipunabbasukā bhikkhū tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Assajipunabbasuke bhikkhū etadavocuṁ "Bhagavā kho āvuso aññatreva rattibhojanā bhuñjati bhikkhusaṁgho ca. Aññatra kho panāvuso rattibhojanā bhuñjamānā appābādhatañca sañjānanti appātaṅkatañca lahuṭṭhānañca balañca phāsuvihārañca. Etha tumhepi āvuso aññatreva rattibhojanā bhuñjatha. Aññatra kho panāvusotumhepi rattibhojanā bhuñjamānā appābādhatañca sañjānissatha appātaṅkatañca lahuṭṭhānañca balañca phāsuvihārañcā"ti. Evaṁ vutte Assajipunabbasukā bhikkhū te bhikkhū etadavocuṁ "mayaṁ kho āvuso sāyañceva bhuñjāma pāto ca divā ca vikāle, te mayaṁ sāyañceva bhuñjamānā pāto ca divā ca vikāle appābādhatañca sañjānāma appātaṅkatañca lahuṭṭhānañca balañca phāsuvihārañca, te mayaṁ kiṁ sandiṭṭhikaṁ hitvā kālikaṁ anudhāvissāma, sāyañceva mayaṁ bhuñjissāma pāto ca divā ca vikāle"ti.

Yato kho te bhikkhū nāsakkhiṁsu Assajipunabbasuke bhikkhū saññāpetuṁ, atha yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ

---

1. Rattibhojanaṁ (Ka)

abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etadavocuṁ "idha mayaṁ bhante yena Assajipunabbasukā bhikkhū tenupasaṅkamimha, upasaṅkamitvā Assajipunabbasuke bhikkhū etadavocumha 'Bhagavā kho āvuso aññatreva rattibhojanā bhuñjati bhikkhusaṁgho ca, aññatra kho panāvuso rattibhojanā bhuñjamānā appābādhatañca sañjānanti appātaṅkatañca lahuṭṭhānañca balañca phāsuvihārañca. Etha tumhepi āvuso aññatreva rattibhojanā bhuñjatha, aññatra kho panāvuso tumhepi rattibhojanā bhuñjamānā appābādhatañca sañjānissatha appātaṅkatañca lahuṭṭhānañca balañca phāsuvihārañcā'ti. Evaṁ vutte bhante Assajipunabbasukā bhikkhū amhe etadavocuṁ 'mayaṁ kho āvuso sāyañceva bhuñjāma pāto ca divā ca vikāle, te mayaṁ sāyañceva bhuñjamānā pāto ca divā ca vikāle appābādhatañca sañjānāma appātaṅkatañca lahuṭṭhānañca balañca phāsuvihārañca, te mayaṁ kiṁ sandiṭṭhikaṁ hitvā kālikaṁ anudhāvissāma, sāyañceva mayaṁ bhuñjissāma pāto ca divā ca vikāle'ti. Yato kho mayaṁ bhante nāsakkhimha Assajipunabbasuke bhikkhū saññāpetuṁ, atha mayaṁ etamatthaṁ Bhagavato ārocemā"ti.

176. Atha kho Bhagavā aññataraṁ bhikkhuṁ āmantesi "ehi tvaṁ bhikkhu mama vacanena Assajipunabbasuke bhikkhū āmantehi 'Satthā āyasmante āmantetī'ti". "Evaṁ bhante"ti kho so bhikkhu Bhagavato paṭissutvā yena Assajipunabbasukā bhikkhū tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Assajipunabbasuke bhikkhū etadavoca "Satthā āyasmante āmantetī"ti. "Evamāvuso"ti kho Assajipunabbasukā bhikkhū tassa bhikkhuno paṭissutvā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinne kho Assajipunabbasuke bhikkhū Bhagavā etadavoca "saccaṁ kira bhikkhave sambahulā bhikkhū tumhe upasaṅkamitvā etadavocuṁ 'Bhagavā kho āvuso aññatreva rattibhojanā bhuñjati bhikkhusaṁgho ca, aññatra kho panāvuso rattibhojanā bhuñjamānā appābādhatañca sañjānanti appātaṅkatañca lahuṭṭhānañca balañca phāsuvihārañca. Etha tumhepi āvuso aññatreva rattibhojanā bhuñjatha, aññatra kho panāvuso tumhepi rattibhojanā bhuñjamānā appābādhatañca sañjānissatha appātaṅkatañca lahuṭṭhānañca balañca phāsuvihārañcā'ti. evaṁ

vutte kira[1] bhikkhave tumhe te bhikkhū evaṁ avacuttha ‘mayaṁ kho panāvuso sāyañceva bhuñjāma pāto ca divā ca vikāle, te mayaṁ sāyañceva bhuñjamānā pāto ca divā ca vikāle appābādhatañca sañjānāma appātaṅkatañca lahuṭṭhānañca balañca phāsuvihārañca, te mayaṁ kiṁ sandiṭṭhikaṁ hitvā kālikaṁ anudhāvissāma, sāyañceva mayaṁ bhuñjissāma pāto ca divā ca vikāle’ti”. Evaṁ bhante.

177. Kiṁ nu me tumhe bhikkhave evaṁ dhammaṁ desitaṁ ājānātha “yaṁ kiñcāyaṁ purisapuggalo paṭisaṁvedeti sukhaṁ vā dukkhaṁ vā adukkhamasukhaṁ vā, tassa akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivaḍḍhantī”ti. No hetaṁ bhante. Nanu me tumhe bhikkhave evaṁ dhammaṁ desitaṁ ājānātha “idhekaccassa yaṁ evarūpaṁ sukhaṁ vedanaṁ vedayato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti. Idha panekaccassa evarūpaṁ sukhaṁ vedanaṁ vedayato akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivaḍḍhanti. Idhekaccassa evarūpaṁ dukkhaṁ vedanaṁ vedayato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti. Idha panekaccassa evarūpaṁ dukkhaṁ vedanaṁ vedayato akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivaḍḍhanti. Idhekaccassa evarūpaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vedayato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti. Idha panekaccassa evarūpaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vedayato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaḍḍhantī”ti. Evaṁ bhante.

178. Sādhu bhikkhave, mayā cetaṁ bhikkhave aññātaṁ abhavissa adiṭṭhaṁ aviditaṁ asacchikataṁ aphassitaṁ paññāya “idhekaccassa evarūpaṁ sukhaṁ vedanaṁ vedayato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyantī”ti, evāhaṁ ajānanto “evarūpaṁ sukhaṁ vedanaṁ pajahathā”ti vadeyyaṁ, api nu me etaṁ bhikkhave patirūpaṁ abhavissāti. No hetaṁ bhante. Yasmā ca kho etaṁ bhikkhave mayā ñātaṁ diṭṭhaṁ viditaṁ sacchikataṁ phassitaṁ paññāya “idhekaccassa evarūpaṁ sukhaṁ vedanaṁ vedayato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyantī”ti, tasmāhaṁ “evarūpaṁ sukhaṁ vedanaṁ pajahathā”ti vadāmi. Mayā cetaṁ bhikkhave aññātaṁ abhavissa adiṭṭhaṁ aviditaṁ

1. Kiṁ nu (Ka)

asacchikataṁ aphassitaṁ paññāya "idhekaccassa evarūpaṁ sukhaṁ vedanaṁ vedayato akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivaḍḍhantī"ti, evāhaṁ ajānanto "evarūpaṁ sukhaṁ vedanaṁ upasampajja viharathā"ti vadeyyaṁ, api nu me etaṁ bhikkhave patirūpaṁ abhavissāti. No hetaṁ bhante, Yasmā ca kho etaṁ bhikkhave mayā ñātaṁ diṭṭhaṁ viditaṁ sacchikataṁ phassitaṁ paññāya "idhekaccassa evarūpaṁ sukhaṁ vedanaṁ vedayato akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivaḍḍhantī"ti, tasmāhaṁ "evarūpaṁ sukhaṁ vedanaṁ upasampajja viharathā"ti vadāmi.

179. Mayā cetaṁ bhikkhave aññātaṁ abhavissa adiṭṭhaṁ aviditaṁ asacchikataṁ aphassitaṁ paññāya "idhekaccassa evarūpaṁ dukkhaṁ vedanaṁ vedayato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyantī"ti, evāhaṁ ajānanto "evarūpaṁ dukkhaṁ vedanaṁ pajahathā"ti vadeyyaṁ, api nu me etaṁ bhikkhave patirūpaṁ abhavissāti. No hetaṁ bhante. Yasmā ca kho etaṁ bhikkhave mayā ñātaṁ diṭṭhaṁ viditaṁ sacchikataṁ phassitaṁ paññāya "idhekaccassa evarūpaṁ dukkhaṁ vedanaṁ vedayato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyantī"ti, tasmāhaṁ "evarūpaṁ dukkhaṁ vedanaṁ pajahathā"ti vadāmi. Mayā cetaṁ bhikkhave aññātaṁ abhavissa adiṭṭhaṁ aviditaṁ asacchikataṁ aphassitaṁ paññāya "idhekaccassa evarūpaṁ dukkhaṁ vedanaṁ vedayato akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivaḍḍhantī"ti, evāhaṁ ajānanto "evarūpaṁ dukkhaṁ vedanaṁ upasampajja viharathā"ti vadeyyaṁ, api nu me etaṁ bhikkhave patirūpaṁ abhavissāti. No hetaṁ bhante. Yasmā ca kho etaṁ bhikkhave mayā ñātaṁ diṭṭhaṁ viditaṁ sacchikataṁ phassitaṁ paññāya "idhekaccassa evarūpaṁ dukkhaṁ vedanaṁ vedayato akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivaḍḍhantī"ti, tasmāhaṁ "evarūpaṁ dukkhaṁ vedanaṁ upasampajja viharathā"ti vadāmi.

180. Mayā cetaṁ bhikkhave aññātaṁ abhavissa adiṭṭhaṁ aviditaṁ asacchikataṁ aphassitaṁ paññāya "idhekaccassa evarūpaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vedayato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyantī"ti, evāhaṁ ajānanto "evarūpaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ pajahathā"ti vadeyyaṁ, api nu me etaṁ bhikkhave patirūpaṁ abhavissāti. No hetaṁ bhante yasmā ca kho etaṁ bhikkhave mayā ñātaṁ diṭṭhaṁ viditaṁ sacchikataṁ phassitaṁ

paññāya "idhekaccassa evarūpaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vedayato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyantī"ti, tasmāhaṁ "evarūpaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ pajahathā"ti vadāmi. Mayā cetaṁ bhikkhave aññātaṁ abhavissa adiṭṭhaṁ aviditaṁ asacchikataṁ aphassitaṁ paññāya "idhekaccassa evarūpaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vedayato akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivaḍḍhantī"ti, evāhaṁ ajānanto "evarūpaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ upasampajja viharathā"ti vadeyyaṁ, api nu me etaṁ bhikkhave patirūpaṁ abhavissāti. No hetaṁ bhante. Yasmā ca kho etaṁ bhikkhave mayā ñātaṁ diṭṭhaṁ viditaṁ sacchikataṁ phassitaṁ paññāya "idhekaccassa evarūpaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vedayato akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivaḍḍhantī"ti, tasmāhaṁ "evarūpaṁ adukkhamasukhaṁ vedanaṁ upasampajja viharathā"ti vadāmi.

181. Nāhaṁ bhikkhave sabbesaṁyeva bhikkhūnaṁ appamādena karaṇīyanti vadāmi. Na panāhaṁ bhikkhave sabbesaṁyeva bhikkhūnaṁ na appamādena karaṇīyanti vadāmi. Ye te bhikkhave bhikkhū arahanto khīṇāsavā vusitavanto katakaraṇīyā ohitabhārā anuppattasadatthā parikkhīṇabhavasaṁyojanā sammadaññā vimuttā, tathārūpānāhaṁ bhikkhave bhikkhūnaṁ na appamādena karaṇīyanti vadāmi. Taṁ kissa hetu, kataṁ tesaṁ appamādena, abhabbā te pamajjituṁ. Ye ca kho te bhikkhave bhikkhū sekkhā appattamānasā anuttaraṁ yogakkhemaṁ patthayamānā viharanti, tathārūpānāhaṁ bhikkhave bhikkhūnaṁ appamādena karaṇīyanti vadāmi. Taṁ kissa hetu, appeva nāmime āyasmanto anulomikāni senāsanāni paṭisevamānā kalyāṇamitte bhajamānā indriyāni samannānayamānā, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyunti. Imaṁ kho ahaṁ bhikkhave imesaṁ bhikkhūnaṁ appamādaphalaṁ sampassamāno appamādena karaṇīyanti vadāmi.

182. Sattime bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame satta, ubhatobhāgavimutto paññāvimutto kāyasakkhi diṭṭhippatto saddhāvimutto dhammānusārī saddhānusārī.

Katamo ca bhikkhave puggalo ubhatobhāgavimutto. Idha bhikkhave ekacco puggalo ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā, te kāyena phusitvā[1] viharati, paññāya cassa disvā āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo ubhatobhāgavimutto. Imassa kho ahaṁ bhikkhave bhikkhuno na appamādena karaṇīyanti vadāmi. Taṁ kissa hetu, kataṁ tassa appamādena, abhabbo so pamajjituṁ. (1)

Katamo ca bhikkhave puggalo paññāvimutto. Idha bhikkhave ekacco puggalo ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā, te na kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo paññāvimutto. Imassapi kho ahaṁ bhikkhave bhikkhuno na appamādena karaṇīyanti vadāmi. Taṁ kissa hetu, kataṁ tassa appamādena, abhabbo so pamajjituṁ. (2)

Katamo ca bhikkhave puggalo kāyasakkhi. Idha bhikkhave ekacco puggalo ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā, te kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo kāyasakkhi. Imassa kho ahaṁ bhikkhave bhikkhuno appamādena karaṇīyanti vadāmi. Taṁ kissa hetu, appeva nāma ayamāyasmā anulomikāni senāsanāni paṭisevamāno kalyāṇamitte bhajamāno indriyāni samannānayamāno, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyāti. Imaṁ kho ahaṁ bhikkhave imassa bhikkhuno appamādaphalaṁ sampassamāno appamādena karaṇīyanti vadāmi. (3)

Katamo ca bhikkhave puggalo diṭṭhippatto. Idha bhikkhave ekacco puggalo ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā, te na kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti, Tathāgatappaveditā cassa dhammā paññāya vodiṭṭhā honti vocaritā. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo diṭṭhippatto. Imassapi kho ahaṁ bhikkhave bhikkhuno appamādena karaṇīyanti vadāmi. Taṁ

---

1. Phassitvā (Sī, I)

kissa hetu, appeva nāma ayamāyasmā anulomikāni senāsanāni paṭisevamāno kalyāṇamitte bhajamāno indriyāni samannānayamāno, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyāti. Imaṁ kho ahaṁ bhikkhave imassa bhikkhuno appamādaphalaṁ sampassamāno appamādena karaṇīyanti vadāmi. (4)

Katamo ca bhikkhave puggalo saddhāvimutto. Idha bhikkhave ekacco puggalo ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā, te na kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā honti, Tathāgate cassa saddhā niviṭṭhā hoti mūlajātā patiṭṭhitā. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo saddhāvimutto. Imassapi kho ahaṁ bhikkhave bhikkhuno appamādena karaṇīyanti vadāmi. Taṁ kissa hetu, appeva nāma ayamāyasmā anulomikāni senāsanāni paṭisevamāno kalyāṇamitte bhajamāno indriyāni samannānayamāno, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyāti. Imaṁ kho ahaṁ bhikkhave imassa bhikkhuno appamādaphalaṁ sampassamāno appamādena karaṇīyanti vadāmi. (5)

Katamo ca bhikkhave puggalo dhammānusārī. Idha bhikkhave ekacco puggalo ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā, te na kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā[1] honti, Tathāgatappaveditā cassa dhammā paññāya mattaso nijjhānaṁ khamanti, api cassa ime dhammā honti, seyyathidaṁ, saddhindriyaṁ vīriyindriyaṁ satindriyaṁ samādhindriyaṁ paññindriyaṁ. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo dhammānusārī. Imassapi kho ahaṁ bhikkhave bhikkhuno appamādena karaṇīyanti vadāmi. Taṁ kissa hetu, appeva nāma ayamāyasmā anulomikāni senāsanāni paṭisevamāno kalyāṇamitte bhajamāno indriyāni samannānayamāno, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja

1. Disvā āsavā aparikkhīṇā (Sī, I)

vihareyyāti. Imaṁ kho ahaṁ bhikkhave imassa bhikkhuno appamādaphalaṁ sampassamāno appamādena karaṇīyanti vadāmi. (6)

Katamo ca bhikkhave puggalo saddhānusārī. Idha bhikkhave ekacco puggalo ye te santā vimokkhā atikkamma rūpe āruppā, te na kāyena phusitvā viharati, paññāya cassa disvā ekacce āsavā parikkhīṇā[1] honti, Tathāgate cassa saddhāmattaṁ hoti pemamattaṁ, api cassa ime dhammā honti. Seyyathidaṁ, saddhindriyaṁ vīriyindriyaṁ satindriyaṁ samādhindriyaṁ paññindriyaṁ. Ayaṁ vuccati bhikkhave puggalo saddhānusārī. Imassapi kho ahaṁ bhikkhave bhikkhuno appamādena karaṇīyanti vadāmi. Taṁ kissa hetu, appeva nāma ayamāyasmā anulomikāni senāsanāni paṭisevamāno kalyāṇamitte bhajamāno indriyāni samannānayamāno, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyāti. Imaṁ kho ahaṁ bhikkhave imassa bhikkhuno appamādaphalaṁ sampassamāno appamādena karaṇīyanti vadāmi. (7)

183. Nāhaṁ bhikkhave ādikeneva aññārādhanaṁ vadāmi. Api ca bhikkhave anupubbasikkhā anupubbakiriyā anupubbapaṭipadā aññārādhanā hoti. Kathañca bhikkhave anupubbasikkhā anupubbakiriyā anupubbapaṭipadā aññārādhanā hoti. Idha bhikkhave saddhājāto upasaṅkamati, upasaṅkamanto payirupāsati, payirupāsanto sotaṁ odahati, ohitasoto dhammaṁ suṇāti, sutvā dhammaṁ dhāreti, dhatānaṁ[2] dhammānaṁ atthaṁ upaparikkhati, atthaṁ upaparikkhato dhammā nijjhānaṁ khamanti, dhammanijjhānakkhantiyā sati chando jāyati, chandajāto ussahati, ussāhetvā tuleti, tulayitvā padahati, pahitatto samāno kāyena ceva paramasaccaṁ sacchikaroti, paññāya ca naṁ ativijjha passati. Sāpi nāma bhikkhave saddhā nāhosi, tampi nāma bhikkhave upasaṅkamanaṁ nāhosi, sāpi nāma bhikkhave payirupāsanā nāhosi, tampi nāma bhikkhave sotāvadhānaṁ

1. Disvā āsavā aparikkhīṇā (Sī, I) 2. Dhātānaṁ (Ka)

nāhosi, tampi nāma bhikkhave dhammassavanaṁ nāhosi, sāpi nāma bhikkhave dhammadhāraṇā nāhosi, sāpi nāma bhikkhave atthūpaparikkhā nāhosi, sāpi nāma bhikkhave dhammanijjhānakkhanti nāhosi, sopi nāma bhikkhave chando nāhosi, sopi nāma bhikkhave ussāho nāhosi, sāpi nāma bhikkhave tulanā nāhosi, tampi nāma bhikkhave padhānaṁ nāhosi. Vippaṭipannāttha bhikkhave, micchāpaṭipannāttha bhikkhave, kīva dūrevime bhikkhave moghapurisā apakkantā imamhā dhammavinayā.

184. Atthi bhikkhave catuppadaṁ veyyākaraṇaṁ. Yassuddiṭṭhassa viññū puriso nacirasseva paññāyatthaṁ ājāneyya, uddisissāmi vo[1] bhikkhave, ājānissatha me tanti. Ke ca mayaṁ bhante, ke ca dhammassa aññātāroti. Yopi so bhikkhave satthā āmisagaru āmisadāyādo āmisehi saṁsaṭṭho viharati, tassa pāyaṁ evarūpī paṇopaṇaviyā na upeti "evañca no assa, atha naṁ kareyyāma. Na ca no evamassa, na naṁ kareyyāmā"ti. Kiṁ pana bhikkhave yaṁ Tathāgato sabbaso āmisehi visaṁsaṭṭho viharati. Saddhassa bhikkhave sāvakassa Satthusāsane pariyogāhiya[2] vattato ayamanudhammo hoti "Satthā Bhagavā, sāvakohamasmi, jānāti Bhagavā, nāhaṁ jānāmī"ti. Saddhassa bhikkhave sāvakassa Satthusāsane pariyogāhiya vattato ruḷhanīyaṁ[3] Satthusāsanaṁ hoti ojavantaṁ. Saddhassa bhikkhave sāvakassa Satthusāsane pariyogāhiya vattato ayamanudhammo hoti "kāmaṁ taco ca nhāru ca aṭṭhi ca avasissatu, sarīre upasussatu[4] maṁsalohitaṁ, yaṁ taṁ purisathāmena purisavīriyena purisaparakkamena pattabbaṁ, na taṁ apāpuṇitvā vīriyassa saṇṭhānaṁ[5] bhavissatī"ti. Saddhassa bhikkhave sāvakassa Satthusāsane pariyogāhiya vattato dvinnaṁ phalānaṁ aññataraṁ phalaṁ pāṭikaṅkhaṁ "diṭṭheva dhamme aññā, sati vā upādisese anāgāmitā"ti

---

1. Uddiṭṭhassāpi (Ka)
2. Pariyogāya (Sī, I, Ka), pariyogayha (Syā, Kaṁ)
3. Rumhaniyaṁ (Sī, I)
4. Upasussatu sarīre (Sī), sarīre avasussatu (Ka)
5. Santhānaṁ (Sī, Syā, I)

Idamavoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti.

Kīṭāgirisuttaṁ niṭṭhitaṁ dasamaṁ.

Bhikkhuvaggo niṭṭhito dutiyo.

Tassuddānaṁ

Kuñjara Rāhula sassataloko,
Mālukyaputto ca Bhaddāli nāmo.
Khudda dijātha Sahampatiyācaṁ.
Nāḷaka raññikiṭāgirināmo.

3. Paribbājakavagga

1. Tevijjavacchasutta

185. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Vesāliyaṁ viharati Mahāvane Kūṭāgārasālāyaṁ. Tena kho pana samayena Vacchagotto paribbājako Ekapuṇḍarīke paribbājakārāme paṭivasati. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Vesāliṁ piṇḍāya pāvisi. Atha kho Bhagavato etadahosi "atippago kho tāva Vesāliyaṁ piṇḍāya carituṁ, yaṁnūnāhaṁ yena Ekapuṇḍarīko paribbājakārāmo, yena Vacchagotto paribbājako tenupasaṅkameyyan"ti. Atha kho Bhagavā yena Ekapuṇḍarīko paribbājakārāmo, yena Vacchagotto paribbājako tenupasaṅkami, addasā kho Vacchagotto paribbājako Bhagavantaṁ dūratova āgacchantaṁ, disvāna Bhagavantaṁ etadavoca "etu kho bhante Bhagavā, svāgataṁ[1] bhante Bhagavato, cirassaṁ kho bhante Bhagavā imaṁ pariyāyamakāsi yadidaṁ idhāgamanāya, nisīdatu bhante Bhagavā idamāsanaṁ paññattan"ti. Nisīdi Bhagavā paññatte āsane. Vacchagottopi kho paribbājako aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Vacchagotto paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca "sutaṁ metaṁ bhante samaṇo Gotamo sabbaññū sabbadassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānāti, carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ ñāṇadassanaṁ paccupaṭṭhitan"ti. Ye te bhante evamāhaṁsu "samaṇo Gotamo sabbaññū sabbadassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānāti, carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ ñāṇadassanaṁ paccupaṭṭhitan"ti. Kacci te bhante Bhagavato vuttavādino, na ca Bhagavantaṁ abhūtena abbhācikkhanti, dhammassa cānudhammaṁ byākaronti, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayhaṁ ṭhānaṁ āgacchatīti. Ye te vaccha evamāhaṁsu "samaṇo Gotamo sabbaññū sabbadassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānāti, carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ ñāṇadassanaṁ paccupaṭṭhitan"ti. Na me te vuttavādino, abbhācikkhanti ca pana maṁ asatā abhūtenāti.

---

1. Sāgataṁ (Sī, I)

186. Kathaṁ byākaramānā pana mayaṁ bhante vuttavādino ceva Bhagavato assāma, na ca Bhagavantaṁ abhūtena abbhācikkheyyāma, dhammassa cānudhammaṁ byākareyyāma, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayhaṁ ṭhānaṁ āgaccheyyāti.

"Tevijjo samaṇo Gotamo"ti kho Vaccha byākaramāno vuttavādī ceva me assa, na ca maṁ abhūtena abbhācikkheyya, dhammassa cānudhammaṁ byākareyya, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayhaṁ ṭhānaṁ āgaccheyya. Ahaṁ hi Vaccha yāvadeva ākaṅkhāmi, anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarāmi. Seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo -pa- iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarāmi. Ahaṁ hi Vaccha yāvadeva ākaṅkhāmi, dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passāmi cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate -pa- yathākammūpage satte pajānāmi. Ahaṁ hi Vaccha āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmi.

Tevijjo samaṇo Gotamoti kho Vaccha byākaramāno vuttavādī ceva me assa, na ca maṁ abhūtena abbhācikkheyya, dhammassa cānudhammaṁ byākareyya, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayhaṁ ṭhānaṁ āgaccheyyāti.

Evaṁ vutte Vacchagotto paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca "atthi nu kho bho Gotama koci gihī gihisaṁyojanaṁ appahāya kāyassa bhedā dukkhassantakaro"ti. Natthi kho Vaccha koci gihī gihisaṁyojanaṁ appahāya kāyassa bhedā dukkhassantakaroti.

Atthi pana bho Gotama koci gihī gihisaṁyojanaṁ appahāya kāyassa bhedā saggūpagoti. "Na kho Vaccha ekaṁyeva sataṁ na dve satāni na tīṇi satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyova ye gihī gihisaṁyojanaṁ appahāya kāyassa bhedā saggūpagāti"[1]

---

1. "Atthi kho Vaccha koci gihī gihisaṁyojanaṁ appahāya kāyassa bhedā saggūpagoti". (Ka)

Atthi nu kho bho Gotama koci ājīvako[1] kāyassa bhedā dukkhassantakaroti. Natthi kho Vaccha koci ājīvako kāyassa bhedā dukkhassantakaroti.

Atthi pana bho Gotama koci ājīvako kāyassa bhedā saggūpagoti. Ito kho so Vaccha ekanavuto kappo[2] yamahaṁ anussarāmi, nābhijānāmi kañci ājīvakaṁ saggūpagaṁ aññatra ekena, sopāsi kammavādī kiriyavādīti. Evaṁ sante bho Gotama suññaṁ aduṁ titthāyatanaṁ antamaso saggūpagenapīti. Evaṁ Vaccha suññaṁ aduṁ titthāyatanaṁ antamaso saggūpagenapīti.

Idamavoca Bhagavā. Attamano Vacchagotto paribbājako Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

Tevijjavacchasuttaṁ niṭṭhitaṁ paṭhamaṁ.

---

2. Aggivacchasutta

187. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Vacchagotto paribbājako yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Vacchagotto paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca "kiṁ nu kho bho Gotama 'sassato loko idameva saccaṁ moghamaññan'ti evaṁdiṭṭhi[3] bhavaṁ Gotamo"ti. Na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi "sassato loko idameva saccaṁ moghamaññan"ti.

Kiṁ pana bho Gotama "asassato loko idameva saccaṁ moghamaññan"ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamoti. Na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi "asassato loko idameva saccaṁ moghamaññan"ti.

---

1. Ājīviko (Ka)
2. Ito kho Vaccha ekanavute kappe (Ka)
3. Evaṁdiṭṭhī (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Kiṁ nu kho bho Gotama "antavā loko idameva saccaṁ moghamaññan"ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamoti. Na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi "antavā loko idameva saccaṁ moghamaññan"ti.

Kiṁ pana bho Gotama "anantavā loko idameva saccaṁ moghamaññan"ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamoti. Na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi "anantavā loko idameva saccaṁ moghamaññan"ti.

Kiṁ nu kho bho Gotama "taṁ jīvaṁ taṁ sarīraṁ idameva saccaṁ moghamaññan"ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamoti. Na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi "taṁ jīvaṁ taṁ sarīraṁ idameva saccaṁ moghamaññan"ti.

Kiṁ pana bho Gotama "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīraṁ idameva saccaṁ moghamaññan"ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamoti. Na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīraṁ idameva saccaṁ moghamaññan"ti.

Kiṁ nu kho bho Gotama "hoti tathāgato paraṁ maraṇā idameva saccaṁ moghamaññan"ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamoti. Na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi "hoti tathāgato paraṁ maraṇā idameva saccaṁ moghamaññan"ti.

Kiṁ pana bho Gotama "na hoti tathāgato paraṁ maraṇā idameva saccaṁ moghamaññan"ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamoti. Na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi "na hoti tathāgato paraṁ maraṇā idameva saccaṁ moghamaññan"ti.

Kiṁ nu kho bho Gotama "hoti ca na ca hoti tathāgato paraṁ maraṇā idameva saccaṁ moghamaññan"ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamoti. Na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi "hoti ca na ca hoti tathāgato paraṁ maraṇā idameva saccaṁ moghamaññan"ti.

Kiṁ pana bho Gotama "neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇā idameva saccaṁ moghamaññan"ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamoti. Na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi "neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇā idameva saccaṁ moghamaññan"ti.

188. Kiṁ nu kho bho Gotama "sassato loko idameva saccaṁ moghamaññan"ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamoti iti puṭṭho samāno

“na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi ‘sassato loko idameva saccaṁ moghamaññan’ti” vadesi[1]. Kiṁ pana bho Gotama “asassato loko idameva saccaṁ moghamaññan”ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamoti iti puṭṭho samāno “na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi ‘asassato loko idameva saccaṁ moghamaññan’ti” vadesi. Kiṁ nu kho bho Gotama “antavā loko idameva saccaṁ moghamaññan”ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamoti iti puṭṭho samāno “na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi ‘antavā loko idameva saccaṁ moghamaññan’ti” vadesi. Kiṁ pana bho Gotama “anantavā loko idameva saccaṁ moghamaññan”ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamoti iti puṭṭho samāno “na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi ‘anantavā loko idameva saccaṁ moghamaññan’ti” vadesi. Kiṁ nu kho bho Gotama “taṁ jīvaṁ taṁ sarīraṁ idameva saccaṁ moghamaññan”ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamoti iti puṭṭho samāno “na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi ‘taṁ jīvaṁ taṁ sarīraṁ idameva saccaṁ moghamaññan’ti” vadesi. Kiṁ pana bho Gotama “aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīraṁ idameva saccaṁ moghamaññan”ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamoti iti puṭṭho samāno “na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi ‘aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīraṁ idameva saccaṁ moghamaññan’ti” vadesi. Kiṁ nu kho bho Gotama “hoti tathāgato paraṁ maraṇā idameva saccaṁ moghamaññan”ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamoti iti puṭṭho samāno “na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi ‘hoti tathāgato paraṁ maraṇā idameva saccaṁ moghamaññan’ti” vadesi.

Kiṁ pana bho Gotama “na hoti tathāgato paraṁ maraṇā idameva saccaṁ moghamaññan”ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamoti iti puṭṭho samāno “na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi ‘na hoti tathāgato paraṁ maraṇā idameva saccaṁ moghamaññan’ti” vadesi. Kiṁ nu kho bho Gotama “hoti ca na ca hoti tathāgato paraṁ maraṇā idameva saccaṁ moghamaññan”ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamoti iti puṭṭho samāno “na kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi ‘hoti ca na ca hoti tathāgato paraṁ maraṇā idameva saccaṁ moghamaññan’ti” vadesi. Kiṁ pana bho Gotama “neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇā idameva saccaṁ moghamaññan”ti evaṁdiṭṭhi bhavaṁ Gotamoti iti puṭṭho samāno “na

1. Moghamaññantīti vadesi (Sī), moghamaññanti iti vadesi (?)

kho ahaṁ Vaccha evaṁdiṭṭhi ‘neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇā idameva saccaṁ moghamaññan’ti” vadesi.

Kiṁ pana bho Gotama ādīnavaṁ sampassamāno evaṁ imāni sabbaso diṭṭhigatāni anupagatoti.

189. Sassato lokoti kho Vaccha diṭṭhigatametaṁ diṭṭhigahanaṁ diṭṭhikantāro[1] diṭṭhivisūkaṁ diṭṭhivipphanditaṁ diṭṭhisaṁyojanaṁ sadukkhaṁ savighātaṁ sa-upāyāsaṁ sapariḷāhaṁ na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattati. Asassato lokoti kho Vaccha -pa-. Antavā lokoti kho Vaccha -pa-. Anantavā lokoti kho Vaccha -pa-. Taṁ jīvaṁ taṁ sarīranti kho Vaccha -pa-. Aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīranti kho Vaccha -pa-. Hoti tathāgato paraṁ maraṇāti kho Vaccha -pa-. Na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti kho Vaccha -pa-. Hoti ca na ca hoti tathāgato paraṁ maraṇāti kho Vaccha -pa-. Neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti kho Vaccha diṭṭhigatametaṁ diṭṭhigahanaṁ diṭṭhikantāro diṭṭhivisūkaṁ diṭṭhivipphanditaṁ diṭṭhisaṁyojanaṁ sadukkhaṁ savighātaṁ sa-upāyāsaṁ sapariḷāhaṁ na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattati. Imaṁ kho ahaṁ Vaccha ādīnavaṁ sampassamāno evaṁ imāni sabbaso diṭṭhigatāni anupagatoti.

Atthi pana bhoto Gotamassa kiñci diṭṭhigatanti. Diṭṭhigatanti kho Vaccha apanītametaṁ Tathāgatassa. Diṭṭhaṁ hetaṁ Vaccha Tathāgatena “iti rūpaṁ iti rūpassa samudayo iti rūpassa atthaṅgamo, iti vedanā iti vedanāya samudayo iti vedanāya atthaṅgamo, iti saññā iti saññāya samudayo iti saññāya atthaṅgamo, iti saṅkhārā iti saṅkhārānaṁ samudayo iti saṅkhārānaṁ atthaṅgamo, iti viññāṇaṁ iti viññāṇassa samudayo iti viññāṇassa atthaṅgamo”ti. Tasmā Tathāgato sabbamaññitānaṁ sabbamathitānaṁ sabba-ahaṁkāramamaṁkāramānānusayānaṁ khayā virāgā nirodhā cāgā paṭinissaggā anupādā vimuttoti vadāmīti.

---

1. Diṭṭhikantāraṁ (Sī, I)

190. Evaṁ vimuttacitto pana bho Gotama bhikkhu kuhiṁ upapajjatīti. Upapajjatīti kho Vaccha na upeti. Tena hi bho Gotama na upapajjatīti. Na upapajjatīti kho Vaccha na upeti. Tena hi bho Gotama upapajjati ca na ca upapajjatīti. Upapajjati ca na ca upapajjatīti kho Vaccha na upeti. Tena hi bho Gotama neva upapajjati na na upapajjatīti. Neva upapajjati na na upapajjatīti kho Vaccha na upeti.

"Evaṁ vimuttacitto pana bho Gotama bhikkhu kuhiṁ upapajjatī"ti iti puṭṭho samāno "upapajjatīti kho Vaccha na upetī"ti vadesi. "Tena hi bho Gotama na upapajjatī"ti iti puṭṭho samāno "na upapajjatīti kho Vaccha na upetī"ti vadesi. "Tena hi bho Gotama upapajjati ca na ca upapajjatī"ti iti puṭṭho samāno "upapajjati ca na ca upapajjatīti kho Vaccha na upetī"ti vadesi. "Tena hi bho Gotama neva upapajjati na na upapajjatī"ti iti puṭṭho samāno "neva upapajjati na na upapajjatīti kho Vaccha na upetī"ti vadesi. Etthāhaṁ bho Gotama aññāṇamāpādiṁ, ettha sammohamāpādiṁ. Yāpi me esā bhoto Gotamassa purimena kathāsallāpena ahu pasādamattā, sāpi me etarahi antarahitāti. Alaṁ hi te Vaccha aññāṇāya alaṁ sammohāya. Gambhīro hāyaṁ Vaccha dhammo duddaso duranubodho santo paṇīto atakkāvacaro nipuṇo paṇḍitavedanīyo, so tayā dujjāno aññadiṭṭhikena aññakhantikena aññarucikena aññatrayogena[1] aññatrācariyakena[2].

191. Tena hi Vaccha taññevettha paṭipucchissāmi, yathā te khameyya tathā naṁ byākareyyāsi. Taṁ kiṁ maññasi Vaccha sace te purato aggi jaleyya, jāneyyāsi tvaṁ "ayaṁ me purato aggi jalatī"ti. Sace me bho Gotama purato aggi jaleyya, jāneyyāhaṁ "ayaṁ me purato aggi jalatī"ti.

Sace pana taṁ Vaccha evaṁ puccheyya "yo te ayaṁ purato aggi jalati, ayaṁ aggi kiṁ paṭicca jalatī"ti, evaṁ puṭṭho tvaṁ Vaccha kinti byākareyyāsīti. Sace maṁ bho Gotama evaṁ puccheyya "yo te ayaṁ purato aggi jalati, ayaṁ aggi kiṁ paṭicca jalatī"ti, evaṁ puṭṭho ahaṁ bho Gotama evaṁ

---

1. Aññatrāyogena (Dī 1. 173) 2. Aññatthācariyakena (Sī, Syā, Kaṁ, I)

byākareyyaṁ "yo me ayaṁ purato aggi jalati, ayaṁ aggi tiṇakaṭṭhupādānaṁ paṭicca jalatī"ti.

Sace te Vaccha purato so aggi nibbāyeyya, jāneyyāsi tvaṁ "ayaṁ me purato aggi nibbuto"ti. Sace me bho Gotama purato so aggi nibbāyeyya, jāneyyāhaṁ "ayaṁ me purato aggi nibbuto"ti.

Sace pana taṁ Vaccha evaṁ puccheyya "yo te ayaṁ purato aggi nibbuto, so aggi ito katamaṁ disaṁ gato, puratthimaṁ vā dakkhiṇaṁ vā pacchimaṁ vā uttaraṁ vā"ti, evaṁ puṭṭho tvaṁ Vaccha kinti byākareyyāsīti. Na upeti bho Gotama. Yañhi so bho Gotama aggi tiṇakaṭṭhupādānaṁ paṭicca ajali[1], tassa ca pariyādānā aññassa ca anupahārā anāhāro nibbuto tveva saṅkhyaṁ gacchatīti.

192. Evameva kho Vaccha yena rūpena Tathāgataṁ paññāpayamāno paññāpeyya, taṁ rūpaṁ Tathāgatassa pahīnaṁ ucchinnamūlaṁ tālāvatthukataṁ anabhāvaṁkataṁ āyatiṁ anuppādadhammaṁ. Rūpasaṅkhayavimutto[2] kho Vaccha Tathāgato gambhīro appameyyo duppariyogāḷho, seyyathāpi mahāsamuddo. Upapajjatīti na upeti, na upapajjatīti na upeti, upapajjati ca na ca upapajjatīti na upeti, neva upapajjati na na upapajjatīti na upeti.

Yāya vedanāya Tathāgataṁ paññāpayamāno paññāpeyya, sā vedanā Tathāgatassa pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvaṁkatā āyatiṁ anuppādadhammā. Vedanāsaṅkhayavimutto kho Vaccha Tathāgato gambhīro appameyyo duppariyogāḷho, seyyathāpi mahāsamuddo. Upapajjatīti na upeti, na upapajjatīti na upeti, upapajjati ca na ca upapajjatīti na upeti, neva upapajjati na na upapajjatīti na upeti.

Yāya saññāya Tathāgataṁ paññāpayamāno paññāpeyya, sā saññā Tathāgatassa pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvaṁkatā āyatiṁ anuppādadhammā, saññāsaṅkhayavimutto kho Vaccha Tathāgato gambhīro appameyyo duppariyogāḷho, seyyathāpi mahāsamuddo.

---

1. Jalati (Syā, Kaṁ, Ka)
2. Rūpasaṅkhāvimutto (Sī, Syā, Kaṁ, I) evaṁ vedanāsaṅkhayādīsupi.

upapajjatīti na upeti, na upapajjatīti na upeti, upapajjati ca na ca upapajjatīti na upeti, neva upapajjati na na upapajjatīti na upeti.

Yehi saṅkhārehi Tathāgataṁ paññāpayamāno paññāpeyya, te saṅkhārā Tathāgatassa pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvaṁkatā āyatiṁ anuppādadhammā. Saṅkhārasaṅkhayavimutto kho Vaccha Tathāgato gambhīro appameyyo duppariyogāḷho, seyyathāpi mahāsamuddo. Upapajjatīti na upeti, na upapajjatīti na upeti, upapajjati ca na ca upapajjatīti na upeti, neva upapajjati na na upapajjatīti na upeti.

Yena viññāṇena Tathāgataṁ paññāpayamāno paññāpeyya, taṁ viññāṇaṁ Tathāgatassa pahīnaṁ ucchinnamūlaṁ tālāvatthukataṁ anabhāvaṁkataṁ āyatiṁ anuppādadhammaṁ. Viññāṇasaṅkhayavimutto kho Vaccha Tathāgato gambhīro appameyyo duppariyogāḷho, seyyathāpi mahāsamuddo. Upapajjatīti na upeti, na upapajjatīti na upeti, upapajjati ca na ca upapajjatīti na upeti, neva upapajjati na na upapajjatīti na upeti.

Evaṁ vutte Vacchagotto paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca "seyyathāpi bho Gotama gāmassa vā nigamassa vā avidūre mahāsālarukkho, tassa aniccatā sākhāpalāsā palujjeyyuṁ[1], tacapapaṭikā palujjeyyuṁ, pheggū palujjeyyuṁ[2]. So aparena samayena apagatasākhāpalāso apagatatacapapaṭiko apagatapheggūko suddho assa sāre patiṭṭhito. Evameva bhoto Gotamassa pāvacanaṁ apagatasākhāpalāsaṁ apagatatacapapaṭikaṁ apagatapheggukaṁ suddhaṁ sāre patiṭṭhitaṁ. Abhikkantaṁ bho Gotama -pa- upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan"ti.

Aggivaccha suttaṁ niṭṭhitaṁ dutiyaṁ.

---

3. Mahāvacchasutta

193. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane kalandakanivāpe. Atha kho Vacchagotto paribbājako yena

---

1. Sākhāpalāsaṁ palujjeyya 2. Pheggu palujjeyya (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Vacchagotto paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca "dīgharattāhaṁ bhotā Gotamena sahakathī, sādhu me bhavaṁ Gotamo saṁkhittena kusalākusalaṁ desetū"ti. Saṁkhittenapi kho te ahaṁ Vaccha kusalākusalaṁ deseyyaṁ, vitthārenapi kho te ahaṁ Vaccha kusalākusalaṁ deseyyaṁ. Api ca te ahaṁ Vaccha saṁkhittena kusalākusalaṁ desessāmi, taṁ suṇāhi sādhukaṁ manasi karohi bhāsissāmīti. "Evaṁ bho"ti kho Vacchagotto paribbājako Bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca—

194. Lobho kho Vaccha akusalaṁ, alobho kusalaṁ. Doso kho Vaccha akusalaṁ, adoso kusalaṁ. Moho kho Vaccha akusalaṁ, amoho kusalaṁ. Iti kho Vaccha ime tayo dhammā akusalā, tayo dhammā kusalā.

Pāṇātipāto kho Vaccha akusalaṁ, pāṇātipātā veramaṇī kusalaṁ. Adinnādānaṁ kho Vaccha akusalaṁ, adinnādānā veramaṇī kusalaṁ. Kāmesumicchācāro kho Vaccha akusalaṁ, kāmesumicchācārā veramaṇī kusalaṁ. Musāvādo kho Vaccha akusalaṁ, musāvādā veramaṇī kusalaṁ. Pisuṇā vācā kho Vaccha akusalaṁ, pisuṇāya vācāya veramaṇī kusalaṁ. Pharusā vācā kho Vaccha akusalaṁ, pharusāya vācāya veramaṇī kusalaṁ. Samphappalāpo kho Vaccha akusalaṁ, samphappalāpā veramaṇī kusalaṁ. Abhijjhā kho Vaccha akusalaṁ, anabhijjhā kusalaṁ. Byāpādo kho Vaccha akusalaṁ, abyāpādo kusalaṁ. Micchādiṭṭhi kho Vaccha akusalaṁ, sammādiṭṭhi kusalaṁ. Iti kho Vaccha ime dasa dhammā akusalā, dasa dhammā kusalā.

Yato kho Vaccha bhikkhuno taṇhā pahīnā hoti ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvaṁkatā āyatiṁ anuppādadhammā. So hoti bhikkhu arahaṁ khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano sammadaññā vimuttoti.

195. Tiṭṭhatu bhavaṁ Gotamo. Atthi pana te bhoto Gotamassa ekabhikkhupi sāvako, yo āsavānaṁ khayā[1] anāsavaṁ cetovimuttiṁ

1. Sāvako āsavānaṁ khayā (Sī, Syā, Kaṁ, I) evamuparipi.

paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajjaviharatīti. Na kho Vaccha ekaṁyeva sataṁ na dve satāni na tīṇi satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyova ye bhikkhū mama sāvakā āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharantīti.

Tiṭṭhatu bhavaṁ Gotamo, tiṭṭhantu bhikkhū. Atthi pana bhoto Gotamassa ekā bhikkhunīpi sāvikā, yā āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetomuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatīti. Na kho Vaccha ekaṁyeva sataṁ na dve satāni na tīṇi satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyova yā bhikkhuniyo mama sāvikā āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharantīti.

Tiṭṭhatu bhavaṁ Gotamo, tiṭṭhantu bhikkhū, tiṭṭhantu bhikkhuniyo. Atthi pana bhoto Gotamassa ekupāsakopi sāvako gihī odātavasano brahmacārī, yo pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokāti. Na kho Vaccha ekaṁyeva sataṁ na dve satāni na tīṇi satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyova ye upāsakā mama sāvakā gihī odātavasanā brahmacārino pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātikā tattha parinibbāyino anāvattidhammā tasmā lokāti.

Tiṭṭhatu bhavaṁ Gotamo, tiṭṭhantu bhikkhū, tiṭṭhantu bhikkhuniyo, tiṭṭhantu upāsakā gihī odātavasanā brahmacārino. Atthi pana bhoto Gotamassa ekupāsakopi sāvako gihī odātavasano kāmabhogī sāsanakaro ovādappaṭikaro, yo tiṇṇavicikiccho vigatakathaṁkatho vesārajjappatto aparappaccayo Satthusāsane viharatīti. Na kho Vaccha ekaṁyeva sataṁ na dve satāni na tīṇi satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyova ye upāsakā mama sāvakā gihī odātavasanā kāmabhogino sāsanakarā ovādappaṭikarā tiṇṇavicikicchā vigatakathaṁkathā vesārajjappattā aparappaccayā Satthusāsane viharantīti.

Tiṭṭhatu bhavaṁ Gotamo, tiṭṭhantu bhikkhū, tiṭṭhantu bhikkhuniyo, tiṭṭhantu upāsakā gihī odātavasanā brahmacārino, tiṭṭhantu upāsakā gihī odātavasanā kāmabhogino. Atthi pana bhoto Gotamassa ekupāsikāpi sāvikā gihinī odātavasanā brahmacārinī, yā pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātikā tattha parinibbāyinī anāvattidhammā tasmā lokāti. Na kho Vaccha ekaṁyeva sataṁ na dve satāni na tīṇi satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyova yā upāsikā mama sāvikā gihiniyo odātavasanā brahmacāriniyo pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātikā tattha parinibbāyiniyo anāvattidhammā tasmā lokāti.

Tiṭṭhatu bhavaṁ Gotamo, tiṭṭhantu bhikkhū, tiṭṭhantu bhikkhuniyo, tiṭṭhantu upāsakā gihī odātavasanā brahmacārino, tiṭṭhantu upāsakā gihī odātavasanā kāmabhogino, tiṭṭhantu upāsikā gihiniyo odātavasanā brahmacāriniyo. Atthi pana bhoto Gotamassa ekupāsikāpi sāvikā gihinī odātavasanā kāmabhoginī sāsanakarā ovādappaṭikarā, yā tiṇṇavicikicchā vigatakathaṁkathā vesārajjappattā aparappaccayā Satthusāsane viharatīti. Na kho Vaccha ekaṁyeva sataṁ na dve satāni na tīṇi satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyova yā upāsikā mama sāvikā gihiniyo odātavasanā kāmabhoginiyo sāsanakarā ovādappaṭikarā tiṇṇavicikicchā vigatakathaṁkathā vesārajjappattā aparappaccayā Satthusāsane viharantīti.

196. Sace hi bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavaṁyeva Gotamo ārādhako abhavissa, no ca kho bhikkhū ārādhakā abhavissaṁsu, evamidaṁ brahmacariyaṁ aparipūraṁ abhavissa tenaṅgena. Yasmā ca kho bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavaṁ ceva Gotamo ārādhako bhikkhū ca ārādhakā, evamidaṁ brahmacariyaṁ paripūraṁ tenaṅgena.

Sace hi bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavaṁ ceva Gotamo ārādhako abhavissa, bhikkhū ca ārādhakā abhavissaṁsu, no ca kho bhikkhuniyo ārādhikā abhavissaṁsu, evamidaṁ brahmacariyaṁ aparipūraṁ abhavissa tenaṅgena. Yasmā ca kho bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavaṁ ceva Gotamo ārādhako

bhikkhū ca ārādhakā bhikkhuniyo ca ārādhikā, evamidaṁ brahmacariyaṁ paripūraṁ tenaṅgena.

Sace hi bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavaṁ ceva Gotamo ārādhako abhavissa, bhikkhū ca ārādhakā abhavissaṁsu, bhikkhuniyo ca ārādhikā abhavissaṁsu, no ca kho upāsakā gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā abhavissaṁsu, evamidaṁ brahmacariyaṁ aparipūraṁ abhavissa tenaṅgena. Yasmā ca kho bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavaṁ ceva Gotamo ārādhako bhikkhū ca ārādhakā bhikkhuniyo ca ārādhikā upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā, evamidaṁ brahmacariyaṁ paripūraṁ tenaṅgena.

Sace hi bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavaṁ ceva Gotamo ārādhako abhavissa, bhikkhū ca ārādhakā abhavissaṁsu, bhikkhuniyo ca ārādhikā abhavissaṁsu, upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā abhavissaṁsu, no ca kho upāsakā gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā abhavissaṁsu, evamidaṁ brahmacariyaṁ aparipūraṁ abhavissa tenaṅgena. Yasmā ca kho bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavaṁ ceva Gotamo ārādhako bhikkhū ca ārādhakā bhikkhuniyo ca ārādhikā upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā upāsakā ca gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā, evamidaṁ brahmacariyaṁ paripūraṁ tenaṅgena.

Sace hi bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavaṁ ceva Gotamo ārādhako abhavissa, bhikkhū ca ārādhakā abhavissaṁsu, bhikkhuniyo ca ārādhikā abhavissaṁsu, upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā abhavissaṁsu, upāsakā ca gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā abhavissaṁsu, no ca kho upāsikā gihiniyo odātavasanā brahmacāriniyo ārādhikā abhavissaṁsu, evamidaṁ brahmacariyaṁ aparipūraṁ abhavissa tenaṅgena. Yasmā ca kho bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavaṁ ceva Gotamo ārādhako bhikkhū ca ārādhakā bhikkhuniyo ca ārādhikā upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā upāsakā ca gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā upāsikā ca gihiniyo

odātavasanā brahmacāriniyo ārādhikā, evamidaṁ brahmacariyaṁ paripūraṁ tenaṅgena.

Sace hi bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavaṁ ceva Gotamo ārādhako abhavissa, bhikkhū ca ārādhakā abhavissaṁsu, bhikkhuniyo ca ārādhikā abhavissaṁsu, upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā abhavissaṁsu, upāsakā ca gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā abhavissaṁsu, upāsikā ca gihiniyo odātavasanā brahmacāriniyo ārādhikā abhavissaṁsu, no ca kho upāsikā gihiniyo odātavasanā kāmabhoginiyo ārādhikā abhavissaṁsu, evamidaṁ brahmacariyaṁ aparipūraṁ abhavissa tenaṅgena. Yasmā ca kho bho Gotama imaṁ dhammaṁ bhavaṁ ceva Gotamo ārādhako bhikkhū ca ārādhakā bhikkhuniyo ca ārādhikā upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā upāsakā ca gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā upāsikā ca gihiniyo odātavasanā brahmacāriniyo ārādhikā upāsikā ca gihiniyo odātavasanā kāmabhoginiyo ārādhikā, evamidaṁ brahmacariyaṁ paripūraṁ tenaṅgena.

197. Seyyathāpi bho Gotama Gaṅgā nadī samuddaninnā samuddapoṇā samuddapabbhārā samuddaṁ āhacca tiṭṭhati. Evamevāyaṁ bhoto Gotamassa parisā sagahaṭṭhapabbajitā nibbānaninnā nibbānapoṇā nibbānapabbhārā nibbānaṁ āhacca tiṭṭhati. Abhikkantaṁ bho Gotama -pa-. Esāhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca. Labheyyāhaṁ bhoto Gotamassa santike pabbajjaṁ, labheyyaṁ upasampadanti. Yo kho Vaccha aññatitthiyapubbo imasmiṁ dhammavinaye ākaṅkhati pabbajjaṁ ākaṅkhati upasampadaṁ, so cattāro māse parivasati, catunnaṁ māsānaṁ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti upasampādenti bhikkhubhāvāya. Api ca mettha puggalavemattatā viditāti. Sace bhante aññatitthiyapubbā imasmiṁ dhammavinaye ākaṅkhantā pabbajjaṁ ākaṅkhantā upasampadaṁ cattāro māse parivasanti, catunnaṁ māsānaṁ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti upasampādenti bhikkhubhāvāya. Ahaṁ cattāri vassāni parivasissāmi, catunnaṁ vassānaṁ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājentu upasampādentu bhikkhubhāvāyāti. Alattha kho Vacchagotto paribbājako Bhagavato santike pabbajjaṁ, alattha upasampadaṁ.

Acirūpasampanno kho panāyasmā Vacchagotto addhamāsūpasampanno yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Vacchagotto Bhagavantaṁ etadavoca "yāvatakaṁ bhante sekhena ñāṇena sekhāya vijjāya pattabbaṁ, anuppattaṁ taṁ mayā, uttari ca me[1] Bhagavā dhammaṁ desetū"ti. Tena hi tvaṁ Vaccha dve dhamme uttari bhāvehi samathañca vipassanañca, ime kho te Vaccha dve dhammā uttari bhāvitā samatho ca vipassanā ca anekadhātupaṭivedhāya saṁvattissanti.

198. So tvaṁ Vaccha yāvadeva[2] ākaṅkhissasi "anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhaveyyaṁ, ekopi hutvā bahudhā assaṁ, bahudhāpi hutvā eko assaṁ, āvibhāvaṁ tirobhāvaṁ tirokuṭṭaṁ tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamāno gaccheyyaṁ, seyyathāpi ākāse. Pathaviyāpi ummujjanimujjaṁ kareyyaṁ, seyyathāpi udake. Udakepi abhijjamāne gaccheyyaṁ, seyyathāpi pathaviyaṁ. Ākāsepi pallaṅkena kameyyaṁ, seyyathāpi pakkhī sakuṇo. Imepi candimasūriye evaṁmahiddhike evaṁmahānubhāve pāṇinā parimaseyyaṁ parimajjeyyaṁ, yāvabrahmalokāpi kāyena vasaṁ vatteyyan"ti. Tatra tatreva sakkhibhabbataṁ pāpuṇissasi sati sati-āyatane. (1)

So tvaṁ Vaccha yāvadeva ākaṅkhissasi "dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānisikāya ubho sadde suṇeyyaṁ dibbe ca mānuse ca ye dūre santike cā"ti. Tatra tatreva sakkhibhabbataṁ pāpuṇissasi sati sati-āyatane. (2)

So tvaṁ Vaccha yāvadeva ākaṅkhissasi "parasattānaṁ parapuggalānaṁ cetasā ceto paricca pajāneyyaṁ. Sarāgaṁ vā cittaṁ sarāgaṁ cittanti pajāneyyaṁ, vītarāgaṁ vā cittaṁ vītarāgaṁ cittanti pajāneyyaṁ. Sadosaṁ vā cittaṁ sadosaṁ cittanti pajāneyyaṁ, vītadosaṁ vā cittaṁ vītadosaṁ cittanti pajāneyyaṁ. Samohaṁ vā cittaṁ samohaṁ cittanti pajāneyyaṁ, vītamohaṁ vā cittaṁ vītamohaṁ cittanti pajāneyyaṁ. Saṁkhittaṁ vā cittaṁ saṁkhittaṁ cittanti pajāneyyaṁ, vikkhittaṁ vā cittaṁ vikkhittaṁ cittanti pajāneyyaṁ. Mahaggataṁ vā cittaṁ

1. Uttariṁ me (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Yāvade (I)

mahaggataṁ cittanti pajāneyyaṁ, amahaggataṁ vā cittaṁ amahaggataṁ cittanti pajāneyyaṁ. Sa-uttaraṁ vā cittaṁ sa-uttaraṁ cittanti pajāneyyaṁ, anuttaraṁ vā cittaṁ anuttaraṁ cittanti pajāneyyaṁ. Samāhitaṁ vā cittaṁ samāhitaṁ cittanti pajāneyyaṁ, asamāhitaṁ vā cittaṁ asamāhitaṁ cittanti pajāneyyaṁ. Vimuttaṁ vā cittaṁ vimuttaṁ cittanti pajāneyyaṁ, avimuttaṁ vā cittaṁ avimuttaṁ cittanti pajāneyyan"ti. Tatra tatreva sakkhibhabbataṁ pāpuṇissasi sati sati-āyatane. (3)

So tvaṁ Vaccha yāvadeva ākaṅkhissasi "anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussareyyaṁ. Seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo cattālīsampi jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi anekepi saṁvaṭṭakappe anekepi vivaṭṭakappe anekepi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe, 'amutrāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ. Tatrāpāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno'ti. Iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussareyyan"ti. Tatra tatreva sakkhibhabbataṁ pāpuṇissasi sati sati-āyatane. (4)

So tvaṁ Vaccha yāvadeva ākaṅkhissasi "dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passeyyaṁ cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajāneyyaṁ 'ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā'ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena

satte passeyyaṁ cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajāneyyan”ti. Tatra tatreva sakkhibhabbataṁ pāpuṇissasi sati sati-āyatane. (5)

So tvaṁ Vaccha yāvadeva ākaṅkhissasi “āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyan”ti. Tatra tatreva sakkhibhabbataṁ pāpuṇissasi sati sati-āyataneti. (6)

199. Atha kho āyasmā Vacchagotto Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Atha kho āyasmā Vacchagotto eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirasseva, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti. Tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi, “khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā”ti abbhaññāsi. Aññataro kho panāyasmā Vacchagotto arahataṁ ahosi.

200. Tena kho pana samayena sambahulā bhikkhū Bhagavantaṁ dassanāya gacchanti. Addasā kho āyasmā Vacchagotto te bhikkhū dūratova āgacchante, disvāna yena te bhikkhū tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā te bhikkhū etadavoca “handa kahaṁ pana tumhe āyasmanto gacchathā”ti. Bhagavantaṁ kho mayaṁ āvuso dassanāya gacchāmāti. Tenahāyasmanto mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandatha, evañca vadetha “Vacchagotto bhante bhikkhu Bhagavato pāde sirasā vandati, evañca vadeti ‘pariciṇṇo me Bhagavā, pariciṇṇo me Sugato’ti”. “Evamāvuso”ti kho te bhikkhū āyasmato Vacchagottassa paccassosuṁ. Atha kho te bhikkhū yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etadavocuṁ “āyasmā bhante Vacchagotto Bhagavato pāde sirasā vandati, evañca vadeti ‘pariciṇṇo me Bhagavā, pariciṇṇo me Sugato’ti”. Pubbeva me bhikkhave Vacchagotto bhikkhu cetasā ceto paricca vidito “tevijjo

Vacchagotto bhikkhu mahiddhiko mahānubhāvo”ti. Devatāpi me etamatthaṁ ārocesuṁ “tevijjo bhante Vacchagotto bhikkhu mahiddhiko mahānubhāvo”ti.

Idamavoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti.

Mahāvacchasuttaṁ niṭṭhitaṁ tatiyaṁ.

———

4. Dīghanakhasutta

201. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Gijjhakūṭe pabbate Sūkarakhatāyaṁ. Atha kho Dīghanakho paribbājako yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhito kho Dīghanakho paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca “ahaṁ hi bho Gotama evaṁvādī evaṁdiṭṭhi sabbaṁ me nakkhamatī”ti. Yāpi kho te esā Aggivessana diṭṭhi “sabbaṁ me nakkhamatī”ti, esāpi te diṭṭhi nakkhamatīti. Esā ce[1] me bho Gotama diṭṭhi khameyya “taṁpassa tādisameva, taṁpassa tādisamevā”ti. Ato kho te Aggivessana bahū hi bahutarā lokasmiṁ, ye evamāhaṁsu “taṁpassa tādisameva, taṁpassa tādisamevā”ti, te taṁ ceva diṭṭhiṁ nappajahanti, aññañca diṭṭhiṁ upādiyanti. Ato kho te Aggivessana tanū hi tanutarā lokasmiṁ, ye evamāhaṁsu “taṁpassa tādisameva, taṁpassa tādisamevā”ti, te tañceva diṭṭhiṁ pajahanti, aññañca diṭṭhiṁ na upādiyanti. Santaggivessana eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino “sabbaṁ me khamatī”ti. Santaggivessana eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino “sabbaṁ me nakkhamatī”ti. Santaggivessana eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino “ekaccaṁ me khamati, ekaccaṁ me nakkhamatī”ti. Tatraggivessana ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino “sabbaṁ me khamatī”ti. Tesamayaṁ diṭṭhi sārāgāya santike saññogāya santike abhinandanāya santike ajjhosānāya

1. Esāpi (Ka)

santike upādānāya santike. Tatraggivessana ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "sabbaṁ me nakkhamatī"ti. Tesamayaṁ diṭṭhi asārāgāya santike asaññogāya santike anabhinandanāya santike anajjhosānāya santike anupādānāya santiketi.

202. Evaṁ vutte Dīghanakho paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca "ukkaṁseti[1] me bhavaṁ Gotamo diṭṭhigataṁ, samukkaṁseti[2] me bhavaṁ Gotamo diṭṭhigatan"ti. Tatraggivessana ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "ekaccaṁ me khamati, ekaccaṁ me nakkhamatī"ti. Yā hi tesaṁ khamati, sāyaṁ diṭṭhi sārāgāya santike saññogāya santike abhinandanāya santike ajjhosānāya santike upādānāya santike. Yā hi tesaṁ nakkhamati, sāyaṁ diṭṭhi asārāgāya santike asaññogāya santike anabhinandanāya santike anajjhosānāya santike anupādānāya santike. Tatraggivessana ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "sabbaṁ me khamatī"ti. Tattha viññū puriso iti paṭisañcikkhati—yā kho me ayaṁ diṭṭhi "sabbaṁ me khamatī"ti, imañce ahaṁ diṭṭhiṁ thāmasā parāmāsā abhinivissa vohareyyaṁ "idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Dvīhi me assa viggaho, yo cāyaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā evaṁvādī evaṁdiṭṭhi "sabbaṁ me nakkhamatī"ti, yo cāyaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā evaṁvādī evaṁdiṭṭhi "ekaccaṁ me khamati ekaccaṁ me nakkhamatī"ti. Imehi assa dvīhi viggaho. Iti viggahe sati vivādo, vivāde sati vighāto, vighāte sati vihesā. Iti so viggahañca vivādañca vighātañca vihesañca attani sampassamāno tañceva diṭṭhiṁ pajahati, aññañca diṭṭhiṁ na upādiyati. Evametāsaṁ diṭṭhīnaṁ pahānaṁ hoti, evametāsaṁ diṭṭhīnaṁ paṭinissaggo hoti.

203. Tatraggivessana ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "sabbaṁ me nakkhamatī"ti. Tattha viññū puriso iti paṭisañcikkhati—yā kho me ayaṁ diṭṭhi "sabbaṁ me nakkhamatī"ti, imañce ahaṁ diṭṭhiṁ thāmasā parāmāsā abhinivissa vohareyyaṁ "idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Dvīhi me assa viggaho, yo cāyaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā evaṁvādī

1. Ukkaṁsati (Sī, I, Ka) 2. SamPahaṁsati (Ka)

evaṁdiṭṭhi "sabbaṁ me khamatī"ti, yo cāyaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā evaṁvādī evaṁdiṭṭhi "ekaccaṁ me khamati ekaccaṁ me nakkhamatī"ti. Imehi assa dvīhi viggaho. Iti viggahe sati vivādo, vivāde sati vighāto, vighāte sati vihesā. Iti so viggahañca vivādañca vighātañca vihesañca attani sampassamāno tañceva diṭṭhiṁ pajahati, aññañca diṭṭhiṁ na upādiyati. Evametāsaṁ diṭṭhīnaṁ pahānaṁ hoti, evametāsaṁ diṭṭhīnaṁ paṭinissaggo hoti.

204. Tatraggivessana ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "ekaccaṁ me khamati ekaccaṁ me nakkhamatī"ti. Tattha viññū puriso iti paṭisañcikkhadi—yā kho me ayaṁ diṭṭhi "ekaccaṁ me khamati ekaccaṁ me nakkhamatī"ti, imañca ahaṁ diṭṭhiṁ thāmasā parāmāsā abhinivissa vohareyyaṁ "idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Dvīhi me assa viggaho, yo cāyaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā evaṁvādī evaṁdiṭṭhi "sabbaṁ me khamatī"ti, yo cāyaṁ samaṇo vā brāhmaṇo vā evaṁvādī evaṁdiṭṭhi "sabbaṁ me nakkhamatī"ti. Imehi assa dvīhi viggaho. Iti viggahe sati vivādo, vivāde sati vighāto, vighāte sati vihesā. Iti so viggahañca vivādañca vighātañca vihesañca attani sampassamāno tañceva diṭṭhiṁ pajahati, aññañca diṭṭhiṁ na upādiyati. Evametāsaṁ diṭṭhīnaṁ pahānaṁ hoti, evametāsaṁ diṭṭhīnaṁ paṭinissaggo hoti.

205. Ayaṁ kho panaggivessana kāyo rūpī cātumahābhūtiko[1] mātāpettikasambhavo odanakummāsupacayo aniccucchādanaparimaddanabhedanaviddhaṁsanadhammo aniccato dukkhato rogato gaṇḍato sallato aghato ābādhato parato palokato suññato anattato samanupassitabbo, tassimaṁ kāyaṁ aniccato dukkhato rogato gaṇḍato sallato aghato ābādhato parato palokato suññato anattato samanupassato yo kāyasmiṁ kāyachando kāyasneho kāyanvayatā, sā pahīyati.

Tisso kho imā Aggivessana vedanā, sukhā vedanā dukkhā vedanā adukkhamasukhā vedanā. Yasmiṁ Aggivessana samaye sukhaṁ vedanaṁ

1. Cātummahābhūtiko (Sī, Syā)

vedeti, neva tasmiṁ samaye dukkhaṁ vedanaṁ vedeti, na adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vedeti, sukhaṁyeva tasmiṁ samaye vedanaṁ vedeti. Yasmiṁ Aggivessana samaye dukkhaṁ vedanaṁ vedeti, neva tasmiṁ samaye sukhaṁ vedanaṁ vedeti, na adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vedeti, dukkhaṁyeva tasmiṁ samaye vedanaṁ vedeti. Yasmiṁ Aggivessana samaye adukkhamasukhaṁ vedanaṁ vedeti, neva tasmiṁ samaye sukhaṁ vedanaṁ vedeti, na dukkhaṁ vedanaṁ vedeti, adukkhamasukhaṁyeva tasmiṁ samaye vedanaṁ vedeti. Sukhāpi kho Aggivessana vedanā aniccā saṅkhatā paṭiccasamuppannā khayadhammā vayadhammā virāgadhammā nirodhadhammā, dukkhāpi kho Aggivessana vedanā aniccā saṅkhatā paṭiccasamuppannā khayadhammā vayadhammā virāgadhammā nirodhadhammā, adukkhamasukhāpi kho Aggivessana vedanā aniccā saṅkhatā paṭiccasamuppannā khayadhammā vayadhammā virāgadhammā nirodhadhammā. Evaṁ passaṁ Aggivessana sutavā ariyasāvako sukhāyapi vedanāya nibbindati, dukkhāyapi vedanāya nibbindati, adukkhamasukhāyapi vedanāya nibbindati, nibbindaṁ virajjati, virāgā vimuccati, vimuttasmiṁ vimuttamiti ñāṇaṁ hoti, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti pajānāti. Evaṁ vimuttacitto kho Aggivessana bhikkhu na kenaci saṁvadati, na kenaci vivadati. Yañca loke vuttaṁ, tena voharati aparāmasanti.

206. Tena kho pana samayena āyasmā Sāriputto Bhagavato piṭṭhito ṭhito hoti Bhagavantaṁ bījayamāno[1]. Atha kho āyasmato Sāriputtassa etadahosi "tesaṁ tesaṁ kira no Bhagavā dhammānaṁ abhiññā pahānamāha, tesaṁ tesaṁ kira no Sugato dhammānaṁ abhiññā paṭinissaggamāhā"ti. Iti hidaṁ āyasmato Sāriputtassa paṭisañcikkhato anupādāya āsavehi cittaṁ vimucci. Dīghanakhassa pana paribbājakassa virajaṁ vītamalaṁ dhammacakkhuṁ udapādi "yaṁ kiñci samudayadhammaṁ, sabbaṁ taṁ nirodhadhamman"ti. Atha kho Dīghanakho paribbājako diṭṭhadhammo pattadhammo viditadhammo pariyogāḷhadhammo tiṇṇavicikiccho vigatakathaṁkatho vesārajjappatto aparappaccayo Satthusāsane Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama, seyyathāpi bho Gotama nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā

1. Vījayamāno (Sī, I)

maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya ‘cakkhumanto rūpāni dakkhantī’ti, evameva kho bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan”ti.

Dīghanakhasuttaṁ niṭṭhitaṁ catutthaṁ.

---

5. Māgaṇḍiyasutta

207. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kurūsu viharati Kammāsadhammaṁ nāma Kurūnaṁ nigamo Bhāradvājagottassa brāhmaṇassa agyāgāre tiṇasanthārake[1]. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Kammāsadhammaṁ piṇḍāya pāvisi, Kammāsadhammaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena aññataro vanasaṇḍo tenupasaṅkami divāvihārāya, taṁ vanasaṇḍaṁ ajjhogāhetvā aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāraṁ nisīdi. Atha kho Māgaṇḍiyo[2] paribbājako jaṅghāvihāraṁ anucaṅkamamāno anuvicaramāno yena Bhāradvājagottassa brāhmaṇassa agyāgāraṁ tenupasaṅkami, addasā kho Māgaṇḍiyo paribbājako Bhāradvājagottassa brāhmaṇassa agyāgāre tiṇasanthārakaṁ paññattaṁ, disvāna Bhāradvājagottaṁ brāhmaṇaṁ etadavoca “kassa nvayaṁ bhoto Bhāradvājassa agyāgāre tiṇasanthārako paññatto, samaṇaseyyānurūpaṁ[3] maññe”ti. Atthi bho Māgaṇḍiya samaṇo Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito, taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato “itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā”ti, tassesā bhoto Gotamassa seyyā paññattāti. Duddiṭṭhaṁ vata bho Bhāradvāja addasāma, duddiṭṭhaṁ vata bho Bhāradvāja addasāma, ye mayaṁ tassa bhoto Gotamassa bhūnahuno[4] seyyaṁ addasāmāti. Rakkhassetaṁ Māgaṇḍiya vācaṁ,

---

1. Tiṇasantharake (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Māgandiyo (Sī, I)
3. Samaṇaseyyārūpaṁ (Sī, I)
4. Bhūnahanassa (Syā, Kaṁ)

rakkhassetaṁ Māgaṇḍiya vācaṁ, bahū hi tassa bhoto Gotamassa khattiyapaṇḍitāpi brāhmaṇapaṇḍitāpi gahapatipaṇḍitāpi samaṇapaṇḍitāpi abhippasannā vinītā ariye ñāye dhamme kusaleti. Sammukhā cepi mayaṁ bho Bhāradvāja taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ passeyyāma. Sammukhāpi naṁ vadeyyāma "bhūnahu[1] samaṇo Gotamo"ti. Taṁ kissa hetu. Evaṁ hi no sutte ocaratīti. Sace taṁ bhoto Māgaṇḍiyassa agaru, āroceyyāmi taṁ[2] samaṇassa Gotamassāti. Appossukko bhavaṁ Bhāradvājo vuttova naṁ vadeyyāti.

208. Assosi kho Bhagavā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya Bhāradvājagottassa brāhmaṇassa Māgaṇḍiyena paribbājakena saddhiṁ imaṁ kathāsallāpaṁ. Atha kho Bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena Bhāradvājagottassa brāhmaṇassa agyāgāraṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā nisīdi Bhagavā paññatte tiṇasanthārake. Atha kho Bhāradvājagotto brāhmaṇo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Bhāradvājagottaṁ brāhmaṇaṁ Bhagavā etadavoca "ahu pana te Bhāradvāja Māgaṇḍiyena paribbājakena saddhiṁ imaṁyeva tiṇasanthārakaṁ ārabbha kocideva kathāsallāpo"ti. Evaṁ vutte Bhāradvājagotto brāhmaṇo saṁviggo lomahaṭṭhajāto Bhagavantaṁ etadavoca "etadeva kho pana mayaṁ bhoto Gotamassa ārocetukāmā, atha ca pana bhavaṁ Gotamo anakkhātaṁyeva akkhāsī"ti. Ayañca hi[3] Bhagavato Bhāradvājagottena brāhmaṇena saddhiṁ antarākathā vippakatā hoti. Atha kho Māgaṇḍiyo paribbājako jaṅghāvihāraṁ anucaṅkamamāno anuvicaramāno yena Bhāradvājagottassa brāhmaṇassa agyāgāraṁ yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Māgaṇḍiyaṁ paribbājakaṁ Bhagavā etadavoca—

---

1. Bhūnahano (Syā, Kaṁ) 2. Āroceyyametaṁ (Sī, I), ārocessāmi tassa (Syā, Kaṁ)
3. Ayañca hidaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

209. "Cakkhuṁ kho Māgaṇḍiya rūpārāmaṁ rūparataṁ rūpasammuditaṁ, taṁ Tathāgatassa dantaṁ guttaṁ rakkhitaṁ saṁvutaṁ, tassa ca saṁvarāya dhammaṁ deseti, idaṁ nu te etaṁ Māgaṇḍiya sandhāya bhāsitaṁ bhūnahu samaṇo Gotamo"ti. Etadeva kho pana me bho Gotama sandhāya bhāsitaṁ bhūnahu samaṇo Gotamoti. Taṁ kissa hetu. Evaṁ hi no sutte ocaratīti. Sotaṁ kho Māgaṇḍiya saddārāmaṁ -pa-. Ghānaṁ kho Māgaṇḍiya gandhārāmaṁ. Jivhā kho Māgaṇḍiya rasārāmā rasaratā rasasammuditā, sā Tathāgatassa dantā guttā rakkhitā saṁvutā, tassā ca saṁvarāya dhammaṁ deseti, idaṁ nute etaṁ Māgaṇḍiya sandhāya bhāsitaṁ bhūnahu samaṇo Gotamoti. Etadeva kho pana me bho Gotama sandhāya bhāsitaṁ bhūnahu samaṇo Gotamoti. Taṁ kissa hetu. Evaṁ hi no sutte ocaratīti. Kāyo kho Māgaṇḍiya phoṭṭhabbārāmo phoṭṭhabbarato -pa-. Mano kho Māgaṇḍiya dhammārāmo dhammarato dhammasammudito, so Tathāgatassa danto gutto rakkhito saṁvuto, tassa ca saṁvarāya dhammaṁ deseti, idaṁ nu te etaṁ Māgaṇḍiya sandhāya bhāsitaṁ bhūnahu samaṇo Gotamoti. Etadeva kho pana me bho Gotama sandhāya bhāsitaṁ bhūnahu samaṇo Gotamoti. Taṁ kissa hetu. Evaṁ hi no sutte ocaratīti.

210. Taṁ kiṁ maññasi Māgaṇḍiya, idhekacco cakkhuviññeyyehi rūpehi paricāritapubbo assa iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasaṁhitehi rajanīyehi, so aparena samayena rūpānaṁyeva samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ viditvā rūpataṇhaṁ pahāya rūpapariḷāhaṁ paṭivino detvā vigatapipāso ajjhattaṁ vūpasantacitto vihareyya, imassa pana te Māgaṇḍiya kimassa vacanīyanti. Na kiñci bho Gotama. Taṁ kiṁ maññasi Māgaṇḍiya, idhekacco sotaviññeyyehi saddehi -pa- ghānaviññeyyehi gandhehi. Jivhāviññeyyehi rasehi. Kāyaviññeyyehi phoṭṭhabbehi paricāritapubbo assa iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasaṁhitehi rajanīyehi, so aparena samayena phoṭṭhabbānaṁyeva samudayañca atthaṅgamañca assādañca-ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ viditvā phoṭṭhabbataṇhaṁ pahāya phoṭṭhabbapariḷāhaṁ paṭivinodetvā vigatapipāso-ajjhattaṁ vūpasantacitto vihareyya, imassa pana te Māgaṇḍiya kimassa vacanīyanti. Na kiñci bho Gotama.

211. Ahaṁ kho pana Māgaṇḍiya pubbe agāriyabhūto samāno pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāresiṁ cakkhuviññeyyehi rūpehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasaṁhitehi rajanīyehi, sotaviññeyyehi saddehi -pa- ghānaviññeyyehi gandhehi. Jivhāviññeyyehi rasehi. Kāyaviññeyyehi phoṭṭhabbehi iṭṭhahi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasaṁhitehi rajanīyeti, tassa mayhaṁ Māgaṇḍiya tayo pāsādā ahesuṁ, eko vassiko eko hemantiko eko gimhiko, so kho ahaṁ Māgaṇḍiya vassike pāsāde vassike cattāro[1] māse nippurisehi tūriyehi[2] paricārayamāno[3] na heṭṭhāpāsādaṁ orohāmi, so aparena samayena kāmānaṁyeva samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ viditvā kāmataṇhaṁ pahāya kāmapariḷāhaṁ paṭivinodetvā vigatapipāso ajjhattaṁ vūpasantacitto viharāmi, so aññe satte passāmi kāmesu avītarāge kāmataṇhāhi khajjamāne kāmapariḷāhena pariḍayhamāne kāme paṭisevante, so tesaṁ na pihemi, na tattha abhiramāmi. Taṁ kissa hetu. Yāhayaṁ Māgaṇḍiya rati aññatreva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi api dibbaṁ sukhaṁ samadhigayha tiṭṭhati, tāya ratiyā ramamāno hīnassa na pihemi, na tattha abhiramāmi.

212. Seyyathāpi Māgaṇḍiya gahapati vā gahapatiputto vā aḍḍho mahaddhano mahābhogo pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāreyya cakkhuviññeyyehi rūpehi -pa- phoṭṭhabbehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasaṁhitehi rajanīyehi, so kāyena sucaritaṁ caritvā vācāya sucaritaṁ caritvā manasā sucaritaṁ caritvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjeyya devānaṁ Tāvatiṁsānaṁ sahabyataṁ, so tattha Nandane vane accharāsaṁghaparivuto dibbehi pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāreyya, so passeyya gahapatiṁ vā gahapatiputtaṁ vā pañcahi kāmaguṇehi samappitaṁ samaṅgībhūtaṁ paricārayamānaṁ.

---

1. Vassike pāsāde cattāro (Syā, Kaṁ)
2. Turiyehi (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Paricāriyamāno (sabbattha)

Taṁ kiṁ maññasi Māgaṇḍiya, api nu so devaputto Nandane vane accharāsaṁghaparivuto dibbahi pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricārayamāno amussa gahapatissa vā gahapatiputtassa vā piheyya, mānusakānaṁ vā pañcannaṁ kāmaguṇānaṁ, mānusakehi vā kāmehi āvaṭṭeyyāti. No hidaṁ bho Gotama. Taṁ kissa hetu. Mānusakehi bho Gotama kāmehi dibbakāmā abhikkantatarā ca paṇītatarā cāti. Evameva kho ahaṁ Māgaṇḍiya pubbe agāriyabhūto samāno pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāresiṁ cakkhuviññeyyehi rūpehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasaṁhitehi rajanīyahi, sotaviññeyyehi saddehi -pa- ghānaviññeyyehi gandhehi. Jivhāviññeyyehi rasehi. Kāyaviññeyyehi phoṭṭhabbehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasaṁhitehi rajanīyehi, so aparena samayena kāmānaṁyeva samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ viditvā kāmataṇhaṁ pahāya kāmapariḷāhaṁ paṭivinodetvā vigatapipāso ajjhattaṁ vūpasantacitto viharāmi, so aññe satte passāmi kāmesu avītarāge kāmataṇhāhi khajjamāne kāmapariḷāhena pariḍayhamāne kāme paṭisevante, so tesaṁ na pihemi, na tattha abhiramāmi. Taṁ kissa hetu. Yāhayaṁ Māgaṇḍiya rati aññatreva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi api dibbaṁ sukhaṁ samadhigayha tiṭṭhati. Tāya ratiyā ramamāno hīnassa na pihemi, na tattha abhiramāmi.

213. Seyyathāpi Māgaṇḍiya kuṭṭhī puriso arugatto pakkagatto kimīhi khajjamāno nakhehi vaṇamukhāni vippatacchamāno aṅgārakāsuyā kāyaṁ paritāpeyya. Tassa mittāmaccā ñātisālohitā bhisakkaṁ sallakattaṁ upaṭhāpeyyuṁ. Tassa so bhisakko sallakatto bhesajjaṁ kareyya, so taṁ bhesajjaṁ āgamma kuṭṭhehi parimucceyya, arogo assa sukhī serī sayaṁvasī yena kāmaṁ gamo, so aññaṁ kuṭṭhiṁ purisaṁ passeyya arugattaṁ pakkagattaṁ kimīhi khajjamānaṁ nakhehi vaṇamukhāni vippatacchamānaṁ aṅgārakāsuyā kāyaṁ paritāpentaṁ.

Taṁ kiṁ maññasi Māgaṇḍiya, api nu so puriso amussa kuṭṭhissa purisassa piheyya aṅgārakāsuyā vā bhesajjaṁ paṭisevanāya vāti.

No hidaṁ bho Gotama. Taṁ kissa hetu. Roge hi bho Gotama sati bhesajjena karaṇīyaṁ hoti, roge asati na bhesajjena karaṇīyaṁ hotīti. Evameva kho ahaṁ Māgaṇḍiya pubbe agāriyabhūto samāno pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāresiṁ cakkhuviññeyyehi rūpehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasaṁhitehi rajanīyehi, sotaviññeyyehi saddehi -pa- ghānaviññeyyehi gandhehi. Jivhāviññeyyehi rasehi. Kāyaviññeyyehi phoṭṭhabbehi iṭṭhehi kantehi manāpehi kāmūpasaṁhitehi rajanīyehi, so aparena samayena kāmānaṁyeva samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ viditvā kāmataṇhaṁ pahāya kāmapariḷāhaṁ paṭivinodetvā vigatapipāso ajjhattaṁ vūpasantacitto viharāmi, so aññe satte passāmi kāmesu avītarāge kāmataṇhāhi khajjamāne kāmapariḷāhena pariḍayhamāne kāme paṭisevante, so tesaṁ na pihemi, na tattha abhiramāmi. Taṁ kissa hetu. Yāhayaṁ Māgaṇḍiya rati aññatreva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi api dibbaṁ sukhaṁ samadhigayha tiṭṭhati. Tāya ratiyā ramamāno hīnassa na pihemi, na tattha abhiramāmi.

214. Seyyathāpi Māgaṇḍiya kuṭṭhī puriso arugatto pakkagatto kimīhi khajjamāno nakhehi vaṇamukhāni vippatacchamāno aṅgārakāsuyā kāyaṁ paritāpeyya. Tassa mittāmaccā ñātisālohitā bhisakkaṁ sallakattaṁ upaṭṭhāpeyyuṁ. Tassa so bhisakko sallakatto bhesajjaṁ kareyya, so taṁ bhesajjaṁ āgamma kuṭṭhehi parimucceyya, arogo assa sukhī serī sayaṁvasī yena kāmaṁ gamo, tamenaṁ dve balavanto purisā nānābāhāsu gahetvā aṅgārakāsuṁ upakaḍḍheyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi Māgaṇḍiya, api nu so puriso iti citiceva kāyaṁ sannāmeyyāti. Evaṁ bho Gotama. Taṁ kissa hetu. Asu hi bho Gotama aggi dukkhasamphasso ceva mahābhitāpo ca mahāpariḷāho cāti. Taṁ kiṁ maññasi Māgaṇḍiya, idāneva nu kho so aggi dukkhasamphasso ceva mahābhitāpo ca mahāpariḷāho ca, udāhu pubbepi so aggi dukkhasamphasso ceva mahābhitāpo ca māhāpariḷāho cāti. Idāni ceva bho Gotama so aggi dukkhasamphasso ceva

mahābhitāpo ca mahā pariḷāho ca, pubbepi so aggi dukkhasamphasso ceva mahābhitāpo ca mahāpariḷāho ca, asu ca[1] bho Gotama kuṭṭhī puriso arugatto pakkagatto kimīhi khajjamāno nakhehi vaṇamukhāni vippatacchamāno upahatindriyo dukkhasamphasseyeva aggismiṁ sukhamiti viparītasaññaṁ paccalatthāti. Evameva kho Māgaṇḍiya atītampi addhānaṁ kāmā dukkhasamphassā ceva mahābhitāpā ca mahāpariḷāhā ca, anāgatampi addhānaṁ kāmā dukkhasamphassā ceva mahābhitāpā ca mahāpariḷāhā ca, etarahipi paccuppannaṁ addhānaṁ kāmā dukkhasamphassā ceva mahābhitāpā ca mahāpariḷāhā ca, ime ca Māgaṇḍiya sattā kāmesu avītarāgā kāmataṇhāhi khajjamānā kāmapariḷāhena pariḍayhamānā upahatindriyā dukkhasamphassesuyeva kāmesu sukhamiti viparītasaññaṁ paccalatthuṁ.

215. Seyyathāpi Māgaṇḍiya kuṭṭhī puriso arugatto pakkagatto kimīhi khajjamāno nakhehi vaṇamukhāni vippatacchamāno aṅgārakāsuyā kāyaṁ paritāpeti. Yathā yathā kho Māgaṇḍiya asu kuṭṭhī puriso arugatto pakkagatto kimīhi khajjamāno nakhehi vaṇamukhāni vippatacchamāno aṅgārakāsuyā kāyaṁ paritāpeti. Tathā tathā'ssa[2] tāni vaṇamukhāni asucitarāni ceva honti duggandhatarāni ca pūtikatarāni ca. Hoti ceva kāci sātamattā assādamattā, yadidaṁ vaṇamukhānaṁ kaṇḍūvanahetu. Evameva kho Māgaṇḍiya sattā kāmesu avītarāgā kāmataṇhāhi khajjamānā kāmapariḷāhena ca pariḍayhamānā kāme paṭisevanti. Yathā yathā kho Māgaṇḍiya sattā kāmesu avītarāgā kāmataṇhāhi khajjamānā kāmapariḷāhena ca pariḍayhamānā kāme paṭisevanti. Tathā tathā tesaṁ tesaṁ sattānaṁ kāmataṇhā ceva pavaḍḍhati, kāmapariḷāhena ca pariḍayhanti. Hoti ceva sātamattā assādamattā, yadidaṁ pañcakāmaguṇe paṭicca.

Taṁ kiṁ maññasi Māgaṇḍiya, api nu te diṭṭho vā suto vā rājā vā rājamahāmatto vā pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricārayamāno kāmataṇhaṁ appahāya kāmapariḷāhaṁ appaṭivinodetvā vigatapipāso ajjhattaṁ vūpasantacitto vihāsi vā viharati vā viharissati

---

1. Asu hi ca (Sī, I)
2. Tatthā tatthā tasseva (Syā, Kaṁ, Ka)

vāti. No hidaṁ bho Gotama. Sādhu Māgaṇḍiya, mayāpi kho etaṁ Māgaṇḍiya neva diṭṭhaṁ na sutaṁ rājā vā rājamahāmatto vā pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricārayamāno kāmataṇhaṁ appahāya kāmapariḷāhaṁ appaṭivinodetvā vigatapipāso ajjhattaṁ vūpasantacitto vihāsi vā viharati vā viharissati vā. Atha kho Māgaṇḍiya ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā vigatapipāsā ajjhattaṁ vūpasantacittā vihāsuṁ vā viharanti vā viharissanti vā, sabbe te kāmānaṁyeva samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ viditvā kāmataṇhaṁ pahāya kāmapariḷāhaṁ paṭivinodetvā vigatapipāsā ajjhattaṁ vūpasantacittā vihāsuṁ vā viharanti vā viharissanti vāti. Atha kho Bhagavā tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi.

Ārogyaparamā lābhā, nibbānaṁ paramaṁ sukhaṁ.
Aṭṭhaṅgiko ca maggānaṁ, khemaṁ amatagāminanti.

216. Evaṁ vutte Māgaṇḍiyo paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca "acchariyaṁ bho Gotama, abbhutaṁ bho Gotama, yāva subhāsitaṁ cidaṁ bhotā Gotamena 'ārogyaparamā lābhā, nibbānaṁ paramaṁ sukhan'ti, mayāpi kho etaṁ bho Gotama sutaṁ pubbakānaṁ paribbājakānaṁ ācariyapācariyānaṁ bhāsamānānaṁ 'ārogyaparamā lābhā, nibbānaṁ paramaṁ sukhan'ti, tayidaṁ bho Gotama sametī"ti. Yaṁ pana te etaṁ Māgaṇḍiya sutaṁ pubbakānaṁ paribbājakānaṁ ācariyapācariyānaṁ bhāsamānānaṁ 'ārogyaparamā lābhā, nibbānaṁ paramaṁ sukhan'ti, katamaṁ taṁ ārogyaṁ katamaṁ taṁ nibbānanti. Evaṁ vutte Māgaṇḍiyo paribbājako sakāneva sudaṁ gattāni pāṇinā anomajjati "idantaṁ bho Gotama ārogyaṁ, idantaṁ nibbānaṁ. Ahañhi bho Gotama etarahi arogo sukhī, na maṁ kiñci ābādhatī"ti.

217. Seyyathāpi Māgaṇḍiya jaccandho puriso, so na passeyya kaṇhasukkāni rūpāni, na passeyya nīlakāni rūpāni, na passeyya pītakāni rūpāni, na passeyya lohitakāni rūpāni, na passeyya mañjiṭṭhakāni[1] rūpāni, na passeyya samavisamaṁ, na passeyya tārakarūpāni, na passeyya samavissamaṁ, na passeyya tārakarūpāni, na passeyya candimasūriye, so suṇeyya cakkhumato bhāsamānassa "chekaṁ vata

1. Mañceṭṭhikāni (Sī, Syā, Kaṁ, I), mañjeṭṭhakāni (Ka)

bho odātaṁ vatthaṁ abhirūpaṁ nimmalaṁ sucī”ti. So odātapariyesanaṁ careyya, tamenaṁ aññataro puriso telamalitena sāhuḷicīrena[1] vañceyya “idaṁ te ambho purisa odātaṁ vatthaṁ abhirūpaṁ nimmalaṁ sucī”ti. So taṁ paṭiggaṇheyya, paṭiggahetvā pārupeyya, pārupetvā attamano attamanavācaṁ nicchāreyya “chekaṁ vata bho odātaṁ vatthaṁ abhirūpaṁ nimmalaṁ sucī”ti.

Taṁ kiṁ maññasi Māgaṇḍiya, api nu so jaccandho puriso jānanto passanto amuṁ telamalikataṁ sāhuḷicīraṁ paṭiggaṇheyya, paṭiggahetvā pārupeyya, pārupetvā attamano attamanavācaṁ nicchāreyya “chekaṁ vata bho odātaṁ vatthaṁ abhirūpaṁ nimmalaṁ sucī”ti, udāhu cakkhumato saddhāyāti. Ajānanto hi bho Gotama apassanto so jaccandho puriso amuṁ telamalikataṁ sāhuḷicīraṁ paṭiggaṇheyya, paṭiggahetvā pārupeyya, pārupetvā attamano attamanavācaṁ nicchāreyya “chekaṁ vata bho odātaṁ vatthaṁ abhirūpaṁ nimmalaṁ sucī”ti. Cakkhumato saddhāyāti. Evameva kho Māgaṇḍiya aññatitthiyā paribbājakā andhā acakkhukā ajānantā ārogyaṁ apassantā nibbānaṁ. Atha ca panimaṁ gāthaṁ bhāsanti “ārogyaparamā lābhā, nibbānaṁ paramaṁ sukhan”ti. Pubbakehesā Māgaṇḍiya Arahantehi Sammāsambuddhehi gāthā bhāsitā.

Ārogyaparamā lābhā, nibbānaṁ paramaṁ sukhaṁ.
Aṭṭhaṅgiko ca maggānaṁ, khemaṁ amatagāminanti.

218. Sā etarahi anupubbena puthujjanagāthā[2]. Ayaṁ kho pana Māgaṇḍiya kāyo rogabhūto gaṇḍabhūto sallabhūto aghabhūto ābādhabhūto, so tvaṁ imaṁ kāyaṁ rogabhūtaṁ gaṇḍabhūtaṁ sallabhūtaṁ aghabhūtaṁ ābādhabhūtaṁ “idantaṁ bho Gotama ārogyaṁ, idantaṁ nibbānan”ti vadesi. Taṁ hi te Māgaṇḍiya ariyaṁ cakkhuṁ natthi, yena tvaṁ ariyena cakkhunā ārogyaṁ jāneyyāsi, nibbānaṁ passeyyāsīti. Evaṁ pasanno ahaṁ bhoto Gotamassa, pahoti me bhavaṁ Gotamo tathā dhammaṁ desetuṁ, yathāhaṁ ārogyaṁ jāneyyaṁ, nibbānaṁ passeyyanti.

---

1. Telamasikatena sāhuḷacīvarena (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Puthujjanagatā (Sī, I)

219. Seyyathāpi Māgaṇḍiya jaccandho puriso, so na passeyya kaṇhasukkāni rūpāni, na passeyya nīlakāni rūpāni, na passeyya pītakāni rūpāni, na passeyya lohitakāni rūpāni, na passeyya mañjiṭṭhakāni rūpāni, na passeyya samavisamaṁ, na passeyya tārakarūpāni, na passeyya candimasūriye, tassa mittāmaccā ñātisālohitā bhisakkaṁ sallakattaṁ upaṭṭhāpeyyuṁ, tassa so bhisakko sallakatto bhesajjaṁ kareyya, so taṁ bhesajjaṁ āgamma na cakkhūni uppādeyya, na cakkhūni visodheyya. Taṁ kiṁ maññasi Māgaṇḍiya, nanu so vejjo yāvadeva kilamathassa vighātassa bhāgī assāti. Evaṁ bho Gotama. Evameva kho Māgaṇḍiya ahaṁ ce te dhammaṁ deseyyaṁ "idantaṁ ārogyaṁ, idantaṁ nibbānan"ti. So tvaṁ ārogyaṁ na jāneyyāsi, nibbānaṁ na passeyyāsi. So mamassa kilamatho sā mamassa vihesāti. Evaṁ pasanno ahaṁ bhoto Gotamassa, pahoti me bhavaṁ Gotamo tathā dhammaṁ desetuṁ, yathāhaṁ ārogyaṁ jāneyyaṁ, nibbānaṁ passeyyanti.

220. Seyyathāpi Māgaṇḍiya jaccandho puriso, so na passeyya kaṇhasukkāni rūpāni, na passeyya nīlakāni rūpāni, na passeyya pītakāni rūpāni, na passeyya lohitakāni rūpāni, na passeyya mañjiṭṭhakāni rūpāni, na passeyya samavisamaṁ, na passeyya tārakarūpāni, na passeyya candimasūriye, so suṇeyya cakkhumato bhāsamānassa "chekaṁ vata bho odātaṁ vatthaṁ abhirūpaṁ nimmalaṁ sucī"ti. So odātapariyesanaṁ careyya, tamenaṁ aññataro puriso telamalikatena sāhuḷicīrena vañceyya "idaṁ te ambho purisa odātaṁ vatthaṁ abhirūpaṁ nimmalaṁ sucī"ti. So taṁ paṭiggaṇheyya, paṭiggahetvā pārupeyya, tassa mittāmaccā ñātisālohitā bhisakkaṁ sallakattaṁ upaṭṭhāpeyyuṁ, tassa so bhisakko sallakatto bhesajjaṁ kareyya uddhaṁvirecanaṁ adhovirecanaṁ añjanaṁ paccañjanaṁ natthukammaṁ so taṁ bhesajjaṁ āgamma cakkhūni uppādeyya cakkhūni visodheyya. Tassa saha cakkhuppādā yo amusmiṁ telamalikate sāhuḷicīre chandarāgo. so pahīyetha, tañca naṁ purisaṁ amittatopi daheyya, paccatthikatopi daheyya, api ca jīvitā voropetabbaṁ maññeyya. Dīgharattaṁ vata bho ahaṁ iminā purisena telamalikatena sāhuḷicīrena nikato vañcito paluddho "idaṁ te ambho purisa odātaṁ

vatthaṁ abhirūpaṁ nimmalaṁ sucī”ti. Evameva kho Māgaṇḍiya ahaṁ ce te dhammaṁ deseyyaṁ “idantaṁ ārogyaṁ idantaṁ nibbānan”ti, so tvaṁ ārogyaṁ jāneyyāsi, nibbānaṁ passeyyāsi. Tassa te saha cakkhuppādā yo pañcasupādānakkhandhesu chandarāgo, so pahīyetha, api ca te evamassa”Dīgharattaṁ vata bho ahaṁ iminā cittena nikato vañcito paluddho[1], ahaṁ hi rūpaṁyeva upādiyamāno upādiyiṁ, vedanaṁyeva upādiyamāno upādiyiṁ, saññaṁyeva upādiyamāno upādiyiṁ, saṅkhāreyeva upādiyamāno upādiyiṁ, viññāṇaṁyeva upādiyamāno upādiyiṁ, tassa me upādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jārāmaraṇaṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā sambhavanti, evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hotī”ti. Evaṁ pasanno ahaṁ bhoto Gotamassa, pahoti me bhavaṁ Gotamo tathā dhammaṁ desetuṁ, yathāhaṁ imamhā āsanā anandho viṭṭhaheyyanti.

221. Tena hi tvaṁ Māgaṇḍiya sappurise bhajeyyāsi, yato kho tvaṁ Māgaṇḍiya sappurise bhajissasi, tato tvaṁ Māgaṇḍiya saddhammaṁ sossasi, yato kho tvaṁ Māgaṇḍiya saddhammaṁ sossasi, tato tvaṁ Māgaṇḍiya dhammānudhammaṁ paṭipajjissasi, yato kho tvaṁ Māgaṇḍiya dhammānudhammaṁ paṭipajjissasi, tato tvaṁ Māgaṇḍiya sāmaṁyeva ñassasi, sāmaṁ dakkhissasi “ime rogā gaṇḍā sallā idha rogā gaṇḍā sallā aparisesā nirujjhanti. Tassa me upādānanirodhā bhavanirodho, bhavanirodhā jātinirodho, jātinirodhā jarāmaraṇaṁ sokaparideva dukkhadomanassupāyāsā nirujjhanti, evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodho hotī”ti.

222. Evaṁ vutte Māgaṇḍiyo paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca “abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama, seyyathāpi bho Gotama nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya ‘cakkhumanto rūpāni dakkhantī’ti, evamevaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esātaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca

1. Paladdho (Sī, I)

bhikkhusaṁghañca, labheyyāhaṁ bhoto Gotamassa santike pabbajjaṁ, labheyyaṁ upasampadan”ti. Yo kho Māgaṇḍiya aññatitthiyapubbo imasmiṁ dhammavinaye ākaṅkhati pabbajjaṁ, ākaṅkhati upasampadaṁ, so cattāro māse parivasati, catunnaṁ māsānaṁ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti upasampādenti bhikkhubhāvāya, api ca mettha puggalavemattatā viditāti. Sace bhante aññatitthiyapubbā imasmiṁ dhammavinaye ākaṅkhantā pabbajjaṁ ākaṅkhantā upasampadaṁ cattāro māse parivasanti, catunnaṁ māsānaṁ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti upasampādenti bhikkhubhāvāya, ahaṁ cattāri vassāni parivasissāmi, catunnaṁ vassānaṁ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājentu upasampādentu bhikkhubhāvāyāti. Alattha kho Māgaṇḍiyo paribbājako Bhagavato santike pabbajjaṁ, alattha upasampadaṁ. Acirūpasampanno kho panāyasmā Māgaṇḍiyo eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirasseva, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi, “khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā”ti abbhaññāsi. Aññataro kho panāyasmā Māgaṇḍiyo arahataṁ ahosīti.

Māgaṇḍiyasuttaṁ niṭṭhitaṁ pañcamaṁ.

———

6. Sandakasutta

223. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosambiyaṁ viharati Ghositārāme. Tena kho pana samayena Sandako paribbājako Pilakkhaguhāyaṁ paṭivasati mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ pañcamattehi paribbājakasatehi. Atha kho āyasmā Ānando sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito bhikkhū āmantesi “āyāmāvuso yena Devakatasobbho tenupasaṅkamissāma guhādassanāyā”ti. “Evamāvuso”ti kho te bhikkhū āyasmato Ānandassa paccassosuṁ. Atha kho āyasmā Ānando sambahulehi bhikkhūhi saddhiṁ yena Devakatasobbho tenupasaṅkami. Tena kho pana samayena Sandako paribbājako

mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ nisinno hoti unnādiniyā uccāsaddamahāsaddāya anekavihitaṁ tiracchānakathaṁ kathentiyā, seyyathidaṁ, rājakathaṁ corakathaṁ mahāmattakathaṁ senākathaṁ bhayakathaṁ yuddhakathaṁ annakathaṁ pānakathaṁ vatthakathaṁ sayanakathaṁ mālākathaṁ gandhakathaṁ ñātikathaṁ yānakathaṁ gāmakathaṁ nigamakathaṁ nagarakathaṁ janapadakathaṁ itthikathaṁ sūrakathaṁ visikhākathaṁ kumbhaṭṭhānakathaṁ pubbapetakathaṁ nānattakathaṁ lokakkhāyikaṁ samuddakkhāyikaṁ itibhavābhavakathaṁ iti vā. Addasā kho Sandako paribbājako āyasmantaṁ Ānandaṁ dūratova āgacchantaṁ, disvāna sakaṁ parisaṁ saṇṭhāpesi "appasaddā bhonto hontu, mā bhonto saddamakattha, ayaṁ samaṇassa Gotamassa sāvako āgacchati samaṇo Ānando, yāvatā kho pana samaṇassa Gotamassa sāvakā Kosambiyaṁ paṭivasanti, ayaṁ tesaṁ aññataro samaṇo Ānando, appasaddakāmā kho pana te āyasmanto appasaddavinītā appasaddassa vaṇṇavādino, appeva nāma appasaddaṁ parisaṁ viditvā upasaṅkamitabbaṁ maññeyyā"ti. Atha kho te paribbājakā tuṇhī ahesuṁ.

224. Atha kho āyasmā Ānando yena Sandako paribbājako tenupasaṅkami. Atha kho Sandako paribbājako āyasmantaṁ Ānandaṁ etadavoca "etu kho bhavaṁ Ānando, svāgataṁ bhoto Ānandassa, cirassaṁ kho bhavaṁ Ānando imaṁ pariyāyamakāsi, yadidaṁ idhāgamanāya, nisīdatu bhavaṁ Ānando, idamāsanaṁ paññattan"ti. Nisīdi kho āyasmā Ānando paññatte āsane, Sandakopi kho paribbājako aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Sandakaṁ paribbājakaṁ āyasmā Ānando etadavoca "kāyanuttha Sandaka etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā"ti. Tiṭṭhatesā bho Ānanda kathā, yāya mayaṁ etarahi kathāya sannisinnā, nesā bhoto Ānandassa kathā dullabhā bhavissati pacchāpi savanāya, sādhu vata bhavantaṁyeva Ānandaṁ paṭibhātu sake ācariyake dhammīkathāti. Tena hi Sandaka suṇāhi sādhukaṁ manasi karohi bhāsissāmīti. "Evaṁ bho"ti kho Sandako paribbājako āyasmato Ānandassa paccassosi. Āyasmā Ānando etadavoca

"Cattārome Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena abrahmacariyavāsā akkhātā, cattāri ca anassāsikāni brahmacariyāni akkhātāni, yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya, vasanto ca[1] nārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalan"ti. Katame pana te bho Ānanda tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena cattāro abrahmacariyavāsā akkhātā, yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalanti.

225. Idha Sandaka ekacco satthā evaṁvādī hoti evaṁdiṭṭhi "natthi dinnaṁ, natthi yiṭṭhaṁ, natthi hutaṁ, natthi sukatadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko, natthi ayaṁ loko, natthi paroloko, natthi mātā, natthi pitā, natthi sattā opapātikā, natthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañca lokaṁ parañca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedenti. Cātumahābhūtiko ayaṁ puriso, yadā kālaṁ karoti, pathavī pathavīkāyaṁ anupeti anupagacchati, āpo āpokāyaṁ anupeti anupagacchati, tejo tejokāyaṁ anupeti anupagacchati, vāyo vāyokāyaṁ anupeti anupagacchati, ākāsaṁ indriyāni saṅkamanti, āsandipañcamā purisā mataṁ ādāya gacchanti yāvāḷāhanā, padāni paññāyanti, kāpotakāni aṭṭhīni bhavanti, bhassantā āhutiyo, dattupaññattaṁ yadidaṁ dānaṁ. Tesaṁ tucchā musā vilāpo, ye keci atthikavādaṁ vadanti. Bāle ca paṇḍite ca kāyassa bhedā ucchijjanti vinassanti, na honti paraṁ maraṇā"ti.

Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati—ayaṁ kho bhavaṁ satthā evaṁvādī evaṁdiṭṭhi "natthi dinnaṁ, natthi yiṭṭhaṁ, natthi hutaṁ, natthi sukatadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko, natthi ayaṁ loko, natthi paroloko, natthi mātā, natthi pitā, natthi sattā opapātikā, natthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañca lokaṁ parañca lokaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedenti. Cātumahābhūtiko ayaṁ puriso, yadā kālaṁkaroti, pathavī pathavīkāyaṁ anupeti anupagacchati, āpo

1. Vasanto vā (Sī, I) evamuparipi anārādhanapakkhe.

āpokāyaṁ anupeti anupagacchati, tejo tejokāyaṁ anupeti anupagacchati, vāyo vāyokāyaṁ anupeti anupagacchati, ākāsaṁ indriyāni saṅkamanti, āsandipañcamā purisā mataṁ ādāya gacchanti yāvāḷāhanā, padāni paññāyanti, kāpotakāni aṭṭhīni bhavanti, bhassantā āhutiyo, dattupaññattaṁ yadidaṁ dānaṁ. Tesaṁ tucchā musā vilāpo, yekeci atthikavādaṁ vadanti. Bāle ca paṇḍite ca kāyassa bhedā ucchijjanti vinassanti, na honti paraṁ maraṇā"ti. Sace imassa bhoto satthuno saccaṁ vacanaṁ. Akatena me ettha kataṁ, avusitena me ettha vusitaṁ. Ubhopi mayaṁ ettha samasamā sāmaññaṁ pattā, yo cāhaṁ na vadāmi "ubho kāyassa bhedā ucchijjissāma vinassissāma na bhavissāma paraṁ maraṇā"ti. Atirekaṁ kho panimassa bhoto satthuno naggiyaṁ muṇḍiyaṁ ukkuṭikappadhānaṁ kesamassulocanaṁ. Yohaṁ puttasambādhasayanaṁ[1] ajjhāvasanto Kāsikacandanaṁ paccanubhonto mālāgandhavilepanaṁ dhārento jātarūparajataṁ sādiyanto iminā bhotā satthārā samayamagatiko bhavissāmi abhisamparāyaṁ. Sohaṁ kiṁ jānanto kiṁ passanto imasmiṁ satthari brahmacariyaṁ carissāmi. So "abrahmacariyavāso ayan"ti iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbijja pakkamati[2]. Ayaṁ kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena paṭhamo abrahmacariyavāso akkhāto, yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

226. Puna caparaṁ Sandaka idhekacco satthā evaṁvādī hoti evaṁdiṭṭhi "karoto kārayato, chindato chedāpayato, pacato pācāpayato, socayato socāpayato, kilamato kilamāpayato, phandato phandāpayato, pāṇamatipātayato, adinnaṁ ādiyato, sandhiṁ chindato, nillopaṁ harato, ekāgārikaṁ karoto, paripanthe tiṭṭhato, paradāraṁ gacchato, musā bhaṇato, karoto na karīyati pāpaṁ, khurapariyantena cepi cakkena yo imissā pathaviyā pāṇe ekaṁ maṁsakhalaṁ ekaṁ maṁsapuñjaṁ kareyya, natthi tatonidānaṁ pāpaṁ, natthi pāpassa āgamo. Dakkhiṇañcepi Gaṅgāya tīraṁ gaccheyya hananto ghātento chindanto chedāpento pacanto pacāpento, natthi tatonidānaṁ pāpaṁ,

1. Puttasammādhavasanaṁ (Sī)
2. Nibbijjāpakkamati (Sī)

nitthi pāpassa āgamo. Uttarañcepi Gaṅgāya tīraṁ gaccheyya dadanto dāpento yajanto yajāpento, natthi tatonidānaṁ puññaṁ, natthi puññassa āgamo. Dānena damena saṁyamena saccavajjena natthi puññaṁ, natthi puññassa āgamo”ti.

Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati—ayaṁ kho bhavaṁ satthā evaṁvādī evaṁdiṭṭhi “karoto kārayato, chindato chedāpayato, pacato pācāpayato, socato socāpayato, kilamato, kilamāpayato, phandato phandāpayato, pāṇamatipātayato, adinnaṁ ādiyato, sandhiṁ chindato, nillopaṁ harato, ekāgārikaṁ karoto, paripanthe tiṭṭhato, paradāraṁ gacchato, musā bhaṇato, karoto na karīyati pāpaṁ, khurapariyantena cepi cakkena yo imissā pathaviyā pāṇe ekaṁ maṁsakhalaṁ ekaṁ maṁsapuñjaṁ kareyya, natthi tatonidānaṁ pāpaṁ, natthi pāpassa āgamo. Dakkhiṇañcepi Gaṅgāya tīraṁ gaccheyya hananto ghātento chindanto chedāpento pacanto pacāpento, natthi tatonidānaṁ pāpaṁ, natthi pāpassa āgamo. Uttarañcepi Gaṅgāya tīraṁ gaccheyya dadanto dāpento yajanto yajāpento, natthi tatonidānaṁ puññaṁ, natthi puññassa āgamo. Dānena damena saṁyamena saccavajjena natthi puññaṁ, natthi puññassa āgamo”ti. Sace imassa bhoto satthuno saccaṁ vacanaṁ. Akatena me ettha kataṁ, avusitena me ettha vusitaṁ, ubhopi mayaṁ ettha samasamā sāmaññaṁ pattā. Yo cāhaṁ na vadāmi “ubhinnaṁ kurutaṁ na karīyati pāpan”ti. Atirekaṁ kho panimassa bhoto satthuno naggiyaṁ muṇḍiyaṁ ukkuṭikappadhānaṁ kesamassulocanaṁ. Yohaṁ puttasambādhasayanaṁ ajjhāvasanto kāsikacandanaṁ paccanubhonto mālāgandhavilepanaṁ dhārento jātarūparajataṁ sādiyanto iminā bhotā satthārā samasamagatiko bhavissāmi abhisamparāyaṁ. Sohaṁ kiṁ jānanto kiṁ passanto imasmiṁ satthari brahmacariyaṁ carissāmi. So “abrahmacariyavāso ayan”ti iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbijja pakkamati. Ayaṁ kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena dutiyo abrahmacariyavāso akkhāto, yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

227. Puna caparaṁ Sandaka idhekacco satthā evaṁvādī hoti evaṁdiṭṭhi “natthi hetu natthi paccayo sattānaṁ saṁkilesāya, ahetū appaccayā

sattā saṁkilissanti. Natthi hetu natthi paccayo sattānaṁ visuddhiyā, ahetū appaccayā sattā visujjhanti. Natthi balaṁ, natthi vīriyaṁ, natthi purisathāmo, natthi purisaparakkamo, sabbe sattā sabbe pāṇā sabbe bhūtā sabbe jīvā avasā abalā avīriyā niyati saṅgatibhāvapariṇatā chasvevābhijātīsu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedentī”ti.

Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati—ayaṁ kho bhavaṁ satthā evaṁvādī evaṁdiṭṭhi “natthi hetu natthi paccayo sattānaṁ saṁkilesāya, ahetū appaccayā sattā saṁkilissanti. Natthi hetu natthi paccayo sattānaṁ visuddhiyā, ahetū appaccayā sattā visujjhanti. Natthi balaṁ, natthi vīriyaṁ, natthi purisathāmo, natthi purisaparakkamo, sabbe sattā sabbe pāṇā sabbe bhūtā sabbe jīvā avasā abalā avīriyā niyatisaṅgatibhāvapariṇatā chasvevābhijātīsu sukhadukkhaṁ paṭisaṁvedentī”ti. Sace imassa bhoto satthuno saccaṁ vacanaṁ. Akatena me ettha kataṁ, avusitena me ettha vusitaṁ, ubhopi mayaṁ ettha samasamā sāmaññaṁ pattā. Yo cāhaṁ na vadāmi “ubho ahetū appaccayā visujjhissāmā”ti. Atirekaṁ kho panimassa bhoto satthuno naggiyaṁ muṇḍiyaṁ ukkuṭikappadhānaṁ kesamassulocanaṁ. Yohaṁ puttasambādhasayanaṁ ajjhāvasanto kāsikacandanaṁ paccanubhonto mālāgandhavilepanaṁ dhārento jātarūparajataṁ sādiyanto iminā bhotā satthārā samasamagatiko bhavissāmi abhisamparāyaṁ. Sohaṁ kiṁ jānanto kiṁ passanto imasmiṁ satthari brahmacariyaṁ carissāmi. So “abrahmacariyavāso ayan”ti iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbijja pakkamati. Ayaṁ kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena tatiyo abrahmacariyavāso akkhāto, yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

228. Puna caparaṁ Sandaka idhekacco satthā evaṁvādī hoti evaṁdiṭṭhi “sattime kāyā akaṭā akaṭavidhā animmitā animmātā vañjhā kūṭaṭṭhā esikaṭṭhāyiṭṭhitā. Te na iñjanti, na vipariṇamanti, na aññamaññaṁ byābādhenti. Nālaṁ aññamaññassa sukhāya vā dukkhāya vā sukhadukkhāya vā. Katame satta, pathavīkāyo āpokāyo tejokāyo vāyokāyo sukhe dukkhe jīve sattame. Ime sattakāyā akaṭā akaṭavidhā

animmitā animmātā vañjhā kūṭaṭṭhā esikaṭṭhāyiṭṭhitā. Te na iñjanti, na vipariṇamanti, na aññamaññaṁ byābādhenti. Nālaṁ aññamaññassa sukhāya vā dukkhāya vā sukhadukkhāya vā. Tattha natthi hantā vā ghātetā vā sotā vā sāvetā vā viññātā vā viññāpetā vā. Yopi tiṇhena satthena sīsaṁ chindati, na koci kañci[1] jīvitā voropeti. Sattannaṁtveva kāyānamantarena satthaṁ vivaramanupatati. Cuddasa kho panimāni yonipamukhasatasahassāni saṭṭhi ca satāni cha ca satāni pañca ca kammuno satāni pañca ca kammāni tīṇi ca kammāni kamme ca aḍḍhakamme ca dvaṭṭhipaṭipadā dvaṭṭhantarakappā chaḷābhijātiyo aṭṭha purisabhūmiyo ekūnapaññāsa ājīvakasate ekūnapaññāsa paribbājakasate ekūnapaññāya nāgāvāsasate vīse indriyasate tiṁse nirayasate chattiṁsa rajodhātuyo satta saññīgabbhā satta asaññīgabbhā satta nigaṇṭhigabbhā satta devā satta mānusā satta pesācā satta sarā satta pavuṭā satta papātā satta papātasatāni satta supinā satta supinasatāni cullāsīti[2] mahākappino[3] satasahassāni, yāni bāle ca paṇḍite ca sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhassantaṁ karissanti. Tattha natthi ‘imināhaṁ sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā aparipakkaṁ vā kammaṁ paripācessāmi, paripakkaṁ vā kammaṁ phussa phussa byantiṁ karissāmī’ti, hevaṁ natthi, doṇamite sukhadukkhe, pariyantakate saṁsāre, natthi hāyanavaḍḍhane, natthi ukkaṁsāvakaṁse. Seyyathāpi nāma suttaguḷe khitte nibbeṭhiyamānameva paleti, evameva bāle ca paṇḍite ca sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhassantaṁ karissantī”ti.

Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati—ayaṁ kho bhavaṁ satthā evaṁ vādī evaṁdiṭṭhi “sattime kāyā akaṭā akaṭavidhā animmitā animmātā vañjhā kūṭaṭṭhā esikaṭṭhāyiṭṭhitā. Te na iñjanti, na vipariṇamanti, na aññamaññaṁ byābādhenti. Nālaṁ aññamaññassa sukhāya vā dukkhāya vā sukhadukkhāya vā. Katame satta, pathavīkāyo āpokāyo tejokāyo vāyokāyo sukhe dukkhe jīve sattame. Ime satta kāyā akaṭā akaṭavidhā animmitā animmātā vañjhā kūṭaṭṭhā esikaṭṭhāyiṭṭhitā. Te na iñjanti na vipariṇamanti na aññamaññaṁ byābādhenti. Nālaṁ aññamaññassa sukhāya vā dukkhāya vā sukhadukkhāya vā. Tattha natthi hantā

1. Kiñci (Ka) 2. Cūḷāsīti (Sī, Syā, Kaṁ, I) 3. Mahākappuno (Sī, I)

vā ghātetā vā sotā vā sāvetā vā viññātā vā viññāpetā vā. Yopi tiṇhena satthena sīsaṁ chindati, na koci kañci jīvitā voropeti. Sattannaṁtveva kāyānamantarena satthaṁ vivaramanupatati. Cuddasa kho panimāni yonipamukhasatasahassāni saṭṭhi ca satāni cha ca satāni pañca ca kammuno satāni pañca ca kammāni tīṇi ca kammāni, kamme ca aḍḍhakamme ca dvaṭṭhipaṭipadā dvaṭṭhantarakappā chaḷābhijātiyo aṭṭha purisabhūmiyo ekūnapaññāsa ājīvakasate ekūnapaññāsa paribbājakasate ekūnapaññāsa nāgāvāsasate vīse indriyasate tiṁse nirayasate chattiṁsa rajodhātuyo satta saññīgabbhā satta asaññīgabbhā satta nigaṇṭhigabbhā satta devā satta mānusā satta pesācā satta sarā satta pavuṭā satta papātā satta papātasatāni satta supinā satta supinasatāni cullāsīti mahākappino satasahassāni, yāni bāle ca paṇḍite ca sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhassantaṁ karissanti. Tattha natthi ‘imināhaṁ sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā aparipakkaṁ vā kammaṁ paripācessāmi, paripakkaṁ vā kammaṁ phussa phussa byantiṁ karissāmī’ti, hevaṁ natthi, doṇamite sukhadukkhe, pariyantakate saṁsāre, natthi hāyanavaḍḍhane, natthi ukkaṁsāvakaṁse. Seyyathāpi nāma suttaguḷe khitte nibbeṭhiyamānameva paleti, evameva bāle ca paṇḍite ca sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhassantaṁ karissantī”ti. Sace pana imassa bhoto satthuno saccaṁ vacanaṁ. Akatena me ettha kataṁ, avusitena me ettha vusitaṁ, ubhopi mayaṁ ettha samasamā sāmaññaṁ pattā. Yo cāhaṁ na vadāmi “ubho sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhassantaṁ karissāmā”ti. Atirekaṁ kho panimassa bhoto satthuno naggiyaṁ muṇḍiyaṁ ukkuṭikappadhānaṁ kesamassulocanaṁ. Yohaṁ puttasambādhasayanaṁ ajjhāvasanto kāsikacandanaṁ paccanubhonto mālāgandhavilepanaṁ dhārento jātarūparajataṁ sādiyanto iminā bhotā satthārā samasamagatiko bhavissāmi abhisamparāyaṁ. Sohaṁ kiṁ jānanto kiṁ passanto imasmiṁ satthari brahmacariyaṁ carissāmi. So “abrahmacariyavāso ayan”ti iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbijja pakkamati. Ayaṁ kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena catuttho abrahmacariyavāso akkhāto, yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

Ime kho te Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena cattāro abrahmacariyavāsā akkhātā, yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalanti.

Acchariyaṁ bho Ānanda, abbhutaṁ bho Ānanda, yāvañcidaṁ tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena cattāro abrahmacariyavāsāva samānā abrahmacariyavāsāti akkhātā "yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalan"ti. Katamāni pana tāni bho Ānanda tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena cattāri anassāsikāni brahmacariyāni akkhātāni "yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalan"ti.

229. Idha Sandaka ekacco satthā sabbaññū sabbadassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānāti "carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ ñāṇadassanaṁ paccupaṭṭhitan"ti. So suññaṁpi agāraṁ pavisati, piṇḍaṁpi na labhati, kukkuropi ḍaṁsati, caṇḍenapi hatthinā samāgacchati, caṇḍenapi assena samāgacchati, caṇḍenapi goṇena samāgacchati, itthiyāpi purisassapi nāmaṁpi gottaṁpi pucchati, gāmassapi nigamassapi nāmaṁpi maggaṁpi pucchati. So "kimidan"ti puṭṭho samāno suññaṁ me agāraṁ pavisitabbaṁ ahosi, tena pāvisiṁ. Piṇḍaṁpi aladdhabbaṁ ahosi, tena nālatthaṁ. Kukkurena ḍaṁsitabbaṁ ahosi, tenamhi[1] daṭṭho. Caṇḍena hatthinā samāgantabbaṁ ahosi, tena samāgamiṁ. Caṇḍena assena samāgantabbaṁ ahosi, tena samāgamiṁ. Caṇḍena goṇena samāgantabbaṁ ahosi, tena samāgamiṁ. Itthiyāpi purisassapi nāmaṁpi gottaṁpi pucchitabbaṁ ahosi, tena pucchiṁ. Gāmassapi nigamassapi nāmaṁpi maggaṁpi pucchitabbaṁ ahosi, tena pucchinti. Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati—ayaṁ kho bhavaṁ satthā sabbaññū sabbadassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānāti -pa-. Gāmassapi nigamassapi nāmaṁpi maggaṁpi pucchitabbaṁ ahosi, tena

1. Tena (Ka), tenāsiṁ (?)

pucchinti. So anassāsikaṁ "idaṁ brahmacariyan"ti iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbijja pakkamati. Idaṁ kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena paṭhamaṁ anassāsikaṁ brahmacariyaṁ akkhātaṁ, yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

230. Puna caparaṁ Sandaka idhekacco satthā anussaviko hoti anussavasacco. So anussavena itihitihaparamparāya piṭakasampadāya dhammaṁ deseti. Anussavikassa kho pana Sandaka satthuno anussavasaccassa sussutampi hoti, dussutampi hoti. Tathāpi hoti, aññathāpi hoti. Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati—ayaṁ kho bhavaṁ satthā anussaviko anussavasacco, so anussavena itihitihaparamparāya piṭakasampadāya dhammaṁ deseti. Anussavikassa kho pana satthuno anussavasaccassa sussutampi hoti, dussutampi hoti. Tathāpi hoti, aññathāpi hoti. So anassāsikaṁ "idaṁ brahmacariyan"ti iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbijja pakkamati. Idaṁ kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena dutiyaṁ anassāsikaṁ brahmacariyaṁ akkhātaṁ. Yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

231. Puna caparaṁ Sandaka idhekacco satthā takkī hoti vīmaṁsī, so takkapariyāhataṁ vīmaṁsānucaritaṁ sayaṁpaṭibhānaṁ dhammaṁ deseti. Takkissa kho pana Sandaka satthuno vīmaṁsissa sutakkitampi hoti, duttakkitampi hoti. Tathāpi hoti, aññathāpi hoti. Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati—ayaṁ kho bhavaṁ satthā takkī vīmaṁsī, so takkapariyāhataṁ vīmaṁsānucaritaṁ sayaṁpaṭibhānaṁ dhammaṁ deseti. Takkissa kho pana satthuno vīmaṁsissa sutakkitampi hoti, duttakkitampi hoti. Tathāpi hoti, aññathāpi hoti. So anassāsikaṁ "idaṁ brahmacariyan"ti iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbijja pakkamati. Idaṁ kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena tatiyaṁ anassāsikaṁ brahmacariyaṁ akkhātaṁ, yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

232. Puna caparaṁ Sandaka idhekacco satthā mando hoti momūho, so mandattā momūhattā tattha tattha[1] pañhaṁ puṭṭho samāno vācāvikkhepaṁ āpajjati amarāvikkhepaṁ "evantipi[2] me no, tathātipi[3] me no, aññathātipi[4] me no, notipi me no, no notipi me no"ti. Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati—ayaṁ kho bhavaṁ satthā mando momūho, so mandattā momūhattā tattha tattha pañhaṁ puṭṭho samāno vācāvikkhepaṁ āpajjati amarāvikkhepaṁ "evantipi me no, tathātipi me no, aññathātipi me no, notipi me no, no notipi me no"ti. So anassāsikaṁ "idaṁ brahmacariyan"ti iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbijja pakkamati. Idaṁ kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena catutthaṁ anassāsikaṁ brahmacariyaṁ akkhātaṁ, yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

Imāni kho (tāni) Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena cattāri anassāsikāni brahmacariyāni akkhātāni, yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalanti.

Acchariyaṁ bho Ānanda, abbhutaṁ bho Ānanda, yāvañcidaṁ tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena cattāri anassāsikāneva brahmacariyāni anassāsikāni brahmacariyānīti akkhātāni, yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ na vaseyya, vasanto ca nārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ. So pana bho Ānanda Satthā kiṁ vādī kiṁ akkhāyī, yattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ vaseyya, vasanto ca ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalanti.

233. Idha Sandaka Tathāgato loke uppajjati Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā -pa-.[5] So ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe vivicceva kāmehi vivicca

---

1. Tathā tathā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Evampi (Sī, I) 3. Tathāpi (Sī, I)
4. Aññathāpi (Sī, I) ( ) Sabbattha natthi.
5. Vitthāro Kandarakasutte (7) piṭṭhe.

akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Yasmiṁ kho[1] Sandaka Satthari sāvako evarūpaṁ uḷāravisesaṁ adhigacchati, tattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ vaseyya, vasanto ca ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

Puna caparaṁ Sandaka bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā -pa- dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Yasmiṁ kho Sandaka Satthari sāvako evarūpaṁ uḷāravisesaṁ adhigacchati, tattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ vaseyya, vasanto ca ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

Puna caparaṁ Sandaka bhikkhu pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati -pa- tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Yasmiṁ kho Sandaka Satthari sāvako evarūpaṁ uḷāravisesaṁ adhigacchati, tattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ vaseyya, vasanto ca ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

Puna caparaṁ Sandaka bhikkhu sukhassa ca pahānā -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Yasmiṁ kho Sandaka Satthari sāvako evarūpaṁ uḷāravisesaṁ adhigacchati, tattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ vaseyya, vasanto ca ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsānussatiñāṇāya cittaṁ abhininnāmeti, so anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo -pa- iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Yasmiṁ kho Sandaka Satthari sāvako evarūpaṁ uḷāravisesaṁ adhigacchati, tattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ vaseyya, vasanto ca ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti, so dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate -pa- yathākammūpage satte pajānāti. Yasmiṁ kho Sandaka Satthari sāvako evarūpaṁ uḷāravisesaṁ

---

1. Yasmiṁ kho pana (Syā, Kaṁ, Ka)

adhigacchati, tattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ vaseyya, vasanto ca ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So idaṁ dukkhanti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhasamudayoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhanirodhoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ pajānāti. Ime āsavāti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavasamudayoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavanirodhoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ pajānāti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavāpi cittaṁ vimuccati, bhavāsavāpi cittaṁ vimuccati, avijjāsavāpi cittaṁ vimuccati vimuttasmiṁ vimuttamiti ñāṇaṁ hoti, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti pajānāti. Yasmiṁ kho Sandaka Satthari sāvako evarūpaṁ uḷāravisesaṁ adhigacchati, tattha viññū puriso sasakkaṁ brahmacariyaṁ vaseyya, vasanto ca ārādheyya ñāyaṁ dhammaṁ kusalanti.

234. Yo pana so bho Ānanda bhikkhu arahaṁ khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano sammadaññā vimutto, paribhuñjeyya so kāmeti? Yo so Sandaka bhikkhu arahaṁ khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano sammadaññā vimutto, abhabbo so pañcaṭṭhānāni ajjhācituṁ, abhabbo khīṇāsavo bhikkhu sañcicca pāṇaṁ jīvitā voropetuṁ, abhabbo khīṇāsavo bhikkhu adinnaṁ theyyasaṅkhātaṁ ādātuṁ, abhabbo khīṇāsavo bhikkhu methunaṁ dhammaṁ paṭisevetuṁ, abhabbo khīṇāsavo bhikkhu sampajānamusā bhāsituṁ abhabbo khīṇāsavo bhikkhu sannidhikārakaṁ kāme paribhuñjituṁ seyyathāpi pubbe agāriyabhūto. Yo so Sandaka bhikkhu arahaṁ khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano sammadaññā vimutto, abhabbo imāni pañcaṭṭhānāni ajjhā caritunti.

235. Yo pana so bho Ānanda bhikkhu arahaṁ khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇa bhavasaṁyojano sammadaññā vimutto, tassa carato ceva tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ ñāṇadassanaṁ paccupaṭṭhitaṁ "khīṇā me āsavā"ti? tena hi Sandaka upamaṁ te karissāmi. Upamāyapidhekacce viññū purisā bhāsitassa atthaṁ ājānanti. Seyyathāpi Sandaka purisassa hatthapādā chinnā, tassa carato ceva tiṭṭhitā ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ (jānāti "chinnā me hatthapādā"ti. Udāhu paccavekkhamāno jānāti "chinnā me hatthapādā"ti? na kho bho Ānanda so puriso satataṁ samitaṁ jānāti "chinnā me hatthapādā"ti.)[1] Api ca kho pana naṁ paccavekkhamāno jānāti "chinnā me hatthapādā"ti. Evameva kho Sandaka yo so bhikkhu arahaṁ khīṇāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhavasaṁyojano sammadaññā vimutto, tassa carato ceva tiṭṭhito ca suttassa ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ (ñāṇadassanaṁ na paccupaṭṭhitaṁ "khīṇā me āsavā"ti.)[2] Api ca kho pana naṁ paccavekkhamāno jānāti "khīṇā me āsavā"ti.

236. Kīvabahukā pana bho Ānanda imasmiṁ dhammavinaye niyyātāroti. Na kho Sandaka ekaṁyeva sataṁ na dve satāni na tīṇi satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyova ye imasmiṁ dhammavinaye niyyātāroti. Acchariyaṁ bho Ānanda, abbhutaṁ bho Ānanda, na ca nāma sadhammokkaṁsanā bhavissati, na paradhammavambhanā. Āyatane ca dhammadesanā, tāva bahukā ca niyyātāro paññāyissanti. Ime panājīvakā puttamatāya puttā attānañceva ukkaṁsenti pare ca vambhenti. Tayo ceva niyyātāro paññapenti. Seyyathidaṁ, Nandaṁ Vacchaṁ, Kisaṁ Saṁkiccaṁ, Makkhaliṁ Gosālanti. Atha kho Sandako paribbājako sakaṁ parisaṁ āmantesi "carantu bhonto, samaṇe Gotame brahmacariyavāso, na dāni sukaraṁ amhehi lābhasakkārasiloke pariccajitun"ti. Iti hidaṁ Sandako paribbājako sakaṁ parisaṁ uyyojesi Bhagavati brahmacariyeti.

Sandakasuttaṁ niṭṭhitaṁ chaṭṭhaṁ.

---

1. (Chinnāva hatthapādā,) (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. (Khīṇāva āsavā,) (Sī, Syā, Kaṁ, I)

7. Mahāsakuludāyisutta

237. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena sambahulā abhiññātā abhiññātā paribbājakā Moranivāpe paribbājakārāme paṭivasanti. Seyyathidaṁ, Annabhāro Varadharo Sakuludāyī ca paribbājako añño ca abhiññātā abhiññātā paribbājakā. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Rājagahaṁ piṇḍāya pāvisi. Atha kho Bhagavato etadahosi "atippago kho tāva Rājagahe piṇḍāya carituṁ, yaṁnūnāhaṁ yena Moranivāpo paribbājakārāmo, yena Sakuludāyī paribbājako tenupasaṅkameyyan"ti. Atha kho Bhagavā yena Moranivāpo paribbājakārāmo tenupasaṅkami. Tena kho pana samayena Sakuludāyī paribbājako mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ nisinno hoti unnādiniyā uccāsaddamahāsaddāya anekavihitaṁ tiracchānakathaṁ kathentiyā. Seyyathidaṁ, rājakathaṁ corakathaṁ mahāmattakathaṁ senākathaṁ bhayakathaṁ yuddhakathaṁ annakathaṁ pānakathaṁ vatthakathaṁ sayanakathaṁ mālākathaṁ gandhakathaṁ ñātikathaṁ yānakathaṁ gāmakathaṁ nigamakathaṁ nagarakathaṁ janapadakathaṁ itthikathaṁ sūrakathaṁ visikhākathaṁ kumbhaṭṭhānakathaṁ pubbapetakathaṁ nānattakathaṁ lokakkhāyikaṁ samuddakkhāyikaṁ itibhavābhavakathaṁ iti vā. Addasā kho Sakuludāyī paribbājako Bhagavantaṁ dūratova āgacchantaṁ, disvāna sakaṁ parisaṁ saṇṭhāpeti "appasaddā bhonto hontu, mā bhonto saddamakattha, ayaṁ samaṇo Gotamo āgacchati, appasaddakāmo kho pana so āyasmā appasaddassa vaṇṇavādī, appeva nāma appasaddaṁ parisaṁ viditvā upasaṅkamitabbaṁ maññeyyā"ti. Atha kho te paribbājakā tuṇhī ahesuṁ. Atha kho Bhagavā yena Sakuludāyī paribbājako tenupasaṅkami. Atha kho Sakuludāyī paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca "etu kho bhante Bhagavā, svāgataṁ bhante Bhagavato, cirassaṁ kho bhante Bhagavā imaṁ pariyāyamakāsi yadidaṁ idhāgamanāya, nisīdatu bhante Bhagavā idamāsanaṁ paññattan"ti. Nisīdi Bhagavā paññatte āsane. Sakuludāyīpi kho paribbājako aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Sakuludāyiṁ paribbājakaṁ Bhagavā etadavoca—

238. Kāyanuttha Udāyi etrahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo antarākathā vippakatāti. Tiṭṭhatesā bhante kathā, yāya mayaṁ etarahi kathāya sannisinnā. Nesā bhante kathā Bhagavato dullabhā bhavissati pacchāpi savanāya. Purimāni bhante divasāni purimatarāni nānātitthiyānaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ kutūhalasālāyaṁ sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ ayamantarākathā udapādi "lābhā vata bho Aṅgamagadhānaṁ, suladdhalābhā vata bho Aṅgamagadhānaṁ. Tatrime[1] samaṇabrāhmaṇā saṅghino gaṇino gaṇācariyā ñātā yasassino titthakarā sādhusammatā bahujanassa, Rājagahaṁ vassāvāsaṁ osaṭā. Ayampi kho Pūraṇo Kassapo saṅghī ceva gaṇī ca gaṇācariyo ca ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa, sopi Rājagahaṁ vassāvāsaṁ osaṭo. Ayampi kho Makkhali Gosālo -pa- Ajito Kesakambalo. Pakudho Kaccāyano. Sañjayo Belaṭṭhaputto. Nigaṇṭho Nāṭaputto saṅghī ceva gaṇī ca gaṇācariyo ca ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa, sopi Rājagahaṁ vassāvāsaṁ osaṭo. Ayampi kho samaṇo Gotamo saṅghī ceva gaṇī ca gaṇācariyo ca ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa, sopi Rājagahaṁ vassāvāsaṁ osaṭo. Ko nu kho imesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ saṅghīnaṁ gaṇīnaṁ gaṇācariyānaṁ ñātānaṁ yasassīnaṁ titthakarānaṁ sādhusammatānaṁ bahujanassa sāvakānaṁ sakkato garukato mānito pūjito. Kañca pana sāvakā sakkatvā garuṁ katvā[2] upanissāya viharantī"ti.

239. Tatrekacce evamāhaṁsu "ayaṁ kho Pūraṇo Kassapo saṅghī ceva gaṇī ca gaṇācariyo ca ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa. So ca kho sāvakānaṁ na sakkato na garukato na mānito na pūjito. Na ca pana Pūraṇaṁ Kassapaṁ sāvakā sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharanti. Bhūtapubbaṁ Pūraṇo Kassapo anekasatāya parisāya dhammaṁ deseti. Tatraññataro Pūraṇassa Kassapassa sāvako saddamakāsi 'mā bhonto Pūraṇaṁ Kassapaṁ etamatthaṁ pucchittha, neso etaṁ jānāti, mayametaṁ jānāma, amhe etamatthaṁ pucchatha, mayametaṁ bhavantānaṁ byākarissāmā'ti. Bhūtapubbaṁ Pūraṇo

1. Yatthime (Sī)
2. Garukatvā (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Kassapo bāhā paggayha kandanto na labhati ‘appasaddā bhonto hontu, mā bhonto saddamakattha, nete bhavante pucchanti. amhe ete pucchanti, mayametesaṁ byākarissāmā’ti. Bahū kho pana Pūraṇassa Kassapassa sāvakā vādaṁ āropetvā apakkantā ‘na tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāsi, ahaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāmi. Kiṁ tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānissasi, micchāpaṭipanno tvamasi, ahamasmi sammāpaṭipanno, sahitaṁ me, asahitaṁ te, purevacanīyaṁ pacchā avaca, pacchāvacanīyaṁ pure avaca, adhiciṇṇaṁ te viparāvattaṁ, āropito te vādo, niggahitosi. Cara vādappamokkhāya, nibbeṭhehi vā sace pahosī’ti. Iti Pūraṇo Kassapo sāvakānaṁ na sakkato na garukato na mānito na pūjito. Na ca pana Pūraṇaṁ Kassapaṁ sāvakā sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharanti. Akkuṭṭho ca pana Pūraṇo Kassapo dhammakkosenā”ti.

Ekacce evamāhaṁsu “ayampi kho Makkhali Gosālo -pa- Ajito Kesakambalo. Pakudho Kaccāyano. Sañjayo Belaṭṭhaputto Nigaṇṭho Nāṭaputto saṅghī ceva gaṇī ca gaṇācariyo ca ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa. So ca kho sāvakānaṁ na sakkato na garukato na mānito na pūjito. Na ca pana Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ sāvakā sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharanti. Bhūtapubbaṁ Nigaṇṭho Nāṭaputto anekasatāya parisāya dhammaṁ deseti. Tatraññataro Nigaṇṭhassa Nāṭaputtassa sāvako saddamakāsi ‘mā bhonto Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ etamatthaṁ pucchittha, neso etaṁ jānāti, mayametaṁ jānāma, amhe etamatthaṁ pucchatha, mayametaṁ bhavantānaṁ byākarissāmā’ti. Bhūtapubbaṁ Nigaṇṭho Nāṭaputto bāhā paggayha kandanto na labhati “appasaddā bhonto hontu, mā bhonto saddamakattha, nete bhavante pucchanti, amhe ete pucchanti, mayametesaṁ byākarissāmā”ti. Bahū kho pana Nigaṇṭhassa Nāṭaputtassa sāvakā vādaṁ āropetvā apakkantā ‘na tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāsi, ahaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāmi. Kiṁ tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānissasi, micchāpaṭipanno tvamasi. Ahamasmi sammāpaṭipanno. Sahitaṁ me asahitaṁ te, purevacanīyaṁ pacchā avaca, pacchāvacanīyaṁ pure avaca, adhiciṇṇaṁ te viparāvattaṁ, āropito te vādo, niggahitosi, cara vādappamokkhāya,

nibbeṭhehi vā sace pahosī'ti. Iti Nigaṇṭho Nāṭaputto sāvakānaṁ na sakkato na garukato na mānito na pūjito. Na ca pana Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ sāvakā sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharanti. Akkuṭṭho ca pana Nigaṇṭho Nāṭaputto dhammakkosenā"ti.

240. Ekacce evamāhaṁsu "ayampi kho samaṇo Gotamo saṅghī ceva gaṇī ca gaṇācariyo ca ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa. So ca kho sāvakānaṁ sakkato garukato mānito pūjito. Samaṇañca pana Gotamaṁ sāvakā sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharanti. Bhūtapubbaṁ samaṇo Gotamo anekasatāya parisāya dhammaṁ desesi. Tatraññataro samaṇassa Gotamassa sāvako ukkāsi. Tamenāññataro sabrahmacārī jaṇṇukena[1] ghaṭṭesi 'appasaddo āyasmā hotu, māyasmā saddamakāsi, Satthā no Bhagavā dhammaṁ desesī'ti. Yasmiṁ samaye samaṇo Gotamo anekasatāya parisāya dhammaṁ deseti. Neva tasmiṁ samaye samaṇassa Gotamassa sāvakānaṁ khipitasaddo vā hoti ukkāsitasaddo vā, tamenaṁ mahājanakāyo paccāsīsamānarūpo[2] paccupaṭṭhito hoti 'yaṁ no Bhagavā dhammaṁ bhāsissati, taṁ no sossāmā'ti. Seyyathāpi nāma puriso cātummahāpathe khuddamadhuṁ[3] anelakaṁ pīḷeyya[4], tamenaṁ mahājanakāyo paccāsīsamānarūpo paccupaṭṭhito assa. Evameva yasmiṁ samaye samaṇo Gotamo anekasatāya parisāya dhammaṁ deseti. Neva tasmiṁ samaye samaṇassa Gotamassa sāvakānaṁ khipitasaddo vā hoti ukkāsitasaddo vā, tamenaṁ mahājanakāyo paccāsīsamānarūpo paccupaṭṭhito hoti 'yaṁ no Bhagavā dhammaṁ bhāsissati, taṁ no sossāmā'ti. Yepi samaṇassa Gotamassa sāvakā sabrahmacārīhi sampayojetvā sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattanti, tepi Satthu ceva vaṇṇavādino honti, dhammassa ca vaṇṇavādino honti, saṁghassa ca vaṇṇavādino honti. Attagarahinoyeva honti anaññagarahino 'mayamevamhā alakkhikā, mayaṁ appapuññā, te mayaṁ evaṁ svākkhāte dhammavinaye pabbajitvā nāsakkhimhā

1. Jaṇṇuke (Sī)
2. Paccāsiṁ samānarūpo (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Khuddaṁ madhuṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Uppīḷeyya (Sī)

yāvajīvaṁ paripuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ caritun'ti. Te ārāmikabhūtā vā upāsakabhūtā vā pañcasikkhāpade samādāya vattanti. Iti samaṇo Gotamo sāvakānaṁ sakkato garukato mānito pūjito. Samaṇañca pana Gotamaṁ sāvakā sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharantī"ti.

241. Kati pana tvaṁ Udāyi mayi dhamme samanupassasi, yehi mamaṁ[1] sāvakā sakkaronti garuṁ karonti[2] mānenti pūjenti, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharantīti. Pañca kho ahaṁ bhante Bhagavati dhamme samanupassāmi, yehi Bhagavantaṁ sāvakā sakkaronti garuṁ karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharanti. Katame pañca, Bhagavā hi bhante appāhāro, appāhāratāya ca vaṇṇavādī. Yampi bhante Bhagavā appāhāro, appāhāratāya ca vaṇṇavādī, imaṁ kho ahaṁ bhante Bhagavati paṭhamaṁ dhammaṁ samanupassāmi, yena Bhagavantaṁ sāvakā sakkaronti garuṁ karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharanti. (1)

Puna caparaṁ bhante Bhagavā santuṭṭho itarītarena cīvarena, itarītaracīvarasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī. Yampi bhante Bhagavā santuṭṭho itarītarena cīvarena, itarītaracīvarasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, imaṁ kho ahaṁ bhante Bhagavati dutiyaṁ dhammaṁ samanupassāmi, yena Bhagavantaṁ sāvakā sakkaronti garuṁ karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharanti. (2)

Puna caparaṁ bhante Bhagavā santuṭṭho itarītarena piṇḍapātena, itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī. Yampi bhante Bhagavā santuṭṭho itarītarena piṇḍapātena, itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī, imaṁ kho ahaṁ bhante Bhagavati tatiyaṁ dhammaṁ samanupassāmi, yena Bhagavantaṁ sāvakā sakkaronti garuṁ karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharanti. (3)

Puna caparaṁ bhante Bhagavā santuṭṭho itarītarena senāsanena, itarītarasenāsanasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī. Yampi bhante Bhagavā santuṭṭho itarītarena senāsanena, itarītarasenāsanasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī,

---

1. Mama (sabbattha) 2. Garukaronti (Sī, Syā, Kaṁ, I)

imaṁ kho ahaṁ bhante Bhagavati catutthaṁ dhammaṁ samanupassāmi, yena Bhagavantaṁ sāvakā sakkaronti garuṁ karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharanti. (4)

Puna caparaṁ bhante Bhagavā pavivitto, pavivekassa ca vaṇṇavādī. Yampi bhante Bhagavā pavivitto, pavivekassa ca vaṇṇavādī, imaṁ kho ahaṁ bhante Bhagavati pañcamaṁ dhammaṁ samanupassāmi, yena Bhagavantaṁ sāvakā sakkaronti garuṁ karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharanti. (5)

Ime kho ahaṁ bhante Bhagavati pañca dhamme samanupassāmi, yehi Bhagavantaṁ sāvakā sakkaronti garuṁ karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharantīti.

242. "Appāhāro samaṇo Gotamo, appāhāratāya ca vaṇṇavādī"ti iti ce maṁ Udāyi sāvakā sakkareyyuṁ garuṁ kareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyuṁ. Santi kho pana me Udāyi sāvakā kosakāhārāpi aḍḍhakosakāhārāpi beluvāhārāpi aḍḍhabeluvāhārāpi. Ahaṁ kho pana Udāyi appekadā iminā pattena samatittikaṁpi bhuñjāmi, bhiyyopi bhuñjāmi. "Appāhāro samaṇo Gotamo appāhāratāya ca vaṇṇavādī"ti iti ce maṁ Udāyi sāvakā sakkareyyuṁ garuṁ kareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyuṁ. Ye te Udāyi mama sāvakā kosakāhārāpi aḍḍhakosakāhārāpi beluvāhārāpi aḍḍhabeluvāhārāpi. Na maṁ te iminā dhammena sakkareyyuṁ garuṁ kareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyuṁ. (1)

"Santuṭṭho samaṇo Gotamo itarītarena cīvarena, itarītaracīvarasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī"ti iti ce maṁ Udāyi sāvakā sakkareyyuṁ garuṁ kareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyuṁ. Santi kho pana me Udāyi sāvakā paṁsukūlikā lūkhacīvaradharā, te susānā vā saṅkārakūṭā vā pāpaṇikā vā nantakāni[1] uccinitvā[2] saṅghāṭiṁ karitvā dhārenti. Ahaṁ kho panudāyi appekadā gahapaticīvarāni

1. Pāpaṇikāni vā nantakāni vā (Sī)
2. Ucchinditvā (Ka)

dhāremi daḷhāni satthalūkhāni alābulomasāni. "Santuṭṭho samaṇo Gotamo itarītarena cīvarena, itarītaracīvarasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī"ti iti ce maṁ Udāyi sāvakā sakkareyyuṁ garuṁ kareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyuṁ. Ye te Udāyi mama sāvakā paṁsukūlikā lūkhacīvaradharā, te susānā vā saṅkārakūṭā vā pāpaṇikā vā nantakāni uccinitvā saṅghāṭiṁ karitvā dhārenti. Na maṁ te iminā dhammena sakkareyyuṁ garuṁ kareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyuṁ. (2)

"Santuṭṭho samaṇo Gotamo itarītarena piṇḍapātena, itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī"ti iti ce maṁ Udāyi sāvakā sakkareyyuṁ garuṁ kareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyuṁ. Santi kho pana me Udāyi sāvakā piṇḍapātikā sapadānacārino uñchāsake vate ratā, te antaragharaṁ paviṭṭhā samānā āsanenapi nimantiyamānā na sādiyanti. Ahaṁ kho panudāyi appekadā nimantanepi [1] bhuñjāmi sālīnaṁ odanaṁ vicitakāḷakaṁ anekasūpaṁ anekabyañjanaṁ. "Santuṭṭho samaṇo Gotamo itarītarena piṇḍapātena, itarītarapiṇḍapātasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī"ti iti ce maṁ Udāyi sāvakā sakkareyyuṁ garuṁ kareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyuṁ. Ye te Udāyi mama sāvakā piṇḍapātikā sapadānacārino uñchāsake vate ratā, te antaragharaṁ paviṭṭhā samānā āsanenapi nimantiyamānā na sādiyanti. Na maṁ te iminā dhammena sakkareyyuṁ garuṁ kareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyuṁ. (3)

"Santuṭṭho samaṇo Gotamo itarītarena senāsanena, itarītarasenāsanasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī"ti iti ce maṁ Udāyi sāvakā sakkareyyuṁ garuṁ kareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyuṁ. Santi kho pana me Udāyi sāvakā rukkhamūlikā abbhokāsikā, te aṭṭhamāse channaṁ na upenti. Ahaṁ kho panudāyi appekadā kūṭāgāresupi viharāmi ullittāvalittesu nivātesu phusitaggaḷesu[2] pihitavātapānesu. "Santuṭṭho samaṇo Gotamo

1. Nimantanassāpi (Ka)
2. Phussitaggaḷesu (Sī, I)

itarītarena senāsanena, itarītarasenāsanasantuṭṭhiyā ca vaṇṇavādī”ti iti ce maṁ Udāyi sāvakā sakkareyyuṁ garuṁ kareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyuṁ. Ye te Udāyi mama sāvakā rukkhamūlikā abbhokāsikā, te aṭṭhamāse channaṁ na upenti. Na maṁ te iminā dhammena sakkareyyuṁ garuṁ kareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyuṁ. (4)

“Pavivitto samaṇo Gotamo, pavivekassa ca vaṇṇavādī”ti iti ce maṁ Udāyi sāvakā sakkareyyuṁ garuṁ kareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyuṁ. Santi kho pana me Udāyi sāvakā āraññikā pantasenāsanā araññavanapatthāni pantāni senāsanāni ajjhogāhetvā viharanti, te anvaddhamāsaṁ saṁghamajjhe osaranti pātimokkhuddesāya. Ahaṁ kho panudāyi appekadā ākiṇṇo viharāmi bhikkhūhi bhikkhunīhi upāsakehi upāsikāhi raññā rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi. “Pavivitto samaṇo Gotamo, pavivekassa ca vaṇṇavādī”ti iti ce maṁ Udāyi sāvakā sakkareyyuṁ garuṁ kareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyuṁ. Ye te Udāyi mama sāvakā āraññakā pantasenāsanā, araññavanapatthāni pantāni senāsanāni ajjhogāhetvā viharanti, te anvaddhamāsaṁ saṁghamajjhe osaranti pātimokkhuddesāya. Na maṁ te iminā dhammena sakkareyyuṁ garuṁ kareyyuṁ māneyyuṁ pūjeyyuṁ, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya vihareyyuṁ. (5)

Iti kho Udāyi na mamaṁ sāvakā imehi pañcahi dhammehi sakkaronti garuṁ karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharanti.

243. Atthi kho Udāyi aññe ca pañca dhammā, yehi pañcahi dhammehi mamaṁ sāvakā sakkaronti garuṁ karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharanti. Katame pañca, idhudāyi mamaṁ sāvakā adhisīle sambhāventi “sīlavā samaṇo Gotamo, paramena sīlakkhandhena samannāgato”ti. Yampudāyi[1] mamaṁ sāvakā adhisīle sambhāventi “sīlavā samaṇo Gotamo, paramena sīlakkhandhena samannāgato”ti. Ayaṁ kho

1. Yamudāyi (Syā, Ka)

Udāyi paṭhamo dhammo, yena mamaṁ sāvakā sakkaronti garuṁ karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharanti.

244. Puna caparaṁ Udāyi mamaṁ sāvakā abhikkante ñāṇadassane sambhāventi "jānaṁyevāha samaṇo Gotamo 'jānāmī'ti, passaṁyevāha samaṇo Gotamo 'passāmī'ti, abhiññāya samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti, no anabhiññāya. Sanidānaṁ samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti, no anidānaṁ. Sappāṭihāriyaṁ samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti, no appāṭihāriyan"ti. Yampudāyi mamaṁ sāvakā abhikkante ñāṇadassane sambhāventi "jānaṁyevāha samaṇo Gotamo 'jānāmī'ti, passaṁyevāha samaṇo Gotamo 'passāmī'ti abhiññāya samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti, no anabhiññāya. Sanidānaṁ samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti, no anidānaṁ. Sappāṭihāriyaṁ samaṇo Gotamo dhammaṁ deseti, no appāṭihāriyan"ti. Ayaṁ kho Udāyi dutiyo dhammo, yena mamaṁ sāvakā sakkaronti garuṁ karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharanti.

245. Puna caparaṁ Udāyi mamaṁ sāvakā adhipaññāya sambhāventi "paññavā samaṇo Gotamo, paramena paññākkhandhena samannāgato. Taṁ vata anāgataṁ vādapathaṁ na dakkhati, uppannaṁ vā parappavādaṁ na sahadhammena suniggahitaṁ niggaṇhissatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati". Taṁ kiṁ maññasi Udāyi, api nu me sāvakā evaṁ jānantā evaṁ passantā antarantarā kathaṁ opāteyyunti. No hetaṁ bhante. Na kho panāhaṁ Udāyi sāvakesu anusāsaniṁ paccāsīsāmi[1], aññadatthu mamayeva sāvakā anusāsaniṁ paccāsīsanti, yampudāyi mamaṁ sāvakā adhipaññāya sambhāventi "paññavā samaṇo Gotamo, paramena paññākkhandena samannāgato. Taṁ vata anāgataṁ vādapathaṁ na dakkhati, uppannaṁ vā parappavādaṁ na sahadhammena niggahitaṁ niggaṇhissatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati". Ayaṁ kho Udāyi tatiyo dhammo, yena mamaṁ sāvakā sakkaronti garuṁ karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharanti.

---

1. Paccāsiṁsāmi (Sī, Syā, Kaṁ, I)

246. Puna caparaṁ Udāyi mama sāvakā yena dukkhena dukkhotiṇṇā dukkhaparetā. Te maṁ upasaṅkamitvā dukkhaṁ ariyasaccaṁ pucchanti. Tesāhaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ puṭṭho byākaromi, tesāhaṁ cittaṁ ārādhemi pañhassa veyyākaraṇena. Te maṁ dukkhasamudayaṁ. Dukkhanirodhaṁ. Dukkhanirodhagāminiṁ paṭipadaṁ ariyasaccaṁ pucchanti. Tesāhaṁ dukkhanirodhagāminiṁ paṭipadaṁ ariyasaccaṁ puṭṭho byākaromi, tesāhaṁ cittaṁ ārādhemi pañhassa veyyākaraṇena. Yampudāyi mama sāvakā yena dukkhena dukkhotiṇṇā dukkhaparetā. Te maṁ upasaṅkamitvā dukkhaṁ ariyasaccaṁ pucchanti. Tesāhaṁ dukkhaṁ ariyasaccaṁ puṭṭho byākaromi, tesāhaṁ cittaṁ ārādhemi pañhassa veyyākaraṇena. Te maṁ dukkhasamudayaṁ. Dukkhanirodhaṁ. Dukkhanirodhagāminiṁ paṭipadaṁ ariyasaccaṁ pucchanti. Tesāhaṁ dukkhanirodhagāminiṁ paṭipadaṁ ariyasaccaṁ puṭṭho byākaromi, tesāhaṁ cittaṁ ārādhemi pañhassa veyyākaraṇena. Ayaṁ kho Udāyi catuttho dhammo, yena mamaṁ sāvakā sakkaronti garuṁ karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharanti.

247. Puna caparaṁ Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā cattāro satipaṭṭhāne bhāventi. Idhudāyi bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Vedanāsu vedanānupassī viharati. Citte cittānupassī viharati. Dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassaṁ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna caparaṁ Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā cattāro sammappadhāne bhāventi. Idhudāyi bhikkhu anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. Uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. Anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. Uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ ṭhitiyā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati vīriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna caparaṁ Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā cattāro iddhipāde bhāventi. Idhudāyi bhikkhu chandasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, vīriyasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, cittasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, vīmaṁsasamādhipadhānasaṅkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramittā viharanti.

Puna caparaṁ Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā pañcindriyāni bhāventi. Idhudāyi bhikkhu saddhindriyaṁ bhāveti upasamagāmiṁ sambodhagāmiṁ. Vīriyindriyaṁ bhāveti -pa-. Satindriyaṁ bhāveti. Samādhindriyaṁ bhāveti. Paññindriyaṁ bhāveti upasamagāmiṁ sambodhagāmiṁ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna caparaṁ Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā pañca balāni bhāventi. Idhudāyi bhikkhu saddhābalaṁ bhāveti upasamagāmiṁ sambodhagāmiṁ. Vīriyabalaṁ bhāveti -pa-. Satibalaṁ bhāveti. Samādhibalaṁ bhāveti. Paññābalaṁ bhāveti upasamagāmiṁ sambodhagāmiṁ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna caparaṁ Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā sattabojjhaṅge bhāventi. Idhudāyi bhikkhu satisambojjhaṅgaṁ bhāveti vivekanissitaṁ virāganissitaṁ nirodhanissitaṁ vossaggapariṇāmiṁ. Dhammavicayasambojjhaṅgaṁ bhāveti -pa-. Vīriyasambojjhaṅgaṁ bhāveti. Pītisambojjhaṅgaṁ bhāveti. Passaddhisambojjhaṅgaṁ bhāveti. Samādhisambojjhaṅgaṁ bhāveti. Upekkhāsambojjhaṅgaṁ bhāveti vivekanissitaṁ virāganissitaṁ nirodhanissitaṁ vossaggapariṇāmiṁ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna caparaṁ Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā ariyaṁ aṭṭhaṅgikaṁ maggaṁ bhāventi. Idhudāyi bhikkhu sammādiṭṭhiṁ bhāveti, sammāsaṅkappaṁ bhāveti, sammāvācaṁ bhāveti, sammākammantaṁ bhāveti, sammā-ājīvaṁ bhāveti, sammāvāyāmaṁ bhāveti,

sammāsatiṁ bhāveti, sammāsamādhiṁ bhāveti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

248. Puna caparaṁ Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā aṭṭha vimokkhe bhāventi. Rūpī rūpāni passati, ayaṁ paṭhamo vimokkho. Ajjhattaṁ arūpasaññī bahiddhā rūpāni passati, ayaṁ dutiyo vimokkho. Subhanteva adhimutto hoti, ayaṁ tatiyo vimokkho. Sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthaṅgamā nānattasaññānaṁ amanasikārā "ananto ākāso"ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati, ayaṁ catuttho vimokkho. Sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma "anantaṁ viññāṇan"ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati, ayaṁ pañcamo vimokkho. Sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma "natthi kiñcī"ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati, ayaṁ chaṭṭho vimokkho. Sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati, ayaṁ sattamo vimokkho. Sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhaṁ upasampajja viharati, ayaṁ aṭṭhamo vimokkho. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

249. Puna caparaṁ Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā aṭṭha abhibhāyatanāni bhāventi. Ajjhattaṁ rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, tāni abhibhuyya jānāmi passāmīti evaṁ saññī hoti, idaṁ paṭhamaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāṇāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, tāni abhibhuyya jānāmi passāmīti evaṁ saññī hoti, idaṁ dutiyaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, tāni abhibhuyya jānāmi passāmīti evaṁ saññī hoti, idaṁ tatiyaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāṇāni suvaṇṇadubbaṇṇāni, tāni abhibhuyya jānāmi passāmīti evaṁ saññī hoti, idaṁ catutthaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni nīlavaṇṇāni nīlanidassanāni nīlanibhāsāni. Seyyathāpi nāma umāpupphaṁ nīlaṁ nīlavaṇṇaṁ nīlanidassanaṁ nīlanibhāsaṁ. Seyyathā vā pana taṁ vatthaṁ Bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ nīlaṁ nīlavaṇṇaṁ nīlanidassanaṁ nīlanibhāsaṁ. Evameva ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nīlāni nīlavaṇṇāni nīlanidassanāni nīlanibhāsāni, tāni abhibhuyya jānāmi passāmīti evaṁ saññī hoti, idaṁ pañcamaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni pītavaṇṇāni pītanidassanāni pītanibhāsāni. Seyyathāpi nāma kaṇikārapupphaṁ pītaṁ pītavaṇṇaṁ pītanidassanaṁ pītanibhāsaṁ. Seyyathā vā pana taṁ vatthaṁ Bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ pītaṁ pītavaṇṇaṁ pītanidassanaṁ pītanibhāsaṁ. Evameva ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pītāni pītavaṇṇāni pītanidassanāni pītanibhāsāni, tāni abhibhuyya jānāmi passāmīti evaṁ saññī hoti, idaṁ chaṭṭhaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni. Seyyathāpi nāma bandhujīvakapupphaṁ lohitakaṁ lohitakavaṇṇaṁ lohitakanidassanaṁ lohitakanibhāsaṁ. Seyyathā vā pana taṁ vattaṁ Bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ lohitakaṁ lohitakavaṇṇaṁ lohitakanidassanaṁ lohitakanibhāsaṁ. Evameva ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni, tāni abhibhuyya jānāmi passāmīti evaṁ saññī hoti, idaṁ sattamaṁ abhibhāyatanaṁ.

Ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni odātanibhāsāni. Seyyathāpi nāma osadhitārakā odātā odātavaṇṇā odātanidassanā odātanibhāsā. Seyyathā vā pana taṁ vatthaṁ Bārāṇaseyyakaṁ ubhatobhāgavimaṭṭhaṁ odātaṁ odātavaṇṇaṁ odātanidassanaṁ odātanibhāsaṁ. Evameva ajjhattaṁ arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni odātanibhāsāni, tāni abhibhuyya

jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti, idaṁ aṭṭhamaṁ abhibhāyatanaṁ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

250. Puna caparaṁ Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā dasa kasiṇāyatanāni bhāventi, pathavīkasiṇameko sañjānāti uddhamadho tiriyaṁ advayaṁ appamāṇaṁ. Āpokasiṇa meko sañjānāti -pa-. Tejokasiṇa meko sañjānāti. Vāyokasiṇameko sañjānāti. Nīlakasiṇameko sañjānāti. Pītakasiṇameko sañjānāti. Lohitakasiṇameko sañjanāti. Odātakasiṇameko sañjānāti. Ākāsakasiṇameko sañjānāti. Viññāṇakasiṇameko sañjānāti uddhamadho tiriyaṁ advayaṁ appamāṇaṁ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

251. Puna caparaṁ Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā cattāri jhānāni bhāventi. Idhudāyi bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, so imameva kāyaṁ vivekajena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa vivekajena pītisukhena apphuṭaṁ hoti. Seyyathāpi Udāyi dakkho nhāpako[1] vā nhāpakantevāsī vā kaṁsathāle nhānīyacuṇṇāni[2] ākiritvā udakena paripphosakaṁ parippphosakaṁ sanneyya, sāyaṁ nhānīyapiṇḍi[3] snehānugatā snehaparetā santarabāhirā phuṭā snehena, na ca paggharinī. Evameva kho Udāyi bhikkhu imameva kāyaṁ vivekajena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa vivekajena pītisukhena apphuṭaṁ hoti.

Puna caparaṁ Udāyi bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ -pa- dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, so imameva kāyaṁ samādhijena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa samādhijena pītisukhena apphuṭaṁ

---

1. Nahāpako (Sī, I)
2. Nahānīyacuṇṇāni (Sī, I)
3. Sāssa nahānīyapiṇḍī (Sī, Syā, Kaṁ)

hoti. Seyyathāpi Udāyi udakarahado gambhīro ubbhidodako[1], tassa nevassa puratthimāya disāya udakassa āyamukhaṁ, na pacchimāya disāya udakassa āyamukhaṁ, na uttarāya disāya udakassa āyamukhaṁ, na dakkhiṇāya disāya udakassa āyamukhaṁ, devo ca na kālena kālaṁ sammā dhāraṁ anuppaveccheyya. Atha kho tamhāva udakarahadā sītā vāridhārā ubbhijjitvā tameva udakarahadaṁ sītena vārinā abhisandeyya parisandeyya paripūreyya paripphareyya, nāssa kiñci sabbāvato udakarahadassa sītena vārinā apphuṭaṁ assa. Evameva kho Udāyi bhikkhu imameva kāyaṁ samādhijena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa samādhijena pītisukhena apphuṭaṁ hoti.

Puna caparaṁ Udāyi bhikkhu pītiyā ca virāgā -pa- tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. So imameva kāyaṁ nippītikena sukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa nippītikena sukhena apphuṭaṁ hoti. Seyyathāpi Udāyi uppaliniyaṁ vā paduminiyaṁ vā puṇḍarīkiniyaṁ vā appekaccāni uppalāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake saṁvaḍḍhāni udakānuggatāni anto nimuggaposīni, tāni yāva caggā yāva ca mūlā sītena vārinā abhisannāni parisannāni paripūrāni paripphuṭāni, nāssa[2] kiñci sabbāvataṁ uppalānaṁ vā padumānaṁ vā puṇḍarīkānaṁ vā sītena vārinā apphuṭaṁ assa. Evameva kho Udāyi bhikkhu imameva kāyaṁ nippītikena sukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa nippītikena sukhena apphuṭaṁ hoti.

Puna caparaṁ Udāyi bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānaṁ atthaṅgamā adukkhamasukhaṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, so imameva kāyaṁ parisuddhena cetasā pariyodātena pharitvā nisinno hoti, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa parisuddhena cetasā pariyodātena apphuṭaṁ hoti. Seyyathāpi Udāyi puriso odātena vatthena sasītaṁ pārupitvā nisinno assa, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa odātena

---

1. Ubbhitodako (Syā, Kaṁ, Ka)
2. Na nesaṁ (Sī)

vatthena apphuṭaṁ assa. Evameva kho Udāyi bhikkhu imameva kāyaṁ parisuddhena cetasā pariyodātena pharitvā nisinno hoti, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa parisuddhena cetasā pariyodātena apphuṭaṁ hoti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

252. Puna caparaṁ Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā evaṁ pajānanti "ayaṁ kho me kāyo rūpī cātumahābhūtiko mātāpettikasambhavo odanakummāsūpacayo aniccucchādanaparimaddanabhedanaviddhaṁsanadhammo, idañca pana me viññāṇaṁ ettha sitaṁ ettha paṭibaddhaṁ. Seyyathāpi Udāyi maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato accho vippasanno sabbākārasampanno, tatridaṁ suttaṁ āvutaṁ nīlaṁ vā pītaṁ vā lohitaṁ vā odātaṁ vā paṇḍusuttaṁ vā, tamenaṁ cakkhumā puriso hatthe karitvā paccavekkheyya 'ayaṁ kho maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato accho vippasanno sabbākārasampanno, tatridaṁ suttaṁ āvutaṁ nīlaṁ vā pītaṁ vā lohitaṁ vā odātaṁ vā paṇḍusuttaṁ vā'ti". Evameva kho Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā evaṁ pajānanti "ayaṁ kho me kāyo rūpī cātumahābhūtiko mātāpettikasambhavo odanakummāsūpacayo aniccucchādanaparimaddanabhedanaviddhaṁsanadhammo, idañca pana me viññāṇaṁ ettha sitaṁ ettha paṭibaddhan"ti. Tatra ca pana mesāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

253. Puna caparaṁ Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā imamhā kāyā aññaṁ kāyaṁ abhinimminanti rūpiṁ manomayaṁ sabbaṅgapaccaṅgiṁ ahīnindriyaṁ. Seyyathāpi Udāyi puriso muñjamhā īsikaṁ pabbāheyya, tassa evamassa "ayaṁ muñjo, ayaṁ īsikā, añño muñjo, aññā īsikā, muñjamhātveva īsikā pabbāḷhā"ti. Seyyathā vā panudāyi puriso asiṁ kosiyā pabbāheyya, tassa evamassa "ayaṁ asi, ayaṁ kosi, añño asi, aññā kosi, kosiyātveva asi pabbāḷho"ti. Seyyathā vā panudāyi puriso ahiṁ karaṇḍā uddhareyya, tassa evamassa "ayaṁ ahi, ayaṁ karaṇḍo,

añño ahi, añño karaṇḍo, karaṇḍātveva ahi ubbhato”ti. Evameva kho Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā imamhā kāyā aññaṁ kāyaṁ abhinimminanti rūpiṁ manomayaṁ sabbaṅgapaccaṅgiṁ ahīnindriyaṁ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosanapāramippattā viharanti.

254. Puna caparaṁ Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhonti, ekopi hutvā bahudhā honti, bahudhāpi hutvā eko hoti, āvibhāvaṁ tirobhāvaṁ tirokuṭṭaṁ tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamānā gacchanti seyyathāpi ākāse, pathaviyāpi ummujjanimujjaṁ karonti seyyathāpi udake, udakepi abhijjamāne[1] gacchanti seyyathāpi pathaviyaṁ, ākāsepi pallaṅkena kamanti seyyathāpi pakkhī sakuṇo, imepi candimasūriye evaṁmahiddhike evaṁmahānubhāve pāṇinā parimasanti parimajjanti, yāva brahmalokāpi kāyena vasaṁ vattenti. Seyyathāpi Udāyi dakkho kumbhakāro vā kumbhakārantevāsī vā suparikammakatāya mattikāya yaṁ yadeva bhājanavikatiṁ ākaṅkheyya, taṁ tadeva kareyya abhinipphādeyya. Seyyathā vā panudāyi dakkho dantakāro vā dantakārantevāsī vā suparikammakatasmiṁ dantasmiṁ yaṁ yadeva dantavikatiṁ ākaṅkheyya, taṁ tadeva kareyya abhinipphādeyya. Sayyathā vā panudāyi dakkho suvaṇṇakāro vā suvaṇṇakārantevāsī vā suparikammakatasmiṁ suvaṇṇasmiṁ yaṁ yadeva suvaṇṇavikatiṁ ākaṅkheyya, taṁ tadeva kareyya abhinipphādeyya. Evameva kho Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhonti, ekopi hutvā bahudhā honti, bahudhāpi hutvā eko hoti, āvibhāvaṁ tirobhāvaṁ tirokuṭṭaṁ tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamānā gacchanti seyyathāpi ākāse, pathaviyāpi ummujjanimujjaṁ karonti seyyathāpi udake, udakepi abhijjamāne gacchanti seyyathāpi pathaviyaṁ, ākāsepi pallaṅkena kamanti seyyathāpi pakkhī sakuṇo, imepi candimasūriye evaṁmahiddhike evaṁmahānubhāve pāṇinā parimajjanti, yāva brahmalokapi

1. Abhijjamānā (Ka)

kāyena vasaṁ vattenti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

255. Puna caparaṁ Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya ubho sadde suṇanti dibbe ca mānuse ca ye dūre santike ca. Seyyathāpi Udāyi balavā saṅkhadhamo appakasireneva cātuddisā viññāpeyya. Evameva kho Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya ubho sadde suṇanti dibbe ca mānuse ca ye dūre santike ca. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

256. Puna caparaṁ Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā parasattānaṁ parapuggalānaṁ cetasā ceto paricca pajānanti, sarāgaṁ vā cittaṁ sarāgaṁ cittanti pajānanti, vītarāgaṁ vā cittaṁ vītarāgaṁ cittanti pajānanti, sadosaṁ vā cittaṁ sadosaṁ cittanti pajānanti, vītadosaṁ vā cittaṁ vītadosaṁ cittanti pajānanti, samohaṁ vā cittaṁ samohaṁ cittanti pajānanti, vītamohaṁ vā cittaṁ vītamohaṁ cittanti pajānanti, saṁkhittaṁ vā cittaṁ saṁkhittaṁ cittanti pajānanti, vikkhittaṁ vā cittaṁ vikkhittaṁ cittanti pajānanti, mahaggataṁ vā cittaṁ mahaggataṁ cittanti pajānanti, amahaggataṁ vā cittaṁ amahaggataṁ cittanti pajānanti, sa-uttaraṁ vā cittaṁ sa-uttaraṁ cittanti pajānanti, anuttaraṁ vā cittaṁ anuttaraṁ cittanti pajānanti, samāhitaṁ vā cittaṁ samāhitaṁ cittanti pajānanti, asamāhitaṁ vā cittaṁ asamāhitaṁ cittanti pajānanti, vimuttaṁ vā cittaṁ vimuttaṁ cittanti pajānanti, avimuttaṁ vā cittaṁ avimuttaṁ cittanti pajānanti. Seyyathāpi Udāyi itthī vā puriso vā daharo yuvā maṇḍanakajātiko ādāse vā parisuddhe pariyodāte acche vā udakapatte sakaṁ mukhanimittaṁ paccavekkhamāno sakaṇikaṁ vā sakaṇikanti[1] jāneyya, akaṇikaṁ vā akaṇikanti[2] jāneyya. Evameva kho Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā parasattānaṁ parapuggalānaṁ cetasā ceto paricca pajānanti,

1. Sakaṇikaṅgaṁ vā sakaṇikaṅganti (Sī) 2. Akaṇikaṅgaṁ vā akaṇikaṅganti (Sī)

sarāgaṁ vā cittaṁ sarāgaṁ cittanti pajānanti, vītarāgaṁ vā cittaṁ -pa-sadosaṁ vā cittaṁ. Vītadosaṁ vā cittaṁ. Samohaṁ vā cittaṁ. Vītamohaṁ vācittaṁ. Saṁkhittaṁ vā cittaṁ. Vikkhittaṁ vā cittaṁ. Mahaggataṁ vā cittaṁ. Amahaggataṁ vā cittaṁ. Sa-uttaraṁ vā cittaṁ. Anuttaraṁ vā cittaṁ. Samāhitaṁ vā cittaṁ. Asamāhitaṁ vā cittaṁ. Vimuttaṁ vā cittaṁ. Avimuttaṁ vā cittaṁ avimuttaṁ cittanti pajānanti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

257. Puna caparaṁ Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussaranti. Seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo cattālīsampi jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi anekepi saṁvaṭṭakappe anekepi vivaṭṭakappe anekepi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe, "amutrāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatrāpāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno"ti. Iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathāpi Udāyi puriso sakamhā gāmā aññaṁ gāmaṁ gaccheyya, tamhāpi gāmā aññaṁ gāmaṁ gaccheyya, so tamhā gāmā sakaṁyeva gāmaṁ paccāgaccheyya. Tassa evamassa "ahaṁ kho sakamhā gāmā aññaṁ gāmaṁ agacchiṁ, tatra evaṁ aṭṭhāsiṁ evaṁ nisīdiṁ evaṁ abhāsiṁ evaṁ tuṇhī ahosiṁ, tamhāpi gāmā amuṁ gāmaṁ agacchiṁ, tatrāpi evaṁ aṭṭhāsiṁ evaṁ nisīdiṁ evaṁ abhāsiṁ evaṁ tuṇhī ahosiṁ, somhi tamhā gāmā sakaṁyeva gāmaṁ paccāgato"ti. Evameva kho Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussaranti. Seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ -pa- iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussaranti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

258. Puna caparaṁ Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena

satte passanti cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānanti "ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā"ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passanti cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānanti. Seyyathāpi Udāyi dve agārā sadvārā[1], tatra cakkhumā puriso majjhe ṭhito passeyya manusse gehaṁ pavisantepi nikkhamantepi anucaṅkamantepi anuvicarantepi. Evameva kho Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passanti cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānanti -pa-. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

259. Puna caparaṁ Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharanti. Seyyathāpi Udāyi pabbatasaṅkhepe udakarahado accho vippasanno anāvilo, tattha cakkhumā puriso tīre ṭhito passeyya sippisambukampi[2] sakkharakaṭhalampi macchagumbampi carantampi tiṭṭhantampi. Tassa evamassa "ayaṁ kho udakarahado accho vippasanno anāvilo, tatrime sippisambukāpi sakkharakaṭhalāpi macchagumbāpi carantipi tiṭṭhantipī"ti. Evameva kho Udāyi akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathāpaṭipannā me sāvakā āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāmuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharanti. Tatra ca pana

1. Sannadvārā (Ka) 2. Sippikasambukampi (Syā, Kaṁ, Ka)

me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti. Ayaṁ kho Udāyi pañcamo dhammo. Yena mama sāvakā sakkaronti garuṁ karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharanti.

Ime kho Udāyi pañca dhammā, yehi mamaṁ sāvakā sakkaronti garuṁ karonti mānenti pūjenti, sakkatvā garuṁ katvā upanissāya viharantīti.

Idamavoca Bhagavā. Attamano Sakuludāyī paribbājako Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

Mahāsakuludāyisuttaṁ niṭṭhitaṁ sattamaṁ.

---

8. Samaṇamuṇḍikasutta

260. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Uggāhamāno paribbājako Samaṇamuṇḍikāputto[1] samayappavādake tindukācīre ekasālake Mallikāya ārāme paṭivasati mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ pañcamattehi paribbājakasatehi. Atha kho Pañcakaṅgo thapati Sāvatthiyā nikkhami divā divassa Bhagavantaṁ dassanāya. Atha kho Pañcakaṅgassa thapatissa etadahosi "akālo kho tāva Bhagavantaṁ dassanāya, paṭisallīno Bhagavā, manobhāvaniyānampi bhikkhūnaṁ asamayo dassanāya, paṭisallīnā manobhāvaniyā bhikkhū, yaṁnūnāhaṁ yena samayappavādako tindukācīro ekasālako Mallikāya ārāmo, yena Uggāhamāno paribbājako Samaṇamuṇḍikāputto tenupasaṅkameyyan"ti. Atha kho Pañcakaṅgo thapati yena samayappavādako tindukācīro ekasālako Mallikāya ārāmo, yena Uggāhamāno paribbājako Samaṇamuṇḍikāputto tenupasaṅkami.

Tena kho pana samayena Uggāhamāno paribbājako Samaṇamuṇḍikāputto mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ nisinno hoti unnādiniyā uccāsaddamahāsaddāya anekavihitaṁ tiracchānakathaṁ kathentiyā. Seyyathidaṁ, rājakathaṁ corakathaṁ mahāmattakathaṁ senākathaṁ bhayakathaṁ

---

1. Samaṇamaṇḍikāputto (Sī, I)

yuddhakathaṁ annakathaṁ pānakathaṁ vatthakathaṁ sayanakathaṁ mālākathaṁ gandhakathaṁ ñātikathaṁ yānakathaṁ gāmakathaṁ nigamakathaṁ nagarakathaṁ janapadakathaṁ itthikathaṁ sūrakathaṁ visikhākathaṁ kumbhaṭṭhānakathaṁ pubbapetakathaṁ nānattakathaṁ lokakkhāyikaṁ samuddakkhāyikaṁ itibhavābhavakathaṁ iti vā.

Addasā kho Uggāhamāno paribbājako Samaṇamuṇḍikāputto Pañcakaṅgaṁ thapatiṁ dūratova āgacchantaṁ, disvāna sakaṁ parisaṁ saṇṭhāpesi "appasaddā bhonto hontu, mā bhonto saddamakatta. Ayaṁ samaṇassa Gotamassa sāvako āgacchati Pañcakaṅgo thapati. Yāvatā kho pana samaṇassa Gotamassa sāvakā gihī odātavasanā Sāvatthiyaṁ paṭivasanti, ayaṁ tesaṁ aññataro Pañcakaṅgo thapati. Appasaddakāmā kho pana te āyasmanto appasaddavinītā appasaddassa vaṇṇavādino, appeva nāma appasaddaṁ parisaṁ viditvā upasaṅkamitabbaṁ maññeyyā"ti. Atha kho te paribbājakā tuṇhī ahesuṁ.

261. Atha kho Pañcakaṅgo thapati yena Uggāhamāno paribbājako Samaṇamuṇḍikāputto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Uggāhamānena paribbājakena Samaṇamuṇḍikāputtena saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Pañcakaṅgaṁ thapatiṁ Uggāhamāno paribbājako Samaṇamuṇḍikāputto etadavoca "catūhi kho ahaṁ gahapati dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññapemi sampannakusalaṁ paramakusalaṁ uttamapattipattaṁ samaṇaṁ ayojjhaṁ. Katamehi catūhi. Idha gahapati na kāyena pāpakammaṁ karoti, na pāpakaṁ vācaṁ bhāsati, na pāpakaṁ saṅkappaṁ saṅkappeti, na pāpakaṁ ājīvaṁ ājīvati. Imehi kho ahaṁ gahapati catūhi dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññapemi sampannakusalaṁ paramakusalaṁ uttamapattipattaṁ samaṇaṁ ayojjhan"ti.

Atha kho Pañcakaṅgo thapati Uggāhamānassa paribbājakassa Samaṇamuṇḍikāputtassa bhāsitaṁ neva abhinandi nappaṭikkosi, anabhinanditvā appaṭikkositvā uṭṭhāyāsanā pakkāmi "Bhagavato santike etassa bhāsitassa atthaṁ ājānissāmī"ti. Atha kho Pañcakaṅgo thapati yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Pañcakaṅgo thapati yāvatako ahosi

Uggāhamānena paribbājakena Samaṇamuṇḍikāputtena saddhiṁ kathāsallāpo, taṁ sabbaṁ Bhagavato ārocesi.

262. Evaṁ vutte Bhagavā Pañcakaṅgaṁ thapatiṁ etadavoca—evaṁ sante kho thapati daharo kumāro mando uttānaseyyako sampannakusalo bhavissati paramakusalo uttamapattipatto samaṇo ayojjho, yathā Uggāhamānassa paribbājakassa Samaṇamuṇḍikāputtassa vacanaṁ. Daharassa hi thapati kumārassa mandassa uttānaseyyakassa kāyotipi na hoti, kuto pana kāyena pāpakammaṁ karissati aññatra phanditamattā. Daharassa hi thapati kumārassa mandassa uttānaseyyakassa vācātipi na hoti, kuto pana pāpakaṁ vācaṁ bhāsissati aññatra roditamattā. Daharassa hi thapati kumārassa mandassa uttānaseyyakassa saṅkappotipi na hoti, kuto pana pāpakaṁ saṅkappaṁ saṅkappissati aññatra vikūjitamattā[1]. Daharassa hi thapati kumārassa mandassa uttānaseyyakassa ājīvotipi na hoti, kuto pana pāpakaṁ ājīvaṁ ājīvissati aññatra mātuthaññā. Evaṁ sante kho thapati daharo kumāro mando uttānaseyyako sampannakusalo bhavissati paramakusalo uttamapattipatto samaṇo ayojjho, yathā Uggāhamānassa paribbājakassa Samaṇamuṇḍikāputtassa vacanaṁ.

263. Catūhi kho ahaṁ thapati dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññapemi na ceva sampannakusalaṁ na paramakusalaṁ na uttamapattipattaṁ samaṇaṁ ayojjhaṁ, api cimaṁ daharaṁ kumāraṁ mandaṁ uttānaseyyakaṁ samadhigayha tiṭṭhati. Katamehi catūhi. Idha thapati na kāyena pāpakammaṁ karoti, na pāpakaṁ vācaṁ bhāsati, na pāpakaṁ saṅkappaṁ saṅkappeti, na pāpakaṁ ājīvaṁ ājīvati. Imehi kho ahaṁ thapati catūhi dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññapemi na ceva sampannakusalaṁ na paramakusalaṁ na uttamapattipattaṁ samaṇaṁ ayojjhaṁ, api cimaṁ daharaṁ kumāraṁ mandaṁ uttānaseyyakaṁ samadhigayha tiṭṭhati.

Dasahi kho ahaṁ thapati dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññapemi sampannakusalaṁ paramakusalaṁ uttamapattipattaṁ samaṇaṁ ayojjhaṁ. Ime akusalā sīlā, tamahaṁ[2] thapati veditabbanti vadāmi. Itosamuṭṭhānā

---

1. Vikujjitamattā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Kahaṁ (Sī), tahaṁ (I)

akusalā sīlā, tamahaṁ thapati veditabbanti vadāmi. Idha akusalā sīlā aparisesā nirujjhanti, tamahaṁ thapati veditabbanti vadāmi. Evaṁ paṭipanno akusalānaṁ sīlānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti, tamahaṁ thapati veditabbanti vadāmi.

Ime kusalā sīlā, tamahaṁ thapati veditabbanti vadāmi. Itosamuṭṭhānā kusalā sīlā, tamahaṁ thapati veditabbanti vadāmi. Idha kusalā sīlā aparisesā nirujjhanti, tamahaṁ thapati veditabbanti vadāmi. Evaṁ paṭipanno kusalānaṁ sīlānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti, tamahaṁ thapati veditabbanti vadāmi.

Ime akusalā saṅkappā, tamahaṁ thapati veditabbanti vadāmi. Itosamuṭṭhānā akusalā saṅkappā, tamahaṁ thapati veditabbanti vadāmi. Idha akusalā saṅkappā aparisesā nirujjhanti, tamahaṁ thapati veditabbanti vadāmi. Evaṁ paṭipanno akusalānaṁ saṅkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti, tamahaṁ thapati veditabbanti vadāmi.

Ime kusalā saṅkappā, tamahaṁ thapati veditabbanti vadāmi. Itosamuṭṭhānā kusalā saṅkappā, tamahaṁ thapati veditabbanti vadāmi. Idha kusalā saṅkappā aparisesā nirujjhanti, tamahaṁ thapati veditabbanti vadāmi. Evaṁ paṭipanno kusalānaṁ saṅkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti, tamahaṁ thapati veditabbanti vadāmi.

264. Katame ca thapati akusalā sīlā. Akusalaṁ kāyakammaṁ akusalaṁ vacīkammaṁ pāpako ājīvo. Ime vuccanti thapati akusalā sīlā.

Ime ca thapati akusalā sīlā kiṁsamuṭṭhānā. Samuṭṭhānampi nesaṁ vuttaṁ, cittasamuṭṭhānātissa vacanīyaṁ. Katamaṁ cittaṁ. Cittampi hi bahuṁ anekavidhaṁ nānappakārakaṁ, yaṁ cittaṁ sarāgaṁ sadosaṁ samohaṁ. Itosamuṭṭhānā akusalā sīlā.

Ime ca thapati akusalā sīlā kuhiṁ aparisesā nirujjhanti. Nirodhopi nesaṁ vutto, idha thapati bhikkhu kāyaduccaritaṁ pahāya

kāyasucaritaṁ bhāveti, vacīduccaritaṁ pahāya vacīsucaritaṁ bhāveti, manoduccaritaṁ pahāya manosucaritaṁ bhāveti, micchājīvaṁ pahāya sammājīvena jīvitaṁ kappeti. Etthete akusalā sīlā aparisesā nirujjhanti.

Kathaṁ paṭipanno thapati akusalānaṁ sīlānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti. Idha thapati bhikkhu anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati, uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati, anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati, uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ ṭhitiyā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati vīriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. Evaṁ paṭipanno kho thapati akusalānaṁ sīlānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti.

265. Katame ca thapati kusalā sīlā. Kusalaṁ kāyakammaṁ kusalaṁ vacīkammaṁ ājīvaparisuddhaṁpi kho ahaṁ thapati sīlasmiṁ vadāmi. Ime vuccanti thapati kusalā sīlā.

Ime ca thapati kusalā sīlā kiṁsamuṭṭhānā. Samuṭṭhānampi nesaṁ vuttaṁ, cittasamuṭṭhānātissa vacanīyaṁ. Katamaṁ cittaṁ. Cittampi hi bahuṁ anekavidhaṁ nānappakārakaṁ, yaṁ cittaṁ vītarāgaṁ vītadosaṁ vītamohaṁ. Itosamuṭṭhānā kusalā sīlā.

Ime ca thapati kusalā sīlā kuhiṁ aparisesā nirujjhanti. Nirodhopi nesaṁ vutto, idha thapati bhikkhu sīlavā hoti no ca sīlamayo, tañca cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ yathābhūtaṁ pajānāti. Yatthassa te kusalā sīlā aparisesā nirujjhanti.

Kathaṁ paṭipanno ca thapati kusalānaṁ sīlānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti. Idha thapati bhikkhu anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti

padahati. Uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya -pa-. Anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya -pa-. Uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ ṭhitiyā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati vīriyaṁ ārabhati cittṁ paggaṇhāti padahati. Evaṁ paṭipanno kho thapati kusalānaṁ sīlānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti.

266. Katame ca thapati akusalā saṅkappā. Kāmasaṅkappo byāpādasaṅkappo vihiṁsāsaṅkappo. Ime vuccanti thapati akusalā saṅkappā.

Ime ca thapati akusalā saṅkappā kiṁsamuṭṭhānā. Samuṭṭhānampi nesaṁ vuttaṁ, saññāsamuṭṭhānātissa vacanīyaṁ. Katamā saññā. Saññāpi hi bahū anekavidhā nānappakārakā, kāmasaññā byāpādasaññā vihiṁsāsaññā. Itosamuṭṭhānā akusalā saṅkappā.

Ime ca thapati akusalā saṅkappā kuhiṁ aparisesā nirujjhanti. Nirodhopi nesaṁ vutto, idha thapati bhikkhu vivicceva kāmehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Etthete akusalā saṅkappā aparisesā nirujjhanti.

Kathaṁ paṭipanno ca thapati akusalānaṁ saṅkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti. Idha thapati bhikkhu anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati, uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya -pa- anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya -pa- uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ ṭhitiyā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati vīriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. Evaṁ paṭipanno kho thapati akusalānaṁ saṅkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti.

267. Katame ca thapati kusalā saṅkappā. Nekkhammasaṅkappo abyāpādasaṅkappo avihiṁsāsaṅkappo. Ime vuccanti thapati kusalā saṅkappā.

Ime ca thapati kusalā saṅkappā kiṁsamuṭṭhānā. Samuṭṭhānampi nesaṁ vuttaṁ, saññāsamuṭṭhānātissa vacanīyaṁ. Katamā saññā. Saññāpi hi bahū

anekavidhā nānappakārakā, nekkhammasaññā abyāpādasaññā avihiṁsāsaññā. Itosamuṭṭhānā kusalā saṅkappā.

Ime ca thapati kusalā saṅkappā kuhiṁ aparisesā nirujjhanti. Nirodhopi nesaṁ vutto, idha thapati bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā -pa- dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Etthete kusalā saṅkappā aparisesā nirujjhanti.

Kathaṁ paṭipanno ca thapati kusalānaṁ saṅkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti. Idha thapati bhikkhu anuppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati vīriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati, uppannānaṁ pāpakānaṁ akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya -pa- anuppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ uppādāya -pa- uppannānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ ṭhitiyā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati vīriyaṁ ārabhati cittaṁ paggaṇhāti padahati. Evaṁ paṭipanno kho thapati kusalānaṁ saṅkappānaṁ nirodhāya paṭipanno hoti.

268. Katamehi cāhaṁ thapati dasahi dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññapemi sampannakusalaṁ paramakusalaṁ uttamapattipattaṁ samaṇaṁ ayojjhaṁ. Idha thapati bhikkhu asekhāya sammādiṭṭhiyā samannāgato hoti, asekhena sammāsaṅkappena samannāgato hoti, asekhāya sammāvācāya samannāgato hoti, asekhena sammākammantena samannāgato hoti, asekhena sammā-ājīvena samannāgato hoti, asekhena sammāvāyāmena samannāgato hoti, asekhāya sammāsatiyā samannāgato hoti, asekhena sammāsamādhinā samannāgato hoti, asekhena sammāñāṇena samannāgato hoti, asekhāya sammāvimuttiyā samannāgato hoti. Imehi kho ahaṁ thapati dasahi dhammehi samannāgataṁ purisapuggalaṁ paññapemi sampannakusalaṁ paramakusalaṁ uttamapattipattaṁ samaṇaṁ ayojjhanti.

Idamavoca Bhagavā. Attamano Pañcakaṅgo thapati Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

Samaṇamuṇḍikasuttaṁ niṭṭhitaṁ aṭṭhamaṁ.

9. Cūḷasakuludāyisutta

269. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena Sakuludāyī paribbājako Moranivāpe paribbājakārāme paṭivasati mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Rājagahaṁ piṇḍāya pāvisi. Atha kho Bhagavato etadahosi "atippago kho tāva Rājagahe piṇḍāya carituṁ. Yaṁnūnāhaṁ yena Moranivāpo paribbājakārāmo yena Sakuludāyī paribbājako tenupasaṅkameyyan"ti. Atha kho Bhagavā yena Moranivāpo paribbājakārāmo tenupasaṅkami.

Tena kho pana samayena Sakuludāyī paribbājako mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ nisinno hoti unnādiniyā uccāsaddamahāsaddāya anekavihitaṁ tiracchānakathaṁ kathentiyā. Seyyathidaṁ, rājakathaṁ corakathaṁ mahāmattakathaṁ senākathaṁ bhayakathaṁ yuddhakathaṁ annakathaṁ pānakathaṁ vatthakathaṁ sayanakathaṁ mālākathaṁ gandhakathaṁ ñātikathaṁ yānakathaṁ gāmakathaṁ nigamakathaṁ nagarakathaṁ janapadakathaṁ itthikathaṁ sūrakathaṁ visikhākathaṁ kumbhaṭṭhānakathaṁ pubbapetakathaṁ nānattakathaṁ lokakkhāyikaṁ samuddakkhāyikaṁ itibhavābhavakathaṁ iti vā. Addasā kho Sakuludāyī paribbājako Bhagavantaṁ dūratova āgacchantaṁ, disvāna sakaṁ parisaṁ saṇṭhāpesi "appasaddā bhonto hontu, mā bhonto saddamakattha, ayaṁ samaṇo Gotamo āgacchati. Appasaddakāmo kho pana so āyasmā appasaddassa vaṇṇavādī, appeva nāma appasaddaṁ parisaṁ viditvā upasaṅkamitabbaṁ maññeyyā"ti. Atha kho te paribbājakā tuṇhī ahesuṁ.

270. Atha kho Bhagavā yena Sakuludāyī paribbājako tenupasaṅkami. Atha kho Sakuludāyī paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca "etu kho bhante Bhagavā, svāgataṁ bhante Bhagavato. Cirassaṁ kho bhante Bhagavā imaṁ pariyāyamakāsi, yadidaṁ idhāgamanāya. Nisīdatu bhante Bhagavā, idamāsanaṁ paññattan"ti. Nasīdi Bhagavā paññatte āsane. Sakuludāyīpi kho paribbājako aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Sakuludāyiṁ paribbājakaṁ Bhagavā etadavoca "kāya nuttha Udāyi

etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā”ti. Tiṭṭhatesā bhante kathā, yāya mayaṁ etarahi kathāya sannisinnā, nesā bhante kathā Bhagavato dullabhā bhavissati pacchāpi savanāya. Yadāhaṁ bhante imaṁ parisaṁ anupasaṅkanto homi, athāyaṁ parisā anekavihitaṁ tiracchānakathaṁ kathentī nisinnā hoti. Yadā ca kho ahaṁ bhante imaṁ parisaṁ upasaṅkanto homi, athāyaṁ parisā mamaññeva mukhaṁ ullokentī nisinnā hoti “yaṁ no samaṇo Udāyī dhammaṁ bhāsissati, taṁ[1] sossāmā”ti. Yadā pana bhante Bhagavā imaṁ parisaṁ upasaṅkanto hoti, athāhañceva ayañca parisā Bhagavato mukhaṁ ullokentā[2] nisinnā homa “yaṁ no Bhagavā dhammaṁ bhāsissati, taṁ[1] sossāmā”ti.

271. Tenahudāyi taṁyevettha paṭibhātu, yathā maṁ paṭibhāseyyāti. Purimāni bhante divasāni purimatarāni sabbaññū sabbadassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānamāno “carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ ñāṇadassanaṁ paccupaṭṭhitan”ti, so mayā[3] pubbantaṁ ārabbha pañhaṁ puṭṭho samāno aññenaññaṁ paṭicari, bahiddhā kathaṁ apanāmesi, kopañca dosañca appaccayañca pātvākāsi. Tassa mayhaṁ bhante Bhagavantaṁyeva ārabbha sati udapādi “aho nūna Bhagavā, aho nūna Sugato, yo imesaṁ dhammānaṁ sukusalo”ti. Ko pana so Udāyi sabbaññū sabbadassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānamāno “carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ ñāṇadassanaṁ paccupaṭṭhitan”ti, yo tayā pubbantaṁ ārabbha pañhaṁ puṭṭho samāno aññenaññaṁ paṭicari, bahiddhā kathaṁ apanāmesi, kopañca dosañca appaccayañca pātvākāsīti. Nigaṇṭho bhante Nāṭaputtoti.

Yo kho Udāyi anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussareyya. Seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo -pa- iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussareyya. So vā maṁ pubbantaṁ ārabbha pañhaṁ puccheyya, taṁ vāhaṁ pubbantaṁ ārabbha pañhaṁ puccheyyaṁ, so vā me pubbantaṁ ārabbha

---

1. Taṁ no (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Olokentī (Syā, Kaṁ, Ka)
3. Paccupaṭṭhitan”ti mayā (?)

pañhassa veyyākaraṇena cittaṁ ārādheyya, tassa vāhaṁ pubbantaṁ ārabbha pañhassa veyyākaraṇena cittaṁ ārādheyyaṁ.

Yo[1] kho Udāyi dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passeyya cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajāneyya. So vā maṁ aparantaṁ ārabbha pañhaṁ puccheyya, taṁ vāhaṁ aparantaṁ ārabbha pañhaṁ puccheyyaṁ. So vā me aparantaṁ ārabbha pañhassa veyyākaraṇena cittaṁ ārādheyya, tassa vāhaṁ aparantaṁ ārabbha pañhassa veyyākaraṇena cittaṁ ārādheyyaṁ.

Api ca Udāyi tiṭṭhatu pubbanto, tiṭṭhatu aparanto dhammaṁ te desessāmi "imasmiṁ sati idaṁ hoti, imassuppādā idaṁ uppajjati, imasmiṁ asati idaṁ na hoti, imassa nirodhā idaṁ nirujjhatī"ti.

Ahaṁ hi bhante yāvatakaṁpi me iminā attabhāvena paccanubhūtaṁ, tampi nappahomi sākāraṁ sa-uddesaṁ anussarituṁ, kuto panāhaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarissāmi. Seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo -pa- iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarissāmi, seyyathāpi Bhagavā. Ahaṁ hi bhante etarahi paṁsupisācakampi na passāmi, kuto panāhaṁ dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passissāmi cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānissāmi, seyyathāpi Bhagavā. Yaṁ pana maṁ bhante Bhagavā evamāha "api ca Udāyi tiṭṭhatu pubbanto, tiṭṭhatu aparanto, dhammaṁ te desessāmi 'imasmiṁ sati idaṁ hoti, imassuppādā idaṁ uppajjati, imasmiṁ asati idaṁ na hoti, imassa nirodhā idaṁ nirujjhatī'ti". Tañca pana me bhiyyoso mattāya na pakkhāyati, appeva nāmāhaṁ bhante sake ācariyake Bhagavato cittaṁ ārādheyyaṁ pañhassa veyyākaraṇenāti.

272. Kinti pana te Udāyi sake ācariyake hotīti. Amhākaṁ bhante sake ācariyake evaṁ hoti "ayaṁ paramo vaṇṇo ayaṁ paramo vaṇṇo"ti.

---

1. So (Sī, I)

Yaṁ pana te etaṁ Udāyi sake ācariyake evaṁ hoti "ayaṁ paramo vaṇṇo ayaṁ paramo vaṇṇo"ti, katamo so paramo vaṇṇoti. Yasmā bhante vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā natthi, so paramo vaṇṇoti.

Katamo pana so paramo vaṇṇo, yasmā vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā natthīti. Yasmā bhante vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā natthi, so paramo vaṇṇoti.

Dīghāpi kho te esā Udāyi phareyya. "Yasmā bhante vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā natthi, so paramo vaṇṇo"ti vadesi, tañca vaṇṇaṁ na paññapesi. Seyyathāpi Udāyi puriso evaṁ vadeyya "ahaṁ yā imasmiṁ janapade janapadakalyāṇī, taṁ icchāmi taṁ kāmemī"ti. Tamenaṁ evaṁ vadeyyuṁ "ambho purisa yaṁ tvaṁ janapadakalyāṇiṁ icchasi kāmesi, jānāsi taṁ janapadakalyāṇiṁ 'khattiyī vā brāhmaṇī vā vessī vā suddī vā'ti", iti puṭṭho noti vadeyya. Tamenaṁ evaṁ vadeyyuṁ "ambho purisa yaṁ tvaṁ janapadakalyāṇiṁ icchasi kāmesi, jānāsi taṁ janapadakalyāṇiṁ 'evaṁnāmā evaṁgottāti vā'ti -pa- 'dīghā vā rassā vā majjhimā vā kāḷī vā sāmā vā maṅguracchavī vā'ti. 'Amukasmiṁ vāme vā nigame vā nagare vā'ti", iti puṭṭho noti vadeyya. Tamenaṁ evaṁ vadeyyuṁ "ambho purisa yaṁ tvaṁ na jānāsi na passasi, taṁ tvaṁ icchasi kāmesī"ti, iti puṭṭho āmāti vadeyya.

Taṁ kiṁ maññasi Udāyi, nanu evaṁ sante tassa purisassa appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti. Addhā kho bhante evaṁ sante tassa purisassa appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti.

Evameva kho tvaṁ Udāyi "yasmā bhante vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā natthi, so paramo vaṇṇo"ti vadesi, tañca vaṇṇaṁ na paññapesīti.

Seyyathāpi bhante maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato paṇḍukambale nikkhitto bhāsate ca tapate ca virocati ca, evaṁ vaṇṇo attā hoti arogo paraṁ maraṇāti.

273. Taṁ kiṁ maññasi Udāyi, yo vā maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato paṇḍukambale nikkhitto bhāsate ca tapate ca virocati ca, yo vā rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti. Yvāyaṁ bhante rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Taṁ kiṁ maññasi Udāyi, yo vā rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, yo vā rattandhakāratimisāya telappadīpo, imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti. Yvāyaṁ bhante rattandhakāratimisāya telappadīpo, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Taṁ kiṁ maññasi Udāyi, yo vā rattandhakāratimisāya telappadīpo, yo vā rattandhakāratimisāya mahā-aggikkhandho, imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti. Yvāyaṁ bhante rattandhakāratimisāya mahā-aggikkhandho, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro va paṇītataro cāti.

Taṁ kiṁ maññasi Udāyi, yo vā rattandhakāratimisāya mahā-aggikkhandho, yā vā rattiyā paccūsasamayaṁ viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti. Yvāyaṁ bhante rattiyā paccūsasamayaṁ viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Taṁ kiṁ maññasi Udāyi, yā vā rattiyā paccūsasamayaṁ viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, yo vā tadahuposathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido[1] aḍḍharattasamayaṁ cando, imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti. Yvāyaṁ bhante tadahuposathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve

1. Abhide (Ka-Sī), abhidosaṁ (Ka) abhidoti abhisaddena samānatthanipātapadaṁ (Chakkaṅguttaraṭīkā Mahāvagga-aṭṭhamasuttavaṇṇanā)

abhido aḍḍharattasamayaṁ cando, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Taṁ kiṁ maññasi Udāyi, yo vā tadahuposathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido aḍḍharattasamayaṁ cando, yo vā vassānaṁ pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve abhido majjhanhikasamayaṁ sūriyo, imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti. Yvāyaṁ bhante vassānaṁ pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve abhido majjhanhikasamayaṁ sūriyo, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Ato kho te Udāyi bahū hi bahutarā devā. Ye imesaṁ candimasūriyānaṁ ābhā nānubhonti, tyāhaṁ pajānāmi. Atha ca panāhaṁ na vadāmi "yasmā vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā natthī"ti. Atha ca pana tvaṁ Udāyi "yvāyaṁ vaṇṇo kiminā khajjopanakena nīhīnataro[1] ca patikiṭṭhataro ca, so paramo vaṇṇo"ti vadesi, tañca vaṇṇaṁ na paññapesīti. Acchidaṁ[2] Bhagavā kathaṁ, acchidaṁ Sugato kathaṁti.

Kiṁ pana tvaṁ Udāyi evaṁ vadesi "acchidaṁ Bhagavā kathaṁ, acchidaṁ Sugato kathaṁ"ti. Amhākaṁ bhante sake ācariyake evaṁ hoti "ayaṁ paramo vaṇṇo ayaṁ paramo vaṇṇo"ti. Te mayaṁ bhante Bhagavatā sake ācariyake samanuyuñjiyamānā samanuggāhiyamānā samanubhāsiyamānā rittā tucchā aparaddhāti.

274. Kiṁ panudāyi atthi ekantasukho loko, atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti. Amhākaṁ bhante sake ācariyake evaṁ hoti "atthi ekantasukho loko, atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyā"ti.

Katamā pana sā Udāyi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti. Idha bhante ekacco pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānaṁ pahāya adinnādānā

---

1. Hīnataro (Sī, I)
2. Acchira (Ka), acchida (?)

paṭivirato hoti, kāmesumicchācāraṁ pahāya kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, musāvādaṁ pahāya musāvādā paṭivirato hoti, aññataraṁ vā pana tapoguṇaṁ samādāya vattati. Ayaṁ kho sā bhante ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti.

Taṁ kiṁ maññasi Udāyi, yasmiṁ samaye pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vāti. Sukhadukkhī bhante.

Taṁ kiṁ maññasi Udāyi, yasmiṁ samaye adinnādānaṁ pahāya adinnādānā paṭivirato hoti, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vāti. Sukhadukkhī bhante.

Taṁ kiṁ maññasi Udāyi, yasmiṁ samaye kāmesumicchācāraṁ pahāya kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vāti. Sukhadukkhī bhante.

Taṁ kiṁ maññasi Udāyi, yasmiṁ samaye musāvādaṁ pahāya musāvādā paṭivirato hoti, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attāhoti sukhadukkhī vāti. Sukhadukkhī bhante.

Taṁ kiṁ maññasi Udāyi, yasmiṁ samaye aññataraṁ tapoguṇaṁ samādāya vattati, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vāti. Sukhadukkhī bhante.

Taṁ kiṁ maññasi Udāyi, api nu kho vokiṇṇasukhadukkaṁ paṭipadaṁ āgamma ekantasukhassa lokassa sacchikiriyā hotīti[1]. Acchidaṁ Bhagavā kathaṁ, acchidaṁ Sugato kathaṁti.

Kiṁ pana tvaṁ Udāyi vadesi "acchidaṁ Bhagavā kathaṁ, acchidaṁ Sugato kathaṁ"ti. Amhākaṁ bhante sake ācariyake evaṁ hoti "atthi ekantasukho loko, atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyā"ti. Te mayaṁ bhante Bhagavatā sake ācariyake samanuyuñjiyamānā samanuggāhiyamānā samanubhāsiyamānā rittā tucchā aparaddhāti[2].

---

1. Sacchikiriyāyāti (Ka) 2. Aparaddhā (Sī), aparaddhāpi (Syā, Kaṁ, I)

275. Kiṁ pana bhante atthi ekantasukho loko, atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti. Atthi kho Udāyi ekantasukho loko, atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti.

Katamā pana sā bhante ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti. Idhudāyi bhikkhu vivicceva kāmehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā -pa- dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Pītiyā ca virāgā -pa- tatiya jhānaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ kho sā Udāyi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti.

Na[1] kho sā bhante ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāya. Sacchikato hissa bhante ettāvatā ekantasukho loko hotīti. Na khvāssa Udāyi ettāvatā ekantasukho loko sacchikato hoti, ākāravatītveva sā paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti.

Evaṁ vutte Sakuludāyissa paribbājakassa parisā unnādinī uccāsaddamahāsaddā ahosi "ettha mayaṁ anassāma sācariyakā, ettha mayaṁ anassāma[2] sācariyakā. Na mayaṁ ito bhiyyo uttaritaraṁ pajānāmā"ti.

Atha kho Sakuludāyī paribbājako te paribbājake appasadde katvā Bhagavantaṁ etadavoca "kittāvatā panāssa bhante ekantasukho loko sacchikato hotī"ti. Idhudāyi bhikkhu sukhassa ca pahānā -pa- catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Yā tā devatā ekantasukhaṁ lokaṁ upapannā, tāhi devatāhi saddhiṁ santiṭṭhati sallapati sākacchaṁ samāpajjati. Ettāvatā khvāssa Udāyi ekantasukho loko sacchikato hotīti.

276. Etassa nūna bhante ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāhetu bhikkhū Bhagavati brahmacariyaṁ carantīti. Na kho Udāyi ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ caranti. Atthi kho

---

1. Kiṁ nu (Syā, Kaṁ, Ka) 2. Panassāma (Sī)

Udāyi aññeva dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca, yesaṁ sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ carantīti.

Katame pana te bhante dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca, yesaṁ sacchikiriyāhetu bhikkhū Bhagavati brahmacariyaṁ carantīti. Idhudāyi Tathāgato loke uppajjati Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā -pa-. So ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe, vivicceva kāmehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayampi kho Udāyi dhammo uttaritaro ca paṇītataro ca, yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ caranti.

Puna caparaṁ Udāyi bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā dutiyaṁ jhānaṁ. Tatiyaṁ jhānaṁ. Catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayampi kho Udāyi dhammo uttaritaro ca paṇītataro ca, yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ caranti.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsānussatiñāṇāya cittaṁ abhininnāmeti, so anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo -pa- iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Ayampi kho Udāyi dhammo uttaritaro ca paṇītataro ca, yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ caranti.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate -pa- yathākammūpage satte pajānāti. Ayampi kho Udāyi dhammo uttaritaro ca paṇītataro ca, yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ caranti.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte āsavānaṁ

khayañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti. So idaṁ dukkhanti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhasamudayoti -pa-. Ayaṁ dukkhanirodhoti. Ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ pajānāti. Ime āsavāti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavasamudayoti. Ayaṁ āsavanirodhoti. Ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ pajānāti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavāpi cittaṁ vimuccati, bhavāsavāpi cittaṁ vimuccati, avijjāsavāpi cittaṁ vimuccati. Vimuttasmiṁ vimuttamiti ñāṇaṁ hoti, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti pajānāti. Ayampi kho Udāyi dhammo uttaritaro ca paṇītataro ca, yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ caranti. Ime kho Udāyi dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca, yesaṁ sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ carantīti.

277. Evaṁ vutte Sakuludāyī paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bhante abhikkantaṁ bhante, seyyathāpi bhante nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya 'cakkhumanto rūpāni dakkhantī'ti. Evamevaṁ Bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito, esāhaṁ bhante Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, labheyyāhaṁ bhante Bhagavato santike pabbajjaṁ labheyyaṁ upasampadan"ti.

Evaṁ vutte Sakuludāyissa paribbājakassa parisā Sakuludāyiṁ paribbājakaṁ etadavocuṁ "mā bhavaṁ Udāyi samaṇe Gotame brahmacariyaṁ cari, mā bhavaṁ Udāyi ācariyo hutvā antevāsīvāsaṁ vasi. Seyyathāpi nāma udakamaṇiko[1] hutvā udañcaniko[2] assa, evaṁ sampadamidaṁ[3] bhoto Udāyissa bhavissati. Mā bhavaṁ Udāyi samaṇe Gotame brahmacariyaṁ cari, mā bhavaṁ Udāyi ācariyo hutvā antevāsīvāsaṁ vasī"ti. Iti hidaṁ Sakuludāyissa paribbājakassa parisā Sakuludāyiṁ paribbājakaṁ antarāyamakāsi Bhagavati brahmacariyeti.

Cūḷasakuludāyisuttaṁ niṭṭhitaṁ navamaṁ.

---

1. Maṇiko (Sī, I, Ka)
2. Uddekaniko (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Evaṁ sampadametaṁ (Sī, I)

10. Vekhanasasutta

278. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Vekhanaso[1] paribbājako yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhito kho Vekhanaso paribbājako Bhagavato santike udānaṁ udānesi "ayaṁ paramo vaṇṇo ayaṁ paramo vaṇṇo"ti.

Kiṁ pana tvaṁ Kaccāna evaṁ vadesi "ayaṁ paramo vaṇṇo ayaṁ paramo vaṇṇo"ti. Katamo Kaccāna so paramo vaṇṇoti. Yasmā bho Gotama vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā natthi, so paramo vaṇṇoti. Katamo pana so Kaccāna vaṇṇo, yasmā vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā natthīti. Yasmā bho Gotama vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā natthi, so paramo vaṇṇoti. Dīghāpi kho te esā Kaccāna phareyya "yasmā bho Gotama vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā natthi, so paramo vaṇṇo"ti vadesi, tañca vaṇṇaṁ na paññapesi, seyyathāpi Kaccāna puriso evaṁ vadeyya "ahaṁ yā imasmiṁ janapade janapadakalyāṇī, taṁ icchāmi taṁ kāmemī"ti. Tamenaṁ evaṁ vadeyyuṁ "ambho purisa yaṁ tvaṁ janapadakalyāṇiṁ icchasi kāmesi, jānāsi taṁ janapadakalyāṇiṁ 'khattiyī vā brāhmaṇī vā vessī vā suddī vā'ti", iti puṭṭho noti vadeyya. Tamenaṁ evaṁ vadeyyuṁ "ambho purisa yaṁ tvaṁ janapadakalyāṇiṁ icchasi kāmesi, jānāsi taṁ janapadakalyāṇiṁ 'evaṁnāmā evaṁgottāti vā'ti -pa- 'dīghā vā rassā vā majjhimā vā kāḷī vā sāmā vā maṅguracchavī vā'ti. 'Amukasmiṁ gāme vā nigame vā nagare vā'ti", iti puṭṭho noti vadeyya. Tamenaṁ evaṁ vadeyyuṁ "ambho purisa yaṁ tvaṁ na jānāsi na passasi, taṁ tvaṁ icchasi kāmesī"ti, iti puṭṭho āmāti vadeyya.

Taṁ kiṁ maññasi Kaccāna, nanu evaṁ sante bhassa purisassa appāṭīhīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti. Addhā kho bho Gotama evaṁ sante tassa purisassa

---

1. Vekhanasso (Sī, I)

appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti. Evameva kho tvaṁ Kaccāna "yasmā bho Gotama vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro vā paṇītataro vā natthi, so paramo vaṇṇo"ti vadesi, tañca vaṇṇaṁ na paññapesīti. Seyyathāpi bho Gotama maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato paṇḍukambale nikkhitto bhāsate ca tapate ca virocati ca, evaṁ vaṇṇo attā hoti arogo paraṁ maraṇāti.

279. Taṁ kiṁ maññasi Kaccāna, yo vā maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato paṇḍukambale nikkhitto bhāsate ca tapate ca virocati ca, yo vā rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti. Yvāyaṁ bho Gotama rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Taṁ kiṁ maññasi Kaccāna, yo vā rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, yo vā rattandhakāratimisāya telappadīpo, imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti. Yvāyaṁ bho Gotama rattandhakāratimisāya telappadīpo, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Taṁ kiṁ maññasi Kaccāna, yo vā rattandhakāratimisāya telappadīpo, yo vā rattandhakāratimisāya mahā-aggikkhandho, imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti. Yvāyaṁ bho Gotama rattandhakāratimisāya mahā-aggikkhandho, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti.

Taṁ kiṁ maññasi Kaccāna, yo vā rattandhakāratimisāya mahā-aggikkhandho, yā vā rattiyā paccūsasamayaṁ viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti. Yāyaṁ bho Gotama rattiyā paccūsasamayaṁ viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti. Taṁ kiṁ maññasi Kaccāna, yā vā rattiyā paccūsasamayaṁ viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, yo vā tadahuposathe pannarase viddhe

vigatavalāhake deve abhido aḍḍhurattasamayaṁ cando, imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti. Yvāyaṁ bho Gotama tadahuposathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido aḍḍhurattasamayaṁ cando, ayaṁ imeyaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti. Taṁ kiṁ maññasi Kaccāna, yo vā tadahuposathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido aḍḍharattasamayaṁ cando, yo vā vassānaṁ pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve abhido majjhanhikasamayaṁ sūriyo, imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ katamo vaṇṇo abhikkantataro ca paṇītataro cāti. Yvāyaṁ bho Gotama vassānaṁ pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve abhido majjhanhikasamayaṁ sūriyo, ayaṁ imesaṁ ubhinnaṁ vaṇṇānaṁ abhikkantataro ca paṇītataro cāti. Ato kho te Kaccāna bahū hi bahutarā devā, ye imesaṁ candimasūriyānaṁ ābhā nānubhonti, tyāhaṁ pajānāmi, atha ca panāhaṁ na vadāmi, yasmā vaṇṇā añño vaṇṇo uttaritaro ca paṇītataro ca natthīti, atha ca pana tvaṁ Kaccāna yvāyaṁ vaṇṇo kiminā khajjopanakena nihīnataro ca patikiṭṭhataro ca so paramo vaṇṇoti vadeti, tañca vaṇṇaṁ na paññapesi.

280. Pañca kho ime Kaccāna kāmaguṇā. Katame pañca, cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā, sotaviññeyyā saddā -pa- ghānaviññeyyā gandhā. Jivhāviññeyyā rasā. Kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā, ime kho Kaccāna pañca kāmaguṇā. Yaṁ kho Kaccāna ime pañca kāmaguṇe paṭicca uppajjati sukhaṁ somanassaṁ, idaṁ vuccati kāmasukhaṁ. Iti kāmehi kāmasukhaṁ, kāmasukhā kāmaggasukhaṁ tattha aggamakkhāyatīti.

Evaṁ vutte Vekhanaso paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca "acchariyaṁ bho Gotama, abbhutaṁ bho Gotama, yāva subhāsitaṁ cidaṁ bhotā Gotamena 'kāmehi kāmasukhaṁ, kāmasukhā kāmaggasukhaṁ tattha aggamakkhāyatī'ti. (Kāmehi bho Gotama kāmasukhaṁ kāmasukhā kāmaggasukhaṁ, tattha aggamakkhāyatī"ti.) Dujjānaṁ kho etaṁ Kaccāna

---

( ) Sī-Syā-Kaṁ-I-potthakesu natthi.

tayā aññadiṭṭhikena aññakhantikena aññarucikena aññatrayogena aññatrācariyakena kāmā[1] vā kāmasukhaṁ vā kāmaggasukhaṁ vā, ye kho te Kaccāna bhikkhū arahanto khīṇāsavā vusitavanto katakaraṇīyā ohitabhārā anuppattasadatthā parikkhīṇabhavasaṁyojanā sammadaññā vimuttā, te kho etaṁ jāneyyuṁ, kāmā vā kāmasukhaṁ vā kāmaggasukhaṁ vāti.

281. Evaṁ vutte Vekhanaso paribbājako kupito anattamano Bhagavantaṁyeva khuṁsento Bhagavantaṁyeva vambhento Bhagavantaṁyeva vadamāno "samaṇo[2] Gotamo pāpito bhavissatī"ti Bhagavantaṁ etadavoca "evameva panidhekacce[3] samaṇabrāhmaṇā ajānantā pubbantaṁ apassantā aparantaṁ, atha ca pana 'khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyāti pajānāmā'ti paṭijānanti[4], tesamidaṁ bhāsitaṁ hassakaṁyeva sampajjati, nāmakaṁyeva sampajjati, rittakaṁyeva sampajjati, tucchakaṁyeva sampajjatī"ti. Ye kho te Kaccāna samaṇabrāhmaṇā ajānantā pubbantaṁ apassantā aparantaṁ, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyāti pajānāmā"ti paṭijānanti, tesaṁ soyeva[5] sahadhammiko niggaho hoti. Api ca Kaccāna tiṭṭhatu pubbanto, tiṭṭhatu aparanto, etu viññū puriso asaṭho amāyāvī ujujātiko, ahamanusāsāmi, ahaṁ dhammaṁ desemi, yathānusiṭṭhaṁ tathā paṭipajjāmāno[6] nacirasseva sāmaññeva ñassati sāmaṁ dakkhiti, evaṁ kira sammā[7] bandhanā vippamokkho hoti, yadidaṁ avijjā bandhanā, seyyathāpi Kaccāna daharo kumāro mando uttānaseyyako kaṇṭhapañcamehi bandhanehi baddho assa suttabandhanehi, tassa vuddhimanvāya indriyānaṁparipākamanvāya tāni bandhanāni mucceyyuṁ, so mokkhomhīti kho jāneyya no ca bandhanaṁ, evameva kho Kaccāna etu viññū puriso asaṭho amāyāvī ujujātiko, ahamanusāsāmi, ahaṁ dhammaṁ desemi, yathānusiṭṭhaṁ tathā paṭipajjamāno nacirasseva sāmaññeva

---

1. Kāmaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Samaṇo ca (Sī, I)
3. Panidheke (Sī, I), panimeke (Uparisubhasutte)
4. Itthattāyāti paṭijānanti (I)
5. Tesaṁ tesāyaṁ (Sī), tesaṁyeva so (?)
6. Yathānusiṭṭhaṁ paṭipajjamāno (?)
7. Evaṁ kirāyasmā (Syā, Ka)

ñassati sāmaṁ dakkhiti, evaṁ kira sammā bandhanā vippamokkho hoti, yadidaṁ avijjā bandhanāti.

Evaṁ vutte Vekhanaso paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bho Gotama -pa- upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan"ti.

Vekhanasasuttaṁ niṭṭhitaṁ dasamaṁ.

Paribbājakavaggo niṭṭhito tatiyo.

Tassuddānaṁ

Puṇḍarī aggisaha kathināmo,
Dīghanakho puna Bhāradvājagotto.
Sandaka-udāyimuṇḍikaputto,
Maṇiko tathākaccāno varavaggo.

4. Rājavagga

1. Ghaṭikārasutta

282. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu cārikaṁ carati mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ. Atha kho Bhagavā maggā okkamma aññatarasmiṁ padese sitaṁ pātvākāsi. Atha kho āyasmato Ānandassa etadahosi "ko nu kho hetu ko paccayo Bhagavato sitassa pātukammāya, na akāraṇena[1] Tathāgatā sitaṁ pātukarontī"ti. Atha kho āyasmā Ānando ekaṁsaṁ cīvaraṁ[2] katvā yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā Bhagavantaṁ etadavoca "ko nu kho bhante hetu ko paccayo Bhagavato sitassa pātukammāya, na akāraṇena Tathāgatā sitaṁ pātukarontī"ti. Bhūtapubbaṁ Ānanda imasmiṁ padese Vegaḷiṅgaṁ[3] nāma gāmanigamo ahosi, iddho ceva phīto ca bahujano ākiṇṇamanusso. Vegaḷiṅgaṁ kho Ānanda gāmanigamaṁ Kassapo Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho upanissāya vihāsi, idha sudaṁ Ānanda Kassapassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa ārāmo ahosi, idha sudaṁ Ānanda Kassapo Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho nisinnako bhikkhusaṁghaṁ ovadatīti. Atha kho āyasmā Ānando catugguṇaṁ saṅghāṭiṁ paññapetvā Bhagavantaṁ etadavoca "tena hi bhante Bhagavā nisīdatu ettha, ayaṁ bhūmipadeso dvīhi Arahantehi Sammāsambuddhehi paribhutto bhavissatī"ti. Nisīdi Bhagavā paññatte āsane, nisajja kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi.

Bhūtapubbaṁ Ānanda imasmiṁ padese Vegaḷiṅgaṁ nāma gāmanigamo ahosi, iddho ceva phīto ca bahujano ākiṇṇamanusso. Vegaḷiṅgaṁ kho Ānanda gāmanigamaṁ Kassapo Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho upanissāya vihāsi, idha sudaṁ Ānanda Kassapassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa ārāmo ahosi, idha sudaṁ Ānanda Kassapo Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho nisinnako bhikkhusaṁghaṁ ovadati.

283. Vegaḷiṅge kho Ānanda gāmanigame Ghaṭikāro[4] nāma kumbhakāro Kassapassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa upaṭṭhāko

---

1. Na akāraṇe (Sī)
2. Uttarāsaṅgaṁ (Syā, Kaṁ)
3. Vehaliṅgaṁ (Sī), Vebhaligaṁ (Syā, Kaṁ), Vebhaliṅgaṁ (I)
4. Ghaṭīkāro (Sī, I)

ahosi aggupaṭṭhāko. Ghāṭikārassa kho Ānanda kumbhakārassa Jotipālo nāma māṇavo sahāyo ahosi piyasahāyo. Atha kho Ānanda Ghaṭikāro kumbhakāro Jotipālaṁ māṇavaṁ āmantesi "āyāma samma Jotipāla Kassapaṁ Bhagavantaṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ dassanāya upasaṅkamissāma, sādhusammataṁ hi me tassa Bhagavato dassanaṁ Arahato Sammāsambuddhassā"ti. Evaṁ vutte Ānanda Jotipālo māṇavo Ghaṭikāraṁ kumbhakāraṁ etadavoca "alaṁ samma Ghaṭikāra, kiṁ pana tena muṇḍakena samaṇakena diṭṭhenā"ti. Dutiyampi kho Ānanda -pa-. Tatiyampi kho Ānanda Ghaṭikāro kumbhakāro Jotipālaṁ māṇavaṁ etadavoca "āyāma samma Jotipāla Kassapaṁ Bhagavantaṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ dassanāya upasaṅkamissāma, sādhusammataṁ hi me tassa Bhagavato dassanaṁ Arahato Sammāsambuddhassā"ti. Tatiyampi kho Ānanda Jotipālo māṇavo Ghaṭikāraṁ kumbhakāraṁ etadavoca "alaṁ samma Ghaṭikāra, kiṁ pana muṇḍakena samaṇakena diṭṭhenā"ti. Tena hi samma Jotipāla sottisināniṁ[1] ādāya[2] nadiṁ gamissāma sināyitunti. "Evaṁ sammā"ti kho Ānanda Jotipālo māṇavo Ghaṭikārassa kumbhakārassa paccassosi. Atha kho Ānanda Ghaṭikāro ca kumbhakāro Jotipālo ca māṇavo sottisināniṁ ādāya nadiṁ agamaṁsu sināyituṁ.

284. Atha kho Ānanda Ghaṭikāro kumbhakāro Jotipālaṁ māṇavaṁ āmantesi "ayaṁ samma Jotipāla Kassapassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa avidūre ārāmo, āyāma samma Jotipāla Kassapaṁ Bhagavantaṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ dassanāya upasaṅkamissāma, sādhusammataṁ hi me tassa Bhagavato dassanaṁ Arahato Sammāsambuddhassā"ti. Evaṁ vutte Ānanda Jotipālo māṇavo Ghaṭikāraṁ kumbhakāraṁ etadavoca "alaṁ samma Ghaṭikāra, kiṁ pana tena muṇḍakena samaṇakena diṭṭhenā"ti. Dutiyampi kho Ānanda -pa-. Tatiyampi kho Ānanda Ghaṭikāro kumbhakāro Jotipālaṁ māṇavaṁ etadavoca "ayaṁ samma Jotipāla Kassapassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa avidūre ārāmo, āyāma samma Jotipāla Kassapaṁ Bhagavantaṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ

1. Sottiṁ sināniṁ (Sī, I), sottisināniṁ (Syā, Kaṁ, Ka) 2. Āhara (Ka)

dassanāya upasaṅkamissāma, sādhusammataṁ hi me tassa Bhagavato dassanaṁ Arahato Sammāsambuddhassā”ti. Tatiyampi kho Ānanda Jotipālo māṇavo Ghaṭikāraṁ kumbhakāraṁ etadavoca “alaṁ samma Ghaṭikāra, kiṁ pana tena muṇḍakena samaṇakena diṭṭhenā”ti. Atha kho Ānanda Ghaṭikāro kumbakāro Jotipālaṁ māṇavaṁ ovaṭṭikāyaṁ parāmasitvā etadavoca “ayaṁ samma Jotipāla Kassapassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa avidūre ārāmo, āyāma samma Jotipāla Kassapaṁ Bhagavantaṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ dassanāya upasaṅkamissāma, sādhusammataṁ hi me tassa Bhagavato dassanaṁ Arahato Sammāsambuddhassā”ti. Atha kho Ānanda Jotipālo māṇavo ovaṭṭikaṁ vinivaṭṭetvā[1] Ghaṭikāraṁ kumbhakāraṁ etadavoca “alaṁ samma Ghaṭikāra, kiṁ pana tena muṇḍakena samaṇakena diṭṭhenā”ti. Atha kho Ānanda Ghaṭikāro kumbhakāro Jotipālaṁ māṇavaṁ sīsaṁnhātaṁ[2] kesesu parāmasitvā etadavoca “ayaṁ samma Jotipāla Kassapassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa avidūre ārāmo, āyāma samma Jotipāla Kassapaṁ Bhagavantaṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ dassanāya upasaṅkamissāma, sādhusammataṁ hi me tassa Bhagavato dassanaṁ Arahato Sammāsambuddhassā”ti. Atha kho Ānanda Jotipālassa māṇavassa etadahosi “acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho, yatra hi nāmāyaṁ Ghaṭikāro kumbhakāro ittarajacco samāno amhākaṁ sīsaṁnhātānaṁ kesesu parāmasitabbaṁ maññissati, na vatidaṁ kira orakaṁ mañne bhavissatī”ti Ghaṭikāraṁ kumbhakāraṁ etadavoca “yāvatādohipi[3] samma Ghaṭikārā”ti. Yāvatādohipi samma Jotipāla, tathā hi pana me sādhusammataṁ tassa Bhagavato dassanaṁ Arahato Sammāsambuddhassāti. Tena hi samma Ghaṭikāra muñca gamissāmāti.

285. Atha kho Ānanda Ghaṭikāro ca kumbhakāro Jotipālo ca māṇavo yena Kassapo Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Ghaṭikāro kumbhakāro Kassapaṁ Bhagavantaṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Jotipālo pana māṇavo

1. Viniveṭhetvā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Sasīsaṁ nahātaṁ (Sī), sīsanhātaṁ (Syā, Kaṁ)
3. Yāvetadohipi (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Kassapena Bhagavatā Arahatā Sammāsambuddhena saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Ānanda Ghaṭikāro kumbhakāro Kassapaṁ Bhagavantaṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ etadavoca "ayaṁ me bhante Jotipālo māṇavo sahāyo piyasahāyo, imassa Bhagavā dhammaṁ desetū"ti. Atha kho Ānanda Kassapo Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Ghaṭikārañca kumbhakāraṁ Jotipālañca māṇavaṁ dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahaṁsesi. Atha kho Ānanda Ghaṭikāro ca kumbhakāro Jotipālo ca māṇavo Kassapena Bhagavatā Arahatā Sammāsambuddhena dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejitā sampahaṁsitā Kassapassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā Kassapaṁ Bhagavantaṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkamiṁsu.

286. Atha kho Ānanda Jotipālo māṇavo Ghaṭikāraṁ kumbhakāraṁ etadavoca "imaṁ nu tvaṁ samma Ghaṭikāra dhammaṁ suṇanto, atha ca pana agārasmā anagāriyaṁ na pabbajissasī"ti. Nanu maṁ samma Jotipāla jānāsi andhe jiṇṇe mātāpitaro posemīti. Tena hi samma Ghaṭikāra ahaṁ agārasmā anagāriyaṁ pabbajissāmīti. Atha kho Ānanda Ghaṭikāro ca kumbhakāro Jotipālo ca māṇavo yena Kassapo Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Kassapaṁ Bhagavantaṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinno kho Ānanda Ghaṭikāro kumbhakāro Kassapaṁ Bhagavantaṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ etadavoca "ayaṁ me bhante Jotipālo māṇavo sahāyo piyasahāyo, imaṁ Bhagavā pabbājetū"ti. Alattha kho Ānanda Jotipālo māṇavo Kassapassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa santike pabbajjaṁ, alatta upasampadaṁ.

287. Atha kho Ānanda Kassapo Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho acirūpasampanne Jotipāle māṇave aḍḍhamāsupasampanne Vegaḷiṅge yathābhirantaṁ viharitvā yena Bārāṇasī tena cārikaṁ pakkāmi, anupubbena cārikaṁ caramāno yena Bārāṇasī tadavasari, tatra sudaṁ Ānanda Kassapo Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Bārāṇasiyaṁ viharati Isipatane

migadāye. Assosi kho Ānanda Kikī Kāsirājā Kassapo kira Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Bārāṇasiṁ anuppatto Bārāṇasiyaṁ viharati Isipatane migadāyeti. Atha kho Ānanda Kikī Kāsirājā bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā bhadraṁ[1] yānaṁ abhiruhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi Bārāṇasiyā niyyāsi mahaccarājānubhāvena[2] Kassapaṁ Bhagavantaṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ dassanāya, yāvatikā yānassa bhūmi, yānena gantvā yānā paccorohitvā pattikova yena Kassapo Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Kassapaṁ Bhagavantaṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Ānanda Kikiṁ Kāsirājānaṁ Kassapo Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahaṁsesi. Atha kho Ānanda Kikī Kāsirājā Kassapena Bhagavatā Arahatā Sammāsambuddhena dhammiyā kathāya sandassito samādapito samuttejito sampahaṁsito Kassapaṁ Bhagavantaṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ etadavoca "adhivāsetu me bhante Bhagavā svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenā"ti. Adhi vāsesi kho Ānanda Kassapo Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho tuṇhībhāvena. Atha kho Ānanda Kikī Kāsirājā Kassapassa Bhagavato Sammāsambuddhassa adhivāsanaṁ viditvā uṭṭhāyāsanā Kassapaṁ Bhagavantaṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Atha kho Ānanda Kikī Kāsirājā tassā rattiyā accayena sake nivesane paṇītaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyādāpetvā paṇḍupuṭakassa[3] sālino vigatakāḷakaṁ anekasūpaṁ anekabyañjanaṁ Kassapassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa kālaṁ ārocāpesi "kālo bhante niṭṭhitaṁ bhattan"ti.

288. Atha kho Ānanda Kassapo Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya yena Kikissa kāsirañño nivesanaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi saddhiṁ bhikkhusaṁghena. Atha kho Ānanda Kikī Kāsirājā Buddhappumukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi.

---

1. Bhadraṁ bhadraṁ (Ka)
2. Mahaccā rājanubhāvena (Sī), mahatā rājānubhāvena (I)
3. Paṇḍumuṭikassa (Sī, I), paṇḍumudikassa (Syā, Kaṁ)

Atha kho Ānanda Kikī Kāsirājā Kassapaṁ Bhagavantaṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ bhuttāviṁ onītapattapāṇiṁ aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Ānanda Kikī Kāsirājā Kassapaṁ Bhagavantaṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ etadavoca "adhivāsetu me bhante Bhagavā Bārāṇasiyaṁ vassāvāsaṁ, evarūpaṁ saṁghassa upaṭṭhānaṁ bhavissatī"ti. Alaṁ mahārāja, adhivuttho me vassāvāsoti. Dutiyampi kho Ānanda. Tatiyampi kho Ānanda Kikī Kāsirājā Kassapaṁ Bhagavantaṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ etadavoca "adhivāsetu me bhante Bhagavā Bārāṇasiyaṁ vassāvāsaṁ, evarūpaṁ saṁghassa upaṭṭhānaṁ bhavissatī"ti. Alaṁ mahārāja, adhivuttho me vassāvāsoti. Atha kho Ānanda Kikissa kāsirañño na me Kassapo Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho adhivāseti Bārāṇasiyaṁ vassāvāsanti ahudeva aññathattaṁ, ahu domanassaṁ. Atha kho Ānanda Kikī Kāsirājā Kassapaṁ Bhagavantaṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ etadavoca "atthi nu kho bhante añño koci mayā upaṭṭhākataro"ti.

Atthi mahārāja Vegaḷiṅgaṁ nāma gāmanigamo, tattha Ghaṭikāro nāma kumbhakāro, so me upaṭṭhāko aggupaṭṭhāko. Tuyhaṁ kho pana mahārāja na me Kassapo Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho adhivāseti Bārāṇasiyaṁ vassāvāsanti attheva[1] aññathattaṁ, atthi domanassaṁ. Tayidaṁ Ghaṭikārassa kumbhakārassa[2] natthi ca na ca bhavissati. Ghaṭikāro kho mahārāja kumbhakāro Buddhaṁ saraṇaṁ gato dhammaṁ saraṇaṁ gato saṁghaṁ saraṇaṁ gato. Ghaṭikāro kho mahārāja kumbhakāro pāṇātipātā paṭivirato, adinnādānā paṭivirato, kāmesumicchācārā paṭivirato, musāvādā paṭivirato, surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭivirato. Ghaṭikāro kho mahārāja kumbhakāro Buddhe aveccappasādena samannāgato, dhamme aveccappasādena samannāgato, saṁghe aveccappasādena samannāgato, ariyakantehi sīlehi samannāgato. Ghaṭikāro kho mahārāja kumbhakāro dukkhe nikkaṅkho, dukkhasamudaye nikkaṅkho, dukkhanirodhe nikkaṅkho, dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya nikkaṅkho. Ghaṭikāro kho mahārāja kumbhakāro ekabhattiko brahmacārī sīlavā kalyāṇadhammo. Ghaṭikāro kho mahārāja kumbhakāro nikkhittamaṇisuvaṇṇo

1. Atthi (Sī, I) 2. Ghaṭikāre kumbhakāre (Sī, Syā, Kaṁ, I)

apetajātarūparajato. Ghaṭikāro kho mahārāja kumbhakāro pannamusalo, na sahatthā pathaviṁ khaṇati[1], yaṁ hoti kūlapaluggaṁ vā mūsikukkaro[2] vā, taṁ kājena āharitvā bhājanaṁ karitvā evamāha "ettha yo icchati, taṇḍulapaṭibhastāni[3] vā muggapaṭibhastāni vā kaḷāyapaṭibhastāni vā nikkhipitvā yaṁ icchati taṁ haratū"ti. Ghaṭikāro kho mahārāja kumbhakāro andhe jiṇṇe mātāpitaro poseti. Ghaṭikāro kho mahārāja kumbhakāro pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā.

289. Ekamidāhaṁ mahārāja samayaṁ Vegaḷiṅge nāma gāmanigame viharāmi. Atha khvāhaṁ mahārāja pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya yena Ghaṭikārassa kumbhakārassa mātāpitaro tenupasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Ghaṭikārassa kumbhakārassa mātāpitaro etadavocaṁ "handa ko nu kho ayaṁ bhaggavo gato"ti. Nikkhanto kho te bhante upaṭṭhāko, antokumbhiyā odanaṁ gahetvā pariyogā sūpaṁ gahetvā paribhuñjāti. Atha khvāhaṁ mahārāja kumbhiyā odanaṁ gahetvā pariyogā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāyāsanā pakkamiṁ[4]. Atha kho mahārāja Ghaṭikāro kumbhakāro yena mātāpitaro tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā mātāpitaro etadavoca "ko kumbhiyā odanaṁ gahetvā pariyogā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāyāsanā pakkanto"ti. Kassapo tāta Bhagavā Arahaṁ Sammāsambhuddho kumbhiyā odanaṁ gahetvā pariyogā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāyāsanā pakkantoti. Atha kho mahārāja Ghaṭikārassa kumbhakārassa etadahosi "lābhā vata me, suladdhaṁ vata me, yassa me Kassapo Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho evaṁ abhivissattho"ti. Atha kho mahārāja Ghaṭikāraṁ kumbhakāraṁ aḍḍhamāsaṁ pītisukhaṁ na vijahati[5], sattāhaṁ mātāpitūnaṁ.

290. Ekamidāhaṁ mahārāja samayaṁ tattheva Vegaḷiṅge nāma gāmanigame viharāmi. Atha khvāhaṁ mahārāja pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya

---

1. Kumbhakāro na musalena na sahatthā paṭhaviṁ khaṇati (Syā, Kaṁ, I), kumbhakāro na musalena sahatthā pathaviñca khaṇati (Ka)
2. Mūsikukkuro (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Taṇḍula pabhivattāni (Sī, I)
4. Pakkāmiṁ (Syā, Kaṁ, I)
5. Na vijahi (Sī, Syā, Kaṁ, I)

yena Ghaṭikārassa kumbhakārassa mātāpitaro tenupasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Ghaṭikārassa kumbhakārassa mātāpitaro etadavocaṁ "handa ko nu kho ayaṁ bhaggavo gato"ti. Nikkhanto kho te bhante upaṭṭhāko, anto kaḷopiyā kummāsaṁ gahetvā pariyogā sūpaṁ gahetvā paribhuñjāti. Atha khvāhaṁ mahārāja kaḷopiyā kummāsaṁ gahetvā pariyogā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāyāsanā pakkamiṁ. Atha kho mahārāja Ghaṭikāro kumbhakāro yena mātāpitaro tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā mātāpitaro etadavoca "ko kaḷopiyā kummāsaṁ gahetvā pariyogā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāyāsanā pakkanto"ti. Kassapo tāta Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho kaḷopiyā kummāsaṁ gahetvā pariyogā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā uṭṭhāyāsanā pakkantoti. Atha kho mahārāja Ghaṭikārassa kumbhakārassa etadahosi "lābhā vata me, suladdhaṁ vata me, yassa me Kassapo Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho evaṁ abhivissattho"ti. Atha kho mahārāja Ghaṭikāraṁ kumbhakāraṁ aḍḍhumāsaṁ pītisukhaṁ na vijahati, sattāhaṁ mātāpitūnaṁ.

291. Ekamidāhaṁ mahārāja samayaṁ tattheva Vegaḷiṅge nāma gāmanigame viharāmi. Tena kho pana samayena kuṭi[1] ovassati. Atha khvāhaṁ mahārāja bhikkhū āmantesiṁ "gacchatha bhikkhave Ghaṭikārassa kumbhakārassa nivesane tiṇaṁ jānāthā"ti. Evaṁ vutte mahārāja te bhikkhū maṁ etadavocuṁ "natthi kho bhante Ghaṭikārassa kumbhakārassa nivesane tiṇaṁ, atthi ca khvāssa āvesane[2] tiṇacchadana[3]n"ti. Gacchatha bhikkhave Ghaṭikārassa kumbhakārassa āvesanaṁ uttiṇaṁ karothāti. Atha kho te mahārāja bhikkhū Ghaṭikārassa kumbhakārassa āvesanaṁ uttiṇamakaṁsu. Atha kho mahārāja Ghaṭikārassa kumbhakārassa mātāpitaro te bhikkhū etadavocuṁ "ke āsavesanaṁ uttiṇaṁ karontī"ti. Bhikkhū bhagini, Kassapassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa kuṭi ovassatīti. Haratha bhante haratha bhadramukhāti. Atha kho mahārāja Ghaṭikāro kumbhakāro yena mātāpitaro tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā mātāpitaro etadavoca "ke āvesanaṁ uttiṇamakaṁsū"ti. Bhikkhū tāta Kassapassa kira

1. Gandhakuṭi (Sī) 2. Āvesanaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 3. Navacchadanaṁ (Sī)

Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa kuṭi ovassatīti. Atha kho mahārāja Ghaṭikārassa kumbhakārassa etadahosi "lābhā vata me, suladdhaṁ vata me, yassa me Kassapo Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho evaṁ abhivissattho"ti. Atha kho mahārāja Ghaṭikāraṁ kumbhakāraṁ aḍḍhamāsaṁ pītisukhaṁ na vijahati, sattāhaṁ mātāpitūnaṁ. Atha kho mahārāja āvesanaṁ sabbantaṁ temāsaṁ ākāsacchadanaṁ aṭṭhāsi, na devotivassi[1], evarūpo ca mahārāja Ghaṭikāro kumbhakāroti. Lābhā bhante Ghaṭikārassa kumbhakārassa, suladdhā bhante Ghaṭikārassa kumbhakārassa, yassa Bhagavā evaṁ abhivissatthoti.

292. Atha kho Ānanda Kikī Kāsirājā Ghaṭikārassa kumbhakārassa pañcamattāni taṇḍulavāhasatāni pāhesi paṇḍupuṭakassa sālino tadupiyañca sūpeyyaṁ. Atha kho te Ānanda rājapurisā Ghaṭikāraṁ kumbhakāraṁ upasaṅkamitvā etadavocuṁ "imāni kho bhante pañcamattāni taṇḍulavāhasatāni Kikinā Kāsirājena pahitāni paṇḍupuṭakassa sālino tadupiyañca sūpeyyaṁ, tāni bhante paṭiggaṇhathā"ti[2]. Rājā kho bahukicco bahukaraṇīyo, alaṁ me raññova hotūti. Siyā kho pana te Ānanda evamassa "añño nūna tena samayena Jotipālo māṇavo ahosī"ti. Na kho panetaṁ Ānanda evaṁ daṭṭhabbaṁ, ahaṁ tena samayena Jotipālo māṇavo ahosinti.

Idamavoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

Ghaṭikārasuttaṁ niṭṭhaṁtaṁ paṭhamaṁ.

---

2. Raṭṭhapālasutta

293. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kurūsu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ yena Thullakoṭṭhikaṁ[3] nāma Kurūnaṁ nigamo tadavasari. Assosuṁ kho Thullakoṭṭhikā[4] brāhmaṇagahapatikā

---

1. Na cātivassi (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Patiggaṇhātūti (Sī, I), paṭiggaṇhātūti (Syā, Kaṁ)
3. Thūlakoṭṭhitaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Thūlakoṭṭhitakā (Sī, Syā, Kaṁ, I)

"samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Kurūsu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ Thullakoṭṭhikaṁ anuppatto, taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato 'itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā'ti, so imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti, sādhu kho pana tathārūpānaṁ Arahataṁ dassanaṁ hotī"ti. Atha kho Thullakoṭṭhikā brāhmaṇagahapatikā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā appekacce Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce Bhagavato santike nāmagottaṁ sāvetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce tuṇhībhūtā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinne kho Thullakoṭṭhike brāhmaṇagahapatike Bhagavā dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahaṁsesi.

294. Tena kho pana samayena Raṭṭhapālo nāma kulaputto tasmiṁyeva Thullakoṭṭhike aggakulassa[1] putto tissaṁ parisāyaṁ nisinno hoti. Atha kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa etadahosi "yathā yathā khvāhaṁ Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmi[2], nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ, yaṁnūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan"ti. Atha kho Thullakoṭṭhikā brāhmaṇagahapatikā Bhagavatā dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejitā sampahaṁsitā Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkamiṁsu. Atha kho Raṭṭhapālo kulaputto acirapakkantesu

1. Aggakulikassa (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Yathā yathā kho Bhagavā dhammaṁ deseti (Sī)

Thullakoṭṭhikesu brāhmaṇagahapatikesu yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Raṭṭhapālo kulaputto Bhagavantaṁ etadavoca "yathā yathāhaṁ bhante Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmi, nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ, icchāmahaṁ bhante kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajituṁ, labheyyāhaṁ bhante Bhagavato santike pabbajjaṁ, labheyyaṁ upasampadaṁ, pabbājetu maṁ Bhagavā"ti[1]. Anuññātosi pana tvaṁ Raṭṭhapāla mātāpitūhi agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti. Na khohaṁ bhante anuññāto mātāpitūhi agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti. Na kho Raṭṭhapāla Tathāgatā ananuññātaṁ mātāpitūhi puttaṁ pabbājentīti. Svāhaṁ bhante tathā karissāmi, yathā maṁ mātāpitaro anujānissanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyāti.

295. Atha kho Raṭṭhapālo kulaputto uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā yena mātāpitaro tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā mātāpitaro etadavoca "ammatātā yathā yathāhaṁ Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmi, nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ, icchāmahaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajituṁ, anujānātha maṁ agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyā"ti. Evaṁ vutte Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ etadavocuṁ "tvaṁ khosi tāta Raṭṭhapāla amhākaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhedhito sukhaparibhato[2], na tvaṁ tāta Raṭṭhapāla kassaci dukkhassa jānāsi, ( ) maraṇenapi te mayaṁ akāmakā vinā bhavissāma, kiṁ pana

---

1. Ettha "labheyyāhaṁ -pa- upasampadaṁ"ti vākyadvayaṁ sabbesupi mūlapotthakesu dissati, Pārājikapāḷiyaṁ pana Sudinnabhāṇavāre etaṁ natthi. "Pabbājetu maṁ Bhagavā"ti idaṁ pana vākyaṁ Marammapottheke yeva dissati, Pārājikapāḷiyañca tadeva atthi.
2. Sukhaparihato (Syā, Kaṁ, Ka)
(Ehi tvaṁ tāta Raṭṭhapāla bhuñja ca piva ca paricāre hi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu, na taṁ mayaṁ anujānāma agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya,) sabbattha dissati, Sudinnakaṇḍe pana natthi, aṭṭhakathāsupi na dassitaṁ.

mayaṁ taṁ jīvantaṁ anujānissāma agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyā”ti. Dutiyampi kho Raṭṭhapālo kulaputto -pa-. Tatiyampi kho Raṭṭhapālo kulaputto mātāpitaro etadavoca “ammatātā yathā yathāhaṁ Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ājānāmi, nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ, icchāmahaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajituṁ, anujānātha maṁ agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyā”ti. Tatiyampi kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ etadavocuṁ “tvaṁ khosi tāta Raṭṭhapāla amhākaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhedhito sukhaparibhato, na tvaṁ tāta Raṭṭhapāla kassaci dukkhassa jānāsi, maraṇenapi te mayaṁ akāmakā vinā bhavissāma, kiṁ pana mayaṁ taṁ jīvantaṁ anujānissāma agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyā”ti.

296. Atha kho Raṭṭhapālo kulaputto “na maṁ mātāpitaro anujānanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyā”ti tattheva anantarahitāya bhūmiyā nipajji “idheva me maraṇaṁ bhavissati pabbajjā vā”ti. Atha kho Raṭṭhapālo kulaputto ekaṁpi bhattaṁ na bhuñji, dvepi bhattāni na bhuñji, tīṇipi bhattāni na bhuñji, cattāripi bhattāni na bhuñji, pañcapi bhattāni na bhuñji, chapi bhattāni na bhuñji, sattapi bhuttāni na bhuñji. Atha kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ etadavocuṁ “tvaṁ khosi tāta Raṭṭhapāla amhākaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhedhito sukhaparibhato, na tvaṁ tāta Raṭṭhapāla kassaci dukkhassa jānāsi, x maraṇenapi te mayaṁ akāmakā vinā bhavissāma, kiṁ pana mayaṁ taṁ jīvantaṁ anujānissāma agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, uṭṭhehi tāta Raṭṭhapāla bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu, na taṁ mayaṁ anujānāma agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, + maraṇenapi te mayaṁ akāmayā vinā bhavissāma, kiṁ pana mayaṁ taṁ jīvantaṁ anujānissāma agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyā”ti. Evaṁ vutte Raṭṭhapālo kulaputto tuṇhī ahosi. Dutiyampi kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa

---

+ “Maraṇenapi te -pa- pabbajjāyā”ti vākyadvayaṁ Sī-Syā-Kaṁ-I-potthakesu dutiyaṭṭhāne yeva dissati, Pārājikapāḷiyaṁ pana paṭhamaṭṭhāne yeva dissati. Tasmā idha dutiyaṭṭhāne punāgataṁ adhikaṁ viya dissati.

mātāpitaro Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ etadavocuṁ -pa-. Dutiyampi kho Raṭṭhapālo kulaputto tuṇhī ahosi. Tatiyampi kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ etadavocuṁ "tvaṁ khosi tāta Raṭṭhapāla amhākaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhedhito sukhaparibhato, na tvaṁ tāta Raṭṭhapāla kassaci dukkhassa jānāsi, maraṇenapi te mayaṁ akāmakā vinā bhavissāma, kiṁ pana mayaṁ taṁ jīvantaṁ anujānissāma agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, uṭṭhehi tāta Raṭṭhapāla bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu, na taṁ mayaṁ anujānāma agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, maraṇenapi te mayaṁ akāmakā vinā bhavissāma, kiṁ pana mayaṁ taṁ jīvantaṁ anujānissāma agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyā"ti. Tatiyampi kho Raṭṭhapālo kulaputto tuṇhī ahosi.

297. Atha kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā yena Raṭṭhapālo kulaputto tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ etadavocuṁ "tvaṁ khosi[1] samma Raṭṭhapāla mātāpitūnaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhedhito sukhaparibhato, na tvaṁ samma Raṭṭhapāla kassaci dukkhassa jānāsi, maraṇenapi te mātāpitaro akāmakā vinā bhavissanti, kiṁ pana te taṁ jīvantaṁ anujānissanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, uṭṭhehi samma Raṭṭhapāla bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu, na taṁ mātāpitaro anujānissanti[2] agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, maraṇenapi te mātāpitaro akāmakā vinā bhavissanti, kiṁ pana te taṁ jīvantaṁ anujānissanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyā"ti. Evaṁ vutte Raṭṭhapālo kulaputto tuṇhī ahosi. Dutiyampi kho. Tatiyampi kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ etadavocuṁ "tvaṁ khosi samma Raṭṭhapāla mātāpitūnaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhedhito sukhaparibhato, na tvaṁ samma Raṭṭhapāla kassaci dukkhassa jānāsi, maraṇenapi te mātāpitaro akāmakā vinā bhavissanti, kiṁ pana te taṁ jīvantaṁ anujānissanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, uṭṭhehi samma Raṭṭhapāla bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto

1. Tvaṁ kho (Sī, I)
2. Anujānanti (Sī, Syā, Kaṁ, I)

puññāni karonto abhiramassu, na taṁ mātāpitaro anujānissanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, maraṇenapi te mātāpitaro akāmakā vinā bhavissanti, kiṁ pana te taṁ jīvantaṁ anujānissanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyā"ti. Tatiyampi kho Raṭṭhapālo kulaputto tuṇhī ahosi.

298. Atha kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā yena Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro etadavocuṁ "ammatātā eso Raṭṭhapālo kulaputto tattheva anantarahitāya bhūmiyā nipanno 'idheva me maraṇaṁ bhavissati pabbajjā vā'ti. Sace tumhe Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ nānujānissatha agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, tattheva[1] maraṇaṁ āgamissati, sace pana tumhe Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ anujānissatha agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, pabbajitampi naṁ dakkhissatha. Sace Raṭṭhapālo kulaputto nābhiramissati agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, kā tassa[2] aññā gati bhavissati, idheva paccāgamissati, anujānātha Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāyā"ti. Anujānāma tātā Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, pabbajitena ca pana[3] mātāpitaro uddassetabbāti. Atha kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā yena Raṭṭhapālo kulaputto tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Raṭṭhapālaṁ kulaputtaṁ etadavocuṁ "uṭṭhehi samma Raṭṭhapāla[4], anuññātosi mātāpitūhi agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, pabbajitena ca pana te mātāpitaro uddassetabbā"ti.

299. Atha kho Raṭṭhapālo kulaputto uṭṭhahitvā balaṁ gāhetvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Raṭṭhapālo kulaputto Bhagavantaṁ etadavoca "anuññāto ahaṁ bhante mātāpitūhi agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya, pabbājetu maṁ Bhagavā"ti. Alattha kho Raṭṭhapālo kulaputto

---

1. Tatthevassa (Sī) 2. Kā cassa (Sī) 3. Pana te (Syā, Kaṁ, Ka)
4. "Tvaṁ khosi samma Raṭṭhapāla mātāpitūnaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhedhito sukhaparihato, na tvaṁ samma Raṭṭhapāla kassaci dukkhassa jānāsi, uṭṭhehi samma Raṭṭhapāla bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu (Sī, I, Ka)

Bhagavato santike pabbajjaṁ, alattha upasampadaṁ. Atha kho Bhagavā acirūpasampanne āyasmante Raṭṭhapāle aḍḍhamāsūpasampanne Thullakoṭṭhike yathābhirantaṁ viharatvā yena Sāvatthi tena cārikaṁ pakkāmi, anupubbena cārikaṁ caramāno yena Sāvatthi tadavasari, tatra sudaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirasseva, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti. Tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti abbhaññāsi, aññataro kho panāyasmā Raṭṭhapālo arahataṁ ahosi.

Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Raṭṭhapālo Bhagavantaṁ etadavoca "icchāmahaṁ bhante mātāpitaro uddassetuṁ, sace maṁ Bhagavā anujānātī"ti. Atha kho Bhagavā āyasmato Raṭṭhapālassa cetassā ceto paricca[1] manasākāsi, yathā[2] Bhagavā aññāsi "abhabbo kho Raṭṭhapālo kulaputto sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattitun"ti. Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ etadavoca "yassadāni tvaṁ Raṭṭhapāla kālaṁ maññasī"ti. Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā senāsanaṁ saṁsāmetvā pattacīvaramādāya yena Thullakoṭṭhikaṁ tena cārikaṁ pakkāmi, anupubbena cārikaṁ caramāno yena Thullakoṭṭhiko tadavasari, tatra sudaṁ āyasmā Raṭṭhapālo Thullakoṭṭhike viharati rañño Korabyassa Migacīre. Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Thullakoṭṭhikaṁ piṇḍāya pāvisi, Thullakoṭṭhike sapadānaṁ piṇḍāya caramāno yena sakapitu nivesanaṁ tenupasaṅkami. Tena kho pana samayena āyasmato Raṭṭhapālassa pitā majjhimāya dvārasālāya ullikhāpeti. Addasā kho āyasmato Raṭṭhapālassa pitā āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ dūratova āgacchantaṁ, disvāna etadavoca "imehi muṇḍakehi masaṇakehi amhākaṁ ekaputtako piyo manāpo pabbājito"ti. Atha kho āyasmā

1. Cetoparivitakkaṁ (Sī, I)
2. Yadā (Sī, I)

Raṭṭhapālo sakapitu nivesane neva dānaṁ alattha, na paccakkhānaṁ, aññadatthu akkosameva alattha. Tena kho pana samayena āyasmato Raṭṭhapālassa ñātidāsī ābhidosikaṁ kummāsaṁ chaḍḍetukāmā hoti. Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo taṁ ñātidāsiṁ etadavoca "sacetaṁ bhagini chaḍḍanīyadhammaṁ, idha me patte ākirā"ti. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa ñātidāsī taṁ ābhidosikaṁ kummāsaṁ āyasmato Raṭṭhapālassa patte ākirantī hatthānañca pādānañca sarassa ca nimittaṁ aggahesi.

300. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa ñātidāsī yenāyasmato Raṭṭhapālassa mātā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmato Raṭṭhapālassa mātaraṁ etadavoca "yaggheyye jāneyyāsi ayyaputto Raṭṭhapālo anuppatto"ti. Sace je saccaṁ bhaṇasi, adāsiṁ taṁ karomīti[1]. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa mātā yenāyasmato Raṭṭhapālassa pitā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmato Raṭṭhapālassa pitaraṁ etadavoca "yagghe gahapati jāneyyāsi Raṭṭhapālo kira kulaputto anuppatto"ti. Tena kho pana samayena āyasmā Raṭṭhapālo taṁ ābhidosikaṁ kummāsaṁ aññataraṁ kuṭṭamūlaṁ[2] nissāya paribhuñjati. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa pitā yenāyasmā Raṭṭhapālo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ etadavoca "atthi nāma tāta Raṭṭhapāla ābhidosikaṁ kummāsaṁ paribhuñjissasi, nanu tāta Raṭṭhapāla sakaṁ gehaṁ gantabban"ti. Kuto no gahapati, amhākaṁ gehaṁ agārasmā anagāriyaṁ pabbajitānaṁ. Anagārā mayaṁ gahapati, agamamha kho te gahapati gehaṁ, tattha neva dānaṁ alatthamha, na paccakkhānaṁ, aññadatthu akkosameva alatthamhāti. Ehi tāta Raṭṭhapāla gharaṁ gamissāmāti. Alaṁ gahapati, kataṁ me ajja bhattakiccaṁ. Tena hi tāta Raṭṭhapāla adhivāsehi svātanāya bhattanti. Adhivāsesi kho āyasmā Raṭṭhapālo tuṇhībhāvena. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa pitā āyasmato Raṭṭhapālassa adhivāsanaṁ viditvā yena sakaṁ nivesanaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā mahantaṁ hiraññasuvaṇṇassa puñjaṁ kārāpetvā

1. Saccaṁ vadasi, adāsī bhavasīti (Sī, I), saccaṁ vadasi, adāsī bhavissasi (Ka)
2. Kuḍḍaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

kilañjehi paṭicchādetvā āyasmato Raṭṭhapālassa purāṇadutiyikā āmantesi "etha tumhe vadhuyo yena alaṅkārena alaṅkatā pubbe Raṭṭhapālassa kulaputtassa piyā hotha manāpā, tena alaṅkārena alaṅkarothā"ti.

301. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa pitā tassā rattiyā accayena sake nivesane paṇītaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyādāpetvā āyasmato Raṭṭhapālassa kālaṁ ārocesi "kālo tāta Raṭṭhapāla niṭṭhitaṁ bhattan"ti. Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya yena sakapitu nivesanaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa pitā taṁ hiraññasuvaṇṇassa puñjaṁ vivarāpetvā āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ etadavoca
"idaṁ te tāta Raṭṭhapāla mātu mattikaṁ dhanaṁ, aññaṁ pettikaṁ, aññaṁ pitāmahaṁ. Sakkā tāta Raṭṭhapāla bhoge ca bhuñjituṁ puññāni ca kātuṁ, ehi tvaṁ tāta Raṭṭhapāla[1] hīnāyāvattitvā bhoge ca bhuñjassu puññāni ca karohī"ti. Sace me tvaṁ gahapati vacanaṁ kareyyāsi, imaṁ hiraññasuvaṇṇassa puñjaṁ sakaṭe āropetvā nibbāhāpetvā majjhegaṅgāya nadiyā sote opilāpeyyāsi. Taṁ kissa hetu, ye uppajjissanti hi te gahapati tatonidānaṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsāti. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa purāṇadutiyikā paccekaṁ pādesu gahetvā āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ etadavocuṁ "kīdisā nāma tā ayyaputta accharāyo, yāsaṁ tvaṁ hetu brahmacariyaṁ carasī"ti. Na kho mayaṁ bhaginī accharānaṁ hetu brahmacariyaṁ carāmāti. Bhaginivādena no ayyaputto Raṭṭhapālo samudācaratīti tā tattheva mucchitā papatiṁsu. Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo pitaraṁ etadavoca "sace gahapati bhojanaṁ dātabbaṁ, detha mā no viheṭhethā"ti. Bhuñja tāta Raṭṭhapāla niṭṭhitaṁ bhattanti. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa pitā āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi.

302. Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo bhuttāvī onītapattapāṇī ṭhitakova imā gāthā abhāsi—

---

1. Raṭṭhapāla sikkhaṁ paccakkhāya (sabbattha)

"Passa cittīkataṁ bimbaṁ, arukāyaṁ samussitaṁ.
Āturaṁ bahusaṅkappaṁ, yassa natthi dhuvaṁ ṭhiti.

Passa cittīkataṁ rūpaṁ, maṇinā kuṇḍalena ca.
Aṭṭhi tacena onaddhaṁ, saha vatthebhi sobhati.

Alattakakatā pādā, mukhaṁ cuṇṇakamakkhitaṁ.
Alaṁ bālassa mohāya, no ca pāragavesino.

Aṭṭhāpadakatā kesā, nettā añjanamakkhitā.
Alaṁ bālassa mohāya, no ca pāragavesino.

Añjanīva navā[1] cittā, pūtikāyo alaṅkato.
Alaṁ bālassa mohāya, no ca pāragavesino.

Odahi migavo pāsaṁ, nāsadā vākaraṁ migo.
Bhutvā nivāpaṁ gacchāma[2], kandante migabandhake"ti.

Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo ṭhitakova imā gāthā bhāsitvā yena rañño Korabyassa Migacīraṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāraṁ nisīdi.

303. Atha kho rājā Korabyo Migavaṁ āmantesi "sodhehi samma Migava Migacīraṁ uyyānabhūmiṁ, gacchāma subhūmiṁ dassanāyā"ti. "Evaṁ devā"ti kho migavo rañño Korabyassa paṭissutvā Migacīraṁ sodhento addasa āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāraṁ nisinnaṁ, disvāna yena rājā Korabyo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā rājānaṁ Korabyaṁ etadavoca "suddhaṁ kho te deva Migacīraṁ, atthi cettha Raṭṭhapālo nāma kulaputto imasmiṁyeva Thullakoṭṭhike aggakulassa putto, yassa tvaṁ abhiṇhaṁ kittayamāno ahosi, so aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāraṁ nisinno"ti. Tena hi samma Migava alaṁ dānajja uyyānabhūmiyā tameva dāni mayaṁ bhavantaṁ Raṭṭhapālaṁ payirupāsissāmāti. Atha kho rājā Korabyo yaṁ tattha khādanīyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyattaṁ, taṁ sabbaṁ vissajjethāti vatvā bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā bhadraṁ yānaṁ abhiruhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi Thullakoṭṭhikamhā

1. Añjanīvaṇṇavā (Ka) 2. Gacchāmi (Syā, Ka)

niyyāsi mahaccarājānubhāvena[1] āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ dassanāya. Yāvatikā yānassa bhūmi, yānena gantvā yānā paccorohitvā pattikova ussaṭāya ussaṭāya parisāya yenāyasmā Raṭṭhapālo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmatā Raṭṭhapālena saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhito kho rājā Korabyo āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ etadavoca "idha bhavaṁ Raṭṭhapāla hatthatthare[2] nisīdatū"ti. Alaṁ mahārāja, nisīda tvaṁ, nisinno ahaṁ sake āsaneti. Nisīdi rājā Korabyo paññatte āsane. Nisajja kho rājā Korabyo āyasmantaṁ Raṭṭhapālaṁ etadavoca—

304. Cattārimāni bho Raṭṭhapāla pārijuññāni, yehi pārijuññehi samannāgatā idhekacce kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti. Katamāni cattāri, jarāpārijuññaṁ byādhipārijuññaṁ bhogapārijuññaṁ ñātipārijuññaṁ. Katamañca bho Raṭṭhapāla jarāpārijuññaṁ. Idha bho Raṭṭhapāla ekacco jiṇṇo hoti vuḍḍho mahallako addhagato vayo-anuppatto. So iti paṭisañcikkhati "ahaṁ khomhi etarahi jiṇṇo vuḍḍho mahallako addhagato vayo-anuppatto, na kho pana mayā sukaraṁ anadhigataṁ vā bhogaṁ adhigantuṁ adhigataṁ vā bhogaṁ phātiṁ kātuṁ[3], yaṁnūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan"ti. So tena jarāpārijuññena samannāgato kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajati. Idaṁ vuccati bho Raṭṭhapāla jarāpārijuññaṁ. Bhavaṁ kho pana Raṭṭhapālo etarahi daharo yuvā susukāḷakeso bhadrena yobbanena samannāgato paṭhamena vayasā, taṁ bhoto Raṭṭhapālassa jarāpārijuññaṁ natthi. Kiṁ bhavaṁ Raṭṭhapālo ñatvā vā disvā vā sutvā vā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. (1)

Katamañca bho Raṭṭhapāla byādhipārijuññaṁ. Idha bho Raṭṭhapāla ekacco ābādhiko hoti dukkhito bāḷhagilāno. So iti

---

1. Mahaccā rājānubhāvena (Sī) 2. Kaṭṭhatthare (Syā, Kaṁ) 3. Phātikattuṁ (Sī)

paṭisañcikkhati "ahaṁ khomhi etarahi ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno, na kho pana mayā sukaraṁ anadhigataṁ vā bhogaṁ adhigantuṁ adhigataṁ vā bhogaṁ phātiṁ kātuṁ, yaṁnūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan"ti. So tena byādhipārijuññena samannāgato kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajati. Idaṁ vuccati bho Raṭṭhapāla byādhipārijuññaṁ. Bhavaṁ kho pana Raṭṭhapālo etarahi appābādho appātaṅko samavepākiniyā gahaṇiyā samannāgato nātisītāya nāccuṇhāya, taṁ bhoto Raṭṭhapālassa byādhipārijuññaṁ natthi. Kiṁ bhavaṁ Raṭṭhapālo ñatvā vā disvā vā sutvā vā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. (2)

Katamañca bho Raṭṭhapāla bhogapārijuññaṁ. Idha bho Raṭṭhapāla ekacco aḍḍho hoti mahaddhano mahābhogo. Tassa te bhogā anupubbena parikkhayaṁ gacchanti. so iti paṭisañcikkhati "ahaṁ kho pubbe aḍḍho ahosiṁ mahaddhano mahābhogo, tassa me te bhogā anupubbena parikkhayaṁ gatā. Na kho pana māyā sukaraṁ anadhigataṁ vā bhogaṁ adhigantuṁ adhigataṁ vā bhogaṁ phātiṁ kātuṁ, yaṁnūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan"ti. So tena bhogapārijuññena samannāgato kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajati. Idaṁ vuccati bho Raṭṭhapāla bhogapārijuññaṁ. Bhavaṁ kho pana Raṭṭhapālo imasmiṁyeva Thullakoṭṭhike aggakulassa putto, taṁ bhoto Raṭṭhapālassa bhogapārijuññaṁ natthi. Kiṁ bhavaṁ Raṭṭhapālo ñatvā vā disvā vā sutvā vā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. (3)

Katamañca bho Raṭṭhapāla ñātipārijuññaṁ. Idha bho Raṭṭhapāla ekaccassa bahū honti mittāmaccā ñātisālohitā, tassa te ñātakā anupubbena parikkhayaṁ gacchanti. So iti paṭisañcikkhati "mamaṁ kho pubbe bahū ahesuṁ mittāmaccā ñātisālohitā, tassa me te anupubbena parikkhayaṁ gatā. Na kho pana mayā sukaraṁ anadhigataṁ vā bhogaṁ adhigantuṁ adhigataṁ vā bhogaṁ phātiṁ kātuṁ, yaṁnūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan"ti.

so tena ñātipārijuññena samannāgato kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajati. Idaṁ vuccati bho Raṭṭhapāla ñātipārijuññaṁ. Bhoto kho pana Raṭṭhapālassa imasmiṁ yeva Thullakoṭṭhike bahū mittāmaccā ñātisālohitā, taṁ bhoto Raṭṭhapālassa ñātipārijuññaṁ natthi. Kiṁ bhavaṁ Raṭṭhapālo ñatvā vā disvā vā sutvā vā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. (4)

Imāni kho bho Raṭṭhapāla cattāri pārijuññāni. Yehi pārijuññehi samannāgatā idhekacce kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tāni bhoto Raṭṭhapālassa natthi. Kiṁ bhavaṁ Raṭṭhapālo ñatvā vā disvā vā sutvā vā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitoti.

305. Atthi kho mahārāja tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena cattāro dhammuddesā uddiṭṭhā. Ye ahaṁ[1] ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. Katame cattāro, "upaniyyati loko addhuvo"ti kho mahārāja tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena paṭhamo dhammuddeso uddiṭṭho, "yamahaṁ ñatvā cadisvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. Atāṇo loko anabhissaro"ti kho mahārāja tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena dutiyo dhammuddeso uddiṭṭho, yamahaṁ ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. "Assako loko sabbaṁ pahāya gamanīyan"ti kho mahārāja tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena tatiyo dhammuddeso uddiṭṭho, yamahaṁ ñatvā ca ditvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. "Ūno loko atitto taṇhādāso"ti kho mahārāja tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena catuttho dhammuddeso uddiṭṭho, yamahaṁ ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajito. Ime kho mahārāja tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena cattāro dhammuddesā uddiṭṭhā, ye ahaṁ ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajitoti.

---

1. Yamahaṁ (Syā, Kaṁ, Ka)

306. "Upaniyyati loko addhuvo"ti bhavaṁ Raṭṭhapālo āha, imassa bho Raṭṭhapāla bhāsitassa kathaṁ attho daṭṭhabboti. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja tvaṁ vīsativassuddesikopi paṇṇavīsativassuddesikopi hatthismiṁpi katāvī assasmiṁpi katāvī rathasmiṁpi katāvī dhanusmiṁpi katāvī tharusmiṁpi katāvī ūrubalī bāhubalī alamatto saṅgāmāvacaroti? Ahosiṁ ahaṁ bho Raṭṭhapāla vīsativassuddesikopi paṇṇavīsativassuddesikopi hatthismiṁpi katāvī assasmiṁpi katāvī rathasmiṁpi katāvī dhanusmiṁpi katāvī tharusmiṁpi katāvī ūrubalī bāhubalī alamatto saṅgāmāvacaro. Appekadāhaṁ bho Raṭṭhapāla iddhimāva maññe, na[1] attano balena samasamaṁ samanupassāmīti. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, evameva tvaṁ etarahi ūrubalī bāhubalī alamatto saṅgāmāvacaroti? No hidaṁ bho Raṭṭhapāla, etarahi jiṇṇo vuḍḍho mahallako addhagato vayo-anuppatto, āsītiko me vayo vattati, appekadāhaṁ bho Raṭṭhapāla idha pādaṁ karissāmīti aññeneva pādaṁ karomīti. Idaṁ kho taṁ mahārāja tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ "upaniyyati loko addhuvo"ti. Yamahaṁ ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajitoti, acchariyaṁ bho Raṭṭhapāla, abbhutaṁ bho Raṭṭhapāla, yāva subhāsitaṁ cidaṁ tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena "upaniyyati loko addhuvo"ti, upaniyyati hi bho Raṭṭhapāla loko addhuvo. (1)

Saṁvijjante kho bho Raṭṭhapāla imasmiṁ rājakule hatthikāyāpi assakāyāpi rathakāyāpi pattikāyāpi, amhākaṁ āpadāsu pariyodhāya vattissanti. "Atāṇo loko anabhissaro"ti bhavaṁ Raṭṭhapālo āha, imassa pana bho Raṭṭhapāla bhāsitassa kathaṁ attho daṭṭhabboti. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, atthi te koci anusāyiko ābādhoti. Atthi me bho Raṭṭhapāla anusāyiko ābādho, appekadā maṁ bho Raṭṭhapāla mittāmaccā ñātisālohitā parivāretvā ṭhitā honti "idāni rājā Korabyo kālaṁ karissati, idāni rājā Korabyo kālaṁ karissatī"ti. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, labhasi

1. Iddhimā maññe na (Syā, Kaṁ), iddhimā ca maññe (Sī), na viya maññe (Ka)

tvaṁ te mittāmacce ñātisālohite "āyantu me bhonto mittāmaccā ñātisālohitā, sabbeva santā imaṁ vedanaṁ saṁvibhajatha, yathāhaṁ lahukatarikaṁ vedanaṁ vediyeyyan"ti, udāhu tvaṁyeva taṁ vedanaṁ vediyasīti? Nāhaṁ bho Raṭṭhapāla labhāmi te mittāmacce ñātisālohite "āyantu me bhonto mittāmaccā ñātisālohitā, sabbeva santā imaṁ vedanaṁ saṁvibhajatha, yathāhaṁ lahukatarikaṁ vedanaṁ vediyeyyan"ti, atha kho ahameva taṁ vedanaṁ vediyāmīti. Idaṁ kho taṁ mahārāja tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ "atāṇo loko anabhissaro"ti. Yamahaṁ ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajitoti, acchariyaṁ bho Raṭṭhapāla, abbhutaṁ bho Raṭṭhapāla, yāva subhāsitaṁ cidaṁ tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena "atāṇo loko anabhissaro"ti, atāṇo hi bho Raṭṭhapāla loko anabhissaro. (2)

Saṁvijjati kho bho Raṭṭhapāla imasmiṁ rājakule pahūtaṁ hiraññasuvaṇṇaṁ bhūmigatañca vehāsagatañca. "Assako loko sabbaṁ pahāya gamanīyan"ti bhavaṁ Raṭṭhapālo āha, imassa pana bho Raṭṭhapāla bhāsitassa kathaṁ attho daṭṭhabboti. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, yathā tvaṁ etarahi pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāresi, lacchasi tvaṁ paratthāpi "evamevāhaṁ imeheva pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāremī"ti, udāhu aññe imaṁ bhogaṁ paṭipajjissanti, tvaṁ pana yathākammaṁ gamissasīti? Yathāhaṁ bho Raṭṭhapāla etarahi pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāremi, nāhaṁ lacchāmi paratthāpi "evameva imeheva pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāremī"ti, atha kho aññe imaṁ bhogaṁ paṭipajjissanti, ahaṁ pana yathākammaṁ gamissāmīti. Idaṁ kho taṁ mahārāja tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ "assako loko sabbaṁ pahāya gamanīyan"ti. Yamahaṁ ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajitoti. Acchariyaṁ bho Raṭṭhapāla, abbhutaṁ bho Raṭṭhapāla, yāva subhāsitaṁ cidaṁ tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena "assako loko sabbaṁ pahāya

gamanīyan”ti, assako hi bho Raṭṭhapāla loko sabbaṁ pahāya gamanīyaṁ. (3)

“Ūno loko atitto taṇhādāso”ti bhavaṁ Raṭṭhapālo āha, imassa bho Raṭṭhapāla bhāsitassa kathaṁ attho daṭṭhabboti. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, phītaṁ Kuruṁ ajjhāvasasīti? Evaṁ bho Raṭṭhapāla phītaṁ Kuruṁ ajjhāvasāmīti. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, idha puriso āgaccheyya puratthimāya disāya saddhāyiko paccayiko, so taṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadeyya “yagghe mahārāja jāneyyāsi, ahaṁ āgacchāmi puratthimāya disāya, tatthaddasaṁ mahantaṁ janapadaṁ iddhañceva phītañca bahujanaṁ ākiṇṇamanussaṁ, bahū tattha hatthikāyā assakāyā rathakāyā pattikāyā, bahu tattha dhanadhaññaṁ[1], bahu tattha hiraññasuvaṇṇaṁ akatañceva katañca, bahu tattha itthipariggaho, sakkā ca tāvatakeneva balamattena[2] abhivijituṁ, abhivijina mahārājā”ti, kinti naṁ kareyyāsīti. Tampi mayaṁ bho Raṭṭhapāla abhivijiya ajjhāvaseyyāmāti. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, idha puriso āgaccheyya pacchimāya disāya. Uttarāya disāya. Dakkhiṇāya disāya. Parasamuddato saddhāyiko paccayiko, so taṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadeyya “yagghe mahārāja jāneyyāsi, ahaṁ āgacchāmi parasamuddato, tatthaddasaṁ mahantaṁ janapadaṁ iddhañceva phītañca bahujanaṁ ākiṇṇamanussaṁ, bahū tattha hatthikāyā assakāyā rathakāyā patthikāyā, bahu tattha dhanadhaññaṁ, bahu tattha hiraññasuvaṇṇaṁ akatañceva katañca, bahu tattha itthipariggaho, sakkā ca tāvatakeneva balamattena abhivijituṁ, abhivijina mahārājā”ti, kinti naṁ kareyyāsīti. Tampi mayaṁ bho Raṭṭhapāla abhivijiya ajjhāvaseyyāmāti. Idaṁ kho taṁ mahārāja tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ “ūno loko atitto taṇhādāso”ti. Yamahaṁ ñatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyaṁ pabbajitoti, acchariyaṁ bho Raṭṭhapāla, abbhutaṁ bho Raṭṭhapāla, yāva subhāsitaṁ cidaṁ tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena “ūno loko atitto taṇhādāso”ti. Ūno hi bho Raṭṭhapāla loko atitto taṇhādāsoti. (4)

---

1. Dantājinaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Balatthena (Sī, Syā, Kaṁ, I), bahalatthena (Ka)

Idamavoca āyasmā Raṭṭhapālo, idaṁ vatvā athāparaṁ etadavoca—

307. Passāmi loke sadhane manusse,
laddhāna vittaṁ na dadanti mohā.
Luddhā dhanaṁ[1] sannicayaṁ karonti,
bhiyyova kāme abhipatthayanti.

Rājā pasayhā pathaviṁ vijitvā,
sasāgarantaṁ mahimāvasanto[2].
Oraṁ samuddassa atittarūpo,
Pāraṁ samuddassapi patthayetha.

Rājā ca aññe ca bahū manussā,
avītataṇhā[3] maraṇaṁ upenti.
Ūnāva hutvāna jahanti dehaṁ,
kāmehi lokamhi na hatthi titti.

Kandanti naṁ ñātī pakiriya kese,
ahovatā no amarāti cāhu.
Vatthena naṁ pārutaṁ nīharitvā,
citaṁ samādāya[4] tatoḍahanti.

So ḍayhati sūlehi tujjamāno,
Ekena vatthena pahāya bhoge.
Na mīyamānassa bhavanti tāṇā,
ñātīdha mittā atha vā sahāyā.

Dāyādakā tassa dhanaṁ haranti,
Satto pana gacchati yena kammaṁ.
Na mīyamānaṁ dhanamanveti kiñci,
puttā ca dārā ca dhanaṁ ca raṭṭhaṁ.

---

1. Laddhā dhanaṁ (Ka)
2. Mahiyā vasanto (Sī, Ka)
3. Atittataṇhā (Ka)
4. Samādhāya (Sī)

Na dīghamāyuṁ labhate dhanena, na cāpi vittena jaraṁ vihanti.
Appaṁ hidaṁ jīvitamāhu dhīrā, asassataṁ vippariṇāmadhammaṁ.

Aḍḍhā daliddā ca phusanti phassaṁ,
bālo ca dhīro ca tatheva phuṭṭho.
Bālo ca bālyā vadhitova seti,
Dhīro ca[1] na vedhati phassaphuṭṭho.

Tasmā hi paññāva dhanena seyyo,
Yāya vosānamidhādhigacchati.
Abyositattā[2] hi bhavābhavesu,
Pāpāni kammāni karonti mohā.

Upeti gabbhañca parañca lokaṁ,
saṁsāramāpajja paramparāya.
Tassappapañño abhisaddahanto,
upeti gabbhañca parañca lokaṁ.

Coro yathā sandhimukhe gahito,
sakammunā haññati pāpadhammo.
Evaṁ pajā pecca paramhi loke,
sakammunā haññati pāpadhammo.

Kāmāhi citrā madhurā manoramā,
Virūparūpena mathenti cittaṁ.
Ādīnavaṁ kāmaguṇesu disvā,
tasmā ahaṁ pabbajitomhi rāja.

Dumapphalāneva patanti māṇavā,
daharā ca vuḍḍhā ca sarīrabhedā.
Etaṁpi disvā[3] pabbajitomhi rāja,
Apaṇṇakaṁ sāmaññameva seyyoti.

Raṭṭhapālasuttaṁ niṭṭhitaṁ dutiyaṁ.

---

1. Dhīrova (Ka)
2. Asositattā (Sī, I)
3. Evampi disvā (Sī), etaṁ viditvā (Syā, Kaṁ)

3. Maghadevasutta

308. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Mithilāyaṁ viharati Maghadeva-ambavane[1]. Atha kho Bhagavā aññatarasmiṁ padese sitaṁ pātvākāsi. Atha kho āyasmato Ānandassa etadahosi "ko nu kho hetu ko paccayo Bhagavato sitassa pātukammāya, na akāraṇena Tathāgatā sitaṁ pātukarontī"ti. Atha kho āyasmā Ānando ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā Bhagavantaṁ etadavoca "ko nu kho bhante hetu ko paccayo Bhagavato sitassa pātukammāya, na akāraṇena Tathāgatā sitaṁ pātukarontī"ti. Bhūtapubbaṁ Ānanda imissāyeva Mithilāyaṁ rājā ahosi Maghadevo nāma dhammiko dhammarājā dhamme ṭhito mahārājā, dhammaṁ carati brāhmaṇagahapatikesu negamesu ceva jānapadesu ca, uposathañca upavasati cātuddasiṁ pañcadasiṁ aṭṭhamiṁ ca pakkhassa. Atha kho Ānanda rājā Maghadevo bahūnaṁ vassānaṁ bahūnaṁ vassasatānaṁ bahūnaṁ vassasahassānaṁ accayena kappakaṁ āmantesi "yadā me samma kappaka passeyyāsi sirasmiṁ palitāni jātāni, atha me āroceyyāsī"ti. "Evaṁ devā"ti kho Ānanda kappako rañño Maghadevassa paccassosi. Addasā kho Ānanda kappako bahūnaṁ vassānaṁ bahūnaṁ vassasatānaṁ bahūnaṁ vassasahassānaṁ accayena rañño Maghadevassa sirasmiṁ palitāni jātāni, disvāna rājānaṁ Maghadevaṁ etadavoca "pātubhūtā kho devassa devadūtā, dissanti sirasmiṁ palitāni jātānī"ti. Tena hi samma kappaka tāni palitāni sādhukaṁ saṇḍāsena uddharitvā mama añjalismiṁ patiṭṭhāpehīti. "Evaṁ devā"ti kho Ānanda kappako rañño Maghadevassa paṭissutvā tāni palitāni sādhukaṁ saṇḍāsena uddharitvā rañño Maghadevassa añjalismiṁ patiṭṭhāpesi.

309. Atha kho Ānanda rājā Maghadevo kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ āmantāpetvā etadavoca "pātubhūtā kho me tāta kumāra devadūtā, dissanti sirasmiṁ palitāni jātāni, bhuttā kho pana me mānusakā kāmā, samayo dibbe kāme pariyesituṁ. Ehi

---

1. Makhādeva-ambavane (Sī, I), Magghadeva-ambavane (Ka)

tvaṁ tāta kumāra imaṁ rajjaṁ paṭipajja, ahaṁ pana kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajissāmi. Tena hi tāta kumāra yadā tvaṁpi passeyyāsi sirasmiṁ palitāni jātāni, atha kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ sādhukaṁ rajje samanusāsitvā kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyāsi, yena me idaṁ kalyāṇaṁ vattaṁ nihitaṁ anuppavatteyyāsi, mā kho me tvaṁ antimapuriso ahosi. Yasmiṁ kho tāta kumāra purisayuge vattamāne evarūpassa kalyāṇassa vattassa samucchedo hoti, so tesaṁ antimapuriso hoti. Taṁ tāhaṁ tāta kumāra evaṁ vadāmi 'yena me idaṁ kalyāṇaṁ vattaṁ nihitaṁ anuppavatteyyāsi, mā kho me tvaṁ antimapuriso ahosī'ti". Atha kho Ānanda rājā Maghadevo kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ sādhukaṁ rajje samanusāsitvā imasmiṁ yeva Maghadeva-ambavane kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbaji. So mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihāsi. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena[1] pharitvā vihāsi. Karuṇā sahagatena cetasā. Muditāsahagatena cetasā. Upekkhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihāsi. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā vihāsi.

Rājā kho panānanda Maghadevo caturāsītivassasahassāni kumārakīḷitaṁ kīḷi, caturāsītivassasahassāni oparajjaṁ kāresi, caturāsītivassasahassāni rajjaṁ kāresi, caturāsītivassasahassāni imasmiṁyeva Maghadeva-ambavane agārasmā anagāriyaṁ pabbajito brahmacariyamacari. So cattāro brahmavihāre bhāvetvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā brahmalokūpago ahosi.

---

1. Abyāpajjhena (Sī, Syā, Kaṁ, I), abyāpajjena (Ka)

310. Atha kho rañño Ānanda Maghadevassa putto bahūnaṁ vassānaṁ bahūnaṁ vassasatānaṁ bahūnaṁ vassasahassānaṁ accayena kappakaṁ āmantesi "yadā me samma kappaka passeyyāsi sirasmiṁ palitāni jātāni, atha kho āroceyyāsī"ti. "Evaṁ devā"ti kho Ānanda kappako rañño Maghadevassa puttassa paccassosi. Addasā kho Ānanda kappako bahūnaṁ vassānaṁ bahūnaṁ vassasatānaṁ bahūnaṁ vassasahassānaṁ accayena rañño Maghadevassa puttassa sirasmiṁ palitāni jātāni, disvāna rañño Maghadevassa puttaṁ etadavoca "pātubhūtā kho devassa devadūtā, dissanti sirasmiṁ palitāni jātānī"ti. Tena hi samma kappaka tāni palitāni sādhukaṁ saṇḍāsena uddharitvā mama añjalismiṁ patiṭṭhāpehīti. "Evaṁ devā"ti kho Ānanda kappako rañño Maghadevassa puttassa paṭissutvā tāni palitāni sādhukaṁ saṇḍāsena uddharitvā rañño Maghadevassa puttassa añjalismiṁ patiṭṭhāpesi.

Atha kho Ānanda rañño Maghadevassa putto kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ āmantāpetvā etadavoca "pātubhūtā kho me tāta kumāra devadūtā, dissanti sirasmiṁ palitāni jātāni, bhuttā kho pana me mānusakkā kāmā, samayo dibbe kāme pariyesituṁ. Ehi tvaṁ tāta kumāra imaṁ rajjaṁ paṭipajja, ahaṁ pana kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajissāmi. Tena hi tāta kumāra yadā tvaṁpi passeyyāsi sirasmiṁ palitāni jātāni, atha kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ sādhukaṁ rajje samanusāsitvā kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyāsi, yena me idaṁ kalyāṇaṁ vattaṁ nihitaṁ anuppavatteyyāsi, mā kho me tvaṁ antimapuriso ahosi. Yasmiṁ kho tāta kumāra purisayuge vattamāne evarūpassa kalyāṇassa vattassa samucchedo hoti, so tesaṁ antimapuriso hoti, taṁ tāhaṁ tāta kumāra evaṁ vadāmi 'yena me idaṁ kalyāṇaṁ vattaṁ nihitaṁ anuppavatteyyāsi, mā kho me tvaṁ antimapuriso ahosī'ti. Atha kho Ānanda rañño Maghadevassa putto kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ sādhukaṁ rajje samanusāsitvā imasmiṁyeva Maghadeva-ambavane kesamassuṁ ohāretvā

kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbaji. So mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihāsi. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā vihāsi. Karuṇāsahagatena cetasā. Muditāsahagatena cetasā. Upekkhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihāsi. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā vihāsi. Rañño kho panānanda Maghadevassa putto caturāsītivassasahassāni kumārakīḷitaṁ kīḷi, caturāsītivassasahassāni oparajjaṁ kāresi, caturāsītivassasahassāni rajjaṁ kāresi, caturāsītivassasahassāni imasmiṁyeva Maghadeva-ambavane agārasmā anagāriyaṁ pabbajito brahmacariyamacari. So cattāro brahmavihāre bhāvetvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā brahmalokūpago ahosi.

311. Rañño kho panānanda Maghadevassa puttapaputtakā tassa paramparā caturāsītirājasahassāni[1] imasmiṁyeva Maghadeva-ambavena kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajiṁsu. Te mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihariṁsu. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catuttaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā vihariṁsu. Karuṇāsahagatena cetasā. Muditāsahagatena cetasā. Upekkhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihariṁsu. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā vihariṁsu. Caturāsītivassasahassāni kumārakīḷitaṁ kīḷiṁsu, caturāsītivassasahassāni oparajjaṁ kāresuṁ, caturāsītivassasahassāni rajjaṁ kāresuṁ, caturāsītivassasahassāni imasmiṁyeva Maghadeva-ambavane

1. Caturāsītikhattiyasahassāni (Sī, I), caturāsītisahassāni (Syā, Kaṁ)

agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā brahmacariyamacariṁsu. Te cattāro brahmavihāre bhāvetvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā brahmalokūpagā ahesuṁ. Nimi tesaṁ rājā[1] pacchimako ahosi dhammiko dhammarājā dhamme ṭhito mahārājā, dhammaṁ carati brāhmaṇagahapatikesu negamesu ceva jānapadesu ca, uposathañca upavasati cātuddasiṁ pañcadasiṁ aṭṭhamiṁ ca pakkhassa.

312. Bhūtapubbaṁ Ānanda devānaṁ Tāvatiṁsānaṁ Sudhammāyaṁ sabhāyaṁ sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ ayamantarākathā udapādi "lābhā vata bho Videhānaṁ, suladdhaṁ vata bho Videhānaṁ, yesaṁ Nimi rājā dhammiko dhammarājā dhamme ṭhito mahārājā, dhammaṁ carati brāhmaṇagahapatikesu negamesu ceva jānapadesu ca, uposathañca upavasati cātuddasiṁ pañcadasiṁ aṭṭhamiṁ ca pakkhassā"ti. Atha kho Ānanda Sakko Devānamindo deve Tāvatiṁse āmantesi "iccheyyātha no tumhe mārisā Nimiṁ rājānaṁ daṭṭhun"ti. Icchāma mayaṁ mārisa Nimiṁ rājānaṁ daṭṭhunti. Tena kho pana Ānanda samayena Nimi rājā tadahuposathe pannarase sīsaṁnhāto[2] uposathiko uparipāsādavaragato nisinno hoti. Atha kho Ānanda Sakko devānamindo seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāhaṁ pasāreyya, pasāritaṁ vā bāhaṁ samiñjeyya. Evameva devesu Tāvatiṁsesu antarahito Nimissa rañño pamukhe pāturahosi. Atha kho Ānanda Sakko devānamindo Nimiṁ rājānaṁ etadavoca "lābhā te mahārāja, suladdhaṁ te mahārāja,devā mahārāja Tāvatiṁsā Sudhammāyaṁ sabhāyaṁ kittayamānarūpā sannisinnā 'lābhā vata bho Videhānaṁ, suladdhaṁ vata bho Videhānaṁ, yesaṁ Nimi rājā dhammiko dhammarājā dhamme ṭhito mahārājā, dhammaṁ carati brāhmaṇagahapatikesu negamesu ceva jānapadesu ca, uposathañca upavasati cātuddasiṁ pañcadasiṁ aṭṭhamiṁ ca pakkhassā'ti. Devā te mahārāja Tāvatiṁsā dassanakāmā, tassa te ahaṁ mahārāja sahassayuttaṁ ājaññarathaṁ pahiṇissāmi, abhiruheyyāsi mahārāja dibbaṁ yānaṁ avikampamāno"ti. Adhivāsesi kho Ānanda Nimi rājā tuṇhībhāvena.

---

1. Rājānaṁ (Sī, I)
2. Sasīsaṁ nahāto (Sī), sīsanhāto (Syā, Kaṁ)

313. Atha kho Ānanda Sakko devānamindo Nimissa rañño adhivāsanaṁ viditvā seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāhaṁ pasāreyya, pasāritaṁ vā bāhaṁ samiñjeyya. Evameva Nimissa rañño pamukhe antarahito devesu Tāvatiṁsesu pāturahosi. Atha kho Ānanda Sakko Devānamindo Mātaliṁ saṅgāhakaṁ āmantesi "ehi tvaṁ samma Mātali sahassayuttaṁ ājaññarathaṁ yojetvā Nimiṁ rājānaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadehi 'ayaṁ te mahārāja sahassayutto ājaññaratho Sakkena Devānamindena pesito, abhiruheyyāsi mahārāja dibbaṁ yānaṁ avikampamāno'ti". "Evaṁ bhaddantavā"ti kho Ānanda Mātali saṅgāhako Sakkassa Devānamindassa paṭissutvā sahassayuttaṁ ājaññarathaṁ yojetvā Nimiṁ rājānaṁ upasaṅkamitvā etadavoca "ayaṁ te mahārāja sahassayutto ājaññaratho Sakkena Devānamindena pesito, abhiruha mahārāja dibbaṁ yānaṁ avikampamāno, api ca mahārāja katamena taṁ nemi, yena vā pāpakammā pāpakānaṁ kammānaṁ vipākaṁ paṭisaṁvedenti, yena vā kalyāṇakammā kalyāṇakammānaṁ vipākaṁ paṭisaṁvedentī"ti. Ubhayeneva maṁ Mātali nehīti. Sampavesesi[1] kho Ānanda Mātali saṅgahako Nimiṁ rājānaṁ Sudhammaṁ sabhaṁ. Addasā kho Ānanda Sakko devānamindo Nimiṁ rājānaṁ dūratova āgacchantaṁ, disvāna Nimiṁ rājā naṁ etadavoca "ehi kho mahārāja, svāgataṁ mahārāja, devā te dassanakāmā mahārāja, Tāvatiṁsā Sudhammāyaṁ sabhāyaṁ kittayamānarūpā sannisinnā 'lābhā vata bho Videhānaṁ, suladdhaṁ vata bho Videhānaṁ, yesaṁ Nimi rājā dhammiko dhammarājā dhamme ṭhito mahārājā, dhammaṁ carati brāhmaṇagahapatikesu negamesu ceva jānapadesu ca, uposathañca upavasati cātuddasiṁ pañcadasiṁ aṭṭhamiṁ ca pakkhassā'ti, devā te mahārāja Tāvatiṁsā dassanakāmā, abhirama mahārāja devasu devānubhāvenā"ti. Alaṁ mārisa, tattheva maṁ Mithilaṁ paṭinetu, tathāhaṁ dhammaṁ carissāmi brāhmaṇagahapatikesu negamesu ceva jānapadesu ca, uposathañca upavasāmi cātuddasiṁ pañcadasiṁ aṭṭhamiṁ ca pakkhassāti.

314. Atha kho Ānanda Sakko Devānamindo Mātaliṁ saṅgāhakaṁ āmantesi "ehi tvaṁ samma Mātali sahassayuttaṁ ājaññarathaṁ yojetvā

1. Sampāpesi (Sī, I)

Nimiṁ rājānaṁ tattheva Mithilaṁ paṭinehī”ti. “Evaṁ bhaddantavā”ti kho Ānanda Mātali saṅgāhako Sakkassa devānamindassa paṭissutvā sahassayuttaṁ ājaññarathaṁ yojetvā Nimiṁ rājānaṁ tattheva Mithilaṁ paṭinesi. Tatra sudaṁ Ānanda Nimi rājā dhammaṁ carati brāhmaṇagahapatikesu negamesu ceva jānapadesu ca, uposathañca upavasati cātuddasiṁ pañcadasiṁ aṭṭhamiṁ ca pakkhassāti. Atha kho Ānanda Nimi rājā bahūnaṁ vassānaṁ bahūnaṁ vassasatānaṁ bahūnaṁ vassasahassānaṁ accayena kappakaṁ āmantesi “yadā me samma kappaka passeyyāsi sirasmiṁ palitāni jātāni, atha me āroceyyāsī”ti. “Evaṁ devā”ti kho Ānanda kappako Nimissa rañño paccassosi. Addasā kho Ānanda kappako bahūnaṁ vassānaṁ bahūnaṁ vassasatānaṁ bahūnaṁ vassasahassānaṁ accayena Nimissa rañño sirasmiṁ palitāni jātāni, disvāna Nimiṁ rājānaṁ etadavoca “pātubhūtā kho devassa devadūtā, dissanti sirasmiṁ palitāni jātānī”ti. Tena hi samma kappaka tāni palitāni sādhukaṁ saṇḍāsena uddharitvā mama añjalismiṁ patiṭṭhāpehīti. “Evaṁ devā”ti kho Ānanda kappako Nimissa rañño paṭissutvā tāni palitāni sādhukaṁ saṇḍāsena uddharitvā Nimissa rañño añjalismiṁ patiṭṭhāpesi. Atha kho Ānanda Nimi rājā kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ āmantāpetvā etadavoca “pātubhūtā kho me tāta kumāra devadūtā, dissanti sirasmiṁ palitāni jātāni, bhuttā kho pana me mānusakā kāmā, samayo dibbe kāme pariyesituṁ. Ehi tvaṁ tāta kumāra imaṁ rajjaṁ paṭipajja. Ahaṁ pana kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajissāmi. Tena hi tāta kumāra yadā tvampi passeyyāsi sirasmiṁ palitāni jātāni, atha kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ sādhukaṁ rajje samanusāsitvā kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyāsi. Yena me idaṁ kalyāṇaṁ vattaṁ nihitaṁ anuppavatteyyāsi, mā kho me tvaṁ antimapuriso ahosi. Yasmiṁ kho tāta kumāra purisayuge vattamāne evarūpassa kalyāṇassa vattassa samucchedo hoti, so tesaṁ antimapuriso hoti. Taṁ tāhaṁ tāta kumāra evaṁ vadāmi ‘yena me idaṁ kalyāṇaṁ vattaṁ nihitaṁ anuppavatteyyāsi, mā kho me tvaṁ antimapuriso ahosī’ti”.

315. Atha kho Ānanda Nimi rājā kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ kumāraṁ sādhukaṁ rajje samanusāsitvā imasmiṁyeva Maghadeva-ambavane kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbaji. So mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihāsi. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā vihāsi. Karuṇāsahagatena cetasā. Muditāsahagatena cetasā. Upekkhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā vihāsi. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā vihāsi. Nimi kho panānanda rājā caturāsītivassasahassāni kumārakīḷitaṁ kīḷi, caturāsītivassasahassāni oparajjaṁ kāresi, caturāsītivassasahassāni rajjaṁ kāresi, caturāsītivassasahassāni imasmiṁyeva Maghadeva-ambavane agārasmā anagāriyaṁ pabbajito brahmacariyamacari. So cattāro brahmavihāre bhāvetvā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā brahmalokūpago ahosi. Nimissa kho panānanda rañño Kaḷārajanako nāma putto ahosi, na so agārasmā anagāriyaṁ pabbaji. So taṁ kalyāṇaṁ vattaṁ samucchindi, so tesaṁ antimapuriso ahosi.

316. Siyā kho pana te Ānanda evamassa "aññо nūna tena samayena rājā Maghadevo ahosi, yena taṁ kalyāṇaṁ vattaṁ nihitan"ti[1]. Na kho panetaṁ Ānanda evaṁ daṭṭhabbaṁ. Ahaṁ tena samayena rājā Maghadevo ahosiṁ, (ahaṁ taṁ kalyāṇaṁ vattaṁ nihiniṁ,) mayā taṁ kalyāṇaṁ vattaṁ nihitaṁ pacchimā janatā anuppavattesi. Taṁ kho panānanda kalyāṇaṁ vattaṁ na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattati yāvadeva brahmalokūpapattiyā. Idaṁ kho panānanda etarahi mayā kalyāṇaṁ vattaṁ nihitaṁ ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati. Katamañcānanda etarati mayā kalyāṇaṁ

1. Yo taṁ kalyāṇaṁ vattaṁ nihinīti (Sī) ( ) Natthi (Ka)

vattaṁ nihitaṁ ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati. Ayameva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo. Seyyathidaṁ, sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammākammanto sammā ājīvo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhi. Idaṁ kho Ānanda etarahi mayā kalyāṇaṁ vattaṁ nihitaṁ ekantanibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati. Taṁ vo ahaṁ Ānanda evaṁ vadāmi, yena me idaṁ kalyāṇaṁ vattaṁ nihitaṁ anuppavatteyyātha, mā kho me tumhe antimapurisā ahuvattha. Yasmiṁ kho Ānanda purisayuge vattamāne evarūpassa kalyāṇassa vattassa samucchedo hoti, so tesaṁ antimapuriso hoti. Taṁ vo ahaṁ Ānanda evaṁ vadāmi "yena me idaṁ kalyāṇaṁ vattaṁ nihitaṁ anuppavatteyyātha, mā kho me tumhe antimapurisā ahuvatthā"ti.

Idamavoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

Maghadevasuttaṁ niṭṭhitaṁ tatiyaṁ.

---

4. Madhurasutta

317. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ āyasmā Mahākaccāno Madhurāyaṁ viharati Gundāvane. Assosi kho rājā Mādhuro Avantiputto "samaṇo khalu bho Kaccāno Madhurāyaṁ[1] viharati Gundāvane, taṁ kho pana bhavantaṁ Kaccānaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato 'paṇḍito viyatto medhāvī bahussuto cittakathī kalyāṇapaṭibhāno vuddho ceva arahā ca, sādhu kho pana tathārūpānaṁ arahataṁ dassanaṁ hotī'ti". Atha kho rājā Mādhuro Avantiputto bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā bhadraṁ yānaṁ abhiruhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi Madhurāya niyyāsi mahaccarājānubhāvena āyasmantaṁ Mahākaccānaṁ dassanāya, yāvatikā yānassa bhūmi, yānena gantvā yānā paccorohitvā pattikova yenāyasmā Mahākaccāno tenupasaṅkami,

---

1. Mathurāyaṁ (Ṭīkā)

upasaṅkamitvā āyasmatā Mahākaccānena saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho rājā Mādhuro Avantiputto āyasmantaṁ Mahākaccānaṁ etadavoca "brāhmaṇā bho Kaccāna evamāhaṁsu 'brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo. Brāhmaṇova sukko vaṇṇo, kaṇho añño vaṇṇo. Brāhmaṇāva sujjhanti no abrāhmaṇā. Brāhmaṇāva brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā'ti. Idha bhavaṁ Kaccāno kimakkhāyī"ti. Ghosoyeva kho eso mahārāja lokasmiṁ "brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo. Brāhmaṇova sukko vaṇṇo, kaṇho añño vaṇṇo. Brāhmaṇāva sujjhanti no abrāhmaṇā. Brāhmaṇāva brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā"ti. Tadamināpetaṁ mahārāja pariyāyena veditabbaṁ, yathā "ghosoyeveso lokasmiṁ, brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo -pa- brahmadāyādā"ti.

318. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, khattiyassa cepi ijjheyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, khattiyopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī viyavādī. Brāhmaṇopissāssa. Vessopissāssa. Suddopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādīti? Khattiyassa cepi bho Kaccāna ijjheyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā. Khatthiyopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī. Brāhmaṇopissāssa. Vessopissāssa. Suddopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādīti.

Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, brāhmaṇassa cepi ijjheyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, brāhmaṇopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī. Vessopissāssa. Suddo pissāssa. Khattiyopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpasārī piyavādīti? Brāhmaṇassa cepi bho Kaccāna ijjheyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, brāhmaṇopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī. Vessopissāssa.

Suddopissāssa. Khattiyopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādīti.

Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, vessassa cepi ijjheyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, vessopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī. Suddopissāssa. Khatthiyopissāssa. Brāhmaṇopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādīti? Vessassa cepi bho Kaccāna ijjheyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, vessopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī. Suddopissāssa. Khattiyopissāssa. Brāhmaṇopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādīti.

Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, suddassa cepi ijjheyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā. Suddhopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī. Khattiyopissāssa. Brāhmaṇopissāssa. Vessopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādīti? Suddassa ceti bho Kaccāna ijjheyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, suddopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādīti. Khattiyopissāssa. Brāhmaṇopissāssa. Vessopissāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādīti.

Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, yadi evaṁ sante ime cattāro vaṇṇā samasamā honti, no vā, kathaṁ vā te ettha hotīti. Addhā kho bho Kaccāna evaṁ sante ime cattāro vaṇṇā samasamā honti, nesaṁ[1] ettha kiñci nānākaraṇaṁ samanupassāmīti. Imināpi kho etaṁ mahārāja pariyāyena veditabbaṁ, yathā "ghosoyeveso lokasmiṁ, brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo -pa- brahmadāyādā"ti.

---

1. Nā saṁ (Sī), nāhaṁ (Syā, Kaṁ)

319. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, idhassa khattiyo pāṇātipātī adinnādāyī kāmesumicchācārī musāvādī pisuṇavāco pharusavāco samphappalāpī abhijjhālu byāpannacitto micchādiṭṭhi[1], kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjeyya, no vā, kathaṁ vā te ettha hotīti. Khattiyopi hi bho Kaccāna pāṇātipātī adinnādāyī kāmesumicchācārī musāvādī pisuṇāvāco pharusavāco samphappalāpī abhijjhālu byāpannacitto micchādiṭṭhi, kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjeyya, evaṁ me ettha hoti, evañca pana me etaṁ arahataṁ sutanti.

Sādhu sādhu mahārāja, sādhu kho te etaṁ mahārāja evaṁ hoti, sādhu ca pana te etaṁ arahataṁ sutaṁ. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, idhassa brāhmaṇo -pa- idhassa vesso -pa- idhassa suddo pāṇātipātī adinnādāyī -pa- micchādiṭṭhi, kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjeyya, no vā, kathaṁ vā te ettha hotīti. Suddopi hi bho Kaccāna pāṇātipātī adinnādāyī -pa- micchādiṭṭhi, kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjeyya, evaṁ me ettha hoti, evañca pana me etaṁ arahataṁ sutanti.

Sādhu sādhu mahārāja, sādhu kho te etaṁ mahārāja evaṁ hoti, sādhu ca pana te etaṁ arahataṁ sutaṁ. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, yadi evaṁ sante ime cattāro vaṇṇā samasamā honti, no vā, kathaṁ vā te ettha hotīti. Addhā kho bho Kaccāna evaṁ sante ime cattāro vaṇṇā samasamā honti, nesaṁ ettha kiñci nānākaraṇaṁ samanupassāmīti. Imināpi kho etaṁ mahārāja pariyāyena veditabbaṁ, yathā "ghosoyeveso lokasmiṁ, brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo -pa- brahmadāyādā"ti.

320. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, idhassa khattiyo pāṇātipātā paṭivirato, adinnādānā paṭivirato, kāmesumicchācārā paṭivirato, musāvādā paṭivirato, pisuṇāya vācāya paṭivirato, pharusāya vācāya paṭivirato, samphappalāpā paṭivirato, anabhijjhālu abyāpannacitto

1. Micchādiṭṭhī (sabbattha)

sammādiṭṭhi[1], kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjeyya no vā, kathaṁ vā te ettha hotīti. Khatthiyopi hi bho Kaccāna pāṇātipātā paṭivirato, adinnādānā paṭivirato, kāmesumicchācārā paṭivirato, musāvādā paṭivirato, pisuṇāya vācāya paṭivirato, pharusāya vācāya paṭivirato, samphappalāpā paṭivirato, anabhijjhālu abyāpannacitto sammādiṭṭhi, kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjeyya, evaṁ me ettha hoti, evañca pana me etaṁ arahataṁ sutanti.

Sādhu sādhu mahārāja, sādhu kho te etaṁ mahārāja evaṁ hoti, sādhu ca pana te etaṁ arahataṁ sutaṁ. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, idhassa brāhmaṇo. Idhassa vesso. Idhassa suddo pāṇātipātā paṭivirato, adinnādānā paṭivirato -pa- sammādiṭṭhi, kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjeyya, no vā, kathaṁ vā te ettha hotīti. Suddopi hi bho Kaccāna pāṇātipātā paṭivirato, adinnādānā paṭivirato -pa- sammādiṭṭhi, kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjeyya, evaṁ me ettha hoti, evañca pana me etaṁ arahataṁ sutanti.

Sādhu sādhu mahārāja, sādhu kho te etaṁ mahārāja evaṁ hoti, sādhu ca pana te etaṁ arahataṁ sutaṁ. Taṁ kiṁ maññasi mahārājā, yadi evaṁ sante ime cattāro vaṇṇā samasamā honti, no vā, kathaṁ vā te ettha hotīti. Addhā kho bho Kaccāna evaṁ sante ime cattāro vaṇṇā samasamā honti, nesaṁ ettha kiñci nānākaraṇaṁ samanupassāmīti. Imināpi kho etaṁ mahārāja pariyāyena veditabbaṁ, yathā "ghosoyeveso lokasmiṁ, brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo -pa- brahmadāyādā"ti.

321. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, idha khattiyo sandhiṁ vā chindeyya, nillopaṁ vā hareyya, ekāgārikaṁ vā kareyya, paripanthe vā tiṭṭheyya, paradāraṁ vā gaccheyya. Tañce te purisā gahetvā dasseyyuṁ "ayaṁ te deva coro āgucārī, imassa yaṁ icchasi, taṁ daṇḍaṁ paṇehī"ti,

---

1. Sammādiṭṭhī (Syā, Kaṁ, I, Ka)

kinti naṁ kareyyāsīti. Ghāteyyāma vā bho Kaccāna jāpeyyāma vā pabbājeyyāma vā yathāpaccayaṁ vā kareyyāma, taṁ kissa hetu, yā hissa bho Kaccāna pubbe khattiyoti samaññā, sāssa antarahitā, corotveva saṅkhyaṁ[1] gacchati.

Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, idha brāhmaṇo. Idha Vesso. Idha suddo sandhiṁ vā chindeyya, nillopaṁ vā hareyya, ekāgārikaṁ vā kareyya, paripanthe vā tiṭṭheyya, paradāraṁ vā gaccheyya. Tañce te purisā gahetvā dasseyyuṁ "ayaṁ te deva coro āgucārī, imassa yaṁ icchasi, taṁ daṇḍaṁ paṇehī"ti, kinti naṁ kareyyāsīti. Ghāteyyāma vā bho Kaccāna jāpeyyāma vā pabbājeyyāma vā yathāpaccayaṁ vā kareyyāma, taṁ kissa hetu, yā hissa bho Kaccāna pubbe suddoti samaññā, sāssa antarahitā, corotveva saṅkhyaṁ gacchatīti.

Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, yadi evaṁ sante ime cattāro vaṇṇā samasamā honti, no vā, kathaṁ vā te ettha hotīti. Addhā kho bho Kaccāna evaṁ sante ime cattāro vaṇṇā samasamā honti, nesaṁ ettha kiñci nānākaraṇaṁ samanupassāmīti. Imināpi kho etaṁ mahārāja pariyāyena veditabbaṁ, yathā "ghosoyeveso lokasmiṁ, brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo -pa- brahmadāyādā"ti.

322. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, idha khattiyo kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vattāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito assa. Virato pāṇātipātā, virato adinnādānā, virato musāvādā, rattūparato ekabhattiko, brahmacārī sīlavā kalyāṇadhammo, kinti naṁ kareyyāsīti. Abhivādeyyāma vā[2] bho Kaccāna paccuṭṭheyyāma vā āsanena vā nimanteyyāma, abhinimanteyyāma vā naṁ cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārehi, dhammikaṁ vā assa rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidaheyyāma, taṁ kissa hetu, yā hissa bho Kaccāna pubbe khattiyoti samaññā, sāssa antarahitā, samaṇotveva saṅkhyaṁ gacchatīti.

---

1. Saṅkhaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Pi (Dī 1 Sāmaññaphale 57-58)

Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, idha brāhmaṇo. Idha vesso. Idha suddo kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito assa. Virato pāṇātipātā, virato adinnādānā, virato musāvādā, ratthūparato ekabhattiko, brahmacārī sīlavā kalyāṇadhammo, kinti naṁ kareyyāsīti. Abhivādeyyāma vā bho Kaccāna paccuṭṭheyyāma vā āsanena vā nimanteyyāma, abhinimanteyyāma vā naṁ cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārehi, dhammikaṁ vā assa rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidaheyyāma, taṁ kissa hetu, yā hissa bho Kaccāna pubbe suddoti samaññā, sāssa antarahitā, samaṇotveva saṅkhyaṁ gacchatīti.

Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, yadi evaṁ sante ime cattāro vaṇṇā samasamā honti, no vā, kathaṁ vā te ettha hotīti. Addhā kho bho Kaccāna evaṁ sante ime cattāro vaṇṇā samasamā honti, nesaṁ ettha kiñci nānākaraṇaṁ samanupassāmīti. Imināpi kho etaṁ mahārāja pariyāyena veditabbaṁ, yathā "ghosoyeveso lokasmiṁ, brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo. Brāhmaṇova sukko vaṇṇo, kaṇho añño vaṇṇo. Brāhmaṇāva sujjhanti no abrāhmaṇā. Brāhmaṇāva brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā"ti.

323. Evaṁ vutte rājā Mādhuro Avantiputto āyasmantaṁ Mahākaccānaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bho Kaccāna, abhikkantaṁ bho Kaccāna, seyyathāpi bho Kaccāna nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya 'cakkhumanto rūpāni dakkhantī'ti. Evamevaṁ bhotā Kaccānena anekapariyāyena dhammo pakāsito, esāhaṁ bhavantaṁ Kaccānaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Kaccāno dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan"ti. Mā kho maṁ tvaṁ mahārāja saraṇaṁ agamāsi, tameva tvaṁ[1] Bhagavantaṁ saraṇaṁ gaccha, yamahaṁ saraṇaṁ gatoti. Kahaṁ pana bho Kaccāna etarahi so Bhagavā viharati Arahaṁ Sammāsambuddhoti. Parinibbuto kho mahārāja etarahi

1. Tametaṁ tvaṁ (Syā, Kaṁ), tametaṁ (Ka)

so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddhoti. Sacepi mayaṁ bho Kaccāna suṇeyyāma taṁ Bhagavantaṁ dasasu yojanesu, dasapi mayaṁ yojanāni gaccheyyāma taṁ Bhagavantaṁ dassanāya Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ. Sacepi mayaṁ bho Kaccāna suṇeyyāma taṁ Bhagavantaṁ vīsatiyā yojanesu. Tiṁsāya yojanesu. Cattārīsāya yojanesu. Paññāsāya yojanesu, paññāsampi mayaṁ yojanāni gaccheyyāma taṁ Bhagavantaṁ dassanāya Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ. Yojanasate cepi mayaṁ bho Kaccāna suṇeyyāma taṁ Bhagavantaṁ, yojanasatampi mayaṁ gaccheyyāma taṁ Bhagavantaṁ dassanāya Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ. Yato ca bho Kaccāna parinibbuto so Bhagavā, parinibbutampi mayaṁ Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāma dhammañca hikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Kaccāno dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti.

Madhurasuttaṁ niṭṭhitaṁ catutthaṁ.

---

5. Bodhirājakumārasutta

324. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Bhaggesu viharati Susumāragire Bhesakaḷāvane migadāye. Tena kho pana samayena Bodhissa rājakumārassa Kokanado[1] nāma pāsādo acirakārito hoti anajjhāvuṭṭho samaṇena vā brāhmaṇena vā kenaci vā manussabhūtena. Atha kho Bodhi rājakumāro Sañjikāputtaṁ māṇavaṁ āmantesi "ehi tvaṁ samma Sañjikāputta yena Bhagavā tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vanda, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ puccha 'Bodhi bhante rājakumāro Bhagavato pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchatī'ti, evañca vadehi 'adhivāsetu kira bhante Bhagavā Bodhissa rājakumārassa svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenā'ti". "Evaṁ bho"ti kho Sañjikāputto māṇavo Bodhissa rājakumārassa paṭissutvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi. Sammodanīyaṁ kathaṁ sāyaṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi.

---

1. Kokanudo (Syā, Kaṁ, Ka)

ekamantaṁ nisinno kho Sañjikāputto māṇavo Bhagavantaṁ etadavoca "Bodhi kho[1] rājakumāro bhoto Gotamassa pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchati, evañca vadeti 'adhivāsetu kira bhavaṁ Gotamo Bodhissa rājakumārassa svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenā'ti". Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho Sañjikāputto māṇavo Bhagavato adhivāsanaṁ viditvā uṭṭhāyāsanā yena Bodhi rājakumāro tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bodhiṁ rājakumāraṁ etadavoca "avocumhā bhoto vacanena taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ, Bodhi kho rājakumāro bhoto Gotamassa pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchati, evañca vadeti 'adhivāsetu kira bhavaṁ Gotamo Bodhissa rājakumārassa svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenā'ti, adhivuṭṭhañca pana samaṇena Gotamenā"ti.

325. Atha kho Bodhi rājakumāro tassā rattiyā accayena sake nivesane paṇītaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyādāpetvā Kokanadañca pāsādaṁ odātehi dussehi santharāpetvā yāva pacchimasopānakaḷevarā[2] Sañjikāputtaṁ māṇavaṁ āmantesi "ehi tvaṁ samma Sañjikāputta yena Bhagavā tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā Bhagavato kālaṁ ārocehi 'kālo bhante niṭṭhitaṁ bhattan'ti". "Evaṁ bho"ti kho Sañjikāputto māṇavo Bodhissa rājakumārassa paṭissutvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavato kālaṁ ārocesi "kālo bho Gotama niṭṭhitaṁ bhattan"ti. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvāpattacīvaramādāya yena Bodhissa rājakumārassa nivesanaṁ tenupasaṅkami. Tena kho pana samayena Bodhi rājakumāro bahidvārakoṭṭhake ṭhito hoti Bhagavantaṁ āgamayamāno. Addasā kho Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ dūratova āgacchantaṁ, disvāna paccuggantvā Bhagavantaṁ abhivādetvā purakkhatvā yena Kokanado pāsādo tenupasaṅkami. Atha kho Bhagavā pacchimaṁ sopānakaḷevaraṁ nissāya aṭṭhāsi. Atha kho Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ etadavoca "abhiruhatu[3] bhante Bhagavā dussāni, abhiruhatu Sugato dussāni, yaṁ mama assa dīgharattaṁ

1. Bodhi bho Gotama (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Kaḷebarā (Sī)
3. Abhirūhatu (Syā, kaṁ, I) akkamatu (Vi 4. 267 piṭṭhe)

hitāya sukhāyā”ti. Evaṁ vutte Bhagavā tuṇhī ahosi. Dutiyampi kho -pa-. Tatiyampi kho Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ etadavoca “abhiruhatu bhante Bhagavā dussāni, abhiruhatu Sugato dussāni, yaṁ mama assa dīgharattaṁ hitāya sukhāyā”ti.

326. Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Ānandaṁ apalokesi. Atha kho āyasmā Ānando Bodhiṁ rājakumāraṁ etadavoca “saṁharatu rājakumāra dussāni, na Bhagavā celapaṭikaṁ[1] akkamissati, pacchimaṁ janataṁ Tathāgato anukampatī”ti[2]. Atha kho Bodhi rājakumāro dussāni saṁharāpetvā uparikokanadapāsāde[3] āsanāni paññapesi. Atha kho Bhagavā Kokanadaṁ pāsādaṁ abhiruhitvā paññatte āsane nisīdi saddhiṁ bhikkhusaṁghena. Atha kho Bodhi rājakumāro Buddhappamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ bhuttāviṁ onītapattapāṇiṁ aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ etadavoca “mayhaṁ kho bhante evaṁ hoti ‘na kho sukhena sukhaṁ adhigantabbaṁ, dukkhena kho sukhaṁ adhigantabban’ti”.

327. Mayhampi kho rājakumāra pubbeva sambodhā anabhisambuddhassa Bodhisattasseva sato etadahosi “na kho sukhena sukhaṁ adhigantabbaṁ, dukkhena kho sukhaṁ adhigantabban”ti. So kho ahaṁ rājakumāra aparena samayena daharova samāno susukāḷakeso bhadrena yobbanena samannāgato, paṭhamena vayasā akāmakānaṁ mātāpitūnaṁ assumukhānaṁ rudantānaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajiṁ, so evaṁ pabbajito samāno
kiṁkusalagavesī[4] anuttaraṁ santivarapadaṁ pariyesamāno yena Āḷāro Kālāmo tenupasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Āḷāraṁ Kālāmaṁ etadavocaṁ “icchāmahaṁ āvuso Kālāma imasmiṁ dhammavinaye brahmacariyaṁ caritun”ti. Evaṁ vutte rājakumāra Āḷāro Kālāmo maṁ etadavoca “viharatāyasmā,

---

1. Celapattikaṁ (Sī, I)
2. Apaloketīti (sabbattha)
3. Uparikokanade pāsāde (Sī, I, Vinaye ca), uparikokanade (Syā, Kaṁ)
4. Kiṁkusalaṁgavesī (Ka)

tādiso ayaṁ dhammo, yattha viññū puriso nacirasseva sakaṁ ācariyakaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyā”ti. So kho ahaṁ rājakumāra nacirasseva khippameva taṁ dhammaṁ pariyāpuṇiṁ, so kho ahaṁ rājakumāra tāvatakeneva oṭṭhapahatamattena lapitalāpanamattena ñāṇavādañca vadāmi theravādañca, “jānāmi passāmī”ti ca paṭijānāmi ahañceva aññe ca. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi “na kho Āḷāro Kālāmo imaṁ dhammaṁ kevalaṁ saddhāmattakena ‘sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmī’ti pavedeti, addhā Āḷāro Kālāmo imaṁ dhammaṁ jānaṁ passaṁ viharatī”ti.

Atha khvāhaṁ rājakumāra yena Āḷāro Kālāmo tenupasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Āḷāraṁ Kālāmaṁ etadavocaṁ “kittāvatā no āvuso Kālāma imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti pavedesī”ti[1]. Evaṁ vutte rājakumāra Āḷāro Kālāmo ākiñcaññāyatanaṁ pavedesi. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi “na kho Āḷārasseva Kālāmassa atthi saddhā, mayhaṁpatthi saddhā. Na kho Āḷārasseva Kālāmassa atthi vīriyaṁ -pa- sati. Samādhi. Paññā, mayhaṁpatthi paññā. Yaṁ nūnāhaṁ yaṁ dhammaṁ Āḷāro Kālāmo sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti pavedeti, tassa dhammassa sacchikiriyāya padaheyyan”ti. So kho ahaṁ rājakumāra nacirasseva khippameva taṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsiṁ. Atha khvāhaṁ rājakumāra yena Āḷāro Kālāmo tenupasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Āḷāraṁ Kālāmaṁ etadavocaṁ “ettāvatā no āvuso Kālāma imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesī”ti. Ettāvatā kho ahaṁ āvuso imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedemīti. Ahampi kho āvuso ettāvatā imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti. Lābhā no āvuso, suladdhaṁ no āvuso, ye mayaṁ āyasmantaṁ tādisaṁ sabrahmacāriṁ passāma, iti yāhaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedemi, taṁ tvaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi. Yaṁ tvaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi, tamahaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā

1. Upasampajja pavedesīti (Sī, Syā, Kaṁ, I)

sacchikatvā upasampajja pavedemi. Iti yāhaṁ dhammaṁ jānāmi, taṁ tvaṁ dhammaṁ jānāsi. Yaṁ tvaṁ dhammaṁ jānāsi, tamahaṁ dhammaṁ jānāmi. Iti yādiso ahaṁ tādiso tuvaṁ. Yādiso tuvaṁ, tādiso ahaṁ. Ehi dāni āvuso ubhova santā imaṁ gaṇaṁ pariharāmāti. Iti kho rājakumāra Āḷāro Kālāmo ācariyo me samāno (attano)[1] antevāsiṁ maṁ samānaṁ attanā[2] samasamaṁ ṭhapesi, uḷārāya ca maṁ pūjāya pūjesi. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi "nāyaṁ dhammo nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattati, yāvadeva ākiñcaññāyatanūpapattiyā"ti. So kho ahaṁ rājakumāra taṁ dhammaṁ analaṅkaritvā tasmā dhammā nibbijja apakkamiṁ.

328. So kho ahaṁ rājakumāra kiṁkusalagavesī anuttaraṁ santivarapadaṁ pariyesamāno yena Udako[3] Rāmaputto tenupasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Udakaṁ Rāmaputtaṁ etadavocaṁ "icchāmahaṁ āvuso[4] imasmiṁ dhammavinaye brahmacariyaṁ caritun"ti. Evaṁ vutte rājakumāra Udako Rāmaputto maṁ etadavoca "viharatāyasmā, tādiso ayaṁ dhammo, yattha viññū puriso nacirasseva sakaṁ ācariyakaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyā"ti. So kho ahaṁ rājakumāra nacirasseva khippameva taṁ dhammaṁ pariyāpuṇiṁ. So kho ahaṁ rājakumāra tāvatakeneva oṭṭhapahatamattena lapitalāpanamattena ñāṇavādañca vadāmi theravādañca, "jānāmi passāmī"ti ca paṭijānāmi ahañceva aññe ca. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi "na kho Rāmo imaṁ dhammaṁ kevalaṁ saddhāmattakena 'sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmī'ti pavedesi, addhā Rāmo imaṁ dhammaṁ jānaṁ passaṁ vihāsī"ti. Atha khvāhaṁ rājakumāra yena Udako Rāmaputto tenupasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Udakaṁ Rāmaputtaṁ etadavocaṁ "kittāvatā no āvuso Rāmo imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti pavedesī"ti. Evaṁ vutte rājakumāra Udako Rāmaputto nevasaññānāsaññāyatanaṁ pavedesi. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi "na kho Rāmasseva ahosi saddhā, mayhaṁpatthi saddhā. Na kho Rāmasseva ahosi vīriyaṁ -pa- sati. Samādhi. Paññā,

---

1. ( ) Natthi (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Attano (Sī, I) 3. Uddako (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Āvuso Rāma (Sī, Syā, Kaṁ, Ka) passa Ma 1. Pāsarāsisutte (221) piṭṭhe.

mayhaṁpatthi paññā, yaṁnūnāhaṁ yaṁdhammaṁ Rāmo sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti pavedesi, tassa dhammassa sacchikiriyāya padaheyyan”ti. So kho ahaṁ rājakumāra nacirasseva khippameva taṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsiṁ.

Atha khvāhaṁ rājakumāra yena Udako Rāmaputto tenupasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Udakaṁ Rāmaputtaṁ etadavocaṁ “ettāvatā no āvuso Rāmo imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesī”ti. Ettāvatā kho āvuso Rāmo imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesīti. Ahampi kho āvuso ettāvatā imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti. Lābhā no āvuso, suladdhaṁ no āvuso, ye mayaṁ āyasmantaṁ tādisaṁ sabrahmacāriṁ passāma. Iti yaṁ dhammaṁ Rāmo sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesi, taṁ tvaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi. Yaṁ tvaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi, taṁ dhammaṁ Rāmo sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesi. Iti yaṁ dhammaṁ Rāmo abhiññāsi, taṁ tvaṁ dhammaṁ jānāsi. Yaṁ tvaṁ jānāsi, taṁ dhammaṁ Rāmo abhiññāsi. Iti yādiso Rāmo ahosi, tādiso tuvaṁ. Yādiso tuvaṁ, tādiso Rāmo ahosi. Ehi dāni āvuso tuvaṁ imaṁ gaṇaṁ pariharāti. Iti kho rājakumāra Udako Rāmaputto sabrahmacārī me samāno ācariyaṭṭhāne maṁ ṭhapesi, uḷārāya ca maṁ pūjāya pūjesi. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi “nāyaṁ dhammo nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na Nibbānāya saṁvattati, yāvadeva nevasaññānāsaññāyatanūpapattiyā”ti. So kho ahaṁ rājakumāra taṁ dhammaṁ analaṅkaritvā tasmā dhammā nibbijja apakkamiṁ.

329. So kho ahaṁ rājakumāra kiṁkusalagavesī anuttaraṁ santivarapadaṁ pariyesamāno Magadhesu anupubbena cārikaṁ caramāno yena Uruvelā Senānigamo tadavasariṁ. Tatthaddasaṁ ramaṇīyaṁ bhūmibhāgaṁ pāsādikañca vanasaṇḍaṁ, nadiñca sandantiṁ setakaṁ supatitthaṁ ramaṇīyaṁ samantā ca gocaragāmaṁ. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi “ramaṇīyo vata bho bhūmibhāgo, pāsādiko ca vanasaṇḍo, nadī ca sandati setakā

supatitthā ramaṇīyā, samantā[1] ca gocaragāmo, 'alaṁ vatidaṁ kulaputtassa padhānatthikassa padhānāyā'ti". So kho ahaṁ rājakumāra tattheva nisīdiṁ "alamidaṁ padhānāyā"ti. Apissu maṁ rājakumāra tisso upamā paṭibhaṁsu anacchariyā pubbe assutapubbā—

Seyyathāpi rājakumāra allaṁ kaṭṭhaṁ sasnehaṁ udake nikkhittaṁ. Atha puriso āgaccheyya uttarāraṇiṁ ādāya "aggiṁ abhinibbattessāmi tejo pātukarissāmī"ti. Taṁ kiṁ maññasi rājakumāra, api nu so puriso amuṁ allaṁ kaṭṭhaṁ sasnehaṁ udake nikkhittaṁ uttarāraṇiṁ ādāya abhimanthento[2] aggiṁ abhinibbatteyya tejo pātukareyyāti. No hidaṁ bhante. Taṁ kissa hetu, aduṁ hi bhante allaṁ kaṭṭhaṁ sasnehaṁ, tañca pana udake nikkhittaṁ, yāvadeva ca pana so puriso kilamathassa vighātassa bhāgī assāti. Evameva kho rājakumāra ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā kāyena ceva cittena ca kāmehi avūpakaṭṭhā viharanti. Yo ca nesaṁ kāmesu kāmacchando kāmasneho kāmamucchā kāmapipāsā kāmapariḷāho, so ca ajjhattaṁ na suppahīno hoti na suppaṭippassaddho. Opakkamikā cepi te bhonto samaṇabrāhmaṇā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, abhabbāva te ñāṇāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. No cepi te bhonto samaṇabrāhmaṇā opakkamikā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, abhabbāva te ñāṇāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. Ayaṁ kho maṁ rājakumāra paṭhamā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā.

330. Aparāpi kho maṁ rājakumāra dutiyā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā—

Seyyathāpi rājakumāra allaṁ kaṭṭhaṁ sasnehaṁ ārakā udakā thale nikkhittaṁ. Atha puriso āgaccheyya uttarāraṇiṁ ādāya "aggiṁ abhinibbattessāmi tejo pātukarissāmī"ti. Taṁ kiṁ maññasi rājakumāra, api nu so puriso amuṁ allaṁ kaṭṭhaṁ sasnehaṁ ārakā udakā thale nikkhittaṁ uttarāraṇiṁ ādāya abhimanthento aggiṁ

1. Sāmantā (?) purimapiṭṭhepi. 2. Abhimatthanto (Syā, Kaṁ, Ka)

abhinibbatteyya tejo pātukareyyāti. No hidaṁ bhante. Taṁ kissa hetu, aduṁ hi bhante allaṁ kaṭṭhaṁ sasnehaṁ kiñcāpi ārakā udakā thale nikkhittaṁ, yāvadeva ca pana so puriso kilamathassa vighātassa bhāgī assāti. Evameva kho rājakumāra ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā kāyena ceva cittena ca kāmehi vūpakaṭṭhā viharanti. Yo ca nesaṁ kāmesu kāmacchando kāmasneho kāmamucchā kāmapipāsā kāmapariḷāho, so ca ajjhattaṁ na suppahīno hoti na suppaṭippassaddho. Opakkamikā cepi te bhonto samaṇabrāhmaṇā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, abhabbāva te ñāṇāya dassanāya anuttarāya sambodhāya, no cepi te bhonto samaṇabrāhmaṇā opakkamikā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, abhabbāva te ñāṇāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. Ayaṁ kho maṁ rājakumāra dutiyā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā.

331. Aparāpi kho maṁ rājakumāra tatiyā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā—

Seyyathāpi rājakumāra sukkhaṁ kaṭṭhaṁ koḷāpaṁ ārakā udakā thale nikkhittaṁ. Atha puriso āgaccheyya uttarāraṇiṁ ādāya "aggiṁ abhinibbattessāmi tejo pātukarissāmī"ti. Taṁ kiṁ maññasi rājakumāra, api nu so puriso amuṁ sukkhaṁ kaṭṭhaṁ koḷāpaṁ ārakā udakā thale nikkhittaṁ uttarāraṇiṁ ādāya abhimanthento aggiṁ abhinibbatteyya tejo pātukareyyāti. Evaṁ bhante. Taṁ kissa hetu, aduṁ hi bhante sukkhaṁ kaṭṭhaṁ koḷāpaṁ, tañca pana ārakā udakā thale nikkhittanti. Evameva kho rājakumāra ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā kāyena ceva cittena ca kāmehi vūpakaṭṭhā viharanti. Yo ca nesaṁ kāmesu kāmacchando kāmasneho kāmamucchā kāmapipāsā kāmapariḷāho, so ca ajjhattaṁ suppahīno hoti suppaṭippassaddho. Opakkamikā cepi te bhonto samaṇabrāhmaṇā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, bhabbāva te ñāṇāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. No cepi te bhonto samaṇabrāhmaṇā opakkamikā dukkhā tibbā kharā kaṭukā

vedanā vedayanti, bhabbāva te ñāṇāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. Ayaṁ kho maṁ rājakumāra tatiyā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā. Imā kho maṁ rājakumāra tisso upamā paṭibhaṁsu anacchariyā pubbe assutapubbā.

332. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi "yaṁnūnāhaṁ dantebhidantamādhāya[1] jivhāya tāluṁ āhacca cetasā cittaṁ abhiniggaṇheyyaṁ abhinippīḷeyyaṁ abhisantāpeyyan"ti, so kho ahaṁ rājakumāra dantebhidantamādhāya jivhāya tāluṁ āhacca cetasā cittaṁ abhiniggaṇhāmi abhinippīḷemi abhisantāpemi. Tassa mayhaṁ rājakumāra dantebhidantamādhāya jivhāya tāluṁ āhacca cetasā cittaṁ abhiniggaṇhāto abhinippīḷayato abhisantāpayato kacchehi sedā muccanti. Seyyathāpi rājakumāra balavā puriso dubbalataraṁ purisaṁ sīse vā gahetvā khandhe vā gahetvā abhiniggaṇheyya abhinippīḷeyya abhisantāpeyya. Evameva kho me rājakumāra dantebhidantamādhāya jivhāya tāluṁ āhacca cetasā cittaṁ abhiniggaṇhato abhinippīḷayato abhisantāpayato kacchehi sedā muccanti. Āraddhaṁ kho pana me rājakumāra vīriyaṁ hoti asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho tenava dukkhappadhānena padhānābhitunnassa sato.

333. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi "yaṁnūnāhaṁ appāṇakaṁyeva jhānaṁ jhāyeyyan"ti, so kho ahaṁ rājakumāra mukhato ca nāsato ca assāsapassāse uparundhiṁ. Tassa mayhaṁ rājakumāra mukhato ca nāsato ca assāsapassāsesu uparuddhesu kaṇṇasotehi vātānaṁ nikkhamantānaṁ adhimatto saddo hoti. Seyyathāpi nāma kammāragaggariyā dhamamānāya adhimatto saddo hoti. Evameva kho me rājakumāra mukhato ca nāsato ca assāsapassāsesu uparuddhesu kaṇṇasotehi vātānaṁ nikkhamantānaṁ adhimatto saddo hoti. Āraddhaṁ kho pana me rājakumāra vīriyaṁ hoti asallīnaṁ,

---

1. Passa Ma 1 Vitakkasaṇṭhānasutte (170) piṭṭhe.

upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho teneva dukkhappadhānena padhānābhitunnassa sato.

Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi "yaṁnūnāhaṁ appāṇakaṁyeva jhānaṁ jhāyeyyan"ti. So kho ahaṁ rājakumāra mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāse uparundhiṁ. Tassa mayhaṁ rājakumāra mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā vātā muddhani ūhananti[1]. Seyyathāpi rājakumāra balavā puriso tiṇhena sikharena muddhani abhimattheyya[2]. Evameva kho me rājakumāra mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā vātā muddhani ūhananti. Āraddhaṁ kho pana me rājakumāra vīriyaṁ hoti asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho teneva dukkhappadhānena padhānābhitunnassa sato.

Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi "yaṁnūnāhaṁ appāṇakaṁyeva jhānaṁ jhāyeyyan"ti. So kho ahaṁ rājakumāra mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāse uparundhiṁ. Tassa mayhaṁ rājakumāra mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā sīse sīsavedanā honti. Seyyathāpi rājakumāra balavā puriso daḷhena varattakkhaṇḍena[3] sīse sīsaveṭhaṁ dadeyya. Evameva kho me rājakumāra mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā sīse sīsavedanā honti. Āraddhaṁ kho pana me rājakumāra vīriyaṁ hoti asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho teneva dukkhappadhānena padhānābhitunnassa sato.

Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi "yaṁnūnāhaṁ appāṇakaṁyeva jhānaṁ jhāyeyyan"ti. So kho ahaṁ rājakumāra mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāse uparundhiṁ. Tassa mayhaṁ rājakumāra mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu

---

1. Ūhanti (Sī), ohananti (Syā, Kaṁ), uhananti (Ka)
2. Muddhānaṁ abhimantheyya (Sī, I), muddhānaṁ abhimattheyya (Syā, Kaṁ)
3. Varattakabandhanena (Sī)

uparuddhesu adhimattā vātā kucchiṁ parikantanti. Seyyathāpi rājakumāra dakkho goghātako vā goghātakantevāsī vā tiṇhena govikantanena kucchiṁ parikanteyya. Evameva kho me rājakumāra mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā vātā kucchiṁ parikantanti. Āraddhaṁ kho pana me rājakumāra vīriyaṁ hoti asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho teneva dukkhappadhānena padhānābhitunnassa sato.

Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi "yaṁnūnāhaṁ appāṇakaṁyeva jhānaṁ jhāyeyyan"ti. So kho ahaṁ rājakumāra mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāse uparundhiṁ. Tassa mayhaṁ rājakumāra mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimatto kāyasmiṁ ḍāho hoti. Seyyathāpi rājakumāra dve balavanto purisā dubbalataraṁ purisaṁ nānābāhāsu gahetvā aṅgārakāsuyā santāpeyyuṁ samparitāpeyyuṁ. Evameva kho me rājakumāra mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimatto kāyasmiṁ ḍāho hoti. Āraddhaṁ kho pana me rājakumāra vīriyaṁ hoti asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho teneva dukkhappadhānena padhānābhitunnassa sato.

Apissu maṁ rājakumāra devatā disvā evamāhaṁsu "kālaṅkato samaṇo Gotamo"ti. Ekaccā devatā evamāhaṁsu "na kālaṅkato samaṇo Gotamo, api ca kālaṅkarotī"ti. Ekaccā devatā evamāhaṁsu "na kālaṅkato samaṇo Gotamo, nāpi kālaṅkaroti, Arahaṁ samaṇo Gotamo, vihārotveva so[1] Arahato evarūpo hotī"ti[2].

334. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi "yaṁnūnāhaṁ sabbaso āhārupacchedāya paṭipajjeyyan"ti. Atha kho maṁ rājakumāra devatā

1. Vihārotveveso (Sī)
2. Vihārotveveso Arahato"ti (?)

upasaṅkamitvā etadavocuṁ "mā kho tvaṁ mārisa sabbaso āhārupacchedāya paṭipajji. Sace kho tvaṁ mārisa sabbaso āhārupacchedāya paṭipajjissasi, tassa te mayaṁ dibbaṁ ojaṁ lomakūpehi ajjhohāressāma[1], tāya tvaṁ yāpessasī"ti. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi "ahañceva kho pana sabbaso ajajjitaṁ[2] paṭijāneyyaṁ, imā ca me devatā dibbaṁ ojaṁ lomakūpehi ajjhohāreyyuṁ[3], tāya cāhaṁ yāpeyyaṁ, taṁ mamassa musā"ti. So kho ahaṁ rājakumāra tā devatā paccācikkhāmi halanti vadāmi.

Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi "yaṁnūnāhaṁ thokaṁ thokaṁ āhāraṁ āhāreyyaṁ pasataṁ pasataṁ, yadi vā muggayūsaṁ yadi vā kulatthayūsaṁ yadi vā kaḷāyayūsaṁ yadi vā hareṇukayūsan"ti. So kho ahaṁ rājakumāra thokaṁ thokaṁ āhāraṁ āhāresiṁ pasataṁ pasataṁ, yadi vā muggayūsaṁ yadi vā kulatthayūsaṁ yadi vā kaḷāyayūsaṁ yadi vā hareṇukayūsaṁ. Tassa mayhaṁ rājakumāra thokaṁ thokaṁ āhāraṁ āhārayato pasataṁ pasataṁ, yadi vā muggayūsaṁ yadi vā kulatthayūsaṁ yadi vā kaḷāyayūsaṁ yadi vā hareṇukayūsaṁ, adhimattakasimānaṁ patto kāyo hoti seyyathāpi nāma āsītikapabbāni vā kāḷapabbāni vā. Evamevassu me aṅgapaccaṅgāni bhavanti tāyevappāhāratāya. Seyyathāpi nāma oṭṭhapadaṁ. Evamevassu me ānisadaṁ hoti tāyevappāhāratāya. Seyyathāpi nāma vaṭṭanāvaḷī. Evamevassu me piṭṭhikaṇṭako uṇṇatāvanato hoti tāyevappāhāratāya. Seyyathāpi nāma jarasālāya gopānasiyo oluggaviluggā bhavanti. Evamevassu me phāsuḷiyo oluggaviluggā bhavanti tāyevappāhāratāya. Seyyathāpi nāma gambhīre udapāne udakatārakā gambhīragatā okkhāyikā dissanti. Evamevassu me akkhikūpesu akkhitārakā gambhīragatā okkhāyikā dissanti tāyevappāhāratāya. Seyyathāpi nāma tittakālābu āmakacchinno vātātapena saṁphuṭito[4] hoti sammilāto. Evamevassu me sīsacchavi saṁphuṭitā hoti sammilātā tāyevappāhāratāya. So

1. Ajjhoharissāma (Syā, Kaṁ, I, Ka) 2. Ajaddhukaṁ (Sī, I), jaddhukaṁ (Syā, Kaṁ)
3. Ajjhohareyyuṁ (Syā, Kaṁ, I, Ka)
4. Samphusito (Syā, Kaṁ), saṁpuṭito (Ka) saṁphuṭitoti ettha saṅkucitoti attho.

kho ahaṁ rājakumāra "udaracchaviṁ parimasissāmī"ti piṭṭhikaṇṭakaṁyeva pariggaṇhāmi, "piṭṭhakaṇṭakaṁ parimasissāmī"ti udaracchaviṁ yeva pariggaṇhāmi, yāvassu me rājakumāra udaracchavi piṭṭhikaṇṭakaṁ allīnā hoti tāyevappāhāratāya. So kho ahaṁ rājakumāra "vaccaṁ vā muttaṁ vā karissāmī"ti tattheva avakujjo papatāmi tāyevappāhāratāya. So kho ahaṁ rājakumāra imameva kāyaṁ assāsento pāṇinā gattāni anumajjāmi. Tassa mayhaṁ rājakumāra pāṇinā gattāni anumajjato pūtimūlāni lomāni kāyasmā papatanti tāyevappāhāratāya. Apissu maṁ rājakumāra manussā disvā evamāhaṁsu "kāḷo samaṇo Gotamo"ti. Ekacce manussā evamāhaṁsu "na kāḷo samaṇo Gotamo, sāmo samaṇo Gotamo"ti. Ekacce manussā evamāhaṁsu "na kāḷo samaṇo napi sāmo, maṅguracchavi samaṇo Gotamo"ti. Yāvassu me rājakumāra tāva parisuddho chavivaṇṇo pariyodāto upahato hoti tāyevappāhāratāya.

335. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi "ye kho keci atītamaddhānaṁ samaṇā vā brāhmaṇā vā opakkamikā dukkhā tibbā[1] kharā kaṭukā vedanā vedayiṁsu, etāvaparamaṁ nayito bhiyyo. Yepi hi keci anāgatamaddhānaṁ samaṇā vā brāhmaṇā vā opakkamikā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayissanti, etāvaparamaṁ nayito bhiyyo. Yepi hi keci etarahi samaṇā vā brāhmaṇā vā opakkamikā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, etāvaparamaṁ nayito bhiyyo. Na kho panāhaṁ imāya kaṭukāya dukkarakārikāya adhigacchāmi uttari manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ. Siyā nu kho añño maggo bodhāyā"ti. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi "abhijānāmi kho panāhaṁ pitu a kammante sītāya Jambucchāyāya nisinno vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharitā. Siyā nu kho eso maggo bodhāyā"ti. Tassa mayhaṁ rājakumāra satānusāri viññāṇaṁ ahosi "eseva maggo bodhāyā"ti. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi "kiṁ nu kho ahaṁ tassa sukhassa bhāyāmi, yaṁ taṁ sukhaṁ aññatreva kāmehi aññatra

1. Tippā (Sī, I)

akusalehi dhammehī”ti. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi “na kho ahaṁ tassa sukhassa bhāyāmi, yaṁ taṁ sukhaṁ aññatreva kāmehi aññatra akusalehi dhammehī”ti.

Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi “na kho taṁ sukaraṁ sukhaṁ adhigantuṁ evaṁ adhimattakasimānaṁ pattakāyena. Yaṁnūnāhaṁ oḷārikaṁ āhāraṁ āhāreyyaṁ odanakummāsan”ti. So kho ahaṁ rājakumāra oḷārikaṁ āhāraṁ āhāresiṁ odanakummāsaṁ. Tena kho pana maṁ rājakumāra samayena pañcavaggiyā bhikkhū paccupaṭṭhitā honti “yaṁ kho samaṇo Gotamo dhammaṁ adhigamissati, taṁ no ārocessatī”ti. Yato kho ahaṁ rājakumāra oḷārikaṁ āhāraṁ āhāresiṁ odanakummāsaṁ, atha me te pañcavaggiyā bhikkhū nibbijja pakkamiṁsu “bāhulliko[1] samaṇo Gotamo padhānavibbhanto āvatto bāhullāyā”ti.

336. So kho ahaṁ rājakumāra oḷārikaṁ āhāraṁ āhāretvā balaṁ gahetvā vivicceva kāmehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja vihāsiṁ. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā dutiyaṁ jhānaṁ. Tatiyaṁ jhānaṁ. Catutthaṁ jhānaṁ upasampajja vihāsiṁ. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsānussatiñāṇāya cittaṁ abhininnāmesiṁ. So anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarāmi. Seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo -pa- iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarāmi. Ayaṁ kho me rājakumāra rattiyā paṭhame yāme paṭhamā vijjā adhigatā, avijjā vihatā, vijjā uppannā, tamo vihato, āloko uppanno, yathā taṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūkkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhininnāmesiṁ. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passāmi cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte

---

1. Bāhuliko (Sī, I) Sāratthaṭīkāya Saṁghabhedasikkhāpadavaṇṇanāya sameti.

pajānāmi -pa-. Ahaṁ kho me rājakumāra rattiyā majjhime yāme dutiyā vijjā adhigatā, avijjā vihatā, vijjā uppannā, tamo vihato, āloko uppanno, yathā taṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhininnāmesiṁ. So idaṁ dukkhanti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ -pa- ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ, ime āsavāti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ -pa- ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ. Tassa me evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavāpi cittaṁ vimuccittha, bhavāsavāpi cittaṁ vimuccittha, avijjāsavāpi cittaṁ vimuccittha, vimuttasmiṁ "vimuttam"iti ñāṇaṁ ahosi, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti abbhaññāsiṁ. Ayaṁ kho me rājakumāra rattiyā pacchime yāme tatiyā vijjā adhigatā, avijjā vihatā, vijjā uppannā, tamo vihato, āloko uppanno, yathā taṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato.

337. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi "adhigato kho myāyaṁ dhammo gambhīro duddaso duranubodho santo paṇīto atakkāvacaro nipuṇo paṇḍitavedanīyo, ālayarāmā kho panāyaṁ pajā ālayaratā ālayasammuditā, ālayarāmāya kho pana pajāya ālayaratāya ālayasammuditāya duddasaṁ idaṁ ṭhānaṁ yadidaṁ idappaccayatāpaṭiccasamuppādo, idampi kho ṭhānaṁ duddasaṁ yadidaṁ sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo taṇhākkhayo virāgo nirodho nibbānaṁ. Ahañceva kho pana dhammaṁ deseyyaṁ pare ca me na ājāneyyuṁ, so mamassa kilamatho, sā mamassa vihesā"ti, apissu maṁ rājakumāra imā anacchariyā gāthāyo paṭibhaṁsu pubbe assutapubbā—

"Kicchena me adhigataṁ, halaṁ dāni pakāsituṁ.
Rāgadosaparetehi, nāyaṁ dhammo susambudho.

Paṭisotagāmiṁ nipuṇaṁ, gambhīraṁ duddasaṁ aṇuṁ.
Rāgarattā na dakkhanti, tamokhandhena āvuṭā[1]"ti.

1. Āvaṭā (Sī), āvutā (Syā, Kaṁ)

Itiha me rājakumāra paṭisañcikkhato appossukkatāya cittaṁ namati, no dhammadesanāya.

338. Atha kho rājakumāra brahmuno Sahampatissa mama cetasā cetoparivitakkamaññāya etadahosi "nassati vata bho loko, vinassati vata bho loko, yatra hi nāma Tathāgatassa Arahato Sammāsambuddhassa appossukkatāya cittaṁ namati[1], no dhammadesanāyā"ti. Atha kho rājakumāra brahmā Sahampati seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāhaṁ pasāreyya, pasāritaṁ vā bāhaṁ samiñjeyya, evameva brahmaloke antarahito mama purato pāturahosi. Atha kho rājakumāra brahmā Sahampati ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā yenāhaṁ tenañjaliṁ paṇāmetvā maṁ etadavoca "desetu bhante Bhagavā dhammaṁ, desetu Sugato dhammaṁ, santi sattā apparajakkhajātikā, assavanatāya dhammassa parihāyanti, bhavissanti dhammassa aññātāro"ti. Idamavoca rājakumāra brahmā Sahampati, idaṁ vatvā athāparaṁ etadavoca—

"Pāturahosi Magadhesu pubbe,
Dhammo asuddho samalehi cintito.
Apāpuretaṁ[2] amatassa dvāraṁ,
Suṇantu dhammaṁ vimalenānubuddhaṁ.

Sele yathā pabbatamuddhaniṭṭhito,
Yathāpi passe janataṁ samantato.
Tathūpamaṁ dhammamayaṁ Sumedha,
Pāsādamāruyha Samantacakkhu.
Sokāvatiṇṇaṁ[3] janatamapetasoko,
Avekkhassu jātijarābhibhūtaṁ.

Uṭṭhehi Vīra vijitasaṅgāma,
Satthavāha aṇaṇa[4] vicara loke.
Desassu[5] Bhagavā dhammaṁ,
Aññātāro bhavissantī"ti.

---

1. Namissati (?) 2. Avāpuretaṁ (Sī) 3. Sokāvakiṇṇaṁ (Syā)
4. Anaṇa (Sī, Syā, Kaṁ, I, Ka) 5. Desetu (Syā, Kaṁ, Ka)

339. Atha khvāhaṁ rājakumāra brahmuno ca ajjhesanaṁ viditvā sattesu ca kāruññataṁ paṭicca Buddhacakkhunā lokaṁ volokesiṁ, addasaṁ kho ahaṁ rājakumāra Buddhacakkhunā lokaṁ volokento satte apparajakkhe mahārajakkhe tikkhindriye mudindriye svākāre dvākāre suviññāpaye duviññāpaye appekacce paralokavajjabhayadassāvine[1] viharante, appekacce na paralokavajjabhayadassāvine viharante, seyyathāpi nāma uppaliniyaṁ vā paduminiyaṁ vā puṇḍarīkiniyaṁ vā appekaccāni uppalāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake saṁvaḍḍhāni udakānuggatāni antonimuggaposīni, appekaccāni uppalāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake saṁvaḍḍhāni udakānuggatāni samodakaṁ ṭhitāni, appekaccāni uppalāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake saṁvaḍḍhāni udakā accuggamma ṭhitāni[2] anupalittāni udakena, evameva kho ahaṁ rājakumāra Buddhacakkhunā lokaṁ volokento addasaṁ satte apparajakkhe mahārajakkhe tikkhindriye mudindriye svākāre dvākāre suviññāpaye duviññāpaye appekacce paralokavajjabhayadassāvine viharante appekacce na paralokavajjabhayadassāvine viharante. Atha khvāhaṁ rājakumāra brahmānaṁ Sahampatiṁ gāthāya paccabhāsiṁ—

"Apārutā tesaṁ amatassa dvārā,
Ye sotavanto pamuñcantu saddhaṁ.
Vihiṁsa saññī paguṇaṁ na bhāsiṁ,
Dhammaṁ paṇītaṁ manujesu brahme"ti.

340. Atha kho rājakumāra brahmā Sahampati "katāvakāso khomhi Bhagavatā dhammadesanāyā"ti maṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā tatthevantaradhāyi.

Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi "kassa nu kho ahaṁ paṭhamaṁ dhammaṁ deseyyaṁ, ko imaṁ dhammaṁ khippameva ājānissatī"ti. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi "ayaṁ kho Āḷāro Kālāmo paṇḍito viyatto medhāvī dīgharattaṁ apparajakkhajātiko, yaṁnūnāhaṁ Āḷārassa

1. Dassāvino (Syā, Kaṁ, Ka)
2. Tiṭṭhanti (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Kālāmassa paṭhamaṁ dhammaṁ deseyyaṁ, so imaṁ dhammaṁ khippameva ājānissatī”ti. Atha kho maṁ rājakumāra devatā upasaṅkamitvā etadavoca “sattāhakālaṅkato bhante Āḷāro Kālāmo”ti, ñāṇañca pana me dassanaṁ udapādi “sattāhakālaṅkato Āḷāro Kālāmo”ti. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi “mahājāniyo kho Āḷāro Kālāmo, sace hi so imaṁ dhammaṁ suṇeyya, khippameva ājāneyyā”ti. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi “kassa nu kho ahaṁ paṭhamaṁ dhammaṁ deseyyaṁ, ko imaṁ dhammaṁ khippameva ājānissatī”ti. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi “ayaṁ kho Udako Rāmaputto paṇḍito viyatto medhāvī dīgharattaṁ apparajakkhajātiko, yaṁnūnāhaṁ Udakassa Rāmaputtassa paṭhamaṁ dhammaṁ deseyyaṁ, so imaṁ dhammaṁ khippameva ājānissatī”ti. Atha kho maṁ rājakumāra devatā upasaṅkamitvā etadavoca “abhidosakālaṅkato bhante Udako Rāmaputto”ti. Ñāṇañca pana me dassanaṁ udapādi “abhidosakālaṅkato Udako Rāmaputto”ti. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi “mahājāniyo kho Udako Rāmaputto, sace hi so imaṁ dhammaṁ suṇeyya, khippameva ājāneyyā”ti.

341. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi “kassa nu kho ahaṁ paṭhamaṁ dhammaṁ deseyyaṁ, ko imaṁ dhammaṁ khippameva ājānissatī”ti. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi “bahukārā kho me pañcavaggiyā bhikkhū, ye maṁ padhānapahitattaṁ upaṭṭhahiṁsu, yaṁnūnāhaṁ pañcavaggiyānaṁ bhikkhūnaṁ paṭhamaṁ dhammaṁ deseyyan”ti. Tassa mayhaṁ rājakumāra etadahosi “kahaṁ nu kho etarahi pañcavaggiyā bhikkhū viharantī”ti. Addasaṁ khvāhaṁ rājakumāra dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena pañcavaggiye bhikkhū Bārāṇasiyaṁ viharante Isipatane migadāye. Atha khvāhaṁ rājakumāra Uruvelāyaṁ yathābhirantaṁ viharitvā yena Bārāṇasī tena cārikaṁ pakkamiṁ.

Addasā kho maṁ rājakumāra Upako ājīvako antarā ca Gayaṁ antarā ca bodhiṁ addhānamaggappaṭipannaṁ, disvāna maṁ etadavoca “vippasannāni kho te āvuso indriyāni, parisuddho chavivaṇṇo pariyodāto, kaṁsi tvaṁ āvuso uddissa pabbajito, ko vā te satthā, kassa vā tvaṁ dhammaṁ rocesī”ti. Evaṁ vutte ahaṁ rājakumāra Upakaṁ ājīvakaṁ gāthāti ajjhabhāsiṁ—

"Sabbābhibhū sabbavidūhamasmi,
Sabbesu dhammesu anūpalitto.
Sabbañjaho taṇhākkhaye vimutto,
Sayaṁ abhiññāya kamuddiseyyaṁ.

Na me ācariyo atthi, sadiso me na vijjati.
Sadevakasmiṁ lokasmiṁ, natthi me paṭipuggalo.

Ahaṁ hi Arahā loke, ahaṁ Satthā anuttaro.
Ekomhi Sammāsambuddho, sītibhūtosmi nibbuto.

Dhammacakkaṁ pavattetuṁ, gacchāmi Kāsinaṁ puraṁ.
Andhībhūtasmiṁ[1] lokasmiṁ, āhañchaṁ[2] amatadundubhin"ti.

Yathā kho tvaṁ āvuso paṭijānāsi "arahasi Anantajino"ti.

"Mādisā ve Jinā honti, ye pattā āsavakkhayaṁ.
Jitā me pāpakā dhammā, tasmāhamupaka[3] Jino"ti.

Evaṁ vutte rājakumāra Upako ājīvako "hupeyyapāvuso"ti[4] vatvā sīsaṁ okampetvā ummaggaṁ gahetvā pakkāmi.

342. Atha khvāhaṁ rājakumāra anupubbena cārikaṁ caramāno yena Bārāṇasī Isipatanaṁ migadāyo, yena pañcagaggiyā bhikkhū tenupasaṅkamiṁ, addasaṁsu kho maṁ rājakumāra pañcavaggiyā bhikkhū dūratova āgacchantaṁ, disvāna aññamaññaṁ saṇṭhapesuṁ "ayaṁ kho āvuso samaṇo Gotamo āgacchati, bāhulliko padhānavibbhanto āvatto bāhullāya, so neva abhivādetabbo, na paccuṭṭhātabbo, nāssa pattacīvaraṁ paṭiggahetabbaṁ, api ca kho āsanaṁ ṭhapetabbaṁ, sace so ākaṅkhissati, nisīdissatī"ti. Yathā yathā kho ahaṁ rājakumāra pañcavaggiye bhikkhū upasaṅkamiṁ[5], tathā tathā pañcavaggiyā bhikkhū nāsakkhiṁsu sakāya katikāya saṇṭhātuṁ. Appekacce maṁ paccuggantvā pattacīvaraṁ paṭiggahesuṁ, appekacce āsanaṁ paññapesuṁ, appekacce pādodakaṁ upaṭṭhapesuṁ, api ca kho maṁ nāmena ca

1. Andhabhūtasmiṁ (Sī, Syā, I)
2. Āhaññiṁ (Syā, Kaṁ, Ka)
3. Tasmāhaṁ Upakā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Huveyyapāvuso (Sī, I), huveyyāvuso (Syā, Kaṁ)
5. Upasaṅkamāmi (Sī, I)

āvusovādena ca samudācaranti. Evaṁ vutte ahaṁ rājakumāra pañcavaggiye bhikkhū etadavocaṁ "mā bhikkhave Tathāgataṁ nāmena ca āvusovādena ca samudācaratha[1]. Arahaṁ bhikkhave Tathāgato Sammāsambuddho, odahatha bhikkhave sotaṁ, amatamadhigataṁ ahamanusāsāmi, ahaṁ dhammaṁ desemi, yathānusiṭṭhaṁ tathā paṭipajjamānā nacirasseva, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathā"ti. Evaṁ vutte rājakumāra pañcavaggiyā bhikkhū maṁ etadavocuṁ "tāyapi kho tvaṁ āvuso Gotama iriyāya[2] tāya paṭipadāya tāya dukkarakārikāya nājjhagamā uttari manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ, kiṁ pana tvaṁ etarahi bāhulliko padhānavibbhanto āvatto bahullāya adhigamissasi uttari manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesan"ti. Evaṁ vutte ahaṁ rājakumāra pañcavaggiye bhikkhū etadavocaṁ "na bhikkhave Tathāgato bāhulliko, na padhānavibbhanto, na āvatto bāhullāya, Arahaṁ bhikkhave Tathāgato Sammāsambuddho, odahatha bhikkhave sotaṁ, amatamadhigataṁ ahamanusāsāmi, ahaṁ dhammaṁ desemi, yathānusiṭṭhaṁ tathā paṭipajjamānā nacirasseva, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathā"ti. Dutiyampi kho rājakumāra pañcavaggiyā bhikkhū maṁ etadavocuṁ "tāyapi kho tvaṁ āvuso Gotama iriyāya tāya paṭipadāya tāya dukkarakārikāya nājjhagamā uttari manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ, kiṁ pana tvaṁ etarahi bāhulliko padhānavibbhanto āvatto bāhullāya adhigamissasi uttari manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesan"ti. Dutiyampi kho ahaṁ rājakumāra pañcavaggiye bhikkhū etedavocaṁ "na bhikkhave Tathāgato bāhulliko, na padhānavibbhanto, na āvatto bāhullāya, Arahaṁ bhikkhave Tathāgato Sammāsambuddho, odahatha bhikkhave sotaṁ, amatamadhigataṁ ahamanusāsāmi, ahaṁ dhammaṁ desemi, yathānusiṭṭhaṁ tathā paṭipajjamānā nacirasseva, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja

1. Samudācarittha (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Cariyāya (Syā, Kaṁ)

viharissathā”ti. Tatiyampi kho rājakumāra pañcavaggiyā bhikkhū maṁ etadavocuṁ “tāyapi kho tvaṁ āvuso Gotama iriyāya tāya paṭipadāya tāya dukkarakārikāya nājjhagamā uttari manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ, kiṁ pana tvaṁ etarahi bāhulliko padhānavibbhanto āvatto bāhullāya adhigamissasi uttari manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesan”ti. Evaṁ vutte ahaṁ rājakumāra pañcavaggiye bhikkhū etadavocaṁ “abhijānātha me no tumhe bhikkhave ito pubbe evarūpaṁ pabhāvitametan”ti[1]. No hetaṁ bhante. Arahaṁ bhikkhave Tathāgato Sammāsambuddho, odahatha bhikkhave sotaṁ, amatamadhigataṁ ahamanusāsāmi, ahaṁ dhammaṁ desemi, yathānusiṭṭhaṁ tathā paṭipajjamānā nacirasseva, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathāti.

Asakkhiṁ kho ahaṁ rājakumāra pañcavaggiye bhikkhū saññāpetuṁ. Dvepi sudaṁ rājakumāra bhikkhū ovadāmi, tayo bhikkhū piṇḍāya caranti, yaṁ tayo bhikkhū piṇḍāya caritvā āharanti, tena chabbaggiyā[2] yāpema. Tayopi sudaṁ rājakumāra bhikkhū ovadāmi, dve bhikkhū piṇḍāya caranti, yaṁ dve bhikkhū piṇḍāya caritvā āharanti, tena chabbaggiyā yāpema.

343. Atha kho rājakumāra pañcavaggiyā bhikkhū mayā evaṁ ovadiyamānā evaṁ anusāsiyamānā nacirasseva, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti. Tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihariṁsūti. Evaṁ vutte Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ etadavoca “kīva cirena nu kho bhante bhikkhu Tathāgataṁ vināyakaṁ[3] labhamāno, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyā”ti. Tena hi rājakumāra taṁyevettha paṭipucchissāmi, yathā te khameyya, tathā naṁ byākareyyāsi. Taṁ kiṁ maññasi rājakumāra, kusalo tvaṁ hatthārūḷhe[4] aṅkusagayhe[5]sippeti. Evaṁ bhante kusalo ahaṁ hatthārūḷhe aṅkusagayhe

1. Bhāsitametanti (Sī, Syā, Vinayepi)
2. Chabbaggā (Sī, Syā, Kaṁ), chabbaggo (I)
3. Nāyakaṁ (?)
4. Hatthārūyhe (Sī, I)
5. Aṅkusagaṇhe (Syā, Kaṁ)

sippeti. Taṁ kiṁ maññasi rājakumāra, idha puriso āgaccheyya "Bodhi rājakumāro hatthārūḷhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ jānāti, tassāhaṁ santike hatthārūḷhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ sikkhissāmī"ti. So cassa assaddho, yāvatakaṁ saddhena pattabbaṁ, taṁ na sampāpuṇeyya. So cassa bahvābādho, yāvatakaṁ appābādhena pattabbaṁ, taṁ na sampāpuṇeyya. So cassa saṭho māyāvī, yāvatakaṁ asaṭhena amāyāvinā pattabbaṁ, taṁ na sampāpuṇeyya. So cassa kusīto, yāvatakaṁ āraddhavīriyena pattabbaṁ, taṁ na sampāpuṇeyya. So cassa duppañño, yāvatakaṁ paññavatā pattabbaṁ, taṁ na sampāpuṇeyya. Taṁ kiṁ maññasi rājakumāra, api nu so puriso tava santike hatthārūḷhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ sikkheyyāti. Ekamekenāpi bhante aṅgena samannāgato so puriso na mama santike hatthārūḷhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ sikkheyya, ko pana vādo pañcahaṅgehīti.

344. Taṁ kiṁ maññasi rājakumāra, idha puriso āgaccheyya "Bodhi rājakumāro hatthārūḷhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ jānāti, tassāhaṁ santike hatthārūḷhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ sikkhissāmī"ti. So cassa saddho, yāvatakaṁ saddhena pattabbaṁ, taṁ sampāpuṇeyya. So cassa appābādho, yāvatakaṁ appābādhena pattabbaṁ, taṁ sampāpuṇeyya. So cassa asaṭho amāyāvī, yāvatakaṁ asaṭhena amāyāvinā pattabbaṁ, taṁ sampāpuṇeyya. So cassa āraddhavīriyo, yāvatakaṁ āraddhavīriyena pattabbaṁ, taṁ sampāpuṇeyya. So cassa paññavā, yāvatakaṁ paññavatā pattabbaṁ, taṁ sampāpuṇeyya. Taṁ kiṁ maññasi rājakumāra, api nu so puriso tava santike hatthārūḷhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ sikkheyyāti. Ekamekenāpi bhante aṅgena samannāgato so puriso mama santike hatthārūḷhaṁ aṅkusagayhaṁ sippaṁ sikkheyya, ko pana vādo pañcahaṅgehīti. Evameva kho rājakumāra pañcimāni padhāniyaṅgāni. Katamāni pañca. Idha rājakumāra bhikkhu saddho hoti, saddahati Tathāgatassa bodhiṁ "itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā"ti. Appābādho hoti appātaṅko samavepākiniyā gahaṇiyā samannāgato nātisītāya nāccuṇhāya majjhimāya padhānakkhamāya. Asaṭho hoti amāyāvī yathābhūtaṁ attānaṁ āvikattā

Satthari vā viññūsu vā sabrahmacārīsu. Āraddhavīriyo viharati akusalānaṁ dhammānaṁ pahānāya kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya, thāmavā daḷhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Paññavā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammādukkhakkhayagāminiyā. Imāni kho rājakumāra pañca padhāniyaṅgāni.

345. Imehi rājakumāra pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu Tathāgataṁ vināyakaṁ labhamāno, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyya satta vassāni. Tiṭṭhantu rājakumāra satta vassāni. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu Tathāgataṁ vināyakaṁ labhamāno, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyya chabbassāni. Pañca vassāni. Cattāri vassāni. Tīṇi vassāni. Dve vassāni. Ekaṁ vassaṁ. Tiṭṭhatu rājakumāra ekaṁ vassaṁ. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu Tathāgataṁ vināyakaṁ labhamāno, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharayya satta māsāni. Tiṭṭhantu rājakumāra satta māsāni. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu Tathāgataṁ vināyakaṁ labhamāno, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyya cha māsāni. Pañca māsāni. Cattāri māsāni. Tīṇi māsāni. Dve māsāni. Ekaṁ māsaṁ. Aḍḍhamāsaṁ. Tiṭṭhatu rājakumāra aḍḍhamāso. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu Tathāgataṁ vināyakaṁ labhāmāno, yassatthāya kulaputto sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyya satta rattindivāni. Tiṭṭhantu rājakumāra satta rattindivāni. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu Tathāgataṁ vināyakaṁ labhamāno, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā

sacchikatvā upasampajja vihareyya cha rattindivāni. Pañca rattindivāni. Cattāri rattindivāni. Tīṇi rattindivāni. Dve ratthindivāni. Ekaṁ rattindivaṁ. Tiṭṭhatu rājakumāra eko rattindivo. Imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu Tathāgataṁ vināyakaṁ labhamāno sāyamanusiṭṭho pāto visesaṁ adhigamissati, pātamanusiṭṭho sāyaṁ visesaṁ adhigamissatīti. Evaṁ vutte Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ etadavoca "aho Buddho aho dhammo aho dhammassa svākkhātatā, yatra hi nāma sāyamanusiṭṭho pāto visesaṁ adhigamissati, pātamanusiṭṭho sāyaṁ visesaṁ adhigamissatī"ti.

346. Evaṁ vutte Sañjikāputto māṇavo Bodhiṁ rājakumāraṁ etadavoca "evameva panāyaṁ bhavaṁ Bodhi 'aho Buddho aho dhammo aho dhammassa svākkhātatā'ti ca vadeti[1], atha ca pana na taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchati, dhammañca bhikkhusaṅghañcā"ti. Mā hevaṁ samma Sañjikāputta avaca, mā hevaṁ samma Sañjikāputta avaca, sammukhā metaṁ samma Sañjikāputta ayyāya sutaṁ, sammukhā paṭiggahitaṁ, ekamidaṁ samma Sañjikāputta samayaṁ Bhagavā Kosambiyaṁ viharati Ghositārāme. Atha kho me ayyā kucchimatī yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnā kho me ayyā Bhagavantaṁ etadavoca "yo me ayaṁ bhante kucchigato kumārako vā kumārikā vā, so Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchati dhammañca bhikkhusaṅghañca, upāsakaṁ taṁ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan"ti. Ekamidaṁ samma Sañjikāputta samayaṁ Bhagavā idheva Bhaggesu viharati Susumāragire Bhesakaḷāvane migadāye. Atha kho maṁ dhāti aṅkena haritvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhitā kho maṁ dhāti Bhagavantaṁ etadavoca "ayaṁ bhante Bodhi rājakumāro Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchati dhammañca bhikkhusaṅghañca, upāsakaṁ taṁ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan"ti. Esāhaṁ samma Sañjikāputta tatiyakampi Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṅghañca, upāsakaṁ maṁ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti.

Bodhirājakumārasuttaṁ niṭṭhitaṁ pañcamaṁ.

---

1. Vadesi (Sī), pavedeti (Syā, Kaṁ)

6. Aṅgulimālasutta

347. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena rañño Pasenadissa Kosalassa vijite coro Aṅgulimālo nāma hoti luddo lohitapāṇi hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu, tena gāmāpi agāmā katā, nigamāpi anigamā katā, najapadāpi ajanapadā katā, so manusse vadhitvā vadhitvā aṅgulīnaṁ mālaṁ dhāreti. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisi Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto senāsanaṁ saṁsāmetvā pattacīvaramādāya yena coro Aṅgulimālo tenaddhānamaggaṁ paṭipajji. Addasāsuṁ kho gopālakā pasupālakā kassakā pathāvino Bhagavantaṁ yena coro Aṅgulimālo tenaddhānamaggapaṭipannaṁ, disvāna Bhagavantaṁ etadavocuṁ "mā samaṇa etaṁ maggaṁ paṭipajji, etasmiṁ samaṇa magge coro Aṅgulimālo nāma luddo lohitapāṇi hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu, tena gāmāpi agāmā katā, nigamāpi anigamā katā, janapadāpi ajanapadā katā, so manusse vadhitvā vadhitvā aṅgulīnaṁ mālaṁ dhāreti, etañhi samaṇa maggaṁ dasapi purisā vīsampi purisā tiṁsampi purisā cattārīsampi purisā paññāsampi purisā saṅkaritvā saṅkaritvā[1] paṭipajjanti, tepi corassa Aṅgulimālassa hatthatthaṁ gacchantī"ti. Evaṁ vutte Bhagavā tuṇhībhūto agamāsi. Dutiyampi kho gopālakā -pa-. Tatiyampi kho gopālakā pasupālakā kassakā pathāvino Bhagavantaṁ etadavocuṁ "mā samaṇa etaṁ maggaṁ paṭipajji, etasmiṁ samaṇa magge coro Aṅgulimālo nāma luddo lohitapāṇi hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu, tena gāmāpi agāmā katā, nigamāpi anigamā katā, janapadāpi ajanapadā katā, somanusse vadhitvā vadhitvā aṅgulīnaṁ mālaṁ dhāreti, etañhi samaṇa maggaṁ dasapi purisā vīsampi purisā tiṁsampi purisā cattārīsampi purisā paññāsampi purisā saṅkaritvā saṅkaritvā paṭipajjanti, tepi corassa Aṅgulimālassa hatthatthaṁ gacchantī"ti.

---

1. Saṁharitvā saṁharitvā (Sī, I), saṅgaritvā (Syā, Kaṁ)

348. Atha kho Bhagavā tuṇhībhūto agamāsi. Addasā kho coro Aṅgulimālo Bhagavantaṁ dūratova āgacchantaṁ, disvānassa etadahosi "acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho, imaṁ hi maggaṁ dasapi purisā vīsampi purisā tiṁsampi purisā cattārīsampi purisā paññāsampi purisā saṅkaritvā saṅkaritvā paṭipajjanti, tepi mama hatthatthaṁ gacchanti. Atha ca panāyaṁ samaṇo eko adutiyo pasayha maññe āgacchati, yaṁnūnāhaṁ imaṁ samaṇaṁ jīvitā voropeyyan"ti. Atha kho coro Aṅgulimālo asicammaṁ gahetvā dhanukalāpaṁ sannayhitvā Bhagavantaṁ piṭṭhito piṭṭhito anubandhi. Atha kho Bhagavā tathārūpaṁ iddhābhisaṅkhāraṁ abhisaṅkhāsi[1], yathā coro Aṅgulimālo Bhagavantaṁ pakatiyā gacchantaṁ sabbathāmena gacchanto na sakkoti sampāpuṇituṁ. Atha kho corassa Aṅgulimālassa etadahosi "acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho, ahañhi pubbe hatthimpi dhāvantaṁ anupatitvā gaṇhāmi, assampi dhāvantaṁ anupatitvā gaṇhāmi, rathampi dhāvantaṁ anupatitvā gaṇhāmi, migampi dhāvantaṁ anupatitvā gaṇhāmi, atha ca panāhaṁ imaṁ samaṇaṁ pakatiyā gacchantaṁ sabbathāmena gacchanto na sakkomi sampāpuṇitun"ti. Ṭhitova Bhagavantaṁ etadavoca "tiṭṭha tiṭṭha samaṇā"ti. Ṭhito ahaṁ Aṅgulimāla, tvaṁ ca tiṭṭhāti. Atha kho corassa Aṅgulimālassa etadahosi "ime kho samaṇā Sakyaputtiyā saccavādino saccapaṭiññā, atha panāyaṁ samaṇo gacchaṁyevāha 'ṭhito ahaṁ Aṅgulimāla, tvaṁ ca tiṭṭhā'ti, yaṁ nūnāhaṁ imaṁ samaṇaṁ puccheyyan"ti.

349. Atha kho coro Aṅgulimālo Bhagavantaṁ gāthāya ajjhabhāsi—

"Gacchaṁ vadesi samaṇa ṭhitomhi,
Mamañca brūsi ṭhitamaṭṭhitoti.
Pucchāmi taṁ samaṇa etamatthaṁ,
Kathaṁ ṭhito tvaṁ ahamaṭṭhitomhī"ti.

---

1. Abhisaṅkhāresi (Syā, Kaṁ, Ka)

Ṭhito ahaṁ Aṅgulimāla sabbadā,
Sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṁ.
Tuvaṁ ca pāṇesu asaññatosi,
Tasmā ṭhitohaṁ tuvamaṭṭhitosīti.

Cirassaṁ vata me mahito mahesī,
Mahāvanaṁ pāpuṇi saccavādī[1].
Sohaṁ carissāmi pahāya pāpaṁ[2],
Sutvāna gāthaṁ tava dhammaputtaṁ.

Itveva coro asimāvudhañca,
Sobbhe papāte narake akiri.
Avandi coro Sugatassa pāde,
Tattheva naṁ pabbajjaṁ ayāci.

Buddho ca kho kāruṇiko mahesi,
Yo Satthā lokassa sadevakassa.
Tamehi bhikkhūti tadā avoca,
Eseva tassa ahu bhikkhubhāvoti.

350. Atha kho Bhagavā āyasmatā Aṅgulimālena pacchāsamaṇena yena Sāvatthi tena cārikaṁ pakkāmi, anupubbena cārikaṁ caramāno yena sāvatthi tadavasari, tatra sudaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena rañño Pasenadissa Kosalassa antepuradvāre mahājanakāyo sannipatitvā uccāsaddo mahāsaddo hoti "coro te deva vijite Aṅgulimālo nāma luddo lohitapāṇi hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu, tena gāmāpi agāmā katā, nigamāpi anigamā katā, janapadāpi ajanapadā katā, so manusse vadhitvā vadhitvā aṅgulīnaṁ mālaṁ dhāreti, taṁ devo paṭisedhetū"ti.

---

1. Mahāvanaṁ samaṇoyaṁ paccupādi (Sī), Mahāvanaṁ samaṇa paccupādi (Syā, Kaṁ)
2. So haṁ cirassāpi pahāssaṁ pāpaṁ (Sī), sohaṁ carissāmi pajāhissaṁ pāpaṁ(Syā,Kaṁ)

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo pañcamattehi assasatehi Sāvatthiyā nikkhami divā divassa yena ārāmo tena pāvisi, yāvatikā yānassa bhūmi, yānena gantvā yānā paccorohitvā pattikova yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ Bhagavā etadavoca "kiṁ nu te mahārāja rājā vā Māgadho Seniyo Bimbisāro kupito, Vesālikā vā Licchavī aññe vā paṭirājāno"ti. Na kho me bhante rājā Māgadho Seniyo Bimbisāro kupito, nāpi Vesālikā Licchavī, nāpi aññe paṭirājāno, coro me bhante vijite Aṅgulimālo nāma luddo lohitapāṇi hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu, tena gāmāpi agāmā katā, nigamāpi anigamā katā, janapadāpi ajanapadā katā, so manusse vadhitvā vadhitvā aṅgulīnaṁ mālaṁ dhāreti, tāhaṁ bhante paṭisedhissāmīti. Sace pana tvaṁ mahārāja Aṅgulimālaṁ passeyyāsi kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajitaṁ virataṁ pāṇātipātā virataṁ adinnādānā virataṁ musāvādā ekabhattikaṁ brahmacāriṁ sīlavantaṁ kalyāṇadhammaṁ, kinti naṁ kareyyāsīti. Abhivādeyyāma vā bhante paccuṭṭheyyāma vā āsanena vā nimanteyyāma, abhinimanteyyāma vā naṁ cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārehi, dhammikaṁ vā assa rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidaheyyāma, kuto panassa bhante dussīlassa pāpadhammassa evarūpo sīlasaṁyamo bhavissatīti. Tena kho pana samayena āyasmā Aṅgulimālo Bhagavato avidūre nisinno hoti. Atha kho Bhagavā dakkhiṇaṁ bāhuṁ paggahetvā rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ etadavoca "eso mahārāja Aṅgulimālo"ti. Atha kho rañño Pasenadissa Kosalassa ahudeva bhayaṁ, ahu chambhitattaṁ, ahu lomahaṁso. Atha kho Bhagavā rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ bhītaṁ saṁviggaṁ lomahaṭṭhajātaṁ viditvā rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ etadavoca "mā bhāyi mahārāja, natthi te ito bhayan"ti. Atha kho rañño Pasenadissa Kosalassa yaṁ ahosi bhayaṁ vā chambhitattaṁ vā lomahaṁso vā, so paṭippassambhi. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yenāyasmā

Aṅgulimālo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Aṅgulimālaṁ etadavoca "ayyo no bhante Aṅgulimālo"ti. "Evaṁ mahārājā"ti. Kathaṁgotto ayyassa pitā, kathaṁgottā mātāti. Gaggo kho mahārāja pitā, Mantāṇī mātāti. Abhiramatu bhante ayyo Gaggo Mantāṇiputto, ahamayyassa Gaggassa Mantāṇiputtassa ussukkaṁ karissāmi cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārānanti.

351. Tena kho pana samayena āyasmā Aṅgulimālo āraññiko hoti piṇḍapātiko paṁsukūliko tecīvariko. Atha kho āyasmā Aṅgulimālo rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ etadavoca "alaṁ mahārāja, paripuṇṇaṁ me cīvaran"ti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantaṁ etadavoca "acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante, yāvañcidaṁ bhante Bhagavā adantānaṁ dametā, asantānaṁ sametā, aparinibbutānaṁ parinibbāpetā, yaṁ hi mayaṁ bhante nāsakkhimhā daṇḍenapi satthenapi dametuṁ, so Bhagavatā adaṇḍena asattheneva[1] danto. Handa ca dāni[2] mayaṁ bhante gacchāma, bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyā"ti. Yassadāni mahārāja kālaṁ maññasīti. Atha kho rājā pasenādi Kosalo uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi.

Atha kho āyasmā Aṅgulimālo pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Sāvatthiyaṁ piṇḍāya pāvisi. Addasā kho āyasmā Aṅgulimālo Sāvatthiyaṁ sapadānaṁ piṇḍāya caramāno aññataraṁ itthiṁ mūḷhagabbhaṁ vighātagabbhaṁ[3], disvānassa etadahosi "kilissanti vata bho sattā, kilissanti vata bho sattā"ti. Atha kho āyasmā Aṅgulimālo Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Aṅgulimālo Bhagavantaṁ etadavoca "idhāhaṁ bhante pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya

1. Asatthena (Syā, Kaṁ)
2. Handa dāni (Syā, Kaṁ, I)
3. Visāhagabbaṁ (Syā, Kaṁ, I, Ka)

Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisiṁ, addasaṁ kho ahaṁ bhante Sāvatthiyaṁ sapadānaṁ piṇḍāya caramāno aññataraṁ itthiṁ mūḷhagabbhaṁ vighātagabbhaṁ, disvāna mayhaṁ etadahosi "kilissanti vata bho sattā, kilissanti vata bho sattā"ti.

Tena hi tvaṁ Aṅgulimāla yena sā itthī tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā taṁ itthiṁ evaṁ vadehi "yatohaṁ bhagini jāto[1] nābhijānāmi sañcicca pāṇaṁ jīvitā voropetā, tena saccena sotthi te hotu sotthi gabbhassā"ti.

So hi nūna me bhante sampajānamusāvādo bhavissati, mayā hi bhante bahū sañcicca pāṇā jīvitā voropitāti. Tena hi tvaṁ Aṅgulimāla yena sā itthī tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā taṁ itthiṁ evaṁ vadehi "yatohaṁ bhagini ariyāya jātiyā jāto nābhijānāmi sañcicca pāṇaṁ jīvitā voropetā, tena saccena sotthi te hotu sotthi gabbhassā"ti.

"Evaṁ bhante"ti kho āyasmā Aṅgulimālo Bhagavato paṭissutvā yena sā itthī tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā taṁ itthiṁ etadavoca "yatohaṁ bhagini ariyāya jātiyā jāto nābhijānāmi sañcicca pāṇaṁ jīvitā voropetā, tena saccena sotthi te hotu sotthi gabbhassā"ti. Atha khvāssā itthiyā sotthi ahosi sotthi gabbhassa.

Atha kho āyasmā Aṅgulimālo eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirasseva, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti abbhaññāsi. Aññataro kho panāyasmā Aṅgulimālo arahataṁ ahosi.

352. Atha kho āyasmā Aṅgulimālo pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisi. Tena kho pana samayena aññenapi leḍḍu khitto āyasmato Aṅgulimālassa kāye nipatati,

---

1. Bhagini jātiyā jāto (Sī)

aññenapi daṇḍo khitto āyasmato Aṅgulimālassa kāye nipatati, aññenapi sakkharā khittā āyasmato Aṅgulimālassa kāye nipatati. Atha kho āyasmā Aṅgulimālo bhinnena sīsena lohitena gaḷantena bhinnena pattena vipphālitāya saṅghāṭiyā yena Bhagavā tenupasaṅkami. Addasā kho Bhagavā āyasmantaṁ Aṅgulimālaṁ dūratova āgacchantaṁ, disvāna āyasmantaṁ Aṅgulimālaṁ etadavoca "adhivāsehi tvaṁ brāhmaṇa, adhivāsehi tvaṁ brāhmaṇa, yassa kho tvaṁ brāhmaṇa kammassa vipākena bahūni vassāni bahūni vassasatāni bahūni vassasahassāni niraye pacceyyāsi, tassa tvaṁ brāhmaṇa kammassa vipākaṁ diṭṭheva dhamme paṭisaṁvedesī"ti. Atha kho āyasmā Aṅgulimālo rahogato paṭisallīno vimuttisukhaṁ paṭisaṁvedi. Tāyaṁ velāyaṁ imaṁ udānaṁ udānesi—

"Yo pubbeva[1] pamajjitvā, pacchā so nappamajjati.
Somaṁ[2] lokaṁ pabhāseti, abbhā muttova candimā.

Yassa pāpaṁ kataṁ kammaṁ, kusalena pidhīyati[3].
Somaṁ lokaṁ pabhāseti, abbhā muttova candimā.

Yo have daharo bhikkhu, yuñjati Buddhasāsane.
Somaṁ lokaṁ pabhāseti, abbho muttova candimā.

Disā hi me dhammakathaṁ suṇantu,
Disā hi me yuñjantu Buddhasāsane.
Disā hi me te manujā bhajantu,
Ye dhammamevādapayanti santo.

Disā hi me khantivādānaṁ, avirodhappasaṁsīnaṁ.
Suṇantu dhammaṁ kālena, tañca anuvidhīyantu.

Na hi jātu so mamaṁ hiṁse, aññaṁ vā pana kiñci naṁ[4].
Pappuyya paramaṁ santiṁ, rakkheyya tasathāvare.

---

1. Yo ca pubbe (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. So imaṁ (Sī)
3. Pithīyati (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Kañci naṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I), kañcanaṁ (?)

Udakañhi nayanti nettikā, usukārā namayanti[1] tejanaṁ.
Dāruṁ namayanti[1] tacchakā, attānaṁ damayanti paṇḍitā.

Daṇḍeneke damayanti, aṅkusehi kasāhi ca.
Adaṇḍena asatthena, ahaṁ dantomhi tādinā.

Ahiṁsakoti me nāmaṁ, hiṁsakassa pure sato.
Ajjāhaṁ saccanāmomhi, na naṁ hiṁsāmi kiñci naṁ[2].

Coro ahaṁ pure āsiṁ, Aṅgulimālohi vissuto.
Vuyhamāno mahoghena, Buddhaṁ saraṇamāgamaṁ.

Lohitapāṇi pure āsiṁ, Aṅgulimāloti vissuto.
Saraṇagamanaṁ passa, bhavanetti samūhatā.

Tādisaṁ kammaṁ katvāna, bahuṁ duggatigāminaṁ.
Phuṭṭho kammavipākena, aṇaṇo bhuñjāmi bhojanaṁ.

Pamādamanuyuñjanti, bālā dummedhino janā.
Appamādañca medhāvī, dhanaṁ seṭṭhaṁva rakkhati.

Mā pamādamanuyuñjetha, mā kāmarati santhavaṁ.
Appamatto hi jhāyanto, pappoti vipulaṁ[3] sukhaṁ.

Svāgataṁ[4] nāpagataṁ[5], nayidaṁ dummantitaṁ mama.
Saṁvibhattesu[6] dhammesu, yaṁ seṭṭhaṁ tadupāgamaṁ.

Svāgataṁ nāpagataṁ, nayidaṁ dummantitaṁ mama.
Tisso vijjā anuppattā, kataṁ Buddhassa sāsanan”ti.

Aṅgulimālasuttaṁ niṭṭhitaṁ chaṭṭhaṁ.

---

1. Damayanti (Ka) 2. Kañci naṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I), kañcanaṁ (?)
3. Paramaṁ (Ka) 4. Sāgataṁ (Sī, I) 5. Nāma sagataṁ (Ka)
6. Suvibhattesu (Syā, Kaṁ), savibhattesu (Sī, Ka), paṭibhattesu (I)

7. Piyajātikasutta

353. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena aññatarassa gahapatissa ekaputtako piyo manāpo kālaṅkato hoti. Tassa kālaṁkiriyāya neva kammantā paṭibhanti, na bhattaṁ paṭibhāti. So āḷāhanaṁ gantvā kandati "kahaṁ ekaputtaka kahaṁ ekaputtakā"ti. Atha kho so gahapati yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho taṁ gahapatiṁ Bhagavā etadavoca "na kho te gahapati sake citte ṭhitassa indriyāni, atthi te indriyānaṁ aññathattan"ti. Kiṁ hi me bhante indriyānaṁ nāññathattaṁ bhavissati, mayhañhi bhante ekaputto piyo manāpo kālaṅkato, tassa kālaṁkiriyāya neva kammantā paṭibhanti, na bhattaṁ paṭibhāti. Sohaṁ āḷāhanaṁ gantvā kandāmi "kahaṁ ekaputtaka kahaṁ ekaputtakā"ti. Evametaṁ gahapati, evametaṁ gahapati[1], piyajātikā hi gahapati sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikāti. Kassa kho[2] nāmetaṁ bhante evaṁ bhavissati piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā, piyajātikā hi kho bhante ānandasomanassā piyappabhavikāti. Atha kho so gahapati Bhagavato bhāsitaṁ anabhinanditvā paṭikkositvā uṭṭhāyāsanā pakkāmi.

354. Tena kho pana samayena sambahulā akkhadhuttā Bhagavato avidūre akkhehi dibbanti. Atha kho so gahapati yena te akkhadhuttā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā akkhadhutte etadavoca "idhāhaṁ bhonto yena samaṇo Gotamo tenupasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā samaṇaṁ Gotamaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁ, ekamantaṁ nisinnaṁ kho maṁ bhonto samaṇo Gotamo etadavoca 'na kho te gahapati sake citte ṭhitassa indriyāni, atthi te indriyānaṁ aññathattan'ti. Evaṁ vutte ahaṁ bhonto samaṇaṁ Gotamaṁ etadavocaṁ 'kiṁ hi me bhante indriyānaṁ nāññathattaṁ bhavissati, mayhañhi bhante ekaputtako piyo manāpo kālaṅkato, tassa kālaṁkiriyāya neva kammantā paṭibhanti, na bhattaṁ

1. Evametaṁ gahapati (I, sakideva), evameva (Sī, sakideva) 2. Kissa nu kho (Sī)

paṭibhāti, sohaṁ āḷāhanaṁ gantvā kandāmi kahaṁ ekaputtaka kahaṁ ekaputtakā'ti. Evametaṁ gahapati, evametaṁ gahapati, piyajātikā hi gahapati sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikāti. Kassa kho nāmetaṁ bhante evaṁ bhavissati piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā, piyajātikā hi kho bhante ānandasomanassā piyappabhavikāti. Atha khvāhaṁ bhonto samaṇassa Gotamassa bhāsitaṁ anabhinanditvā paṭikkositvā uṭṭhāyāsanā pakkamin"ti. Evametaṁ gahapati, evametaṁ gahapati, piyajātikā hi gahapati ānandasomanassā piyappabhavikāti. Atha kho so gahapati "sameti me akkhadhuttehī"ti pakkāmi. Atha kho idaṁ kathāvatthu anupubbena rājantepuraṁ pāvisi.

355. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Mallikaṁ deviṁ āmantesi "idaṁ te Mallike samaṇena Gotamena bhāsitaṁ piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā"ti. Sacetaṁ mahārāja Bhagavatā bhāsitaṁ evametanti. Evameva panāyaṁ Mallikā yaññadeva samaṇo Gotamo bhāsati, taṁ tadevassa abbhanumodati. Sacetaṁ mahārāja Bhagavatā bhāsitaṁ evametanti. Seyyathāpi nāma yaññadeva ācariyo antevāsissa bhāsati, taṁ tadevassa antevāsī abbhanumodati "evametaṁ ācariya evametaṁ ācariyā"ti. Evameva kho tvaṁ Mallike yaññadeva samaṇo Gotamo bhāsati, taṁ tadevassa abbhanumodasi "sacetaṁ mahārāja Bhagavatā bhāsitaṁ evametan"ti, cara pire Mallike vinassāti. Atha kho Mallikā devī Nāḷijaṅghaṁ brāhmaṇaṁ āmantesi "ehi tvaṁ brāhmaṇa yena Bhagavā tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ puccha 'Mallikā bhante devī Bhagavato pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchatī'ti, evañca vadehi 'bhāsitā nu kho bhante Bhagavatā esā vācā, piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā'ti, yathā te Bhagavā byākaroti, taṁ sādhukaṁ uggahetvā mama āroceyyāsi, na hi Tathāgatā vitathaṁ bhaṇantī"ti. "Evaṁ bhotī"ti kho Nāḷijaṅgho brāhmaṇo Mallikāya deviyā paṭissutvā yena

Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Nāḷijaṅgho brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca "Mallikā bho Gotama devī bhoto Gotamassa pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchati, evañca vadeti 'bhāsitā nu kho bhante Bhagavatā esā vācā, piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā'ti".

356. Evametaṁ brāhmaṇa evametaṁ brāhmaṇa, piyajātikā hi brāhmaṇa sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikāti. Tadamināpetaṁ brāhmaṇa pariyāyena veditabbaṁ. Yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā. Bhūtapubbaṁ brāhmaṇa imissāyeva Sāvatthiyā aññatarissā itthiyā mātā kālamakāsi, sā tassā kālakiriyāya ummattikā khittacittā rathikāya rathikaṁ[1] siṅghāṭakena siṅghāṭakaṁ upasaṅkamitvā evamāha "api me mātaraṁ addassatha[2], api me mātaraṁ addassathā"ti. Imināpi kho etaṁ brāhmaṇa pariyāyena veditabbaṁ "yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā"ti.

Bhūtapubbaṁ brāhmaṇa imissāyeva Sāvatthiyā aññatarissā itthiyā pitā kālamakāsi. Bhātā kālamakāsi. Bhaginī kālamakāsi. Putto kālamakāsi. Dhītā kālamakāsi. Sāmiko kālamakāsi, sā tassa kālakiriyāya ummattikā khittacittā rathikāya rathikaṁ siṅghāṭakena siṅghāṭakaṁ upasaṅkamitvā evamāha "api me sāmikaṁ addassatha, api me sāmikaṁ addassathā"ti. Imināpi kho etaṁ brāhmaṇa pariyāyena veditabbaṁ "yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā"ti.

Bhūtapubbaṁ brāhmaṇa imissāyeva Sāvatthiyā aññatarassa purisassa mātā kālamakāsi, so tassā kālakiriyāya ummattako khittacitto rathikāya rathikaṁ siṅghāṭakena siṅghāṭakaṁ upasaṅkamitvā evamāha "api me mātaraṁ addassatha, api me mātaraṁ

---

1. Rathiyāya rathiyaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Addasatha (Sī, I)

addassathā”ti. Imināpi kho etaṁ brāhmaṇa pariyāyena veditabbaṁ “yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā”ti.

Bhūtapubbaṁ brāhmaṇa imissāyeva Sāvatthiyā aññatarassa purisassa pitā kālamakāsi. Bhātā kālamakāsi. Bhaginī kālamakāsi. Putto kālamakāsi. Dhītā kālamakāsi. Pajāpati kālamakāsi, so tassā kālakiriyāya ummattako khittacitto rathikāya rathikaṁ siṅghāṭakena siṅghāṭakaṁ upasaṅkamitvā evamāha “api me pajāpatiṁ addassatha, api me pajāpatiṁ addassathā”ti. Imināpi kho etaṁ brāhmaṇa pariyāyena veditabbaṁ “yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā”ti.

Bhūtapubbaṁ brāhmaṇa imissāyeva Sāvatthiyā aññatarā itthī ñātikulaṁ agamāsi, tassā te ñātakā sāmikaṁ[1] acchinditvā aññassa dātukāmā, sā ca taṁ na icchati. Atha kho sā itthī sāmikaṁ etadavoca “ime maṁ[2] ayyaputta ñatakā tvaṁ[3] acchinditvā aññassa dātukāmā, ahañca taṁ na icchāmī”ti. Atha kho so puriso taṁ itthiṁ dvidhā chetvā attānaṁ upphālesi[4] ubho pecca bhavissāmāti. Imināpi kho etaṁ brāhmaṇa pariyāyena veditabbaṁ “yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā”ti.

357. Atha kho Nāḷijaṅgho brāhmaṇo Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā yena Mallikā devī tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā yāvatako ahosi Bhagavatā saddhiṁ kathāsallāpo, taṁ sabbaṁ Mallikāya deviyā ārocesi. Atha kho Mallikā devī yena rājā Pasenadi Kosalo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ etadavoca “taṁ kiṁ maññasi mahārāja, piyā te Vajirī kumārī”ti. Evaṁ Mallike piyā me Vajirī kumārīti. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, Vajiriyā te kumāriyā vipariṇāmaññathābhāvā uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsāti. Vajiriyā me Mallike kumāriyā vipariṇāmaññathābhāvā jīvitassapi

1. Sāmikā (Sī)
2. Mama (Syā, Kaṁ, I)
3. Tayā (Sī), taṁ (Syā, Kaṁ, I)
4. Uppāṭesi (Sī, I), ophāresi (Ka)

siyā aññathattaṁ, kiṁ pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsāti. Idaṁ kho taṁ mahārāja tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ "piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā"ti.

Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, piyā te Vāsabhā khattiyāti. Evaṁ Mallike piyā me Vāsabhā khattiyāti. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, Vāsabhāya te khattiyāya vipariṇāmaññathābhāvā uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsāti. Vāsabhāya me Mallike khattiyāya vipariṇāmaññathābhāvā jīvitassapi siyā aññathattaṁ, kiṁ pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsāti. Idaṁ kho taṁ mahārāja tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ "piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā"ti.

Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, piyo te Viṭaṭūbho[1] senāpatīti. Evaṁ Mallike piyo me Viṭaṭūbho senāpatīti. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, Viṭaṭūbhassa te senāpatissa vipariṇāmaññathābhāvā uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsāti. Viṭaṭūbhassa me Mallike senāpatissa vipariṇāmaññathābhāvā jīvitassapi siyā aññathattaṁ, kiṁ pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsāti. Idaṁ kho taṁ mahārāja tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ "piyajātikā sokaparidevadukkhadomanussupāyāsā viyappabhavikā"ti.

Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, piyā te ahanti. Evaṁ Mallike piyā mesi tvanti. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, mayhaṁ te vipariṇāmaññathābhāvā uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsāti. Tuyhañhi me Mallike vipariṇāmaññathābhāvā jīvitassapi siyā aññathattaṁ, kiṁ pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsāti. Idaṁ kho taṁ mahārāja tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ "piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā"ti.

---

1. Viḍūḍabho (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, piyā te Kāsikosalāti. Evaṁ Mallike piyā me Kāsikosalā, Kāsikosalānaṁ Mallike ānubhāvena Kāsikacandanaṁ paccanubhoma, mālāgandhavilepanaṁ dhāremāti. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, Kāsikosalānaṁ te vipariṇāmaññathābhāvā uppajjeyyuṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsāti. Kāsikosalānañhi Mallike vipariṇāmaññathābhāvā jīvitassapi siyā aññathattaṁ, kiṁ pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsāti. Idaṁ kho taṁ mahārāja tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena sandhāya bhāsitaṁ "piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā"ti.

Acchariyaṁ Mallike, abbhutaṁ Mallike, yāvañca so Bhagavā paññāya ativijjha maññe[1] passati, ehi Mallike ācamehīti[2]. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā tikkhattuṁ udānaṁ udānesi "namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa, namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa, namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassā"ti.

Piyajātikasuttaṁ niṭṭhitaṁ sattamaṁ.

---

8. Bāhitikasutta

358. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho āyasmā Ānando pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Sāvatthiyaṁ piṇḍāya pāvisi, Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena Pubbārāmo Migāramātupāsādo tenupasaṅkami divāvihārāya. Tena kho pana samayena rājā Pasenadi Kosalo Ekapuṇḍarīkaṁ nāgaṁ abhiruhitvā sāvatthiyā niyyāti divā divassa. Addasā kho rājā Pasenadi Kosalo āyasmantaṁ Ānandaṁ dūratova āgacchantaṁ, disvāna Sirivaḍḍhaṁ mahāmattaṁ āmantesi "āyasmā no eso samma Sirivaḍḍha

---

1. Paṭivijjha paññāya (Ka) 2. Ācāmehīti (Sī, I)

Ānando”ti. Evaṁ mahārāja āyasmā eso Ānandoti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo aññataraṁ purisaṁ āmantesi “ehi tvaṁ ambho purisa yenāyasmā Ānando tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā mama vacanena āyasmato Ānandassa pāde sirasā vandāhi ‘rājā bhante Pasenadi Kosalo āyasmato Ānandassa pāde sirasā vandatī’ti, evañca vadehi ‘sace kira bhante āyasmato Ānandassa na kiñci accāyikaṁ karaṇīyaṁ, āgametu kira bhante āyasmā Ānando muhuttaṁ anukampaṁ upādāyā’ti”. “Evaṁ devā”ti kho so puriso rañño Pasenadissa Kosalassa paṭissutvā yenāyasmā Ānando tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhito kho so puriso āyasmantaṁ Ānandaṁ etadavoca “rājā bhante Pasenadi Kosalo āyasmato Ānandassa pāde sirasā vandati, evañca vadeti ‘sace kira bhante āyasmato Ānandassa na kiñci accāyikaṁ karaṇīyaṁ, āgametu kira bhante āyasmā Ānando muhuttaṁ anukampaṁ upādāyā’ti”. Adhivāsesi kho āyasmā Ānando tuṇhībhāvena. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yāvatikā nāgassa bhūmi, nāgena gantvā nāgā paccorohitvā pattikova yenāyasmā Ānando tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhito kho rājā Pasenadi Kosalo āyasmantaṁ Ānandaṁ etadavoca “sace bhante āyasmato Ānandassa na kiñci accāyikaṁ karaṇīyaṁ, sādhu bhante, āyasmā Ānando yena Aciravatiyā nadiyā tīraṁ tenupasaṅkamatu anukampaṁ upādāyā”ti. Adhivāsesi kho āyasmā Ānando tuṇhībhāvena.

359. Atha kho āyasmā Ānando yena Aciravatiyā nadiyā tīraṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā aññatarasmiṁ rukkhamūle paññatte āsane nisīdi. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yāvatikā nāgassa bhūmi, nāgena gantvā nāgā pacco rohitvā pattikova yenāyasmā Ānando tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhito kho rājā Pasenadi Kosalo āyasmantaṁ Ānandaṁ etadavoca “idha bhante

āyasmā Ānando hatthatthare nisīdatū”ti. Alaṁ mahārāja, nisīda tvaṁ, nisinno ahaṁ sake āsaneti. Nisīdi kho rājā Pasenadi Kosalo paññatte āsane, nisajja kho rājā Pasenadi Kosalo āyasmantaṁ Ānandaṁ etadavoca “kiṁ nu kho bhante Ānanda so Bhagavā tathārūpaṁ kāyasamācāraṁ samācareyya, yvāssa kāyasamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehī”ti[1]. Na kho mahārāja so Bhagavā tathārūpaṁ kāyasamācāraṁ samācareyya, yvāssa kāyasamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti.

Kiṁ pana bhante Ānanda so Bhagavā tathārūpaṁ vacīsamācāraṁ -pa- manosamācāraṁ samācareyya, yvāssa manosamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehīti[1]. Na kho mahārāja so Bhagavā tathārūpaṁ manosamācāraṁ samācareyya, yvāssa manosamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti.

Acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante, yañhi mayaṁ bhante nāsakkhimhā pañhena paripūretuṁ. Taṁ bhante āyasmatā Ānandena pañhassa veyyākaraṇena paripūritaṁ. Ye te bhante bālā abyattā ananuvicca apariyogāhetvā paresaṁ vaṇṇaṁ vā avaṇṇaṁ vā bhāsanti, na mayaṁ taṁ sārato paccāgacchāma. Ye pana[2] te bhante paṇḍitā viyattā[3] medhāvino anuvicca pariyogāhetvā paresaṁ vaṇṇaṁ vā avaṇṇaṁ vā bhāsanti, mayaṁ taṁ sārato paccāgacchāma.

360. Katamo pana bhante Ānanda kāyasamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti. Yo kho mahārāja kāyāsamācāro akusalo.

Katamo pana bhante kāyasamācāro akusalo. Yo kho mahārāja kāyasamācāro sāvajjo.

Katamo pana bhante kāyasamācāro sāvajjo. Yo kho mahārāja kāyasamācāro sabyābajjho[4].

---

1. Brāhmaṇehi viññūhīti (sabbattha) Aṭṭhakathā Ṭīkā oloketabbā.
2. Ye ca kho (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Byattā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Sabyāpajjho (Sī, Syā, Kaṁ, I), sabyāpajjo (Ka)

Katamo pana bhante kāyasamācāro sabyābajjho. Yo kho mahārāja kāyasamācāro dukkhavipāko.

Katamo pana bhante kāyasamācāro dukkhavipāko. Yo kho mahārāja kāyasamācāro attabyābādhāyapi saṁvattati, parabyābādhāyapi saṁvattati, ubhayabyābādhāyapi saṁvattati. Tassa akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti. Evarūpo kho mahārāja kāyasamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti.

Katamo pana bhante Ānanda vacīsamācāro -pa- manosamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti. Yo kho mahārāja manosamācāro akusalo.

Katamo pana bhante manosamācāro akusalo. Yo kho mahārāja manosamācāro sāvajjo.

Katamo pana bhante manosamācāro sāvajjo. Yo kho mahārāja manosamācāro sabyābajjho.

Katamo pana bhante manosamācāro sabyābajjho. Yo kho mahārāja manosamācāro dukkhavipāko.

Katamo pana bhante manosamācāro dukkhavipāko. Yo kho mahārāja manosamācāro attabyābādhāyapi saṁvattati, parabyābādhāyapi saṁvattati, ubhayabyābādhāyapi saṁvattati. Tassa akusalā dhammā abhivaḍḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti. Evarūpo kho mahārāja manosamācāro opārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti.

Kiṁ nu kho bhante Ānanda so Bhagavā sabbesaṁyeva akusalānaṁ dhammānaṁ pahānaṁ vaṇṇetīti. Sabbākusaladhammapahīno kho mahārāja Tathāgato kusaladhammasamannāgatoti.

361. Katamo pana bhante Ānanda kāyasamācāro anopārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti. Yo kho mahārāja kāyasamācāro kusalo.

Katamo pana bhante kāyasamācāro kusalo. Yo kho mahārāja kāyasamācāro anavajjo.

Katamo pana bhante kāyasamācāro anavajjo. Yo kho mahārāja kāyasamācāro abyābajjho.

Katamo pana bhante kāyasamācāro abyābajjho. Yo kho mahārāja kāyasamācāro sukhavipāko.

Katamo pana bhante kāyasamācāro sukhavipāko. Yo kho mahārāja kāyasamācāro nevattabyābādhāyapi saṁvattati, na parabyābādhāyapi saṁvattati, na ubhayabyābādhāyapi saṁvattati. Tassa akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivaḍḍhanti. Evarūpo kho mahārāja kāyasamācāro anopārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti.

Katamo pana bhante Ānanda vacīsamācāro -pa- manosamāro anopārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti. Yo kho mahārāja manosamācāro kusalo.

Katamo pana bhante manosamācāro kusalo. Yo kho mahārāja manosamācāro anavajjo.

Katamo pana bhante manosamācāro anavajjo. Yo kho mahārāja manosamācāro abyābajjho.

Katamo pana bhante manosamācāro abyābajjho. Yo kho mahārāja manosamācāro sukhavipāko.

Katamo pana bhante manosamācāro sukhavipāko. Yo kho mahārāja manosamācāro nevattabyābādhāyapi saṁvattati, na parabyābādhāyapi saṁvattati, na ubhayabyābādhāyapi saṁvattati. Tassa akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivaḍḍhanti. Evarūpo kho mahārāja manosamācāro anopārambho samaṇehi brāhmaṇehi viññūhīti.

Kiṁ pana bhante Ānanda so Bhagavā sabbesaṁyeva kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadaṁ vaṇṇetīti. Sabbākusaladhammapahīno kho mahārāja Tathāgato kusaladhammasamannāgatoti.

362. Acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante, yāva subhāsitaṁ cidaṁ[1] bhante āyasmatā Ānandena, iminā ca mayaṁ bhante āyasmato Ānandassa subhāsitena attamanābhiraddhā, evaṁ attamanābhiraddhā ca mayaṁ bhante āyasmato Ānandassa subhāsitena. Sace bhante āyasmato Ānandassa hatthiratanaṁ kappeyya, hatthiratanampi mayaṁ āyasmato Ānandassa dadeyyāma. Sace bhante āyasmato Ānandassa assaratanaṁ kappeyya, assaratanampi mayaṁ āyasmato Ānandassa dadeyyāma. Sace bhante āyasmato Ānandassa gāmavaraṁ kappeyya, gāmavarampi mayaṁ āyasmato Ānandassa dadeyyāma. Api ca bhante mayampetaṁ[2] jānāma "netaṁ āyasmato Ānandassa kappatī"ti. Ayaṁ me bhante bāhitikā raññā Māgadhena Ajātasattunā Vedehiputtena vatthanāḷiyā[3] pakkhipitvā pahitā soḷasasamā āyāmena aṭṭhasamā vittārena. Taṁ bhante āyasmā Ānando paṭiggaṇhātu anukampaṁ upādāyāti. Alaṁ mahārāja, paripuṇṇaṁ me ticīvaranti.

Ayaṁ bhante Aciravatī nadī diṭṭhā āyasmatā ceva Ānandena amhehi ca, yadā uparipabbate mahāmegho abhippavuṭṭho hoti. Athāyaṁ Aciravatī nadī ubhato kūlāni saṁvissandantī gacchati. Evameva kho bhante āyasmā Ānando imāya bāhitikāya attano ticīvaraṁ karissati. Yaṁ panāyasmato Ānandassa purāṇaṁ ticīvaraṁ, taṁ sabrahmacārīhi saṁvibhajissati. Evāyaṁ amhākaṁ dakkhiṇā saṁvissandantī maññe gamissati. Paṭiggaṇhātu bhante āyasmā Ānando bāhitikanti. Paṭiggahesi kho āyasmā Ānando bāhitikaṁ.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo āyasmantaṁ Ānandaṁ etavoca "handa ca dāni mayaṁ bhante Ānanda gacchāma, bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyā"ti. Yassadāni tvaṁ mahārāja kālaṁ maññasīti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo āyasmato Ānandassa bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā āyasmantaṁ Ānandaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi.

---

1. Subhāsitamidaṁ (Sī) 2. Mayameva taṁ (Sī), mayampanetaṁ (Syā, Kaṁ)
3. Chattanāḷiyā (Syā, Kaṁ, I)

363. Atha kho āyasmā Ānando acirapakkantassa rañño Pasenadissa Kosalassa yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Ānando yāvatako ahosi raññā Pasenadinā Kosalena siddhiṁ kathāsallāpo, taṁ sabbaṁ Bhagavato ārocesi, tañca bāhitikaṁ Bhagavato pādāsi. Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "lābhā bhikkhave rañño Pasenadissa Kosalassa, suladdhalābhā bhikkhave rañño Pasenadissa Kosalassa, yaṁ rājā Pasenadi Kosalo labhati Ānandaṁ dassanāya, labhati payirupāsanāyā"ti.

Idamavoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti.

Bāhitikasuttaṁ niṭṭhitaṁ aṭṭhamaṁ.

———

9. Dhammacetiyasutta

364. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sakkesu viharati Medāḷupaṁ[1] nāma Sakyānaṁ nigamo. Tena kho pana samayena rājā Pasenadi Kosalo Nagarakaṁ anuppatto hoti kenacideva karaṇīyena. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Dīghaṁ Kārāyanaṁ āmantesi "yojehi samma Kārāyana bhadrāni bhadrāni yānāni, uyyānabhūmiṁ gacchāma subhūmiṁ dassanāyā"ti[2]. "Evaṁ devā"ti kho Dīgho Kārāyano rañño Pasenadissa Kosalassa paṭissutvā bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā rañño Pasenadissa Kosalassa paṭivedesi "yuttāni kho te deva bhadrāni bhadrāni yānāni, yassadāni kālaṁ maññasī"ti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo bhadraṁ yānaṁ abhiruhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi Nagarakamhā niyyāsi mahaccā rājānubhāvena. Yena ārāmo tena pāyāsi. Yāvatikā yānassa bhūmi, yānena gantvā yānā paccorohitvā pattikova ārāmaṁ pāvisi. Addasā kho rājā Pasenadi Kosalo ārāme jaṅghāvihāraṁ anucaṅkamamāno

1. Metaḷūpaṁ (Sī), Medaḷumpaṁ (I) 2. Subhūmidassanāyāti (Dī 2. 18 piṭṭhe)

anuvicaramāno rukkhamūlāni pāsādikāni pasādanīyāni appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhasseyyakāni[1] paṭisallānasāruppāni. Disvāna Bhagavantaṁyeva ārabbha sati udapādi "imāni kho tāni rukkhamūlāni pāsādikāni pasādanīyāni appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhasseyyakāni paṭisallānasāruppāni. Yattha sudaṁ mayaṁ taṁ Bhagavantaṁ payirupāsāma Arahantaṁ Sammāsambuddhan"ti.

365. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Dīghaṁ Kārāyanaṁ āmantesi "imāni kho samma Kārāyana tāni rukkhamūlāni pāsādikāni pasādanīyāni appasaddāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhasseyyakāni paṭisallānasāruppāni. Yattha sudaṁ mayaṁ taṁ Bhagavantaṁ payirupāsāma Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ. Kahaṁ nu kho samma Kārāyana etarahi so Bhagavā viharati Arahaṁ Sammāsambuddho"ti. Atthi mahārāja Medāḷupaṁ nāma Sakyānaṁ nigamo, tattha so Bhagavā etarahi viharati Arahaṁ Sammāsambuddhoti. Kīvadūre[2] pana samma Kārāyana Nagarakamhā Medāḷupaṁ nāma Sakyānaṁ nigamo hotīti. Na dūre mahārāja tīṇi yojanāni sakkā divasāvasesena gantunti. Tena hi samma Kārāyana yojehi bhadrāni bhadrāni yānāni, gamissāma mayaṁ taṁ Bhagavantaṁ dassanāya Arahantaṁ Sammāsambuddhanti. "Evaṁ devā"ti kho Dīgho Kārāyano rañño Pasenadissa Kosalassa paṭissutvā bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā rañño Pasenadissa Kosalassa paṭivedesi "yuttāni kho te deva bhadrāni bhadrāni yānāni, yassadāni kālaṁ maññasī"ti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo bhadraṁ yānaṁ abhiruhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi Nagarakamhā yena Medāḷupaṁ nāma Sakyānaṁ nigamo tena pāyāsi. Tenava divasāsesena Medāḷupaṁ nāma Sakyānaṁ nigamaṁ sampāpuṇi. Yena ārāmo tena pāyāsi, yāvatikā yānassa bhūmi, yānena gantvā yānā paccorohitvā pattikova ārāmaṁ pāvisi.

366. Tena kho pana samayena sambahulā bhikkhū abbhokāse caṅkamanti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yena te bhikkhū tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā te bhikkhū etadavoca "kahaṁ nu kho bhante

1. Manussarāhaseyyakāni (Sī, I) 2. Kīvadūro (Sī, Syā, Kaṁ, I)

etarahi so Bhagavā viharati Arahaṁ Sammāsambuddho, dassanakāmā hi mayaṁ taṁ Bhagavantaṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhan”ti. Eso mahārāja vihāro saṁvutadvāro, tena appasaddo upasaṅkamitvā ataramāno āḷindaṁ pavisitvā ukkāsitvā aggaḷaṁ ākoṭehi, vivarissati Bhagavā te dvāranti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo tattheva khaggañca uṇhīsañca Dīghassa Kārāyanassa pādāsi. Atha kho Dīghassa Kārāyanassa etadahosi “rahāyati kho dāni rājā[1] idheva[2] dāni mayā ṭhātabban”ti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yena so vihāro saṁvutadvāro, tena appasaddo upasaṅkamitvā ataramāno āḷindaṁ pavisitvā ukkāsitvā aggaḷaṁ ākoṭesi. Vivari Bhagavā dvāraṁ. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo vihāraṁ pavisitvā Bhagavato pādesu sirasā nipatitvā Bhagavato pādāni mukhena ca paricumbati, pāṇīhi ca parisambāhati, nāmañca sāveti “rājāhaṁ bhante Pasenadi Kosalo, rājāhaṁ bhante Pasenadi Kosalo”ti.

367. Kiṁ pana tvaṁ mahārāja atthavasaṁ sampassamāno imasmiṁ sarīre evarūpaṁ paramanipaccakāraṁ karosi, mittūpahāraṁ[3] upadaṁsesīti. Atthi kho me bhante Bhagavati dhammanvayo hoti “Sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, suppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho”ti. Idhāhaṁ bhante passāmi eke samaṇabrāhmaṇe pariyantakataṁ brahmacariyaṁ carante dasapi vassāni vīsampi vassāni tiṁsampi vassāni cattārīsampi vassāni. Te aparena samayena sunhātā suvilittā kappitakesamassū pañcahi kāmaguṇehi samappitā samaṅgībhūtā paricārenti. Idha panāhaṁ bhante bhikkhū passāmi yāvajīvaṁ āpāṇakoṭikaṁ paripuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ carante. Na kho panāhaṁ bhante ito bahiddhā aññaṁ evaṁ paripuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ samanupassāmi. Ayampi kho me bhante Bhagavati dhammanvayo hoti “Sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, suppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho”ti.

368. Puna caparaṁ bhante rājānopi rājūhi vivadanti, khattiyāpi khattiyehi vivadanti, brāhmaṇāpi brāhmaṇehi vivadanti, gahapatayopi

---

1. Mahārājā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Tenidheva (Sī) 3. Cittūpahāraṁ (Sī)

gahapatīhi vivadanti, mātāpi puttena vivadati, puttopi mātarā vivadati, pitāpi puttena vivadati, puttopi pitarā vivadati, bhātāpi bhaginiyā vivadati, bhaginīpi bhātarā vivadati, sahāyopi sahāyena vivadati. Idha panāhaṁ bhante bhikkhū passāmi samagge sammodamāne avivadamāne khīrodakībhūte aññamaññaṁ piyacakkhūhi sampassante viharante. Na kho panāhaṁ bhante ito bahiddhā aññaṁ evaṁ samaggaṁ parisaṁ samanupassāmi. Ayampi kho me bhante Bhagavati dhammanvayo hoti "Sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, suppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho"ti.

369. Puna caparāhaṁ bhante ārāmena ārāmaṁ uyyānena uyyānaṁ anucaṅkamāmi anuvicarāmi, sohaṁ tattha passāmi eke samaṇabrāhmaṇe kise lūkhe dubbaṇṇe uppaṇḍuppaṇḍukajāte dhamanisanthatagatte na viya maññe cakkhuṁ bandhante janassa dassanāya. Tassa mayhaṁ bhante etadahosi "addhā ime āyasmanto anabhiratā vā brahmacariyaṁ caranti. Atthi vā tesaṁ kiñci pāpaṁ kammaṁ kataṁ paṭicchannaṁ, tathā hi ime āyasmanto kisā lūkhā dubbaṇṇā uppaṇḍuppaṇḍukajātā dhamanisanthatagattā na viya maññe cakkhuṁ bandhanti janassa dassanāyā"ti. Tyāhaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadāmi "kiṁ nu kho tumhe āyasmanto kisā lūkhā dubbaṇṇā uppaṇḍuppaṇḍukajātā dhamañisanthatagattā na viya maññe cakkhuṁ bandhatha janassa dassanāyā"ti. Te evamāhaṁsu "bandhukarogo no[1] mahārājā"ti. Idha panāhaṁ bhante bhikkhū passāmi haṭṭhapahaṭṭhe udaggudagge abhiratarūpe pīṇindriye[2] appossukke pannalome paradattavutte migabhūtena cetasā viharante. Tassa mayhaṁ bhante etadahosi "addho ime āyasmanto tassa Bhagavato sāsane uḷāraṁ pubbenāparaṁ visesaṁ jānanti, tathā hi ime āyasmanto haṭṭhapahaṭṭhā udaggudaggā abhiratarūpā pīṇindriyā appossukkā pannalomā paradattavuttā migabhūtena cetasā viharantī"ti. Ayampi kho me bhante Bhagavati dhammanvayo hoti "Sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, suppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho"ti.

370. Puna caparāhaṁ bhante rājā khattiyo muddhāvasitto pahomi ghātetāyaṁ vā ghātetuṁ jāpetāyaṁ vā jāpetuṁ pabbājetāyaṁ vā

1. Paṇḍukarogino (Ka) 2. Pīṇitindriye (Sī, I)

pabbājetuṁ, tassa mayhaṁ bhante aḍḍakaraṇe nisinnassa antarantarā kathaṁ opātenti. Sohaṁ na labhāmi, mā me bhonto aḍḍakaraṇe nisinnassa antarantarā kathaṁ opātetha[1]. Kathāpariyosānaṁ me bhonto āgamentūti. Tassa mayhaṁ bhante antarantarā kathaṁ opātenti. Idha panāhaṁ bhante bhikkhū passāmi, yasmiṁ samaye Bhagavā anekasatāya parisāya dhammaṁ deseti, neva tasmiṁ samaye Bhagavato sāvakānaṁ khipitasaddo vā hoti ukkāsitasaddo vā. Bhūtapubbaṁ bhante Bhagavā anekasatāya parisāya dhammaṁ deseti, tatraññataro Bhagavato sāvako ukkāsi, tamenaṁ aññataro sabrahmacārī jaṇṇukena ghaṭṭesi "appasaddo āyasmā hotu, māyasmā saddamakāsi, Satthā no Bhagavā dhammaṁ desetī"ti. Tassa mayhaṁ bhante etadahosi "acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho, adaṇḍena vata kira bho asattena evaṁ suvinītā parisā bhavissatī"ti, na kho panāhaṁ bhante ito bahiddhā aññaṁ evaṁ suvinītaṁ parisaṁ samanupassāmi, ayampi kho me bhante Bhagavati dhammanvayo hoti "Sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, suppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho"ti.

371. Puna caparāhaṁ bhante passāmi imekacce khattiyapaṇḍite nipuṇe kataparappavāde vālavedhirūpe, te bhindantā[2] maññe caranti paññāgatena diṭṭhigatāni. Te suṇanti "samaṇo khalu bho Gotamo amukaṁ nāma gāmaṁ vā nigamaṁ vā osarissatī"ti. Te pañhaṁ abhisaṅkharonti "imaṁ mayaṁ pañhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ upasaṅkamitvā pucchissāma, evaṁ ce no puṭṭho evaṁ byākarissati, evamassa mayaṁ vādaṁ āropessāma. Evaṁ cepi no puṭṭho evaṁ byākarissati, evampissa mayaṁ vādaṁ āropessāmā"ti. Te suṇanti "samaṇo khalu bho Gotamo amukaṁ nāma gāmaṁ vā nigamaṁ vā osaṭo"ti, te yena Bhagavā tenupasaṅkamanti. Te Bhagavā dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampahaṁseti. Te Bhagavatā dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejitā sampahaṁsitā na ceva Bhagavantaṁ pañhaṁ pucchanti, kuto vādaṁ āropessanti, aññadatthu Bhagavato sāvakā sampajjanti. Ayampi kho me bhante Bhagavato dhammanvayo hoti "sammā-

1. Opātentu (Sī) Upariselasutte pana "opātethā"tiyeva dissati. 2. Vobhindantā (Sī)

sambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, suppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho”ti.

372. Puna caparāhaṁ bhante passāmi idhekacce brāhmaṇapaṇḍite -pa-gahapatipaṇḍite. Samaṇapaṇḍite nipuṇe kataparappavāde vālavedhirūpe. Te bhindantā mañṇe caranti paññāgatena diṭṭhigatāni. Te suṇanti “samaṇo khalu bho Gotamo amukaṁ nāma gāmaṁ vā nigamaṁ vā osarissatī”ti. Te pañhaṁ abhisaṅkharonti “imaṁ mayaṁ pañhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ upasaṅkamitvā pucchissāma, evaṁ ce no puṭṭho evaṁ byākarissati, evamassa mayaṁ vādaṁ āropessāma. Evaṁ cepi no puṭṭho evaṁ byākarissati, evampissa mayaṁ vādaṁ āropessāmā”ti. Te suṇanti “samaṇo khalu bho Gotamo amukaṁ nāma gāmaṁ vānigamaṁ vā osaṭo”ti, te yena Bhagavā tenupasaṅkamanti. Te Bhagavā dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampahaṁseti. Te Bhagavatā dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejitā sampahaṁsitā na ceva Bhagavantaṁ pañhaṁ pucchanti, kuto vādaṁ āropessanti, aññadatthu Bhagavantaṁyeva okāsaṁ yācanti agārasmā anagāriyaṁ pabbajjāya. Te Bhagavā pabbājeti, te tathāpabbajitā samānā ekā vūpakaṭṭhā appamattā ātāpino pahitattā viharantā nacirasseva, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti. Tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharanti. Te evamāhaṁsu “manaṁ vata bho anassāma, manaṁ vata bho panassāma. Mayaṁ hi pubbe assamaṇāva samānā samaṇāmhāti paṭijānimhā, abrāhmaṇāva samānā brāhmaṇamhāti paṭijānimhā, anarahantova samānā arahantāmhāti paṭijānimhā, idāni khomha samaṇā, idāni khomha brāhmaṇā, idāni khomha arahanto”ti. Ayampi kho me bhante Bhagavati dhammanvayo hoti “Sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, suppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho”ti.

373. Puna caparāhaṁ bhante ime Isidattapurāṇā thapatayo mamabhattā mamayānā, ahaṁ nesaṁ jīvikāya[1] dātā, yasassa āhattā.

---

1. Jīvitassa(Sī), jīvikaṁ (Sī-Ṭṭha), jīvitaṁ (Syā, Kaṁ, I, Ka)

atha ca pana no tathā mayi nipaccakāraṁ karonti, yathā Bhagavati. Bhūtapubbāhaṁ bhante senaṁ abbhuyyāto samāno ime ca Isidattapurāṇā thapatayo vīmaṁsamāno aññatarasmiṁ sambādhe āvasathe vāsaṁ upagacchiṁ. Atha kho bhante ime Isidattapurāṇā thapatayo bahudeva rattiṁ dhammiyā kathāya vītināmetvā yato ahosi Bhagavā [1], tato sīsaṁ katvā maṁ pādato karitvā nipajjiṁsu. Tassa mayhaṁ bhante etadahosi "acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho, ime Isidattapurāṇā thapatayo mamabhattā mamayānā, ahaṁ nesaṁ jīvikāya dātā, yasassa āhattā. Atha ca pana no tathā mayi nipaccakāraṁ karonti, yathā Bhagavati. Addhā ime āyasmanto tassa Bhagavato sāsane uḷāraṁ pubbenāparaṁ visesaṁ jānantī"ti. Ayampi kho me bhante Bhagavati dhammanvayo hoti "Sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, suppaṭipanno Bhagavato sāvakasaṁgho"ti.

374. Puna caparaṁ bhante Bhagavāpi khattiyo, ahampi khattiyo, Bhagavāpi Kosalo, ahampi Kosalo, Bhagavāpi āsītiko, ahampi āsītiko. Yampi bhante Bhagavāpi khattiyo, ahampi khattiyo, Bhagavāpi Kosalo, ahampi Kosalo, Bhagavāpi āsītiko, ahampi āsītiko, imināvārahāmevāhaṁ[2] bhante Bhagavati paramanipaccakāraṁ kātuṁ mittūpahāraṁ upadaṁsetuṁ. Handa ca dāni mayaṁ bhante gacchāma bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyāti. Yassadāni tvaṁ mahārāja kālaṁ maññasīti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Atha kho Bhagavā acirapakkantassa rañño Pasenadissa Kosalassa bhikkhū āmantesi "eso bhikkhave rājā Pasenadi Kosalo dhammacetiyāni bhāsitvā uṭṭhāyāsanā pakkanto, uggaṇhatha bhikkhave dhammacetiyāni, pariyāpuṇātha bhikkhave dhammacetiyāni, dhāretha bhikkhave dhammacetiyāni, atthasaṁhitāni bhikkhave dhammacetiyāni ādibrahmacariyakānī"ti.

Idamavoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti.

Dhammacetiyasuttaṁ niṭṭhitaṁ navamaṁ.

---

1. Assosuṁ kho Bhagavantaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Imināpāhaṁ (Ka)

10. Kaṇṇakatthalasutta

375. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Uruññāyaṁ[1] viharati Kaṇṇakatthale migadāye. Tena kho pana samayena rājā Pasenadi Kosalo Uruññaṁ anuppatto hoti kenacideva karaṇīyena. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo aññataraṁ purisaṁ āmantesi "ehi tvaṁ ambho purisa yena Bhagavā tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ puccha 'rājā bhante Pasenadi Kosalo Bhagavato pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchatī'ti. Evañca vadehi 'ajja kira bhante rājā Pasenadi Kosalo pacchābhattaṁ bhuttapātarāso Bhagavantaṁ dassanāya upasaṅkamissatī'ti". "Evaṁ devā"ti kho so puriso rañño Pasenadissa Kosalassa paṭissutvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho so puriso Bhagavantaṁ etadavoca "rājā bhante Pasenadi Kosalo Bhagavato pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phasuvihāraṁ pucchati, evañca vadeti 'ajja kira bhante rājā Pasenadi Kosalo pacchābhattaṁ bhuttapātarāso Bhagavantaṁ dassanāya upasaṅkamissatī'ti". Assosuṁ kho Somā ca bhaginī Sakulā ca bhaginī "ajja kira rājā Pasenadi Kosalo pacchābhattaṁ bhuttapātarāso Bhagavantaṁ dassanāya upasaṅkamissatī"ti. Atha kho Somā ca bhaginī Sakulā ca bhaginī rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ bhattābhihāre upasaṅkamitvā etadavocuṁ "tena hi mahārāja amhākampi vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ puccha, Somā ca bhante bhaginī Sakulā ca bhaginī Bhagavato pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchatī"ti.

376. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo pacchābhattaṁ bhuttapātarāso yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho rājā Pasenadi

---

1. Ujuññāyaṁ (Sī, I), Udaññāyaṁ (Syā, Kaṁ)

Kosalo Bhagavantaṁ etadavoca "Somā ca bhante bhaginī Sakulā ca bhante bhaginī Bhagavato pāde sirasā vandati[1], appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchatī"ti[2]. Kiṁ pana mahārāja Somā ca bhaginī Sakulā ca bhiginī aññaṁ dūtaṁ nālatthunti. Assosuṁ kho bhante Somā ca bhaginī Sakulā ca bhaginī "ajja kira rājā Pasenadi Kosalo pacchābhattaṁ bhuttapātarāso Bhagavantaṁ dassanāya upasaṅkamissatī"ti. Atha kho bhante Somā ca bhaginī Sakulā ca bhaginī maṁ bhattābhihāre upasaṅkamitvā etadavocuṁ "tena hi mahārāja amhākampi vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ puccha, Somā ca bhaginī Sakulā ca bhaginī Bhagavato pāde sirasā vandati, appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchatī"ti. Sukhiniyo hontu tā mahārāja Somā ca bhaginī Sakulā ca bhaginīti.

377. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantaṁ etadavoca "sutaṁ metaṁ bhante, samaṇo Gotamo evamāha 'natthi so samaṇo vā brāhmaṇo vā, yo sabbaññū sabbadassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānissati, netaṁ ṭhānaṁ vijjatī'ti, ye te bhante evamāhaṁsu 'samaṇo Gotamo evamāha, natthi so samaṇo vā brāhmaṇo vā yo sabbaññū sabbadassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānissati, netaṁ ṭhānaṁ vijjatī'ti, kacci te bhante Bhagavato vuttavādino, na ca Bhagavantaṁ abhūtena abbhācikkhanti, dhammassa cānudhammaṁ byākaronti, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayhaṁ ṭhānaṁ āgacchatī"ti. Ye te mahārāja evamāhaṁsu "samaṇo Gotamo evamāha 'natthi so samaṇo vā brāhmaṇo vā, yo sabbaññū sabbadassāvī aparisesaṁ ñāṇadassanaṁ paṭijānissati, netaṁ ṭhānaṁ vijjatī'ti, na me te vuttavādino abbhācikkhanti ca pana maṁ te asatā abhūtenā"ti.

378. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Viṭaṭūbhaṁ senāpatiṁ āmantesi "ko nu kho senāpati imaṁ kathāvatthuṁ rājantepure abbhudāhāsī"ti. Sañjayo mahārāja brāhmaṇo Ākāsagottoti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo aññataraṁ purisaṁ āmantesi "ehi

1. Vandanti (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Pucchantīti (Sī, Syā, Kaṁ, I)

tvaṁ ambho purisa mama vacanena Sañjayaṁ brāhmaṇaṁ Ākāsagottaṁ āmantehi 'rājā taṁ bhante Pasenadi Kosalo āmantetī'ti". "Evaṁ devā"ti kho so puriso rañño Pasenadissa Kosalassa paṭissutvā yena Sañjayo brāhmaṇo Ākāsagotto tenupasaṅkami, upasaṁkamitvā Sañjayaṁ brāhmaṇaṁ Ākāsagottaṁ etadavoca "rājā taṁ bhante Pasenadi Kosalo āmantetī"ti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantaṁ etadavoca "siyā nu kho bhante Bhagavatā aññadeva kiñci sandhāya bhāsitaṁ, tañca jano aññathāpi paccāgaccheyya[1], yathā kathaṁ pana bhante Bhagavā abhijānāti vācaṁ bhāsitā"ti. Evaṁ kho ahaṁ mahārāja abhijānāmi vācaṁ bhāsitā, natthi so samaṇo vā brāhmaṇo vā, yo sakideva sabbaṁ ñassati sabbaṁ dakkhiti, netaṁ ṭhānaṁ vijjatīti. Heturūpaṁ bhante Bhagavā āha, saheturūpaṁ bhante Bhagavā āha, natthi so samaṇo vā brāhamaṇo vā, yo sakideva sabbaṁ ñassati sabbaṁ dakkhiti, netaṁ ṭhānaṁ vijjatīti. Cattārome bhante vaṇṇā khattiyā brāhmaṇā vessā suddā, imesaṁ nu kho bhante catunnaṁ vaṇṇānaṁ siyā viseso, siyā nānākaraṇanti. Cattārome mahārāja vaṇṇā khattiyā brāhmaṇā vessā suddā, imesaṁ kho mahārāja catunnaṁ vaṇṇānaṁ dve vaṇṇā aggamakkhāyanti khattiyā ca brāhmaṇā ca, yadidaṁ abhivādanapaccuṭṭhāna-añjalikammasāmīcikammānīti[2]. Nāhaṁ bhante Bhagavantaṁ diṭṭhadhammikaṁ pucchāmi, samparāyikāhaṁ bhante Bhagavantaṁ pucchāmi, cattārome bhante vaṇṇā khattiyā brāhmaṇā vessā suddā, imesaṁ nu kho bhante catunnaṁ vaṇṇānaṁ siyā viseso, siyā nānākaraṇanti.

379. Pañcimāni mahārāja padhāniyaṅgāni. Katamāni pañca, idha mahārāja bhikkhu saddho hoti, saddahati Tathāgatassa bodhiṁ "itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā"ti. Appābādho hoti appātaṅko, samavepākiniyā gahaṇiyā samannāgato nātisītāya nāccuṇhāya majjhimāya padhānakkhamāya. Asaṭho hoti amāyāvī yathābhūtaṁ attānaṁ āvikattā Satthari vā viññūsu vā sabrahmacārīsu. Āraddhavīriyo viharati akusalānaṁ

1. Paccāgaccheyyāti, abhijānāmi mahārāja vācaṁ bhāsitāti (Sī)
2. Sāmicikammānanti (Sī)

dhammānaṁ pahānāya kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadāya thāmavā daḷhaparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Paññavā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammādukkhakkhayagāminiyā. Imāni kho mahārāja pañca padhāniyaṅgāni. Cattārome mahārāja vaṇṇā khattiyā brāhmaṇā vessā suddā, te cassu imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgatā. Ettha pana nesaṁ assa dīgharattaṁ hitāya sukhāyāti. Cattārome bhante vaṇṇā khattiyā brāhmaṇā vessā suddā, te cassu imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgatā. Ettha pana nesaṁ bhante siyā viseso, siyā nānākaraṇanti. Ettha kho nesāhaṁ mahārāja padhānavemattataṁ vadāmi, seyyathāpissu mahārāja dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā sudantā suvinītā, dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā adantā avinītā. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, ye te dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā sudantā suvinītā, api nu te dantāva dantakāraṇaṁ gaccheyyuṁ, dantāva dantabhūmiṁ sampāpuṇeyyunti. Evaṁ bhante. Ye pana te dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā adantā avinītā, api nu te adantāva dantakāraṇaṁ gaccheyyuṁ, adantāva dantabhūmiṁ sampāpuṇeyyuṁ. Seyyathāpi te dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā sudantā suvinītāti. No hetaṁ bhante. Evameva kho mahārāja yaṁ taṁ saddhena pattabbaṁ appābādhena asaṭhena amāyāvinā āraddhavīriyena paññavatā. Taṁ vata[1] assaddho bahvābādho saṭho māyāvī kusīto duppañño pāpuṇissatīti, netaṁ ṭhānaṁ vijjatīti.

380. Heturūpaṁ bhante Bhagavā āha, saheturūpaṁ bhante Bhagavā āha. Cattārome bhante vaṇṇā khattiyā brāhmaṇā vessā suddā, te cassu imehi pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgatā, te cassu sammappadhānā. Ettha pana nesaṁ bhante siyā viseso, siyā nānākaraṇanti. Ettha kho[2] nesāhaṁ mahārāja na kiñci nānākaraṇaṁ vadāmi, yadidaṁ vimuttiyā vimuttiṁ. Seyyathāpi mahārāja puriso sukkhaṁ sākakaṭṭhaṁ ādāya aggiṁ abhinibbatteyya, tejo pātukareyya. Athāparo puriso sukkhaṁ sālakaṭṭhaṁ ādāya aggiṁ abhinibbatteyya, tejo

1. Taṁ tathā so (Ka)
2. Ettha kho pana (Sī)

pātukareyya. Athāparo puriso sukkhaṁ ambakaṭṭhaṁ ādāya aggiṁ abhinibbatteyya, tejo pātukareyya. Athāparo puriso sukkhaṁ udumbarakaṭṭhaṁ ādāya aggiṁ abhinibbatteyya, tejo pātukareyya. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja, siyā nu kho tesaṁ aggīnaṁ nānādāruto abhinibbattānaṁ kiñci nānākaraṇaṁ, acciyā vā acciṁ vaṇṇena vā vaṇṇaṁ ābhāya vā ābhanti. No hetaṁ bhante. Evameva kho mahārāja yaṁ taṁ tejaṁ vīriyā nimmathitaṁ padhānābhinibbattaṁ[1]. Nāhaṁ tattha kiñci nānākaraṇaṁ vadāmi. Yadidaṁ vimuttiyā vimuttinti. Heturūpaṁ bhante Bhagavā āha, saheturūpaṁ bhante Bhagavā āha. Kiṁ pana bhante atthi devāti. Kiṁ pana tvaṁ mahārāja evaṁ vadesi, kiṁ pana bhante atthi devāti. Yadi vā te bhante devā āgantāro itthattaṁ, yadi vā anāgantāro itthattaṁ. Ye te mahārāja devā sabyābajjhā, te devā āgantāro itthattaṁ. Ye te devā abyābajjhā, te devā anāgantāro itthattanti.

381. Evaṁ vutte Viṭaṭūbho senāpati Bhagavantaṁ etadavoca "ye te bhante devā sabyābajjhā āgantāro itthattaṁ, te devā. Ye te devā abyābajjhā anāgantāro itthattaṁ, te deve tamhā ṭhānā cāvessanti vā pabbājessanti vā"ti.

Atha kho āyasmato Ānandassa etadahosi "ayaṁ kho Viṭaṭūbho senāpati rañño Pasenadissa Kosalassa putto, ahaṁ Bhagavato putto. Ayaṁ kho kālo yaṁ putto puttena manteyyā"ti. Atha kho āyasmā Ānando Viṭaṭūbhaṁ senāpatiṁ āmantesi "tena hi senāpati taṁyevettha paṭipucchissāmi, yathā te khameyya, tathā naṁ byākareyyāsi. Taṁ kiṁ maññasi senāpati, yāvatā rañño Pasenadissa Kosalassa vijitaṁ, yattha ca rājā Pasenadi Kosalo issariyādhipaccaṁ rajjaṁ kāreti. Pahoti tattha rājā Pasenadi Kosalo samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā puññavantaṁ vā apuññavantaṁ vā brahmacariyavantaṁ vā abrahmacariyavantaṁ vā tamhā ṭhānā cāvetuṁ vā pabbājetuṁ vā"ti. Yāvatā bho rañño Pasenadissa Kosalassa vijitaṁ, yattha ca rājā Pasenadi Kosalo issariyādhipaccaṁ rajjaṁ kāreti, pahoti tattha rājā Pasenadi

1. Viriyaṁ nippharati, taṁ pacchābhinibbattaṁ (Sī)

Kosalo samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā puññavantaṁ vā apuññavantaṁ vā brahmacariyavantaṁ vā abrahmacariyavantaṁ vā tamhā ṭhānā cāvetuṁ vā pabbājetuṁ vāti.

Taṁ kiṁ maññasi senāpati, yāvatā rañño Pasenadissa Kosalassa avijitaṁ, yattha ca rājā Pasenadi Kosalo na issariyādhipaccaṁ rajjaṁ kāreti, tattha pahoti rājā Pasenadi Kosalo samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā puññavantaṁ vā apuññavantaṁ vā brahmacariyavantaṁ vā abrahmacariyavantaṁ vā tamhā ṭhānā cāvetuṁ vā pabbājetuṁ vāti. Yāvatā bho rañño Pasenadissa Kosalassa avijitaṁ, yattha ca rājā Pasenadi Kosalo na issariyādhipaccaṁ rajjaṁ kāreti, na tattha pahoti rājā Pasenadi Kosalo samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā puññavantaṁ vā apuññavantaṁ vā brahmacariyavantaṁ vā abrahmacariyavantaṁ vā tamhā ṭhānā cāvetuṁ vā pabbājetuṁ vāti.

Taṁ kiṁ maññasi senāpati, sutā te devā Tāvatiṁsāti. Evaṁ bho sutā me devā Tāvatiṁsā. Idhāpi bhotā rañña Pasenadinā Kosalena sutā devā Tāvatiṁsāti. Taṁ kiṁ maññasi senāpati, pahoti rājā Pasenadi Kosalo deve Tāvatiṁse tamhā ṭhānā cāvetuṁ vā pabbājetuṁ vāti. Dassanampi bho rājā Pasenadi Kosalo deve Tāvatiṁse nappahoti, kuto pana tamhā ṭhānā cāvessati vā pabbājessati vāti. Evameva kho senāpati ye te devā sabyābajjhā āgantāro itthattaṁ, te devā, ye te devā abyābajjhā anāgantāro itthattaṁ, te deve dassanāyapi nappahonti, kuto pana tamhā ṭhānā cāvessanti vā pabbājessanti vāti.

382. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantaṁ etadavoca "konāmo ayaṁ bhante bhikkhū"ti. Ānando nāma mahārājāti. Ānando vata bho, Ānandarūpo vata bho, heturūpaṁ bhante āyasmā Ānando āha, saheturūpaṁ bhante āyasmā Ānando āha. Kiṁ pana bhante atthi brahmāti. Kiṁ pana tvaṁ mahārāja evaṁ vadesi "kiṁ pana bhante atthi brahmā"ti. Yadi vā so bhante brahmā āgantā itthattaṁ, yadi vā anāgantā itthattanti. Yo so mahārāja brahmā sabyābajjho, so brahmā āgantā itthattaṁ. Yo so brahma abyābajjho, so brahmā anāgantā itthattanti. Atha kho aññataro puriso rājānaṁ

Pasenadiṁ Kosalaṁ etadavoca "Sañjayo mahārāja brāhmaṇo Ākāsagotto āgato"ti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Sañjayaṁ brāhmaṇaṁ Ākāsagottaṁ etadavoca "ko nu kho brāhmaṇa imaṁ kathāvatthuṁ rājantepure abbhudāhāsī"ti. Viṭaṭūbho mahārāja senāpatīti. Viṭaṭūbho senāpati evamāha "Sañjayo mahārāja brāhmaṇo Ākāsagotto"ti. Atha kho aññataro puriso rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ etadavoca "yānakālo mahārājā"ti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantaṁ etadavoca "sabbaññutaṁ mayaṁ bhante Bhagavantaṁ apucchimhā, sabbaññutaṁ Bhagavā byākāsi, tañca panamhākaṁ ruccati ceva khamati ca, tena camhā attamanā. Cātuvaṇṇisuddhiṁ mayaṁ bhante Bhagavantaṁ apucchimhā, cātuvaṇṇisuddhiṁ Bhagavā byākāsi, tañca panamhākaṁ ruccati ceva khamati ca, tena camhā attamanā. Adhideve mayaṁ bhante Bhagavantaṁ apucchimhā, adhideve Bhagavā byākāsi, tañca panamhākaṁ ruccati ceva khamati ca, tena camhā attamanā. Adhibrahmānaṁ mayaṁ bhante Bhagavantaṁ apucchimhā, adhibrahmānaṁ Bhagavā byākāsi, tañca panamhākaṁ ruccati ceva khamati ca, tena camhā attamanā. Yaṁ yadeva ca mayaṁ Bhagavantaṁ apucchimhā, taṁ tadeva Bhagavā byākāsi, tañca panamhākaṁ ruccati ceva khamati ca, tena camhā attamanā. Handa ca dāni mayaṁ bhante gacchāma bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyā"ti. Yassadāni tvaṁ mahārāja kālaṁ maññasīti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmīti.

Kaṇṇakatthalasuttaṁ niṭṭhitaṁ dasamaṁ.

Rājavaggo niṭṭhito catuttho.

Tassuddānaṁ

Ghaṭikāro Raṭṭhapālo, Maghadevo Madhuriyaṁ.
Bodhi Aṅgulimālo ca, Piyajātaṁ Bāhitikaṁ.
Dhammacetiyasuttañca, dasamaṁ Kaṇṇakatthalaṁ.

5. Brāhmaṇavagga

1. Brahmāyusutta

383. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Videhesu cārikaṁ carati mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi. Tena kho pana samayena Brahmāyu brāhmaṇo Mithilāyaṁ paṭivasati jiṇṇo vuḍḍho mahallako addhagato vayo-anuppatto vīsavassasatiko jātiyā, tiṇṇaṁ vedānaṁ[1] pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Assosi kho Brahmāyu brāhmaṇo "samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Videhesu cārikaṁ carati mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi, taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato 'itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā'ti, so imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti, sādhu kho pana tāthārūpānaṁ Arahataṁ dassanaṁ hotī"ti.

384. Tena kho pana samayena Brahmāyussa brāhmaṇassa Uttaro nāma māṇavo antevāsī hoti tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo Uttaraṁ māṇavaṁ āmantesi "ayaṁ tāta Uttara samaṇo Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Videhesu cārikaṁ carati mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi. Taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho -pa- sādhu kho pana tathārūpānaṁ Arahataṁ

---

1. Bedānaṁ (Ka)

dassanaṁ hotī”ti. Ehi tvaṁ tāta Uttara yena samaṇo Gotamo tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā samaṇaṁ Gotamaṁ jānāhi, yadi vā taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ tathā santaṁyeva saddo abbhuggato, yadi vā no tathā. Yadi vā so bhavaṁ Gotamo tādiso, yadi vā na tādiso. Tathā mayaṁ taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ vedissāmā”ti. Yathā kathaṁ panāhaṁ bho taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ jānissāmi “yadi vā taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ tathā santaṁyeva saddo abbhuggato, yadi vā no tathā. Yadi vā so bhavaṁ Gotamo tādiso, yadi vā na tādiso”ti. Āgatāni kho tāta Uttara amhākaṁ mantesu dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni. Yehi samannāgatassa mahāpurisassa dveyeva gatiyo bhavanti anaññā. Sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī dhammiko dhammarājā cāturanto vijitāvī janapadatthāvariyappatto sattaratanasamannāgato. Tassimāni satta ratanāni bhavanti. Seyyathidaṁ, cakkaratanaṁ hatthiratanaṁ assaratanaṁ maṇiratanaṁ itthiratanaṁ gahapatiratanaṁ pariṇāyakaratanameva sattamaṁ. Parosahassaṁ kho panassa puttā bhavanti sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā, so imaṁ pathaviṁ sāgarapariyantaṁ adaṇḍena asatthena dhammena[1] abhivijiya ajjhāvasati. sace kho pana agārasmā anagāriyaṁ pabbajati, Arahaṁ hoti Sammāsambuddho loke vivaṭṭacchado. Ahaṁ kho pana tāta Uttara mantānaṁ dātā, tvaṁ mantānaṁ paṭiggahetāti.

385. “Evaṁ bho”ti kho Uttaro māṇavo Brahmāyussa brāhmaṇassa paṭissutvā uṭṭhāyāsanā Brahmāyuṁ brāhmaṇaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā Videhesu yena Bhagavā tena cārikaṁ pakkāmi, anupubbena cārikaṁ caramāno yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Uttaro māṇavo Bhagavato kāye dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni samannesi. Addasā kho Uttaro māṇavo Bhagavato kāye dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni yebhuyyena thapetvā dve, dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati kosohite ca vatthaguyhe pahūtajivhatāya ca. Atha kho Bhagavato etadahosi “passati kho me ayaṁ Uttaro māṇavo

1. Dhammena samena (Ka)

dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni yebhuyyena thapetvā dve, dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati kosohite ca vatthaguyhe pahūtajivhatāya cā”ti. Atha kho Bhagavā tathārūpaṁ iddhābhisaṅkhāraṁ abhisaṅkhāsi, yathā addasa Uttaro māṇavo Bhagavato kosohitaṁ vatthaguyhaṁ. Atha kho Bhagavā jivhaṁ ninnāmetvā ubhopi kaṇṇasotāni anumasi paṭimasi[1], ubhopi nāsikasotāni[2] anumasi paṭimasi, kevalampi nalāṭamaṇḍalaṁ jivhāya chādesi. Atha kho Uttarassa māṇavassa etadahosi “samannāgato kho samaṇo Gotamo dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇehi, yaṁnūnāhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ anubbandheyyaṁ, iriyāpathamassa passeyyan”ti. Atha kho Uttaro māṇavo sattamāsāni Bhagavantaṁ anubandhi chāyāva anapāyinī[3].

386. Atha kho Uttaro māṇavo sattannaṁ māsānaṁ accayena Videhesu yena Mithilā tena cārikaṁ pakkāmi, anupubbena cārikaṁ caramāno yena Mithilā, yena Brahmāyu brāhmaṇo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Brahmāyuṁ brāhmaṇaṁ abhivādetvā nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Uttaraṁ māṇavaṁ Brahmāyu brāhmaṇo etadavoca “kacci tāta Uttara taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ tathā santaṁyeva saddo abbhuggato, no aññathā. Kacci pana so bhavaṁ Gotamo tādiso, no aññādiso”ti. Tathā santaṁyeva bho taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saddo abbhuggato, no aññathā. Tādisova[4] so bhavaṁ Gotamo, no aññādiso. Samannāgato ca[5] so bhavaṁ Gotamo dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇehi.

Suppatiṭṭhitapādo kho pana so bhavaṁ Gotamo. Idampi tassa bhoto Gotamassa mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇaṁ bhavati. (1)

Heṭṭhā kho pana tassa bhoto Gotamassa pādatalesu cakkāni jātāni sahassārāni sanemikāni sanābhikāni sabbākāraparipūrāni. (2)

---

1. Parimasi (Sī, Ka) 2. Nāsikāsotāni (Sī) 3. Anupāyinī (Syā, Kaṁ, Ka)
4. Tādisova bho (Sī, I), tādiso ca kho (Syā, Kaṁ, Ka)
5. Samannāgato ca bho (sabbattha)

Āyatapaṇhi kho pana so bhavaṁ Gotamo. (3)

Dīghaṅguli kho pana so bhavaṁ Gotamo. (4)

Mudutalunahatthapādo kho pana so bhavaṁ Gotamo. (5)

Jālahatthapādo kho pana so bhavaṁ Gotamo. (6)

Ussaṅkhapādo kho pana so bhavaṁ Gotamo. (7)

Eṇijaṅgho kho pana so bhavaṁ Gotamo. (8)

Ṭhitako kho pana so bhavaṁ Gotamo anonamanto ubhohi pāṇitalehi jaṇṇukāni parimasati parimajjati. (9)

Kosohitavatthaguyho kho pana so bhavaṁ Gotamo. (10)

Suvaṇṇavaṇṇo kho pana so bhavaṁ Gotamo kañcanasannibhattaco. (11)

Sukhumacchavi kho pana so bhavaṁ Gotamo, sukhumattā chaviyā rajojallaṁ kāye na upalimpati. (12)

Ekekalomo kho pana so bhavaṁ Gotamo, ekekāni lomāni lomakūpesu jātāni. (13)

Uddhaggalomo kho pana so bhavaṁ Gotamo, uddhaggāni lomāni jātāni nīlāni añjanavaṇṇāni kuṇḍalāvaṭṭāni dakkhiṇāvaṭṭakajātāni. (14)

Brahmujugatto kho pana so bhavaṁ Gotamo. (15)

Satthussado kho pana so bhavaṁ Gotamo. (16)

Sīhapubbaddhakāyo kho pana so bhavaṁ Gotamo. (17)

Citantaraṁso kho pana so bhavaṁ Gotamo. (18)

Nigrodhaparimaṇḍalo kho pana so bhavaṁ Gotamo, yāvatakvassa kāyo, tāvatakvassa byāmo, yāvatakvassa byāmo, tāvatakvassa kāyo. (19)

Samavaṭṭakkhandho kho pana so bhavaṁ Gotamo. (20)

Rasaggasaggī kho pana so bhavaṁ Gotamo. (21)

Sīhahanu kho pana so bhavaṁ Gotamo. (22)

Cattālīsadanto kho pana so bhavaṁ Gotamo. (23)

Samadanto kho pana so bhavaṁ Gotamo. (24)

Aviraḷadanto kho pana so bhavaṁ Gotamo. (25)

Susukkadāṭho kho pana so bhavaṁ Gotamo. (26)

Pahūtajivho kho pana so bhavaṁ Gotamo. (27)

Brahmassaro kho pana so bhavaṁ Gotamo karavikabhāṇī. (28)

Abhinīlanetto kho pana so bhavaṁ Gotamo. (29)

Gopakhumo kho pana so bhavaṁ Gotamo. (30)

Uṇṇā kho panassa bhoto Gotamassa bhamukantare jātā odātā mudutūlasannibhā. (31)

Uṇhīsasīso kho pana so bhavaṁ Gotamo, idampi tassa bhoto Gotamassa mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇaṁ bhavati. (32)

Imehi kho bho so bhavaṁ Gotamo dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇehi samannāgato.

387. Gacchanto kho pana so bhavaṁ Gotamo dakkhiṇeneva pādena paṭhamaṁ pakkamati, so nātidūre pādaṁ uddharati, nāccāsanne pādaṁ nikkhipati. So nātisīghaṁ gacchati, nātisaṇikaṁ gacchati, na ca adduvena adduvaṁ saṅghaṭṭento gacchati, na ca gopphakena gopphakaṁ saṅghaṭṭento gacchati. So gacchanto na satthiṁ unnāmeti, na satthiṁ onāmeti, na satthiṁ sannāmeti, na satthiṁ vināmeti. Gacchato kho pana tassa bhoto Gotamassa adharakāyova[1] iñjati, na ca kāyabalena gacchati. Apalokento kho pana so bhavaṁ Gotamo sabbakāyeneva apaloketi, so na uddhaṁ ulloketi, na adho oloketi, na ca vipekkhamāno gacchati, yugamattañca pekkhati, tato cassa Uttari anāvaṭaṁ ñāṇadassanaṁ bhavati. So antaragharaṁ pavisanto na kāyaṁ

1. Aḍḍhakāyova (Ka) āraddhakāyova (Syā, Kaṁ)

unnāmeti, na kāyaṁ onāmeti, na kāyaṁ sannāmeti, na kāyaṁ vināmeti. So nātidūre nāccāsanne āsanassa parivattati, na ca pāṇinā ālambitvā āsane nisīdati, na ca āsanasmiṁ kāyaṁ pakkhipati. So antaraghare nisinno samāno na hatthakukkuccaṁ āpajjati, na pādakukkuccaṁ āpajjati, na adduvena adduvaṁ āropetvā nisīdati, na ca gopphakena gopphakaṁ āropetvā nisīdati, na ca pāṇinā hanukaṁ upadahitvā[1] nisīdati. So antaraghare nisinno samāno na chambhati na kampati na vedhati na paritassati, so achambhī akampī avedhī aparitassī vigatalomahaṁso vivekavatto ca so bhavaṁ Gotamo antaraghare nisinno hoti. So pattodakaṁ paṭiggaṇhanto na pattaṁ unnāmeti, na pattaṁ onāmeti, na patthaṁ sannāmeti, na pattaṁ vināmeti. So pattodakaṁ paṭiggaṇhāti nātithokaṁ nātibahuṁ. So na khulukhulukārakaṁ[2] pattaṁ dhovati, na samparivattakaṁ pattaṁ dhovati. Na pattaṁ bhūmiyaṁ nikkhipitvā hatthe dhovati, hatthesu dhotesu patto dhoto hoti, patte dhote hatthā dhotā honti. So pattodakaṁ chaḍḍeti nātidūre nāccāsanne, na ca vicchaḍḍayamāno. So odanaṁ paṭiggaṇhanto na pattaṁ unnāmeti, na pattaṁ onāmeti, na pattaṁ sannāmeti, na pattaṁ vināmeti, so odanaṁ paṭiggaṇhāti nātithokaṁ nātibahuṁ. Byañjanaṁ kho pana bhavaṁ Gotamo byañjanamattāya āhāreti, na ca byañjanena ālopaṁ atināmeti. Dvattikkhattuṁ kho bhavaṁ Gotamo mukhe ālopaṁ samparivattetvā ajjhoharati. Na cassa kāci odanamiñjā asambhinnā kāyaṁ pavisati, na cassa kāci odanamiñjā mukhe avasiṭṭhā hoti, athāparaṁ ālopaṁ upanāmeti. Rasapaṭisaṁvedī kho pana so bhavaṁ Gotamo āhāraṁ āhāreti, no ca rasarāgapaṭisaṁvedī.

Aṭṭhaṅgasamannāgataṁ[3] kho pana so bhavaṁ Gotamo āhāraṁ āhāreti, neva davāya na madāya na maṇḍanāya na vibhūsanāya, yāvadeva imassa kāyassa ṭhitiyā yāpanāya vihiṁsūparatiyā brahmacariyānuggahāya, iti purāṇañca vedanaṁ paṭihaṅkhāmi, navañca vedanaṁ na uppādessāmi, yātrā ca me bhavissati anavajjatā ca phāsuvihāro

---

1. Upādiyitvā (Sī, I) 2. Bulubulukārakaṁ (Sī) 3. Aṭṭhaṅgasamannāgato (Ka)

cāti. So bhuttāvī pattodakaṁ paṭiggaṇhanto na pattaṁ unnāmeti, na pattaṁ onāmeti, na pattaṁ sannāmeti, na pattaṁ vināmeti. So pattodakaṁ paṭiggaṇhāti nātithokaṁ nātibahuṁ. So na khulukhulukārakaṁ pattaṁ dhovati, na samparivattakaṁ pattaṁ dhovati. Na pattaṁ bhūmiyaṁ nikkhipitvā hatthe dhovati, hatthesu dhotesu patto dhoto hoti, patte dhote hatthā dhotā honti. So pattodakaṁ chaḍḍeti nātidūre nāccāsanne, na ca vicchaḍḍayamāno. So bhuttāvī na pattaṁ bhūmiyaṁ nikkhipati nātidūre nāccāsanne, na ca anatthiko pattena hoti, na ca ativelānurakkhī pattasmiṁ. So bhuttāvī muhuttaṁ tuṇhī nisīdati, na ca anumodanassa kālamatināmeti, so bhuttāvī anumodati. Na taṁ bhattaṁ garahati, na aññaṁ bhattaṁ paṭikaṅkhati, aññadatthu dhammiyā kathāya taṁ parisaṁ sandasseti samādapeti samuttejeti sampahaṁseti, so taṁ parisaṁ dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahaṁsetvā uṭṭhāyāsanā pakkamati, so nātisīghaṁ gacchati, nātisaṇikaṁ gacchati, na ca muccitukāmo gacchati. Na ca tassa bhoto Gotamassa kāye cīvaraṁ accukkaṭṭhaṁ hoti, na ca accokkaṭṭhaṁ, na ca kāyasmiṁ allīnaṁ, na ca kāyasmā apakaṭṭhaṁ, na ca tassa bhoto Gotamassa kāyamhā vāto cīvaraṁ apavahati. Na ca tassa bhoto Gotamassa kāye rajojallaṁ upalimpati. So ārāmagato nisīdati paññatte āsane, nisajja pāde pakkhāleti. Na ca so bhavaṁ Gotamo pādamaṇḍanānuyogamanuyutto viharati. So pāde pakkhāletvā nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā. So neva attabyābādhāya ceteti, na parabyābādhāya ceteti, na ubhayabyābādhāya ceteti, attahitaparahita-ubhayahitasabbalokahitameva so bhavaṁ Gotamo cintento nisinno hoti. So ārāmagato parisati dhammaṁ deseti, na taṁ parisaṁ ussādeti, na taṁ parisaṁ apasādeti, aññadatthu dhammiyā kathāya taṁ parisaṁ sandasseti samādapeti samuttejeti sampahaṁseti.

Aṭṭhaṅgasamannāgato kho panassa bhoto Gotamassa mukhato ghoso niccharati vissaṭṭho ca viññeyyo ca mañju ca savanīyo ca bindu ca avisārī ca gambhīro ca ninnādī ca. Yathāparisaṁ kho pana so

bhavaṁ Gotamo sarena viññāpeti, na cassa bahiddhā parisāya ghoso niccharati, te tena bhotā Gotamena dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejitā sampahaṁsitā uṭṭhāyāsanā pakkamanti, avalokayamānāyeva[1] avijahitattā[2]. Addasāma kho mayaṁ bho taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ gacchantaṁ, addasāma ṭhitaṁ, addasāma antaragharaṁ pavisantaṁ, addasāma antaraghare nisinnaṁ tuṇhībhūtaṁ, addasāma antaraghare bhuñjantaṁ, addasāma bhuttāviṁ nisinnaṁ tuṇhībhūtaṁ, addasāma bhuttāviṁ anumodantaṁ, addasāma ārāmaṁ gacchantaṁ, addasāma ārāmagataṁ nisinnaṁ tuṇhībhūtaṁ, addasāma ārāmagataṁ parisati dhammaṁ desentaṁ, ediso ca ediso ca so bhavaṁ Gotamo, tato ca bhiyyoti.

388. Evaṁ vutte Brahmāyu brāhmaṇo uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā tikkhattuṁ udānaṁ udāneti—

> Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa,
> Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa,
> Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassāti.

Appeva nāma mayaṁ kadāci karahaci tena bhotā Gotamena samāgaccheyyāma, appeva nāma siyā kocideva kāthāsallāpoti.

389. Atha kho Bhagavā Videhesu anupubbena cārikaṁ caramāno yena Mithilā tadavasari, tatra sudaṁ Bhagavā Mithilāyaṁ viharati Maghadevambavane. Assosuṁ kho Mithileyyakā[3] brāhmaṇagahapatikā "samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Videhesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi Mithilaṁ anuppatto Mithilāyaṁ viharati Maghadevambavane. Taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato 'itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā'ti, so imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇa-

---

1. Apalokayamānāyeva (Sī, Ka)
2. Avijahantābhāvena (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Methileyyakā (Sī, I)

brāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sāttham sabyāñjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti, sādhu kho pana tathārūpānaṁ Arahataṁ dassanaṁ hotī”ti.

Atha kho Mithileyyakā brāhmaṇagahapatikā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā appekacce Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce Bhagavato santike nāmagottaṁ sāvetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce tuṇībhūtā ekamantaṁ nisīdiṁsu.

390. Assosi kho Brahmāyu brāhmaṇo “samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Mithilaṁ anuppatto Mithilāyaṁ viharati Maghadevambavane”ti. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo sambahulehi sāvakehi saddhiṁ yena Maghadevambavanaṁ tenupasaṅkami, atha kho Brahmāyuno brāhmaṇassa avidūre ambavanassa etadahosi “na kho metaṁ patirūpaṁ, yohaṁ pubbe appaṭisaṁvidito samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkameyyan”ti. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo aññataraṁ māṇavakaṁ āmantesi “ehi tvaṁ māṇavaka yena samaṇo Gotamo tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā mama vacanena samaṇaṁ Gotamaṁ appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phasuvihāraṁ puccha ‘Brahmāyu bho Gotama brāhmaṇo bhavantaṁ Gotamaṁ appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchatī’ti, evañca vadehi ‘Brahmāyu bho Gotama brāhmaṇo jiṇṇo vuḍḍho mahallako addhagato vayo-anuppatto vīsavassasatiko jātiyā, tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo, yāvatā bho brāhmaṇagahapatikā Mithilāyaṁ paṭivasanti, Brahmāyu tesaṁ brāhmaṇo aggamakkhāyati yadidaṁ bhogehi, Brahmāyu tesaṁ brāhmaṇo aggamakkhāyati yadidaṁ mantehi, Brahmāyu tesaṁ brāhmaṇo aggamakkhāyati yadidaṁ āyunā ceva yasasā ca. So bhoto Gotamassa dassanakāmo’ti”.

"Evaṁ bho"ti kho so māṇavako Brahmāyussa brāhmaṇassa paṭissutvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhito kho so māṇavako Bhagavantaṁ etadavoca "Brahmāyu bho Gotama brāhmaṇo bhavantaṁ Gotamaṁ appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchati, evañca vadeti 'Brahmāyu bho Gotama brāhmaṇo jiṇṇo vuḍḍho mahallako addhagato vayo-anuppatto vīsavassasatiko jātiyā, tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo, yāvatā bho brāhmaṇagahapatikā Mithilāyaṁ paṭivasanti Brahmāyu tesaṁ brāhmaṇo aggamakkhāyati yadidaṁ bhogehi, Brahmāyu tesaṁ brāhmaṇo aggamakkhāyati yadidaṁ mantehi, Brahmāyu tesaṁ brāhmaṇo aggamakkhāyati yadidaṁ āyunā ceva yasasā ca. So bhoto Gotamassa dassanakāmo'ti". Yassadāni māṇava Brahmāyu brāhmaṇo kālaṁ maññatīti. Atha kho so māṇavako yena Brahmāyu brāhmaṇo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Brahmāyuṁ brāhmaṇaṁ etadavoca "katāvakāso khomhi bhavatā samaṇena Gotamena, yassadāni bhavaṁ kālaṁ maññatī"ti.

391. Atha kho Brahmāyu brāhmāṇo yena Bhagavā tenupasaṅkami. Addasā kho sā parisā Brahmāyuṁ brāhmaṇaṁ dūratova āgacchantaṁ. Disvāna oramiya[1] okāsamakāsi, yathā taṁ ñātassa yasassino. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo taṁ parisaṁ etadavoca "alaṁ bho nisīdatha tumhe sake āsane, idhāhaṁ samaṇassa Gotamassa santike nisīdissāmī"ti.

Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Brahmāyu brāhmaṇo

---

1. Oramattha (Syā, Kaṁ, I), oramatha, oramati(Ka), atha naṁ (Sī), oramiyāti pana tvāpaccayantatthasaṁvaṇṇanānurūpaṁ visodhitapadaṁ.

Bhagavato kāye dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni samannesi. Addasā kho Brahmāyu brāhmaṇo Bhagavato kāye dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni yebhuyyena ṭhapetvā dve, dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati kosohite ca vatthaguyhe pahūtajivhatāya ca. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo Bhagavantaṁ gāthāhi ajjhabhāsi—

"Ye me dvattiṁsāti sutā, mahāpurisalakkhaṇā.
Duve tesaṁ na passāmi, bhoto kāyasmiṁ Gotama.

Kacci kosohitaṁ bhoto, vatthuguyhaṁ naruttama.
Nārīsamānasavhayā, kacci jivhā na dassakā[1].

Kacci pahūtajivhosi, yathā taṁ jāniyāmase.
Ninnāmayetaṁ pahūtaṁ, kaṅkhaṁ vinaya no ise.

Diṭṭhadhammahitatthāya, samparāyasukhāya ca.
Katāvakāsā pucchāma, yaṁ kiñci abhipatthitan"ti.

392. Atha kho Bhagavato etadahosi "passati kho me ayaṁ Brahmāyu brāhmaṇo dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni yebhuyyena ṭhapetvā dve, dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati kosohite ca vatthaguyhe pahūtajivhatāya cā"ti. Atha kho Bhagavā tathārūpaṁ iddhābhisaṅkhāraṁ abhisaṅkhāsi, yathā addasa Brahmāyu brāhmaṇo Bhagavato kosohitaṁ vatthaguyhaṁ. Atha kho Bhagavā jivhaṁ ninnāmetvā ubhopi kaṇṇasotāni anumasi paṭimasi, ubhopi nāsikasotāni anumasi paṭimasi, kevalampi nalāṭamaṇḍalaṁ jivhāya chādesi. Atha kho Bhagavā Brahmāyuṁ brāhmaṇaṁ gāthāhi paccabhāsi—

"Ye te dvattiṁsāti sutā, mahāpurisalakkhaṇā.
Sabbe te mama kāyasmiṁ, mā te[2] kaṅkhāhu brāhmaṇa.

Abhiññeyyaṁ abhiññātaṁ, bhāvetabbañca bhāvitaṁ.
Pahātabbaṁ pahīnaṁ me, tasmā Buddhosmi brāhmaṇa.

---

1. Nārīsahanāma savhayā, kacci jivhā narassikā. (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Mā vo (Ka)

Diṭṭhadhammahitatthāya, samparāyasukhāya ca.
Katāvakāso pucchassu, yaṁ kiñci abhipatthitan”ti.

393. Atha kho Brahmāyussa brāhmaṇassa etadahosi “katāvakāso khomhi samaṇena Gotamena. Kiṁ nu kho ahaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ puccheyyaṁ diṭṭhadhammikaṁ vā atthaṁ samparāyikaṁ vā”ti. Atha kho Brahmāyussa brāhmaṇassa etadahosi “kusalo kho ahaṁ diṭṭhadhammikānaṁ atthānaṁ, aññepi maṁ diṭṭhadhammikaṁ atthaṁ pucchanti. Yaṁnūnāhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ samparāyikaṁyeva atthaṁ puccheyyan”ti. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo Bhagavantaṁ gāthāhi ajjhabhāsi—

“Kathaṁ kho brāhmaṇo hoti, kathaṁ bhavati vedagū.
Tevijjo bho kathaṁ hoti, sottiyo kinti vuccati.

Arahaṁ bho kathaṁ hoti, kathaṁ bhavati kevalī.
Muni ca bho kathaṁ hoti, Buddho kinti pavuccatī”ti.

394. Atha kho Bhagavā Brahmāyuṁ brāhmaṇaṁ gāthāhi paccabhāsi—

“Pubbenivāsaṁ yo vedi, saggāpāyañca passati.
Atho jātikkhayaṁ patto, abhiññā vosito Muni.

Cittaṁ visuddhaṁ jānāti, muttaṁ rāgehi sabbaso.
Pahīnajātimaraṇo, brahmacariyassa kevalī.
Pāragū sabbadhammānaṁ, Buddho tādī pavuccatī”ti.

Evaṁ vutte Brahmāyu brāhmaṇo uṭṭhāyāsanā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā Bhagavato pādesu sirasā nipatitvā Bhagavato pādāni mukhena ca paricumbati, pāṇīhi ca parisambāhati, nāmañca sāveti “Brahmāyu ahaṁ bho Gotama brāhmaṇo, Brahmāyu ahaṁ bho Gotama brāhmaṇo”ti. Atha kho sā parisā acchariyabbhutacittajātā ahosi “acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ vata bho, yatra hi nāmāyaṁ Brahmāyu brāhmaṇo ñāto yasassī evarūpaṁ paramanipaccakāraṁ karissatī”ti. Atha kho Bhagavā Brahmāyuṁ brāhmaṇaṁ etadavoca “alaṁ brāhmaṇa uṭṭhaha, nisīda tvaṁ sake āsane, yato te mayi cittaṁ pasannan”ti. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo uṭṭhahitvā sake āsane nisīdi.

395. Atha kho Bhagavā Brahmāyussa brāhmaṇassa anupubbiṁkathaṁ kathesi. Seyyathidaṁ, dānakathaṁ sīlakathaṁ saggakathaṁ kāmānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṁkilesaṁ nekkhamme ānisaṁsaṁ pakāsesi. Yadā Bhagavā aññāsi Brahmāyuṁ brāhmaṇaṁ kallacittaṁ muducittaṁ vinīvaraṇacittaṁ udaggacittaṁ pasannacittaṁ. Atha yā Buddhānaṁ sāmukkaṁsikā dhammadesanā, taṁ pakāsesi dukkhaṁ samudayaṁ nirodhaṁ maggaṁ. Seyyathāpi nāma suddhaṁ vatthaṁ apagatakāḷakaṁ sammadeva rajanaṁ paṭiggaṇheyya, evameva brāhmāyussa brāhmaṇassa tasmiṁ yeva āsane virajaṁ vītamalaṁ dhammacakkhuṁ udapādi "yaṁ kiñci samudayadhammaṁ, sabbaṁ taṁ nirodhadhamman"ti. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo diṭṭhadhammo pattadhammo viditadhammo pariyogāḷhadhammo tiṇṇavicikiccho vigatakathaṁkatho vesārajjappatto aparappaccayo Satthusāsane Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama, seyyathāpi bho Gotama nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya 'cakkhumanto rūpāni dakkhantī'ti, evamevaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito, esāhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gataṁ, adhivāsetu ca me bhavaṁ Gotamo svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenā"ti. Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo Bhagavato adhivāsanaṁ viditvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo tassā rattiyā accayena sake nivesane paṇītaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyādāpetvā Bhagavato kālaṁ ārocāpesi "kālo bho Gotama niṭṭhitaṁ bhattan"ti.

Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya yena Brahmāyussa brāhmaṇassa nivesanaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi saddhiṁ bhikkhusaṁghena. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo sattāhaṁ Buddhappamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho Bhagavā tassa sattāhassa accayena Videhesu cārikaṁ pakkāmi. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo acirapakkantassa Bhagavato kālamakāsi. Atha kho

sambahulā bhikkhū yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantaṁ etadavocuṁ "Brahmāyu bhante brāhmaṇo kālaṅkato, tassa kā gati, ko abhisamparāyo"ti. Paṇḍito bhikkhave Brahmāyu brāhmaṇo paccapādi dhammassānudhammaṁ, na ca maṁ dhammādhikaraṇaṁ vihesesi, Brahmāyu bhikkhave brāhmaṇo pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko hoti tattha parinibbāyī, anāvattidhammo tasmā lokāti.

Idamavoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti.

Brahmāyusuttaṁ niṭṭhitaṁ paṭhamaṁ.

---

2. Selasutta

396. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Aṅguttarāpesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ aḍḍhateḷasehi bhikkhusatehi. Yena Āpaṇaṁ nāma Aṅguttarāpānaṁ nigamo tadavasari. Assosi kho Keṇiyo jaṭilo "samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Aṅguttarāpesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ aḍḍhateḷasehi bhikkhusatehi Āpaṇaṁ anuppatto. Taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato 'itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā'ti, so imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti, sādhu kho pana tathārūpānaṁ Arahataṁ dassanaṁ hotī"ti.

Atha kho Keṇiyo jaṭilo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ

vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Keṇiyaṁ jaṭilaṁ Bhagavā dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahaṁsesi. Atha kho Keṇiyo jaṭilo Bhagavatā dhammiyā kathāya sandassito samādapito samuttejito sampahaṁsito Bhagavantaṁ etadavoca "adhivāsetu me bhavaṁ Gotamo svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenā"ti. Evaṁ vutte Bhagavā Keṇiyaṁ jaṭikaṁ etadavoca "mahā kho Keṇiya bhikkhusaṁgho aḍḍhateḷasāni bhikkhusatāni, tvañca brāhmaṇesu abhippasanno"ti. Dutiyampi kho Keṇiyo jaṭilo Bhagavantaṁ etadavoca "kiñcāpi kho bho Gotama mahā bhikkhusaṁgho aḍḍhateḷasāni bhikkhusatāni, ahañca brāhmaṇesu abhippasanno, adhivāsetu me bhavaṁ Gotamo svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenā"ti. Dutiyampi kho Bhagavā Keṇiyaṁ jaṭilaṁ etadavoca "mahā kho Keṇiya bhikkhusaṁgho aḍḍhateḷasāni bhikkhusatāni, tvañca brāhmaṇesu abhippasanno"ti. Tatiyampi kho Keṇiyo jaṭilo Bhagavantaṁ etadavoca "kiñcāpi kho bho Gotama mahā bhikkhusaṁgho aḍḍhateḷasāni bhikkhusatāni, ahañca brāhmaṇesu abhippasanno, adhivāsetu me bhavaṁ Gotamo svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenā"ti. Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho Keṇiyo jaṭilo Bhagavato adhivāsanaṁ viditvā uṭṭhāyāsanā yena sako assamo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā mittāmacce ñātisālohite āmantesi "suṇantu me bhonto mittāmaccā ñātisālohitā, samaṇo me Gotamo nimantito svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghena, yena me kāyaveyyāvaṭikaṁ[1] kareyyāthā"ti. "Evaṁ bho"ti kho Keṇiyassa jaṭilassa mittāmaccā ñātisālohitā Keṇiyassa jaṭilassa paṭissutvā appekacce uddhanāni khaṇanti, appekacce kaṭṭhāni phālenti, appekacce bhājanāni dhovanti, appekacce udakamaṇikaṁ patiṭṭhāpenti, appekacce āsanāni paññapenti. Keṇiyo pana jaṭilo sāmaṁyeva maṇḍalamālaṁ paṭiyādeti.

397. Tena kho pana samayena Selo brāhmaṇo Āpaṇe paṭivasati, tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ

1. Kāyaveyāvaṭṭikaṁ (Sī, Syā, Kaṁ), kāyaveyyāvatikaṁ (Ka)

itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo, tīṇi ca māṇavakasatāni mante vāceti. Tena kho pana samayena Keṇiyo jaṭilo Sele brāhmaṇe abhippasanno hoti. Atha kho Selo brāhmaṇo tīhi māṇavakasatehi parivuto jaṅghāvihāraṁ anucaṅkamamāno anuvicaramāno yena Keṇiyassa jaṭilassa assamo tenupasaṅkami. Addasā kho Selo brāhmaṇo Keṇiyassa jaṭilassa assame appekacce uddhanāni khaṇante appekacce kaṭṭhāni phālente appekacce bhājanāni dhovante appekacce udakamaṇikaṁ patiṭṭhāpente appekacce āsanāni paññapente. Keṇiyaṁ pana jaṭilaṁ sāmaṁyeva maṇḍalamālaṁ paṭiyādentaṁ. Disvāna Keṇiyaṁ jaṭilaṁ etadavoca "kiṁ nu bhoto Keṇiyassa āvāho vā bhavissati, vivāho vā bhavissati, mahāyañño vā paccupaṭṭhito, rājā vā Māgadho Seniyo Bimbisāro nimantito svātanāya saddhiṁ balakāyenā"ti. Na me bho Sela āvāho bhavissati, napi vivāho bhavissati, napi rājā Māgadho Seniyo Bimbisāro nimantito svātanāya saddhiṁ balakāyena. Api ca kho me mahāyañño paccupaṭṭhito, atthi bho samaṇo Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito, Aṅguttarāpesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ aḍḍhateḷasehi bhikkhusatehi Āpaṇaṁ anuppatto. Taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato "itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā"ti. So me nimantito svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenāti. "Buddho"ti bho Keṇiye vadesi. "Buddho"ti bho Sela vadāmi. "Buddho"ti bho Keṇiya vadesi. "Buddho"ti bho Sela vadāmīti.

398. Atha kho Selassa brāhmaṇassa etadahosi "ghosopi kho eso dullabho lokasmiṁ yadidaṁ Buddho"ti[1]. Āgatāni kho panamhākaṁ mantesu dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni, yehi samannāgatassa

1. Yadidaṁ Buddho Buddhoti (Ka)

mahāpurisassa dveyeva gatiyo bhavanti anaññā. Sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī dhammiko dhammarājā cāturanto vijitāvī japanadatthāvariyappatto sattaratanasamannāgato. Tassimāni sattaratanāni bhavanti. Seyyathidaṁ, cakkaratanaṁ hatthiratanaṁ assaratanaṁ maṇiratanaṁ itthiratanaṁ gahapatiratanaṁ pariṇāyakaratanameva sattamaṁ. Parosahassaṁ kho panassa puttā bhavanti surā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā, so imaṁ pathaviṁ sāgarapariyantaṁ adaṇḍena asatthena dhammena abhivijiya ajjhāvasati. Sace pana agārasmā anagāriyaṁ pabbajati, Arahaṁ hoti Sammāsambuddho loke vivaṭṭacchado.

Kahaṁ pana bho Keṇiya etarahi so bhavaṁ Gotamo viharati Arahaṁ Sammāsambuddhoti. Evaṁ vutte Keṇiyo jaṭilo dakkhiṇaṁ bāhuṁ paggahetvā Selaṁ brāhmaṇaṁ etadavoca "yenesā bho Sela nīlavanarājī"ti. Atha kho Selo brāhmaṇo tīhi māṇavakasatehi saddhiṁ yena Bhagavā tenupasaṅkami. Atha kho Selo brāhmaṇo te māṇavake āmantesi "appasaddā bhonto āgacchantu pade padaṁ[1] nikkhipantā, durāsadā[2] hi te Bhagavanto, sīhāva ekacarā, yadā cāhaṁ bho samaṇena Gotamena saddhiṁ manteyyaṁ 'mā me bhonto antarantarā kathaṁ opātetha, kathāpariyosānaṁ me bhavanto āgamentū'ti". Atha kho Selo brāhmaṇo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Selo brāhmaṇo Bhagavato kāye dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni samannesi.

Addasā kho Selo brāhmaṇo Bhagavato kāye dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni yebhuyyena ṭhapetvā dve, dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati kosohite ca vatthaguyhe pahūtajivhatāya ca. Atha kho Bhagavato etadahosi "passati kho me ayaṁ Selo brāhmaṇo dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni yebhuyyena ṭhapetvā dve, dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati

1. Pāde pādaṁ (Sī) 2. Dūrasaddā (Ka)

kosohite ca vatthaguyhe pahūtajivhatāya cā”ti. Atha kho Bhagavā tathārūpaṁ iddhābhisaṅkhāraṁ abhisaṅkhāsi, yathā addasa Selo brāhmaṇo Bhagavato kosohitaṁ vatthaguyhaṁ. Atha kho Bhagavā jivhaṁ ninnāmetvā ubhopi kaṇṇasotāni anumasi paṭimasi, ubhopi nāsikasotāni anumasi paṭimasi, kevalampi nalāṭamaṇḍalaṁ jivhāya chādesi. Atha kho Selassa brāhmaṇassa etadahosi “samannāgato kho samaṇo Gotamo dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇehi paripuṇṇehi no aparipuṇṇehi, no ca kho naṁ jānāmi ‘Buddho vā no vā’, sutaṁ kho pana metaṁ brāhmaṇānaṁ vuddhānaṁ mahallakānaṁ ācariyapācariyānaṁ bhāsamānānaṁ ‘ye te bhavanti Arahanto Sammāsambuddhā, te sake vaṇṇe bhaññāmāne attānaṁ pātukarontī”ti, yaṁnūnāhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ sammukhā sāruppāhi gāthāhi abhitthaveyyan”ti.

399. Atha kho Selā brāhmaṇo Bhagavantaṁ sammukhā sāruppāhi gāthāhi abhitthavi—

Paripuṇṇakāyo suruci, sujāto cārudassano.
Suvaṇṇavaṇṇosi Bhagavā, susukkadāṭhosi vīriyavā[1].

Narassa hi sujātassa, ye bhavanti viyañjanā.
Sabbe te tava kāyasmiṁ, mahāpurisalakkhaṇā.

Pasannanetto sumukho, brahā[2] uju patāpavā.
Majjhe samaṇasaṁghassa, ādiccova virocasi.

Kalyāṇadassano bhikkhu, kañcanasannibhattaco.
Kiṁ te samaṇabhāvena, evaṁ uttamavaṇṇino.

Rājā arahasi bhavituṁ, cakkavattī rathesabho.
Cāturanto vijitāvī, jambusaṇḍassa[3] issaro.

Khattiyā bhogirājāno, anuyantā[4] bhavantu te.
Rājābhirājā manujindo, rajjaṁ kārehi Gotama.

---

1. Viriyavā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Brahmā (Syā, Kaṁ, Ka)
3. Jambumaṇḍassa (Ka)
4. Anuyuttā (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Rājāhamasmi Selāti, dhammarājā anuttaro.
Dhammena cakkaṁ vattemi, cakkaṁ appaṭivattiyaṁ.

Sambuddho paṭijānāsi, dhammarājā anuttaro.
Dhammena cakkaṁ vattemi, iti bhāsasi Gotama.

Ko nu senāpati bhoto, sāvako Satthuranvayo.
Ko tetamanuvatteti, dhammacakkaṁ pavattitaṁ.

Mayā pavattitaṁ cakkaṁ, (Selāti Bhagavā) dhammacakkaṁ anuttaraṁ.
Sāriputto anuvatteti, anujāto Tathāgataṁ.

Abhiññeyyaṁ abhiññātaṁ, bhāvetabbañca bhāvitaṁ.
Pahātabbaṁ pahīnaṁ me, tasmā Buddhosmi brāhmaṇa.

Vinayassu mayi kaṅkhaṁ, adhimuccassu brāhmaṇa.
Dullabhaṁ dassanaṁ hoti, Sambuddhānaṁ abhiṇhaso.

Yesaṁ ve dullabho loke, pātubhāvo abhiṇhaso.
Sohaṁ brāhmaṇa Sambuddho, sallakatto anuttaro.

Brahmabhūto atitulo, mārasenappamaddano.
Sabbāmitte vasī katvā, modāmi akutobhayo.

Imaṁ bhonto nisāmetha, yathā bhāsati cakkhumā.
Sallakatto mahāvīro, sīhova nadatī vane.

Brahmabhūtaṁ atitulaṁ, mārasenappamaddanaṁ.
Ko disvā nappasīdeyya, api kaṇhābhijātiko.

Yo maṁ icchati anvetu, yo vā nicchati gacchatu.
Idhāhaṁ pabbajissāmi, varapaññassa santike.

Etañce[1] ruccati bhoto, Sammāsambuddhasāsanaṁ[2].
Mayampi pabbajissāma, varapaññassa santike.

Brāhmaṇā tisatā ime, yācanti pañjalīkatā.
Brahmacariyaṁ carissāma, Bhagavā tava santike.

---

1. Evañce (Syā, Kaṁ) 2. Sammāsambuddhasāsane (katthaci Suttanipāte)

Svākkhātaṁ brahmacariyaṁ, (Selāti Bhagavā) santiṭṭhikamakālikaṁ.
Yattha amoghā pabbajjā, appamattassa sikkhatoti.

Alattha kho Selo brāhmaṇo sapariso Bhagavato santike pabbajjaṁ, alattha upasampadaṁ.

400. Atha kho Keṇiyo jaṭilo tassā rattiyā accayena sake assame paṇītaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyādāpetvā Bhagavato kālaṁ ārocāpesi "kālo bho Gotama niṭṭhitaṁ bhattan"ti. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya yena Keṇiyassa jaṭilassa assamo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi saddhiṁ bhikkhusaṁghena. Atha kho Keṇiyo jaṭilo Buddhappamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho Keṇiyo jaṭilo Bhagavantaṁ bhuttāviṁ onītapattapāṇiṁ aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Keṇiyaṁ jaṭilaṁ Bhagavā imāhi gāthāhi anumodi—

"Aggihuttamukhā yaññā, sāvittī chandaso mukhaṁ.
Rājā mukhaṁ manussānaṁ, nadīnaṁ sāgaro mukhaṁ.

Nakkhattānaṁ mukhaṁ cando, ādicco tapataṁ mukhaṁ.
Puññaṁ ākaṅkhamānānaṁ, saṁgho ve yajataṁ mukhan"ti.

Atha kho Bhagavā Keṇiyaṁ jaṭilaṁ imāhi gāthāhi anumoditvā uṭṭhāyāsanā pakkāmi.

Atha kho āyasmā Selo sapariso eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirasseva, yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti abbhaññāsi. Aññataro kho panāyasmā Selo sapariso arahataṁ ahosi. Atha kho āyasmā Selo sapariso yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā ekaṁsaṁ cīvaraṁ katvā yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā Bhagavantaṁ gāthāhi ajjhabhāsi—

"Yaṁ taṁ saraṇamāgamma, ito aṭṭhami Cakkhumā.
Sattarattena[1] Bhagavā, dantamha tava sāsane.

Tuvaṁ Buddho tuvaṁ Satthā, tuvaṁ mārābhibhū Muni.
Tuvaṁ anusaye chetvā, tiṇṇo tāresimaṁ pajaṁ.

Upadhī te samatikkantā, āsavā te padālitā.
Sīhova anupādāno, pahīnabhayabheravo.

Bhikkhavo tisatā ime, tiṭṭhanti pañjalīkatā.
Pāde Vīra pasārehi, nāgā vandantu Satthuno"ti.

Selasuttaṁ niṭṭhitaṁ dutiyaṁ.

———

3. Assalāyanasutta

401. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena nānāverajjakānaṁ brāhmaṇānaṁ pañcamattāni brāhmaṇasatāni Sāvatthiyaṁ paṭivasanti kenacideva karaṇīyena. Atha kho tesaṁ brāhmaṇānaṁ etadahosi "ayaṁ kho samaṇo Gotamo cātuvaṇṇiṁ suddhiṁ paññapeti, ko nu kho pahoti samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane paṭimantetun"ti. Tena kho pana samayena Assalāyano nāma māṇavo Sāvatthiyaṁ paṭivasati daharo vuttasiro soḷasavassuddesiko jātiyā, tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Atha kho tesaṁ brāhmaṇānaṁ etadahosi "ayaṁ kho Assalāyano māṇavo Sāvatthiyaṁ paṭivasati daharo vuttasiro soḷasavassuddesiko jātiyā, tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū -pa- anavayo, so kho pahoti samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane paṭimantetun"ti.

Atha kho te brāhmaṇā yena Assalāyano māṇavo tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Assalāyanaṁ māṇavaṁ etadavocuṁ "ayaṁ bho

1. Anuttarena (Ka)

Assalāyana samaṇo Gotamo cātuvaṇṇiṁ suddhiṁ paññapeti, etu bhavaṁ Assalāyano samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane paṭimantetū"ti[1].

Evaṁ vutte Assalāyano māṇavo te brāhmaṇe etadavoca "samaṇo khalu bho Gotamo dhammavādī, dhammavādino ca pana duppaṭimantiyā bhavanti, nāhaṁ sakkomi samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane paṭimantetun"ti. Dutiyampi kho te brāhmaṇā Assalāyanaṁ māṇavaṁ etadavocuṁ "ayaṁ bho Assalāyana samaṇo Gotamo cātuvaṇṇiṁ suddhiṁ paññapeti, etu bhavaṁ Assalāyano samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane paṭimantetu[2]. Caritaṁ kho pana bhotā Assalāyanena paribbājakan"ti. Dutiyampi kho Assalāyano māṇavo te brāhmaṇe etadavoca "samaṇo khalu bho Gotamo dhammavādī, dhammavādino ca pana duppaṭimantiyā bhavanti, nāhaṁ sakkomi samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane paṭimantetun"ti. Tatiyampi kho te brāhmaṇā Assalāyanaṁ māṇavaṁ etadavocuṁ "ayaṁ bho Assalāyana samaṇo Gotamo cātuvaṇṇiṁ suddhiṁ paññapeti, etu bhavaṁ Assalāyano samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane paṭimantetu[2]. Caritaṁ kho pana bhotā Assalāyanena paribbājakaṁ, mā bhavaṁ Assalāyano ayuddhaparājitaṁ parājayī"ti.

Evaṁ vutte Assalāyano māṇavo te brāhmaṇe etadavoca "addhā kho ahaṁ bhavanto na labhāmi 'samaṇo khalu bho Gotamo dhammavādī, dhammavādino ca pana duppaṭimantiyā bhavanti, nāhaṁ sakkomi samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane paṭimantetun'ti, api cāhaṁ bhavantānaṁ vacanena gamissāmī"ti.

402. Atha kho Assalāyano māṇavo mahatā brāhmaṇagaṇena saddhiṁ yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Assālāyano māṇavo Bhagavantaṁ etadavoca "brāhmaṇā bho Gotama evamāhaṁsu 'brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo. Brāhmaṇova sukko vaṇṇo, kaṇho añño vaṇṇo. Brāhmaṇāva sujjhanti no abrāhmaṇā, brāhmaṇāva brahmuno

1. Paṭimantetunti (I, Ka) 2. Paṭimantetuṁ (Sī, I, Ka)

puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā'ti. Idha bhavaṁ Gotamo kimāhā"ti. Dissanti[1] kho pana Assalāyana brāhmaṇānaṁ brāhmaṇiyo utuniyopi gabbhiniyopi vijāyamānāpi pāyamānāpi, te ca brāhmaṇiyonijāva samānā evamāhaṁsu "brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo. Brāhmaṇova sukko vaṇṇo, kaṇho añño vaṇṇo. Brāhmaṇāva sujjhanti no abrāhmaṇā, brāhmaṇāva brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā"ti. Kiñcāpi bhavaṁ Gotamo evamāha, atha khvettha brāhmaṇā evametaṁ maññanti "brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo -pa- brahmadāyādā"ti.

403. Taṁ kiṁ maññasi Assalāyana, sutaṁ te "Yonakambojesu aññesu ca paccantimesu janapadesu dveva vaṇṇā ayyo ceva dāso ca. Ayyo hutvā dāso hoti, dāso hutvā ayyo hotī"ti. Evaṁ bho sutaṁ taṁ me "Yonakambojesu aññesu ca paccantimesu janapadesu dveva vaṇṇā ayyo ceva dāso ca. Ayyo hutvā dāso hoti, dāso hutvā ayyo hotī"ti. Ettha Assalāyana brāhmaṇānaṁ kiṁ balaṁ, ko assāso, yadettha brāhmaṇā evamāhaṁsu "brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo -pa- brahmadāyādā"ti. Kiñcāpi bhavaṁ Gotamo evamāha, atha khvettha brāhmaṇā evametaṁ maññanti "brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo -pa- brahmadāyādā"ti.

404. Taṁ kiṁ maññasi Assalāyana, khattiyova nu kho pāṇātipātī adinnādāyī kāmesumicchācārī musāvādī pisuṇavāco pharusavāco samphappalāpī abhijjhālu byāpannacitto micchādiṭṭhi kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjeyya, no brāhmaṇo. Vessova nu kho -pa-. Suddova nu kho pāṇātipātī adinnādāyī kāmesumicchācārī musāvādī pisuṇavāco pharusavāco samphappalāpī abhijjhālu byāpannacitto micchādiṭṭhi kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjeyya, no brāhmaṇoti. No hidaṁ bho Gotama, khattiyopi hi

1. Dissante (Sī, Syā, Kaṁ, I)

bho Gotama pāṇātipātī adinnādāyī kāmesumicchācārī musāvādī pisuṇavāco pharusavāco samphappalāpī abhijjhālu byāpannacitto micchādiṭṭhi kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjeyya. Brāhmaṇopi hi bho Gotama -pa-. Vessopi hi bho Gotama -pa-. Suddopi hi bho Gotama -pa-. Sabbepi hi bho Gotama cattāro vaṇṇā pāṇātipātino adinnādāyino kāmesumicchācārino musāvādino pisuṇavācā pharusavācā samphappalāpino abhijjhālū byāpannacittā micchādiṭṭhī kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjeyyunti. Ettha Assalāyana brāhmaṇānaṁ kiṁ balaṁ, ko assāso, yadettha brāhmaṇā evamāhaṁsu "brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo -pa- brahmadāyādā"ti. Kiñcāpi bhavaṁ Gotamo evamāha, atha khvettha brāhmaṇā evametaṁ maññanti "brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo -pa- brahmadāyādā"ti.

405. Taṁ kiṁ maññasi assālāyana, brāhmaṇova nu kho pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato kāmesumicchācārā paṭivirato musāvādā paṭivirato pisuṇāya vācāya paṭivirato pharusāya vācāya paṭivirato samphappalāpā paṭivirato anabhijjhālu abyāpannacitto sammādiṭṭhi kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjeyya, no[1] khattiyo, no[1] vesso, no[1] suddoti. No hidaṁ bho Gotama, khattiyopi hi bho Gotama pāṇātipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato kāmesumicchācārā paṭivirato musāvādā paṭivirato pisuṇāya vācāya paṭivirato pharusāya vācāya paṭivirato samphappalāpā paṭivirato anabhijjhālu abyāpannacitto sammādiṭṭhi kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjeyya. Brāhmaṇopi hi bho Gotama -pa-. Vessopi hi bho Gotama -pa-. Suddopi hi bho Gotama -pa-. Sabbepi hi bho Gotama cattāro vaṇṇā pāṇātipātā paṭiviratā adinnādānā paṭiviratā kāmesumicchācārā paṭiviratā musāvādā paṭiviratā pisuṇāya vācāya paṭiviratā pharusāya vācāya paṭiviratā samphappalāpā paṭiviratā anabhijjhālū abyāpannacittā sammādiṭṭhī kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjeyyunti. Ettha

1. No ca (Ka)

Assalāyana brāhmaṇānaṁ kiṁ balaṁ, ko assāso, yadettha brāhmaṇā evamāhaṁsu "brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo -pa- brahmadāyādā"ti. Kiñcāpi bhavaṁ Gotamo evamāha, atha khvettha brāhmaṇā evametaṁ maññanti "brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo -pa- brahmadāyādā"ti.

406. Taṁ kiṁ maññasi Assalāyana, brāhmaṇova nu kho pahoti asmiṁ padese averaṁ abyābajjhaṁ mettacittaṁ bhāvetuṁ, no khattiyo, no vesso, no suddoti. No hidaṁ bho Gotama, khattiyopi hi bho Gotama pahoti asmiṁ padese averaṁ abyābajjhaṁ mettacittaṁ bhāvetuṁ. Brāhmaṇopi hi bho Gotama. Vessopi hi bho Gotama. Suddopi hi bho Gotama. Sabbepi hi bho Gotama cattāro vaṇṇā pahonti asmiṁ padese averaṁ abyābajjhaṁ mettacittaṁ bhāvetunti. Ettha Assalāyana brāhmaṇānaṁ kiṁ balaṁ, ko assāso, yadettha brāhmaṇā evamāhaṁsu "brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo -pa- brahmadāyādā"ti. Kiñcāpi bhavaṁ Gotamo evamāha, atha khvettha brāhmaṇā evametaṁ maññanti "brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo -pa- brahmadāyādā"ti.

407. Taṁ kiṁ maññasi Assalāyana, brāhmaṇova nu kho pahoti sottisināniṁ ādāya nadiṁ gantvā rajojallaṁ pavāhetuṁ, no khattiyo, no vesso, no suddoti. No hidaṁ bho Gotama, khattiyopi hi bho Gotama pahoti sottisināniṁ ādāya nadiṁ gantvā rajojallaṁ pavāhetuṁ. Brāhmaṇopi hi bho Gotama. Vessopi hi bho Gotama. Suddopi hi bho Gotama. Sabbepi hi bho Gotama cattāro vaṇṇā pahonti sottisināniṁ ādāya nadiṁ gantvā rajojallaṁ pavāhetunti. Ettha Assalāyana brāhmaṇānaṁ kiṁ balaṁ, ko assāso, yadettha brāhmaṇā evamāhaṁsu "brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo -pa- brahmadāyādā"ti. Kiñcāpi bhavaṁ Gotamo evamāha, atha khvettha brāhmaṇā evametaṁ maññanti "brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo -pa- brahmadāyādā"ti.

408. Taṁ kiṁ maññasi Assalāyana, idha rājā khattiyo muddhāvasitto nānājaccānaṁ purisānaṁ purisasataṁ sannipāteyya "āyantu bhonto,

ye tattha khattiyakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannā sākassa vā sālassa vā[1] salaḷassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggiṁ abhinibbattentu, tejo pātukarontu. Āyantu pana bhonto, ye tattha caṇḍālakulā nesādakulā venakulā[2] rathakārakulā pukkusalulā uppannā sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā vā rajakadoṇiyā vā eraṇḍakaṭṭhassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggiṁ abhinibbattentu, tejo pātukarontū"ti.

Taṁ kiṁ maññasi Assalāyana, yo evaṁ nu kho so[3] khattiyakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannehi sākassa vā sālassa vā salaḷassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato, so eva nu khvāssa aggi accimā ceva[4] vaṇṇavā[5] ca pabhassaro ca, tena ca sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātuṁ. Yo pana so caṇḍālakulā nesādakulā venakulā rathakārakulā pukkusakulā uppannehi sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā vā rajakadoṇiyā vā eraṇḍakaṭṭhassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato, svāssa aggi na ceva accimā na ca vaṇṇavā na ca pabhassaro, na ca tena sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātunti. No hidaṁ bho Gotama, yopi hi so[6] bho Gotama khattiyakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannehi sākassa vā sālassa vā salaḷassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato, svāssa aggi accimā ceva vaṇṇavā ca pabhassaro ca, tena ca sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātuṁ. Yopi so caṇḍālakulā nesādakulā venakulā rathakārakulā pukkusakulā uppannehi sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā vā rajakadoṇiyā vā eraṇḍakaṭṭhassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato, svāssa[7] aggi accimā ceva vaṇṇavā ca pabhassaro ca, tena ca sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātuṁ. Sabbopi hi bho Gotama aggi accimā ceva vaṇṇavā ca pabhassaro ca, sabbenapi

---

1. Uppannā sālassa vā (Sī, I)
2. Veṇakulā (Sī, I), veṇukulā(Syā, Kaṁ)
3. Yo ca nu kho (Syā, Kaṁ, Ka)
4. Ca (Sī, I)
5. Vaṇṇimā (Syā, Kaṁ, I, Ka)
6. Yo so (Sī, I)
7. So cassa (Sī, I), sopissa (Syā, Kaṁ)

sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātunti. Ettha Assalāyana brāhmaṇānaṁ kiṁ balaṁ, ko assāso, yadettha brāhmaṇā evamāhaṁsu "brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo. Brāhmaṇova sukko vaṇṇo, kaṇho añño vaṇṇo. Brāhmaṇāva sujjhanti no abrāhmaṇā, brāhmaṇāva brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā"ti. Kiñcāpi bhavaṁ Gotamo evamāha, atha khvettha brāhmaṇā evametaṁ maññanti "brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo -pa- brahmadāyādā"ti.

409. Taṁ kiṁ maññasi Assalāyana, idha khattiyakumāro brāhmaṇakaññāya saddhiṁ saṁvāsaṁ kappeyya, tesaṁ saṁvāsamanvāya putto jāyetha. Yo so khattiyakumārena brāhmaṇakaññāya putto uppanno siyā, so mātupi sadiso, pitupi sadiso. Khattiyotipi vattabbo, brāhmaṇotipi vattabboti. Yo so bho Gotama khattiyakumārena brāhmaṇakaññāya putto uppanno siyā, so mātupi sadiso, pitupi sadiso. Khattiyotipi vattabbo, brāhmaṇotipi vattabboti.

Taṁ kiṁ maññasi Assalāyana, idha brāhmaṇakumāro khattiyakaññāya saddhiṁ saṁvāsaṁ kappeyya, tesaṁ saṁvāsamanvāya putto jāyetha. Yo so brāhmaṇakumārena khattiyakaññāya putto uppanno siyā, so mātupi sadiso, pitupi sadiso. Khattiyotipi vattabbo, brāhmaṇotipi vattabboti. Yo so bho Gotama brāhmaṇakumārena khattiyakaññāya putto uppanno siyā, so mātupi sadiso, pitupi sadiso. Khattiyotipi vattabbo, brāhmaṇotipi vattabboti.

Taṁ kiṁ maññasi Assalāyana, idha vaḷavaṁ gadrabhena sampayojeyyuṁ[1], tesaṁ sampayogamanvāya kisoro jāyetha. Yo so vaḷavāya gadrabhena kisoro uppanno siyā, so mātupi sadiso, pitupi sadiso. Assotipi vattabbo, gadrabhotipi vattabboti. Kuṇḍaṁ hi so[2] bho Gotama assataro hoti, idaṁ hissa bho Gotama

1. Saṁyojeyya (Ka)

2. Vekurañjāya hi so (Sī, I), so kumāraṇḍupi so (Syā, Kaṁ), vekulajo hi so (?)

nānākaraṇaṁ passāmi, amutra ca panesānaṁ na kiñci nānākaraṇaṁ passāmīti.

Taṁ kiṁ maññasi Assalāyana, idhāssu dve māṇavakā bhātaro sa-udariyā. Eko ajjhāyako upanīto, eko anajjhāyako anupanīto. Kamettha brāhmaṇā paṭhamaṁ bhojeyyuṁ saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhune vāti. Yo so bho Gotama māṇavako ajjhāyako upanīto, tamettha brāhmaṇā paṭhamaṁ bhojeyyuṁ saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhune vā. Kiṁ hi bho Gotama anajjhāyake anupanīte dinnaṁ mahapphalaṁ bhavissatīti.

Taṁ kiṁ maññasi Assalāyana, idhāssu dve māṇavakā bhātaro sodariyā. Eko ajjhāyako upanīto dussīlo pāpadhammo, eko anajjhāyako anupanīto sīlavā kalyāṇadhammo. Kamettha brāhmaṇā paṭhamaṁ bhojeyyuṁ saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhune vāti. Yo so bho Gotama māṇavako anajjhāyako anupanīto sīlavā kalyāṇadhammo, tamettha brāhmaṇā paṭhamaṁ bhojeyyuṁ saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhune vā. Kiṁ hi bho Gotama dussīle pāpadhamme dinnaṁ mahapphalaṁ bhavissatīti.

Pubbe kho tvaṁ Assalāyana jātiṁ agamāsi, jātiṁ gantvā mante agamāsi, mante gantvā tape agamāsi, tape gantvā[1] cātuvaṇṇiṁ suddhiṁ paccāgato, yamahaṁ paññapemīti. Evaṁ vutte Assalāyano māṇavo tuṇhībhūto maṅkubhūto pattakkhandho adhomukho pajjhāyanto appaṭibhāno nisīdi.

410. Atha kho Bhagavā Assalāyanaṁ māṇavaṁ tuṇhībhūtaṁ maṅkubhūtaṁ pattakkhandhaṁ adhomukhaṁ pajjhāyantaṁ appaṭibhānaṁ viditvā Assalāyanaṁ māṇavaṁ etadavoca—bhūtapubbaṁ Assalāyana sattannaṁ brāhmaṇisīnaṁ araññāyatane paṇṇakuṭīsu sammantānaṁ[2] evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ hoti "brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo -pa- brahmadāyādā"ti. Assosi

1. Mante gantvā tametaṁ tvaṁ (Sī, I), mante gantvā tameva ṭhapetvā (Syā, Kaṁ)
2. Vasantānaṁ (Sī)

kho Assalāyana Asito Devalo isi "sattannaṁ kira brāhmaṇisīnaṁ araññāyatane paṇṇakuṭīsu sammantānaṁ evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ 'brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo -pa- brahmadāyādā'ti". Atha kho Assalāyana Asito Devalo isi kesamassuṁ kappetvā mañjiṭṭhavaṇṇāni dussāni nivāsetvā paṭaliyo[1] upāhanā āruhitvā jātarūpamayaṁ daṇḍaṁ gahetvā sattannaṁ brāhmaṇisīnaṁ patthaṇḍile pāturahosi. Atha kho Assalāyana Asito Devalo isi sattannaṁ brāhmaṇisīnaṁ patthaṇḍile caṅkamamāno evamāha "handa ko nu kho ime bhavanto brāhmaṇisayo gatā[2], handa ko nu kho ime bhavanto brāhmaṇisayo gatā"ti. Atha kho Assalāyana sattannaṁ brāhmaṇisīnaṁ etadahosi "ko nāyaṁ gāmaṇḍalarūpo viya sattannaṁ brāhmaṇisīnaṁ patthaṇḍile caṅkamamāno evamāha 'handa ko nu kho ime bhavanto brāhmaṇisayo gatā, handa ko nu kho ime bhavanto brāhmaṇisayo gatā'ti. Handa naṁ abhisapāmā"ti. Atha kho Assalāyana satta brāhmaṇisayo Asitaṁ Devalaṁ isiṁ abhisapiṁsu "bhasmā vasala[3] hoti, bhasmā vasala hotī"ti[4]. Yathā yathā kho Assalāyana satta brāhmaṇisayo Asitaṁ Devalaṁ isiṁ abhisapiṁsu, tathā tathā Asito Devalo isi abhirūpataro ceva hoti dassanīyataro ca pāsādikataro ca. Atha kho Assalāyana sattannaṁ brāhmaṇisīnaṁ etadahosi "moghaṁ vata no tapo, aphalaṁ brahmacariyaṁ, mayaṁ hi pubbe yaṁ abhisapāma 'bhasmā vasala hoti, bhasmā vasala hohī'ti, bhasmāva bhavati ekacco. Imaṁ pana mayaṁ yathā yathā abhisapāma, tathā tathā abhirūpataro ceva hoti dassanīyataro ca pāsādikataro cā"ti. Na bhavantānaṁ moghaṁ tapo, nāphalaṁ brahmacariyaṁ. Iṅgha bhavanto yo mayi manopadoso, taṁ pajahathāti. Yo bhavati manopadoso, taṁ pajahāma. Ko nu bhavaṁ hotīti. Suto nu bhavataṁ "Asito Devalo isī"ti. Evaṁ bho. So khvāhaṁ bho homīti. Atha kho Assalāyana satta brāhmaṇisayo Asitaṁ Devalaṁ isiṁ abhivādetuṁ upakkamiṁsu.

---

1. Aṭaliyo (Sī, I), agaliyo (Syā, Kaṁ)
2. Gantā (Syā, Kaṁ, Ka)
3. Vasalī (I), vasali (Ka), capalī (Syā, Kaṁ)
4. Bhasmā vasala hohīti abhisapavacanaṁ Sī-I-potthakesu sakideva āgataṁ.

411. Atha kho Assalāyana Asito Devalo isi satta brāhmaṇisayo etadavoca "sutaṁ metaṁ bho 'sattannaṁ kira brāhmaṇisīnaṁ araññāyatane paṇṇakuṭīsu sammantānaṁ evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ 'brāhmaṇova seṭṭho vaṇṇo, hīno añño vaṇṇo. Brāhmaṇova sukko vaṇṇo, kaṇho añño vaṇṇo. Brāhmaṇāva sujjhanti no abrāhmaṇā, brāhmaṇāva brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā'ti". Evaṁ bho.

Jānanti pana bhonto "yā janikā mātā[1] brāhmaṇaṁyeva agamāsi, no abrāhmaṇan"ti. No hidaṁ bho.

Jānanti pana bhonto "yā janikāmātu[2] mātā yāva sattamā mātumātāmahayugā brāhmaṇaṁyeva agamāsi, no abrāhmaṇan"ti. No hidaṁ bho.

Jānanti pana bhonto "yo janako pitā[3] brāhmaṇiṁyeva agamāsi, no abrāhmaṇin"ti. No hidaṁ bho.

Jānanti pana bhonto "yo janakapitu[4] pitā yāva sattamā pitupitāmahayugā brāhmaṇiṁyeva agamāsi, no abrāhmaṇin"ti. No hidaṁ bho.

Jānanti pana bhonto yathā gabbhassa avakkanti hotīti.[5] Jānāma mayaṁ bho yathā gabbhassa avakkanti hoti[5]. Idha mātāpitaro ca sannipatitā honti, mātā ca utunī hoti, gandhabbo ca paccupaṭṭhito hoti. Evaṁ tiṇṇaṁ sannipātā gabbhassa avakkanti hotīti.

Jānanti pana bhonto "taggha[6] so gandhabbo khattiyo vā brāhmaṇo vā vesso vā suddo vā"ti. Na mayaṁ bho jānāma "taggha so gandhabbo khattiyo vā brāhmaṇo vā vesso vā suddo vā"ti. Evaṁ sante bho jānātha "ke tumhe hothā"ti. Evaṁ sante bho na mayaṁ

---

1. Janimātā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Janimātu (Sī, Syā,Kaṁ, I)
3. Janipitā (Sī, Syā, Kaṁ, I)
4. Janipitu (Sī, Syā, Kaṁ, I)

5-5. Na mayaṁ jānāma bho yathā gabbhassa avakkanti hotīti. Yathā kathaṁ pana bho gabbhassa avakkanti hotīti. (Ka)

6. Yagghe (Sī, Syā, Kaṁ, I)

jānāma "ke mayaṁ homā"ti. Te hi nāma Assalāyana satta brāhmaṇisayo Asitena Devalena isinā sake jātivāde samanuyuñjīyamānā samanuggāhīyamānā samanubhāsīyamānā na sampāyissanti. Kiṁ pana tvaṁ etarahi mayā sakasmiṁ jātivāde samanuyuñjīyamāno samanuggāhīyamāno samanubhāsīyamāno sampāyissasi. Yesaṁ tvaṁ sācariyako na Puṇṇo dabbigāhoti.

Evaṁ vutte Assalāyano māṇavo Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bho Gotama -pa- upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan"ti.

Assalāyanasuttaṁ niṭṭhitaṁ tatiyaṁ.

———

4. Ghoṭamukhasutta

412. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ āyasmā Udeno Bārāṇasiyaṁ viharati Khemiyambavane. Tena kho pana samayena Ghoṭamukho brāhmaṇo Bārāṇasiṁ anuppatto hoti kenacideva karaṇīyena. Atha kho Ghoṭamukho brāhmaṇo jaṅghāvihāraṁ anucaṅkamamāno anuvicaramāno yena Khemiyambavanaṁ tenupasaṅkami. Tena kho pana samayena āyasmā Udeno abbhokāse caṅkamati. Atha kho Ghoṭamukho brāhmaṇo yenāyasmā Udeno tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmatā Udenena saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā āyasmantaṁ Udenaṁ caṅkamantaṁ anucaṅkamamāno evamāha "ambho samaṇa natthi dhammiko paribbajo[1], evaṁ me ettha hoti, tañca kho bhavantarūpānaṁ vā adassanā, yo vā panettha dhammoti.

Evaṁ vutte āyasmā Udeno caṅkamā orohitvā vihāraṁ pavisitvā paññatte āsane nisīdi. Ghoṭamukhopi kho brāhmaṇo caṅkamā orohitvā vihāraṁ pavisitvā ekamanta aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhitaṁ kho Ghoṭamukhaṁ brāhmaṇaṁ āyasmā Udeno etadavoca "saṁvijjanti[2] kho brāhmaṇa āsanāni, sace ākaṅkhasi nisīdā"ti. Etadeva kho pana

1. Paribbājo (Sī, I)
2. Saṁvijjante (bahūsu)

mayaṁ bhoto Udenassa āgamayamānā nisīdāma, kathaṁ hi nāma mādiso pubbe animantito āsane nisīditabbaṁ maññeyyāti. Atha kho Ghoṭamukho brāhmaṇo aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Ghoṭamukho brāhmaṇo āyasmantaṁ Udenaṁ etadavoca "abbho samaṇa natthi dhammiko paribbajo, evaṁ me ettha hoti, tañca kho bhavantarūpānaṁ vā adassanā, yo vā panettha dhammo"ti. Sace kho pana me tvaṁ brāhmaṇa anuññeyyaṁ anujāneyyāsi, paṭikkositabbañca paṭikkoseyyāsi, yassa ca pana me bhāsitassa atthaṁ na jāneyyāsi, mamaṁyeva tattha uttari paṭipuccheyyāsi "idaṁ bho Udena kathaṁ, imassa kvattho"ti, evaṁ katvā siyā no ettha kathāsallāpoti. Anuññeyyaṁ khvāhaṁ bhoto Udenassa anujānissāmi, paṭikkositabbañca paṭikkosissāmi, yassa ca panāhaṁ bhoto Udenassa bhāsitassa atthaṁ na jānissāmi, bhavantaṁyeva tattha Udenaṁ uttari paṭipucchissāmi "idaṁ bho Udena kathaṁ, imassa kvattho"ti, evaṁ katvā hotu no ettha kathāsallāpoti.

413. Cattārome brāhmaṇa puggalā santo saṁvijjamānā lokasmiṁ. Katame cattāro. Idha brāhmaṇa ekacco puggalo attantapo hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto. Idha pana brāhmaṇa ekacco puggalo parantapo hoti paraparitāpanānuyogamanuyutto. Idha pana brāhmaṇa ekacco puggalo attantapo ca hoti attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto. Idha pana brāhmaṇa ekacco puggalo nevattantapo hoti nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati. Imesaṁ brāhmaṇa catunnaṁ puggalānaṁ katamo te puggalo cittaṁ ārādhetīti.

Yvāyaṁ bho Udena puggalo attantapo attaparitāpanānuyogamanuyutto, ayaṁ me puggalo cittaṁ nārādheti. Yopāyaṁ bho Udena puggalo parantapo paraparitāpanānuyogamanuyutto, ayampi me puggalo cittaṁ nārādheti. Yopāyaṁ bho Udena puggalo attantapo ca

attaparitāpanānuyogamanuyutto, parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto, ayampi me puggalo cittaṁ nārādheti. Yo ca kho ayaṁ bho Udena puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati, ayameva me puggalo cittaṁ ārādhetīti.

Kasmā pana te brāhmaṇa ime tayo puggalā cittaṁ nārādhentīti. Yvāyaṁ bho Udena puggalo attantapo attaparitāpanānuyogamanuyutto, so attānaṁ sukhakāmaṁ dukkhapaṭikkūlaṁ ātāpeti paritāpeti, iminā me ayaṁ puggalo cittaṁ nārādheti. Yopāyaṁ bho Udena puggalo parantapo paraparitāpanānuyogamanuyutto, so paraṁ sukhakāmaṁ dukkhapaṭikkūlaṁ ātāpeti paritāpeti, iminā me ayaṁ puggalo cittaṁ nārādheti. Yopāyaṁ bho Udena puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyugamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto, so attānañca parañca sukhakāmaṁ dukkhapaṭikkūlaṁ ātāpeti paritāpeti, iminā me ayaṁ puggalo cittaṁ nārādheti. Yo ca kho ayaṁ bho Udena puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati, so attānañca parañca sukhakāmaṁ dukkhapaṭikkūlaṁ neva ātāpeti na paritāpeti, iminā me ayaṁ puggalo cittaṁ ārādhetīti.

414. Dvemā brāhmaṇa parisā. Katamā dve, idha brāhmaṇa ekaccā parisā sārattarattā maṇikuṇḍalesu puttabhariyaṁ pariyesati, dāsidāsaṁ pariyesati, khettavatthuṁ pariyesati, jātarūparajataṁ pariyesati.

Idha pana brāhmaṇa ekaccā parisā asārattarattā maṇikuṇḍalesu puttabhariyaṁ pahāya dāsidāsaṁ pahāya khettavatthuṁ pahāya jātarūparajataṁ pahāya agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, svāyaṁ brāhmaṇa puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme

nicchāto nibbuto sītibhūto sukhappaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati. Idha katamaṁ tvaṁ brāhmaṇa puggalaṁ katamāya parisāya bahulaṁ samanupassasi, yā cāyaṁ parisā sārattarattā maṇikuṇḍalesu puttabhariyaṁ pariyesati, dāsidāsaṁ pariyesati, khettavatthuṁ pariyesati, jātarūparajataṁ pariyesati, yā cāyaṁ parisā asārattarattā maṇikuṇḍalesu puttabhariyaṁ pahāya dāsidāsaṁ pahāya khettavatthuṁ pahāya jātarūparajataṁ pahāya agārasmā anagāriyaṁ pabbajitāti.

Yvāyaṁ bho Udena puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati. Imāhaṁ puggalaṁ yāyaṁ parisā asārattarattā maṇikuṇḍalesu puttabhariyaṁ pahāya dāsidāsaṁ pahāya khettavatthuṁ pahāya jātarūparajataṁ pahāya agārasmā anagāriyaṁ pabbajitā, imissaṁ parisāyaṁ bahulaṁ samanupassāmīti.

Idāneva kho pana te brāhmaṇa bhāsitaṁ mayaṁ evaṁ ājānāma "ambho samaṇa natthi dhammiko paribbajo, evaṁ me ettha hoti, tañca kho bhavantarūpānaṁ vā adassanā, yo vā panettha dhammo"ti. Addhā mesā bho Udena sānuggahā vācā bhāsitā, atthi dhammiko paribbajo, evaṁ me ettha hoti, evañca pana maṁ bhavaṁ Udeno dhāretu, ye ca me bhotā Udenena cattāro puggalā saṁkhittena vuttā vitthārena avibhattā, sādhu me bhavaṁ Udeno ime cattāro puggale vitthārena vibhajatu anukampaṁ upādāyāti. Tena hi brāhmaṇa suṇāhi sādhukaṁ manasi karohi bhāsissāmīti. Evaṁ bhoti kho Ghoṭamukho brāhmaṇo āyasmato Udenassa paccassosi. Āyasmā Udeno etadavoca—

415. Katamo ca brāhmaṇa puggalo attantapo attaparitāpanānuyogamanuyutto. Idha brāhmaṇa ekacco puggalo acelako hoti muttācāro, hatthāpalekhano, na-ehibhaddantiko, natiṭṭhabhaddantiko, nābhihaṭaṁ, na uddissakataṁ, na nimantanaṁ sādiyati, so na kumbhimukhā paṭiggaṇhāti, na kaḷopimukhā paṭiggaṇhāti, na eḷakamantaraṁ, na daṇḍamantaraṁ, na musalamantaraṁ, na dvinnaṁ bhuñjamānānaṁ, na gabbhiniyā, na

pāyamānāya, na purisantaragatāya, na saṅkittīsu, na yattha sā upaṭṭhito hoti, na yattha makkhikā saṇḍasaṇḍacārinī, na macchaṁ, na maṁsaṁ, na suraṁ, na merayaṁ, na thusodakaṁ pivati. So ekāgāriko vā hoti ekālopiko, dvāgāriko vā hoti dvālopiko -pa- sattāgāriko vā hoti sattālopiko. Ekissāpi dattiyā yāpeti, dvīhipi dattīhi yāpeti -pa- sattahipi dattīhi yāpeti. Ekāhikampi āhāraṁ āhāreti. Dvīhikampi āhāraṁ āhāreti -pa-. Sattāhikampi āhāraṁ āhāreti. Iti evarūpaṁ addhamāsikaṁ pariyāyabhattabhojanānuyogamanuyutto viharati. So sākabhakkho vā hoti, sāmākabhakkho vā hoti, nīvārabhakkho vā hoti, daddulabhakkho vā hoti, haṭabhakkho vā hoti, kaṇabhakkho vā hoti, ācāmabhakkho vā hoti, piññākabhakkho vā hoti, tiṇabhakkho vā hoti, gomayabhakkho vā hoti, vanamūlaphalāhāro yāpeti pavattaphalabhojī. So sāṇānipi dhāreti, masāṇānipi dhāreti, chavadussānipi dhāreti, paṁsukūlānipi dhāreti, tirīṭānipi dhāreti, ajinampi dhāreti, ajinakkhipampi dhāreti, kusacīrampi dhāreti, vākacīrampi dhāreti, phalakacīrampi dhāreti, kesakambalampi dhāreti, vāḷakambalampi dhāreti, ulūkapakkhampi dhāreti, kesamassulocakopi hoti kesamassulocanānuyogamanuyutto, ubbhaṭṭhakopi hoti āsanapaṭikkhitto, ukkuṭikopi hoti ukkuṭikappadhānamanuyutto, kaṇṭakāpassayikopi hoti kaṇṭakāpassaye seyyaṁ kappeti, sāyatatiyakampi udakorohanānuyogamanuyutto viharati. Iti evarūpaṁ anekavihitaṁ kāyassa ātāpanaparitāpanānuyogamanuyutto viharati. Ayaṁ vuccati brāhmaṇa puggalo attantapo attaparitāpanānuyogamanuyutto.

416. Katamo ca brāhmaṇa puggalo parantapo paraparitāpanānuyogamanuyutto. Idha brāhmaṇa ekacco puggalo orabbhiko hoti sūkariko sākuṇiko māgaviko luddo macchaghātako coro coraghātako goghātako bandhanāgāriko, ye vā panaññepi keci kurūrakammantā. Ayaṁ vuccati brāhmaṇa puggalo parantapo paraparitāpanānuyogamanuyutto.

417. Katamo ca brāhmaṇa puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto. Idha brāhmaṇa ekacco puggalo rājā vā hoti khattiyo muddhāvasitto, brāhmaṇo vā mahāsālo, so puratthimena nagarassa navaṁ santhāgāraṁ kārāpetvā kesamassuṁ ohāretvā kharājinaṁ nivāsetvā sappitelena kāyaṁ abbhañjitvā magavisāṇena piṭṭhiṁ kaṇḍuvamāno navaṁ santhāgāraṁ pavisati saddhiṁ mahesiyā brāhmaṇena ca purohitena, so tattha anantarahitāya bhūmiyā haritupalittāya seyyaṁ kappeti, ekissāya gāviyā sarūpavacchāya yaṁ ekasmiṁ thane khīraṁ hoti, tena rājā yāpeti, yaṁ dutiyasmiṁ thane khīraṁ hoti, tena mahesī yāpeti, yaṁ tatiyasmiṁ thane khīraṁ hoti, tena brāhmaṇo purohito yāpeti, yaṁ catutthasmiṁ thane khīraṁ hoti, tena aggiṁ juhati, avasesena vacchako yāpeti. So evamāha "ettakā usabhā haññantu yaññatthāya, ettakā vacchatarā haññantu yaññatthāya, ettakā vacchatariyo haññantu yaññatthāya, ettakā ajā haññantu yaññatthāya, ettakā urabbhā haññantu yaññatthāya, ettakā assā haññantu yaññatthāya, ettakā rukkhā chijjantu yūpatthāya, ettakā dabbhā lūyantu barihisatthāyā"ti. Yepissa te honti dāsāti vā pessāti vā kammakarāti vā, tepi daṇḍatajjitā bhayatajjitā assumukhā rudamānā parikammāni karonti. Ayaṁ vuccati brāhmaṇa puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogamanuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogamanuyutto.

418. Katamo ca brāhmaṇa puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyugamanuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati. Idha brāhmaṇa Tathāgato loke uppajjati Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā, so imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ

majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti, taṁ dhammaṁ suṇāti gahapati vā gahapatiputto vā aññatarasmiṁ vā kule paccājāto, so taṁ dhammaṁ sutvā Tathāgate saddhaṁ paṭilabhati, so tena saddhāpaṭilābhena samannāgato iti paṭisañcikkhati "sambādho gharāvāso rajopatho, abbhokāso pabbajjā, nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ, yaṁnūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan"ti, so aparena samayena appaṁ vā bhogakkhandhaṁ pahāya mahantaṁ vā bhogakkhandhaṁ pahāya appaṁ vā ñātiparivaṭṭaṁ pahāya mahantaṁ vā ñātiparivaṭṭaṁ pahāya kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajati, so evaṁ pabbajito samāno bhikkhūnaṁ sikkhāsājīvasamāpanno pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti, nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno, sabbapāṇabhūtahitānukampī viharati.

Adinnādānaṁ pahāya adinnādānā paṭivirato hoti dinnādāyī dinnapāṭikaṅkhī, athenena sucibhūtena attanā viharati.

Abrahmacariyaṁ pahāya brahmacārī hoti ārācārī virato methunā gāmadhammā.

Musāvādaṁ pahāya musāvādā paṭivirato hoti saccavādī saccasandho theto paccayiko avisaṁvādako lokassa.

Pisuṇaṁ vācaṁ pahāya pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, ito sutvā na amutra akkhātā imesaṁ bhedāya, amutra vā sutvā na imesaṁ akkhātā amūsaṁ bhedāya, iti bhinnānaṁ vā sandhātā, sahitānaṁ vā anuppadātā, samaggārāmo samaggarato samagganandī samaggakaraṇiṁ vācaṁ bhāsitā hoti.

Pharusaṁ vācaṁ pahāya pharusāya vācāya paṭivirato hoti, yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā pemanīyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā, tathārūpiṁ vācaṁ bhāsitā hoti.

Samphappalāpaṁ pahāya samphappalāpā paṭivirato hoti kālavādī bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī, nidhānavatiṁ vācaṁ bhāsitā kālena sāpadesaṁ pariyantavatiṁ atthasaṁhitaṁ.

So bījagāmabhūtagāmasamārambhā paṭivirato hoti. Ekabhattiko hoti rattūparato virato vikālabhojanā. Naccagītavāditavisūkadassanā paṭivirato hoti. Mālāgandhavilepanadhāraṇamaṇḍanavibhūsanaṭṭhānā paṭivirato hoti. Uccāsayanamahāsayanā paṭivirato hoti. Jātarūparajatapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Āmakadhaññapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Āmakamaṁsapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Itthikumārikapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Dāsidāsapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Ajeḷakapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Kukkuṭasūkarapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Hatthigavassavaḷavapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Khettavatthupaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Dūteyyapahiṇagamanānuyogā paṭivirato hoti. Kayavikkayā paṭivirato hoti. Tulākūṭakaṁsakūṭamānakūṭā paṭivirato hoti. Ukkoṭanavañcananikatisāciyogā paṭivirato hoti. Chedanavadhabandhanaviparāmosa-ālopasahasākārā paṭivirato hoti.

So santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena, so yena yeneva pakkamati, samādāyeva pakkamati. Seyyathāpi nāma pakkhī sakuṇo yena yeneva ḍeti, sapattabhārova ḍeti. Evameva bhikkhu santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena, so yena yeneva pakkamati, samādāyeva pakkamati. So iminā ariyena sīlakkhandhena samannāgato ajjhattaṁ anavajjasukhaṁ paṭisaṁvedeti.

419. So cakkhunā rūpaṁ disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenaṁ cakkhundriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhā domanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ, tassa saṁvarāya paṭipajjati rakkhati cakkhundriyaṁ, cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjati. Sotena saddaṁ sutvā -pa-. Ghānena gandhaṁ ghāyitvā. Jivhāya rasaṁ sāyitvā. Kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā. Manasā dhammaṁ viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī,

yatvādhikaraṇamenaṁ manindriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ, tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyaṁ, manindriye saṁvaraṁ āpajjati, so iminā ariyena indriyasaṁvarena samannāgato ajjhattaṁ abyāsekasukhaṁ paṭisaṁvedeti.

So abhikkante paṭikkante sampajānakārī hoti, ālokite vilokite sampajānakārī hoti, samiñjite pasārite sampajānakārī hoti, saṁghāṭipattacīvaradhāraṇe sampajānakārī hoti, asite pīte khāyite sāyite sampajānakārī hoti, uccārapassāvakamme sampajānakārī hoti, gate ṭhite nisinne sutte jāgarite bhāsite tuṇhībhāve sampajānakārī hoti.

So iminā ca ariyena sīlakkhandhena samannāgato, (imāya ca ariyāya santuṭṭhiyā samannāgato,)[1] iminā ca ariyena indriyasaṁvarena samannāgato, iminā ca ariyena satisampajaññena samannāgato vivittaṁ senāsanaṁ bhajati araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ. So pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā. So abhijjhaṁ loke pahāya vigatābhijjhena cetasā viharati, abhijjhāya cittaṁ parisodheti. Byāpādapadosaṁ pahāya abyāpannacitto viharati sabbapāṇabhūtahitānukampī, byāpādapadosā cittaṁ parisodheti. Thinamiddhaṁ pahāya vigatathinamiddho viharati ālokasaññī sato sampajāno, thinamiddhā cittaṁ parisodheti. Uddhaccakukkuccaṁ pahāya anuddhato viharati ajjhattaṁ vūpasantacitto, uddhaccakukkuccā cittaṁ parisodheti. Vicikicchaṁ pahāya tiṇṇavicikiccho viharati akathaṁkathī kusalesu dhammesu, vicikicchāya cittaṁ parisodheti.

So ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalīkaraṇe vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati sato ca sampajāno, sukhañca kāyena

1. Passa Ma 1. 239 piṭṭhe.

paṭisaṁvedeti, yaṁ taṁ ariyā ācikkhanti "upekkhako satimā sukhavihārī"ti, tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānaṁ atthaṅgamā adukkhamasukhaṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati.

420. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsānussatiñāṇāya cittaṁ abhininnāmeti, so anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati, seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo cattālīsampi jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi anekepi saṁvaṭṭakappe anekepi vivaṭṭakappe anekepi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe "amutrāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatrāpāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno"ti, iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti, so dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti "ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā -pa- ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā -pa- ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā"ti, iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhininnāmeti, so idaṁ dukkhanti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhasamudayoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhanirodhoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ pajānāti. Ime āsavāti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavasamudayoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavanirodhoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ pajānāti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavāpi cittaṁ vimuccati, bhavāsavāpi cittaṁ vimuccati, avijjāsavāpi cittaṁ vimuccati, vimuttasmiṁ vimuttamiti ñāṇaṁ hoti, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti pajānāti.

Ayaṁ vuccati brāhmaṇa puggalo nevattantapo nāttaparitāpanānuyogamanuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogamanuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭheva dhamme nicchāto nibbuto sītībhūto sukhappaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharatīti.

421. Evaṁ vutte Ghoṭamukho brāhmaṇo āyasmantaṁ Udenaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bho Udena, abhikkantaṁ bho Udena, seyyathāpi bho Udena nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya 'cakkhumanto rūpāni dakkhantī'ti. Evamevaṁ bhotā Udenena anekapariyāyena dhammo pakāsito, esāhaṁ bhavantaṁ Udenaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Udeno dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan"ti. Mā kho maṁ tvaṁ brāhmaṇa saraṇaṁ agamāsi, tameva Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāhi, yamahaṁ saraṇaṁ gatoti. Kahaṁ pana bho Udena etarahi so bhavaṁ Gotamo viharati Arahaṁ Sammāsambuddhoti. Parinibbuto kho brāhmaṇa etarahi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddhoti.

Sacepi[1] mayaṁ bho Udena suṇeyyāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dasasu yojanesu, dasapi mayaṁ yojanāni gaccheyyāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ

1. Sace hi (Sī, Syā, Kaṁ, I)

dassanāya Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ. Sacepi[1] mayaṁ bho Udena suṇeyyāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ vīsatiyā yojanesu. Tiṁsāya yojanesu. Cattārīsāya yojanesu. Paññāsāya yojanesu, paññāsampi mayaṁ yojanāni gaccheyyāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ. Yojanasate cepi[2] mayaṁ bho Udena suṇeyyāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ yojanasatampi mayaṁ gaccheyyāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya Arahantaṁ Sammāsambuddhaṁ.

Yato ca kho bho Udena parinibbuto so bhavaṁ Gotamo, parinibbutampi mayaṁ taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāma dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Udeno dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gataṁ. Atthi ca me bho Udena Aṅgarājā devasikaṁ niccabhikkhaṁ dadāti, tato ahaṁ bhoto Udenassa ekaṁ niccabhikkhaṁ dadāmīti. Kiṁ pana te brāhmaṇa Aṅgarājā devasikaṁ niccabhikkhaṁ dadātīti. Pañca bho Udena kahāpaṇasatānīti. Na kho no brāhmaṇa kappati jātarūparajataṁ paṭiggahetunti. Sace taṁ bhoto Udenassa na kappati, vihāraṁ bhoto Udenassa kārāpessāmīti. Sace kho me tvaṁ brāhmaṇa vihāraṁ kārāpetu kāmo, Pāṭaliputte saṁghassa upaṭṭhānasālaṁ kārāpehīti. Imināpāhaṁ bhoto Udenassa bhiyyoso mattāya attamano abhiraddho, yaṁ maṁ bhavaṁ Udeno saṁghe dāne samādapeti, esāhaṁ bho Udena etissā ca niccabhikkhāya aparāya ca niccabhikkhāya Pāṭaliputte saṁghassa upaṭṭhānasālaṁ kārāpessāmīti. Atha kho Ghoṭamukho brāhmaṇo etissā ca niccābhikkhāya aparāya ca niccabhikkhāya Pāṭaliputte saṁghassa upaṭṭhānasālaṁ kārāpesi. Sā etarahi Ghoṭamukhīti vuccatīti.

Ghoṭamukhasuttaṁ niṭṭhitaṁ catutthaṁ.

---

5. Caṅkīsutta

422. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ yena Opāsādaṁ nāma

---

1. Sace (Sī, I), sace hi (Syā, Kaṁ)
2. Yojanasatepi (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Kosalānaṁ brāhmaṇagāmo tadavasari, tatra sudaṁ Bhagavā Opāsāde viharati uttarena Opāsādaṁ devavane Sālavane. Tena kho pana samayena Caṅkī brāhmaṇo Opāsādaṁ ajjhāvasati sattussadaṁ satiṇakaṭṭhodakaṁ sadhaññaṁ rājabhoggaṁ raññā Pasenadinā Kosalena dinnaṁ rājadāyaṁ brahmadeyyaṁ. Assosuṁ kho Opāsādakā brāhmaṇagahapatikā "samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Kosalesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ Opāsādaṁ anuppatto Opāsāde viharati uttarena Opāsādaṁ devavane Sālavane. Taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato 'itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā'ti, so imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti, sādhu kho pana tathārūpānaṁ Arahataṁ dassanaṁ hotī"ti.

423. Atha kho Opāsādakā brāhmaṇagahapatikā Opāsādā nikkhamitvā saṁghasaṁghī gaṇībhūtā uttarenamukhā gacchanti yena devavanaṁ Sālavanaṁ. Tena kho pana samayena Caṅkī brāhmaṇo uparipāsāde divāseyyaṁ upagato. Addasā kho Caṅkī brāhmaṇo Opāsādake brāhmaṇagahapatike Opāsādā nikkhamitvā saṁghasaṁghī gaṇībhūte uttarenamukhaṁ yena devavanaṁ Sālavanaṁ tenupasaṅkamante, disvā khattaṁ āmantesi "kiṁ nu kho bho khatte Opāsādakā brāhmaṇagahapatikā Opāsādā nikkhamitvā saṁghasaṁghī gaṇībhūtā uttarenamukhā gacchanti yena devavanaṁ Sālavanan"ti. Atthi bho Caṅkī samaṇo Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Kosalesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ Opāsādaṁ anuppatto Opāsāde viharati uttarena Opāsādaṁ devavane Sālavane. Taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato "itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjāvaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā"ti. Tamete

bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya gacchantīti. Tena hi bho khatte yena Opāsādakā brāhmaṇagahapatikā tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā Opāsādake brāhmaṇagahapatike evaṁ vadehi "Caṅkī bho brāhmaṇo evamāha āgamentu kira bhonto, Caṅkīpi brāhmaṇo samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamissatī"ti. "Evaṁ bho"ti kho so khatto Caṅkissa brāhmaṇassa paṭissutvā yena Opāsādakā brāhmaṇagahapatikā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Opāsādake brāhmaṇagahapatike etadavoca "Caṅkī bho brāhmaṇo evamāha āgamentu kira bhonto, Caṅkīpi brāhmaṇo samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamissatī"ti.

424. Tena kho pana samayena nānāverajjakānaṁ brāhmaṇānaṁ pañcamattāni brāhmasatāni Opāsāde paṭivasanti kenacideva karaṇīyena, assosuṁ kho te brāhmaṇā "Caṅkī kira brāhmaṇo samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamissatī"ti. Atha kho te brāhmaṇā yena Caṅkī brāhmaṇo tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Caṅkiṁ brāhmaṇaṁ etadavocuṁ "saccaṁ kira bhavaṁ Caṅkī samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamissatī"ti. Evaṁ kho me bho hoti "ahaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamissāmī"ti. Mā bhavaṁ Caṅkī samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkami, na arahati bhavaṁ Caṅkī samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ, samaṇotveva Gotamo arahati bhavantaṁ Caṅkiṁ dassanāya upasaṅkamituṁ. Bhavaṁ hi Caṅkī ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena. Yampi bhavaṁ Caṅkī ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena, imināpaṅgena na arahati bhavaṁ Caṅkī samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ, samaṇo tveva Gotamo arahati bhavantaṁ Caṅkiṁ dassanāya upasaṅkamituṁ. Bhavaṁ hi Caṅkī aḍḍho mahaddhano mahābhogo -pa-. Bhavaṁ hi Caṅkī tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo -pa-. Bhavaṁ hi Caṅkī abhirūpo dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya

samannāgato brahmavaṇṇī brahmavacchasī[1] akhuddāvakāso dassanāya -pa-. Bhavaṁ hi Caṅkī sīlavā vuddhasīlī vuddhasīlena samannāgato -pa-. Bhavaṁ hi Caṅkī kalyāṇavāco kalyāṇavākkaraṇo poriyā vācāya samannāgato vissaṭṭhāya anelagalāya atthassa viññāpaniyā -pa-. Bhavaṁ hi Caṅkī bahūnaṁ ācariyapācariyo tīṇi māṇavakasatāni mante vāceti -pa-. Bhavaṁ hi Caṅkī rañño Pasenadissa Kosalassa sakkato garukato mānito pūjito apacito -pa-. Bhavaṁ hi Caṅkī brāhmaṇassa Pokkharasātissa sakkato garukato mānito pūjito apacito -pa-. Bhavaṁ hi Caṅkī Opāsādaṁ ajjhāvasati sattussadaṁ satiṇakaṭṭhodakaṁ sadhaññaṁ rājabhoggaṁ raññā Pasenadinā Kosalena dinnaṁ rājadāyaṁ brahmadeyyaṁ. Yampi bhavaṁ Caṅkī Opāsādaṁ ajjhāvasati sattussadaṁ satiṇakaṭṭhodakaṁ sadhaññaṁ rājabhoggaṁ raññā Pasenadinā Kosalena dinnaṁ rājadāyaṁ brahmadeyyaṁ, imināpaṅgena na arahati bhavaṁ Caṅkī samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ, samaṇotveva Gotamo arahati bhavantaṁ Caṅkiṁ dassanāya upasaṅkamitunti.

425. Evaṁ vutte Caṅkī brāhmaṇo te brāhmaṇe etadavoca "tena hi bho mamapi suṇātha, yathā mayameva arahāma taṁ samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ, natveva arahati so bhavaṁ Gotamo amhākaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ. Samaṇo khalu bho Gotamo ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena. Yampi bho samaṇo Gotamo ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena, imināpaṅgena na arahati so bhavaṁ Gotamo amhākaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ, atha kho mayameva arahāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dassānāya upasaṅkamituṁ[2]. Samaṇo khalu bho Gotamo pahūtaṁ hiraññasuvaṇṇaṁ ohāya pabbajito bhūmigatañca vehāsaṭṭhañca -pa-. Samaṇo khalu bho Gotamo daharova samāno yuvā susukāḷakeso bhadrena yobbanena samannāgato paṭhamena vayasā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito -pa-. Samaṇo khalu bho Gotamo

1. Brahmavaccasī (Sī, I) 2. Ettha Dī 1. 108 piṭṭhe aññampi guṇapadaṁ dissati.

akāmakānaṁ mātāpitūnaṁ assumukhānaṁ rudantānaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito -pa-. Samaṇo khalu bho Gotamo abhirūpo dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato brahmavaṇṇī brahmavacchasī akhuddāvakāso dassanāya -pa-. Samaṇo khalu bho Gotamo sīlavā ariyasīlī kusalasīlī kusalena sīlena samannāgato -pa-. Samaṇo khalu bho Gotamo kalyāṇavāco kalyāṇavākkaraṇo poriyā vācāya samannāgato vissaṭṭhāya anelagalāya atthassa viññāpaniyā -pa-. Samaṇo khalu bho Gotamo bahūnaṁ ācariyapācariyo -pa-. Samaṇo khalu bho Gotamo khīṇakāmarāgo vigatacāpallo -pa-. Samaṇo khalu bho Gotamo kammavādī kiriyavādī apāpapurekkhāro brahmaññāya pajāya -pa-. Samaṇo khalu bho Gotamo uccā kulā pabbajito asambhinnā khattiyakulā -pa-. Samaṇo khalu bho Gotamo aḍḍhā kulā pabbajito mahaddhanā mahābhogā -pa-. Samaṇaṁ khalu bho Gotamaṁ tiroraṭṭhā tirojanapadā saṁpucchituṁ āgacchanti -pa-. Samaṇaṁ khalu bho Gotamaṁ anekāni devatāsahassāni pāṇehi saraṇaṁ gatāni -pa-. Samaṇaṁ khalu bho Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato "itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā"ti -pa-. Samaṇo khalu bho Gotamo dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇehi samannāgato -pa-.[1] Samaṇaṁ khalu bho Gotamaṁ rājā Māgadho Seniyo Bimbisāro saputtadāro pāṇehi saraṇaṁ gato -pa-. Samaṇaṁ khalu bho Gotamaṁ rājā Pasenadi Kosalo saputtadāro pāṇehi saraṇaṁ gato -pa-. Samaṇaṁ khalu bho Gotamaṁ brāhmaṇo Pokkharasāti saputtadāro pāṇehi saraṇaṁ gato -pa-. Samaṇo khalu bho Gotamo Opāsādaṁ anuppatto Opāsāde viharati uttarena Opāsādaṁ devavane Sālavane, ye kho te samaṇā vā brāhmaṇā vā amhākaṁ gāmakkhettaṁ āgacchanti, atithī no te honti, atithī kho panamhehi sakkātabbā garukātabbā mānetabbā pūjetabbā. Yampi samaṇo Gotamo Opāsādaṁ

1. Etthāpi Dī 1. 109 piṭṭhe aññānipi guṇapadāni dissanti.

anuppatto Opāsāde viharati uttarena Opāsādaṁ devavane Sālavane, atithimhākaṁ samaṇo Gotamo, atithi kho panamhehi sakkātabbo garukātabbo mānetabbo pūjetabbo, imināpaṅgena na arahati so bhavaṁ Gotamo amhākaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ, atha kho mayameva arahāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ. Ettake kho ahaṁ bho tassa bhoto Gotamassa vaṇṇe pariyāpuṇāmi, no ca kho so bhavaṁ Gotamo ettakavaṇṇo, aparimāṇavaṇṇo hi so bhavaṁ Gotamo, ekamekenapi tena[1] aṅgena samannāgato na arahati so bhavaṁ Gotamo amhākaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ, atha kho mayameva arahāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamitunti, tena hi bho sabbeva mayaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamissāmāti.

426. Atha kho Caṅkī brāhmaṇo mahatā brāhmaṇagaṇena saddhiṁ yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Tena kho pana samayena Bhagavā vuddhehi vuddhehi brāhmaṇehi saddhiṁ kiñci kiñci kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā nisinno hoti. Tena kho pana samayena Kāpaṭiko[2] nāma māṇavo daharo vuttasiro soḷasavassuddesiko jātiyā, tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo, tassaṁ parisāyaṁ nisinno hoti, so vuddhānaṁ vuddhānaṁ brāhmaṇānaṁ Bhagavatā saddhiṁ mantayamānānaṁ antarantarā kathaṁ opāteti. Atha kho Bhagavā Kāpaṭikaṁ māṇavaṁ apasādeti "māyasmā Bhāradvājo vuddhānaṁ vuddhānaṁ brāhmaṇānaṁ mantayamānānaṁ antarantarā kathaṁ opātetu, kathāpariyosānaṁ āyasmā Bhāradvājo āgametū"ti. Evaṁ vutte Caṅkī brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca "mā bhavaṁ Gotamo Kāpaṭikaṁ māṇavaṁ apasādesi, kulaputto ca Kāpaṭiko māṇavo, bahussuto ca Kāpaṭiko māṇavo, paṇḍito ca Kāpaṭiko māṇavo, kalyāṇavākkaraṇo ca Kāpaṭiko māṇavo, pahoti ca Kāpaṭiko māṇavo bhotā Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane paṭimantetun"ti. Atha kho

1. Ekamekenapi bho (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Kāpaṭhiko (Sī, I), kāpadiko (Syā, Kaṁ)

Bhagavato etadahosi "addhā kho Kāpaṭikassa[1] māṇavassa tevijjake pāvacane kathā[2] bhavissati, tathā hi naṁ brāhmaṇā saṁpurekkharontī"ti. Atha kho Kāpaṭikassa māṇavassa etadahosi "yadā me samaṇo Gotamo cakkhuṁ upasaṁharissati, athāhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ pañhaṁ pucchissāmī"ti. Atha kho Bhagavā Kāpaṭikassa māṇavassa cetasā cetoparivitakkamaññāya yena Kāpaṭiko māṇavo tena cakkhūni upasaṁhāsi.

427. Atha kho Kāpaṭikassa māṇavassa etadahosi "samannāharati kho maṁ samaṇo Gotamo, yaṁnūnāhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ pañhaṁ puccheyyan"ti. Atha kho Kāpaṭiko māṇavo Bhagavantaṁ etadavoca "yadidaṁ bho Gotama brāhmaṇānaṁ porāṇaṁ mantapadaṁ itihitihaparamparāya piṭakasampadāya, tattha ca brāhmaṇā ekaṁsena niṭṭhaṁ gacchanti 'idameva saccaṁ moghamaññan'ti, idha bhavaṁ Gotamo kimāhā"ti. Kiṁ pana Bhāradvāja atthi koci brāhmaṇānaṁ ekabrāhmaṇopi, yo evamāha "ahametaṁ jānāmi, ahametaṁ passāmi, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. No hidaṁ bho Gotama. Kiṁ pana Bhāradvāja atthi koci brāhmaṇānaṁ ekācariyopi ekācariyapācariyopi yāva sattamā ācariyamahayugāpi, yo evamāha "ahametaṁ jānāmi, ahametaṁ passāmi, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. No hidaṁ bho Gotama. Kiṁ pana Bhāradvāja yepi te brāhmaṇānaṁ pubbakā isayo mantānaṁ kattāro mantānaṁ pavattāro, yesamidaṁ etarahi brāhmaṇā porāṇaṁ mantapadaṁ gītaṁ pavuttaṁ samihitaṁ, tadanugāyanti tadanubhāsanti bhāsitamanubhāsanti vācitamanuvācenti, seyyathidaṁ, Aṭṭhako Vāmako Vāmadevo Vessāmitto Yamataggi Aṅgīraso Bhāradvājo Vāseṭṭho Kassapo Bhagu, tepi evamāhaṁsu "mayametaṁ jānāma, mayametaṁ passāma, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. No hidaṁ bho Gotama.

Iti kira Bhāradvāja natthi koci brāhmaṇānaṁ ekabrāhmaṇopi, yo evamāha "ahametaṁ jānāmi, ahametaṁ passāmi, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Natthi koci brāhmaṇānaṁ ekācariyopi ekācariyapācariyopi yāva sattamā ācariyamahayugāpi, yo evamāha

---

1. Etadahosi "kāpaṭikassa (Ka)
2. Kathaṁ (Sī, Ka), kataṁ (Syā, Kaṁ, I)

"ahametaṁ jānāmi, ahametaṁ passāmi, idameva saccaṁ moghamaññan"ti. Yepi te brāhmaṇānaṁ pubbakā isayo mantānaṁ kattāro mantānaṁ pavattāro, yesamidaṁ etarahi brāhmaṇā porāṇaṁ mantapadaṁ gītaṁ pavuttaṁ samihitaṁ, tadanugāyanti tadanubhāsanti bhāsitamanubhāsanti vācitamanuvācenti, seyyathidaṁ, Aṭṭhako Vāmako Vāmadevo Vessāmitto Yamataggi Aṅgīraso Bhāradvājo Vāseṭṭho Kassapo Bhagu, tepi na evamāhaṁsu "mayametaṁ jānāma, mayametaṁ passāma, idameva saccaṁ moghamaññan"ti.

428. Seyyathāpi Bhāradvāja andhaveṇi paramparāsaṁsattā purimopi na passati, majjhimopi na passati, pacchimopi na passati, evameva kho Bhāradvāja andhaveṇūpamaṁ maññe brāhmaṇānaṁ bhāsitaṁ sampajjati. Purimopi na passati, majjhimopi na passati, pacchimopi na passati. Taṁ kiṁ maññasi Bhāradvāja, nanu evaṁ sante brāhmaṇānaṁ amūlikā saddhā sampajjatīti. Na khvettha bho Gotama brāhmaṇā saddhāyeva payirupāsanti. Anussavāpettha brāhmaṇā payirupāsantīti. Pubbeva kho tvaṁ Bhāradvāja saddhaṁ agamāsi. Anussavaṁ idāni vadesi. Pañca kho ime Bhāradvāja dhammā diṭṭheva dhamme dvedhā vipākā. Katame pañca. Saddhā, ruci, anussavo, ākāraparivitakko, diṭṭhinijjhānakkhanti. Ime kho Bhāradvāja pañca dhammā diṭṭheva dhamme dvedhā vipākā. Api ca Bhāradvāja susaddahitaṁyeva hoti, tañca hoti rittaṁ tucchaṁ musā, no cepi susaddahitaṁ hoti. Tañca hoti bhūtaṁ tacchaṁ anaññathā, api ca Bhāradvāja surucitaṁyeva hoti -pa- svānussutaṁyeva hoti -pa- suparivitakkitaṁyeva hoti -pa- sunijjhāyitaṁyeva hoti, tañca hoti rittaṁ tucchaṁ musā, no cepi sunijjhāyitaṁ hoti, tañca hoti, bhūtaṁ tacchaṁ anaññathā. Saccamanurakkhatā Bhāradvāja viññunā purisena nālamettha ekaṁsena niṭṭhaṁ gantuṁ "idameva saccaṁ moghamaññan"ti.

429. Kittāvatā pana bho Gotama saccānurakkhaṇā hoti, kittāvatā saccamanurakkhati, saccānurakkhaṇaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti. Saddhā cepi Bhāradvāja purisassa hoti, evaṁ me saddhāti iti vadaṁ saccamanurakkhati[1], natveva tāva ekaṁsena niṭṭhaṁ gacchati "idameva saccaṁ

1. Evameva sijjhatīti iti vā, taṁ saccamanurakkhati (Ka)

moghamaññan”ti. ( )[1] rucicepi Bhāradvāja purisassa hoti -pa-. Anussavo cepi Bhāradvāja purisassa hoti -pa-. Ākāraparivitakko cepi Bhāradvāja purisassa hoti -pa-. Diṭṭhinijjhānakkhanti cepi Bhāradvāja purisassa hoti, evaṁ me diṭṭhinijjhānakkhantīti iti vadaṁ saccamanurakkhati, natveva tāva ekaṁsena niṭṭhaṁ gacchati “idameva saccaṁ moghamaññan”ti. Ettāvatā kho Bhāradvāja saccānurakkhaṇā hoti, ettāvatā saccamanurakkhati, ettāvatā ca mayaṁ saccānurakkhaṇaṁ paññapema, na tveva tāva saccānubodho hotīti.

430. Ettāvatā bho Gotama saccānurakkhaṇā hoti, ettāvatā saccamanurakkhati, ettāvatā ca mayaṁ saccānurakkhaṇaṁ pekkhāma. Kittāvatā pana bho Gotama saccānubodho hoti, kittāvatā saccamanubujjhati, saccānubodhaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti. Idha[2] Bhāradvāja bhikkhu aññataraṁ gāmaṁ vā nigamaṁ vā upanissāya viharati, tamenaṁ gahapati vā gahapatiputto vā upasaṅkamitvā tīsu dhammesu samannesati lobhanīyesu dhammesu dosanīyesu dhammesu mohanīyesu dhammesu, “atthi nu kho imassāyasmato tathārūpā lobhanīyā dhammā, yathārūpehi lobhanīyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānaṁ vā vadeyya ‘jānāmī’ti, apassaṁ vā vadeyya ‘passāmī’ti paraṁ vā tadatthāya samādapeyya, yaṁ paresaṁ assa dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyā”ti. Tamenaṁ samannesamāno evaṁ jānāti “natthi kho imassāyasmato tathārūpā lobhanīyā dhammā, yathārūpehi lobhanīyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānaṁ vā vadeyya’janāmī’ti, apassaṁ vā vadeyya ‘passāmī’ti, paraṁ vā tadatthāya samādapeyya, yaṁ paresaṁ assa dīgharattaṁ ahitāya dukkhāya[3]. Tathārūpo[4] kho panimassāyasmato kāyasamācāro tathārūpo[4] vacīsamācāro, yathā taṁ aluddhassa. Yaṁ kho pana ayamāyasmā dhammaṁ deseti, gambhīro so dhammo duddaso

---

1. (Ettāvatā kho Bhāradvāja saccānurakkhaṇā hoti, ettāvatā saccamanurakkhati, ettāvatā ca mayaṁ saccānurakkhaṇaṁ paññāpema, na tveva tāva saccānubodho hoti) (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Idha kira (Syā, Kaṁ, Ka) 3. Dukkhāyāti (sabbattha) 4. Tathā (Sī, Syā, Kaṁ, I)

duranubodho santo paṇīto atakkāvacaro nipuṇo paṇḍitavedanīyo, na so dhammo sudesiyo luddhenā”ti.

431. Yato naṁ samannesamāno visuddhaṁ lobhanīyehi dhammehi samanupassati, tato naṁ uttari samannesati dosanīyesu dhammesu “atthi nu kho imassāyasmato tathārūpā dosanīyā dhammā, yathārūpehi dosanīyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānaṁ vā vadeyya ‘jānāmī’ti, apassaṁ vā vadeyya ‘passāmī’ti, paraṁ vā tadatthāya samādapeyya, yaṁ paresaṁ assa dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyā”ti. Tamenaṁ samannesamāno evaṁ jānāti “natthi kho imassāyasmato tathārūpā dosanīyā dhammā, yathārūpehi dosanīyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānaṁ vā vadeyya ‘jānāmī’ti, apassaṁ vā vadeyya ‘passāmī’ti, paraṁ vā tadatthāya samādapeyya, yaṁ paresaṁ assa dīgharattaṁ ahitāya dukkhāya. Tathārūpo kho panimassāyasmato kāyasamācāro tathārūpo vacīsamācāro, yathā taṁ aduṭṭhassa. Yaṁ kho pana ayamāyasmā dhammaṁ deseti, gambhīro so dhammo duddaso duranubodho santo paṇīto atakkāvacaro nipuṇo paṇḍitavedanīyo, na so dhammo sudesiyo duṭṭhenā”ti.

432. Yato naṁ samannesamāno visuddhaṁ dosanīyehi dhammehi samanupassati, tato naṁ uttari samannesati mohanīyesu dhammesu “atthi nu kho imassāyasmato tathārūpā mohanīyā dhammā, yathārūpehi mohanīyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānaṁ vā vadeyya ‘jānāmī’ti, apassaṁ vā vadeyya ‘passāmī’ti, paraṁ vā tadatthāya samādapeyya, yaṁ paresaṁ assa dīgharattaṁ ahitāya dukkhāyā”ti, tamenaṁ samannesamāno evaṁ jānāti “natthi kho imassāyasmato tathārūpā mohanīyā dhammā, yathārūpehi mohanīyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānaṁ vā vadeyya ‘jānāmī’ti, apassaṁ vā vadeyya ‘passāmī’ti, paraṁ vā tadatthāya samādapeyya, yaṁ paresaṁ assa dīgharattaṁ ahitāya dukkhāya. Tathārūpo kho panimassāyasmato kāyasamācāro tathārūpo vacīsamācāro, yathā taṁ amūḷhassa. Yaṁ kho pana ayamāyasmā dhammaṁ deseti gambhīro so dhammo duddaso duranubodho santo

paṇīto atakkāvacaro nipuṇo paṇḍitavedanīyo, na so dhammo sudesiyo mūḷhenā”ti.

Yato naṁ samannesamāno visuddhaṁ mohanīyehi dhammehi samanupassati, atha tamhi saddhaṁ niveseti, saddhājāto upasaṅkamati, upasaṅkamanto payirupāsati, payirupāsanto sotaṁ odahati, ohitasoto dhammaṁ suṇāti, sutvā dhammaṁ dhāreti, dhatānaṁ[1] dhammānaṁ atthaṁ upaparikkhati, atthaṁ upaparikkhato dhammā nijjhānaṁ khamanti, dhammanijjhānakkhantiyā sati chando jāyati, chandajāto ussahati, ussahitvā tuleti, tulayitvā padahati, pahitatto samāno kāyena ceva paramasaccaṁ sacchikaroti, paññāya ca naṁ ativijjha passati. Ettāvatā kho Bhāradvāja saccānubodho hoti. Ettāvatā saccamanubujjhati. Ettāvatā ca mayaṁ saccānubodhaṁ paññapema, na tveva tāva saccānuppatti hotīti.

433. Ettāvatā bho Gotama saccānubodho hoti, ettāvatā saccamanubujjhati. Ettāvatā ca mayaṁ saccānubodhaṁ pekkhāma. Kittāvatā pana bho Gotama saccānuppatti hoti, kittāvatā saccamanupāpuṇāti, saccānuppattiṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti. Tesaṁyeva Bhāradvāja dhammānaṁ āsevanā bhāvanā bahulīkammaṁ saccānuppatti hoti. Ettāvatā kho Bhāradvāja saccānuppatti hoti, ettāvatā saccamanupāpuṇāti, ettāvatā ca mayaṁ saccānuppattiṁ paññapemāti.

434. Ettāvatā bho Gotama saccānuppatti hoti, ettāvatā saccamanupāpuṇāti, ettāvatā ca mayaṁ saccānuppattiṁ pekkhāma. Saccānuppattiyā pana bho Gotama katamo dhammo bahukāro, saccānuppattiyā bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti. Saccānuppattiyā kho Bhāradvāja padhānaṁ bahukāraṁ, no cetaṁ padaheyya, nayidaṁ saccamanupāpuṇeyya, yasmā ca kho padahati, tasmā saccamanupāpuṇāti, tasmā saccānuppattiyā padhānaṁ bahukāranti.

Padhānassa pana bho Gotama katamo dhammo bahukāro, padhānassa bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti. Padhānassa kho Bhāradvāja

---

1. Dhāritānaṁ (Ka)

tulanā bahukārā, no cetaṁ tuleyya, nayidaṁ padaheyya, yasmā ca kho tuleti, tasmā padahati, tasmā padhānassa tulanā bahukārāti.

Tulanāya pana bho Gotama katamo dhammo bahukāro, tulanāya bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti. Tulanāya kho Bhāradvāja ussāho bahukāro, no cetaṁ ussaheyya, nayidaṁ tuleyya, yasmā ca kho ussahati, tasmā tuleti, tasmā tulanāya ussāho bahukāroti.

Ussāhassa pana bho Gotama katamo dhammo bahukāro, ussāhassa bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti. Ussāhassa kho Bhāradvāja chando bahukāro, no cetaṁ chando jāyetha, nayidaṁ ussaheyya, yasmā ca kho chando jāyati, tasmā ussahati, tasmā ussāhassa chando bahukāroti.

Chandassa pana bho Gotama katamo dhammo bahukāro, chandassa bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti. Chandassa kho Bhāradvāja dhammanijjhānakkhanti bahukārā, no cete dhammā nijjhānaṁ khameyyuṁ, nayidaṁ chando jāyetha, yasmā ca kho dhammā nijjhānaṁ khamanti, tasmā chando jāyati, tasmā chandassa dhammanijjhānakkhanti bahukārāti.

Dhammanijjhānakkhantiyā pana bho Gotama katamo dhammo bahukāro, dhammanijjhānakkhantiyā bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti. Dhammanijjhānakkhantiyā kho Bhāradvāja atthūpaparikkhā bahukārā no cetaṁ atthaṁ upaparikkheyya, nayidaṁ dhammā nijjhānaṁ khameyyuṁ, yasmā ca kho atthaṁ upaparikkhati, tasmā dhammā nijjhānaṁ khamanti, tasmā dhammanijjhānakkhantiyā atthūpaparikkhā bahukārāti.

Atthūpaparikkhāya pana bho Gotama katamo dhammo bahukāro, atthūpaparikkhāya bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti. Atthūpaparikkhāya kho Bhāradvāja dhammadhāraṇā bahukārā, no cetaṁ dhammaṁ dhāreyya, nayidaṁ atthaṁ upaparikkheyya, yasmā ca kho dhammaṁ dhāreti, tasmā atthaṁ upaparikkhati, tasmā atthūpaparikkhāya dhammadhāraṇā bahukārāti.

Dhammadhāraṇāya pana bho Gotama katamo dhammo bahukāro, dhammadhāraṇāya bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti.

dhammadhāraṇāya kho Bhāradvāja dhammassavanaṁ bahukāraṁ, no cetaṁ dhammaṁ suṇeyya nayidaṁ dhammaṁ dhāreyya, yasmā ca kho dhammaṁ suṇāti, tasmā dhammaṁ dhāreti, tasmā dhammadhāraṇāya dhammassavanaṁ bahukāranti.

Dhammassavanassa pana bho Gotama katamo dhammo bahukāro, dhammassavanassa bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti. dhammassavanassa kho Bhāradvāja sotāvadhānaṁ bahukāraṁ, no cetaṁ sitaṁ odaheyya, nayidaṁ dhammaṁ suṇeyya, yasmā ca kho sotaṁ odahati, tasmā dhammā suṇāti, tasmā dhammassavanassa sotāvadhānaṁ bahukāranti.

Sotāvadhānassa pana bho Gotama katamo dhammo bahukāro, sotāvadhānassa bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti. Sotāvadhānassa kho Bhāradvāja payirupāsanā bahukārā, no cetaṁ payirupāseyya, nayidaṁ sotaṁ odaheyya, yasmā ca kho payirupāsati, tasmā sotaṁ odahati, tasmā sotāvadhānassa payirupāsanā bahukārāti.

Payirupāsanāya pana bho Gotama katamo dhammo bahukāro, payirupāsanāya bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti. Payirupāsanāya kho Bhāradvāja upasaṅkamanaṁ bahukāraṁ, no cetaṁ upasaṅkameyya, nayidaṁ payirupāseyya, yasmā ca kho upasaṅkamati, tasmā payirupāsati, tasmā payirupāsanāya upasaṅkamanaṁ bahukāranti.

Upasaṅkamanassa pana bho Gotama katamo dhammo bahukāro, upasaṅkamanassa bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ pucchāmāti. Upasaṅkamanassa kho Bhāradvāja saddhā bahukārā, no cetaṁ saddhā jāyetha, nayidaṁ upasaṅkameyya, yasmā ca kho saddhā jāyati, tasmā upasaṅkamati, tasmā upasaṅkamanassa saddhā bahukārāti.

435. Saccānurakkhaṇaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ apucchimha, saccānurakkhaṇaṁ bhavaṁ Gotamo byākāsi, tañca panamhākaṁ ruccati ceva khamati ca, tena camha attamanā. Saccānubodhaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ apucchimha, saccānubodhaṁ bhavaṁ Gotamo byākāsi, tañca panamhākaṁ ruccati ceva khamati ca, tena camha attamanā. Saccānuppattiṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ apucchimha, saccānuppattiṁ bhavaṁ Gotamo byākāsi, tañca panamhākaṁ ruccati ceva khamati ca, tena camha

attamanā. Saccānuppattiyā bahukāraṁ dhammaṁ mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ apucchimha, saccānuppattiyā bahukāraṁ dhammaṁ bhavaṁ Gotamo byākāsi, tañca panamhākaṁ ruccati ceva khamati ca, tena camha attamanā. Yaṁyadeva ca mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ apucchimha, taṁtadeva bhavaṁ Gotamo byākāsi, tañca panamhākaṁ ruccati ceva khamati ca, tena camha attamanā. Mayañhi bho Gotama pubbe evaṁ jānāma, ke ca muṇḍakā samaṇakā ibbhā kaṇhā bandhupādāpaccā, ke ca dhammassa aññātāroti. Ajanesi vata me bhavaṁ Gotamo samaṇesu samaṇapemaṁ, samaṇesu samaṇapasādaṁ, samaṇesu samaṇagāravaṁ. Abhikkantaṁ bho Gotama -pa- upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti.

Caṅkīsuttaṁ niṭṭhitaṁ pañcamaṁ.

---

6. Esukārīsutta

436. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Esukārī brāhmaṇo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Esukārī brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca “brāhmaṇā bho Gotama catasso pāricariyā paññapenti. Brāhmaṇassa pāricariyaṁ paññapenti, khattiyassa pāricariyaṁ paññapenti, vessassa pāricariyaṁ paññapenti, suddassa pāricariyaṁ paññapenti. Tatridaṁ bho Gotama brāhmaṇā brāhmaṇassa pāricariyaṁ paññapenti, brāhmaṇo vā brāhmaṇaṁ paricareyya, khattiyo vā brāhmaṇaṁ paricareyya, vesso vā brāhmaṇaṁ paricareyya, suddo vā brāhmaṇaṁ paricareyyāti. Idaṁ kho bho Gotama brāhmaṇā brāhmaṇassa pāricariyaṁ paññapenti. Tatridaṁ bho Gotama brāhmaṇā khattiyassa pāricariyaṁ paññapenti, khattiyo vā khattiyaṁ paricareyya, vesso vā khattiyaṁ paricareyya, suddo vā khattiyaṁ paricareyyāti. Idaṁ kho bho Gotama brāhmaṇā khattiyassa pāricariyaṁ paññapenti. Tatridaṁ bho Gotama brāhmaṇā vessassa pāricariyaṁ paññapenti, vesso vā vessaṁ paricareyya, suddo vā vessaṁ paricareyyāti. Idaṁ kho bho Gotama brāhmaṇā vessassa pāricariyaṁ

paññapenti. Tatridaṁ bho Gotama brāhmaṇā suddassa pāricariyaṁ paññapenti, suddova suddaṁ paricareyya, ko panañño suddaṁ paricarissatīti. Idaṁ kho bho Gotama brāhmaṇā suddassa pāricariyaṁ paññapenti. Brāhmaṇā bho Gotama imā catasso pāricariyā paññapenti, idha bhavaṁ Gotamo kimāhā"ti.

437. Kiṁ pana brāhmaṇa sabbo loko brāhmaṇānaṁ etadabbhanujānāti "imā catasso pāricariyā paññapentū"ti[1]. No hidaṁ bho Gotama. Seyyathāpi brāhmaṇa puriso daliddo[2] assako anāḷhiyo, tassa akāmassa bilaṁ olaggeyyuṁ "idaṁ te ambho purisa maṁsaṁ khāditabbaṁ, mūlañca anuppadātabban"ti. Evameva kho brāhmaṇa brāhmaṇā appaṭiññāya tesaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ atha ca panimā catasso pāricariyā paññapenti. Nāhaṁ brāhmaṇa sabbaṁ paricaritabbanti vadāmi, nāhaṁ brāhmaṇa sabbaṁ na paricaritabbanti vadāmi. Yaṁ hissa brāhmaṇa paricarato pāricariyāhetu pāpiyo assa na seyyo, nāhaṁ taṁ paricaritabbanti vadāmi. Yañca khvāssa brāhmaṇa paricarato pāricariyāhetu seyyo assa na pāpiyo, tamahaṁ paricaritabbanti vadāmi. Khattiyaṁ cepi brāhmaṇa evaṁ puccheyyuṁ "yaṁ vā te paricarato pāricariyāhetu pāpiyo assa na seyyo, yaṁ vā te paricarato pāricariyāhetu seyyo assa na pāpiyo, kamettha paricareyyāsī"ti. Khattiyopi hi brāhmaṇa sammā byākaramāno evaṁ byākareyya "yaṁ hi me paricarato pāricariyāhetu pāpiyo assa na seyyo, nāhaṁ taṁ paricareyyaṁ. Yañca kho me paricarato pāricariyāhetu seyyo assa na pāpiyo, tamahaṁ paricareyyan"ti. Brāhmaṇaṁ cepi brāhmaṇa -pa-. Vessaṁ cepi brāhmaṇa -pa-. Suddaṁ cepi brāhmaṇa evaṁ puccheyyuṁ "yaṁ vā te paricarato pāricariyāhetu pāpiyo assa na seyyo, yaṁ vā te paricarato pāricariyāhetu seyyo assa na pāpiyo, kamettha paricareyyāsī"ti. Suddopi hi brāhmaṇa sammā byākaramāno evaṁ byākareyya "yaṁ hi me paricarato pāricariyāhetu pāpiyo assa na seyyo, nāhaṁ taṁ paricareyyaṁ. Yañca kho me paricarato pāricariyāhetu seyyo assa na pāpiyo, tamahaṁ paricareyyan"ti. Nāhaṁ brāhmaṇa uccākulīnatā seyyaṁsoti vadāmi, na panāhaṁ brāhmaṇa uccākulīnatā

1. Paññapentīti (Sī, Ka) 2. Daḷiddo (Sī, Syā, Kaṁ, I)

pāpiyaṁsoti vadāmi. Nāhaṁ brāhmaṇa uḷāravaṇṇatā seyyaṁsoti vadāmi, na pānāhaṁ brāhmaṇā uḷāravaṇṇatā pāpiyaṁsoti vadāmi. Nāhaṁ brāhmaṇa uḷārabhogatā seyyaṁsoti vadāmi, na panāhaṁ brāhmaṇa uḷārabhogatā pāpiyaṁsoti vadāmi.

438. Uccākulīnopi hi brāhmaṇa idhekacco pāṇātipātī hoti, adinnādāyī hoti, kāmesumicchācārī hoti, musāvādī hoti, pisuṇāvāco hoti, pharusāvāco hoti, samphappalāpī hoti, abhijjhālu hoti, byāpannacitto hoti, micchādiṭṭhi hoti. Tasmā na uccākulīnatā seyyaṁsoti vadāmi. Uccākulīnopi hi brāhmaṇa idhekacco pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti, kāmesumicchācārā paṭivirato hoti, musāvādā paṭivirato hoti, pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, pharusāya vācāya paṭivirato hoti, samphappalāpā paṭivirato hoti, anabhijjhālu hoti, abyāpannacitto hoti, sammādiṭṭhi hoti. Tasmā na uccākulīnatā pāpiyaṁsoti vadāmi.

439. Uḷāravaṇṇopi hi brāhmaṇa -pa-. Uḷārabhogopi hi brāhmaṇa idhekacco pāṇātipātī hoti -pa- micchādiṭṭhi hoti. Tasmā na uḷārabhogatā seyyaṁsoti vadāmi. Uḷārabhogopi hi brāhmaṇa idhekacco pāṇātipātā paṭivirato hoti -pa- sammādiṭṭhi hoti. Tasmā na uḷārabhogatā pāpiyaṁsoti vadāmi. Nāhaṁ brāhmaṇa sabbaṁ paricaritabbanti vadāmi, na panāhaṁ brāhmaṇa sabbaṁ na paricaritabbanti vadāmi. Yaṁ hissa brāhmaṇa paricarato pāricariyāhetu saddhā vaḍḍhati sīlaṁ vaḍḍhati sutaṁ vaḍḍhati cāgo vaḍḍhati paññā vaḍḍhati, tamahaṁ paricaritabbanti (vadāmi. Yaṁ hissa brāhmaṇa paricarato pāricariyāhetu na saddhā vaḍḍhati na sīlaṁ vaḍḍhati na sutaṁ vaḍḍhati na cāgo vaḍḍhati na paññā vaḍḍhati, nāhaṁ taṁ paricaritabbanti) vadāmīti.

440. Evaṁ vutte Esukārī brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca "brāhmaṇā bho Gotama cattāri dhanāni paññapenti. Brāhmaṇassa sandhanaṁ paññapenti, khattiyassa sandhanaṁ paññapenti, vessassa sandhanaṁ paññapenti,

---

( ) Etthantare pāṭho Sī-Syā-Kaṁ-I-potthakesu natthi.

suddassa sandhanaṁ paññapenti. Tatridaṁ bho Gotama brāhmaṇā brāhmaṇassa sandhanaṁ paññapenti bhikkhācariyaṁ. Bhikkhācariyañca pana brāhmaṇo sandhanaṁ atimaññamāno akiccakārī hoti, gopova adinnaṁ ādiyamānoti. Idaṁ kho bho Gotama brāhmaṇā brāhmaṇassa sandhanaṁ paññapenti. Tatridaṁ bho Gotama brāhmaṇā khattiyassa sandhanaṁ paññapenti dhanukalāpaṁ. Dhanukalāpañca pana khattiyo sandhanaṁ atimaññamāno akiccakārī hoti, gopova adinnaṁ ādiyamānoti. Idaṁ kho bho Gotama brāhmaṇā khattiyassa sandhanaṁ paññapenti. Tatridaṁ bho Gotama brāhmaṇā vessassa sandhanaṁ paññapenti kasigorakkhaṁ. Kasigorakkhañca pana vesso sandhanaṁ atimaññamāno akiccakārī hoti, gopova adinnaṁ ādiyamānoti. Idaṁ kho bho Gotama brāhmaṇā vessassa sandhanaṁ paññapenti. Tatridaṁ bho Gotama brāhmaṇā Suddassa sandhanaṁ paññapenti asitabyābhaṅgiṁ. Asitabyābhaṅgiñca pana suddo sandhanaṁ atimaññamāno akiccakārī hoti, gopova adinnaṁ ādiyamānoti. Idaṁ kho bho Gotama brāhmaṇā suddassa sandhanaṁ paññapenti. Brāhmaṇā bho Gotama imāni cattāri dhanāni paññapenti. Idha bhavaṁ Gotamo kimāhā”ti.

441. Kiṁ pana brāhmaṇa sabbo loko brāhmaṇānaṁ etadabbhanujānāti “imāni cattāri dhanāni paññapentū”ti. No hidaṁ bho Gotama. Seyyathāpi brāhmaṇa puriso daliddo assako anāḷhiyo, tassa akāmassa bilaṁ olaggeyyuṁ “idaṁ te ambho purisa maṁsaṁ khāditabbaṁ, mūlañca anuppadātabban”ti. Evameva kho brāhmaṇa brāhmaṇā appaṭiññāya tesaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ atha ca panimāni cattāri dhanāni paññapenti. Ariyaṁ kho ahaṁ brāhmaṇa lokuttaraṁ dhammaṁ purisassa sandhanaṁ paññapemi. Porāṇaṁ kho panassa mātāpettikaṁ kulavaṁsaṁ anussarato yattha yattheva attabhāvassa abhinibbatti hoti, tena tenava saṅkhyaṁ gacchati. Khattiyakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti, khattiyotveva saṅkhyaṁ gacchati. Brāhmaṇakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti, brāhmaṇotveva saṅkhyaṁ gacchati. Vessakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti, vessotveva saṅkhyaṁ gacchati. Suddakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti,

suddotveva saṅkhyaṁ gacchati. Seyyathāpi brāhmaṇa yaṁyadeva paccayaṁ paṭicca aggi jalati, tena teneva saṅkhyaṁ gacchati. Kaṭṭhañce paṭicca aggi jalati, kaṭṭhaggitveva saṅkhyaṁ gacchati. Sakalikañce paṭicca aggi jalati, sakalikaggitveva saṅkhyaṁ gacchati. Tiṇañce paṭicca aggi jalati, tiṇaggitveva saṅkhyaṁ gacchati. Gomayañce paṭicca aggi jalati, gomayaggitveva saṅkhyaṁ gacchati. Evameva kho ahaṁ brāhmaṇa ariyaṁ lokuttaraṁ dhammaṁ purisassa sandhanaṁ paññapemi. Porāṇaṁ kho panassa mātāpettikaṁ kulavaṁsaṁ anussarato yattha yattheva attabhāvassa abhinibbatti hoti, tena teneva saṅkhyaṁ gacchati.

Khattiyakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti, khattiyotveva saṅkhyaṁ gacchati. Brāhmaṇakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti, brāhmaṇotveva saṅkhyaṁ gacchati. Vessakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti, Vessotveva saṅkhyaṁ gacchati. Suddakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti, Suddotveva saṅkhyaṁ gacchati.

Khattiyakulā cepi brāhmaṇa agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti, abrahmacariyā paṭivirato hoti, musāvādā paṭivirato hoti, pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, pharusāya vācāya paṭivirato hoti, samphappalāpā paṭivirato hoti, anabhijjhālu hoti, abyāpannacitto hoti, sammādiṭṭhi hoti. Ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

Brāhmaṇakulā cepi brāhmaṇa agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti -pa- sammādiṭṭhi hoti. Ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

Vessakulā cepi brāhmaṇa agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti -pa- sammādiṭṭhi hoti. Ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

Suddakulā cepi brāhmaṇa agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti -pa- sammādiṭṭhi hoti. Ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

442. Taṁ kiṁ maññasi brāhmaṇa, brāhmaṇova nu kho pahoti asmiṁ padese averaṁ abyābajjhaṁ mettacittaṁ bhāvetuṁ, no khattiyo, no vesso, no suddoti. No hidaṁ bho Gotama. Khattiyopi hi bho Gotama pahoti asmiṁ padese averaṁ abyābajjhaṁ mettacittaṁ bhāvetuṁ. Brāhmaṇopi hi bho Gotama. Vessopi hi bho Gotama. Suddopi hi bho Gotama. Sabbepi hi bho Gotama cattāro vaṇṇā pahonti asmiṁ padese averaṁ abyābajjhaṁ mettacittaṁ bhāvetunti. Evameva kho brāhmaṇa khattiyakulā cepi agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti -pa- sammādiṭṭhi hoti. Ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

Brāhmaṇakulā cepi brāhmaṇa. Vessakulā cepi brāhmaṇa. Suddakulā cepi brāhmaṇa agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti -pa- sammādiṭṭhi hoti. Ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

443. Taṁ kiṁ maññasi brāhmaṇa, brāhmaṇova nu kho pahoti sottisināniṁ ādāya nadiṁ gantvā rajojallaṁ pavāhetuṁ, no khattiyo, no vesso, no suddoti. No hidaṁ bho Gotama. Khattiyopi hi bho Gotama pahoti sottisināniṁ ādāya nadiṁ gantvā rajojallaṁ pavāhetuṁ. Brāhmaṇopi hi bho Gotama. Vessopi hi bho Gotama. Suddopi hi bho Gotama. Sabbepi hi bho Gotama cattāro vaṇṇā pahonti sottisināniṁ ādāya nadiṁ gantvā rajojallaṁ pavāhetunti. Evameva kho brāhmaṇa khattiyakulā cepi agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti -pa- sammādiṭṭhi hoti. Ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

Brāhmaṇakulā cepi brāhmaṇa. Vessakulā cepi brāhmaṇa. Suddakulā cepi brāhmaṇa agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti -pa- sammādiṭṭhi hoti. Ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ.

444. Taṁ kiṁ maññasi brāhmaṇa, idha rājā khattiyo muddhāvasitto nānājaccānaṁ purisānaṁ purisasataṁ sannipāteyya. Āyantu bhonto, ye tattha khattiyakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannā sākassa vā sālassa vā salaḷassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggiṁ abhinibbattentu, tejo pātukarontu. Āyantu pana bhonto, ye tattha caṇḍālakulā nesādakulā venakulā rathakārakulā pukkusalulā uppannā sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā vā rajakadoṇiyā vā eraṇḍakaṭṭhassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggiṁ abhinibbattentu, tejo pātukarontūti.

Taṁ kiṁ maññasi brāhmaṇa, yo evaṁ nu kho so khattiyakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannehi sākassa vā sālassa vā salaḷassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato, so eva nu khvāssa aggi accimā ceva vaṇṇavā ca pabhassaro ca, tena ca sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātuṁ. Yo pana so caṇḍālakulā nesādakulā venakulā rathakārakulā pukkusakulā uppannehi sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā vā rajakadoṇiyā vā eraṇḍakaṭṭhassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato, svāssa aggi na ceva accimā na ca vaṇṇavā na ca pabhassaro, na ca tena sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātunti. No hidaṁ bho Gotama, yopi hi so bho Gotama khattiyakulā brāhmaṇakulā rājāññakulā uppannehi sākassa vā sālassa vā salaḷassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato, svāssa aggi accimā ceva vaṇṇavā ca pabhassaro ca, tena ca sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātuṁ. Yopi so caṇḍālakulā nesādakulā venakulā rathakārakulā pukkusakulā uppannehi sāpānadoṇiyā vā sūkaradoṇiyā vā rajakadoṇiyā vā eraṇḍakaṭṭhassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato, svāssa aggi accimā ceva vaṇṇavā ca pabhassaro ca, tena ca sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātuṁ. Sabbopi hi bho Gotama aggi accimā ceva vaṇṇavā ca pabhassaro ca, sabbenapi sakkā agginā aggikaraṇīyaṁ kātunti.

Evameva kho brāhmaṇa khattiyakulā cepi agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti -pa- sammādiṭṭhi hoti. Ārādhako hoti, ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ. Brāhmaṇakulā cepi brāhmaṇa. Vessakulā cepi brāhmaṇa. Suddakulā cepi brāhmaṇa agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti, adinnādānā paṭivirato hoti, abrahmacariyā paṭivirato hoti, musāvādā paṭivirato hoti, pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, pharusāya vācāya paṭivirato hoti, samphappalāpā paṭivirato hoti, anabhijjhālu hoti, abyāpannacitto hoti, sammādiṭṭhi hoti. Ārādhako hoti, ñāyaṁ dhammaṁ kusalanti.

Evaṁ vutte Esukārī brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama -pa- upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan"ti.

Esukārīsuttaṁ niṭṭhitaṁ chaṭṭhaṁ.

---

7. Dhanañjānisutta

445. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veḷuvane kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā Sāriputto Dakkhiṇāgirismiṁ cārikaṁ carati mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ. Atha kho aññataro bhikkhu Rājagahe vassaṁvuṭṭho[1] yena Dakkhiṇāgiri, yenāyasmā Sāriputto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmatā Sāriputtena saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho taṁ bhikkhuṁ āyasmā Sāriputto etadavoca "kaccāvuso Bhagavā arogo ca balavā cā"ti. Arogo cāvuso Bhagavā balavā cāti. Kacci panāvuso bhikkhusaṁgho arogo ca balavā cāti. Bhikkhusaṁghopi kho āvuso arogo ca balavā cāti. Ettha āvuso Taṇḍulapālidvārāya Dhanañjāni[2] nāma brāhmaṇo atthi,

---

1. Vassaṁvuttho (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Dhānañjāni (Sī, I)

kaccāvuso Dhanañjāni brāhmaṇo arogo ca balavā cāti. Dhanañjānipi kho āvuso brāhmaṇo arogo ca balavā cāti. Kacci panāvuso Dhanañjāni brāhmaṇo appamattoti. Kuto panāvuso Dhanañjānissa brāhmaṇassa appamādo, Dhanañjāni āvuso brāhmaṇo rājānaṁ nissāya brāhmaṇagahapatike vilumpati, brāhmaṇagahapatike nissāya rājānaṁ vilumpati. Yāpissa bhariyā saddhā saddhakulā ānītā, sāpi kālaṅkatā. Aññāssa bhariyā assaddhā assaddhakulā ānītā. Dussutaṁ vatāvuso assumha, dussutaṁ vatāvuso assumha, ye mayaṁ Dhanañjāniṁ brāhmaṇaṁ pamattaṁ assumha, appeva ca nāma mayaṁ kadāci karahaci Dhanañjāninā brāhmaṇena saddhiṁ samāgaccheyyāma, appeva nāma siyā kocideva kathāsallāpoti.

446. Atha kho āyasmā Sāriputto Dakkhiṇāgirismiṁ yathābhirantaṁ viharitvā yena Rājagahaṁ tena cārikaṁ pakkāmi. Anupubbena cārikaṁ caramāno yena Rājagahaṁ tadavasari, tatra sudaṁ āyasmā Sāriputto Rājagahe viharati Veḷuvane kalandakanivāpe. Atha kho āyasmā Sāriputto pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Rājagahaṁ piṇḍāya pāvisi. Tena kho pana samayena Dhanañjāni brāhmaṇo bahinagare gāvo goṭṭhe duhāpeti. Atha kho āyasmā Sāriputto Rājagahe piṇḍāya caritvā pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto yena Dhanañjāni brāhmaṇo tenupasaṅkami, addasā kho Dhanañjāni brāhmaṇo āyamantaṁ Sāriputtaṁ dūratova āgacchantaṁ, disvāna yenāyasmā Sāriputto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ etadavoca "ito bho Sāriputta payo pīyataṁ, tāva bhattassa kālo bhavissatī"ti. Alaṁ brāhmaṇa, kataṁ me ajja bhattakiccaṁ, amukasmiṁ me rukkhamūle divāvihāro bhavissati, tattha āgaccheyyāsīti. "Evaṁ bho"ti kho Dhanañjāni brāhmaṇo āyasmato Sāriputtassa paccassosi. Atha kho Dhanañjāni brāhmaṇo pacchābhattaṁ bhuttapātarāso yenāyasmā Sāriputto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmatā Sāriputtena saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Dhanañjāniṁ brāhmaṇaṁ āyasmā Sāriputto etadavoca "kaccāsi Dhanañjāni appamatto"ti. Kuto bho Sāriputta amhākaṁ appamādo, yesaṁ no

mātāpitaro posetabbā, puttadāro posetabbo, dāsakammakarā posetabbā, mittāmaccānaṁ mittāmaccakaraṇīyaṁ kātabbaṁ, ñātisālohitānaṁ ñātisālohitakaraṇīyaṁ kātabbaṁ, atithīnaṁ atithikaraṇīyaṁ kātabbaṁ, pubbapetānaṁ pubbapetakaraṇīyaṁ kātabbaṁ, devatānaṁ devatākaraṇīyaṁ kātabbaṁ, rañño rājakaraṇīyaṁ kātabbaṁ, ayampi kāyo pīṇetabbo brūhetabboti.

447. Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, idhekacco mātāpitūnaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, tamenaṁ adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyyuṁ. Labheyya nu kho so "ahaṁ kho mātāpitūnaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosiṁ, mā maṁ nirayaṁ nirayapālā"ti. Mātāpitaro vā panassa labheyyuṁ "eso kho amhākaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosi, mā naṁ nirayaṁ nirayapālā"ti. No hidaṁ bho Sāriputta, atha kho naṁ vikkandantaṁyeva niraye nirayapālā pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, idhekacco puttadārassa hetu adhammacārī visamacārī assa, tamenaṁ adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyyuṁ. Labheyya nu kho so "ahaṁ kho puttadārassa hetu adhammacārī visamacārī ahosiṁ, mā maṁ nirayaṁ nirayapālā"ti. Puttadāro vā panassa labheyya "eso kho amhākaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosi, mā naṁ nirayaṁ nirayapālā"ti, no hidaṁ bho Sāriputta, atha kho naṁ vikkandantaṁyeva niraye nirayapālā pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, idhekacco dāsakammakaraporisassa hetu adhammacārī visamacārī assa, tamenaṁ adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyyuṁ. Labheyya nu kho so "ahaṁ kho dāsakammakaraporisassa hetu adhammacārī visamacārī ahosiṁ, mā maṁ nirayaṁ nirayapālā"ti. Dāsakammakaraporisā vā panassa labheyyuṁ "eso kho amhākaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosi, mā naṁ nirayaṁ nirayapālā"ti. No hidaṁ bho Sāriputta, atha kho naṁ vikkandantaṁyeva niraye nirayapālā pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, idhekacco mittāmaccānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, tamenaṁ adhammacariyāvisamacariyāhetu

nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyyuṁ. Labheyya nu kho so "ahaṁ kho mittāmaccānaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosiṁ, mā maṁ nirayaṁ nirayapālā"ti. Mittāmaccā vā panassa labheyyuṁ "eso kho amhākaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosi, mā naṁ nirayaṁ nirayapālā"ti. No hidaṁ bho Sāriputta. Atha kho naṁ vikkandantaṁyeva niraye nirayapālā pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, idhekacco ñātisālohitānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, tamenaṁ adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyyuṁ. Labheyya nu kho so "ahaṁ kho ñātisālohitānaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosiṁ, mā maṁ nirayaṁ nirayapālā"ti. Ñātisālohitā vā panassa labheyyuṁ "eso kho amhākaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosi, mā naṁ nirayaṁ nirayapālā"ti. No hidaṁ bho Sāriputta, atha kho naṁ vikkandantaṁyeva niraye nirayapālā pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, idhekacco atithīnaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, tamenaṁ adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyyuṁ. Labheyya nu kho so "ahaṁ kho atithīnaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosiṁ, mā maṁ nirayaṁ nirayapālā"ti. Atithī vā panassa labheyyuṁ "eso kho amhākaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosi, mā naṁ nirayaṁ nirayapālā"ti. No hidaṁ bho Sāriputta, atha kho naṁ vikkandantaṁyeva niraye nirayapālā pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi dhañjāni, idhekacco pubbapetānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, tamenaṁ adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyyuṁ. Labheyya nu kho so "ahaṁ kho pubbapetānaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosiṁ, mā maṁ nirayaṁ nirayapālā"ti. Pubbapetā vā panassa labheyyuṁ "eso kho amhākaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosi, mā naṁ nirayaṁ nirayapālā"ti. No hidaṁ bho Sāriputta, atha kho naṁ vikkandantaṁyeva niraye nirayapālā pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni idhekacco devatānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, tamenaṁ adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyyuṁ. Labheyya nu kho so "ahaṁ kho devatānaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosiṁ, mā maṁ nirayaṁ nirayapālā"ti. Devatā vā panassa labheyyuṁ "eso kho amhākaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosi, mā naṁ nirayaṁ nirayapālā"ti. No hidaṁ bho Sāriputta, atha kho naṁ vikkandantaṁyeva niraye nirayapālā pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, idhekacco rañño hetu adhammacārī visamacārī assa, tamenaṁ adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyyuṁ. Labheyya nu kho so "ahaṁ kho rañño hetu adhammacārī visamacārī ahosiṁ, mā maṁ nirayaṁ nirayapālā"ti. Rājā vā panassa labheyya "eso kho amhākaṁ hetu adhammacārī visamacārī ahosi, mā naṁ nirayaṁ nirayapālā"ti. No hidaṁ bho Sāriputta, atha kho naṁ vikkandantaṁyeva niraye nirayapālā pakkhipeyyuṁ.

Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, idhekacco kāyassa pīṇanāhetu brūhanāhetu adhammacārī visamacārī assa, tamenaṁ adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakaḍḍheyyuṁ. Labheyya nu kho so "ahaṁ kho kāyassa pīṇanāhetu brūhanāhetu adhammacārī visamacārī ahosiṁ, mā maṁ nirayaṁ nirayapālā"ti. Pare vā panassa labheyyuṁ "eso kho kāyassa pīṇanāhetu brūhanāhetu adhammacārī visamacārī ahosi, mā naṁ nirayaṁ nirayapālā"ti. No hidaṁ bho Sāriputta, atha kho naṁ vikkandantaṁyeva niraye nirayapālā pakkhipeyyuṁ.

448. Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, yo vā mātāpitūnaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā mātāpitūnaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, katamaṁ seyyoti. Yo hi bho Sāriputta mātāpitūnaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo. Yo ca kho bho Sāriputta mātāpitūnaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, tadevettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi bho Sāriputta dhammacariyāsamacariyā seyyoti. Atthi kho Dhanañjāni aññesaṁ hetukā

dhammikā kammantā, yehi sakkā mātāpitaro ceva posetuṁ, na ca pāpakammaṁ kātuṁ, puññañca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ.

Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, yo vā puttadārassa hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā puttadārassa hetu dhammacārī samacārī assa, katamaṁ seyyoti. Yo hi bho Sāriputta puttadārassa hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo. Yo ca kho bho Sāriputta puttadārassa hetu dhammacārī samacārī assa, tadevettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi bho Sāriputta dhammacariyāsamacariyā seyyoti. Atthi kho Dhanañjāni aññesaṁ hetukā dhammikā kammantā, yehi sakkā puttadārañceva posetuṁ, na ca pāpakammaṁ kātuṁ, puññañca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ.

Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, yo vā dāsakammakaraporisassa hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā dāsakammakaraporisassa hetu dhammacārī samacārī assa, katamaṁ seyyoti. Yo hi bho Sāriputta dāsakammakaraporisassa hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo. Yo ca kho bho Sāriputta dāsakammakaraporisassa hetu dhammacārī samacārī assa, tadevettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi bho Sāriputta dhammacariyāsamacariyā seyyoti. Atthi kho Dhanañjāni aññesaṁ hetukā dhammikā kammantā, yehi sakkā dāsakammakaraporise ceva posetuṁ, na ca pāpakammaṁ kātuṁ, puññañca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ.

Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, yo vā mittāmaccānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā mittāmaccānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, katamaṁ seyyoti. Yo hi bho Sāriputta mittāmaccānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo. Yo ca kho bho Sāriputta mittāmaccānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, tadevettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi bho Sāriputta dhammacariyāsamacariyā seyyoti. Atthi kho Dhanañjāni aññesaṁ hetukā dhammikā kammantā, yehi sakkā mittāmaccānañceva mittāmaccakaraṇīyaṁ kātuṁ, na ca pāpakammaṁ kātuṁ, puññañca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ.

Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, yo vā ñātisālohitānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā ñātisālohitānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, katamaṁ seyyoti. Yo hi bho Sāriputta ñātisālohitānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo. Yo ca kho bho Sāriputta ñātisālohitānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, tadevettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi bho Sāriputta dhammacariyāsamacariyā seyyoti. Atthi kho Dhanañjāni aññesaṁ hetukā dhammikā kammantā, yehi sakkā ñātisālohitānañceva ñātisālohitakaraṇīyaṁ kātuṁ, na ca pāpakammaṁ kātuṁ, puññañca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ.

Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, yo vā atithīnaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā atithīnaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, katamaṁ seyyoti. Yo hi bho Sāriputta atithīnaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo. Yo ca kho bho Sāriputta atithīnaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, tadevettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi bho Sāriputta dhammacariyāsamacariyā seyyoti. Atthi kho Dhanañjāni aññesaṁ hetukā dhammikā kammantā, yehi sakkā atithīnañceva atithikaraṇīyaṁ kātuṁ, na ca pāpakammaṁ kātuṁ, puññañca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ.

Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, yo vā pubbapetānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā pubbapetānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, katamaṁ seyyoti. Yo hi bho Sāriputta pubbapetānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo. Yo ca kho bho Sāriputta pubbapetānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, tadevettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi bho Sāriputta dhammacariyāsamacariyāseyyoti. Atthi kho Dhanañjāni aññesaṁ hetukā dhammikā kammantā, yehi sakkā pubbapetānañceva pubbapetakaraṇīyaṁ kātuṁ, na ca pāpakammaṁ kātuṁ, puññañca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ.

Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, yo vā devatānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā devatānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa,

katamaṁ seyyoti. Yo hi bho Sāriputta devatānaṁ hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo. Yo ca kho bho Sāriputta devatānaṁ hetu dhammacārī samacārī assa, tadevettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi bho Sāriputta dhammacariyāsamacariyā seyyoti. Atthi kho Dhanañjāni aññesaṁ hetukā dhammikā kammantā, yehi sakkā devatānañceva devatākaraṇīyaṁ kātuṁ, na ca pāpakammaṁ kātuṁ, puññañca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ.

Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, yo vā rañño hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā rañño hetu dhammacārī samacārī assa, katamaṁ seyyoti. Yo hi bho Sāriputta rañño hetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo. Yo ca kho bho Sāriputta rañño hetu dhammacārī samacārī assa, tadevettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi bho Sāriputta dhammacariyāsamacariyā seyyoti. Atthi kho Dhanañjāni aññesaṁ hetukā dhammikā kammantā, yehi sakkā rañño ceva rājakaraṇīyaṁ kātuṁ, na ca pāpakammaṁ kātuṁ, puññañca paṭipadaṁ paṭipajjituṁ.

Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, yo vā kāyassa pīṇanāhetu brūhanāhetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā kāyassa pīṇanāhetu brūhanāhetu dhammacārī samacārī assa, katamaṁ seyyoti. Yo hi bho Sāriputta kāyassa pīṇanāhetu brūhanāhetu adhammacārī visamacārī assa, na taṁ seyyo. Yo ca kho bho Sāriputta kāyassa pīṇanāhetu brūhanāhetu dhammacārī samacārī assa, tadevettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi bho Sāriputta dhammacariyāsamacariyā seyyoti. Atthi kho Dhanañjāni aññesaṁ hetukā dhammikā kammantā, yehi sakkā kāyañceva pīṇetuṁ brūhetuṁ, na ca pāpakammaṁ kātuṁ, puññañca paṭipadaṁ paṭipajjitunti.

449. Atha kho Dhanañjāni brāhmaṇo āyasmato Sāriputtassa bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā pakkāmi. Atha kho Dhanañjāni brāhmaṇo aparena samayena ābādhiko ahosi dukkhito bāḷhagilāno. Atha kho Dhanañjāni brāhmaṇo aññataraṁ purisaṁ

āmantesi "ehi tvaṁ ambho purisa yena Bhagavā tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi 'Dhanañjāni bhante brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno, so Bhagavato pāde sirasā vandatī'ti, yena cāyasmā Sāriputto tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā mama vacanena āyasmato Sāriputtassa pāde sirasā vandāhi 'Dhanañjāni bhante brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno, so āyasmato Sāriputtassa pāde sirasā vandatī'ti, evañca vadehi 'sādhu kira bhante āyasmā Sāriputto yena Dhanañjānissa brāhmaṇassa nivesanaṁ tenupasaṅkamatu anukampaṁ upādāyā'ti". "Evaṁ bhante"ti kho so puriso Dhanañjānissa brāhmaṇassa paṭissutvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho so puriso Bhagavantaṁ etadavoca "Dhanañjāni bhante brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno, so Bhagavato pāde sirasā vandatī"ti. Yena cāyasmā Sāriputto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Sāriputtaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho so puriso āyasmantaṁ Sāriputtaṁ etadavoca "Dhanañjāni bhante brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno, so āyasmato Sāriputtassa pāde sirasā vandati, evañca vadeti 'sādhu kira bhante āyasmā Sāriputto yena Dhanañjānissa brāhmaṇassa nivesanaṁ tenupasaṅkamatu anukampaṁ upādāyā'ti". Adhivāsesi kho āyasmā Sāriputto tuṇhībhāvena.

450. Atha kho āyasmā Sāriputto nivāsetvā pattacīvaramādāya yena Dhanañjānissa brāhmaṇassa nivesanaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi, nisajja kho āyasmā Sāriputto Dhanañjāniṁ brāhmaṇaṁ etadavoca "kacci te Dhanañjāni khamanīyaṁ, kacci yāpanīyaṁ, kacci dukkhā vedanā paṭikkamanti, no abhikkamanti, paṭikkamosānaṁ paññāyati, no abhikkamo"ti. Na me bho Sāriputta khamanīyaṁ, na yāpanīyaṁ, bāḷhā me dukkhā vedanā abhikkamanti, no paṭikkamanti, abhikkamosānaṁ paññāyati, no paṭikkamo. Seyyathāpi bho Sāriputta balavā puriso tiṇhena sikharena muddhani[1] abhimattheyya. Evameva

1. Muddhānaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

kho bho Sāriputta adhimattā vātā muddhani ca ūhananti, na me bho Sāriputta khamanīyaṁ, na yāpanīyaṁ, bāḷhā me dukkhā vedanā abhikkamanti, no paṭikkamanti, abhikkamosānaṁ paññāyati, no paṭikkamo. Seyyathāpi bho Sāriputta balavā puriso daḷhena varattakkhaṇḍena[1] sīse sīsaveṭhaṁ dadeyya. Evameva kho bho Sāriputta adhimattā sīse sīsavedanā, na me bho Sāriputta khamanīyaṁ, na yāpanīyaṁ, bāḷhā me dukkhā vedanā abhikkamanti, no paṭikkamanti, abhikkamosānaṁ paññāyati, no paṭikkamo. Seyyathāpi bho Sāriputta dakkho goghātako vā goghātakantevāsī vā tiṇhena govikantanena kucchiṁ parikanteyya. Evameva kho bho Sāriputta adhimattā vātā kucchiṁ parikantanti. Na me bho Sāriputta khamanīyaṁ, na yāpanīyaṁ, bāḷhā me dukkhā vedanā abhikkamanti, no paṭikkamanti, abhikkamosānaṁ paññāyati, no paṭikkamo. Seyyathāpi bho Sāriputta dve balavanto purisā dubbalataraṁ purisaṁ nānābāhāsu gahetvā aṅgārakāsuyā santāpeyyuṁ samparitāpeyyuṁ. Evameva kho bho Sāriputta adhimatto kāyasmiṁ ḍāho, na me bho Sāriputta khamanīyaṁ, na yāpanīyaṁ, bāḷhā me dukkhā vedanā abhikkamanti, no paṭikkamanti, abhikkamosānaṁ maññāyati, no paṭikkamoti.

451. Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, katamaṁ seyyo nirayo vā tiracchānayoni vāti. Nirayā bho Sāriputta tiracchānayoni seyyoti. Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, katamaṁ seyyo tiracchānayoni vā petthivisayo vāti. Tiracchānayoniyā bho Sāriputta pettivisayo seyyoti. Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, katamaṁ seyyo pettivisayo vā manussā vāti. Pettivisayā bho Sāriputta manussā seyyoti. Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, katamaṁ seyyo manussā vā cātumahārājikā[2] vā devāti. Manussehi bho Sāriputta cātumahārājikā devā seyyoti. Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, katamaṁ seyyo cātumahārājikā vā devā Tāvatiṁsā vā devāti. Cātumahārājikehi bho Sāriputta devehi Tāvatiṁsā devā seyyoti. Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, katamaṁ seyyo Tāvatiṁsā vā devā yāmā vā devāti.

---

1. Varattabandhanena (Sī, I)
2. Cātummahārājikā (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Tāvatiṁsehi bho Sāriputta devehi yāmā devā seyyoti. Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, katamaṁ seyyo yāmā vā devā tusitā vā devāti. Yāmehi bho Sāriputta devehi tusitā devā seyyoti. Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, katamaṁ seyyo tusitā vā devā nimmānaratī vā devāti. Tusitehi bho Sāriputta devehi nimmānaratī devā seyyoti. Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, katamaṁ seyyo nimmānaratī vā devā paranimmitavasavattī vā devāti. Nimmānaratīhi bho Sāriputta devehi paranimmitavasavattī devā seyyoti. Taṁ kiṁ maññasi Dhanañjāni, katamaṁ seyyo paranimmitavasavattī vā devā brahmaloko vāti. Brahmalokoti [1] bhavaṁ Sāriputto āha, brahmalokoti bhavaṁ Sāriputto āhāti[1].

Atha kho āyasmato Sāriputtassa etadahosi "ime kho brāhmaṇā brahmalokādhimuttā, yaṁnūnāhaṁ Dhanañjānissa brāhmaṇassa brahmānaṁ sahabyatāya maggaṁ deseyyan"ti. Brahmānaṁ te Dhanañjāni sahabyatāya maggaṁ desessāmi, taṁ suṇāhi sādhukaṁ manasi karohi bhāsissāmī"ti. "Evaṁ bho"ti kho Dhanañjāni brāhmaṇo āyasmato Sāriputtassa paccassosi. Āyasmā Sāriputto etadavoca "katamo ca Dhanañjāni brahmānaṁ sahabyatāya maggo. Idha Dhanañjāni bhikkhu mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Ayaṁ kho Dhanañjāni brahmānaṁ sahabyatāya maggo.

452. Puna caparaṁ Dhanañjāni bhikkhu karuṇāsahagatena cetasā -pa-muditāsahagatena cetasā. Upekkhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Ayaṁ kho Dhanañjāni brahmānaṁ sahabyatāya maggo"ti. Tena hi bho Sāriputta mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi

---

1-1. Bhavaṁ Sāriputto āhāti, katamaṁ Sāriputto āha brahmalokoti. (Ka)

"Dhanañjāni bhante brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bāḷhagilāno, so Bhagavato pāde sirasā vandatī"ti. Atha kho āyasmā Sāriputto Dhanañjāniṁ brāhmaṇaṁ sati uttarikaraṇīye hīne brahmaloke patiṭṭhāpetvā uṭṭhāyāsanā pakkāmi. Atha kho Dhanañjāni brāhmaṇo acirapakkante āyasmante Sāriputte kālamakāsi, brahmalokañca upapajji.

453. Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "eso bhikkhave Sāriputto Dhanañjāniṁ brāhmaṇaṁ sati uttarikaraṇīye hīne brahmaloke patiṭṭhāpetvā uṭṭhāyāsanā pakkanto"ti. Atha kho āyasmā Sāriputto yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Sāriputto Bhagavantaṁ etadavoca "Dhanañjāni bhante brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bāḷhāgilāno, so Bhagavato pāde sirasā vandatī"ti. Kiṁ pana tvaṁ Sāriputta Dhanañjāniṁ brāhmaṇaṁ sati uttarikaraṇīye hīne brahmaloke patiṭṭhāpetvā uṭṭhāyāsanā pakkantoti. Mayhaṁ kho bhante evaṁ ahosi "ime kho brāhmaṇā brahmalokādhimuttā, yaṁnūnāhaṁ Dhanañjānissa brāhmaṇassa brahmānaṁ sahabyatāya maggaṁ deseyyan"ti. Kālaṅkatoca[1] Sāriputta Dhanañjāni brāhmaṇo, brahmalokañca upapannoti.

Dhanañjānisuttaṁ niṭṭhitaṁ sattamaṁ.

---

8. Vāseṭṭhasutta

454. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Icchānaṅgale[2] viharati Icchānaṅgalavanasaṇḍe. Tena kho pana samayena sambahulā abhiññātā abhiññātā brāhmaṇamahāsālā Icchānaṅgale paṭivasanti. Seyyathidaṁ, Caṅkī brāhmaṇo Tārukkho brāhmaṇo Pokkharasāti brāhmaṇo Jāṇussoṇi[3] brāhmaṇo Todeyyo brāhmaṇo aññe ca abhiññātā abhiññātā brāhmaṇamahāsālā. Atha kho Vāseṭṭhabhāradvājānaṁ māṇavānaṁ jaṅghāvihāraṁ anucaṅkamantānaṁ anuvicarantānaṁ[4]

---

1. Kālaṅkatova (Syā, Kaṁ, Ka)
2. Icchānaṅkale (Sī, I)
3. Jāṇussoṇī (I), Jāṇusoṇī (Ka)
4. Anucaṅkamamānānaṁ anuvicaramānānaṁ (Sī, I)

ayamantarākathā udapādi "kathaṁ bho brāhmaṇo hotī"ti. Bhāradvājo māṇavo evamāha "yato kho bho ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena, ettāvatā kho bho brāhmaṇo hotī"ti. Vāseṭṭho māṇavo evamāha "yato kho bho sīlavā ca hoti vattasampanno[1] ca, ettāvatā kho bho brāhmaṇo hotī"ti. Neva kho asakkhi Bhāradvājo māṇavo Vāseṭṭhaṁ māṇavaṁ saññāpetuṁ, na pana asakkhi Vāseṭṭho māṇavo Bhāradvājaṁ māṇavaṁ saññāpetuṁ. Atha kho Vāseṭṭho māṇavo Bhāradvājaṁ māṇavaṁ āmantesi "ayaṁ kho bho Bhāradvāja samaṇo Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Icchānaṅgale viharati Icchānaṅgalavanasaṇḍe, taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato 'itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā'ti, āyāma bho Bhāradvāja, yena samaṇo Gotamo tenupasaṅkamissāma, upasaṅkamitvā samaṇaṁ Gotamaṁ etamatthaṁ pucchissāma, yathā no samaṇo Gotamo byākarissati, tathā naṁ dhāressāmā"ti. "Evaṁ bho"ti kho Bhāradvājo māṇavo Vāseṭṭhassa māṇavassa paccassosi.

455. Atha kho Vāseṭṭhabhāradvājā māṇavā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, ekamantaṁ nisinno kho Vāseṭṭho māṇavo Bhagavantaṁ gāthāhi ajjhabhāsi—

"Anuññātapaṭiññātā, tevijjā mayamasmuto.
Ahaṁ Pokkharasātissa, Tārukkhassāyaṁ māṇavo.

Tevijjānaṁ yadakkhātaṁ, tatra kevalinosmase.
Padakasmā veyyākaraṇā[2], jappe ācariyasādisā.
Tesaṁ no jātivādasmiṁ, vivādo atthi Gotama.

---

1. Vatasampanno(I) 2. No byākaraṇā (Syā, Kaṁ, Ka)

Jātiyā brāhmaṇo hoti, Bhāradvājo iti bhāsati.
Ahañca kammunā[1] brūmi, evaṁ jānāhi Cakkhuma.

Te na sakkoma ñāpetuṁ[2], aññamaññaṁ mayaṁ ubho.
Bhavantaṁ puṭṭhumāgamā, Sambuddhaṁ iti vissutaṁ.

Candaṁ yathā khayātītaṁ, pecca pañjalikā janā.
Vandamānā namassanti, evaṁ lokasmiṁ Gotamaṁ.

Cakkhuṁ loke samuppannaṁ, mayaṁ pucchāma Gotamaṁ.
Jātiyā brāhmaṇo hoti, udāhu bhavati kammunā[1].
Ajānataṁ no pabrūhi, yathā jānemu brāhmaṇanti.

456. Tesaṁ vo ahaṁ byakkhissaṁ, (Vāseṭṭhāti Bhagavā)
Anupubbaṁ yathātathaṁ.

Jātivibhaṅgaṁ pāṇānaṁ, aññamaññāhi jātiyo.

Tiṇarukkhepi jānātha, na cāpi paṭijānare.
Liṅgaṁ jātimayaṁ tesaṁ, aññamaññā hi jātiyo.

Tato kīṭe paṭaṅge ca, yāva kunthakipillike.
Liṅgaṁ jātimayaṁ tesaṁ, aññamaññā hi jātiyo.

Catuppadepi jānātha, khuddake ca mahallake.
Liṅgaṁ jātimayaṁ tesaṁ, aññamaññā hi jātiyo.

Pādudarepi jānātha, urage dīghapiṭṭhike.
Liṅgaṁ jātimayaṁ tesaṁ, aññamaññā hi jātiyo.

Tato macchepi jānātha, udake vārigocare.
Liṅgaṁ jātimayaṁ tesaṁ, aññamaññā hi jātiyo.

Tato pakkhīpi jānātha, pattayāne vihaṅgame.
Liṅgaṁ jātimayaṁ tesaṁ, aññamaññā hi jātiyo.

Yathā etāsu jātīsu, liṅgaṁ jātimayaṁ puthu.
Evaṁ natthi manussesu, liṅgaṁ jātimayaṁ puthu.

---

1. Kammanā (Sī, I) 2. Saññattuṁ (I), saññāpetuṁ (Ka)

Na kesehi na sīsehi, na kaṇṇehi na akkhīhi.
Na mukhena na nāsāya, na oṭṭhehi bhamūhi vā.

Na gīvāya na aṁsehi, na udarena na piṭṭhiyā.
Na soṇiyā na urasā, na sambādhe na methune[1].

Na hatthehi na pādehi, naṅgulīhi nakhehi vā.
Na jaṅghāhi na ūrūhi, na vaṇṇena sarena vā.
Liṅgaṁ jātimayaṁ neva, yathā aññāsu jātisu.

457. Paccattañca sarīresu[2], manussesvetaṁ na vijjati.
Vokārañca manussesu, samaññāya pavuccati.

Yo hi koci manussesu, gorakkhaṁ upajīvati.
Evaṁ Vāseṭṭha jānāhi, kassako so na brāhmaṇo.

Yo hi koci manussesu, puthusippena jīvati.
Evaṁ Vāseṭṭha jānāhi, sippiko so na brāhmaṇo.

Yo hi koci manussesu, vohāraṁ upajīvati.
Evaṁ Vāseṭṭha jānāhi, vāṇijo so na brāhmaṇo.

Yo hi koci manussesu, parapessena jīvati.
Evaṁ Vāseṭṭha jānāhi, pessako[3] so na brāhmaṇo.

Yo hi koci manussesu, adinnaṁ upajīvati.
Evaṁ Vāseṭṭha jānāhi, coro eso na brāhmaṇo.

Yo hi koci manussesu, issatthaṁ upajīvati.
Evaṁ Vāseṭṭha jānāhi, yodhājīvo na brāhmaṇo.

Yo hi koci manussesu, porohiccena jīvati.
Evaṁ Vāseṭṭha jānāhi, yājako so na brāhmaṇo.

Yo hi koci manussesu, gāmaṁ raṭṭhañca bhuñjati.
Evaṁ Vāseṭṭha jānāhi, rājā eso na brāhmaṇo.

---

1. Na sambādhā na methunā (Ka)
2. Paccattaṁ sasarīresu (Sī, I)
3. Pessiko (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Na cāhaṁ brāhmaṇaṁ brūmi, yonijaṁ mattisambhavaṁ.
Bhovādi[1] nāma so hoti, sace hoti sakiñcano.
Akiñcanaṁ anādānaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

458. Sabbasaṁyojanaṁ chetvā, yo ve na paritassati.
Saṅgātigaṁ visaṁyuttaṁ[2], tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Chetvā naddhiṁ[3] varattañca, sandānaṁ sahanukkamaṁ.
Ukkhittapaligham Buddhaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Akkosaṁ vadhabandhañca, aduṭṭho yo titikkhati.
Khantībalaṁ balānīkaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Akkodhanaṁ vatavantaṁ, sīlavantaṁ anussadaṁ.
Dantaṁ antimasārīraṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Vāripokkharapatteva, āraggeriva sāsapo.
Yo na limpati kāmesu, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Yo dukkhassa pajānāti, idheva khayamattano.
Pannabhāraṁ visaṁyuttaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Gambhīrapaññaṁ medhāviṁ, maggāmaggassa kovidaṁ.
Uttamatthamanuppattaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Asaṁsaṭṭhaṁ gahaṭṭhehi, anāgārehi cūbhayaṁ.
Anokasārimappicchaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Nidhāya daṇḍaṁ bhūtesu, tasesu thāvaresu ca.
Yo na hanti na ghāteti, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Aviruddhaṁ viruddhesu, atthadaṇḍesu nibbutaṁ.
Sādānesu anādānaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Yassa rāgo ca doso ca, māno makkho ca ohito.
Sāsaporiva āraggā, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

---

1. Bhovādī (Syā, Kaṁ) 2. Visaññuttaṁ (Ka) 3. Nandhiṁ (Sī, I)

459. Akakkasaṁ viññāpaniṁ, giraṁ saccaṁ udīraye.
Yāya nābhisajje kiñci, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Yo ca dīghaṁ va rassaṁ vā, aṇuṁ thūlaṁ subhāsubhaṁ.
Loke adinnaṁ nādeti[1], tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Āsā yassa na vijjanti, asmiṁ loke paramhi ca.
Nirāsāsaṁ[2] visaṁyuttaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Yassālayā na vijjanti, aññāya akathaṁkathiṁ.
Amatogadhaṁ anuppattaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Yodhapuññañca pāpañca, ubho saṅgaṁ upaccagā.
Asokaṁ virajaṁ Suddhaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Candaṁva vimalaṁ Suddhaṁ, vippasannaṁ anāvilaṁ.
Nandībhavaparikkhīṇaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Yo imaṁ palipathaṁ duggaṁ, saṁsāraṁ mohamaccagā.
Tiṇṇo pāraṅgato jhāyī, anejo akathaṁkathī.
Anupādāya nibbuto, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Yodhakāme pahantvāna[3], anāgāro paribbaje.
Kāmabhavaparikkhīṇaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Yodhataṇhaṁ pahantvāna, anāgāro paribbaje.
Taṇhābhavaparikkhīṇaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Hitvā mānusakaṁ yogaṁ, dibbaṁ yogaṁ upaccagā.
Sabbayogavisaṁyuttaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Hitvā ratiṁ ca aratiṁ, sītībhūtaṁ nirūpadhiṁ.
Sabbalokābhibhuṁ vīraṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Cutiṁ yo vedi sattānaṁ, upapattiṁ ca sabbaso.
Asattaṁ Sugataṁ Buddhaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Yassa gatiṁ na jānanti, devā gandhabbamānusā.
Khīṇāsavaṁ arahantaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

---

1. Nādiyati (Sī, I) 2. Nirāsayaṁ (Sī, I) 3. Pahatvāna (Sī)

Yassa pure ca pacchā ca, majjhe ca natthi kiñcanaṁ.
Akiñcanaṁ anādānaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Usabhaṁ pavaraṁ vīraṁ, mahesiṁ vijitāvinaṁ.
Anejaṁ nhātakaṁ[1] Buddhaṁ, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

Pubbenivāsaṁ yo vedi, saggāpāyañca passati.
Atho jātikkhayaṁ patto, tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ.

460. Samaññā hesā lokasmiṁ, nāmagottaṁ pakappitaṁ.
Sammuccā samudāgataṁ, tattha tattha pakappitaṁ.

Dīgharattānusayitaṁ, diṭṭhigatamajānataṁ.
Ajānantā no[2] pabrunti[3], jātiyā hoti brāhmaṇo.

Na jaccā brāhmaṇo[4] hoti, na jaccā hoti abrāhmaṇo[5].
Kammunā brāhmaṇo[4] hoti, kammunā hoti abrāhmaṇo[5].

Kassako kammunā hoti, sippiko hoti kammunā.
Vāṇijo kammunā hoti, pessako hoti kammunā.

Coropi kammunā hoti, yodhājīvopi kammunā.
Yājako kammunā hoti, rājāpi hoti kammunā.

Evametaṁ yathābhūtaṁ, kammaṁ passanti paṇḍitā.
Paṭiccasamuppādadassā, kammavipākakovidā.

Kammunā vattati loko, kammunā vattati pajā.
Kammanibandhanā sattā, rathassāṇīva yāyato.

Tapena brahmacariyena, saṁyamena damena ca.
Etena brāhmaṇo hoti, etaṁ brāhmaṇamuttamaṁ.

Tīhi vijjāhi sampanno, santo khīṇapunabbhavo.
Evaṁ Vāseṭṭha jānāhi, brahmā Sakko vijānatan”ti.

---

1. Nahātakaṁ (Sī, I) 2. Ajānantā noti ajānantā eva (Ṭīkā)
3. Pabruvanti (Sī, I) 4. Vasalo (Syā, Kaṁ, Ka) 5. Brāhmaṇo (Syā, Kaṁ, Ka)

461. Evaṁ vutte Vāseṭṭhabhāradvājā māṇavā Bhagavantaṁ etadavocuṁ "abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama, seyyathāpi bho Gotama nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya 'cakkhumanto rūpāni dakkhantī'ti, evamevaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito, ete mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāma, dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsake no Bhagavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gate"ti.

Vāseṭṭhasuttaṁ niṭṭhitaṁ aṭṭhamaṁ.

---

9. Subhasutta

462. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Subho māṇavo Todeyyaputto Sāvatthiyaṁ paṭivasati aññatarassa gahapatissa nivesane kenacideva karaṇīyena. Atha kho Subho māṇavo Todeyyaputto yassa gahapatissa nivesane paṭivasati, taṁ gahapatiṁ etadavoca "sutaṁ metaṁ gahapati 'avivittā Sāvatthī arahantehī'ti. Kaṁ nu khvajja samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā payirupāseyyāmā"ti. Ayaṁ bhante Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme, taṁ bhante Bhagavantaṁ payirupāsassūti. Atha kho Subho māṇavo Todeyyaputto tassa gahapatissa paṭissutvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Subho māṇavo Todeyyaputto Bhagavantaṁ etadavoca "brāhmaṇā bho Gotama evamāhaṁsu 'gahaṭṭho ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ, na pabbajito ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalan'ti. Idha bhavaṁ Gotamo kimāhā"ti.

463. Vibhajjavādo kho ahamettha māṇava, nāhamettha ekaṁsavādo. Gihissa vāhaṁ māṇava pabbajitassa vā micchāpaṭipattiṁ na vaṇṇemi. Gihī

vā hi māṇava pabbajito vā micchāpaṭipanno micchāpaṭipattādhikaraṇahetu na ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalaṁ. Gihissa vāhaṁ māṇava pabbajitassa vā sammāpaṭipattiṁ vaṇṇemi. Gihī vā hi māṇava pabbajito vā sammāpaṭipanno sammāpaṭipattādhikaraṇahetu ārādhako hoti ñāyaṁ dhammaṁ kusalanti.

Brāhmaṇā bho Gotama evamāhaṁsu "mahaṭṭhamidaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ, gharāvāsakammaṭṭhānaṁ mahapphalaṁ hoti. Appaṭṭhamidaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ, pabbajjā kammaṭṭhānaṁ appaphalaṁ hotī"ti. Idha bhavaṁ Gotamo kimāhāti.

Etthāpi kho ahaṁ māṇava vibhajjavādo, nāhamettha ekaṁsavādo. Atthi māṇava kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ, vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti. Atthi māṇava kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ, sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti. Atthi māṇava kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ, vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti. Atthi māṇava kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ, sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti. Katamañca māṇava kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ, vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti. Kasi kho māṇava kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ, vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti. Katamañca māṇava kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ, sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti. Kasiyeva kho māṇava kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ, sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti. Katamañca māṇava kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ, vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti. Vaṇijjā kho māṇava kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ, vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti. Katamañca māṇava kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ, sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti. Vaṇijjāyeva kho māṇava kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ, sampajjāmānaṁ mahapphalaṁ hoti.

464. Seyyathāpi māṇava kasi kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ, vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti. Evameva kho māṇava gharāvāsakammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ,

vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti. Seyyathāpi māṇava kasiyeva kammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ, sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti. Evameva kho māṇava gharāvāsakammaṭṭhānaṁ mahaṭṭhaṁ mahākiccaṁ mahādhikaraṇaṁ mahāsamārambhaṁ, sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti. Seyyathāpi māṇava vaṇijjā kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ, vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti. Evameva kho māṇava pabbajjā kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ, vipajjamānaṁ appaphalaṁ hoti. Seyyathāpi māṇava vaṇijjā yeva kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ, sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hoti. Evameva kho māṇava pabbajjā kammaṭṭhānaṁ appaṭṭhaṁ appakiccaṁ appādhikaraṇaṁ appasamārambhaṁ, sampajjamānaṁ mahapphalaṁ hotīti.

Brāhmaṇā bho Gotama pañca dhamme paññapenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāyāti. Ye te māṇava brāhmaṇā pañca dhamme paññapenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya. Sace te agaru, sādhu te pañca dhamme imasmiṁ parisati bhāsassūti. Na kho me bho Gotama garu, yatthassu bhavanto vā nisinno bhavantarūpo vāti[1]. Tena hi māṇava bhāsassūti. Saccaṁ kho bho Gotama brāhmaṇā paṭhamaṁ dhammaṁ paññapenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya. Tapaṁ kho bho Gotama brāhmaṇā dutiyaṁ dhammaṁ paññapenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya. Brahmacariyaṁ kho bho Gotama brāhmaṇā tatiyaṁ dhammaṁ paññapenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya. Ajjhenaṁ kho bho Gotama brāhmaṇā catutthaṁ dhammaṁ paññapenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya. Cāgaṁ kho bho Gotama brāhmaṇā pañcamaṁ dhammaṁ paññapenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya. Brāhmaṇā bho Gotama ime pañca dhamme paññapenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāyāti. Idha bhavaṁ Gotamo kimāhāti.

465. Kiṁ pana māṇava atthi koci brāhmaṇānaṁ ekabrāhmaṇopi, yo evamāha "ahaṁ imesaṁ pañcannaṁ dhammānaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā vipākaṁ pavedemī"ti. No hidaṁ bho Gotama. Kiṁ pana māṇava atthi koci brāhmaṇānaṁ ekācariyopi ekācariyapācariyopi yāva sattamā ācariyamahayugāpi yo evamāha "ahaṁ imesaṁ pañcannaṁ dhammānaṁ sayaṁ abhiññā

1. Nisinnā bhavantarūpā vāti (Sī, Syā, Kaṁ, I)

sacchikatvā vipākaṁ pavedemī”ti. No hidaṁ bho Gotama. Kiṁ pana māṇava yepi te brāhmaṇānaṁ pubbakā isayo mantānaṁ kattāro mantānaṁ pavattāro, yesamidaṁ etarahi brāhmaṇā porāṇaṁ mantapadaṁ gītaṁ pavuttaṁ samihitaṁ, tadanugāyanti tadanubhāsanti bhāsitamanubhāsanti vācitamanuvācenti. Seyyathidaṁ, Aṭṭhako Vāmako Vāmadevo Vessāmitto Yamataggi Aṅgīraso Bhāradvājo Vāseṭṭho Kassapo Bhagu. Tepi evamāhaṁsu “mayaṁ imesaṁ pañcannaṁ dhammānaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā vipākaṁ pavedemā”ti. No hidaṁ bho Gotama.

Iti kira māṇava natthi koci brāhmaṇānaṁ ekabrāhmaṇopi, yo evamāha “ahaṁ imesaṁ pañcannaṁ dhammānaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā vipākaṁ pavedemī”ti. Natthi koci brāhmaṇānaṁ ekācariyopi ekācariyapācariyopi yāva sattamā ācariyamahayugāpi yo evamāha “ahaṁ imesaṁ pañcannaṁ dhammānaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā vipākaṁ pavedemī”ti. Yepi te brāhmaṇānaṁ pubbakā isayo mantānaṁ kattāro mantānaṁ pavatthāro, yesamidaṁ etarahi brāhmaṇā porāṇaṁ mantapadaṁ gītaṁ pavuttaṁ samihitaṁ, tadanugāyanti tadanubhāsanti bhāsitamanubhāsanti vācitamanuvācenti. Seyyathidaṁ, Aṭṭhako Vāmako Vāmadevo Vessāmitto Yamataggi Aṅgīraso Bhāradvājo Vāseṭṭho Kassapo Bhagu. Tepi na evamāhaṁsu “mayaṁ imesaṁ pañcannaṁ dhammānaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā vipākaṁ pavedemā”ti.

Seyyathāpi māṇava andhaveṇi paramparāsaṁsattā purimopi na passati majjhimopi na passati, pacchimopi na passati. Evameva kho māṇava andhaveṇūpamaṁ maññe brāhmaṇānaṁ bhāsitaṁ sampajjati, purimopi na passati, majjhimopi na passati, pacchimopi na passatīti.

466. Evaṁ vutte Subho māṇavo Todeyyaputto Bhagavatā andhaveṇūpamena vuccamāno kupito anattamano Bhagavantaṁyeva khuṁsento Bhagavantaṁyeva vambhento Bhagavantaṁyeva vadamāno “samaṇo Gotamo pāpito bhavissatī”ti Bhagavantaṁ etadavoca “Brāhmaṇo bho Gotama Pokkharasāti Opamañño Subhagavaniko evamāha

‘evameva panidhekacce[1] samaṇabrāhmaṇā uttari manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ paṭijānanti, tesamidaṁ bhāsitaṁ hassakaṁyeva sampajjati, nāmakaṁyeva sampajjati, rittakaṁyeva sampajjati, tucchakaṁyeva sampajjati, kathaṁ hi nāma manussabhūto uttari manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ ñassati vā dakkhati vā sacchi vā karissatī’ti. Netaṁ ṭhānaṁ vijjatī”ti.

Kiṁ pana māṇava brāhmaṇo Pokkharasāti Opamañño Subhagavaniko sabbesaṁyeva samaṇabrāhmaṇānaṁ cetasā ceto paricca pajānātīti. Sakāyapi hi bho Gotama Puṇṇikāya dāsiyā brāhmaṇo Pokkharasāti Opamañño Subhagavaniko cetasā ceto paricca na pajānāti, kuto pana sabbesaṁyeva samaṇabrāhmaṇānaṁ cetasā ceto paricca pajānissatīti.

Seyyathāpi māṇava jaccandho puriso na passeyya kaṇhasukkāni rūpāni, na passeyya nīlakāni rūpāni, na passeyya pītakāni rūpāni, na passeyya lohitakāni rūpāni, na passayya mañjiṭṭhakāni rūpāni, na passeyya samavisamaṁ, na passeyya tārakarūpāni, na passeyya candimasūriye. So evaṁ vadeyya “natthi kaṇhasukkāni rūpāni, natthi kaṇhasukkānaṁ rūpānaṁ dassāvī. Natthi nīlakāni rūpāni, natthi nīlakānaṁ rūpānaṁ dassāvī. Natthi pītakāni rūpāni, natthi pītakānaṁ rūpānaṁ dassāvī. Natthi lohitakāni rūpāni, natthi lohitakānaṁ rūpānaṁ dassāvī. Natthi mañjiṭṭhakāni rūpāni, natthi mañjiṭṭhakānaṁ rūpānaṁ dassāvī. Natthi samavisamaṁ, natthi samavisamassa dassāvī. Natthi tārakarūpāni, natthi tārakarūpānaṁ dassāvī. Natthi candimasūriyā, natthi candimasūriyānaṁ dassāvī. Ahametaṁ na jānāmi, ahametaṁ na passāmi, tasmā taṁ natthī”ti. Sammā nu kho so māṇava vadamāno vadeyyāti.

No hidaṁ bho Gotama. Atthi kaṇhasukkāni rūpāni, atthi kaṇhasukkānaṁ rūpānaṁ dassāvī. Atthi nīlakāni rūpāni, atthi nīlakānaṁ rūpānaṁ dassāvī. atthi pītakāni rūpāni, atthi pītakānaṁ rūpānaṁ dassāvī. Atthi lohitakāni rūpāni, atthi lohitakānaṁ rūpānaṁ dassāvī. Atthi mañjiṭṭhakāni rūpāni, atthi mañjiṭṭhakānaṁ rūpānaṁ dassāvī. Atthi samavisamaṁ, atthi samavisamassa dassāvī. Atthi tārakarūpāni, atthi tārakarūpānaṁ

1. Panimeke (sabbattha)

dassāvī. Atthi candimasūriyā, atthi candimasūriyānaṁ dassāvī. "Ahametaṁ na jānāmi, ahametaṁ na passāmi, tasmā taṁ natthī"ti na hi so bho Gotama sammā vadamāno vadeyyāti.

Evameva kho māṇava brāhmaṇo Pokkharasāti Opamañño Subhagavaniko andho acakkhuko. So vata uttari manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ ñassati vā dakkhati vā sacchi vā karissatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

467. Taṁ kiṁ maññasi māṇava, ye te Kosalakā brāhmaṇamahāsālā. Seyyathidaṁ, Caṅkī brāhmaṇo Tārukkho brāhmaṇo Pokkharasāti brāhmaṇo Jāṇussoṇi brāhmaṇo pitā ca[1] te Todeyyo. Katamā nesaṁ seyyo[2], yaṁ vā te sammuccā[3] vācaṁ bhāseyyuṁ yaṁ vā asammuccāti. Sammuccā bho Gotama.

Katamā nesaṁ seyyo, yaṁ vā te mantā vācaṁ bhāseyyuṁ yaṁ vā amantāti. Mantā bho Gotama.

Katamā nesaṁ seyyo, yaṁ vā te paṭisaṅkhāya vācaṁ bhāseyyuṁ yaṁ vā appaṭisaṅkhāyāti. Paṭisaṅkhāya bho Gotama.

Katamā nesaṁ seyyo, yaṁ vā te atthasaṁhitaṁ vācaṁ bhāseyyuṁ yaṁ vā anattha saṁhitanti. Atthasaṁhitaṁ bho Gotama.

Taṁ kiṁ maññasi māṇava, yadi evaṁ sante brāhmaṇena Pokkharasātinā Opamaññena Subhagavanikena sammuccā vā cā bhāsitā asammuccāti[4]? Asammuccā bho Gotama.

Mantā vācā bhāsitā amantāti? Amantā bho Gotama.

Paṭisaṅkhāya vācā bhāsitā appaṭisaṅkhāyāti? Appaṭisaṅkhāya bho Gotama.

Atthasaṁhitā vācā bhāsitā anatthasaṁhitāti? Anatthasaṁhitā bho Gotama.

---

1. Vā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Seyyā (Syā, Kaṁ) 3. Sammusā (Sī, I)
4. Asammusā vāti (I) evamitarapañhattayepi vāsaddena saha dissati.

Pañca kho ime māṇava nīvaraṇā. Katame pañca, kāmacchandanīvaraṇaṁ byāpādanīvaraṇaṁ thinamiddhanīvaraṇaṁ uddhaccakukkuccanīvaraṇaṁ vicikicchānīvaraṇaṁ. Ime kho māṇava pañca nīvaraṇā. Imehi kho māṇava pañcahi nīvaraṇehi brāhmaṇo Pokkharasāti Opamañño Subhagavaniko āvuto nivuto ophuṭo[1] pariyonaddho. So vata uttari manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ ñassati vā dakkhati vā sacchi vā karissatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

468. Pañca kho ime māṇava kāmaguṇā. Katame pañca, cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā. Sotaviññeyyā saddā -pa-. Ghānaviññeyyā gandhā. Jivhā viññeyyā rasā. Kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā. Ime kho māṇava pañca kāmaguṇā. Imehi kho māṇava pañcahi kāmaguṇehi brāhmaṇo Pokkharasāti Opamañño Subhagavaniko gathito mucchito ajjhopanno anādīnavadassāvī anissaraṇapañño paribhuñjati. So vata uttari manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ ñassati vā dakkhati vā sacchi vā karissatīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

Taṁ kiṁ maññasi māṇava, yaṁ vā tiṇakaṭṭhupādānaṁ paṭicca aggiṁ jāleyya, yaṁ vā nissaṭṭhatiṇakaṭṭhupādānaṁ aggiṁ jāleyya, katamo nu khvāssa aggi accimā ceva vaṇṇavā ca pabhassaro cāti. Sace taṁ bho Gotama ṭhānaṁ nissaṭṭhatiṇakaṭṭhupādānaṁ aggiṁ jāletuṁ, svāssa aggi accimā ceva vaṇṇavā ca pabhassaro cāti. Aṭṭhānaṁ kho etaṁ māṇava anavakāso, yaṁ nissaṭṭhatiṇakaṭṭhupādānaṁ aggiṁ jāleyya aññatra iddhimatā. Seyyathāpi māṇava tiṇakaṭṭhupādānaṁ paṭicca aggi jalati, tathūpamāhaṁ māṇava imaṁ pītiṁ vadāmi, yāyaṁ pīti pañca kāmaguṇe paṭicca. Seyyathāpi māṇava nissaṭṭhatiṇakaṭṭhupādāno[2] aggi jalati, tathūpamāhaṁ māṇava imaṁ pītiṁ vadāmi, yāyaṁ pīti aññatreva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi.

Katamā ca māṇava pīti aññatreva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi. Idha māṇava bhikkhu vivicceva kāmehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayampi kho māṇava pīti aññatreva kāmehi aññatra

1. Ovuto (Sī), ophuto (Syā, Kaṁ, I)
2. Nissaṭṭhatiṇakaṭṭhupādānaṁ paṭicca (Sī, I, Ka)

akusalehi dhammehi. Puna caparaṁ māṇava bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayampi kho māṇava pīti aññatreva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi.

469. Ye te māṇava brāhmaṇā pañca dhamme paññapenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, katamettha[1] brāhmaṇā dhammaṁ mahapphalataraṁ paññapenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāyāti. Yeme bho Gotama brāhmaṇā pañca dhamme paññapenti puññassa kiriyāyakusalassa ārādhanāya, cāgamettha brāhmaṇā dhammaṁ mahapphalataraṁ paññapenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāyāti.

Taṁ kiṁ maññasi māṇava, idha aññatarassa brāhmaṇassa mahāyañño paccupaṭṭhito assa, atha dve brāhmaṇā āgaccheyyuṁ "itthannāmassa brāhmaṇassa mahāyaññaṁ anubhavissāmā"ti. Tatrekassa[2] brāhmaṇassa evamassa "ahovata ahameva labheyyaṁ bhattagge aggāsanaṁ aggodakaṁ aggapiṇḍaṁ, na añño brāhmaṇo labheyya bhattagge aggāsanaṁ aggodakaṁ aggapiṇḍan"ti. Ṭhānaṁ kho panetaṁ māṇava vijjati, yaṁ añño brāhmaṇo labheyya bhattagge aggāsanaṁ aggodakaṁ aggapiṇḍaṁ. Na so brāhmaṇo labheyya bhattagge aggāsanaṁ aggodakaṁ aggapiṇḍaṁ. "Añño brāhmaṇo labhati bhattagge aggāsanaṁ aggodakaṁ aggapiṇḍaṁ, nāhaṁ labhāmi bhattagge aggāsanaṁ aggodakaṁ aggapiṇḍan"ti iti so kupito hoti anattamano. Imassa pana māṇava brāhmaṇā kiṁ vipākaṁ paññapentīti. Na khvettha bho Gotama brāhmaṇā evaṁ dānaṁ denti "iminā paro kupito hotu anattamano"ti. Atha khvettha brāhmaṇā anukampājātikaṁyeva[3] dānaṁ dentīti. Evaṁ sante kho māṇava brāhmaṇānaṁ idaṁ chaṭṭhaṁ puññakiriyavatthu hoti, yadidaṁ anukampājātikanti. Evaṁ sante bho Gotama brāhmaṇānaṁ idaṁ chaṭṭhaṁ puññakiriyavatthu hoti, yadidaṁ anukampājātikanti.

Ye te māṇava brāhmaṇā pañca dhamme paññapenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, ime tvaṁ pañca dhamme kattha bahulaṁ samanupassasi gahaṭṭhesu vā pabbajitesu vāti. Yeme bho Gotama brāhmaṇā pañca dhamme paññapenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, imāhaṁ pañca dhamme

---

1. Kamettha (Ka-Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Tatthekassa (I)
3. Anukampajātikaṁyeva (Syā, Kaṁ, Ka)

pabbajitesu bahulaṁ samanupassāmi appaṁ gahaṭṭhesu. Gahaṭṭho hi bho Gotama mahaṭṭho mahākicco mahādhikaraṇo mahāsamārambho, na satataṁ samitaṁ saccavādī hoti. Pabbajito kho pana bho Gotama appaṭṭho appakicco appādhikaraṇo appasamārambho, satataṁ samitaṁ saccavādī hoti. Gahaṭṭho hi bho Gotama mahaṭṭho mahākicco mahādhikaraṇo mahāsamārambho, na satataṁ samitaṁ tapassī hoti. Brahmacārī hoti. Sajjhāyabahulo hoti. Cāgabahulo hoti. Pabbajito kho pana bho Gotama appaṭṭho appakicco appādhikaraṇo appasamārambho, satataṁ samitaṁ tapassī hoti. Brahmacārī hoti. Sajjhāyabahulo hoti. Cāgabahulo hoti. Yeme bho Gotama brāhmaṇā pañca dhamme paññapenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, imāhaṁ pañca dhamme pabbajitesu bahulaṁ samanupassāmi, apaṁ gahaṭṭhesūti.

Ye te māṇava brāhmaṇā pañca dhamme paññapenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, cittassāhaṁ ete parikkhāre vadāmi, yadidaṁ cittaṁ averaṁ abyābajjhaṁ, tassa bhāvanāya. Idha māṇava bhikkhu saccavādī hoti, so "saccavādīmhī"ti labhati atthavedaṁ, labhati dhammavedaṁ, labhati dhammūpasaṁhitaṁ pāmojjaṁ. Yaṁ taṁ kusalūpasaṁhitaṁ pāmojjaṁ, cittassāhaṁ etaṁ parikkhāraṁ vadāmi, yadidaṁ cittaṁ averaṁ abyābajjhaṁ, tassa bhāvanāya. Idha māṇava bhikkhu tapassī hoti -pa- brahmacārī hoti -pa- sajjhāyabahulo hoti -pa- cāgabahulo hoti, so "cāgabahulomhī"ti labhati atthavedaṁ, labhati dhammavedaṁ, labhati dhammūpasaṁhitaṁ pāmojjaṁ. Yaṁ taṁ kusalūpasaṁhitaṁ pāmojjaṁ, cittassāhaṁ etaṁ parikkhāraṁ vadāmi, yadidaṁ cittaṁ averaṁ abyābajjhaṁ, tassa bhavanāya. Ye te māṇava brāhmaṇā pañca dhamme paññapenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, cittassāhaṁ ete parikkhāre vadāmi, yadidaṁ cittaṁ averaṁ abyābajjhaṁ, tassa bhāvanāyāti.

470. Evaṁ vutte Subho māṇavo Todeyyaputto Bhagavantaṁ etadavoca "sutaṁ metaṁ bho Gotama 'samaṇo Gotamo brahmānaṁ sahabyatāya maggaṁ jānātī'ti".

Taṁ kiṁ maññasi māṇava, āsanne ito naḷakāragāmo, na yito dūre naḷakāragāmoti? Evaṁ bho āsanne ito

naḷakāragāmo, na yito dūre naḷakārāgāmoti. Taṁ kiṁ maññasi māṇava, idhassa puriso naḷakāragāme jātavaddho[1], tamenaṁ naḷakāragāmato tāvadeva avasaṭaṁ[2] naḷakāragāmassa maggaṁ puccheyyuṁ. Siyā nu kho māṇava tassa purisassa naḷakāragāme jātavaddhassa naḷakāragāmassa maggaṁ puṭṭhassa dandhāyittaṁ vā vitthāyitattaṁ vāti. No hidaṁ bho Gotama. Taṁ kissa hetu, amu hi bho Gotama puriso naḷakāragāme jātavaddho, tassa sabbāneva naḷakāragāmassa maggāni suviditānīti. Siyā nu kho māṇava tassa purisassa naḷakāragāme jātavaddhassa naḷakāragāmassa maggaṁ puṭṭhassa dandhāyitattaṁ vā vitthāyitattaṁ vāti. Na tveva Tathāgatassa brāhmalokaṁ vā brāhmalokagāminiṁ vā paṭipadaṁ puṭṭhassa dandhāyitattaṁ vā vitthāyitattaṁ vā. Brahmānañcāhaṁ māṇava pajānāmi brahmalokañca brahmalokagāminiñca paṭipadaṁ, yathāpaṭipanno ca brahmalokaṁ upapanno, tañca pajānāmīti. Sutaṁ metaṁ bho Gotama "samaṇo Gotamo brahmānaṁ sahabyatāya maggaṁ desetī"ti, sādhu me bhavaṁ Gotamo brahmānaṁ sahabyatāya maggaṁ desetūti. Tena hi māṇava suṇāhi sādhukaṁ manasi karohi bhāsissāmīti. "Evaṁ bho"ti kho Subho māṇavo Todeyyaputto Bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca—

471. Katamo ca māṇava brahmānaṁ sahabyatāya maggo. Idha māṇava bhikkhu mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Evaṁ bhāvitāya kho māṇava mettāya cetovimuttiyā yaṁ pamāṇakataṁ kammaṁ, na taṁ tatrāvasissati, na taṁ tatrāvatiṭṭhati. Seyyathāpi māṇava balavā saṅkhadhamo appakasireneva cātuddisā viññāpeyya.[3] Evameva kho māṇava -pa-. Evaṁ bhāvitāya kho māṇava mettāya[3] cetovimuttiyā yaṁ pamāṇakataṁ kammaṁ, na taṁ tatrāvasissati, na taṁ tatrāvatiṭṭhati. Ayampi kho māṇava brahmānaṁ sahabyatāya maggo.

---

1. Jātavaḍḍho (Syā, Kaṁ, Ka) 2. Apasakkaṁ (Syā, Kaṁ, Ka)

3-3. Evameva kho māṇava evaṁ bhāvitāya mettāya (Sī, Syā, Kaṁ, I, Dī 1. 235 piṭṭhepi) tathāpi idha pāṭhoyeva upamāya saṁsandiyamāno puripuṇṇo viya dissati.

Puna caparaṁ māṇava bhikkhu karuṇāsahagatena cetasā -pa- muditāsahagatena cetasā -pa- upekkhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Evaṁ bhāvitāya kho māṇava upekkhāya cetovimuttiyā yaṁ pamāṇakataṁ kammaṁ, na taṁ tatrāvasissati, na taṁ tatrāvatiṭṭhati. Seyyathāpi māṇava balavā saṅkhadhamo appakasireneva cātuddisā viññāpeyya. Evameva kho māṇava -pa-. Evaṁ bhāvitāya kho māṇava upekkhāya cetovimuttiyā yaṁ pamāṇakataṁ kammaṁ, na taṁ tatrāvasissati, na taṁ tatrāvatiṭṭhati. Ayampi kho māṇava brahmānaṁ sahabyatāya maggoti.

472. Evaṁ vutte Subho māṇavo Todeyyaputto Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama, seyyathāpi bho Gotama nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivarayya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya 'cakkhumanto rūpāni dakkhantī'ti. Evamevaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito, esāhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gataṁ. Handa ca dāni mayaṁ bho Gotama gacchāma bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyā"ti. Yassadāni tvaṁ māṇava kālaṁ maññasīti. Atha kho Subho māṇavo Todeyyaputto Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi.

Tena kho pana samayena Jāṇussoṇi brāhmaṇo sabbasetena vaḷavābhirathena[1] Sāvatthiyā niyyāti divā divassa. Addasā kho Jāṇussoṇi brāhmaṇo Subhaṁ māṇavaṁ Todeyyaputtaṁ dūratova āgacchantaṁ, disvāna Subhaṁ māṇavaṁ Todeyyaputtaṁ etadavoca "handa kuto nu bhavaṁ Bhāradvājo āgacchati divā divassā"ti. Ito hi kho ahaṁ

1. Vaḷabhīrathena (Sī)

bho āgacchāmi samaṇassa Gotamassa santikāti. Taṁ kiṁ maññasi bhavaṁ Bhāradvājo samaṇassa Gotamassa paññāveyyattiyaṁ paṇḍito maññeti. Ko cāhaṁ bho, ko ca samaṇassa Gotamassa paññāveyyattiyaṁ jānissāmi. Sopi nūnassa tādisova, yo samaṇassa Gotamassa paññāveyyattiyaṁ jāneyyāti. Uḷārāya khalu bhavaṁ Bhāradvājo samaṇaṁ Gotamaṁ pasaṁsāya pasaṁsatīti. Ko cāhaṁ bho, ko ca samaṇaṁ Gotamaṁ pasaṁsissāmi. Pasatthapasatthova so bhavaṁ Gotamo seṭṭho devamanussānaṁ. Ye cime bho brāhmaṇā pañca dhamme paññapenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, cittassete samaṇo Gotamo parikkhāre vadeti, yadidaṁ cittaṁ averaṁ abyābajjhaṁ, tassa bhāvanāyāti.

Evaṁ vutte Jāṇussoṇi brāhmaṇo sabbasetā vaḷavābhirathā orohitvā ekaṁsaṁ uttarāsaṅgaṁ karitvā yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā udānaṁ udānesi "lābhā rañño Pasenadissa Kosalassa, suladdhalābhā rañño Pasenadissa Kosalassa, yassa vijite Tathāgato viharati Arahaṁ Sammāsambuddho"ti.

Subhasuttaṁ niṭṭhitaṁ navamaṁ.

---

10. Saṅgāravasutta

473. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu cārikaṁ carati mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ. Tena kho pana samayena Dhanañjānī[1] nāma brāhmaṇī Cañcalikappe[2] paṭivasati, abhippasannā Buddhe ca dhamme ca saṁghe ca. Atha kho Dhanañjānī brāhmaṇī upakkhalitvā tikkhattuṁ udānaṁ udānesi "namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa, namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa, namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassā"ti.

Tena kho pana samayena Saṅgāravo nāma māṇavo Cañcalikappe paṭivasati tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ

---

1. Dhānañjānī (Sī, I)
2. Maṇḍalakappe (Sī), paccalakappe (Syā, Kaṁ), caṇḍalakappe (I)

itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Assosi kho Saṅgāravo māṇavo Dhanañjāniyā brāhmaṇiyā evaṁ vācaṁ bhāsamānāya, sutvā Dhanañjāniṁ brāhmaṇiṁ etadavoca "avabhūtāva ayaṁ[1] Dhanañjānī brāhmaṇī, parabhūtāva ayaṁ[2] Dhanañjānī brāhmaṇī vijjamānānaṁ (tevijjānaṁ)[3] brāhmaṇānaṁ atha ca pana tassa muṇḍakassa samaṇakassa vaṇṇaṁ bhāsissatī"ti[4]. Na hi pana tvaṁ tāta bhadramukha tassa Bhagavato sīlapaññāṇaṁ jānāsi, sace tvaṁ tāta bhadramukha tassa Bhagavato sīlapaññāṇaṁ jāneyyāsi, na tvaṁ tāta bhadramukha taṁ Bhagavantaṁ akkositabbaṁ paribhāsitabbaṁ maññeyyāsīti. Tena hi bhoti yadā samaṇo Gotamo Cañcalikappaṁ anuppatto hoti, atha me āroceyyāsīti. "Evaṁ bhadramukhā"ti kho Dhanañjānī brāhmaṇī Saṅgāravassa māṇavassa paccassosi.

Atha kho Bhagavā Kosalesu anupubbena cārikaṁ caramāno yena Cañcalikappaṁ tadavasari. Tatra sudaṁ Bhagavā Cañcalikappe viharati Todeyyānaṁ brāhmaṇānaṁ ambavane. Assosi kho Dhanañjānī brāhmaṇī "Bhagavā kira Cañcalikappaṁ anuppatto, Cañcalikappe viharati Todeyyānaṁ brāhmaṇānaṁ ambavane"ti. Atha kho Dhanañjānī brāhmaṇī yena Saṅgāravo māṇavo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Saṅgāravaṁ māṇavaṁ etadavoca "ayaṁ tāta bhadramukha so Bhagavā Cañcalikappaṁ anuppatto, Cañcalikappe viharati Todeyyānaṁ brāhmaṇānaṁ ambavane, yassadāni tāta bhadramukha kālaṁ maññasī"ti.

474. "Evaṁ bho"ti kho Saṅgāravo māṇavo Dhanañjāniyā brāhmaṇiyā paṭissutvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Saṅgāravo māṇavo Bhagavantaṁ etadavoca "santi kho bho Gotama eke samaṇabrāhmaṇā diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyaṁ paṭijānanti. Tatra bho Gotama

1. Avabhūtā cayaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Parābhūtā cayaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. ( ) Sī-Syā-Kaṁ-I-potthakesu natthi.
4. Bhāsatīti (Sī, Syā, Kaṁ, I)

ye te samaṇabrāhmaṇā diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyaṁ paṭijānanti, tesaṁ bhavaṁ Gotamo katamoti? Diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattānaṁ ādibrahmacariyaṁ paṭijānantānampi kho ahaṁ Bhāradvāja vemattaṁ vadāmi. Santi Bhāradvāja eke samaṇabrāhmaṇā anussavikā, te anussavena diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyaṁ paṭijānanti, seyyathāpi brāhmaṇā tevijjā. Santi pana bhāradvāna eke samaṇabrāhmaṇā kevalaṁ saddhāmattakena diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyaṁ paṭijānanti, seyyathāpi takkī vīmaṁsī. Santi Bhāradvāja eke samaṇabrāhmaṇā pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṁyeva dhammaṁ abhiññāya diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyaṁ paṭijānanti. Tatra Bhāradvāja ye te samaṇabrāhmaṇā pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṁyeva dhammaṁ abhiññāya diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyaṁ paṭijānanti, tesāhamasmi. Tadamināpetaṁ bhāradvāna pariyāyena veditabbaṁ, yathā ye te samaṇabrāhmaṇā pubbe ananussutesu dhammesu sāmaṁyeva dhammaṁ abhiññāya diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyaṁ paṭijānanti, tesāhamasmi.

475. Idha me Bhāradvāja pubbeva sambodhā anabhisambuddhassa bodhisattasseva sato etadahosi “sambādho gharāvāso rajāpatho, abbhokāso pabbajjā, na yidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ, yaṁnūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan”ti. So kho ahaṁ Bhāradvāja aparena samayena daharova samāno susukāḷakeso bhadrena yobbanena samannāgato, paṭhamena vayasā akāmakānaṁ mātāpitūnaṁ assumukhānaṁ rudantānaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajiṁ, so evaṁ pabbajito samāno kiṁ kusalagavesī anuttaraṁ santivarapadaṁ pariyesamāno yena Āḷāro Kālāmo tenupasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Āḷāraṁ Kālāmaṁ etadavocaṁ “icchāmahaṁ āvuso Kālāma imasmiṁ dhammavinaye brahmacariyaṁ caritun”ti. Evaṁ vutte Bhāradvāja Āḷāro Kālāmo maṁ etadavoca “viharatāyasmā, tādiso ayaṁ dhammo, yattha viññū puriso nacirasseva sakaṁ ācariyakaṁ

sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyā”ti. So kho ahaṁ Bhāradvāja nacirasseva khippameva taṁ dhammaṁ pariyāpuṇiṁ, so kho ahaṁ Bhāradvāja tāvatakeneva oṭṭhapahatamattena lapitalāpanamattena ñāṇavādañca vadāmi theravādañca, “jānāmi passāmī”ti ca paṭijānāmi ahañceva aññe ca. Tassa mayhaṁ Bhāradvāja etadahosi “na kho Āḷāro Kālāmo imaṁ dhammaṁ kevalaṁ saddhāmattakena ‘sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmī’ti pavedeti, addhā Āḷāro Kālāmo imaṁ dhammaṁ jānaṁ passaṁ viharatī”ti.

Atha khvāhaṁ Bhāradvāja yena Āḷāro Kālāmo tenupasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Āḷāraṁ Kālāmaṁ etadavocaṁ “kittāvatā no āvuso Kālāma imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti pavedesī”ti. Evaṁ vutte Bhāradvāja Āḷāro Kālāmo ākiñcaññāyatanaṁ pavedesi. Tassa mayhaṁ Bhāradvāja etadahosi “na kho Āḷārasseva Kālāmassa atthi saddhā, mayhaṁpatthi saddhā. Na kho Āḷārasseva Kālāmassa atthi vīriyaṁ -pa- sati. Samādhi. Paññā, mayhaṁpatthi paññā. Yaṁnūnāhaṁ yaṁ dhammaṁ Āḷāro Kālāmo ‘sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmī’ti pavedeti, tassa dhammassa sacchikiriyāya padaheyyan”ti. So kho ahaṁ Bhāradvāja nacirasseva khippameva taṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsiṁ. Atha khvāhaṁ Bhāradvāja yena Āḷāro Kālāmo tenupasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Āḷāraṁ Kālāmaṁ etadavocaṁ “ettāvatā no āvuso Kālāma imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesī”ti. Ettāvatā kho ahaṁ āvuso imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedemīti. Ahampi kho āvuso ettāvatā imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti. Lābhā no āvuso, suladdhaṁ no āvuso, ye mayaṁ āyasmantaṁ tādisaṁ sabrahmacāriṁ passāma. Iti yāhaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedemi, taṁ tvaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi. Yaṁ tvaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi, tamahaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedemi. Iti yāhaṁ dhammaṁ jānāmi, taṁ tvaṁ dhammaṁ jānāsi. Yaṁ tvaṁ dhammaṁ jānāsi, tamahaṁ dhammaṁ

jānāmi. Iti yādiso ahaṁ, tādiso tuvaṁ. Yādiso tuvaṁ, tādiso ahaṁ. Ehi dāni āvuso ubhova santā imaṁ gaṇaṁ pariharāmāti. Iti kho Bhāradvāja Āḷāro Kālāmo ācariyo me samāno attano antevāsiṁ maṁ samānaṁ attanā samasamaṁ ṭhapesi, uḷārāya ca maṁ pūjāya pūjesi. Tassa mayhaṁ Bhāradvāja etadahosi "nāyaṁ dhammo nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattati, yāvadeva ākiñcaññāyatanūpapattiyā"ti. So kho ahaṁ Bhāradvāja taṁ dhammaṁ analaṅkaritvā tasmā dhammā nibbijja apakkamiṁ.

476. So kho ahaṁ Bhāradvāja kiṁkusalagavesī anuttaraṁ santivarapadaṁ pariyesamāno yena Udako Rāmaputto tenupasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Udakaṁ Rāmaputtaṁ etadavocaṁ "icchāmahaṁ āvuso[1] imasmiṁ dhammavinaye brahmacariyaṁ caritun"ti. Evaṁ vutte Bhāradvāja Udako Rāmaputto maṁ etadavoca "viharatāyasmā, tādiso ayaṁ dhammo, yattha viññū puriso nacirasseva sakaṁ ācariyakaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyā"ti. So kho ahaṁ Bhāradvāja nacirasseva khippameva taṁ dhammaṁ pariyāpuṇiṁ. So kho ahaṁ Bhāradvāja tāvatakeneva oṭṭhapahatamattena lapitalāpanamattena ñāṇavādañca vadāmi theravādañca, "jānāmi passāmī"ti ca paṭijānāmi ahañceva aññe ca. Tassa mayhaṁ Bhāradvāja etadahosi "na kho Rāmo imaṁ dhammaṁ kevalaṁ saddhāmattakena 'sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmī'ti pavedesi, addhā Rāmo imaṁ dhammaṁ jānaṁ passaṁ vihāsī"ti. Atha khvāhaṁ Bhāradvāja yena Udako Rāmaputto tenupasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Udakaṁ Rāmaputtaṁ etadavocaṁ "kittāvatā no āvuso Rāmo imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti pavedesī"ti. Evaṁ vutte Bhāradvāja Udako Rāmaputto nevasaññānāsaññāyatanaṁ pavedesi. Tassa mayhaṁ Bhāradvāja etadahosi "na kho Rāmasseva ahosi saddhā, mayhaṁpatthi saddhā. Na kho Rāmasseva ahosi vīriyaṁ -pa- sati. Samādhi. Paññā, mayhaṁpatthi paññā. Yaṁnūnāhaṁ yaṁ dhammaṁ Rāmo sayaṁ abhiññā sacchikatvā

1. Passa Ma 1 Pāsarāsisutte (221) piṭṭhe.

upasampajja viharāmīti pavedesi, tassa dhammassa sacchikiriyāya padaheyyan”ti. So kho ahaṁ Bhāradvāja nacirasseva khippameva taṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsiṁ.

Atha khvāhaṁ Bhāradvāja yena Udako Rāmaputto tenupasaṅgamiṁ, upasaṅkamitvā Udakaṁ Rāmaputtaṁ etadavocaṁ “ettāvatā no āvuso Rāmo imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesī”ti. Ettāvatā kho āvuso Rāmo imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesīti. Ahampi kho āvuso ettāvatā imaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti. Lābhā no āvuso, suladdhaṁ no āvuso, ye mayaṁ āyasmantaṁ tādisaṁ sabrahmacāriṁ passāma. Iti yaṁ dhammaṁ Rāmo sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesi, taṁ tvaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi. Yaṁ tvaṁ dhammaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi, taṁ dhammaṁ Rāmo sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesi. Iti yaṁ dhammaṁ Rāmo abhiññāsi, taṁ tvaṁ dhammaṁ jānāsi. Yaṁ tvaṁ dhammaṁ jānāsi, taṁ dhammaṁ Rāmo abhiññāsi. Iti yādiso Rāmo ahosi, tādiso tuvaṁ. Yādiso tuvaṁ, tādiso Rāmo ahosi. Ehi dāni āvuso tuvaṁ imaṁ gaṇaṁ pariharāti. Iti kho Bhāradvāja Udako Rāmaputto sabrahmacārī me samāno ācariyaṭṭhāne maṁ ṭhapesi, uḷārāya ca maṁ pūjāya pūjesi. Tassa mayhaṁ Bhāradvāja etadahosi “nāyaṁ dhammo nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattati, yāvadeva nevasaññānāsaññāyatanūpapattiyā”ti. So kho ahaṁ Bhāradvāja taṁ dhammaṁ analaṅkaritvā tasmā dhammā nibbijja apakkamiṁ.

477. So kho ahaṁ Bhāradvāja kiṁkusalagavesī anuttaraṁ santivarapadaṁ pariyesamāno Magadhesu anupubbena cārikaṁ caramāno yena Uruveḷā Senānigamo tadavasariṁ. Tatthaddasaṁ ramaṇīyaṁ bhūmibhāgaṁ pāsādikañca vanasaṇḍaṁ nadiñca sandantiṁ setakaṁ supatitthaṁ ramaṇīyaṁ samantā ca gocaragāmaṁ. Tassa mayhaṁ Bhāradvāja etadahosi “ramaṇīyo vata bho bhūmibhāgo, pāsādiko ca vanasaṇḍo, nadī ca sandati setakā supatitthā ramaṇīyā, samantā ca gocaragāmo, ‘alaṁ vatidaṁ kulaputtassa padhānatthikassa

padhānāyā'ti". So kho ahaṁ Bhāradvāja tattheva nisīdiṁ "alamidaṁ padhānāyā"ti. Apissu maṁ Bhāradvāja tisso upamā paṭibhaṁsu anacchariyā pubbe assutapubbā—

Seyyathāpi Bhāradvāja allaṁ kaṭṭhaṁ sasnehaṁ udake nikkhittaṁ. Atha puriso āgaccheyya uttarāraṇiṁ ādāya "aggiṁ abhinibbattessāmi tejo pātukarissāmī"ti. Taṁ kiṁ maññasi Bhāradvāja, api nu so puriso amuṁ allaṁ kaṭṭhaṁ sasnehaṁ udake nikkhittaṁ uttarāraṇiṁ ādāya abhimanthento aggiṁ abhinibbatteyya tejo pātukareyyāti. No hidaṁ bho Gotama. Taṁ kissa hetu, aduṁ hi bho Gotama allaṁ kaṭṭhaṁ sasnehaṁ, tañca pana udake nikkhittaṁ, yāvadeva ca pana so pariso kilamathassa vighātassa bhāgī assāti. Evameva kho Bhāradvāja ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā kāyena ceva cittena ca kāmehi avūpakaṭṭhā viharanti. Yo ca nesaṁ kāmesu kāmacchando kāmasneho kāmamucchā kāmapipāsā kāmapariḷāho, so ca ajjhattaṁ na suppahīno hoti na suppaṭippassaddho. Opakkamikā cepi te bhonto samaṇabrāhmaṇā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, abhabbāva te ñāṇāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. No cepi te bhonto samaṇabrāhmaṇā opakkamikā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, abhabbāva te ñāṇāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. Ayaṁ kho maṁ Bhāradvāja paṭhamā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā.

478. Aparāpi kho maṁ Bhāradvāja dutiyā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā—

Seyyathāpi Bhāradvāja allaṁ kaṭṭhaṁ sasnehaṁ ārakā udakā thale nikkhittaṁ. Atha puriso āgaccheyya uttarāraṇiṁ ādāya "aggiṁ abhinibbattessāmi tejo pātukarissāmī"ti. Taṁ kiṁ maññasi Bhāradvāja, api nu so puriso amuṁ allaṁ kaṭṭhaṁ sasnehaṁ ārakā udakā thale nikkhittaṁ uttarāraṇiṁ ādāya abhimanthento aggiṁ abhinibbatteyya tejo pātukareyyāti. No hidaṁ bho Gotama. Taṁ kissa hetu, aduṁ hi bho Gotama allaṁ kaṭṭhaṁ sasnehaṁ kiñcāpi ārakā udakā thale nikkhittaṁ, yāvadeva ca pana so puriso kilamathassa

vighātassa bhāgī assāti. Evameva kho Bhāradvāja ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā kāyena ceva cittena ca kāmehi vūpakaṭṭhā viharanti. Yo ca nesaṁ kāmesu kāmacchando kāmasneho kāmamucchā kāmapipāsā kāmapariḷāho, so ca ajjhattaṁ na suppahīno hoti na suppaṭippassaddho. Opakkamikā cepi te bhonto samaṇabrāhmaṇā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, abhabbāva te ñāṇāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. No cepi te bhonto samaṇabrāhmaṇā opakkamikā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, abhabbāva te ñāṇāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. Ayaṁ kho maṁ Bhāradvāja dutiyā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā.

479. Aparāpi kho maṁ Bhāradvāja tatiyā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā—

Seyyathāpi Bhāradvāja sukkhaṁ kaṭṭhaṁ koḷāpaṁ ārakā udakā thale nikkhittaṁ. Atha puriso āgaccheyya uttarāraṇiṁ ādāya "aggiṁ abhinibbattessāmi tejo pātukarissāmī"ti. Taṁ kiṁ maññasi Bhāradvāja, api nu so puriso amuṁ sukkhaṁ kaṭṭhaṁ koḷāpaṁ ārakā udakā thale nikkhittaṁ uttarāraṇiṁ ādāya abhimanthento aggiṁ abhinibbatteyya tejo pātukareyyāti. Evaṁ bho Gotama. Taṁ kissa hetu, aduṁ hi bho Gotama sukkhaṁ kaṭṭhaṁ koḷāpaṁ, tañca pana ārakā udakā thale nikkhittanti. Evameva kho Bhāradvāja ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā kāyena ceva cittena ca kāmehi vūpakaṭṭhā viharanti. Yo ca nesaṁ kāmesu kāmacchando kāmasneho kāmamucchā kāmapipāsā kāmapariḷāho, so ca ajjhattaṁ suppahīno hoti suppaṭippassaddho. Opakkamikā cepi te bhonto samaṇabrāhmaṇā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, bhabbāva te ñāṇāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. No cepi te bhonto samaṇabrāhmaṇā opakkamikā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, bhabbāva te ñāṇāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. Ayaṁ kho maṁ Bhāradvāja tatiyā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā. Imā kho maṁ Bhāradvāja tisso upamā paṭibhaṁsu anacchariyā pubbe assutapubbā.

480. Tassa mayhaṁ Bhāradvāja etadahosi "yaṁnūnāhaṁ dantebhidantamādhāya jivhāya tāluṁ āhacca cetasā cittaṁ abhiniggaṇheyyaṁ abhinippīḷeyyaṁ abhisantāpeyyan"ti, so kho ahaṁ Bhāradvāja dantebhidantamādhāya jivhāya tāluṁ āhacca cetasā cittaṁ abhiniggaṇhāmi abhinippīḷemi abhisantāpemi. Tassa mayhaṁ Bhāradvāja dantebhidantamādhāya jivhāya tāluṁ āhacca cetasā cittaṁ abhiniggaṇhato abhinippīḷayato abhisantāpayato kacchehi sedā muccanti. Seyyathāpi Bhāradvāja balavā puriso dubbalataraṁ purisaṁ sīse vā gahetvā khandhe vā gahetvā abhiniggaṇheyya abhinippīḷeyya abhisantāpeyya. Evameva kho me Bhāradvāja dantebhidantamādhāya jivhāya tāluṁ āhacca cetasā cittaṁ abhiniggaṇhato abhinippīḷayato abhisantāpayato kacchehi sedā muccanti. Āraddhaṁ kho pana me Bhāradvāja vīriyaṁ hoti asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho teneva dukkhappadhānena padhānābhitunnassa sato.

481. Tassa mayhaṁ Bhāradvāja etadahosi "yaṁnūnāhaṁ appāṇakaṁyeva jhānaṁ jhāyeyyan"ti, so kho ahaṁ Bhāradvāja mukhato ca nāsato ca assāsapassāse uparundhiṁ. Tassa mayhaṁ Bhāradvāja mukhato ca nāsato ca assāsapassāsesu uparuddhesu kaṇṇasotehi vātānaṁ nikkhamantānaṁ adhimatto saddo hoti. Seyyathāpi nāma kammāragaggariyā dhamamānāya adhimatto saddo hoti. Evameva kho me Bhāradvāja mukhato ca nāsato ca assāsapassāsesu uparuddhesu kaṇṇasotehi vātānaṁ nikkhamantānaṁ adhimatto saddo hoti. Āraddhaṁ kho pana me Bhāradvāja vīriyaṁ hoti asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho teneva dukkhappadhānena padhānābhitunnassa sato.

Tassa mayhaṁ Bhāradvāja etadahosi "yaṁnūnāhaṁ appāṇakaṁyeva jhānaṁ jhāyeyyan"ti. So kho ahaṁ Bhāradvāja mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāse uparundhiṁ. Tassa mayhaṁ Bhāradvāja mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā vātā muddhani ūhananti. Seyyathāpi Bhāradvāja balavā puriso tiṇhena sikharena muddhani abhimattheyya. Evameva kho me Bhāradvāja mukhato ca

nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā vātā muddhani ūhananti. Āraddhaṁ kho pana me Bhāradvāja vīriyaṁ hoti asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho teneva dukkhappadhānena padhānābhitunnassa sato.

Tassa mayhaṁ Bhāradvāja etadahosi "yaṁnūnāhaṁ appāṇakaṁyeva jhānaṁ jhāyeyyan"ti. So kho ahaṁ Bhāradvāja mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāse uparundhiṁ, tassa mayhaṁ Bhāradvāja mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā sīse sīsavedanā honti. Seyyathāpi Bhāradvāja balavā puriso daḷhena varattakkhaṇḍena sīse sīsaveṭhaṁ dadeyya. Evameva kho Bhāradvāja mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā sīse sīsavedanā honti. Āraddhaṁ kho pana me Bhāradvāja vīriyaṁ hoti asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho teneva dukkhappadhānena padhānābhitunnassa sato.

Tassa mayhaṁ Bhāradvāja etadahosi "yaṁnūnāhaṁ appāṇakaṁyeva jhānaṁ jhāyeyyan"ti. So kho ahaṁ Bhāradvāja mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāse uparundhiṁ, tassa mayhaṁ Bhāradvāja mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā vātā kucchiṁ parikantanti. Seyyathāpi Bhāradvāja dakkho goghātako vā goghātakantevāsī vā tiṇhena govikantanena kucchiṁ parikanteyya. Evameva kho me Bhāradvāja mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā vātā kucchiṁ parikantanti. Āraddhiṁ kho pana me Bhāradvāja vīriyaṁ hoti asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho teneva dukkhappadhānena padhānābhitunnassa sato.

Tassa mayhaṁ Bhāradvāja etadahosi "yaṁnūnāhaṁ appāṇakaṁyeva jhānaṁ jhāyeyyan"ti. So kho ahaṁ Bhāradvāja mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāse uparundhiṁ, tassa mayhaṁ Bhāradvāja mukhato

ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimatto kāyasmiṁ ḍāho hoti. Seyyathāpi Bhāradvāja dve balavanto purisā dubbalataraṁ purisaṁ nānābāhāsu gahetvā aṅgārakāsuyā santāpeyyuṁ samparitāpeyyuṁ. Evameva kho me Bhāradvāja mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimatto kāyasmiṁ ḍāho hoti. Āraddhaṁ kho pana me Bhāradvāja vīriyaṁ hoti asallīnaṁ, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appaṭippassaddho teneva dukkhappadhānena padhānābhitunnassa sato. Apissu maṁ Bhāradvāja devatā disvā evamāhaṁsu "kālaṅkato samaṇo Gotamo"ti. Ekaccā devatā evamāhaṁsu "na kālaṅkato samaṇo Gotamo, api ca kālaṅkarotī"ti. Ekaccā devatā evamāhaṁsu "na kālaṅkato samaṇo Gotamo, nāpi kālaṅkaroti, Arahaṁ samaṇo Gotamo, vihārotveva so Arahato evarūpo hotī"ti.

Tassa mayhaṁ Bhāradvāja etadahosi "yaṁnūnāhaṁ sabbaso āhārupacchedāya paṭipajjeyyan"ti. Atha kho maṁ Bhāradvāja devatā upasaṅkamitvā etadavocuṁ "mā kho tvaṁ mārisa sabbaso āhārupacchedāya paṭipajji. Sace kho tvaṁ mārisa sabbaso āhārupacchedāya paṭipajjissasi, tassa te mayaṁ dibbaṁ ojaṁ lomakūpehi ajjhohāressāma, tāya tvaṁ yāpessasī"ti. Tassa mayhaṁ Bhāradvāja etadahosi "ahañceva kho pana sabbaso ajajjitaṁ paṭijāneyyaṁ, imā ca devatā dibbaṁ ojaṁ lomakūpehi ajjhohāreyyuṁ, tāya cāhaṁ yāpeyyaṁ, taṁ mamassa musā"ti. So kho ahaṁ Bhāradvāja tā devatā paccācikkhāmi halanti vadāmi.

Tassa mayhaṁ Bhāradvāja etadahosi "yaṁnūnāhaṁ thokaṁ thokaṁ āhāraṁ āhāreyyaṁ pasataṁ pasataṁ, yadi vā muggayūsaṁ yadi vā kulatthayūsaṁ yadi vā kaḷāyayūsaṁ yadi vā hareṇukayūsan"ti. So kho ahaṁ Bhāradvāja thokaṁ thokaṁ āhāraṁ āhāresiṁ pasataṁ pasataṁ, yadi vā muggayūsaṁ yadi vā kulatthayūsaṁ yadi vā kaḷāyayūsaṁ yadi vā hareṇukayūsaṁ. Tassa mayhaṁ Bhāradvāja thokaṁ thokaṁ

āhāraṁ āhārayato pasataṁ pasataṁ, yadi vā muggayūsaṁ yadi vā kulatthayūsaṁ yadi vā kaḷāyayūsaṁ yadi vā hareṇukayūsaṁ adhimattakasimānaṁ patto kāyo hoti, seyyathāpi nāma āsītikapabbāni vā kāḷapabbāni vā. Evamevassu me aṅgapaccaṅgāni bhavanti tāyevappāhāratāya. Seyyathāpi nāma oṭṭhapadaṁ. Evamevassu me ānisadaṁ hoti tāyevappāhāratāya. Seyyathāpi nāma vaṭṭanāvaḷī. Evamevassu me piṭṭhikaṇṭako uṇṇatāvanato hoti tāyevappāhāratāya. Seyyathāpi nāma jarasālāya gopānasiyo oluggaviluggā bhavanti. Evamevassu me phāsuḷiyo oluggaviluggā bhavanti tāyevappāhāratāya. Seyyathāpi nāma gambhīre udapāne udakatārakā gambhīragatā okkhāyikā dissanti. Evamavassu me akkhikūpesu akkhitārakā gambhīragatā okkhāyikā dissanti tāyevappāhāratāya. Seyyathāpi nāma tittakālābu āmakacchinno vātātapena saṁphuṭito hoti sammilāto. Evamevassu me sīsacchavi saṁphuṭitā hoti sammilātā tāyevappāhāratāya. So kho ahaṁ Bhāradvāja "udaracchaviṁ parimasissāmī"ti piṭṭhikaṇṭakaṁyeva pariggaṇhāmi, "piṭṭhikaṇṭakaṁ parimasissāmī"ti udaracchaviṁyeva pariggaṇhāmi. Yāvassu me Bhāradvāja udaracchavi piṭṭhikaṇṭakaṁ allīnā hoti tāyevappāhāratāya. So kho ahaṁ Bhāradvāja "vaccaṁ vā muttaṁ vā karissāmī"ti tattheva avakujjo papatāmi tāyevappāhāratāya. So kho ahaṁ Bhāradvāja imameva kāyaṁ assāsento pāṇinā gattāni anumajjāmi, tassa mayhaṁ Bhāradvāja pāṇinā gattāni anumajjato pūtimūlāni lomāni kāyasmā papatanti tāyevappāhāratāya. Apissu maṁ Bhāradvāja manussā disvā evamāhaṁsu "kāḷo samaṇo Gotamo"ti. Ekacce manussā evamāhaṁsu "na kaḷo samaṇo Gotamo, sāmo samaṇo Gotamo"ti. Ekacce manussā evamāhaṁsu "na kāḷo samaṇo Gotamo, napi sāmo, maṅguracchavi samaṇo Gotamo"ti. Yāvassu me Bhāradvāja tāva parisuddho chavivaṇṇo pariyodāto upahato hoti tāyevappāhāratāya.

482. Tassa mayhaṁ Bhāradvāja etadahosi "ye kho keci atītamaddhānaṁ samaṇā vā brāhmaṇā vā opakkamikā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā

vedayiṁsu, etāvaparamaṁ nayito bhiyyo. Yepi hi keci anāgatamaddhānaṁ samaṇā vā brāhmaṇā vā opakkamikā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayissanti, etāvaparamaṁ nayito bhiyyo. Yepi hi keci etarahi samaṇā vā brāhmaṇā vā opakkamikā dukkhā tibbā kharā kaṭukā vedanā vedayanti, etāvaparamaṁ nayito bhiyyo. Na kho panāhaṁ imāya kaṭukāya dukkarakārikāya adhigacchāmi uttari manussadhammā alamariyañāṇadassanavisesaṁ. Siyā nu kho añño maggo bodhāyā"ti. Tassa mayhaṁ Bhāradvāja etadahosi "abhijānāmi kho panāhaṁ pitu a kammante sītāya jambucchāyāya nisinno vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharitā. Siyā nu kho eso maggo bodhāyā"ti. Tassa mayhaṁ Bhāradvāja satānusāri viññāṇaṁ ahosi "eseva maggo bodhāyā"ti. Tassa mayhaṁ Bhāradvāja etadahosi "kiṁ nu kho ahaṁ tassa sukhassa bhāyāmi, yaṁ taṁ sukhaṁ aññatreva kāmehi aññatra akusalehi dhammehī"ti. Tassa mayhaṁ Bhāradvāja etadahosi "na kho ahaṁ tassa sukhassa bhāyāmi, yaṁ taṁ sukhaṁ aññatreva kāmehi aññatra akusalehi dhammehī"ti.

483. Tassa mayhaṁ Bhāradvāja etadahosi "na kho taṁ sukaraṁ sukhaṁ adhigantuṁ evaṁ adhimattakasimānaṁ pattakāyena, yaṁnūnāhaṁ oḷārikaṁ āhāraṁ āhāreyyaṁ odanakummāsan"ti. So kho ahaṁ Bhāradvāja oḷārikaṁ āhāraṁ āhāresiṁ odanakummāsaṁ. Tena kho pana maṁ Bhāradvāja samayena pañcavaggiyā bhikkhū paccupaṭṭhitā honti "yaṁ kho samaṇo Gotamo dhammaṁ adhigamissati, taṁ no ārocessatī"ti. Yato kho ahaṁ Bhāradvāja oḷārikaṁ āhāraṁ āhāresiṁ odanakummāsaṁ, atha me te pañcavaggiyā bhikkhū nibbijja pakkamiṁsu "bāhulliko samaṇo Gotamo padhānavibbhanto āvatto bāhullāyā"ti.

So kho ahaṁ Bhāradvāja oḷārikaṁ āhāraṁ āhāretvā balaṁ gahetvā vivicceva kāmehi -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja vihāsiṁ. Vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ

avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ. Tatiyaṁ jhānaṁ. Catutthaṁ jhānaṁ upasampajja vihāsiṁ.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsānussatiñāṇāya cittaṁ abhininnāmesiṁ. So anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarāmi. Seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo -pa- iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarāmi. Ayaṁ kho me Bhāradvāja rattiyā paṭhame yāme paṭhamā vijjā adhigatā, avijjā vihatā, vijjā uppannā, tamo vihato, āloko uppanno, yathā taṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato.

484. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhininnāmesiṁ. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passāmi cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāmi -pa-. Ayaṁ kho me Bhāradvāja rattiyā majjhime yāme dutiyā vijjā adhigatā, avijjā vihatā, vijjā uppannā, tamo vihato, āloko uppanno, yathā taṁ appamattassa ātāpino pahitatthassa viharato.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhininnāmesiṁ. So “idaṁ dukkhan”ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ, “ayaṁ dukkhasamudayo”ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ, “ayaṁ dukkhanirodho”ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ, “ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ. “Ime āsavā”ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ, “ayaṁ āsavasamudayo”ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ, “ayaṁ āsavanirodho”ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ, “ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadā”ti yathābhūtaṁ abbhaññāsiṁ. Tassa me evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavāpi cittaṁ vimuccittha, bhavāsavāpi cittaṁ vimuccittha,

avijjāsavāpi cittaṁ vimuccittha, vimuttasmiṁ "vimuttam"iti ñāṇaṁ ahosi, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti abbhaññāsiṁ. Ayaṁ kho me Bhāradvāja rattiyā pacchime yāme tatiyā vijjā adhigatā, avijjā vihatā, vijjā uppannā, tamo vihato, āloko uppanno, yathā taṁ appamattassa ātāpino pahitattassa viharatoti.

485. Evaṁ vutte Saṅgāravo māṇavo Bhagavantaṁ etadavoca "aṭṭhitavataṁ[1] bhoto Gotamassa padhānaṁ ahosi, sappurisavataṁ[2] bhoto Gotamassa padhānaṁ ahosi, yathā taṁ Arahato Sammāsambuddhassa. Kiṁ nu kho bho Gotama atthi devā"ti[3]. Ṭhānaso metaṁ[4] Bhāradvāja viditaṁ yadidaṁ adhidevāti[5]. "Kiṁ nu kho bho Gotama atthi devā"ti puṭṭho samāno "ṭhānaso metaṁ Bhāradvāja viditaṁ yadidaṁ adhidevā"ti vadesi. Nanu bho Gotama evaṁ sante tucchā musā hotīti. Atthi devāti Bhāradvāja puṭṭho samāno atthi devāti yo vadeyya, ṭhānaso me viditāti[6] yo vadeyya, atha khvettha vinā purisena ekaṁsena niṭṭhaṁ gantabbaṁ[7] yadidaṁ atthi devāti. Kissa pana me bhavaṁ Gotamo ādikeneva na byākāsīti[8]. Uccena sammataṁ kho etaṁ Bhāradvāja lokasmiṁ yadidaṁ atthi devāti.

Evaṁ vutte Saṅgāravo māṇavo Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama, seyyathāpi bho Gotama nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya 'cakkhumanto rūpāni dakkhantī'ti. Evamevaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito,

---

1. Aṭṭhita vata (Sī, Syā, Kaṁ, I) 2. Sappurisa vata (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Adhidevāti (Ka) evaṁ sabbesu 'atthi devā'tipadesu.
4. Kho panetaṁ (Syā, Kaṁ, Ka)
5. Atthi devāti (Sī, Syā, Kaṁ, I), atidevāti (?) evaṁ sabbesu'adhidevā'tipadesu.
6. Ṭhānaso viditā me viditāti (Sī, Syā, Kaṁ, I), ṭhānaso me viditā atidevāti (?)
7. Gantuṁ (Ka), gantuṁ vā (Syā, Kaṁ)
8. Gotamo ādikeneva byākāsīti (Ka), Gotamo atthi devāti na byākāsīti (?)

esāhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, upākasaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan”ti.

Saṅgāravasuttaṁ niṭṭhitaṁ dasamaṁ.

Brāhmaṇavaggo niṭṭhito pañcamo.

Tassuddānaṁ

Brahmāyu Selassalāyano, Ghoṭamukho ca brāhmaṇo.
Caṅkī esu Dhanañjāni, Vāseṭṭho Subhagāravoti.

Idaṁ vaggānamuddānaṁ

Vaggo Gahapati Bhikkhu, Paribbājakanāmako.
Rājavaggo Brāhmaṇoti, pañca Majjhima-āgame.

Majjhimapaṇṇāsakaṁ samattaṁ.

Majjhimapaṇṇāsapāḷiyā

Lakkhitabbapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Akiñcanaṁ	410
Akkodhūpāyāsaṁ	26
Akkhadhuttā	309
Agiddhilobhaṁ	25
Aggi nibbuto	155
Aggihuttamukhā	353
Aggupaṭṭhāko	241
Aṅgulimālo	301
Aññatarā itthī	112
Aṭṭha dhammā	23
Aṭṭhaṅgasamannāgataṁ	339
Aṭṭha vimokkhe	205
Attantapo	3, 5, 74
Atthavasaṁ	128
Atthikavādo	66
Atthi kiriyā	69
Atthi hetu	72
Atthūpaparikkhāya	386
Adinnādānaṁ	8
Addhuvo	257
Anajjhāvuṭṭho	277
Anajjhāvuṭṭhaṁ	16
Anattantapo	7, 76
Anatimānaṁ	26
Ananto ākāso	14

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]	
Anantaṁ viññāṇaṁ	15
Anājānīyabhojanaṁ	31
Anāvaṭaṁ	338
Anāsavaṁ	213
Anindārosaṁ	25
Anupubbasikkhā	145
Anupubbiṁ kathaṁ	43
Anuviccakāraṁ	42
Anopārambho	317
Apaṇṇako	63
Aparantapo	7
Apāṇātipātaṁ	24
Appāhāro	199
Apisuṇaṁ	25
Abrahmacariyaṁ	8
Abhabbo pañcaṭṭhānāni	192
Abhayo	54
Abhibhāyatanāni	205
Amatadvāraṁ	15
Ayamantarākathā	266
Arahataṁ	306
Arukāyaṁ	253
Assajipunabbasukā	138
Assadamako	109
Assalāyano	354

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]	
Ākāravatī	228
Ākāsadhātu	86
Ājānīyabhojanaṁ	31
Ādittaṁ tiṇukkaṁ	28
Āpodhātu	85
Āvaṭṭanī māyā	46
Āvaṭṭosi	46
Āsavaṭṭhānīyā	108
Āsavānaṁ khayañāṇāya	11
[I]	
Iddhābhisaṅkhāraṁ	344
Iddhipādaṁ	204
Iddhividhaṁ	210
[U]	
Uggāhamāno	214
Uṇhodakapaṭisevī	39
Uṇhaṁ lohitaṁ	49
Uttaro	334
Uttānaseyyako	216
Udaracchavi	289
Udāyī	111
Uddissakataṁ maṁsaṁ	32
Udeno	364
Upako	294
Upasaṅkamanassa	387
Upāli	48
Ubhatobhāgavimutto	143
Ummattosi	46
Ussāhassa	386

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ū]	
Ūmibhayaṁ	123
[E]	
Ekapuṇḍarīko	148
Ekaputtako	309
Ekāsanabhojanaṁ	100
Esukārī	388
[O]	
Opāsādakā	376
Opārambho	316
Osadhitārakā	232
Orasā	271
[Ka]	
Katamaṁ seyyo	404
Katthūpapattiṁ	39
Kandarako	1
Kammaṁ kaṇhasukkaṁ	53
Kammaṁ kaṇhaṁ	52
Kammaṁ sukkaṁ	52
Kasiṇāyatanāni	207
Kāpaṭiko	380
Kāpilavatthavā	16
Kāmaguṇā	117, 233, 419
Kāyadaṇḍova	37
Kāyasakkhi	143
Kārāyano	320
Kikī Kāsirājā	240
Kukkuṭiyā aṇḍāni	20
Kukkuravatiko	50

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]	
Kukkurasīlaṁ	50
Kukkuro	27
Keṇiyo	347
Kokanado	277
Korabyo	253
[Kha]	
Khayañāṇāya	374
Khattiyakumāro	360
Khattiyakulā	359, 392
Khattiyo	358
Khittacittā	311
[Ga]	
Gambhīro	383
Gāmavaraṁ	262
Gotamo	197
Gotamo māyāvī	44
Govatiko	50
[Gha]	
Ghaṭikāro	236
Gharāvāsakammaṭṭhānaṁ	414
Gharāvāso	7
Ghoṭamukho	364, 375
[Ca]	
Caṅkī	377
Caṇḍālakulā	359
Catasso pāricariyā	388
Cattāri jhānāni	207
Cattāri dhanāni	390

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ca]	
Cattāri bhayāni	122
Cattārome puggalā	166, 365
Cattāro vaṇṇā	272, 330
Catuttho abrahmacariya-vāso	187
Catutthaṁ jhānaṁ	105
Catutthaṁ brahmacariyaṁ	190
Cātumahābhūtiko	209
Cātumaṁ	119
Cutūpapātañāṇāya	11, 373
Cetovasippatto	41
[Cha]	
Chandassa	386
Chabbaggiyā	297
[Ja]	
Jaccandho	177, 178, 417
Janakuhanatthaṁ	128
Janapadakalyāṇī	231
Jāgariyaṁ anuyutto	18
Jātivibhaṅgaṁ	408
Jivhaṁ ninnāmetvā	336
Jīvako	31
Jotipālo	237
[Ña]	
Ñātikulaṁ	312
Ñātidāsī	251
[Ṭha]	
Ṭhānaṁ vijjati	328
Ṭhito ahaṁ	303

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ta]	
Taṇhādāso	259
Tatiyā upamā	285
Tatiyo abrahmacariyavāso	185
Tatiyaṁ jhānaṁ	104
Tatiyaṁ brahmacariyaṁ	189
Tayo puggalā	366
Tikkhattuṁ udānaṁ	341
Tibbo vanasaṇḍo	29
Tiracchānakathaṁ	181, 194
Tisso upamā	283
Tulanāya	386
Tuvaṁ Buddho	354
Tejodhātu	85
[Tha]	
Thullakoṭṭhikā	244
Thokaṁ thokaṁ	288
[Da]	
Daṇḍakīraññaṁ	41
Dasamo gahapati	12
Dasahi dhammehi	110
Diṭṭhikantāro	153
Dinnādānaṁ	24
Dinnaṁ mahapphalaṁ	42
Dibbena cakkhunā	11, 163, 212
Dīghatapassī	35
Dīghanakho	165

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Da]	
Dutiyā upamā	284
Dutiyo abrahmacariyavāso	184
Dutiyaṁ jhānaṁ	104
Dutiyaṁ brahmacariyaṁ	189
Duddaso	291
Dussayugaṁ	48
Dussāni	278
Devatā	287
Devalo	363
Devānamindo	267
Dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇā	336
Dvedhā vipākā	382
Dve brāhmaṇā	420
Dve māṇavakā	361
Dvemā parisā	366
Dveva vaṇṇā	356
[Dha]	
Dhanañjāni	395
Dhanañjānī	424
Dhanukalāpaṁ	302
Dhammadhātu suppaṭividdhā	58
Dhammadhāraṇāya	386
Dhammanijjhānakkhantiyā	386
Dhammarāgena	15
Dhammassavanassa	387
Dhammānusārī	144
Dhammuddeso	256

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Na]	
Natthikavādo	65
Natthi kiñci	15
Natthi kiriyā	67
Natthi hetu	71
Nigaṇṭho Nāṭaputto	35
Nidhimukhaṁ	15
Niyyātāro	193
Nīvaraṇā	419
Nevattantapo	3, 7, 75
[Pa]	
Pañcakaṅgo	59, 214
Pañca dhammā	201, 382
Pañca dhamme	198, 415
Pañca balāni	204
Pañcamattāni bhikkhusatāni	119
Pañcasatavihāraṁ	16
Pañcorambhāgiyāni	95
Paññāvimutto	143
Paṭhamā upamā	283
Paṭhamo abrahmacariyavāso	183
Paṭhamaṁ jhānaṁ	104
Paṭhamaṁ brahmacariyaṁ	189
Paṇḍitavedanīyo	291
Pattodakaṁ	339
Pathavīdhātu	84
Padhāniyaṅgāni	298, 329
Payirupāsanāya	387
Paramo vaṇṇo	224
Parantapo	3, 6, 75

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]	
Paricumbati	322
Paripuṇṇakāyo	351
Pāṇātipātaṁ	8
Pārijuññāni	254
Pisuṇaṁ	8
Pubbenivāsaṁ	10, 163, 212
Purāṇadutiyikā	252
Pūraṇo Kassapo	195
Pesso	1
Potaliyo	22
Paṁsukūliko	305
[Ba]	
Bahukāro	385
Bahuṁ apuññaṁ	34
Buddhacakkhunā	293
Buddhānaṁ sāmukkaṁsikā	43
Brahmāyu	334
Brahmā Sahampati	121, 292
Brāhmaṇakumāro	360
Brāhmaṇakulā	392
Brāhmaṇisīnaṁ	361
Brāhmaṇo	345
[Bha]	
Bhagavato sāvakohaṁ	48
Bhaddāli	101
Bhāseyya nu kho	56
Bhikkhubhāvāya	54
Bhikkhūnaṁ sikkhāsājīva-samāpanno	8

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Bha]	
Bhogakkhandhaṁ pahāya	7
Bhogino	29
Bhojane mattaññū	18
[Ma]	
Makkaṭacchāpakaṁ	47
Makkhali Gosālo	196
Maghadevo	262
Manāpacārī	271
Manopaṭibaddho	40
Mallikā	310
Mahājanakāyo	303
Mahāmegho	319
Mahāsāvajjataraṁ	36
Māgaṇḍiyo	169
Mātali	267
Mātāpitaro	397
Mādisā	295
Mādhuro	270
Mālukyaputto	90
Migāramātupāsādo	314
Musāvādaṁ	8
Medāḷupaṁ	320
[Ya]	
Yatohaṁ bhagini	306
Yācitakaṁ bhogaṁ	29
[Ra]	
Raṅgakkhamo	47
Rajakaputto	47

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ra]	
Raṭṭhapālo	245
Rattibhojanā	138
Rājakumāro	277
Rāhulo	77
[La]	
Lajjā	77
Laṭukikā	113
Lahuṭṭhānaṁ	101, 278
Luddhā dhanaṁ	260
Lokavidū	18
Lokāmisūpādānā	27
Loko atitto	256
Lohitamakkhitaṁ	27
[Va]	
Vacchagotto	148
Vācaṁ jānāti	57
Vāyodhātu	85
Vāseṭṭho	407
Viṭaṭūbho	313, 331
Vibhajjavādo	414
Vimuttisukhaṁ	307
Vivittaṁ senāsanaṁ	11
Vekhanaso	231
Vegaḷiṅgaṁ	241
Veḷuriyo	209, 232
Vokāraṁ	409
Vohārasamucchedo	23

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sakadāgāmī	129
Sakuludāyī	194, 221
Saṅgāravo	424
Saccavācaṁ	24
Saccānubodho	385
Saccānurakkhaṇā	382
Sañjayo	328
Sañjikāputto	300
Sattime kāyā	185
Sandako	180
Saddhāvimutto	144
Sanaṅkumāragāthā	21
Sapattabhārova	9
Sabbābhibhū	295

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]	
Sammāsambuddhabhāsitā gāthā	177
Sādhikaporisā	28
Sāleyyakā	62
Sīlasampanno	17
Supinakaṁ	29
Subho	413
Selo	353
Sotāpanno	129
[Ha]	
Haratu	242
Haratha bhante	243
Halaṁ dāni pakāsituṁ	291
Hīne paṇīte	290

Majjhimapaṇṇāsapāḷiyā

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, Kaṁ = Kambojapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho, Ṭṭha = Aṭṭhakathā.

Majjhimapaṇṇāsapāḷiyā

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[A]	
Aṅkusagayhe = Aṅkusagaṇhe (Syā, Kaṁ)	297
Agathito = Agadhito (Syā, Kaṁ, Ka)	33
Aggakulassa = Aggakulikassa (Sī, Syā, Kaṁ, I)	245
Acchidaṁ = Acchira (Ka) Acchida (?)	226
Ajajjitaṁ = Ajaddhukaṁ (Sī, I) Jaddhukaṁ (Syā, Kaṁ)	288
Añjanīva navā = Añjanīvaṇṇavā (Ka)	253
Ajjhogāhetvā = Ajjhogahetvā (Sī, Syā, Kaṁ) Ajjhogāhitvā (I, Ka)	22
Ajjhohāreyyuṁ = Ajjhohareyyuṁ (Syā, Kaṁ, I, Ka)	288
Ajjhohāressāma = Ajjhoharissāma (Syā, Kaṁ, I, Ka)	288
Aññatrācariyakena = Aññatthācariyakena (Sī, Syā, Kaṁ, I)	154
Aññathātipi = Aññathāpi (Sī, I)	190
Aṭṭhaṅgasamannāgataṁ = Aṭṭhaṅgasamannāgato (Ka)	339
Attanā = Attano (Sī, I)	281
Avītataṇhā = Atittataṇhā (Ka)	260
Aṇaṇa = Anaṇa (Sī, Syā, Kaṁ, I, Ka)	292
Ativijjha maññe = Paṭivijjha paññāya (Ka)	314
Addassatha = Addasatha (Sī, I)	311
Adharakāyova = Aḍḍhakāyova (Ka) Āraddhakāyova (Syā, Kaṁ)	338

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[A]

Adhobhāgaṁ = Adhobhāgā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 86
Andhībhūtasmiṁ = Andhabhūtasmiṁ (Sī, Syā, I) 295
Anajjhāvuṭṭhaṁ = Anajjhāvutthaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 16
Anajjhopanno = Anajjhāpanno (Syā, Kaṁ, Ka) 33
Anapāyinī = Anupāyinī (Syā, Kaṁ, Ka) 336
Anabhāvaṁkato = Anabhāvakato (Sī, I) Anabhāvaṁgato (Syā, Kaṁ) 33
Anassāma = Panassāma (Sī) 228
Anukampatī"ti = Apaloketīti (sabbattha) 279
Anukampājātikaṁyeva = Anukampajātikaṁyeva (Syā, Kaṁ, Ka) 420
Anucaṅkamantānaṁ anuvicarantānaṁ = Anucaṅkamamānānaṁ anuvicaramānānaṁ (Sī, I) 406
Anujānissanti = Anujānanti (Sī, Syā, Kaṁ, I) 248
Anupubbiṁ kathaṁ = Ānupubbīkathaṁ (Sī) Ānupubbikathaṁ (I) Anupubbikathaṁ (Syā, Kaṁ, Ka) 43
Anuyantā = Anuyuttā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 351
Anusetvevassa = Anusetitvevassa (Sī, I) 96
Apāpuretaṁ = Avāpuretaṁ (Sī) 292
Abyābajjhena = Abyāpajjhena (Sī, Syā, Kaṁ, I) Abyāpajjena (Ka) 14, 263
Abyositattā = Asositattā (Sī, I) 261
Abhijjamāne = Abhijjamānā (Ka) 210
Abhido = Abhide (Ka-Sī) Abhidosaṁ (Ka) 225
Abhinivajjetvā = Abhinibbajjetvā (Syā, Kaṁ) Abhinibbijjitvā (Ka) 64
Abhimanthento = Abhimatthanto (Syā, Kaṁ, Ka) 283
Abhiruhatu = Abhirūhatu (Syā, Kaṁ, I) Akkamatu (Vi 4. 267 piṭṭhe) 278
Abhisaṅkhāsi = Abhisaṅkhāresi (Syā, Kaṁ, Ka) 302
Abhumme = Abbhumme (Sī, I) 112
Ayañca hi = Ayañca hidaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 170

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[A]

Avalokaya = Apalokaya (Sī, Ka) 341
Avabhūtāva ayaṁ = Avabhūtā cayaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 425
Avasaṭaṁ = Apasakkaṁ (Syā, Kaṁ, Ka) 422
Avijahitattā = Avijahantābhāvena (Sī, Syā, Kaṁ, I) 341
Asattheneva = Asatthena (Syā, Kaṁ) 305
Asaddhammasaññatti = Assaddhammapaññatti (Ka) 64
Asammuccāti = Asammusā vāti (I) 418
Asu ca = Asuhi ca (Sī, I) 175

[Ā]

Ācamehīti = Ācāmehīti (Sī, I) 314
Ājīvako = Ājīviko (Ka) 150
Ādāya = Āhara (Ka) 237
Āraññiko = Āraññako (sabbattha) 133
Ārabhanti = Ārambhanti (Ka) 32
Ārohituṁ = Āruhituṁ (Sī) 29
Āvuṭā = Āvaṭā (Sī) Āvutā (Syā, Kaṁ) 291
Āvuso = Āvuso Rāma (Sī, Syā, Kaṁ, Ka)
passa Ma 1 Pāsarāsisutte (221) piṭṭhe. 281
Āvesane = Āvesanaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 243
Āhañchaṁ = Āhaññiṁ (Syā, Kaṁ, Ka) 295
Āhattuṁ = Āharituṁ (Syā, Kaṁ) 57

[I]

Icchānaṅgale = Icchānaṅkale (Sī, I) 406
Ito kho so Vaccha ekanavuto kappo = Ito kho Vaccha
ekanavute kappe (Ka) 150
Idheva = Tenidheva (Sī) 322
Imināvārahāmevāhaṁ = Imināpāhaṁ (Ka) 326
Iriyāya = Cariyāya (Syā, Kaṁ) 296

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[U]

Ukkaṁseti = Ukkaṁsati (Sī, I, Ka) 166
Uggacchīti = Uggañchi (Sī, Syā, I) 49
Uccinitvā = Ucchinditvā (Ka) 199
Uḍḍīyeyya = Uḍḍayeyya (Syā, I) 27
Uttari = Uttariṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 103
Uttari ca me = Uttariṁ me (Sī, Syā, Kaṁ, I) 162
Udakamaṇiko = Maṇiko (Sī, I, Ka) 230
Udako = Uddako (Sī, Syā, Kaṁ, I) 281
Udañcaniko = Uddekaniko (Sī, Syā, Kaṁ, I) 230
Uddissakataṁ = Uddissakaṭaṁ (Sī, I) 32
Upadahitvā = Upādiyitvā (Sī, I) 339
Upapannaphalo = Uppannaphalo (Syā) 29
Uparikokanadapāsāde = Uparikokanade pāsāde (Sī, I-Vinaye ca) Uparikokanade (Syā, Kaṁ) 279
Upasaṅkamiṁ = Upasaṅkamāmi (Sī, I) 295
Upasumbheyya = Upacchubheyya (Sī, I) Upacchūbheyya (Syā, Kaṁ) Upaccumbheyya (Ka) 27
Upphālesi = Uppāṭesi (Sī, I) Ophāresi (Ka) 312
Ubbhidodako = Ubbhitodako (Syā, Kaṁ, Ka) 208
Uruññāyaṁ = Ujuññāyaṁ (Sī, I) Udaññāyaṁ (Syā, Kaṁ) 327
Urūḷhavā = Ubbūḷhavā (Sī, I) 77
Ullokentā = Olokentī (Syā, Kaṁ, Ka) 222

[Ū]

Ūmibhayaṁ = Ummibhayaṁ (Syā, Kaṁ) 122
Ūhananti = Ūhanti (Sī) Ohananti (Syā, Kaṁ) Uhananti (Ka) 286

[E]

Etañce = Evañce (Syā, Kaṁ) 352
“Evantipi = Evampi (Sī, I) 190
Evamassime = Evaṁ’si’me (Sī, Syā, Kaṁ, I) 64

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[E]

Evarūpaṁ pana = Evarūpe (Sī, I) Evarūpe pana (Syā, Kaṁ) 82

Evaṁdiṭṭhi = Evaṁdiṭṭhī (Syā, Kaṁ, Ka) 150

Evaṁ sampadamidaṁ = Evaṁ sampadametaṁ (Sī, I) 230

[O]

Opātetha = Opātentu (Sī) Upariselasutte pana "opātethā"tiyeva dissati. 324

Ophuṭo = Ovuto (Sī) Ophuto (Syā, Kaṁ, I) 419

Oramiya = Oramattha (Syā, Kaṁ, I) Oramatha, Oramati (Ka) Atha naṁ (Sī) 343

Ovadāma anusāsāma = Ovadāmapi anusāsāmapi (Sī, Syā, Kaṁ, I) 123

[Ka]

Kañci = Kiñci (Ka) 186

Kaṭhalaṁ = Kathalaṁ (Ka) 57

Kaṇṭakāvāṭaṁpi = Kaṇṭakavattampi (Sī, I) Kaṇṭakarājimpi (Syā, Kaṁ) 112

Katamettha = Kamettha (Ka-Sī, Syā, Kaṁ, I) 420

Kammunā = Kammanā (Sī, I) 408

Kaḷevarā = Kaḷebarā (Sī) 278

Kaḷopimukhā = Khaḷopimukhā (Sī) 5

Kāpaṭiko = Kāpaṭhiko (Sī, I) Kāpadiko (Syā, Kaṁ) 380

Kāmā vā kāmasukhaṁ vā = Kāmaṁ vā kāmasukhaṁ vā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 234

Kāyaveyyāvaṭikaṁ = Kāyaveyāvaṭṭikaṁ (Sī, Syā, Kaṁ) Kāyaveyyāvatikaṁ (Ka) 348

Kālaṅkato = Kālakato (Sī, Syā, Kaṁ, I) 128

Kālaṅkato ca = Kālaṅkatova (Syā, Kaṁ, Ka) 406

Kiñci naṁ = Kañci naṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 308

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Ka]	
Kimilo = Kimbilo (Sī, Syā, Kaṁ, I)	125
Kīvadūre = Kīvadūro (Sī, Syā, Kaṁ, I)	321
Kuṭṭamūlaṁ = Kuḍḍaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)	251
Kuṭi = Gandhakuṭi (Sī)	243
Kuṭhāriṁ = Kudhāriṁ (Syā, Kaṁ, Ka)	29
Kokanado = Kokanudo (Syā, Kaṁ, Ka)	277
Koṭṭhāsayā = Koṭṭhasayā (Sī, I)	85
Koṇḍañño = Kuṇḍadhāno (Sī, I)	125
Kiṁkusalagavesī = Kiṁkusalaṁ gavesī (Ka)	279
[Kha]	
Khaṭopikā = Kaḷopikā (Sī)	114
Khuddamadhuṁ = Khuddaṁ madhuṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)	197
Khurakāse = Khurakāye (Sī, I)	110
Khulukhulukārakaṁ = Bulubulukārakaṁ (Sī)	339
[Ga]	
Gatā = Gantā (Syā, Kaṁ, Ka)	362
Garuṁ katvā = Garukatvā (Sī, Syā, Kaṁ, I)	195
Garuṁ karonti = Garukaronti (Sī, Syā, Kaṁ, I)	198
Galappaveṭhakena = Galappavedhakena (bahūsu)	34
Gavākappaṁ = Gvākappaṁ (Ka)	51
Gāḷhapalepanena = Gāḷhūpalepanena (Ma 3. 3 piṭṭhe)	92
Goliyāni = Gulissāni (Sī, I) Golissāni (Syā, Kaṁ)	133
[Gha]	
Ghaṭikārassa kumbhakārassa = Ghaṭikāre kumbhakāre (Sī, Syā, Kaṁ, I)	241
Ghaṭikāro = Ghaṭīkāro (Sī, I)	236

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ca]

Cañcalikappe = Maṇḍalakappe (Sī) Paccalakappe (Syā, Kaṁ) Caṇḍalakappe (I) 424
Catutthaṁ = Catutthiṁ (Sī, I) Disāvācakattā yuttataraṁ, Ma 3 (264) piṭṭhe oloketabbaṁ. 14
Caturāsītirājasahassāni = Caturāsītikhattiyasahassāni (Sī, I) Caturāsītisahassāni (Syā, Kaṁ) 265
Cātumahābhūtiko = Cātummahābhūtiko (Sī, Syā) 167
Cātumahārājikā = Cātummahārājikā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 404
Cīvaraṁ = Uttarāsaṅgaṁ (Syā, Kaṁ) 236
Cullāsīti = Cūḷāsīti (Sī, Syā, Kaṁ, I) 186
Ceto paricca = Cetoparivitakkaṁ (Sī, I) 250
Celapaṭikaṁ = Celapattikaṁ (Sī, I) 279

[Cha]

Chattupāhanāhi = Chattupāhano (Ka) 22
Chabbaggiyā = Chabbaggā (Sī, Syā, Kaṁ) Chabbaggo (I) 297

[Ja]

Jaṇṇukena = Jaṇṇuke (Sī) 197
Janakapitu = Janipitu (Sī, Syā, Kaṁ, I) 363
Janako pitā = Janipitā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 363
Janikā mātā = Janimātā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 363
Janikāmātu = Janimātu (Sī, Syā, Kaṁ, I) 363
Jambusaṇḍassa = Jambumaṇḍassa (Ka) 351
Jāṇussoṇi = Jāṇussoṇī (I) Jāṇusoṇī (Ka) 406
Jātavaddho = Jātavaḍḍho (Syā, Kaṁ, Ka) 422
Jīvikāya = Jīvitassa (Sī) Jīvikaṁ (Sī-Ṭṭha) Jīvitaṁ (Syā, Kaṁ, I, Ka) 325

[Ña]

Ñāpetuṁ = Saññattuṁ (I) Saññāpetuṁ (Ka) 408

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ṭha]

Ṭhitāni = Tiṭṭhanti (Sī, Syā, Kaṁ, I) 293

[Ta]

Taggha = Yagghe (Sī, Syā, Kaṁ, I) 363
Taṇḍulapaṭibhastāni = Taṇḍulapabhivattāni (Sī, I) 242
Tathātipi = Tathāpi (Sī, I) 190
Tattha tattha pañhaṁ = Tathā tathā pañhaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 190
Tamahaṁ = Kahaṁ (Sī) Tahaṁ (I) 216
Tasmāhamupaka = Tasmāhaṁ upakā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 295
Tiṇacchadanaṁ = Navacchadanaṁ (Sī) 243
Tiṇasanthārake = Tiṇasantharake (Sī, Syā, Kaṁ, I) 169
Tibbā = Tippā (Sī, I) 289
Tūriyehi = Turiyehi (Sī, Syā, Kaṁ, I) 172
Te asaddhammena = Tena asaddhammena (Ka) 112
Te bhindantā = Vobhindantā (Sī) 324
Telamalikatena sāhuḷicīrena = Telamasikatena sāhuḷacīvarena (Sī, Syā, Kaṁ, I) 177

[Tha]

Thapati = Gahapati (Syā, Kaṁ, I) 59
Thinamiddhaṁpi = Thīnamiddhampi (Sī, Syā, Kaṁ, I) 127
Thullakoṭṭhikā = Thūlakoṭṭhitakā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 244
Thullakoṭṭhikaṁ = Thūlakoṭṭhitaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 244

[Da]

Daṇḍakīraññaṁ = Daṇḍakāraññaṁ (Sī, I) 41
Daliddo = Daḷiddo (Sī, Syā, Kaṁ, I) 389
Davatte = Ravatthe (Sī, Syā, Kaṁ, I) 110
Dassāvine = Dassāvino (Syā, Kaṁ, Ka) 293
Diṭṭhikantāro = Diṭṭhikantāraṁ (Sī, I) 153
Divasaṁsantatte = Divasasantatte (Sī, Syā, Kaṁ, I) 117

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Da]

Dissanti = Dissante (Sī, Syā, Kaṁ, I) 356
Disvā ekacce āsavā parikkhīṇā = Disvā āsavā aparikkhīṇā (Sī, I) 144
Dukkhudrayaṁ = Dukkhundrayaṁ, Dukkhudayaṁ (Ka) 78
Durāsadā = Dūrasaddā (Ka) 350
Desassu = Desetu (Syā, Kaṁ, Ka) 292

[Dha]

Dhatānaṁ = Dhātānaṁ (Ka) 145
Dhatānaṁ = Dhāritānaṁ (Ka) 385
Dhanañjāni = Dhānañjāni (Sī, I) 395
Dhanañjānī = Dhānañjānī (Sī, I) 424
Dhanadhaññaṁ = Dantājinaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 259
Dhammena = Dhammena samena (Ka) 335
Dhātā = Dhatā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 19

[Na]

Naddhiṁ = Nandhiṁ (Sī, I) 410
Na devotivassi = Na cātivassi (Sī, Syā, Kaṁ, I) 244
Na nibbidāya = Netaṁ nibbidāya (Sī) 95
Nāṭaputto = Nāthaputto (Sī) Nātaputto (I) 35
Nātidivā = Na divā (Syā, Kaṁ, I, Ka) 134
Nādeti = Nādiyati (Sī, I) 411
Nāssa = Na nesaṁ (Sī) 208
Nāsikasotāni = Nāsikāsotāni (Sī) 336
Nipakavuttino, te catūsu = Nipakavuttino catūsu (Sī) 2
Nipphoṭeyya = Nicchādeyya (Sī, I, Ka) Niccoṭeyya (Ka)
Nippoṭheyya (Syā, Kaṁ) 38
Nibbijja pakkamati = Nibbijjāpakkamati (Sī) 183

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Na]

Nirāsāsaṁ = Nirāsayaṁ (Sī, I) 411
Nihīnataro = Hīnataro (Sī, I) 226
Nesaṁ ettha = Nāsaṁ ettha (Sī) Nāhaṁ ettha (Syā, Kaṁ) 272
No vasso = No ca vasso (Ka) 357
Nhātakaṁ = Nahātakaṁ (Sī, I) 412
Nhātakassa = Nahātakassa (Sī, Syā, I) 49
Nhānīyacuṇṇāni = Nahānīyacuṇṇāni (Sī, I) 207
Nhāpako = Nahāpako (Sī, I) 207
Nhāru = Nahāru (Sī, Syā, Kaṁ, I) 84

[Pa]

Pakkamiṁ = Pakkāmiṁ (Syā, Kaṁ, I) 242
Paccattañca sarīresu = Paccattaṁ sasarīresu (Sī, I) 409
Paccāsīsamānarūpo = Paccāsiṁsamānarūpo (Sī, Syā, Kaṁ, I) 197
Paccāsīsāmi = Paccāsiṁsāmi (Sī, Syā, Kaṁ, I) 202
Paññapentū”ti = Paññapentīti (Sī, Ka) 389
Paṭaliyo = Aṭaliyo (Sī, I) Agaliyo (Syā, Kaṁ) 362
Paṭipasseyya = Passeyya (Sī, Syā, Kaṁ, I) 29
Paṭimantakassa = Paṭimantassa (Ka) 49
Paṭimantetu = Paṭimantetuṁ (Sī, I, Ka) 355
Paṭimasi = Parimasi (Sī, Ka) 336
Paṭivāpeti = Paṭipāpeti (Syā) Patiṭṭhāpeti (Ka) 99
Paṭivirato hoti = Passa Ma 1 Cūḷahatthipadopamasutte (238) piṭṭhe. 9
Paṇḍupuṭakassa = Paṇḍumuṭikassa (Sī, I) Paṇḍumudikassa (Syā, Kaṁ) 240
Pathavīdhātu = Paṭhavīdhātu (Sī, Syā, Kaṁ, I) 84
Padasamācāro = Padarasamācāro (Sī, Syā, Kaṁ, I) 133
Pade padaṁ = Pāde pādaṁ (Sī) 350

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Panidhekacce = Panimeke (sabbattha) 417
Pabrunti = Pabruvanti (Sī, I) 412
Pabhāvitametanti = Bhāsitametanti (Sī, Syā) Vinayepi. 297
Paradattavuttā = Paradavuttā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 113
Parabhūtāva ayaṁ = Parābhūtā cayaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 425
Pariggahetvā = Paggahetvā (Sī) 57
Paricārayamāno = Paricāriyamāno (sabbattha) 172
Paricārayamānaṁ = Paricāriyamānaṁ (Syā, Kaṁ, Ka) 124
Paribbajo = Paribbājo (Sī, I) 364
Pariyogāhiya = Pariyogāya (Sī, I, Ka) Pariyogayha (Syā, Kaṁ) 146
Paraṁ saññāpeti = Paraṁ paññāpeti (Ka) 64
Palikujjitvā = Palikuṇṭhitvā (Syā, Kaṁ) Paliguṇṭhitvā (Ka) 50
Paluddho = Paladdho (Sī, I) 179
Pasayha pasayha = Pavayha pavayha (Sī, Syā, Kaṁ, I) 106
Pahantvāna = Pahatvāna (Sī) 411
Pāṭipado = Paṭipado (Syā, Kaṁ, Ka) 17
Pāṇamatipātayato = Pāṇamatimāpayato (Sī, I) Pāṇamati-pātāpayato (Syā, Kaṁ) Pāṇamatipāpayato (Ka) 66
Pāṇiyañca = Valiyañca (Sī, I) Baliyañca (Syā, Kaṁ) 110
Pāvuraṇo = Pāpuraṇo (Sī, Syā, Kaṁ) 22
Pidhīyati = Pithīyati (Sī, Syā, Kaṁ, I) 307
Pivāma = Pipāma (Sī, I) 124
Pīṇindriye = Pīṇitindriye (Sī, I) 323
Puttasambādhasayanaṁ = Puttasambādhavasanaṁ (Sī) 183
Puthujjanagāthā = Puthujjanagatā (Sī, I) 177
Pessako = Pessiko (Sī, Syā, Kaṁ, I) 409
Pesso = Peyo (Ka) 1

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Ponobbhavikā = Ponobhavikā (Sī, I) 127

Poriseyyaṁ = Poroseyyaṁ (Sī, I, Ka) Oropeyya (Syā, Kaṁ) 29

[Pha]

Phātiṁ kātuṁ = Phātikattuṁ (Sī) 254

Phusitaggaḷesu = Phussitaggaḷesu (Sī, I) 200

Phusitvā = Phassitvā (Sī, I) 143

Pheggū palujjeyyuṁ = Pheggu palujjeyya (Sī, Syā, Kaṁ, I) 156

[Ba]

"Bandhukarogo no = Paṇḍukarogino (Ka) 323

Barihisatthāyā"ti = Parihiṁsatthāyāti (Ka) Ettha ca barihisanti kusatiṇaparitthataṁ yaññaṭṭhāna-attharaṇaṁ. 7

Balamattena = Balatthena (Sī, Syā, Kaṁ, I) Bahalatthena (Ka) 259

Bahupāyāsā = Bahūpāyāsā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 27

Bahūnaṁ = Bahunnaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) Evamīdise aviññāṇakappakaraṇe. 111

Bāhulliko = Bāhuliko (Sī, I) 290

Bījayamāno = Vījayamāno (Sī, I) 168

Beluvagāmake = Veḷuvagāmake (Syā, Kaṁ, Ka) 12

Brahmavacchasī = Brahmavaccasī (Sī, I) 378

[Bha]

Bhaddiyo = Nandiyo (Sī, I) 125

Bhadraṁ yānaṁ = Bhadraṁ bhadraṁ yānaṁ (Ka) 240

Bhavaṁ Sāriputto āha, brahmalokoti bhavaṁ Sāriputto āhāti = Bhavaṁ Sāriputto āhāti, katamaṁ Sāriputto āha brahmalokoti (Ka) 405

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Bha]

Bhūnahu = Bhūnahano (Syā, Kaṁ) 170
Bhūnahuno = Bhūnahanassa (Syā, Kaṁ) 169
Bheravassa = Roruvassa (Sī, Syā, Kaṁ, I) 93
Bhovādi = Bhovādī (Syā, Kaṁ) 410
Maghadeva-ambavane = Makhādeva-ambavane (Sī, I)
Magghadeva-ambavane (Ka) 262

[Ma]

Mañjiṭṭhakāni = Mañjeṭṭhikāni (Sī, Syā, Kaṁ, I) Mañjeṭṭhakāni (Ka) 176
Majjhāraññaṁ = Mejjhāraññaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 41
Madhurāyaṁ = Mathurāyaṁ (Ṭīkā) 270
Manussarāhasseyyakāni = Manussarāhaseyyakāni (Sī, I) 321
Manokammaṁ = Manokamme (Sī, Syā, Kaṁ, I) 82
Mahacca = Mahaccā (Sī) Mahatā (I) 240
Mahākappino = Mahākappuno (Sī, I) 186
Mahāmoggallāno = Mahāmoggalāno (Ka) 137
Māgaṇḍiyo = Māgandiyo (Sī, I) 169
Mālukyaputtassa = Māluṅkyaputtassa (Sī, Syā, Kaṁ, I) 89
Micchādiṭṭhissa = Micchādiṭṭhikassa (Sī) 50
Micchādiṭṭhi = Micchādiṭṭhī (sabbattha) 273
Mittūpahāraṁ = Cittūpahāraṁ (Sī) 322
Mithileyyakā = Methileyyakā (Sī, I) 341
Miḷhasukhaṁ = Mīḷhasukhaṁ (Sī, I) 117
Muddhani = Muddhānaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 403
Muddhani abhimattheyya = Muddhānaṁ abhimantheyya (Sī, I)
Muddhānaṁ abhimattheyya (Syā, Kaṁ) 286
Mūsikukkaro = Mūsikukkuro (Sī, Syā, Kaṁ, I) 242
Medāḷupaṁ = Metaḷūpaṁ (Sī) Medaḷumpaṁ (I) 320
Maṁsalohitehi upādinnaṁ = Ākāsagataṁ upādinnaṁ (Sī, I) 86

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Ya]

Yatohaṁ bhagini jāto = Bhagini jātiyā jāto (Sī) 386
Yathāssidaṁ = Yathayidaṁ (Syā, Kaṁ, Ka) 106
Yadidaṁ Buddho"ti = Yadidaṁ Buddho Buddhoti (Ka) 349
Yamidaṁ = Yampidaṁ (Sī, I) 53
Yamidaṁ = Yadidaṁ (Ka) 64
Yāvadeva = Yāvade (I) 162
Yāvāḷāhanā = Yāva-āḷāhanā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 182
Yesaṁkesaṁci = Yassakassaci (sabbattha) 98
Yo pubbeva = Yo ca pubbe (Sī, Syā, Kaṁ, I) 307

[Ra]

Rattibhojanā = Rattibhojanaṁ (Ka) 138
Rathikāya rathikaṁ = Rathiyāya rathiyaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 311
Rāgānuddhaṁsena cittena = Anuddhastena cittena (Sī, I) 125
Rājā = Rājānaṁ (Sī, I) 266
Ruḷhanīyaṁ = Rumhaniyaṁ (Sī, I) 146
Rūpasaṅkhayavimutto = Rūpasaṅkhāvimutto (Sī, Syā, Kaṁ, I) 155
Rūpādhikaraṇaṁ = Rūpakāraṇā (Ka) 73

[La]

Luddhādhanaṁ = Laddhādhanaṁ (Ka) 260

[Va]

Vaṇṇavā = Vaṇṇimā (Syā, Kaṁ, I, Ka) 359
Vattasampanno = Vatasampanno (I) 407
Vatthanāḷiyā = Chattanāḷiyā (Syā, Kaṁ, I) 319
Vadeti = Vadesi (Sī) Pavedeti (Syā, Kaṁ) 300
Varattakkhaṇḍena = Varattakabandhanena (Sī) 286
Vasanto ca = Vasanto vā (Sī, I) Evamuparipi anārādhanapakkhe. 182

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Va]

Vasala = Vasalī (I) Vasali (Ka) Capalī (Syā, Kaṁ) 362
Vassike pāsāde vassike cattāro = Vassike pāsāde cattāro (Syā, Kaṁ) 172
Vassaṁvuṭṭho = Vassaṁvuttho (Sī, Syā, Kaṁ, I) 395
Vaḷavābhirathena = Vaḷabhīrathena (Sī) 423
Vājitaṁ = Vākhittaṁ (Ka) 93
Vālaṁ = Thālaṁ (Ka) 38
Vikūjitamattā = Vikujjitamattā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 216
Vighātagabbhaṁ = Visātagabbhaṁ (Syā, Kaṁ, I, Ka) 305
Viṭaṭūbho = Viḍūḍabho (Sī, Syā, Kaṁ, I) 313
Vinivaṭṭetvā = Viniveṭhetvā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 238
Vipulaṁ sukhaṁ = Paramaṁ sukhaṁ (Ka) 308
Vissajjeyyuṁ = Virājeyyuṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 28
Visaṁyuttaṁ = Visaññuttaṁ (Ka) 410
Viharati. So -pa- na paritāpeti, iminā = Viharati.
Iminā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 4
Vihārotveva so = Vihārotveveso (Sī) Vihārotveveso arahatoti (?) 287
Vīriyavā = Viriyavā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 351
Vekhanaso = Vekhanasso (Sī, I) 231
Vegaḷiṅgaṁ = Vehaliṅgaṁ (Sī) Vebhaligaṁ (Syā, Kaṁ)
Vebhaliṅgaṁ (I) 236
Vedānaṁ = Bedānaṁ (Ka) 334
Venakulā = Veṇakulā (Sī, I) Veṇukulā (Syā, Kaṁ) 359
Veyyākaraṇā = No byākaraṇā (Syā, Kaṁ, Ka) 407

[Sa]

Sakideva = Sakiṁdeva (Ka) 15
Saṅkaritvā saṅkaritvā paṭipajjanti = Saṁharitvā saṁharitvā
paṭipajjanti (Sī, I)
Saṅgaritvā paṭipajjanti (Syā, Kaṁ) 301

Nānāpāṭhā	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Saṅkhyaṁ = Saṅkhaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)	275
Saccavajjena = Saccavācena (Ka)	66
Saṇhassa = Saṇṭhassa (Sī, Syā, Kaṁ, I)	93
Satova passasati = Sato passasati (Sī, Syā, Kaṁ, I) Tatiyapārājikepi.	88
Santhāgāre = Sandhāgāre (Ka)	120
Santhāgāraṁ = Sandhāgāraṁ (Ṭīkā)	6
Sadvārā = Sannadvārā (Ka)	213
Sampavesesi = Sampāpesi (Sī, I)	267
Sampayojeyyuṁ = Saṁyojeyya (Ka)	360
Sappurisavataṁ = Sappurisavata (Sī, Syā, Kaṁ, I)	438
Sabbacetaso = Sabbaṁ cetaso (Ka)	109
Sabyābajjho = Sabyāpajjho (Sī, Syā, Kaṁ, I) Sabyāpajjo (Ka)	316
Sabyābajjhaṁ = Sabyāpajjhaṁ (Sī, Syā, Kaṁ)	52
Samaṇaseyyānurūpaṁ = Samaṇaseyyārūpaṁ (Sī, I)	169
Samaṇamuṇḍikāputto = Samaṇamaṇḍikāputto (Sī, I)	214
Samannāgato ca so = Samannāgato ca bho (sabbattha)	336
Sammaggatā = Samaggatā (Ka)	63
Sammajjitvā = Pamajjitvā (Sī, I)	46
Sammantānaṁ = Vasantānaṁ (Sī)	361
Samādāya = Samādhāya (Sī)	260
Sammādiṭṭhi = Sammādiṭṭhī (Syā, Kaṁ, I, Ka)	274
Samiñjite = Sammiñjite (Sī, Syā, Kaṁ, I)	9
Samiñjitaṁ = Sammiñjitaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)	121
Samukkaṁseti = Sampahaṁsati (Ka)	166
Samuggatassa = Sammaggatassa (Sī, Syā, I)	49
Sammuccā = Sammusā (Sī, I)	418
Samudācaratha = Samudācarittha (Sī, Syā, Kaṁ, I)	296
Sarasi = Sarasi tvaṁ (Sī, I) Sarasi taṁ (?)	109

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Sa]

Sarīre upasussatu = Upasussatu sarīre (Sī) Sarīre avasussatu (Ka) 146
Sasakkaṁ na karaṇīyaṁ = Saṁsakkaṁ na ca karaṇīyaṁ (Ka) 79
Sākhāpalāsā palujjeyyuṁ = Sākhāpalāsaṁ palujjeyya 156
Sāciyogā = Sāviyogā (Syā, Kaṁ, Ka) Ettha sācīti kuṭilapariyāyo. 9
Sāraṇīyaṁ = Sārāṇīyaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 1
Sārāgāya = Sarāgāya (Sī, Syā) 74
Sāmikaṁ = Sāmikā (Sī) 312
Sāmīcikammānīti = Sāmicikammānanti (Sī) 329
Sāvako, yo āsavānaṁ khayā = Sāvako āsavānaṁ khayā (Sī, Syā, Kaṁ, I) 157
Sippisambukampi = Sibbikasambukampi (Syā, Kaṁ) 213
Sītībhūto = Sītibhūto (Sī, I, Ka) 3
Sīsaṁnhātaṁ = Sasīsaṁ nahātaṁ (Sī) Sīsanhātaṁ (Syā, Kaṁ) 238
Sukatadukkaṭānaṁ = Sukaṭadukkaṭānaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 63
Sukhaparibhato = Sukhaparihato (Syā, Kaṁ, Ka) 246
Suppatiṭṭhitacittā = Supaṭṭhitacittā (Sī, I, Ka) 2
Subhāsitaṁ cidaṁ = Subhāsitamidaṁ (Sī) 319
Suvacena = Subbacena (Sī, Ka) 135
Sūriyaṁ = Suriyaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) 55
Seyyo = Seyyā (Syā, Kaṁ) 418
Sokaparidevānaṁ = Sokapariddavānaṁ (Sī, I) 2
Sokāvatiṇṇaṁ = Sokāvakiṇṇaṁ (Syā) 292
Sottisināniṁ = Sottiṁ sināniṁ (Sī, I) Sottisinānaṁ (Syā, Kaṁ, Ka) 237
So vatassaṁ = So vatassa (Ka) 114

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

[Sa]

Saṁphuṭito = Samphusito (Syā, Kaṁ) Saṁpuṭito (Ka)
Saṁphuṭitoti ettha saṅkucitoti attho. 288

Svāssa = So cassa (Sī, I) Sopissa (Syā, Kaṁ) 359

Svāgataṁ = Sāgataṁ (Sī, I) 148, 308

[Ha]

Hatthatthare = Kaṭṭhatthare (Syā, Kaṁ) 254

Hatthāpalekhano = Hatthāvalekhano (Syā, Kaṁ) 5

Hatthārūḷhe = Hatthārūyhe (Sī, I) 297

"Hupeyyapāvuso"ti = Huveyyapāvuso (Sī, I)
Huveyyāvuso (Syā, Kaṁ) 295

Majjhimanikāye Majjhimapaṇṇāsapāḷiyaṁ

Gāthāsūci

Gāthāpamukhaṁ Piṭṭhaṅkā

[A]

Akakkasaṁ viññāpaniṁ 411
Akathaṁkathissa tusitassa 48
Akiñcanaṁ anādānaṁ 410, 412
Akkodhanaṁ vatavantaṁ 410
Akkosaṁ vadhabandhañca 410
Aggihuttamukhā yaññā 353
Añjanīvaṇṇavā cittā 253
Ajānataṁ no pabrūhi 408
Aṭṭhāpadakatā kesā 253
Aḍḍhā daliddā ca phusanti 261
Anāgārehi cūbhayaṁ 410
Anuññātapaṭiññātā 407
Anupādāya nibbuto 411
Anejassa vasippattassa 49
Anopamassa virajassa 48
Apaṇṇakaṁ sāmaññameva seyyo 261
Apārutā tesaṁ amatassa dvārā 293
Abbhā muttova candimā 307
Abhiññeyyaṁ abhiññātaṁ 344, 352
Arahaṁ bho kathaṁ hoti 345
Ariyassa bhāvitattassa 49
Alattakakatā pādā 253
Aviruddhaṁ viruddhesu 410
Asaṁsaṭṭhaṁ gahaṭṭhehi 410

Gāthāpamukhaṁ Piṭṭhaṅkā

[A]

Asaṁsayassa kusalassa 48
Ahaṁ hi arahā loke 295
Ahiṁsakoti me nāmaṁ 308

[Ā]

Ārogyaparamā lābhā 176, 177
Āraggeriva sāsapo 410
Āsā yassa na vijjanti 411

[I]

Itveva coro asimāvudhañca 303
Imaṁ bhonto nisāmetha 352
Isisattamassa akuhassa 49

[U]

Uṭṭhehi vīra vijitasaṅgāma 292
Udakañhi nayanti nettikā 308
Upadhī te samatikkantā 354
Upeti gabbhañca parañca lokaṁ 261
Usabhaṁ pavaraṁ vīraṁ 412

[E]

Evametaṁ yathābhūtaṁ 412
Evañce ruccati bhoto 352

[O]

Odahi migavo pāsaṁ 253

Gāthāpamukhaṁ Piṭṭhaṅkā

[Ka]

Kacci kosohitaṁ bhoto 344
Kacci pahūtajivhosi 344
Kandanti naṁ ñātī pakiriya 260
Kandaranāgarasekhavato ca 76
Kathaṁ kho brāhmaṇo hoti 345
Kammunā vattati loko 412
Kalyāṇadassano bhikkhu 351
Kassako kammunā hoti 412
Kāmā hi citrā madhurā 261
Kicchena me adhigataṁ 291
Kuñjara Rāhula sassataloko 147
Ko nu senāpati bhoto 352

[Kha]

Khattiyā bhogirājāno 351
Khattiyo seṭṭho janetasmiṁ 21

[Ga]

Gacchaṁ vadesi samaṇa ṭhitomhi 302
Gambhīrapaññaṁ medhāviṁ 410

[Gha]

Ghaṭikāro Raṭṭhapālo 333

[Ca]

Cakkhuṁ loke samuppannaṁ 408
Catuppadepi jānātha 408

Gāthāpamukhaṁ Piṭṭhaṅkā

[Ca]

Candaṁ yathā khayātītaṁ 408
Candaṁva vimalaṁ suddhaṁ 411
Cittaṁ visuddhaṁ jānāti 345
Cirassaṁ vata me mahito mahesī 303
Cutiṁ yo vedi sattānaṁ 411
Coro ahaṁ pure āsiṁ 308
Coropi kammunā hoti 412
Coro yathā sandhimukhe 261

[Cha]

Chetvā naddhiṁ varattañca 410

[Ja]

Jātiyā brāhmaṇo hoti 408

[Ṭha]

Ṭhito ahaṁ Aṅgulimāla 303

[Ta]

Taṇhacchidassa Buddhassa 49
Tato pakkhīpi jānātha 408
Tato macchepi jānātha 408
Tapena brahmacariyena 412
Tamahaṁ brūmi brāhmaṇaṁ 410, 411
Tato kīṭe paṭaṅge ca 408
Tasmā hi paññāva dhanena 261
Tādisaṁ kammaṁ katvāna 308
Tiṇarukkhepi jānātha 408
Tiṇṇassa tārayantassa 49
Tīhi vijjāhi sampanno 412

Gāthāpamukhaṁ Piṭṭhaṅkā

[Ta]

Tuvaṁ Buddho tuvaṁ Satthā 354
Te na sakkoma ñāpetuṁ 408
Tevijjhānaṁ yadakkhātaṁ 407
Tesaṁ vo ahaṁ byakkhissaṁ 408
Tesaṁ no jātivādasmiṁ 407

[Da]

Daṇḍeneke damayanti 308
Dantassa nippapañcassa 49
Dāyādakā tassa dhanaṁ haranti 260

[Da]

Diṭṭhadhammahitatthāya 344, 345
Disā hi me khantivādānaṁ 307
Disā hi me dhammakathaṁ 307
Dīgharattānusayitaṁ 412
Dumapphalāneva patanti 261

[Dha]

Dhammacakkaṁ pavattetuṁ 295
Dhīrassa vigatamohassa 48

[Na]

Na kesehi na sīsehi 409
Nakkhattānaṁ mukhaṁ cando 353
Na gīvāya na aṁsehi 409
Na cāhaṁ brāhmaṇaṁ brūmi 410
Na jaccā brāhmaṇo hoti 412
Na dīghamāyuṁ labhate 261
Na me ācariyo atthi 295
Namo tassa Bhagavato 341
Narassa hi sujātassa 351

Gāthāpamukhaṁ Piṭṭhaṅkā

[Na]

Na hatthehi na pādehi 409
Na hi jātu so mamaṁ hiṁse 307
Nāgassa pantasenassa 49
Nidhāya daṇḍaṁ bhūtesu 410
Nisabhassa appameyyassa 48

[Pa]

Paccattañca sarīresu 409
Paṭisotagāmiṁ nipuṇaṁ 291
Pappuyya paramaṁ santiṁ 307
Pamādamanuyuñjanti 308
Paripuṇṇakāyo suruci 351
Passa cittakataṁ bimbaṁ 253
Passa cittakataṁ rūpaṁ 253
Pasannanetto sumukho 351
Passāmi loke sadhane manusse 260
Pāturahosi Magadhesu pubbe 292
Pādudarepi jānātha 408
Pāragū sabbadhammānaṁ 345
Puṇḍarī aggasaha kathināmo 235
Pubbenivāsaṁ yo vedi 345, 412
Purindadassa Sakkassa 49

[Ba]

Brahmabhūtaṁ atitulaṁ 352
Brahmabhūto atitulo 352
Brāhmaṇā tisatā ime 352
Brahmāyu selassalāyano 439
Buddho ca kho kāruṇiko 303

Gāthāpamukhaṁ Piṭṭhaṅkā

[Bha]

Bhikkhavo tisatā ime 354

[Ma]

Mayā pavattitaṁ cakkaṁ 352
Mahato yasaggapattassa 49
Mādisā ve jinā honti 295
Mānacchidassa vīrassa 48
Mā pamādamanayuñjetha 308

[Ya]

Yathā etāsu jātīsu 408
Yassa gatiṁ na jānanti 411
Yassa pure ca pacchā ca 412
Yassa pāpaṁ kataṁ kammaṁ 307
Yassa rāgo ca doso ca 410
Yaṁ taṁ saraṇamāgamma 354
Yassālayā na vijjanti 411
Ye te dvattiṁsāti sutā 344
Ye me dvattiṁsāti sutā 344
Yesaṁ ve dullabho loke 352
Yo imaṁ palipathaṁ duggaṁ 411
Yo dukkhassa pajānāti 410
Yodha kāme pahantvāna 411
Yodha taṇhaṁ pahantvāna 411
Yodha dīghaṁva rassaṁ vā 411
Yodha puññañca pāpañca 411
Yo pubbeva pamajjitvā 307
Yo maṁ icchati anvetu 352
Yo have daharo bhikkhu 307

Gāthāpamukhaṁ Piṭṭhaṅkā

[Ya]

Yo hi koci manussesu (Ga-Gāthā) 409

[Ra]

Rājā arahasi bhavituṁ 351
Rājā ca aññe ca bahū 260
Rājā pasayhā pathaviṁ 260
Rājāhamasmi selāti 352

[La]

Liṅgaṁ jātimayaṁ neva 409
Lohitapāṇi pure āsiṁ 308

[Va]

Vāripokkharapatteva 410
Vinayassu mayi kaṅkhaṁ 352
Visāradassa nipuṇassa 49
Vesamantarassa vimalassa 48

[Sa]

Saṅgātigassa muttassa 48
Santassa bhūripaññassa 49
Sabbasaṁyojanaṁ chetvā 410
Sabbābhibhū sabbavidūhamasmi 295
Sambuddho paṭijānāsi 352
Samaññā hesā lokasmiṁ 412
Samuggatassa jhāyissa 49
Sayaṁ abhiññāya kamuddiseyyaṁ 295
Svākkhātaṁ brahmacariyaṁ 353
Svāgataṁ nāpagataṁ 308

Gāthāpamukhaṁ	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
Sāvittī chandaso mukhaṁ	353
Sāsaporiva āraggā	410
Sītibhūtosmi nibbuto	295
Sele yathā pabbata-muddhaniṭṭhito	292
Sokāvatiṇṇaṁ janata-mapetasoko	292

Gāthāpamukhaṁ	Piṭṭhaṅkā
[Sa]	
So ḍayhati sūlehi	260
Somaṁ lokaṁ pabhāseti	307
[Ha]	
Hitvā mānusakaṁ yogaṁ	411
Hitvā ratiṁ ca aratiṁ	411